

SUPPLEMENTVM
AD
TERTIAM PARTEM
QVAM DIVVS THOMAS
MORTE PRAEVENTVS
NEQVIVIT PERFICERE.

Ex eiusdem D. Thom. scripto in quartum librum Sententiarum
excerptum, & quorundam Theologorum Louanienſium
industria ad exemplaria antiqua manuſcripta, quàm dili-
gentiſſimè correctum.

*Nunc verò recens prodit illustratum indicationibus locorum
omnium, quæ tam ex ſacris, quàm prophanis auctoris
deſumpſit Sanctus Thomas.*

Opera Reuerendi P. Fratris Antonij Senenſis Luſitani, ordinis Fratrum Prædicatorum,
Sacræ Theologiæ Profeſſoris, & apud Louanienſes Studiij eiſdem
ordinis primarij Regentis.

VENETIIS,
Ex Officina Gasparis Bindoni.
MDLXXXV.

SVPRLEMENTVM

AD

TERTIAM PARTEM

QVAM DIVVS THOMAS

MORTE PVAVENTVS

NEQVIVIT PERICULO.

Ex cingentis D. Thom. scriptis in quatuor libris sententiarum
exceptum, & quorundam Theologorum I. Guarinianum
inductis ad exemplaria antiqua manuscripta, quam dili-
gentissime correctum.

Nunc vero rectius prohi illis rectius indicantur locorum
omnium, quae tam ex sacris, quam propriis auctoribus
desumptis & sanctis Thomae.

Opera Reuendissimi P. Petri Antonii Senechalii Luthani, ordinis Praedicatorum
sacrae Theologiae Professoris, & apud omnes Theologos
ordinis Praedicatorum Regentis.

VENETIIS,

Ex Officina Gasparis Birdboni.

MDLXXV.

ILLVSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO

D. LVDOVICO DE REQVESENS,

Maiori Castillie Commendatori, Regie Maieſtati à Conſiliis, in
Flandria Gubernatori, & totius militiæ generali Capitaneo
preſtantiffimo per Catholicam, & Regiam Maieſtatem, &c.

Frater ANTONIVS Senenſis, Ordinis Predicatorum,
Sacrae Theologiae Profeſſor, cum vita longa uia ſpiritum
precatur, quæ recta ſunt cogitandi ſemper, & agendi.

OPTIMUM eſſe duabus anchoris niti veteri prouerbio di-
citur, Excellentiffime Domine, quòd à nauibus tutò in por-
tu conſistentibus quantumuis procellarum, vi non modica
quatiuntur, petirum eſſe conſtat, & in eos optimè quadrat,
vt quidam docet in ſuis Chiliad. qui res ſuas opportunis, &
ad rem ipſam accommodatiſſimis conſtabiliendum vtuntur
preſidiis; in eos autem minimè, qui vel ad res proprias tuen-
dum, & firmandum, vel etiam de nouo conquirendum mi-
nus conuenientia quærunt preſidia, in illiſue, quàm par eſt,
plus confidentiæ collocant. Tale erant haud dubiè, de qui-

bus apud Hieremiam dicit Dominus: Maledictus homo, qui confidit in homine, & po-
nit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor eius. Erit enim quaſi myrica in
deſerto, & non videbit cum venerit bonum, ſed habitabit in ſiccitate in deſerto, in terra
ſalluginis, & inhabitabili. Quo teſtimonio frequenter Aug. vtitur ad reuincendum per-
uerſum Pelagianorum dogma Chriſti gratiæ magnopere contrarium, qui adeò liberi ar-
bitrij viribus deferebant, vt illud per ſe ſolum ad benè, beatèq; viuendum ſufficere arbi-
trarentur. Per Eſaiam quoq; vix dicitur illis qui deſcendunt in Aegyptum ad auxilium
in equis ſperantes, & habentes fiduciam ſuper quadrigis, quæ a multis ſunt; & ſuper equi-
tibus, quia præualidi nimis: & non ſunt conſiſſi ſuper ſanctum Iſrael, & Dominum non
requiſierunt. Ea etenim præcipue de cauſa varia fuit ſemper in mundi regnis ſuccellio,
& dominantium viciffitudo mirabilis, ſiue ſacras, ſiue prophanas intueamur hiſtorias,
quòd dum plus æquo humanis fidebant viribus in virtute propria gloriantes, ad uolu-
bilis rotæ inſtar, in qua, quæ ſuperiora ſunt, fiunt inſima breui, cum plurium populorum,
& exercituum copiis imperarent: facti ſunt eorundem, uel aliorum ſerui, & ſub tribu-
to poſiti, vt videre eſt, & in ipſo Dei populo Iſrael, cum Dei iuſſa ſeruabat ſolliciti, &
cum illa poſtponere ignauius, & idem nobis ob oculos ponunt variæ, quas in plerique
aliis populis accidiffe rerum viciffitudines, literarum monumentis antiquitas prodit.
Quatenus autem & quouſq; rerum humanarum liceat virtute niti, ſiue fortitudo fue-
rit, ſiue ſapientia, decor, nobilitas, potentia, & id genus alia: pulchrè (vt omnia alia) de-
clarat Sanctus Thomas. Sed quoniam ex hac confidentia humana pullulat, vt nœuus ali-
quis, quædam inordinatio ad ſuperbiæ partes declinans, & actionem totam eò pertra-
hens: ideo eſt potius ſumma ope contendendum, vt toti à Deo pendeamus, & in ipſum
ſolum nos ipſos, & noſtra omnia referamus, illas virtutes conſequi adnitentes, quibus fit,

Hiere. 17.

Auguſt.

Eſaie 31

Simile.

2a 2e. q. 17.
art. 4.

Lib. 2. de
libero arbi-
trio, c. 19.

vt illi inhæreamus. His enim bonis tantummodo, quæ & magna vocat Aug. tutò niti-
tur homo, alia verò quæcunq; solidum nequeunt humanis rebus fulcrimentum præbere.
Et sicut quæ ex uirtute paratur gloria solida est & stabilis; & duabus anchoris haud du-
biè nititur, qui illius stabilitum querit in omnibus: Sic quoq; & quæ aliunde que-
ritur, gloria fluxa est, & instabilis, & quantumcunq; copiosissima adsint bona, quæ illam
pariant, nihil firmum efficiunt, quod non, vel inuida saltem consumat vetustas, de hac
eadem, uirtute sola proculdubio triumphante. Hæc omnia, & singula tibi notissima esse,
Excellentissime Domine, tuæ uitæ singulari exemplo, & insigni constanter demonstrans.
Nam etsi plurima sint, quibus Excell. V. Illustrissimam reddidit altissimus, siue ea, quæ
philosophi fortunæ bona dixere, quæ & minima sunt, consideremus; siue etiam, quæ
corporis formam, & naturales animi vires concernunt, quæ & eò spectant, & industria
humana acquiri, & magis ac magis possunt augeri, quæ & mediocria bona dicuntur
ibidem ab August. hæc omnia non magnificienda arbitratus es semper, præstantissime

Eodem lib.
C. ca præ-
catis.

Domine, nec istis uitam humanam firmiter stabiliri posse existimasti unquam, sed vir-
tute sola, quæ unica arx est munitissima ad defendendum homines a quibuscunq; ho-
stium incurfibus, & periculis quorumuis acerbis discriminibus. Virtutem qui-
dem, & sapientiam a testudine superari fuit dictum olim; eo quod virtus, & sapien-
tia, seu potius illi, quibus hæc uidebantur inesse, sæpius cedebant pecuniæ, cui erat ima-
go insculpta testudinis, & communiter illum beatum prædicat vulgus, cui hæc tempora-
lia bona affluenter suppetunt, & mundus iste arridere videtur in omnibus: sed tu Il-
lustrissime Domine, optimè intelligens iudicium vulgi fore vilipendendum, & q. ille
solum beatus est censendus, cuius Dominus Deus eius, regnum Dei primò, & iustitiam
eius (quæ utique in omnium virtutum cultu consistit) querere conaris, & aduersus es

Psal. 143.

Matth. 6.

semper, & in istis solum tuam fiduciam meritò collocas. Poterat quidem nonnihil
animum tuum humana delectatio titillare, quod post multas, easque non mediocriter
grauas commissiones tibi factas à Catholica, & Regia Maiestate, tam in eo, quod Ro-
mæ illius legatione functus es annos aliquot, non minus strenuè, quam strenuissimè post
illam etiam tam insignem, & mirabilem, & retroactis omnibus seculis inauditam vi-
ctoriam, de illo infensissimo Christiani nominis hoste Turcarum Imperatore nauali
prelio, & admodum sanguinolento obtenta anno M. D. LXXI. tuæ etiam iudicij de-
xteritate insigni, & sagacitate eximia, ob quam etiam fortunatissimi, & excellentissimi
Principis Domini Ioannis Austriaci locum tenebas; post Mediolanensis Ducatus gu-
bernationem solertissimam, & pacatissimam, quod tandem ad omnium statum huius
inferioris Germaniæ moderationem ascitus es iubitò, & ad illam vnus ex multis à Re-
gia Maiestate delectus. Quanti enim te Regia Maiestas faciat, raris animi tui dotibus fi-
dat, & quales tui conceptus habeat ex plurium, eorundemque grauissimorum nego-
ciarum, quæ tibi commiserat aliquando felici expeditione, abundè hoc argumento de-
clarauit. Nam, cum res harum regionum non minus essent turbato statu, quam turba-
tissimo constitutæ, & tali, quod ex earum administratione minus recta plurium etiam
regnorum, & prouinciarum fuisset subsequutum exitium, huc te regia destinauit Maie-
stas ad res componendum turbulentissimas. Et sicuti olim religiosissime illi genti Fran-
ciæ donatus est ille sanctissimus Princeps, verè regio throno dignissimus Ludouicus in
illius gentis solatium, & commodum communis boni: tu quoque cum illo nomen ha-
bens commune, & virtutis studium huc missus fuisti, vt sicut etiam R. E. Q. V. E. S. E. N. S. di-
ceris: sic quoque tota hæc patria per te requiem obtineret à laboribus uariis, quibus pre-
mebatur. Horum ergo contemplatio poterat nonnihil humanum, & infirmum in Excel.
V. causare, & ut istis etiam, aliorum hominum more, nonnihil forsan delectaretur in il-
lis efficere; sed vicit, quod habet E. V. virtutis sectandæ propositum, qua sola firmum
humanis rebus præsidium affertur, nec ea, quæ cum uirtute pugnant, vel discordant faci-
le admittis, quam flaccida sit, quæ ex his rebus delectatio nasceretur exactè perpen-
dens. Et licet variis, ex Mediolano ad Regiam Maiest. literis datis, hoc onus tuis uiribus
excutere pro uiribus conatus es Illustrissime D. minimè oportuit te fieri noti compo-
tem;

tem; quinimo vti olim apud Rom. duo erant templa cōtigua, alterum Virtutis, alterum Honoris; & per illud solum patebat ad istud introitus, vt sic etiam significarent virtute media veri nominis honorem acquiri: ita prædictum Excell. V. virtutis studium hoc in-
 reuit honore decorari, etsi adiunctum habeat onus grauissimum, & à Domino Deo me-
 rebitur quoque (sperandum est) felicem, & optatum rerum statum obtinere. Nec tibi
 ipsi places Excellentissime Domine in rebus dictis, quæ sunt in seipsis consideratæ à vir-
 tute discretæ, nec etiam tibi places in turbis nationum, quas moderaris, & in multitudine
 populorum, quos regis, quinimo exactissime cognoscens, quod à Domino Deo est po-
 testas omnis, & virtus ab altissimo, qui & interrogabit opera, & cogitationes scrutabitur
 eorum, qui cum essent ministri regni illius, non rectè iudicarunt, neque custodierunt les-
 gem iustitiæ, nec secundum voluntatem Dei ambularunt: quanta potes solitudine ista-
 tus hos omnes amplissimos moderaris, tuas actiones secundum Dei regulas componere
 re satagens, nec vllius personam in iudicio accipis, & tam tuorum nobilium, quam cæ-
 terorum defectus (quibus, vel œconomica, vel politica reipub status non nihil turbatur)
 iustissimis legibus comprimis, & cohibes. His etiam accedit, quod nec difficillima, ea-
 quæ innumera negotia harum regionum Excell. V. sic distrahunt, vel obruunt, ut prædictum
 virtutis intermittat propositum: quinimo cum exploratum habeas à Deo Opt. Max.
 petenda fore remedia, quibus ad difficultates huius seculi componendas opus est: quod-
 que peccata nostra impediunt sapius, quominus petitiones nostræ ad aures illius perue-
 niant, & misericorditer exaudiantur, (quia ipsa sunt, quæ diuidunt inter nos, & Deum, &
 maceriam ponunt, ne transeat oratio) ad arcem orationum soles semper confugere, re-
 ligiosarum personarum quoque, & præ cæteris magis sollicitè Deo famulantium oratio-
 nes petere, eandem quoque elemosynis donans, & ad sacramentum quoque poeniten-
 tiæ qualibet accedis hebdomada, & tremendum altaris quolibet mense suscipis. Vtinam
 hoc vnum, & ita rarum probitatis exemplum omnes Principes, & qui habent iudicare
 terram, amplexarentur sedulo: neque enim dubium est quin plei unque res meliorem
 fortirentur finem, & vltiones diuine non tam crebrò super nos descenderent. Sed illud
 internis E. V. oculis obijciatur semper Illustrissime Domine, quod Regij Prophetæ testi-
 monio docemur, Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: qui & glo-
 riam suam, vt quispiam alius accipiat, nō patitur, & dona sua distribuit propterea, vt per
 illorum legitimum vsum, & per gratiarum debitas actiones, dum ipse in eis laudatur am-
 plius, ea dona reddantur commendabiliora, & incrementa frugum iustitiæ nostræ adaug-
 eat in presenti, & in futuro debitis præmiis remunerari dignetur.

Hæc omnia, & multa alia præclarissima, quæ & nunc volens silentio prætereo, & in
 E. V. sita esse confidero, mihi ansam præbuere & animum, vt cum studiorum meorum
 fructus aliquis in Reip. Christianæ commodum nunc primò deberet in lucem prodire,
 cum E. Vestræ dicarem, considerans sub nullius alterius alis, & protectione posse illum
 tutius à mordacibus, & gratius Lectoribus in lucem emitti. Sunt autem labores hi mei,
 similes ad eos, quos ante in totam Summam D. Tho. Theologicam feci; loca omnia pa-
 trum, & authorum profanorum, ex quibus ea desumpsit D. Tho. in margine adnotan-
 do. Hos enim etiam subij in eiusdem D. Tho. illustrando Supplemento ad tertiam par-
 tem. Quod ideo sic dicitur, quod per illud suppletur ex illius scripto in quartum sent. ea
 sacramentorum doctrina, quam illa tertia parte senior iam factus, & seipso doctior, in-
 choauerat, & morè præuentus nequiuit perficere. In eo autem Illustrissime Domine
 de sacramenti poenitentiae partibus agitur, & de aliis sacramentis in particulari, pro quo-
 rum doctrina, & veritate tuenda hoc nostro seculo contra pestiferos homines Dei Eccle-
 siæ hostes accerrimos, & sathanæ ministros ipsa Ecclesia Christi spiritualibus armis assiduè
 dimicat, & Excell. V. corporalibus quoque; nec in minimo, quod sanæ, ac Catholicæ
 eorundem sacramentorum aduersetur doctrinæ, cum hostibus fidei componere volens,
 sed eandem integram, & illibatam ab eisdem seruari exigens, si in Catholicissimi Regis
 Hispaniarum voluntationibus permanere, prout etiam decet facere principem inte-
 gra fide, & vita præditum, virtutisq; amantiissimum, & Christianiissimi regis ministrum,
 qua

Aug. 3 de
 Ciuit. Dei
 cap. 12.

Sapient. 6.

Esaiæ 59.

Psal. 113.
 Esaiæ 42.

2. Cor. 9.

8

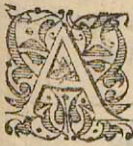
qua æstimatione E. V. habent omnes in vniuersum. Forti igitur, & infracto semper animo esto Excellentissime Domine, & vti hac oratione quondam strenuissimum Domini ducem allocutus est angelus, eumq; confortauit ex mandato Domini, tu quoque vt conforteris oportet integræ vitæ exemplo, inuiolatæ iustitiæ (vt facis) seruato ordine, virtute semper innitaris, quæ, vt nauem duæ anchoræ, sic quoque hominem, quibusuis fluctibus seculi agitaturn, firmiter fulcit: sicut enim res omnes Dominus Deus semper prosperè dirigeret, & si postquam nihil non tentaueris, vt Deo, & suæ Maiestati rebelles ad obedientiam Regis, & Ecclesiæ reducas, & id consequi nequiuieris, & opus fuerit prælia Domini agere: aderit ipse quoque tuo particulari auxilio munis, & spiritum fortitudinis tribuens, & adaugens. Tuum sit interea Dei gloriam, & honorem semper habere præ oculis, Regiæ Maiestatis obsequium, & quod est Reip. Christianæ, & statibus magis commodum, meum quoque istud qualecunque munusculum, licet multò inferius, quàm pro E. V. requirebatur, hilari vultu suscipere, vt sic ad maiora offerendum E. V. detur contendendi animus. Ille piissimus Dominus, cuius est omne bonum, quod reperitur in nobis, E. Vestram in Nestoreos annos seruet incolumem in ipsius Domini gloriam, & suæ Reip. profectum, & sua dona illi concessa conseruet, nutriat, & adaugeat semper. Dat. Louanij xvi. Julij. M. D. LXXXV.

Excell.* V. addictissimus

Frater Antonius Senensis.

LECTORI BENEVOLO S.

 CCESSIT huic editioni, maximo tuo comodo, benigne Lector, locorum omnium à S. Th. tam ex sacris, quàm prophanis auctoribus citatorum, tum etiam eorum ad quæ antè, vel post idem auctor in ipso Textu suo remittit, indicatio perspicua, & plurimis in locis emendatio fidelissima: quæ omnia, summa diligentia, labore maximo, & industria haud vulgari, Frater ANTONIVS SENENSIS (qui de Conceptione antea dictus est) Lusitanus, ordinis Prædicatorum, pro suo iuvandæ Theologiæ studio perquisiuit,prehendit, & nobis suppeditavit.

LECTORI BENEFICIO

TERTIAE PARTIS SUMMAE THEOLOGICAE,

QVAM S. THOMAS AQUINAS MORTE occupatus, perficere nequiu. Ex eiusdem auctoris scripto in Quartum, singulari cum diligentia & fide: iam olim collectum.

Et nunc à mendis plurimis, ex eodem scripto & manuscriptis exemplaribus, sedulo ac fideliter vindicatum, & locorum notatione auctum, & illustratum.

QVÆSTIO I.

De partibus penitentiae in speciali. Et primò de contritione, in tres articulos diuisa.

DE CONTRITIONE. Considerandū est de singulis poenitentiae partibus. Et primò, de contritione. Secundo, de confessione. Tertiò, de satisfactione. De contritione autem consideranda sunt quinque. Primò, quid sit. Secundo, de quo esse debeat. Tertiò, quanta esse debeat. Quartò, de duratione ipsius. Quintò, de effectu ipsius.

- ¶ Circa primum queruntur tria.
- ¶ Primo, virtū conuenienter definiatur.
- ¶ Secundo, utrum contritio sit actus virtutis.
- ¶ Tertiò, utrum attritio possit fieri contritio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum contritio sit dolor pro peccatis assumptis, &c.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod contritio non sit dolor pro peccatis assumptis, cum proponit confitendi & satisfaciendi, ut quidam sentiunt. Quia sicut Aug. dicit in lib. de ciui. Dei, Dolor est de his quod nobis nolentibus accidit: sed peccata non sunt iniuncta ergo contritio non est dolor pro peccatis. ¶ 2. Præterea, Contritio nobis à Deo datur, sed quod datur, non assumitur: ergo contritio non est dolor assumptus. ¶ 3. Præterea, Satisfactio & confessio sunt necessaria ad hoc, quod poena remittatur, quia in contritione remissa non fuit: ergo quandoque tota poena in contritione remittitur: ergo non est necessarium semper, quod contritus habeat propositum confitendi & satisfaciendi.

SED CONTRA est ipsa definitio. **R**ESPONDEO dicendum, quod initium omnis peccati est in gloria, per quam homo sensui suo inhaerens, à maiestatis diuini recedit: ideo oportet, quod illud quod destruit peccatum, hominē à proprio sensu diducere faciat. Ille autem, qui in suo sensu perueruerat, rigidus & durus p. similitudinem vocatur: sed durum in materialibus dicitur, quod non cedit tactui: unde & frangi dicitur aliis, quod à suo sensu diuellit. Sed inter fractionem & comminationem siue contritionem in rebus materialibus (vnde haec nota ad spiritualia transferuntur) hoc interest, ut dicitur in 4. Meteororum, quod frangi dicitur aliqua, quod in magnas partes diuiditur: sed comminui vel coteri, quod ad partes minimas reductur hoc quod in se solidum erat. Et quia ad comminationem peccati requiritur, quod affectus peccati homo totaliter dimittat, quod per quandam continuitatem & soliditatem in sensu suo habebat: ideo actus illi, quo peccatum dimittitur, contritio dicitur per similitudinem. In qua quidem contritione plura possunt considerari, scilicet ipsa substantia actus, modus agendi, principium, & effectus: & semper hoc, de contritione inueniuntur diuersae definitiones: traditur. Quotum, n. ad ipsam substantiam actus, datur definitio de contritione. Et quia actus contritionis est actus virtutis,

Supple. 3. Par. 8. Thomæ.

& est pars penitentiae sacramenti: manifestatur in praedicta definitione, in quantum est actus virtutis, in hoc quod ponitur genus ipsius, scilicet dolor: & obiectum, in hoc quod dicitur, pro peccatis: & electio, quod requiritur ad actum virtutis, in hoc quod dicitur, assumptis: sed in quantum est pars sacramenti, pro hoc, quod tangit ordinem ipsius ad alias partes, cum dicitur, cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Alia est definitio inuenitur, quod definit contritionem semper quod est actus virtutis tantum: sed additur ad praedictam definitionem, dicitur contrahens ipsam ad specialem virtutem, scilicet penitentiam. Dicitur n. quod contritio est dolor voluntarius pro peccatis, puniens in se quod dolet commisisse. In hoc, n. quod additur punitio, ad specialem virtutem contrahitur. Alia autem definitio inuenitur in Iudith, quod talis est: Contritio est compassio & humilitas mentis cum lachrymis, veniens de recordatione peccati, & timore iudicii: & haec quod tangit rationem nominis in hoc, quod dicitur, humilitas mentis: quia sicut per superbiam alius in suo sensu redditur rigidus, ita per hoc quod ad suum sensum contritus recedit, humiliatur. Tangit etiam modum exteriorē, in hoc quod dicitur, cum lachrymis: & principium contritionis, in hoc quod dicitur, veniens de recordatione peccati, & alia sumit ex verbis Aug. quod tangit effectum contritionis, quod est, Contritio est dolor remittens peccatum. Alia sumitur ex verbis Greg. quod talis est: Contritio est humilitas spiritus, annihilans peccatum inter spem & timorem: & haec tangit rationem nominis in hoc quod dicitur, contritio est humilitas spiritus: & affectus eius in hoc, quod dicitur, annihilans peccatum: & origo in hoc quod dicitur, inter spem & timorem: nec solum ponit causam principalem quod est timor: sed etiam causam quod est spes, sine qua timor desperationem facere posset.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quauis peccata quando acciderunt, voluntaria fuerunt: tamen, quando de eis contermimur, voluntaria non sunt: ideo nobis nolentibus accidit, non quod videbimus secundum voluntatem, quam tunc habuimus cum ea volebamus; sed iam illa quae nunc habemus, quae vellemus, quod nunquam fuissent.

AD SECVNDVM dicendum, quod contritio est à Deo solo quantum ad formam qua informatur: sed quantum ad substantiam actus, est ex lib. arbitrio: & à Deo, qui cooperatur in omnibus operibus, & natura & voluntate.

AD TERTIVM dicendum, quod quauis possit tota poena per contritionem dimitti, tunc adhuc necessaria est confessio, & satisfactio: tunc quia homo non potest esse certus de sua contritione, quod fuerit ad totum tollendam sufficiens: tum quia confessio & satisfactio sunt in precepto. Vnde transgressor constituitur, si non confiteretur, & non satisfaceret.

ARTICVLVS II.

Utrum contritio sit actus virtutis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod contritio non sit actus virtutis. Passiones, n. non sunt actus virtutis, quia eis non laudamur, neque virtutem peramus, ut dicitur 2. Ethic. sed dolor est passio: cum ergo contritio sit dolor, vi, non sit actus virtutis.

¶ 2. Præterea, Sicut contritio dicitur à terendo, ita & attritio,

argum. 19

2. definitio.

* Magister lib. c. 2. de m. dist. 4. q. 1.

2. ex August. lib. de vera et falsa sapientia. ca. 8. tomo. 4.

lib. 2. de summo bono c. 12 in principio.

3. definitio.

* Suppl. lib. 1. super illud: Qui sanat contritos cordes, tomo. 2.

Ex glo. ord. videri.

2. Ex homi. 2. super

Exch. post med. tomo. 2.

* Al. contritus.

Lib. 2. Ethic. cap. 1.

tritit: sed attritio non est actus virtutis, vt ab omnibus
dicitur: ergo neque contritio.

SED CONTRA, Nihil est meritorium nisi actus vir-
tutis: sed contritio est actus quidam meritorius: ergo
est actus virtutis.

RESPONDEO dicendum, quoddam contritio secundum proprietatem nominis sui, non significat actum virtutis, sed potius quandam corporalem passionem, sed hi non queritur hic de contritione, sed de eo ad quod significandum hoc nomen per similitudinem adaptatur. Sicut enim, in flatu propriæ voluntatis ad malum faciendum, importatur quantum est de se, malum ex genere: ita illius voluntatis annihilatio & comminutio quædam, de se importatur bonum ex genere; quia hoc est deterior propriæ voluntatis, quæ peccatum est commissum: & ideo contritio, quæ hoc significat, importat aliquam reformationem voluntatis; & propter hoc est actus virtutis, illius scilicet cuius est peccatum præteritum detestari & destruere, & penitentiam ut patet ex his, quæ in decima quarta distinctione dicta sunt, & 3. parte questione 84.

AD PRIMVM ergo dicendum, q[uo]d in contritio-
ne est duplex dolor de peccato: vnus, in parte sensitua, q[uo]d
passio est; & hic non est essentialiter contritio, prout
est actus virtutis, sed magis effectus eius. Sicut, n. poenit-
entia virtutis exterioris poenae corpori infigit ad re-
compensandam offensam quae in Deu commissae est, of-
ficio membrorum ita et ipsi concupiscibili poenam
inferi doloris praediti, * quia et ipsa ad peccata coope-
rabatur. Sed tamen hic dolor potest pertinere ad contri-
tionem in quantum est pars carnae, quia sacramento non
solum in interioribus actibus, sed et in exterioribus, &
in rebus sensibilibus nata sunt esse. Alius dolor est in
voluntate, q[uo]d nihil aliud est, q[uam] displicentia alicuius mali,
in qua affectus voluntatis nominatur per nomina pas-
sionum: vt in 3. lib. dist. 26. dictum est. * & sic contritio
est dolor per essentia[m]. & est actus virtutis poenitentiae.

A D SECVNDVM dicendum, q̄ attritio non dicitur accipi ad perfectā contritiōē: vnde in corporalibz dicuntur attrita, q̄e aliquo modo diminuta sunt, sed non adhuc perfectē sunt cōmīnata. Sed contrita dicitur quando omnes partes trite sunt simul, per diuisionē ad minima. * Et ideo attritio significat in spiritalibus quandam dispendiciam de peccatis commissis, sed non perfectā contritiōē autem perfectā.

ARTICVLVS III.

Virum alitudo possit fieri contritio.

AD TERTIVM sic proceditur. Xidetur, quòd attritio possit fieri contritio. Differt n. cōtritio ab attritione, sicut formatum ab informi: sed si des informis sit formata: ergo attritio pōt fieri cōtritio.

¶ 2 Præterea, Materia recipit perfectionē remotā priuatiōe: sed dolor tē habet ad gratiam sicut materia ad formā, quia gratia informat dolorem: ergo dolor qui priuauerat informis culpa existente, quæ est priuatio gratiæ, remota culpa recipiet perfectionem in forma: tūc a gratia et sic idem quod prius.

SED CONTRA, Quorum principia sunt diuersa omnino, eorum vnū non pōt fieri id, quod est alterū: sed attritionis principū ē timor seruilis; cōtritionis autē, timor filialis: ergo attritio non pōt fieri cōritio.

RESPONDEO dicēdū, q̄ super hoc est duplex opi-
nō. Quidā. n. dicunt, q̄ attritio n̄ cōtrōit, sicut fides
informis fit formata. Sed hoc (vt videtur) esse nō pōr,
quia quāvis habitus fidei informis, fiat formatus, num-
quā tñ actus fidei informis, fit actus fidei formatus, q̄
actus ille informis transit, & nō veniente charitate: at-
tritus autē & cōtrōit nō dñt habitū, sed actū tñ. Hab-
itus autē virtutis infusū q̄ voluntate respiciunt, nō
possunt esse informes, cū charitate consequantur: vt in
3. lib. dist. est. * Vñ anteq̄m grātia infundat, nō est ha-
bitus, a quo actus cōtrōitionis posse cūcti: & sic nullo

mō attritio pōt fieri cōtritio, & hoc alia opinio dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est
mille de fide & contritione vt dictum est.*

AD SECVNDVM dicendum, quòd remota priu-
atione à materia quæ manet perfectione adueniente
format materia illa: sed dolor ille quæ erat informis, non
manet charitate adueniente; & ideo formati non pòt. Vel
dicèdum, quod materia est essentialiter non hæt originē à forma:
sicut actus hæt originē ab habitu quo format. Vn non est
icquieniens materia informari aliqua forma d nouo, quæ
prius non informata: sed hoc d actu è impossibile, sicut
impossibile è, quod aliquid ind numero oriatur à principio, à
quo prius non oriebatur: res semel inita in eè producitur.

Q V Æ S T I O II.

De contritionis obiecto, in sex articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandū est de obiecto cōtritionis
¶ Circa quod quaruntur sex.

¶ Primo, virū debeat homo conteri de poenib.

¶ Secundo, vtrum de peccato originali.

¶ Tertio, utrum de omni actuali commisso.

¶ Quarto, vtrum de peccato actuali committendo.

¶ Quinto, virum de peccato alieno.

¶ Sexto, vtrum de singulis peccatis mortalibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum homo debeat conteri de pœnis, & non solum de culpa.

AD PRIMVM sic procedit. Vñ, q̄ homo debeat
conteri de pœnis, & non solum de culpa, Augu-
stinus enim in libro de pnia, dicit: Nemo vitam æternam
desiderat, nisi eum huius vitæ mortalis pœnitat: sed
mortalitas vitæ quædam pœna est: ergo debet pœni-
tens etiam de pœnis conteri.

¶ Præterea, Dicit Magister ex verbis A u. † q penitēs
dēt dolere ex hoc, q virtute se priuauit: sed priuatio

SED CONTRA, Nullus tenet illud de quo dicitur: sed penitens in suum nomen penam tenet: ergo non doli de pena: & sic contritio quae est dolor penalis, non est de pena.

RESPONDEO dicendum, quòd contritio importat, vt dictū ē, malicius duri & integri cōmūtiōne: haec autem integritas & duritia inuenitur in malo cultu, p̃aqua voluntas, quā et ipsius causa in eo q̃ male agit, in suis terminis stat, nec p̃cepto legis cedit: & de huius mali duplici causa contritio p̃r similitudinē fit. Haec autem similitudo non potest adaptari ad malum poenae, quia poena simpliciter dicit diminutionem, & ideo de malis poenae potest esse dolor, sed nō contritio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd poenitentia
fm Aug. dēt ēē de hac mortali vita, nō rōne ipſ^{us} mor-
talitatis, nifi pnia largē dicatur omnis dolor: ſed rōne
peccatorū ad q̄ ex infirmitate huius vitæ deducimur.

AD SECVNDVM dicendum, q[uo]d ille dolor, quo
dolet de amissione virtutis per peccatum, n[on] est essen-
tialiter ipsa contritio, sed est principium eius: sicut, n[on]
aliquis mouetur ad appetendum aliquid propter bonu[m]
quod inde expectat, ita mouetur ad dolendum de ali-
quo propter malum, quod inde consequutus est.

ARTICVLVS II.

Virum contritio esse debeat de peccato originali.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vñ, q̃ con-
tento esse debeat de peccato originali. De peccato
enim adualiter conteri debemus no ratione act⁹,
inquantū est ens quoddā, sed rōne deformitatis: q̃a act⁹
secundum suam substantiam bonū quoddam est, & a
Deo. Sed peccatum originale habet deformitatem, si-
cut & actualis: ergo etiam de eo conteri debemus.

¶ 2 Præterea, Per peccatū originale homo fuit a Deo
aversus, q̃a poena eius erat carētia diuina visionis: sed
cuiuslibet dēi displicere se fuisse a Deo auersū: ergo hō
dēi h̃c displicētia peccati originalis. & sic dēi dē eo cōteri.

SED CONTRA, Medicina debet esse proportiona-
ta morbo: sed peccatum originale sine nostra volunta-
te con-

173 COR. AT.

4
Th. vbiſu
præſ. 2. 4
c. & ſeq.
* An in li
le pun. m
dicina c. 1.
an ſu a pri
cipio, co 9.
t. In li de
vera & ſal
a pon. ca.
4. ante m
lium, 10 4
& habent
de po. di. 5.
c. 1. confi
der. M. ag
ter. 4. ſent.
diſt. 1. 6 §.
A. in mo
dio.
* Maſt pro
c. artic. 1.

† Tho. 4. di.
14 q. 1. ar.
1. apertius
dist. 16. q. 1
ar. 1. q. 2.

En cor. ar. l

Tho. in 4
di. 26. q. 1.
ar. 3. corp.

U. d. Eum
est in corp.
ar. 1.

3

te contritum est: ergo non requiritur, quod per actum voluntatis, qui est contritio, ab ipso purgemur.

RESPONDEO dicendum, quod contritio est dolor ut dictum est, & respiciens & quodammodo communis voluntatis duritiam: & ideo solum de illis peccatis potest esse, quae ex duritia nostrae voluntatis in nos proveniunt: & quia peccatum originale nostrae voluntate non est inductum, sed ex viriatae naturae origine contritum; ideo de ipso non potest esse contritio, proprie loquendo, sed dispensantia potest esse de eo, vel dolo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod contritio non est de peccato ratione substantiae actus tantum, quia ex hoc non habet rationem malitiae: neque iterum ratione deformitatis tantum, quia deformitas de se non dicit rationem culpae, sed quandoque importat poenam: debet autem de peccato esse contritio inquantum importat deformitatem ex actu voluntatis provenientem: & hoc non est in peccato originali, & ideo non est contritio.

Et similiter dicendum AD SECVNDVM, quia auctus voluntatis est illa cui debetur contritio.

ARTICVLVS III.

Utrum de omni actuali peccato debeamus contreri.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod non de omni actuali peccato commissio a nobis debeamus contreri. Quia contraria contrariis curantur: sed quaedam peccata per tristitiam committuntur, sicut accidia, & invidia: ergo medicina eorum non debet esse tristitia: quae est contritio, sed gaudium.

2^a Præterea, Contritio est actus voluntatis, qui non potest esse de eo, quod cognitioni non subiaceret: sed quaedam peccata sunt, quae in cognitione non habemus, si dicitur obliuio: ergo de eis non potest esse contritio.

3^a Præterea, Per voluntariam contritionem delictum illa, quae per voluntatem committuntur, sed ignorantia voluntatis tollit: ut patet per Philosophum 3. Ethic. & ergo de his, quae per ignorantiam accidunt, non debet esse contritio.

4^a Præterea, De illo peccato non debet esse contritio, quod per contritionem non tollitur: sed quaedam peccata non tolluntur per contritionem, sicut venialia, quae adhuc post contritionis gratiam manent: ergo non de omnibus peccatis praeiteritis debet esse contritio.

SED CONTRA, Pœnitentia est medicina contra omnia peccata actualia, sed pœnitentia non est aliquorum: quorum non sit contritio, quae est prima pars eius: ergo & de omnibus peccatis debet esse contritio.

Præterea, Nullum peccatum dimittitur, nisi quis in finem sit, sed ad iustificationem requiritur contritio, ut prius dictum est: ergo de quolibet peccato ceteri oportet.

RESPONDEO dicendum, quod omnis actualis culpa ex hoc contingit, quod voluntas nostra legi Dei non cedit: vel eam transgrediendo, vel omittendo, vel prae eam agendo: & quia durum est quod habet potentiam, ut non facile patitur, ideo in actuali peccato duritia quaedam est voluntatis: & propter hoc si debet peccati curari, oportet quod per contritionem comminenter remittatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod (sicut ex dictis patet) contritio opponitur peccato ex parte illa quae est electio voluntatis procedit, non sequens imperium diuinum legis: non autem ex parte eius, quod est in peccato materiale, & hoc est illud super quod cadit voluntatis electio. Cadit autem voluntatis electio non solum super actus aliarum virtutum, quibus voluntas ad suum finem utitur: sed etiam super actum proprium ipsius voluntatis, voluntas enim vult se velle aliquid: & sic electio voluntatis cadit super dolorem illum sine tristitia, quae inuenitur in peccato inuidiae & huiusmodi: siue dolor ille sit in sensu, siue in ipsa voluntate: & ideo illis peccatis contritionis dolor opponitur.

AD SECVNDVM dicendum, quod obliuio de aliquo potest esse dupliciter: Aut ita quod totaliter a memoria exciderit, & tunc non potest aliquis illud inquirere:

Supple. 3. par. 8. Thomae.

aut ita quod partim a memoria exciderit, & partim maneat: sicut cum recolemus aliquid audivisse in generali, sed nescio quid, in speciali: & tunc requiro in memoria ad recognoscendum: & semper hoc etiam aliquod peccatum potest esse oblitum dupliciter: aut ita quod in generali in memoria maneat, sed non in speciali: & tunc debet cogitare homo ad inveniendum peccatum: quia de quo libet peccato mortali tenetur homo specialiter confiteri. Si autem inuenire non possit, iusta adhibita diligentia, sufficit de eo contreri, secundum quod in notitia tenetur: & debet non solum de peccato, sed de obliuione eius dolere, quae ex negligentia contingit. Si autem partim omnino a memoria exciderit, tunc ex impotentia faciendi excusatur a debito: & sufficit generalis confessio de omni eo in quo Deum offendit. Sed qui impotentia tollitur, sicut cum ad memoriam reuocatur peccatum, tunc tenetur homo specialiter contreri: sicut etiam pauper qui non potest soluere quod debet, excusatur, & tamen tenetur cum primo poterit.

AD TERTIVM dicendum, quod si ignorantia omnino voluntatem tolleret male agendi, excusaret, & non esset peccatum: sed quandoque non totaliter tollit voluntatem, & tunc a toto non excusatur, sed a tanto: & ideo de peccato per ignorantiam commissio debet homo contreri.

AD QVARTVM dicendum, quod post contritionem de mortali, potest remanere veniale, sed non post contritionem de veniali: & ideo de venialibus debet esse contritio eo modo quo & pœnitentia: sicut supra dictum est.

ARTICVLVS IIII.

Utrum de peccatis futuris aliquis debeat contreri.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod etiam de peccatis futuris aliquis debeat contreri. Contritio enim est actus liberi arbitrii. Sed liberum arbitrium magis se extendit ad futura, quam ad praeterita, quia electio quae est actus liberi arbitrii est de contingentibus futuris ut dicitur in 3. Ethic. & ergo contritio magis est de peccatis futuris, quam de praeteritis.

2^a Præterea, Peccatum aggrauatur ex consequenti effectu. Vnde Hieronimus dicit, quod poena Arii nondum est determinata, quia adhuc est possibile aliquos per eius haereticum corrumpere, quibus corruptis eius poena agetur, & similiter est de illo qui iudicator homicidam sic letaliter percussit, etiam antequam percussus moriatur, sed in illo intervallo medio debet peccator contreri de peccato: ergo non solum secundum quod habet quantitatem ex praeterito actu, sed etiam secundum quod habet qualitatem ex futuro, & sic contritio respicit futurum.

SED CONTRA, Contritio est pars pœnitentiae: sed pœnitentia semper respicit praeterita: ergo & contritio, & sic non est de peccato futuro.

RESPONDEO dicendum, quod in omnibus motoribus, & mobilibus ordinatis, ita est, quod motor inferior habet motum proprium, & per hoc sequitur a aliquo motu superioris motoris: sicut patet in motu planetarum, quod per motus proprios, sequuntur motus primi orbis. In omnibus autem virtutibus moralibus primus motor est ipsa prudentia, quod dicitur auriga virtutum, & ideo quilibet virtus moralis cui motu proprio habet aliquid de motu prudentiae, & ideo est pars illius quod virtus moralis, quae est pars iustitiae, cuius actu proprio consequitur prudentiae motum. Proprius autem actus eius est in obediendo proprio, quod est peccatum commissum: & ideo actus eius proprius & principalis, & contritio, secundum suam speciem respicit tantum peccatum praeteritum, sed ex consequenti respicit peccatum futurum, semper quod habet aliquid de actu prudentiae adiunctum, & tamen in illud futurum secundum rationem propriam speciei non mouetur. Et propter hoc ille qui contritum, dolet de peccato praeterito, & cauet futurum: Sed non dicitur esse contritio de peccato futuro, sed magis cautio, quae est pars prudentiae, contritioni adiuncta.

AD PRIMVM Vnde dicendum, quod lib. arbitrii dicitur esse de contingentibus futuris, secundum quod habet effectum de actu.

Aa a bus,

* in 3. par. 8. 7. ar. 1. & tho. 2. q. 16. 4. ar. 2. q. 4. Et q. 2. ar. 2. q. 2.

7

cap. 3.

Simile quod habetur in Basilio circa medium li. de 5. vir. gine. explicant illud 1. Tim. 5. Quoniam dicitur.

bus, sed non fin quod est de obiectis actuum, quia hō pōt cogitare ex libero arbitrio de reb⁹ pteritis & necessariis: sed in ipse act⁹ cogitationis fin q⁹ sub libero arbitrio cadit, cōtingens futurū est: & sic et actus contritionis cōtingens futurū est, fin quod sub libero arbitrio cadit: sed obiectum eius potest esse prateritum.

AD SECUNDUM dicendum q⁹ ille effect⁹ cōsequens q⁹ pōt aggrauari, iā in actu pcessit velut in cā: & iō qū commissū est, tota suā quantitātē habuit, & ex effectu consequente nō accrescit ei aliquid, quoad culpā rōnē: quis accrescat quoad pēnā accidentalē, fin quod plures hēbēt rōnes dolēdi in inferno de pluribus malis ex suo pōtō consequutis. Et sic loquitur Hiero. * Vnde nō oportet, q⁹ contritio sit nisi de pēis prateritis.

A R T I C V L V S V.

Utrum homo debeat conteri de peccato alieno.

AD QUINTUM sic pcedit. VI. q⁹ hō debeat conteri de pōtō alieno. Nō n. potest aliquis indulgentiā: nisi de pōtō de quo cōtritus est, sed de pēis alienis indulgentia petitur, in Psal. 18. Ab alienis parce seruo tuo: ergo debet homo conteri de pēis alienis.

q² Præterea. Homo ex charitate debet diligere pxi-
mū sicut seipsum: sed p dilectionē suā, & de malis suis dolo, & bona desiderat: ergo cū teneamur proximo de fiderare bona gratiā sicut & nobis, vider, q⁹ debeam⁹ de peccatis eius dolere, sicut & de nostris, sed cōtritio nihil est, aliud, quā dolor de peccatis: ergo debet homo conteri de peccatis alienis.

SED CONTRA Cōtritio est actus penitentiæ virtutis sed nullus pōnit ei nisi de his quā ipse fecit: ergo nullus contritio de peccatis alienis.

RESPONDEO dicendum, q⁹ illud idē conteri, cū prius durū & integrū fuit: vnde oportet, q⁹ contritio de peccato sit in eodem, in quo peccati duritia præcessit & sic de alienis peccatis non est contritio.

AD PRIMUM ergo dicendum, q⁹ ab alienis pēis sibi parci Propheta precatur, inquantū ex cōsortio pōtōū aliquis per cōsensum, aliquā immunditiā contrahit, si cui scriptum est Psal. 17. Cum puerulo peruerteris.

AD SECUNDUM dicendum, q⁹ de pēis aliorū dolere debemus, non in oportet, q⁹ de eis conteramur: quia non omnis dolor de peccato praterito est contritio, vt ex dictis patet.*

A R T I C V L V S VI.

Utrum de singulis peccatis mortalibus requiratur contritio.

AD SEXTUM sic pcedit. VII. q⁹ non requiratur de singulis pēis mortalibus cōtritio. Est. n. motus contritionis in iustificacione in instanti, sed in instanti non pōt homo singula peccata recogitare: ergo non oportet, q⁹ in contritio de singulis peccatis.

q² Præterea, Cōtritio debet esse de peccatis, fin q⁹ auertunt a Deo: quia conuersio ad creaturam sine auersione a Deo contritionem non requirit: sed oīa peccata mortalia in auersione conueniunt: ergo contra omnia sufficit vna contritio.

q³ Præterea, Plures conueniunt peccata mortalia ad ualētia adiuuicem, q⁹ actuale & originale: sed vnus baptis-
mus delet omnia actualia & originale: ergo vna cōtritio generalis delet omnia peccata mortalia.

SED CONTRA, diuersorum morborū diuersa sunt medicina, quia non sanat oculū q⁹ sanat calcaneū: vt dicit Hier. * sed contritio est medicina singularis cōtra vnū mortale: ergo non sufficit vna cōis de omnibus.

q⁴ Præterea, Cōtritio explicatur per confessionē, sed oportet singula peccata mortalia confiteri, ergo & de singulis conteri.

RESPONDEO dicendum, q⁹ contritio pōt dupliciter considerari, s⁹ quantum ad sui principium & quantum ad terminum. Et dico principium contritionis cō-
gitationem, quā quis cogitat de peccato, & dolo. & si

non dolore contritionis, saltem dolore attritionis. Terminus aut contritionis est, quando dolor ille, iam gratia informatur. Quantum ergo ad principium contritionis, oportet, q⁹ sit de singulis peccatis quā quis in memoria habet, sed quantum ad terminum, sufficit, q⁹ sit vna communis de omnibus, tunc n. ille motus agit in vi omnium dispositionum præcedentium.

Et per hoc patet responso AD PRIMUM.

AD SECUNDUM dicendum, q⁹ quis oīa peccata mortalia conueniat in auersione, in different in cā & modo auersionis, & quantitate elongationis a Deo, & hoc est secundum diuersitatem conuersionis.

AD TERTIUM dicendum, q⁹ baptis mus agit in virtute meriti Christi, qui habuit infinitam virtutem ad delendum omnia peccata, & propterea vnus sufficit cōtra oīa pēis. Sed in contritione cum merito Christi requiritur actus nostris: & ideo oportet q⁹ singulis peccatis respondeat sigillatim, cum non habeat in finitā virtutem ad contritionem. Vel dicendum, q⁹ baptis mus est spūalis gñatio, sed penitentia quantū ad contritionē, & alias sui partes, est spūalis quādā sanatio per modū cuiusdam alterationis. Patet aut in generatione corporali alieuius, q⁹ est cū corruptione, q⁹ vna gñatione renouentur oīa accidentia contraria rei gñatē, q⁹ erant accidentia rei corrupta, sed in alteratione remouentur, tantum vnū accidens accidenti contrariū, ad quod terminatur alteratio. Et similiter vnus baptis mus simul delet oīa pēis, nouam vitam inducens, sed penitentia non delet omnia peccata, nisi ad singula feratur. Et ideo oportet de singulis conteri & confiteri.

Q V A E S T I O III.

De qualitate contritionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de quantitate contritionis.

q¹ Circa quod quaruntur tria.

Primo, vtrum contritio sit maior dolor qui esse possit in natura.

Secundo, vtrum possit esse nimis magnus contritionis dolor.

Tertio, vtrum debeat esse maior dolor de vno peccato quam de alio.

A R T I C V L V S PRIMVS.

Utrum contritio sit maior dolor, qui esse possit in natura.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, q⁹ contritio non sit maior dolor, q⁹ esse possit in natura. Dolor, n. est sensus laisionis, s⁹ aliqua laesio nes magis sentitur quā laesio peccati, sicut laesio vultus, ergo contritio non est maximus dolor.

q² Præterea, Ex effectu summus iudicium de causa, sed effectus doloris sunt lachrymæ, cum ergo aliquando contritus non emittat lachrymas corporales p peccatis, quos tamen emittit de morte amici, vel de percussione, vel aliquo huiusmodi, videtur, q⁹ contritio nō sit dolor maximus.

q³ Præterea, Quāto aliquid plus habet de admixtione contrarij, tanto est minus intentum, sed contritionis dolor habet multū de gaudio adiuuicem, quia contritus gaudet de liberatione, de spe veniē, & de multis huiusmodi, ergo dolor eius est minimus.

q⁴ Præterea, Dolor contritionis displicentia quādam est. Sed multa sunt quæ magis displicent contrito, q⁹ peccata vja praterita, non n. veller pōnā in inferni sustinere potius q⁹ peccate, nec iterū sustinuisse oēs penas temporales, aut et sustinere, alias pauci inuenirentur contriti. Ergo dolor contritionis non est maximus.

SED CONTRA, Secundū Aug. * omnis dolor in amore fundat, sed amor charitatis. i quo fundat dolor contritiōis, & maxim⁹. Ergo & dolor contritiōis est maxim⁹.

q⁵ Præterea, Dolor est de malo, ergo de magis malo debet.

verba citā
tur i ar. 2.

S

in corp. ar.
2. ar. 2. hū
ad reg.

9

* sicut il-
lud ad ar.
1. 17. de ge-
neris dicitur
quod non pōt
ex se esse, et
nā, pōt esse

IO
Tho. ubi
sup. ar. 3.
q. 1. et 14.

li. 1. ad 2.
ut. Philo.
7. 8. et 1.
tem. 8.

debet esse maior dolor Sed culpa est magis malū, quā peccatū: ergo dolor de culpa, qui est contritio, excedit omnem alium dolorem.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est, in contritione est duplex dolor: unus est in ipsa voluntate, qui est essentialiter ipsa contritio, quod nihil aliud est, quā duplicentia preteriti peccati: & talis dolor in contritione excedit omnes alios dolores, quia quantum aliud placet, tantum contritio eius displicet: finis autem ultimus super omnia placet, cum omnia propter ipsum displicentur: & ideo peccatum, quod a fine ultimo auerit, super omnia displicere debet. Alius dolor est in parte sensus, qui causatur ex primo dolore, vel ex necessitate naturae: sicut per vires inferiores sequuntur motum superiorum, vel ex electione, sicut quod homo poenitens ipse seipsum hunc dolorem excitat, ut de peccatis doleat, & neutro modo oportet, quod sit maximus dolor, quia vires inferiores moventur vehementius ab obiectis propriis, quā ex redundantia superiorum virtutum. Et ideo quanto operatio superiorum virtutum est propinquior obiectis inferiorum, tanto magis sequuntur eorum motum, & ideo maior dolor est in sensitiva parte ex latione sensibili, quā sit ille, qui in ipsa redundat ex ratione. Et similiter maior, qui redundat ex ratione de corporalibus deliberranti, quā qui redundat ex ratione considerante spiritualia. Unde dolor in sensitiva parte est duplicentia rationis proveniens de peccato, non est maior dolor alijs doloribus, qui in ipsa sunt. Et similiter nec dolor, qui est voluntaria assumptus, tum quia non obedit affectus inferiori superiori ad nutum, ut tanta & talis passio sequatur in inferiori appetitu, qualem ordinat superior, tum et quia passionem a ratione assumuntur in actibus virtutis sicut mensuram quandam, quam quandoque dolor (qui est sine virtute) non servat, sed excedit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut dolor sensibilis est de sensu lationis, ita dolor interior est de cognitione: alius enim nocivus, & ideo quantumvis latio peccati secundum exteriorem sensum non percipitur, tamen percipitur esse maxima secundum sensum interiore rationis.

AD SECUNDVM dicendum, quod corporales immutationes immediate consequuntur ad passionem sensitivae partis, & eis mediantribus ad affectiones appetitus superiores, & inde est quod ex dolore sensibili vel etiam sensibili vicino, citius desumuntur la chrymae corporales, quam de dolore spirituali contritionis.

AD TERTIVM dicendum, quod gaudium illud quod poniters de dolore habet, non minuit displicentiam, quia ei non contrariatur, sed auge, secundum quod omnis operatio augeat per propriam delectationem, ut dicitur in 10. Ethic. sicut qui delectatur in addendo aliquā scientiam, melius addiscit, & similiter qui gaudet de displicentia, vehementius displicentiam habet. Sed bene potest esse quod illud gaudium temperet dolorem ex ratione in partem sensitivam resultantem.

AD QUARTVM dicendum, quod quantitas displicentiae de aequali re debet esse secundum quantitatem malitiae ipsius. Malitia autem in culpa mortaliter mensuratur ex eo, in quem peccatur, in quantum est ei indigna, & ex eo quod peccat, in quantum est ei nociva, & quia homo dicit magis deum, quā seipsum diligere, ideo plus debet odire culpam, in quantum est offensa dei, quam in quantum est nociva sibi. Est autem nociva sibi principaliter, in quantum separatur ipsum a deo, & ex hac parte, ipsa separatio à deo, quā pena quādam est, magis dicit displicere, quam ipsa culpa, in quantum hoc nocivum inducit, quia quod propter alterum oditur, minus oditur, sed minus quam culpa, in quantum est offensa in deum. Inter oēs autem penas malitiae attenditur quidam ordo secundum quantitatem nocuitatis, & ideo cum hoc sit maximum nocivum, quo maximum bonū privatur, erit inter penas maxima, separatio à deo. Est etiam alia quantitas malitiae ac

Supple. 3. par. S. Thomae.

cidentalitatis, quā oportet in displicentia attendere secundum rationem praesentis & praeteriti, quia quod praeteritum est, non est, unde habet minus de ratione malitiae & bonitatis. Et inde est quod plus refugit homo sustinere aliquid mali in praesenti vel in futuro, quā horreat de praeterito. Unde nec aliqua passio animae directè ridet praeteritum, sicut dolor ridet praesenti malo, & timor futuro. Et per hoc de duobus malis praeteritis illud magis abhorret animus, cuius maior effectus in praesenti remanet, vel in futuro timetur. Et si praeteritum minus fuerit. Et quā effectus praecedentis culpa non ita percipitur quāque, sicut effectus praeteritae poenae, tum quia culpa perfectius sanatur, quā quādam poena, tum quia defectus corporalis magis est manifestus quam spiritualis: ideo homo et beatus dispositus quāque magis in se percipit horrorem praecedentis poenae, quam praecedentis culpa, quāvis magis esset paratū pati eandem poenam, quā committere eandem culpā. Est et considerandum in comparatione culpa & poenae, quod quā poenae habent in separabilitate coniuncta dei offensae sicut separatio à deo, quādam et addunt appetitui, sicut poena inferni: ergo poena illa quā offensam annexā hēt, eodem modo cavenda est, sicut et culpa: sed illa quā perpetuitatem addit, est magis, quam culpa, simpliciter fugienda. Si tamen ab eis separatur ratio offensae, & consideratur tantum poenae minus habent de malitia, quam culpa, in quantum est offensa dei, & propter hoc minus debent displicere. Sciendum est et quod quāvis talis deesse contritio dispositio, non tamen de eis tentandus est: quia effectus suos homo non de facili mensurare potest, & quāque illud quod minus displicet, vī magis displicet: quia est propinquius nocivum sensibili, quod magis est nobis notum.

A R T I C V L V S. II.

Utrum possit esse nimis magnus contritionis dolor.

II

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod non possit esse nimis magnus contritionis dolor. Nullus enim dolor potest esse immoderatus, quā ille, qui proprium subiectum destruit. Sed dolor contritionis si est tantus, quod mortē, vel corruptionē corporis inducit, est laudabilis. Dicit enim Anselmus, * Vtinā sic impinguerunt viscera animae meae, ut medulla corporis mei exirentur. Et Augustinus dicit esse dignum oculos exicare plorando: ergo dolor contritionis non potest esse minus.

Ad primum, Dolor contritionis ex amore charitatis procedit, sed amor charitatis non potest esse nimis, ergo nec dolor contritionis.

3. SED CONTRA, Omnis virtus moralis corrumpitur per superabundantiam & defectum, sed contritio est actus virtutis moralis, scilicet penitentiae, cū sit pars intuitiva: ergo potest esse superfluous dolor de peccatis.

RESPONDEO dicendum, quod contritio ex parte doloris, qui est in ratione, displicentia, quo peccatum, displicet, in quantum est offensa dei, non potest esse nimia sicut nec amor charitatis, quo intentio, talis displicentia intenditur, potest esse nimia. Sed quantum ad dolorē sensibilem, potest esse nimia, sicut et exterior corporis affectio potest esse nimia. In his autem omnibus debet accipi pro mensura consuetudo subiecti, & bonae habitudinis, sufficientis ad ea, quae agenda incumbunt: Et per hoc dicitur Ro. 12. Rationabile obsequium vestrum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Anselmus, * desiderabat ex pinguetudine deuotionis medullas corporales exicari, non quantum ad humorē naturalem: sed quantum ad desideria & concupiscentias corporales. Aug. autem quāuis dignum se cognoscere amissionē exteriorum oculorum pro peccato, quia quilibet peccator non solum aeterna, sed etiam temporalis morte dignus est, non tamen volebat sibi oculos exicare.

AD SECUNDVM dicendum, quod ratio illa procedit de dolore, qui est in ratione. TERTIA autem procedit de dolore sensitiva partis.

In li. 2. Meditationis sine, habet aliquid simile.

Loco citato in arg. 1.

A R T I C V L V S . III.

Vir unus debeat esse maior dolor de vno peccato, quam de alio.
AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q non debeat esse maior dolor de vno peccato, quā de alio. Hieronymus n. collaudat Paulum de hoc q min ima peccata sicut magna plangebatur: ergo nō est magis dolendum de vno, quam de alio.

¶ 2 Præterea, Motus contritionis est subitus: sed nō potest esse vnus motus subitus, intensior simul & remissior, ergo contritio non debet esse maior de vno peccato, quā de alio.

¶ 3 Præterea, De peccato præcipue est contritio, scdm quod a Deo auertit: sed in auersione omnia peccata mortalia conueniunt: ergo omnia tollūt gratiam, quā anima Deo coniungitur: ergo de omnibus peccatis mortali bus equalis debet esse contritio.

ut dicitur est quia. i. ubi. i.
SED CONTRA Deut. 25. dicitur, Pro mensura peccati, erit & plagarum modus: sed in contritione, peccatis plaga t̄ cōmēsurantur, quia contritio habet positū satisfaciēdi annexū: ergo contritio magis debet esse de vno peccato, quā de alio.

¶ Præterea, De hoc debet homo conteri, quod debuit vitare: sed homo debet magis vitare vnum peccatum, quā aliud, quia grauius est si necessitas alterum faciē di incumberet, ergo & similiter debet de vno (scilicet grauiori) magis, quā de alio dolere.

RESPONDEO dicendum, q de contritione dupliciter possumus loqui. Vno modo fm q sigillatim singulis peccatis ridet: & sic quantum ad dolorem superioris affectus, requiritur, quod de maiori peccato quis doleat magis: quia ratio doloris est maior in vno q in alio, scilicet offensa Dei, ex magis enim inordinato actu de magis offenditur. Similiter ē cum maiori culpæ maior poena debeat, ēt dolor sensitiuæ partis, fm qd p peccato ex electione assumitur, quia pena dēt esse maior de maiori peccato: fm aut qd ex impressione superioris appetitus nascitur in inferiori, attenditur, quantitas doloris fm dispositionem partis inferioris ad recipiendam impressionem a superiori, & non fm quantitatem peccati. Alio modo potest accipi contritio, fm quod est simul de omnibus peccatis, sicut in actu iustificacionis: & hæc quidem contritio vel ex singularum consideratione peccatorum procedit, & sic quāuis sit actus vnus, tamen distinctio peccatorum virtute manet in ipso: vel ad minus habet propositum de singulis cogitandi annexum: & sic etiā habitualiter est magis de vno, quā de alio.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Paulus non laudatur de hoc q de omnibus peccatis doleat æqualiter: sed quia de paruis peccatis tantum dolebat ac si essent magna, per comparationem ad alios, qui de peccatis doleant: sed ipse multo amplius de maioribus doluisset.

1p. 117. ar.
AD SECVNDVM dicendum, q in illo contritionis motu subitaneo, quāuis actualiter distinctio intensio nis, tendens diuersis peccatis inueniri non possit, tamen inuenitur ibi eo modo, sicut dictum est, * & etiam alio modo, fm quod singula peccata ordinem habent ad illud, de quo in illa contritione generali contritio dolendi occurrit, scilicet offensam Dei. Qui enim aliquod totū appetit, vel diligit potius, etiam diligit partes eius: quāuis non actu: & hoc modo, fm quod habent ordinem ad totum, quādam plus, quādam minus, sicut qui aliquam communiatem diligit, virtute singulos diligit, plus & minus fm eorum ordinem in bono communi. Et similiter qui dolet de hoc, quod Deum offendit, de diuersis implicite dolet diuersimodē, secundum quod plus vel minus per ea Deum offendit.

AD TERTIVM dicendum, q quāuis quolibet peccatum mortale a Deo auertat & gratiam tollat, tamen quoddam plus elongat, quā aliud: inquantum maiorem habet dissonantiam ex sua inordinatione ad ordinem diuinæ bonitatis, quā aliud.

Q V A E S T I O . IIII.

De tempore contritionis, in tres articulos diuisa.
DE I N D E considerandum est de tempore contritionis. Circa quod xantur tria.

¶ Primo, vtrum tota hæc vita sit contritionis tempus.
 ¶ Secundo, vtrum expedit continuē de peccato dolore.
 ¶ Tertio, vtrum post hanc vitam animæ de peccatis conterantur.

A R T I C V L V S . PRIMVS.

Vtrum tota hæc vita sit contritionis tempus.

Th. 4. q. 1. ar. 17. q. 2. ar. 4. q. 1. & sequens. n. b. 2. de penit. c. 7. a. media tem. 1.
AD PRIMVM sic proceditur. Vt q non tota hæc vita sit contritionis tps. Sicut n. de peccato cōmissio dēt esse dolor, ita & pudor: sed non p tota vita durat pudor de peccato, q (sicut dicit Ambrosius) non habet q erubescat, qui peccatū dimissum est: ergo vī, q nec contritio, quæ est dolor de peccato.

¶ 2 Præterea, 1. Ioan. 4. dicitur, q perfecta charitas fortis mittit timorem: qm timor pgnam habet: sed dolor etiam pgnam habet: ergo in statu perfectæ charitatis non potest dolor contritionis manere.

¶ 3 Præterea, De præterito non pōt esse dolor, qui proprie est de malo pñitenti: nisi fm qd aliquid de peccato pterito in pñitenti manet: sed qñque pueniunt ad aliquem statum in hac vita, in quo nihil de peccato pterito manet, neque dispositio, neque culpa, neque reatus aliquis, ergo nō oportet vterius de illo peccato dolere.

¶ 4 Præterea, Rom. 8. dicitur, quod diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, vt dicit glo. * ergo non oportet post remissionem peccati, q de ipso doleant.

¶ 5 Præterea, Contritio est pars pñitentiæ contratisfactionem diuisa, sed non oportet semper satisfacere, ergo nec oportet semper de peccato conteri.

SED CONTRA Aug. in lib. de pñitentiā * dicit, q vbi dolor finitur, deficit pñitentiā, vbi deficit pñitentiā, nihil relinquitur de venia: ergo videtur, cum oporteat veniam concessam non perdere, quod oporteat semper de peccato dolere.

¶ Præterea, Eccl. 5. dicitur: De propitiatio peccato, non li esse sine metu: ergo homo semper debet dolere ad peccatorum propitiationem habendam.

* Quasi. ar. 2. ad 1. & Quasi. ar. 1. cap. 1.
RESPONDEO dicendum, q in contritione vt dictū est, * est duplex dolor. Vnus rōnis, qui est detestatio peccati a se cōmissi. Alius sensitiuæ partis, q ex isto cōsequitur, & quantum ad vtrumque, contritionis tēpus est i totius vitæ pñitentiæ status. Quādiu enim aliquis est i statu vitæ, detestatur in commoda, quibus a pñitentiæ ad terminum vitæ retardatur, vel impeditur. Vñ cū p peccatum præteritū, via nostra cursus in deum retardetur, quia tempus illud quod erat deputatum ad curredum, recuperari non pōt, oportet quod semper in vitæ huius tpe, status contritionis maneat, quantum ad peccati detestacionem. Similiter ēt quantum ad sensibilem dolorem, qui vt poena a voluntate assumitur. Quia n. homo peccando, penam æternam meruit, & cōtra æternū deum peccatū, debet pena æterna in temporalē mutata, saltem dolor in toto hominis æterno. In statu huius vitæ, manere. Et propter hoc dicit Hug. de sancto Victore, * quod deus absoluit hominem a culpa & pena æterna, ligat eum vinculo perpetuæ detestacionis peccati.

* In libro Summarum tenuitatem Tractatum 5. c. 11.
AD PRIMVM ergo dicendum, q erubescendi, spicit peccatum solum, inquantum habet turpitudinē, & ideo postq peccatum quantum ad culpam remissum est, non manet pudori locus: manet autem dolori, qui non solum de culpa est, inquantum habet turpitudinē, sed et inquantum habet noeuementum annexum.

* Quasi. ar. 1. ad 1. & ar. 1. q. 1.
AD SECVNDVM dicendū, q timor seruilis quem charitas foras mittit, oppositionē hēt ad charitatē rōne seruilitatis, quia pgnam respicit, sed dolor contritionis ex charitate causatur, vt dictū est, * & ideo non est simile.

AD TER-

AD TERTIVM dicendum, quod quamvis per penitentiam peccator redeat ad gratiam pristinam & immunitatem a reatu poenae; nunquam tamen redit ad pristinam dignitatem innocentiae: & ideo semper ex preterito peccato aliquid in ipso manet.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut non debet homo facere mala, ut veniant bona: ita non debet gaudere de malis, quia ex eis occasionaliter proveniunt bona, divina gratia vel providentia agente: quia illorum bonorum, peccata causa non fuerunt, sed magis impedimenta: sed divina providentia ea causavit, & de ea debet homo gaudere, de peccatis autem dolere.

AD QVINTVM dicendum, quod satisfactio attenditur secundum poenam taxatam, quae pro peccatis iniungitur: & ideo potest terminari, ut non oporteat ulterius satisfacere. Hae autem poenae precipue proportionatur culpe ex parte conversionis, ex qua finitatem habet. Sed dolor contritionis respondet culpe ex parte aversionis, ex qua habet quandam infinitatem: unde & contritio semper debet manere: nec est inconueniens remoto posteriori quod remaneat prius.

ARTICVLVS II.

Vtrum expedit continue de peccato dolere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod non expedit continue de peccato dolere. Expedit enim quicquid gaudere: ut patet Philip. 4. super illud: Gaudere in Domino semper: dicitur glo. quod necessarium est gaudere. Sed non est possibile simul gaudere & dolere. Ergo non expedit continue de peccato dolere.

¶ 2 Præterea, illud quod est de se malum & fugiendum, non est assumendum nisi quatenus est necessarium, ut medicina ad aliquod: sicut patet de visione & sectio ne vulneris. Sed tristitia de se mala est, unde dicitur Eccl. 30. Tristitia longè expelle a te: & subditur causa. Multos non occidit tristitia, & non est vitilis in illa. Hoc etiam Philosophus dicit in 7. Ethic. 10. * Ergo non debet amplius dolere de peccato, nisi quatenus sufficit ad peccatum deleandum: sed statim post primam contritionis tristitia peccatum deletum est, ergo non expedit ulterius dolere.

¶ 3 Præterea, Bernardus dicit: Dolor bonus est, si contritus non sit: melius autem abstinere est admittendum: ergo videtur quod non expedit continue dolere.

SED CONTRA, est, quod Aug. dicit: Semper debeat penitens, & de dolore gaudere.

¶ Præterea, actus in quibus consistit beatitudo, expedit semper continuare quantum possibile est: sed huiusmodi est dolor de peccato, quod patet Matth. 5. Beati qui lugent: ergo expedit dolere continue quantum possibile est.

RESPONDEO dicendum, quod hæc est conditio in actibus virtutum inuenta, quod non potest in eis accipi superfluum & diminutum: ut in 2. Ethic. * probatur unde cum contritio (quantum ad id quod est displicentia quadam in appetitu rationis) sit actus penitentiae virtutis inquit potest ibi esse superfluum: Et sicut nec quantum ad intentionem, ita nec quantum ad durationem: nisi secundum quod actus vnius virtutis impedit actum alterius magis necessarium pro tempore illo. Unde quantumcumque homo continue in actibus huius displicentiae esse possit, quod magis, & melius est, dummodo actibus aliarum virtutum vacet suo tempore, semper oportet. Sed passionem possunt habere superfluum & diminutum: & quantum ad intentionem, & quantum ad durationem, ideo sicut passio doloris, quam voluntas assumit, debet esse moderate intentam: ita debet moderate durare, ne si nimis daret, homo in desperationem, & pusillanimitatem & huiusmodi vitia labatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod gaudium seculi impeditur per dolorem contritionis, non autem gaudium de Deo est, quia habet ipsum dolorem per materiam.

AD SECVNDVM dicendum, quod illud Eccl. de tristitia seculi loquitur: & Philo. loquitur de tristitia, quod

Supple. 3. Par. S. Thomæ.

passio est, quia moderate videtur esse, secundum quod expedit ad finem ad quem assumitur.

AD TERTIVM dicendum, quod Bernardus loquitur de dolore, qui est passio.

ARTICVLVS III.

Vtrum etiam post hanc vitam anima de peccatis cōterantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod etiam post hanc vitam anima de peccatis cōterantur. Amor enim charitatis displicentia de peccato causatur: sed post hanc vitam manet in aeternis charitas, & quantum ad actum & quantum ad habitum: quia charitas nunquam excidit, ut dicitur prima Cor. 13. ergo manet displicentia de peccato commisso, quae essentialiter est cōtritio.

¶ 2 Præterea, Magis dolendum est de culpa, quam de poena, sed anima in purgatorio dolent de poena sensibili, & de dilatione gloria, ergo multo magis dolent de culpa ab eis commissa.

¶ 3 Præterea, Poena purgatorii est satisfactoria de peccato: sed satisfactio habet efficaciam ex vi cōtritionis, ergo contritio manet post hanc vitam.

SED CONTRA, Contritio est pars poenitentiae sacramenti, sed sacramenta non manent post hanc vitam: ergo nec contritio.

¶ Præterea, Contritio potest esse tanta, quod delet & culpam & poenam: si ergo anima in purgatorio contriti possent, possent vi contritionis earum, reatu poenae eis dimitti, & ita a poena sensibili liberari: quod est falsum.

RESPONDEO dicendum, quod in cōtritione tria consideranda sunt. Primum est, contritionis genus quod est dolor. Secundum est, contritionis forma, quod est actus virtutis gratia informatus. Tertium est, contritionis efficacia, quae est actus meritorius & sacramentalis, & quodam modo satisfactorius. Anima igitur post hanc vitam, quod in patria sunt, cōtritionem habere non possunt, quia carent dolore, per gaudij plenitudinem. Illa vero quae sunt in inferno, carent cōtritione, quia etiam dolere habeant, de sicut tamen in eis gratia doloris informat. Sed illa quae in purgatorio sunt, habent dolorem de peccatis gratia informatum, sed non meritorium, quia non sunt in statu merendi. In hac autem vita, omnia tria praedicta inueniri possunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod charitas non causat istum dolorem, nisi in illis quod doloris capaces sunt, sed plenitudo gaudij beatis omnis capacitate doloris excludit: & ideo quibus charitate habetur: tamen cōtritione carent.

AD SECVNDVM dicendum, quod anima in purgatorio dolent de peccatis: sed ille dolor non est contritio, quia deest ei contritionis efficacia.

AD TERTIVM dicendum, quod poena illa, quam anima in purgatorio sustinet, non potest proprie dici satisfactio: quia satisfactio opus meritorium requirit: sed largo modo dicitur satisfactio, poenae debita solutio.

Q V A E S T I O V.

De effectu contritionis, in tres articulos diuisa.

DE I N D E quod considerandum est de effectu contritionis.

¶ Circa quod quaruntur tria.

¶ Primo, utrum post remissionem sit cōtritionis effectus.

¶ Secundo, utrum cōtritio possit totaliter tollere reatum poenae.

¶ Tertio, utrum parua contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccati remissio sit contritionis effectus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod peccati remissio non sit contritionis effectus. Solus enim Deus peccata remittit, sed cōtritionis nos sumus alicuius causa, quia actus noster est, ergo contritio non est causa remissionis culpe.

¶ 2 Præterea, Cōtritio est actus virtutis, sed virtus sequitur peccati remissionem, quia virtus & culpa non sunt nisi simul in anima: ergo cōtritio non est causa remissionis culpe.

Aa 4 quæ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Nihil impedit à perceptione Eucharistia nisi culpa: sed contritus ante confessionem non debet accedere ad Eucharistiam: ergo nondum est confectus remissionem culpæ.

SED CONTRA est, quod dicitur in Glo. super illud Psalm. 50. Sacrificiū Deo spiritus contritus. &c. Contritio cordis est sacrificiū, in quo peccata solvunt.

¶ Præterea, Virtus & virtum eidem causis corrumpuntur & generantur, ut dicitur in secundo Ethico. * sed per inordinatū amorē cordis, peccatū committitur: ergo per dolorem ex amore charitatis ordinato causatum solvitur: & sic contritio peccatum delet.

RESPONDEO dicendum, quod contritio potest dupliciter considerari, vel inquantum est pars sacramenti, vel inquantum est actus virtutis: & utroque modo est causa remissionis peccati, sed diversimodē: quia inquantum est pars sacramenti, primò operatur ad remissionem peccati instrumentalem, sicut & de alijs sacramētis in prima dist. * patuit. Inquantum autē est actus virtutis, sic est quāsi causa materialis remissionis peccati, eo quod dispositio est quāsi necessitas ad iustificacionē: dispositio autē reducit ad causam materiale, si accipitur dispositio quæ disponit materiam ad recipiendum: secundum autem est de dispositione agentis ad agendum, quæ illa reducit ad genus causæ efficientis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod solus Deus est causa efficiens principalis remissionis peccati: sed causa dispositiva potest et esse ex nobis. Et similiter etiā causa sacramentalis, quia forme sacramentorum verba sunt à nobis prolata, quæ habent virtutem instrumentalem inducendi gratiam, quæ peccata remittuntur.

AD SECVNDVM dicendum, quod peccati remissio, vno modo præcedit virtutem & gratia infusione, & alio modo sequitur: & secundum hoc quod sequitur, actus à virtute elicitus potest esse causa aliqua remissionis peccati.

AD TERTIVM dicendum, quod dispensatio Eucharistia pertinet ad ministros ecclesiæ; & ideo ante remissionem peccati per ministros ecclesiæ, non debet aliquis ad Eucharistiam accedere, quamvis sit sibi culpa quo ad Deum remissa.

ARTICVLVS II.

Utrum contritio possit totaliter tollere reatum peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod contritio non possit totaliter tollere reatum peccati, quia satisfactio & confessio ordinantur ad liberationem à reatu peccati: sed nullus ita perfecte contritur, quin oporteat eū cōfiteri & satisfacere: ergo contritio nunquam est tanta, quod deleat totum reatum.

¶ 2 Præterea, In penitentia oportet esse quendam recompensatiōem peccati: ad culpam: sed aliqua per membra corporis exercetur: ergo cum oporteat ad debitam poenā recompensari, ut per quæ peccat quis, p hæc & torqueatur, videtur quod nunquam possit poena talis peccati, per contritiōem exolui.

¶ 3 Præterea, Dolor contritionis est finitus: sed pro aliquo peccato, scilicet mortali, debetur poena infinita: ergo nullo modo potest esse tanta contritio, quod totam penam deleat.

SED CONTRA est, quod Deus plus affectū cordis acceptat, quam exteriorem actum: sed per exteriores actus absoluitur homo à poenā, & culpa: ergo & similiter per cordis affectum, qui est contritio.

¶ Præterea, Exemplum huius de Latrone habetur, cui dictum est, Hodie mecum eris in Paradiso, propter vnicum penitentia actum. Vtrum autem totus reatus per contritiōem semper tollatur, supra dict. 14. quæ situm est, ubi hoc ipsum de penitentia quærebat.

RESPONDEO dicendum, quod intentio contritionis potest attendi dupliciter. Vno modo, ex parte charitatis, quæ displicentiam causat: & sic contingit tan-

tum intendi charitatem in actu, quod contritio inde sequens meretur non solum culpæ amonitionem, sed et abolutionem ab omni poenā. Alio modo, ex parte doloris sensibilibus, quæ voluntas in contritione excitat: & quia ille etiam poena quædam est, tantum potest intendi, quod sufficit ad deletionem culpæ & poenæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod aliquis non potest esse certus quod contritio sua sit sufficiens ad deletionem poenæ & culpæ: & ideo tenetur cōfiteri & satisfacere: maxime cum contritio vera non fuerit nisi propositum confitendi habuisset annexum, quod debet ad effectum reduci, etiam propter præceptum, quod est de confessione datum.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut gaudium interius redundat etiam ad exteriores corporis partes, ita etiam dolor interior ad exteriora membra derivatur. Vnde dicitur Proverb. decimoseptimo, Spiritus tristis exiecit ossa.

AD TERTIVM dicendum, quod dolor contritionis quamvis sit finitus quantum ad intensiōem, sicut etiam & poena peccati mortali debita finita est; habet tamen in finitam virtutem ex charitate, quæ infirmatur, & secundum hoc potest valere ad deletionem culpæ & poenæ.

ARTICVLVS III.

Utrum parva contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod contritio parva non sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum, quia contritio est medicina peccati, sed corporalis medicina, quæ sanat corporales morbum minorem, non sufficit ad sanandum maiorem: ergo minima contritio non sufficit ad delendum maxima peccata.

¶ 2 Præterea, Supra dictū est, * quod oportet de maioribus peccatis magis contreri, sed contritio non delet peccatum, nisi sit secundum quod oportet, ergo minima contritio non delet omnia peccata.

SED CONTRA, Qualibet gratia gratum faciens, delet omnem culpam mortalem: quia simul cū ea stare non potest, sed qualibet contritio est gratia gratum faciente informata: ergo quantumcunque sit parva, delet omnem culpam.

RESPONDEO dicendum, quod contritio (ut supra dictū est) * habet duplicem dolorem: vnam rationis, & est displicentia peccati commissi; & hic potest esse adeo parvus, quod non sufficit ad rationem contritionis: ut si minus displiceret ei peccatum, quam debeat displicere separatim à fine: sicut etiam amor potest esse ita remissus, quod non sufficit ad rationem charitatis. Alium dolorem habet in sensu, & paruitas huius non impedit rationem contritionis: quia non se habet per se ad contritiōem, sed quasi ex accidenti ei adiungitur, & iterum non est in potestate nostra. Sic ergo dicendum, quod quantumcunque parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omne culpam delet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod medicina spiritualis habet efficaciam infinitam ex virtute infinitæ quæ in eis operatur: & ideo illa medicina, quæ sufficit ad curationem parvi peccati, sufficit etiam ad curationem magni, sicut patet de baptismo, quo & magna & parva solvuntur: & simile est de contritione, dummodo ad rationem contritionis pertingat.

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc sequitur ex necessitate, quod vnus homo plus doleat de maiori peccato quam de minori: secundum quod magis repugnat amor, qui dolorem causat. Sed si vnus alius haberet tantum de dolore pro maiori, quantum ipse habet pro minori, sufficeret ad remissionem culpæ.

OVÆSTIO IX.

De confessione quoad eius necessitatem, in sex
articulos divisa.

DE I N D E considerandum est de cōfessione, de qua sex sunt consideranda. Primò, de confessio- nis necessitate. Secundo, de eius quidditate. Ter- tio, de ipsius ministro. Quarto, de qualitate ei⁹. Quinto, de eius effectu. Sexto de eius sigillo.

¶ Circa primum quærentur sex.

¶ Primo, utrum confessio sit necessaria ad salutem.

¶ Secundo, vitrum confessio fit de iure naturali.

¶ Tercio, utrum omnes ad confessionem teneantur.

Quarto, vtrum aliquis licitè possit confiteri peccatū,
quod non habet.

¶ Quinto, utrum statim teneatur quis confiteri.

¶ Sexto, vtrum possit cum aliquo dispensari ne homini confiteatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum confessio sit necessaria ad salutem.

AD TERTIVM sic proceditur. videtur. qd cōfessio non sit necessaria ad salutem. Sacramentum enim. pñia p remissionē culpe ordinatū est. sed culpa per gratia infusionem sufficienter remittitur. ergo ad pñiam de pctō agendam non est necessaria cōfessio. ¶ Præterea. Peccatum. quod ex alio contractu ē. ex alio debet habere medicinam. ergo peccatū actuale. qd ex proprio motu quibet cōmissū oportet. ex seipso tātu habere medicinā. Sed contra tale peccatum ordinatur pñia. ergo confessio non est de necessitate pñia.

ergo confessio non est de necessitate peccati. ¶ Præterea, Aliquis est peccator remissum sine hoc & confessi legantur, sicut patet de Petro & Magdalena & de Paulo, sed non est minoris efficacia gratia remittens peccatum nunc, q̃ tunc fuerit: ergo nec nūc de necessitate salutis est, & homo confiteatur.

Quantitatem culpæ poenā infligatur: sed hō pōt poenā
sibiipſi infligere maiorem, q̃ etiam ab alio sibi infla-
tur, ergo videt̃, q̃ cōfessio nō sit de necessitate salutis.

SEDE CONTRA. Boet. in li. de Conſo. Si opē me

dicātes expectas oportet q̄ morbum detegas: sed de ne-
cessitate salutis est q̄ homo de peccatis medicinam ac-
cipiat: ergo, & de necessitate salutis est q̄ morbum per
confessionem detegat.

¶ Præterea, In iudicio ſeculari non eſt idem iudex, & reus, ſed iudicium ſpūale eſt ordinarius: ergo p̄t̄or qui eſt reus, non debet eſſe ſuiipſius iudex, ſed ab alio iudicari: & ita oportet quod ei confiteatur.

RESPONDEO dicendum, q^d passio Xpi, sine cuius
virtute nec originale, nec actuale peccatum dimittitur
in nobis operari per sacramentorū suscepcionem. q^d

non operatur per sacramentum in conceptionem, quæ ipsa efficaciam habent. Ideo ad culpæ remissionem & actualis & originalis requiritur sacramentum ecclesiæ vel aquæ susceptum, vel saltem voto, quod articulus necessitatis, non contemptus sacramenti excludit: & per confessionem, illa sacramenta quæ ordinantur contra culpam, cuius salus esse non potest, sunt de necessitate salutis, et inquit baptismus, quod deletur originale, est de necessitate salutis, ita & poenitentia sacramentum. Sicut autem aliquis per hoc, quod baptismum petit, se miniſtri Ecclesiæ ſubiſcit, ad quos pertinet dispensatio sacramenti, ita et per hoc, quod confitetur peccatum suum, se miniſtri Ecclesiæ ſubiſcit, ut per sacramentum poenitentiae ab eo dispensetur remissionem consequatur, qui cõgruum remedium adhibere non potest, nisi peccatum cognoscatur quod per confessionem peccantis. Et ideo confessio est de necessitate salutis eius, qui in peccatum a quodale mortale cecidit.

AD PRIMVM ergo dicendum qđ gratia infusi-
sufficit ad culpę remissionem. sed post culpam remissi-
adhuc peccator est debitor pęnę temporalis: sed ad gra-
tia infusiōē consequendā ordinata sunt gratia faci-

ante quorū susceptionē vel actū vel proposito, aliquis gratiā non consequitur: sicut in baptismo patet. Et similitudine est de confessione, & ulterius per confessionis erubescentiā & vim clauini, quibus se confitens subiecit: & satisfactionē iniunctā, quā facerdos moderat, ēm qualiter criminū sibi per confessionē innocentem pœna temporalis expiatur. Sed tñ confessio ex hoc q̄ operatur ad pœnæ remissionē, nō hēt q̄ sit de necessitate salutis: q̄ pœna ista est talis ad quā post culpā remissionē aliquis remanet ligatus. Vñ sine hoc q̄ in pñti via expiatur, efficitur via salutis. Sed hēt q̄ sit de necessitate salutis, ex hoc q̄ ad remissionē culpæ mō p̄dicto operatur.

AD SECVNDVM dicendum, qd pñm quod ex alio
contradictum est originale, pñt oñno ab extrinseco reme
diu hñre vt in parulis patet: sed pñma tñale, quod ex
seipso quisq; cõmisset, nõ pñt expiari, nisi aliqd coope
raretur ille qui peccauit, sed tñ non sufficit ad pñm ex
piandum ex seipso, sicut sufficerent pñm cõmisset, eo
qd pñm ex parte conuersionis est finitũ, ex qua parte pec
cator in ipsum reducitur, sed ex parte auersionis hñt
infinatitẽ, ex qua parte oportet qd peccati remissio ab
alio incipiat, qd quod est vltimũ in gñatione, est primũ
in resolutione, vt dicitur in 3. Eth. 8. & ideo oportet qd
etiam peccatum actuale ex alio medicam habeat.

AD TESTIVM dicendū, qđ etiā nō legatur eorū
confessio, potuit tū si. r. Multa. n. facta sunt, qđ nō sunt
scripta. Et Per tēra, Christiū hēt potestatem excellē-
tia in sacramentis, vnde sine his, quāz ad sacramentū
pertinent, potuit rem sacramenti conferre.

AD QVARTVM dicendum q̄ satisfactio non suffi-
ceret ad expiandum poenā p̄t̄ ex quantitate poenā: q̄
in satisfactioe imponitur, sed sufficit inquantū ē pars
sacramenti, virtutem sacramentalem habens, & iō oportet
q̄ per dispensatores sacramentorum imponatur, &
ideo necessaria est confessio.

A R T I C V L V S II.

Verum confessio sit de iure naturali.

AD SECUNdVM sic proceditur. videtur. quod confessio sit de iure naturali. Adam. n. & Cain non tenebantur. nisi ad precepta legis naturae. sed reprehenduntur de hoc quod peccatum suum non sunt confessi ergo confessio peccati est de iure naturali.

42 Præterea, Præcepta illa, quæ manent in veteri lege & noua, sunt de iure naturali, sed cōfessio fuit in veteri lege. vt dicitur 1sa. 43. Narra si quid habes, vt iustificeris: ergo est de iure naturali.

¶ 13. Præterea, Iob non erat subiectus nisi legi naturali
sed ipse peccata confitebatur: quod pater per hoc quod
dicit, iob 31. Si abscondi vt homo peccatum meum: ex
quo est de iure naturali.

SED C O T R A, Iſid. dicit, *quod ius naturale eſt
idē apud oēs, ſed confeſſio non eſt eodē modo, apud
omnes: ergo non eſt de iure naturali:

¶ Propterea, Cōfessio fit ei q̄ hēt claves, sed claves ec-
clesia n̄ sūt de iure naturali institutæ, ergo nec cōfessio

RESPONDEO. dicenda, q*uod* facta sunt quædam si-
dei preteritiones, vnde oportet ea fidei esse proportio-
nata: sicut aut est supra cognitione r*ati*onis naturalis, vnde
de & facta sunt supra r*ati*onem naturalem distictamen-
tus. Quis naturalis est, quod non opinio genuit, fed innata q*uod*
dam vis inferuit, vt Tullius dicit, *ideo sacramenta non
sunt de iure naturali, sed de iure diuino, quod est su-
pra naturale: quod quandoque et naturale dicitur, fr*uctu*
quod culibet re illud est naturale. quod ei à suo crea-
tore imponitur. Tamen propriè dicuntur naturalia,
ex principiis nature causantur: supra autem natura
sunt illa quæ ipse Deus sibi referuat, siue natura mi-
sterio operanda, siue in operationibus miraculorum
siue in reuelationibus mysteriorum, siue in institutione
sacramentorum: Et sic confessio, quod necessitas
sacramentalis habet, n*on* est de iure naturali, sed diuini

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Adā vituperat, ex hoc quod p̄m suum coram Deo non recognouit: confessio, q̄ fit Deo p̄ recognitionem peccati, est de iure naturali: nunc aut loquimur de confessione, quā fit homini. Vel dicendū, quod confiteri p̄m, in casu, est de iure naturali, s. cum quis in iudicio constitutus à iudice interrogatur: tunc n. non debet mentiri, p̄m suum excusando vel negando, de quo Adā & Cain vituperant. Sed confessio, q̄ fit hōi sponte, ad remissionem p̄m suorum consequenda à Deo, non est de iure naturali.

AD SECVNDVM dicendū, qd praecepta legis naturae manent eodem modo in lege Moyſi, & in noua lege: sed cōfessio quamuis aequaliter ē esset in lege Moyſi non tamen eodem modo, sicut in lege noua, nec sicut in lege natura. In lege n. natura sufficiebat cognitio p̄m interior apud Deum: sed in lege Moyſi oportebat aliquo signo exteriori peccatum protestari: sicut oblationem hostiae pro p̄m, ex quo etiam hōi innotescere poterat eum peccasse: nō autem oportebat ut specia le peccatum à se commissum manifestaret, aut p̄m cit confitens, sicut in noua lege oportet.

AD TERTIVM dicendum, qd loquitor de illa abfensione p̄m, q̄ facit depraheſus, peccatum negādo, aut excusando, ut ex glossa * ibidem haberi pōt.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnes ad confessionem teneantur.

AD TERTIVM sic procedit. videtur, qd non oēs ad confessionem teneantur, q̄ sicut dicit Hier. * p̄nia est secunda tabula post naufragiū: sed ali qui post baptisimū naufragiū non sunt paſi, ergo nec eis competit poenitentia, & sic nec confessio quā ē poenitentia pars.

¶ Præterea, Confessio facienda est iudici ī quolibet foro: sed aliqui sunt qd non habent hōiem iudicē supra se, ergo nec teneantur ad confessionem.

¶ Præterea, Aliquis est qui non hēt p̄ā nisi venialia: sed de illis non tenetur hō confiteri: ergo non quilibet tenetur ad confessionem.

SED CONTRA est, qd cōfessio cōtra satisfactionē, & contritionē diuidit: sed oēs tenent ad contritionē, & satisfactionem, ergo & oēs tenentur ad confessionem.

¶ Præterea, Hoc patet ex decreto de p̄e. & c. * vbi dī, Quod oēs vtriusq; sexus cum ad annos discretionis peruenierint, tenentur peccata confiteri.

RESPONDEO dicendū, qd ad confessionē dupliciter obligamur. Vno mō ex iure diuino, ex hoc ipso, qd est medicina, & s̄m hoc nō oēs tenent ad confessionē, sed illi tñ, qd p̄m mortale incurunt post baptisimū. Alio modo, ex precepto iuris positū, & sic tenentur oēs ex institutione ecclesiae edita in concilio ḡali sub Innoc. 3. * tum ut quilibet p̄m se recognosceret, q̄ a oēs peccauerint, & egent gloria Dei; tñ ut cum maior reuerentia ad Eucharistiam accedatur: tum etiam ut ecclesiarum rectoribus sui subditi innotescant, ne lupus intra gregem lateat.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd quis hō in hac mortali vita potest baptisimū naufragiū euadere possit, quod est p̄m mortale: non tñ euadere pōt venialia quibus ad naufragiū disponitur, contra q̄ ē p̄nia ordinatur, & idē manet poenitentia locus etiam in illis qui non mortaliter peccant, & per consequens, confessionis.

AD SECVNDVM dicendū, qd nullus est qui non habeat iudicem Christum, cui per suum vicariū confiteri debet, qui quamuis eo inferior sit, inquantū prelatus est, tamen est eo superior, inquantum p̄m est ipse, & ille Christi minister.

AD TERTIVM dicendum, qd ex vi sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, sed ex institutione ecclesiae, quando non habet alia quā confiteat. vel potest dici s̄m quodā, qd ex decre. praedicta * non obligant

nisi illi qui habēt p̄ā mortalia, qd patet ex hoc, quod dicit, qd debent oia p̄ā confiteri, quod de venialibus intelligi non pōt, quia nullus omnia confiteri pōt, & s̄m hoc ē ille, qui non hēt mortalia, non tenet ad cōfessionem venialū, sed sufficit ad praeceptū ecclesiae implendū ut se sacerdoti repraesentet, & se ondar abiq; cōscientia mortalis esse, & hoc p̄ cōfessione reputatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis licite possit confiteri peccatum quod non hēt.

AD QVARTVM sic proceditur. videtur, qd aliquis licite possit confiteri p̄m, quod non hēt: quia ut dicit Greg. * Bonariū mentium est, ibi culpam agnoscerē, vbi culpa non est. ergo ad bonam mentē pertinet, vt de illis culpis se accuset, quas non commisit.

¶ Præterea, Aliquis per humilitatem reputat se de teriore aliquo, qui est manifestus p̄m, & in hoc est commendandus: sed quod corde quis estimat, licet ore confiteri. Ergo licite potest confiteri se habere gravior peccatum, quā habet.

¶ Præterea, Aliquis quandoque dubitat de p̄m aliquo, vtrū sit mortale vel veniale, & talis debet de illo vt vt confiteri, vt de mortali ergo aliquis debet cōfiteri aliquando p̄m, quod non habet.

¶ Præterea, Satisfactio ex confessione ordinat, se d aliquis potest satisfacere de p̄m, quod non commisit: ergo etiam potest confiteri peccatum quod non fecit.

SED CONTRA. Quicumque dicit se fecisse, quod non fecit, mentitur: sed nullus in confessione mentiri debet cū omne mendacium sit peccatum: ergo nullus debet confiteri peccatum quod non fecit.

¶ Præterea, in iudicio exteriori nō debet aliquis crimen alii impingi quod nō potest per testes idoneos probari, sed testis in foro p̄nia est conscientia: ergo aliquis non debet se accusare de peccato, quod in conscientia sua non habet.

RESPONDEO dicendū, qd per confessionē debet poenitēs se cōfessori suo manifestare, ille aut, qui aliud sacerdoti de se loquit, q̄ in sua conscientia heat, siue bonū, siue malū, non se sacerdoti manifestat, sed magis occultat, & ideo non est idonea confessio. Sed ad hoc qd sit idonea, requiritur quod os cordi concordet, vt solum hoc os accuset, quod conscientia tenet.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd agnoscerē culpam, vbi culpa nō est, pōt esse dupliciter, vno modo, vt intelligatur quantum ad substantiam actus, & sic nō est ve rum. Non n. ad bonam mentem pertinet, sed ad errantem, vt se actum aliquem commisisse agnoscat, quē nō commisit. Alio modo quantum ad conditionē actus: & sic verū est qd Greg. * dicit, quia iustus in actu, qd se bonus est, formidat ne aliquis defectus ex parte sua fuerit. Et sic dicitur. 1ob 9. Verebar oia opera mea: qd ideo ad bonam mentem ē pertinet, vt hanc formidīnē quam corde tenet, lingua accuset: Et per hoc ē patet solutio AD SECVNDVM, qd iustus, qd est vere humilis, non reputat se deteriore, quantum ad perpetratōnem actus, qui sit peior ex genere, sed quia timet, ne in his quā bene agere videtur, per superbiam grauius delinquat.

AD TERTIVM dicendum, qd qñ aliquis dubitat, de aliquo p̄m an sit mortale, tenetur illud confiteri dum bitatio ne manente: quia qui aliquid committit vel o mittit, ī quo dubitat esse peccatum mortale, peccat mortaliter, discriminis se committens. Et similiter periculo se committit, qd hoc quod dubitat esse mortale, negligit confiteri: non tamen debet asserere illud mortale esse, sed dubitative loqui, & iudicium sacerdotis ex pectare, cuius est discernere inter lepram & lepram.

AD QVARTVM dicendū, quod ex hoc, qd hō satisfaciit pro peccato, quod non commisit, non incurrit mendaciū, sicut cū quis confiteretur peccatum, quod nō credit se fecisse, s̄m dicat peccatum quod non fecit, dum

* ex glo. or
di. et interl.
ibid.

21

* Super illud
Esaia
3. peccatū
suis quasi so
doma, etc.
tota. 5. Et
ad Deme
triadē, de
seruanda
virginit. cir
ca med. 10.
1. & mag.
4. sent. dist.
14. i. prin.
li. 5. ti. 38.
c. 12. ex cō
ci. Latera.
sub Innoc.
p. 647, 21.

* in Concl.
Matth. cā.
21. et habet
tur in dec.
li. 5. ti. 38.
c. 12.

22
Th. 4. di.
1. q. 2. m.
11. 3.
infi. Re
gistri. c. 1.
ad iur. g.
10. Aug.
Anglorum
episcopi

* Iacob cōtra
arg. 1. &
li. 9. ad r.
c. 23. et 28

dum credit se fecisse, non mentitur: & ideo non peccat si eo modo dicat, sicut est in corde suo.

ARTICVLVS V.

Utrum statim teneatur quis confiteri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, qd statim teneatur quis cōfiteri: dicit n. Hugo⁴ de S. Viſt. Si necessitas nō est, quā prætēdatur, cōtē-
ptus, nō excusatur, quēlibet teneatur vitare contem-
ptum, ergo quilibet tenet statim confiteri, cum potest.
¶ 2 Præterea, Quilibet teneatur plus facere ad euadē-
dū morbi spiritualē, q̄ ad euadēdū morbi corporalē:
sed aliquis inimus corporaliter, nō sine derimēto salu-
tis medicū requirere tardat: ergo vī q̄ non possit esse
sine derimēto salutis, quōd aliquis sacerdoti, cuius
copiam habet, non statim de peccato confiteatur.

¶ 3 Præterea, Illud quod sine termino debetur, sta-
tim debetur: sed sine termino debet homo confessio-
nem Deo. Ergo tenetur ad statim.

SED CONTRA, in Decretal⁴. simul datur tempus
determinatum de confessione & de Eucharistia perce-
ptione: sed aliquis non peccat si non percipiat Eucha-
ristiam ante tempus aīre determinatum: ergo nec pec-
cat si ante tempus illud non confiteatur.

¶ Præterea, Quicunque illud omittit, ad quod ex præ-
cepto tenetur, peccat mortaliter: si ergo aliquis non sta-
tim confiteatur quando habet copiam sacerdotis, si ad
statim confitendum, tenetur, peccaret mortaliter: &
eadem ratione alio tempore, & sic deinceps: & ita mul-
ta peccata mortalia homo incurreret pro vna peniten-
tiæ dīlatione: quod videtur inconueniens.

RESPONDEO dicendū, qd cum propositū cōfite-
di sit annexū cōtitioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propo-
sitū, quando ad cōtitionē tenetur, scilicet quando pec-
cata memoria occurrunt. præcipuē cū in periculo mor-
tis existit, aut in aliquo articulo, in quo fine peccati rem-
issione oporteat eis peccatū incurere. Sicut cū tenet
sacerdos ad celebrandū, si non desit copia sacerdotis,
confiteri tenetur: aut si de sit, saltē cōteri tenetur, & ha-
bere propositū confitendi, copia sacerdotis oblata. Sed
ad confessionē actualiter faciendā obligatur aliquis du-
pliciter. Vno modo, p accidēs, scilicet cū ad aliqd tenetur,
qd nō pōt sine peccato facere nisi confessus, tūc n.
cōfiteri tenetur: sicut si debeat Eucharistia percipere,
quā nullus post peccatū mortale, nisi cōfessus, accede-
re debet, copia sacerdotis oblata, & necessitate nō vrgē-
te. Et inde venit obligatio, quā Ecclesia oēs obligat ad
semel in anno cōfite-
di, q̄ instituit vt semel in anno,
scilicet in Paschate omnes sacri cōmunionē accipiat⁴:
& ideo ante tempus illud oēs cōfiteri tenent. Alio modo
obligat aliquis ad confessionē p se: & sic vt esse eadē rō de
cōfessione & de Baptismo differēdo: q̄a vtrunq; est sa-
cramentū necessitatis. Ad baptismum autē percipiendū
nō tenetur aliquis statim postq̄ habet propositū
baptismi, ita qd peccet mortaliter nisi statim baptizet:
nec est aliquod tēpus determinatum, vltra quod si ba-
ptismum differat, peccatū mortale incurrit. Sed pōt cō-
tingere quod in dīlatione baptismi mortale erit peccatū,
vel nō erit, & hoc pensandum est ex causā dīlati-
onis: q̄a sicut dicit Philoſophus in 8. Phyl. Voluntas nō
retardat facere aliquod opus volitum, nisi propter ali-
quā causā rationabilem: vnde si causā dīlationis bap-
tismi mortale peccatū annexū habeat, vt potest p p cō-
tēptū vel aliqd huiusmodi, baptismū differat, dīlatio
erit peccatū mortale: alias non. Et ideo idē vī esse de
cōfessione, quā nō est maior necessitas, q̄ baptismi.
Et q̄a ea quā sunt de necessitate salutis, tenet homo in
hac vita implere, ideo si periculum mortis imminet,
etia per se loquēdo, obligatur aliquis ad confessionē faci-
endā tunc, vel baptismū suscipiendū. Et pp hoc etiā
Iacob, simul præceptum edidit de confessione facien-
dā, & de extrema vñctione suscipiēda. Et ideo vī pro-

babilis eorum opinio, qui dicunt, qd nō tenetur homo
ad statim cōfite-
ndū, quamvis periculosum sit differre.
Alij autē dicunt qd tenetur cōfiteri ad statim confiten-
dū, debita oportunitate oblata, secundum rectā ratio-
nē: nec obstat qd Decret⁴. terminum præfigat, vt semel
in anno confiteatur, q̄a Ecclesia nō indulget dīlationi,
sed prohibet negligentiam in maiori dīlatione: vnde p
Decretale illā non excusatur a culpa dīlationis quā-
tum ad forum conscientia, sed excusatur a pœna quan-
tum ad forum Ecclesiæ, vt non priuetur debita sepul-
tura si morte præuētus fuerit ante tempus illud. Sed hoc
vī nimis durum: quia præcepta affirmatiua nō obligāt
ad statim, sed ad tempus determinatum; non quidem
ex hoc quod tunc cōmode impleri possunt, (quia tunc
si non daret aliquis elemosynam de superfluo, quan-
doque pauper monstraretur, peccaret mortaliter; quod falsum est) sed ex hoc qd tempus necessitatem vt
gentem adducit: & ideo non oportet, qd si statim obla-
ta oportunitate non confiteatur, etiam si maior oportu-
nitas non expectetur, aliquis peccet mortaliter: sed
qn ex articulo tēporis necessitas cōfessionis inducitur:
nec hoc est ex indulgentia Ecclesiæ, quod non teneat
ad statim, sed ex natura præcepti affirmatiui: vnde ante
Ecclesiæ statutū, etiā minus tenebatur. Quidā verō
dicunt, qd saculares non tenentur ante quadragesima-
le tempus confiteri, quod est eis penitentia tempus,
sed religiosi tenentur ad statim, quia totū tēpus est eis
penitentia tempus. Sed hoc nihil est: quia religiosi nō
tenentur ad alia, quā ceteri homines, nisi ad quā ex
voto se obligauerunt, cuiusmodi non est confessio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Hug.⁴ loqui-
tur de illis, qui sine sacramento decedunt.

AD SECVNDVM dicendum, quod non est de ne-
cessitate salutis corporalīs, vt statim medicus queratur,
nisi quando necessitas curationis incumbit: & simili-
ter est de morbo spirituali.

AD TERTIVM dicendū, qd retentio rei alienæ in-
uito domino, cōtrariatur præcepto negatiuo, quod obli-
gat semper, & ad semper: & ideo tenetur semper ad sta-
tim reddendum. Secus est autem de impletionē præcep-
ti affirmatiui, quod obligat semper, sed non ad semper.
Vnde non tenetur ad statim implendum.

ARTICVLVS VI.

Utrum possit cum aliquo dispensari, ne confiteatur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod pōt
sit cum aliquo dispensari nē confiteatur homi-
ni peccata. Præcepta enim quā sunt de iure po-
sitio, subiacent dispensationi prelatorum Ecclesiæ:
sed confessio est huiusmodi, vt ex dictis patet⁴: ergo po-
test dispensari cum aliquo, vt non confiteatur.

¶ 2 Præterea, Illud quod ab homine institutum est,
potest etiam ab homine dispensationem recipere: sed
confessio non legitur a Deo instituta, sed ab homine.
Iaco. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra: habet
autem Papa potestatem dispensandi in his quæ per A-
postolos instituta sunt: sicut patet de bigamis: ergo
etiam potest cum aliquo dispensare ne confiteatur.

SED CONTRA, Penitentia, cuius pars est confes-
sio, est sacramentum necessitatis, sicut & Baptismus:
cum ergo in Baptismo nullus dispensare possit, nec in
confessione aliquis dispensare poterit.

RESPONDEO dicendū, qd ministri Ecclesiæ insti-
tuntur in Ecclesia diuinitus fundata; & ideo insti-
tutio Ecclesiæ præsupponitur ad operationē ministrorū,
sicut opus creationis præsupponit ad opus naturæ: & q̄a
Ecclesia fundatur i fide & in sacramētis, ideo ad mini-
stros Ecclesiæ novos articulos disciendos, aut editos re-
mouēre, aut noua sacramēta instituire, aut instituta re-
mouēre, non pōt: sed hoc est potestas excellētia, q̄
soli debet Christo, qd est Ecclesiæ fundamentū. Et ideo
sicut Papa nō potest dispensare, vt aliquis sine Baptismo
salus-

vt patet ex
Decret. de
Pœnit. di.
c. 1. ca. 8; ex
Augustin in
Enchirid.
c. 65. lo. 3.
In Decr.
li. 5. tit. 38.
cap. 12.

Loco citato
in arg. 1.

24
Tho. 4. dist.
17. q. 3. ar.
1. q. 5.
ar. 3. huius
quæst.

Uthabe-
tur in 3.
par. q. 80.
ar. 10. ad. 3.

saluetur: ita nec quod saluetur sine confessione, secundum quod obligat ex ipsa vi sacramenti. Sed potest dispensare in confessione, secundum quod obligat ex præcepto ecclesiae, ut possit aliquis diutius confessionem differre, quam ab ecclesia institutum sit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod præcepta iuris diuini non minus obligant, quam præcepta iuris naturalis: unde sicut non potest dispensari in iure naturali, ita nec in iure positivo diuino.

AD SECVNDVM dicendum, quod præceptum de confessione non est ab homine primo institutum: quamuis sit a Iacobo promulgatum: sed a Deo institutum habuit, quauis expressa ipsius institutio non legatur. Tamen in quadam figura ipsius inuenitur: & in hoc quod Ioanni confitebantur peccata sua, qui Baptismo ipsius ad gratiam Christi parabantur: & in hoc quod dominus sacerdotibus leprosis transiit, qui quamuis non essent noui Testamenti sacerdotes, tamen in eis noui Testamenti sacerdotum significabatur.

QVAESTIO VII.

De quidditate Confessionis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de quidditate confessionis. Et circa hoc quaeruntur tria.

1. Primo, utrum Augustinus conuenienter determinat confessionem.

2. Secundo, utrum confessio sit actus virtutis.

3. Tercio, utrum confessio sit actus poenitentiae virtutis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum Augustinus conuenienter determinat confessionem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod Augustinus inconuenienter definit confessionem, cum dicens. Confessio est per quam morbus latens spe venia aperitur. Morbus enim contra quem confessio ordinatur, peccatum est: sed peccatum aliquando est apertum: ergo non debuit dicere morbum latentem esse, cuius confessio est medicina.

1. 2. Præterea, Principium Poenitentiae est timor: sed confessio est pars poenitentiae, ergo non debuit pro causa confessionis ponere spem, sed magis timorem.

3. Præterea, illud quod sub sigillo ponitur, non aperitur, sed magis clauditur: sed peccatum quod quis confitetur, sub sigillo confessionis ponitur: ergo non aperitur in confessione peccatum, sed magis clauditur.

4. Præterea, Inueniuntur aliae quaedam definitiones ab ista differentes. Gregorius enim dicit quod confessio est peccatorum detectio, & ruptio vulneris. Quidam vero dicunt, quod confessio est coram sacerdote legitima peccatorum declaratio. Quidam autem dicunt sic: Confessio est sacramentalis delinquentis accusatio, ex erubescencia, & per clauas ecclesiae satisfactoria, obligans ad praegendam poenitentiam iniunctam: ergo videtur, quod praesignata definitio, cum non omnia continet, quae in his continentur, insufficiens sit.

RESPONDEO dicendum, quod in actu confessionis plura consideranda occurrunt. Primo, ipsa substantia actus, huius generis eius, quod est manifestatio quaedam. Secundo, de quo fiat, scilicet de peccato. Tercio, cui fiat, scilicet sacerdoti. Quarto, causa eius, scilicet spes venia. Quinto, effectus eius, scilicet absolutio a parte poenae, & obligatio ad aliam partem exoluendam. In prima ergo definitione Aug. tangitur & substantia actus, in apertione: & de quo fit confessio, cum dicitur morbus latens: & causa, in spes venia: & in alijs definitionibus tanguntur aliqua de illis quinque assignatis, ut euilibet inspicienti patet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis sacerdos aliquando sciat eius peccata, ut homo, non tamen scit vi Christi vicarius: Sicut etiam iudex aliquando scit aliquid vi homo, quod nescit vi iudex: & quantum ad hoc, per confessionem aperitur. Vel dicendum, quod quamuis actus exterior in aperto sit, actus tamen interior qui

principium est actus exterioris in occulto est: & ideo oportet quod per confessionem aperitur.

AD SECVNDVM dicendum, quod confessio praesupponit charitatem qua quis virtus efficitur, ut in littera dicitur: Contritio autem est in qua datur charitas: Timor autem secularis qui est sine spe, est prauus ad charitatem, sed habet charitatem magis mouet ex spe, quam ex timore: & ideo causa confessionis ponitur potius spes, quam timor.

AD TERTIVM dicendum, quod peccatum in qua libet confessione aperitur sacerdoti, & clauditur alijs confessionis sigillo.

AD QVARTVM dicendum, quod non oportet in qualibet definitione omnia tangere, quia ad rem definitam concurrunt: & ideo inueniuntur quaedam definitiones huius actionis, datae penes unam causam, quaedam penes aliam.

ARTICVLVS II.

Utrum confessio sit actus virtutis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod confessio non sit actus virtutis. Omnis namque actus virtutis est de iure naturali, quia ad virtutes aptus sumus a natura: ut Philosophus dicit 2. Ethic. sed confessio non est de iure naturali: ergo non est actus virtutis.

1. 2. Præterea, Actus virtutis magis conuenire potest innocenti quam ei qui peccauit: sed confessio peccati de qua loquimur, non potest innocenti conuenire: ergo non est actus virtutis.

3. Præterea, Gratia, quae est in sacramentis, aliquo modo differt a gratia, quae est in virtutibus: & donis sed confessio est pars sacramenti: ergo non est actus virtutis.

SED CONTRA, Præcepta legis sunt de actibus virtutum: sed confessio cadit sub præcepto: ergo est actus virtutis.

1. Præterea, Non meretur, nisi actibus virtutum, sed confessio est meritoria, quia eorum aperit: ut in littera Magister dicit: ergo videtur, quod sit actus virtutis.

RESPONDEO dicendum, quod ad hoc quod aliquid dicatur actus virtutis, ut prius dictum est, sufficit quod in sui ratione aliquam conditionem implicet, quae ad virtutem pertineat. Quamuis autem non omnia quae ad virtutem requiruntur importent in confessione: tamen importat ex suo nomine manifestationem alicuius quod in conscientia tenet aliquis: si enim simul in vnum os & cor conueniunt. Si enim quis aliquid proferat ore, quod corde non tenet, non est confessio, sed fictio: Hec autem conditio ad virtutem pertinet, ut aliquis ore confiteatur quod corde tenet: & ideo confessio est bonum ex genere, & est actus virtutis: sed tamen potest male fieri nisi alijs debitis circumstantijs vestiatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ad confessionem modo debito faciendam ut oportet, & cuius oportet, & quando, in generali inclinatio ratio naturalis, & secundum hoc confessio est de iure naturali: sed determinatio circumstantiarum quando, & quomodo, & quod confiteri oportet, & cui: hoc est ex institutione iuris diuini in confessione de qua loquimur: & sic patet, quod ius naturale inclinatur ad confessionem, mediante iure diuino, quo circumstantiae determinantur: sicut etiam in omnibus est, quae sunt de iure positivo.

AD SECVNDVM dicendum, quod illius virtutis cuius obiectum est peccatum commissum, quamuis habitum possit innocens habere, tamen actum non habet innocentia permanente: & ideo etiam confessio peccatorum de qua nunc loquimur, non competit innocenti: quamuis sit actus virtutis.

AD TERTIVM dicendum, quod quamuis gratia sacramentorum & gratia virtutum sit alia, & alia: non tamen funt contrariae, sed disparatae. Et ideo non est inconueniens ut idem sit actus virtutis, secundum quod ex libero arbitrio gratia informato procedit: & sit sacramentum vel pars sacramenti, secundum quod est medicina in remedium peccati ordinata.

* Iac. 5.

Mat. 3. &

Mat. 1.

Mat. 5.

Habr. 7.

* loca iam citando.

25

Th. ubi supra, ar. 2. q. 1. & seq. 2. Ex lib. de vera & falsa poenitentia ca. 10. tom. 4.

* Hec. 40. in Euan. non loq. ad principium.

* postea in arg. 1. in arg. 4. postea.

* li. 4. sent. di. 17. §. 2.

26

* paulo 2. prim. lib. 1.

* li. 4. sent. di. 17. §. 2. in mod. interpretand. l. art. 2.

ARTICVLVS III.

Virum confesio sit adus penitentia virtutis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qd confesio non sit actus penitentia virtutis. qd adus illius virtutis est quæ est causa eius: sed causa confessionis est spes veniæ, vt ex definitione inducitur aparet: ergo videtur, qd sit actus spei & non penitentia.

¶ 2 Præterea, vt recedat eis pars tertia: sed confesio ex erubescencia operatur, vt ex præsignata definitione apparet: ergo est actus tertiae, & non penitentia.

¶ 3 Præterea, adus penitentia innititur diuina misericordia: sed confesio magis innititur sapientia, pp veritatem, quia in ipsa esse debet. ergo non est actus penitentia.

¶ 4 Præterea, ad penitentia mouet articulus de iudicio: propter timorem, qui penitentia origo est: sed ad confessionem mouet articulus de vita æterna, quia est propter spem veniæ: ergo non est actus penitentia.

¶ 5 Præterea, ad virtutem penitentia pertinet, vt ostendat se morale, qualis est: sed hoc facit confitens: ergo confesio est actus virtutis, quæ dicitur veritas, & non penitentia.

SED CONTRA. Penitentia ordinatur ad destructionem peccati: sed ad hoc idem ordinatur confesio: ergo est actus penitentia.

RESPONDEO dicendum, qd hoc in virtutibus confiderandum est, quod quando supra obiectum virtutis, addit specialis ratio boni & difficilis, requirit specialis virtus: sicut magni sumptus ad magnificencia pertinet, quauis ceteri sumptus mediocres & donationes pertineant ad liberalitatem: vt patet in secundo & quarto Ethicorum.

Et similiter est in confessione veri, quæ quauis ad veritatem virtutis pertineat absolute, tamen secundum quod aliqua ratio boni additur, ad aliam virtutem pertinere incipit: & ideo dicit Philosophus in 4. Ethicorum, in quod confesio, quæ sit in iudicijs, non pertinet ad veritatis virtutem, sed magis ad iustitiam: & similiter confesio beneficiorum Dei in laude diuinâ, non pertinet ad virtutem veritatis, sed ad virtutem laetitiae: & ita etiâ confesio peccatorum ad remissionem eorum confitendâ, non pertinet ad iustitiam, ad virtutem veritatis, vt quidam dicunt, sed ad virtutem penitentia: imperatque autem ad multas virtutes pertinere potest, secundum quod in finem multarum virtutum trahi potest confessionis actus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod spes est confessionis causa: non sicut eliciens, sed sicut imperans.

AD SECUNDVM dicendum, quod erubescencia in illa definitione non ponitur quia causa confessionis, cum magis nata sit impedire confessionis actum: sed magis quasi concausa ad liberandum à pena, in qua erubescencia pena quædam est: sicut etiam clauus Ecclesiæ concausa confessionis ad hoc sunt.

AD TERTIVM dicendum, qd in quodam adaptatione partes penitentia tribus attributis personarum adaptari possunt: vt contritio, misericordia, vel bonitas respondet: propter dolorem de malo: confesio, sapientia: pp veritatis manifestationem: satisfactio, potentia: pp satisfaciendi labore: & quia contritio est prima pars penitentia, efficaciam alijs partibus præbens: ideo eodem modo iudicatur de tota penitentia, sicut de contritione.

AD QVARTVM dicendum, qd quia confesio magis ex spe procedit, qd ex timore, vt dictum est: ideo magis innititur articulo de vita æterna, quam respicit spes, quam articulo de iudicio, quod respicit timor: quamuis penitentia ratione contritionis & conuersio se habeat.

AD QVINTVM patet solutio ex dictis.

QVÆSTIO VIII.

De ministro confessionis, in septem articulis diuisa.

DEINDE considerandi est de ministro confessionis. Circa quod quaruntur septem.

¶ Primo, vtrum necessarium sit confiteri sacerdoti.

¶ Secundo, vtrum in aliquo casu liceat alijs quam sacerdotibus confiteri.

¶ Tertiò, vtrum extra casum necessitatis possit aliquis non sacerdos confessionem venialium audire.

¶ Quarto, vtrum sit necessarium, quod homo confiteatur proprio sacerdoti.

¶ Quinto, vtrum possit alius, quis alteri, qd proprio sacerdoti confiteri ex privilegio, vel mandato superioris.

¶ Sexto, vtrum penitens in extremo vite sue possit absolui à quolibet sacerdote.

¶ Septimo, vtrum pena temporalis taxari debeat secundum quantitatem culpæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Virum necessarium sit confiteri sacerdoti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd non sit necessarium sacerdoti confiteri. Ad confessionem enim non obligamur nisi ex diuina institutione. Sed diuina institutio nobis proponitur Iacob. 5. Confitemini alterum peccata vestra: vbi non fit mentio de sacerdote: ergo non oportet confiteri sacerdoti.

¶ 2 Præterea, Penitentia est necessarius sacramentum, sicut & baptizmus: sed in baptizmo propter necessitatem sacramenti, est minister quilibet homo: ergo & in penitentia: Sed minister penitentia facienda est confessio: ergo sufficit cuilibet confiteri.

¶ 3 Præterea, Confessio est ad hoc necessaria, vt taxetur penitenti satisfactio: sed quandoque aliquis non sacerdos discretus possit penitenti dare satisfactio: ergo non oportet confiteri sacerdoti.

¶ 4 Præterea, Confessio ad hoc est ordinata in Ecclesia, vt rectores vultum pecorum suorum cognoscant: sed quandoque rector vel prelati non est sacerdos: ergo confessio non semper facienda est sacerdoti.

SED CONTRA. Absolutio penitentis, pp quâ fit confessio, non pertinet nisi ad sacerdotes, quibus clauus Ecclesiæ commissus sunt. Ergo confessio debet fieri sacerdoti.

¶ Præterea, Confessio præfiguratur in Lazari mortui viuificatione: sed Dominus solus discipulis præcepit, vt soluerent Lazarum, vt patet Ioan. 11. Ergo sacerdotibus facienda est confessio.

RESPONDEO dicendum, qd gratia, quæ in sacramentis datur, a capite in membra descendit: & ideo solus ille minister est sacramenti, in quibus gratia datur, qd habet ministerium super corpus Christi veri: quod solus sacerdos est, qd consecrare Eucharistiâ potest: & ideo cum in sacramentis penitentia gratia conferat, solus sacerdos, minister est huius sacramenti: & ideo ei soli facienda est sacramentalis confessio, quæ ministro Ecclesiæ fieri debet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Iacobus 5. loquitur ex præsuppositione diuina institutionis: & quia diuinitus institutio præcessit de confessione sacerdotibus facienda, per hoc quod eis potestatem remittendi peccata in Apostolis dedit, vt patet Ioan. 20. ideo intelligendum est, quod Iacobus sacerdotibus confessionem esse facendam monuit.

AD SECUNDVM dicendum, qd baptizmus est magis sacramentum necessitatis, qd penitentia, quoad confessionem & absolutionem: quia quoad baptizmus prætermitti non potest sine periculo salutis æternæ, vt patet in pueris: qd non habet vltim rationis: sed non est ita de confessione & absolutione, quæ tunc ad adultos pertinet: in quibus contritio cum proposito confitendi, & desiderio absolutionis sufficit ad liberandum à morte æterna. Et ideo non est simile de baptizmo & confessione.

AD TERTIVM dicendum, qd sicut dictum est in satisfactio non solum attendenda est quantitas penæ: sed etiam virtus eius secundum quod est pars sacramenti: & sic requirit sacramentum dispensatoris, quauis etiam ad alio, quam à sacerdote quantitas penæ taxari possit.

AD QVARTVM dicendum, qd cognoscere vultum pccoris, ad duo potest necessarium esse. Primo, ad hoc quod coordinetur gregi Christi: & sic cognoscere vultum pccoris.

Thob. vbi
p. ar. 3. q.
1. & seq.

Al. suffi-
ratio

exp. 5.

q. 6. ar. 1.
ad 4.

pecoris pertinet ad curam & sollicitudinē pastorem, quae incumbit quique illis, qui non sunt sacerdotibus. Secundum, ad hoc quod provideatur ei cōpetens medicamentum salutis: & sic cognoscere vultum pecoris, pertinet ad eum cuius est medicamentum salutis (scilicet sacramentum Eucharistiae) & alia praeberē (scilicet ad sacerdotem) & ad talem cognitionem pecoris, confessio ordinatur.

ARTICVLVS II.

Utrum in aliquo casu liceat alijs quam sacerdotibus confiteri.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod in nullo casu liceat alijs, quam sacerdotibus confiteri: quia confessio, sacramentalis accusatio est: ut ex supraposita definitione habet: sed dispensatio sacramenti ad illū tantum pertinet, ut est sacramenti minister; cum ergo minister sacramenti penitentiae proprius sit sacerdos, videtur, quod nulli alij sit confessio facienda.

¶ 2 Præterea, Confessio in quolibet iudicio ad sententiam ordinatur: sed sententia in foro contentioso a nō suo iudice lata, nulla est: Ergo non est facienda confessio nisi iudici. Sed iudex in foro conscientiae non est nisi sacerdos, qui habet potestatem ligandi & solvendi: Ergo non est alijs confessio facienda.

¶ 3 Præterea, In baptismo quia quilibet potest baptizare, fit baptizatus laicus, etiam absque necessitate nō debet a sacerdote baptismum iterari: sed si aliquis confiteatur laico in casu necessitatis, iterum tenetur sacerdoti confiteri, si articulum necessitatis euadat. Ergo confessio non debet fieri laico in casu necessitatis.

SED CONTRA est, quod in litera determinatur. **RESPONDEO** dicendum, quod sicut baptismus est sacramentum necessitatis: ita & penitentia. Baptismus autem, quia est sacramentum necessitatis, dupliciter habet ministerium: Vnum, cui ex officio baptizare incumbit, scilicet sacerdos. Alijs, cui ratione necessitatis, dispensatio baptismi committitur: & ita etiam minister penitentiae, cui confessio est faciēda ex officio, est sacerdos: sed in necessitate et laicus vice sacerdotis supplet, ut ei confessio fieri possit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in sacramento penitentiae, non solum est aliqd ex parte ministri, scilicet absolutio & satisfactio: sed etiam in iudicio, scilicet absolutio & satisfactio: sed etiam aliqd ex parte ipsius, qui suscipit sacramentum, quod est etiam de essentia sacramenti, scilicet contritio & confessio. Satisfactio autem ita incipit esse a ministro, in quantum eā coniungit: & a penitente, in quantum eam implet. & ad plenitudinem sacramenti utrumque debet concurrere, quando possibile est. Sed quando necessitas imminet, debet facere penitens quod ex parte sua est, scilicet contritio & confessio: cui potest: qui quāvis sacramentum perficere non possit, ut faciat id quod ex parte sacerdotis est, absolutionem scilicet, defectū tamē sacerdotis summus sacerdos supplet. Nihilominus confessio ex defectu sacerdotis laico facta, sacramentalis est quodammodo: quāvis nō sit sacramentum perfectum, quia deest ei id quod est ex parte sacerdotis.

AD SECVNDVM dicendum, quod quāvis laicus non sit iudex eius, qui sibi confiteretur absolute: tamen ratione necessitatis accipit iudicium super eum, secundum quod confitens ex defectu sacerdotis se ei subdit.

AD TERTIVM dicendum, quod per sacramenta homo non solum Deo, sed etiam ecclesiae, oportet quod reconcilietur: Ecclesiae autem reconciliari non potest nisi sanctificatio ecclesiae ad eū pueniat: in baptismo aut sanctificatio ecclesiae ad hominem puenit ipsum: item etiam exterior adhibetur, quod ex sanctificatione inuisibilis gratia confertur. Et ideo quāvis ille laico confessus articulo necessitatis, confectus sit venia a Deo, eo quod propositum quod coepit, confitendi secundum mandatum Dei, sicut po-

nit, impleuit: nō tamē adhuc Ecclesiae reconciliatus est, ut ad sacramenta Ecclesiae admitti debeat, nisi prius a sacerdote absolatur: sicut ille qui baptismum flammis baptizatus est, ad Eucharistiam nō admittitur. Et ideo oportet quod iterum confiteatur sacerdoti, cum copiam habere poterit: & praecipue quia (ut dictū est) sacramentum penitentiae perfectum nō fuit. Unde oportet quod perficiatur, ut ex ipsa perceptione sacramenti plenior effectus consequatur, & ut mandatum de penitentiae sacramento recipiendo impleatur.

ARTICVLVS III.

Utrum extra casum necessitatis possit aliquis non sacerdos confessionem venialium audire.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur, quod extra casum necessitatis nō possit aliquis nō sacerdos confessionem venialium audire. Quia sacramentum aliqd committitur laico dispensatione ratione necessitatis. Sed confessio venialium nō est de necessitate: ergo nō committitur laico.

¶ 2 Præterea, Cōtra venialia ordinatur extrema unctio, sicut & penitentia: sed illa nō potest dari a laico: ut patet Iacobi ultimo: ergo nec confessio venialium potest ei fieri.

SED CONTRA est, quod dicit Beda in litera. **RESPONDEO** dicendum, quod per peccatum veniale homo nec a Deo, nec a sacramentis Ecclesiae separatur: & ideo non indiget noua gratia collatione ad eius dimissionem, neque indiget reconciliari ecclesiae. Et propter hoc non oportet quod venialia aliquis sacerdoti confiteatur: quia tamen ipsa confessio laico facta sacramentalis: quodammodo est, quāvis non sit sacramentum perfectum, & est ex charitate procedens: & talibus naturae veniale remitti, sicut perunctionem peccatoris, & per asperionem aquae benedictae.

Et per hoc patet solutio **AD PRIMVM**: quia venialia non indigent sacramenti perceptione ad dimissionem sui, sed sufficit ibi aliquid sacramentale, ut aqua benedicta vel aliquid huiusmodi.

AD SECVNDVM dicendum, quod extrema unctio non datur directe contra veniale, nec aliquod aliud sacramentum.

ARTICVLVS IIII.

Utrum sit necessarium quod homo confiteatur proprio sacerdoti.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod nō sit necessarium, quod homo confiteatur proprio sacerdoti. Gregorius enim dicit: Apostolicum moderamine & pietatis officio a nobis constitutum est, quod sacerdotibus monachis Apostolorum figurā tenentibus liceat praedicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, penitentiam imponere, atque peccata solvere: sed monachi nō sunt proprii sacerdotes aliquorum, cum nō habeant curam animarum: ergo cum confessio fiat propter absolutionem, sufficit quod fiat cuiusque sacerdoti.

¶ 2 Præterea, Sicut sacerdos est minister huius sacramenti, ita & Eucharistiae: sed quilibet sacerdos potest Eucharistiam conficere: ergo quilibet sacerdos potest sacramentum penitentiae ministrare: ergo non oportet quod fiat proprio sacerdoti.

¶ 3 Præterea, Illud ad quod determinatē tenemur, non est in nostra electione constitutum: sed sacerdos qui confiteri tenemur, est in nostra electione constitutus: ut patet per Augustinum in litera. Dicit enim: Qui vult confiteri peccata, ut inueniat gratiam, querat sacerdotem, qui sciat solvere & ligare: ergo videtur, quod non sit necessarium proprio sacerdoti confiteri.

¶ 4 Præterea, Quidam sunt, sicut Papa & Praelati, qui non videntur habere proprium sacerdotem, cum non habeant superiorem sed isti tenentur ad confessionem: ergo nō semper tenentur homo confiteri proprio sacerdoti.

¶ 5 Præterea, Illud quod est institutum pro charitate, contra charitatē nō militat, ut Bernardus dicit. Sed contra charitatē nō militat infirmitas est, contra charitatē militaret, si homo ad constituendum unum sacerdotem obli-

Hoc cōtra
art. ad 1.

30

*Citalon &
Maggior
1.4. 9. 1. ca.
di. 17. pa-
rag. c. auto
finem.

31

Referunt
1.6. 9. 1. ca.
ex Ambro-
riate.

In li. de of-
ra & sassa
pau. c. 1. ca.
4. med. 10.
4. & 4. 8.
ten. di. 17.
§. 1. E.
In li. de
dispensa-
tione &
praepo-
non vult
1. 4. prius.

2. 7. ar. 1.

lib. 4. Sen-
ten. di. 17.
para c. p. 1.
med. & in
fine par. 4.
d. Ang.
ls. de vera
& falsa po-
nit. ca. 10.
to. 4. habet-
ur de pa-
ni. di. 1. c.
8. 7. ante
finem.

obligatus: ut puta, si peccator sciat sacerdotem suum hæreticum, aut sollicitorem ad malum, aut fragilem: qui ad peccatum quod quis ei confitetur, sit pronus, vel si reuelatur esse confessionis probabiliter existimetur, vel peccatum contra ipsum commissum sit, de quo quis confessio debet: ergo videtur, quod non semper oporteat confiteri proprio sacerdoti.

¶ Præterea, In eo quod est necessarium ad salutem non sunt homines arctandi, ne impediatur a via salutis. Sed magna arctatio vbi, si oporteat vni homini confiteri de necessitate: & p hoc multi possent a confessione retrahi: vel timore, vel verecundia, vel aliquo alio hmoi, ergo cū confessio sit de necessitate salutis, non debent homines ad hoc arctari (vt vtr) pro proprio sacerdote confiteantur.

S E D C O N T R A. ep. decret. Innocent. * qui instituit quod omnes vtriusq; sexus semel in anno proprio sacerdoti confiteantur.

¶ Præterea, Sicut Ep. se habet ad diocesim suam, ita sacerdos ad suam parochiam: sed non licet vni Episcopo in diocesi alterius. Episcopale officium exercere, secundum statuta canonum. ¶ Ergo non licet vni sacerdoti parochianum alterius audire.

R E S P O N D E O dicendum, q alia sacramenta non consistunt in hoc, q ad sacramentū accedens, aliquid agat, sed solū vt recipiat: sicut patet in baptismo & huiusmodi: sed actus recipientis requiritur ad percipiendā utilitatem sacramenti in eo, q est lex voluntas arbitri constitutus. quasi remouens prohibens, si cōfessionem sed in penitentia, actus accedens sacramentū est de substantia sacramenti, eo q contritio confessionis & satisfactio sunt penitentia partes. q sunt actus penitentis: actus aut nostri, cū in nobis principium habeant, non pnt nobis ab alijs dispensari nisi p imperium. Vnde oportet, q ille, q dispensator huius sacramenti constituitur, sit talis, qui possit imperare aliquid agendum. Imperium autem non competit alicui in alium, nisi qui habet super eum iurisdictionem: & iō de necessitate huius sacramenti est, non solū vt minister habeat ordinē, sicut in alijs sacramentis, sed et vt habeat iurisdictionem. Et ideo sicut ille, q non est sacerdos, non pōt hoc sacramentum conferre: ita nec ille, qui non hēt iurisdictionem. Et pp hoc oportet fieri sacerdoti, ita proprio sacerdoti confessionem fieri: cum enim sacerdos nō absolute nisi ligando ad aliquid faciendum, ille solus pōt absolute, q pōt per imperiū ad aliquid faciendū ligare.

A D P R I M V M ergo dicendum, q Gregorius, loquitur de illis monachis, qui iurisdictionem habent, utpote quibus alicuius parochia cura est commissa: de quibus aliqui dicebant, q est hoc ipso quo monachi erant, non poterant absolute, & penitentias iniungere quod falsum est.

A D S E C V N D V M dicendum, q sacramentum Eucharistia non requirit imperiū in aliquo homine, secus autem est in hoc sacramento, vt dictum est. * & ideo ratio non sequitur: & tamen non licet Eucharistiam ab alio, quam a proprio sacerdote accipere, quauis verū sit sacramentum quod ab alio percipitur.

A D T E R T I V M dicendum, q electio discreti sacerdotis non est nobis commissa, vt ex nostro arbitrio faciendā, sed de licentia Superioris, si forte propius sacerdos esset minus idoneus ad apponendum peccatis salutare remedium.

A D Q V A R T V M dicendum, q quia praelatis incipit sacramenta dispensare, quæ non nisi mundi tractare debent: ideo concessum est eis a iure, q possint sibi eligere proprios sacerdotes confessores: qui quantum ad hoc, sunt eis superiores: sicut et vnus medicus ab alio curat, non in quantum medicus, sed in quantum infirmus.

A D Q V I N T V M dicendum, q in casibus illis in quibus probabiliter timet penitens periculum sibi si sacerdoti ex confessione quam ei faceret, rediret reuerere ad Superiorem, vel ab eodem petere licentiā alteri confite-

tendi: q si licentiam hñe non possit, idem est iudiciū, quod de illo, qui non habet copiam sacerdotis: vnde magis dēt eligere laicum, cui confiteatur. Nec in hoc tantū greditur aliquis præceptum Ecclesie, quia præcepta iuris positui non se extendūt vltra intentionē scripturæ, quæ est finis præcepti, hunc autē est charitas, sicut Apostolum. Nec est aliqua iniuria fieri sacerdoti, quia priuilegiū meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate.

A D S E X T V M dicendum, q in hoc q oportet proprio sacerdoti confiteri, non arctatur via salutis: sed sufficiens ad salutem via statuitur. Peccatur autē sacerdos, si non esset facilis ad præbendum licentiā alteri confitendi, quia multi sunt adeo infirmi, q potius sine confessione morerentur, quam tali sacerdoti confiterentur. Vnde illi qui sunt nimis solliciti, vt conscientias subditorum, per confessionem sciunt, multis laqueum damnationis iniiciunt, & per consequens, sibipsum.

ARTICVLVS V.

Utrum aliquis possit alteri, quam proprio sacerdoti confiteri ex privilegio vel mandato superioris

A D Q V I N T V M sic proceditur. Vt, q non possit alicui alteri, quam proprio sacerdoti confiteri, et ex privilegio vel mandato superioris. Quia non pōt aliqū privilegium indulgeri in iudiciū alterius: sed hoc esset in iudiciū, ppij sacerdotis, si alius confessionē subditi sui audiat. ergo non pōt p privilegium siue licentiā vel mādātum superioris obtineri: ¶ Præterea, illud per quod impeditur diuinum mandatum, non pōt per mandatum vel privilegium alicuius hominis concedi: sed mandātū diuinum est ad rectores Ecclesiarum, vt diligenter vultum pecoris sui agnoscāt. Prouerb. 27. qd impeditur si alius q ipsi, confessionem eius audiat: ergo hoc non potest per alicuius hominis privilegium vel mandatum ordinari.

¶ Præterea, ille qui audit confessionem alicuius, est proprius iudex eius, alius non potest cum ligare & soluere: sed vnus hominis non pōt esse plures proprii sacerdotis vel iudices, quia tunc teneretur pluribus obedire, qd esset impossibile, si contraria præciperent, vel impossibilia. ergo non potest aliquis confiteri nisi proprio sacerdoti, etiam ex superioris licentia.

¶ Præterea, iniuria sacramento facit, qui sacramentum iterat super eandem materiam, vel ad minus iniuriat: sed qui confessus est alij sacerdoti, tenetur iterum confiteri proprio sacerdoti, si perat, quia non est ab soluendus ab obedientia, quæ ei tenetur ad hoc, ergo nō pōt licite fieri, q al q alij q proprio sacerdoti confiteatur.

S E D C O N T R A, Ea q sunt ordinis, possunt habenti similitudinem ordinem committi, ab eo, q ea facere pōt: sed superior, vt Ep. pōt, potest confessionem audire illius, qui est de parochia alicuius presbyteri, quia quandoque aliquos casus sibi reſeruat, cum sit principior rector: ergo etiam potest committere alicui sacerdoti quod ipsum audiat.

¶ Præterea, quicquid pōt inferior, pōt superior: sed ipse sacerdos pōt suo parochiano dare licentiā ut alteri confiteatur, ergo multo fortius eius superior hoc pōt.

¶ Præterea, potestatem quā habet sacerdos in populo, habet ab Episcopo: sed ex illa potestate potest confessionē audire: ergo & eadem ratione alius, cui Episcopus potestatem concedit.

R E S P O N D E O dicendum, q sacerdos aliquis potest dupliciter impediri, ne alicuius confessionem audiat. Vno modo propter defectum iurisdictionis. Alio modo propter impedimentum executionis ordinis, sicut excommunicati & degradati, & huiusmodi. Quicunque autem iurisdictionē habet, potest ea quæ sunt iurisdictionis committere: & iō si aliquis impeditur, q alterius confessionem audire non possit, propter iurisdictionis defectum, pōt sibi, per quemcumq; iurisdictionem habetē immediatam in illos, committi, q confessionem audiat, & ab-

r. Tim. 1.

32

& absoluat, sine per ipsum sacerdotem, siue p Ep'm, siue p Papam. Si aut pp executionis ordinis impedimentū, audire non possit: pōt sibi concedi, q confessionem audiat, per eum, qui impedimentum remouere potest.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod prauicidium non fit alicui, nisi ei subtrahatur, qd est in fauore eius indultum. Iurisdictionis aut potestas non est commissā alicui homini in fauorem suum, sed in utilitate plebis. & honorem Dei. Et ideo si superioribus praelatis expedi- re videatur ad salutem plebis & honorem dei promouē- dum, quod alijs, quæ sunt iurisdictionis, committant: in nullo fit prauicidium inferioribus praelatis, nisi illis q quarunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, & qui gregi præstant, non vt eum pascat, sed vt ab eo pascant.

AD SECVNDVM dicendū, q rector Ecclesie debet vultum pecoris sui agnoscere dupliciter. Vno modo per sollicitam exterioris conseruationis considerationē qua inuigilare debet super gregem sibi commissum, & in hac cognitione non oportet, quod credat subdito, sed certitudinem facti, in quantum pōt, inquirat. Alio modo, per confessionis manifestationem: nemē, & quantum ad hanc cognitionē, nō pōt maiore certitudinē accipere, q vt sub dito credat, qd hoc est ad subueniendū cōscientiā ipsius. Vt si foro confessionis credit hōi & se, & contra le nō aut i foro exterioris iudicij. Et id ad hanc cognitionē suf- ficit, q credat subdito dicenti se alteri absolvere valenti fuisse cōfessū: & sic patet q talis cognitio pecoris p pri- uilegiū alteri idultū de cōfessione audiēda, nō impedit.

AD TERTIVM dicendū, q inconueniens esset, si duo aqualiter super eandem plebem constituerentur fed qd duo, quorum vnus alio principalior est, super eā- dem plebē constituantur, non est inconueniens, & sin hoc super eandem plebem immediate sunt, & sacerdos parochialis & Eps, & Papa, & glibet eorū pōt ea q sunt iurisdictionis ad ipsam pertinentia, alteri cōmittere. Sed si superior cōmittat, q & principalior est, dupliciter pōt cōmittere. Aut ita q eum vice sui constituat, sicut Papa & Eps suos penitentiarios constituit: & tunc talis est principalior, q inferior platus, sicut penitentiarius Pa- pe, q Eps, & penitentiarius Epi, q sacerdos parochialis, & magis tenetur ei cōfiteri obedire. Alio modo, vt eū coadiutorem illius sacerdotis constituat: & quia coadiu- tor ordinatur ad eum, cui adiutor datur, ideo coadiutor est minus principalis: & ideo penitens non tantum o- bere debet tenetur ei, quantum proprio sacerdoti.

AD QVARTVM dicendū, q nullus tenetur con- fiteri peccata quæ non habet, & ideo si aliquis penite- tiario Epi, vel alteri ab Epō cōmissiōnem habenti con- fessus fuerit, cū sint sibi dimissa peccata, & quoad Deū, & quoad Ecclesiam, non teneat ea cōfiteri proprio sacer- doti, quantumcūq; petat. Sed pp statutū ecclesiæ * de confessione faciendā proprio sacerdoti semel in anno, eodē mō se det h'c, sicut ille, q h'et solū venialia. Talis enim solū venialia cōfiteri dē, vt quidā dicunt, vel p- fiteri se a peccato mortali immunē cē, & sacerdos ei in foro cōscientiā credere dēt, & tenetur. Si tñ iterū cōfi- teri teneretur, non frustra primo confessus fuisset: quia quāto pluribus sacerdotibus cōfiteat q, tanto ei pl's de peccata remittitur: tum ex erubescētia confessionis, q i- pnam satisfactoriam cōputatur, tñ ex vi clauium. Vnde toties posset aliquis cōfiteri, qd ab omni pena libe- raretur. Nec iteratō facit iniuriā sacramento, nisi in illo in quo sanctificatio adhibetur, vel per characteris impressionē, vel p materiæ consecrationem, quorum neutrum est in penitentia. Vnde bonum est quod ille qui auctoritate episcopi cōf'it' onem audit, iudicat cō- fitentem ad hoc quod cōfiteatur proprio sacerdoti, qd si sollicitus, nihilominus cum absoluit debet.

ARTICVLVS VI.

Verū penitens possit in fine vitæ a quolibet sacerdote absolui.
D SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod in fine vitæ, penitēs, nō a quolibet sacerdote possit absol-

ui. Quia ad absolutionem requiritur aliqua iurisdic- tio vt dictū est: * sed sacerdos non acquirit iurisdictionem super illum, qui in fine vitæ penitet. ergo non potest eum absolvere.

Præterea, ille qui sacramentū Baptismi in articulo mortis ab alio, quā proprio sacerdote suscipit, non de- bet a proprio sacerdote iterum baptizari. Si ergo quili- bet sacerdos in articulo mortis possit absolvere a quoli- bet peccato, non debet penitēs, si euadit ad suam sacer- dotem recurrere, quod falsum est, quia alias sacerdos non haberet cognitionem vultus peccatoris sui.

Præterea, in articulo mortis sicut licet alieno sacer- doti baptizare, ita et non sacerdoti sed non sacerdos nū- quam pōt absolvere in foro penitentiali: ergo nec sacer- dos in articulo mortis eum, qui non est sibi subditus.

SED CONTRA. Necessitas spiritualis est maior, quā corporalis sed aliquis in necessitate vltima, pōt aliorū rebus vti, et inuitis dñis, ad subueniendū corpora- li necessitati, ergo & in articulo mortis ad subueniendū spirituali necessitati, pōt qd a nō suo sacerdote absolui.

Præterea, Ad idem sunt auctoritates in litera posite. *

RESPONDEO dicendū, quod quilibet sacerdos, quantum est ex virtute clauis, h'et potestatem indifferen- ter in oēs, & quantum ad oia peccata: sed quod non pos- sit oēs ab obus peccatis absolvere, hoc est, quia p ordi- nationem ecclesiæ habet iurisdictionē limitatā, vel oīno nullā. Sed quia necessitas legem non habet, ideo qn necessitatis articulus imminet, p ecclesiæ ordinatio- nē non impeditur, quin absolvere possit, ex quo h'et cla- ues et sacramentaliter, & tñ consequitur ex absolutio- ne alterius, sicut si a p- prio sacerdote absolveretur, nec solū a peccatis pōt tñ a quolibet sacerdote absolui, sed et ab excommunicatione, a quocūq; sit lata, quia hac abso- lutione etiam ad iurisdictionem pertinet, quæ per legem ordinationis ecclesiæ coarctatur.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod aliquis potest vt iurisdictione alterius ex eius voluntate, quia ea que iurisdictionis sunt, cōmitti pōt. Vnde quia ecclesiæ ac- ceptat, vt quilibet sacerdos absolvere possit in articulo mortis: ideo ex hoc ipso secundum quid vsum iurisdic- tionis habet, quāuis iurisdictione creat.

AD SECVNDVM dicendū, quod non oportet eū recurrere ad proprium sacerdotem, vt iterū a peccatis absolatur, a quibus in articulo mortis absolutus est: sed vt innotescat ei, quod sit absolutus. Nec similiter opor- tet quod absolutus ab excommunicatione ad iudicem vadat, qui alias absolvere potuisset, absolutionem petēs et satisfactiōnem offerens.

AD TERTIVM dicendū, quod Baptismus h'et ef- ficaciam ex ipsa sanctificatione materiæ, & iō a quo cū conferatur alicui, ille sacramentum recipit: sed vis sacramentalis penitentiae consistit in sanctificatione ministris, & iō ille qui laico cōfiteat, quāvis impleat qd ex parte sua est, de sacramentali cōfessione, tñ sacram- tale absolutionē non consequitur, & iō aliquid valet ei quantum ad diminutionē penæ, q fit p confessionis me- ritū & penam, sed non consequitur diminutionē illam penæ, q est ex vi clauium, & iō oportet quod iterū sa- cerdoti cōfiteatur, & magis sic cōfessus decedens pu- nit post hanc vitā, quā si sacerdoti fuisset confessus.

ARTICVLVS VII.

Vitum parā temporali taxetur secundum quantitatem culpæ.
D SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod ap- pena tpals, cuius reatus post penitentiam rema- net, non taxetur sin quantitate culpæ. Taxatur enim m quantitate delectationis, quæ fuit in pecca- to, vt patet Apocalyp. 18. Quantum gloriificauit se, & in- delictis fuit, tñ dare illi tormētum & luctum. Sed qn- quid vbi est maior delectatio, ibi est maior culpa: quia peccata carnalia, quæ plus habent delectationis, quā spi- rit-

spiritualis, minus habet de culpa, secundum Grego.
Ergo poena non taxatur secundum quantitatem culpae.
¶ 2 Præterea, Eodem modo aliquis obligatur ad poenam per peccata mortalia in noua lege sicut in veteri: sed in veteri lege debebatur pro peccatis poena septem dierum, ut scilicet septem diebus immundi essent pro uno peccato mortali: cum ergo in nouo Testamento imponatur poena septennis pro uno peccato mortali, videtur quod quantitas poenae non respiciat quantitatem culpae.

¶ 3 Præterea, Maius est peccatum homicidii in laico, quam fornicationis, in sacerdote: quia circumstantia, quae sumitur ex specie peccati, magis aggrauat, quam quod sumitur ex conditione personae: sed laico pro homicidio imponitur septennis poenitentia, sacerdoti autem pro fornicatione decem annorum, secundum canonem: ergo poena non taxatur secundum quantitatem culpae.

¶ 4 Præterea, Maximum peccatum est quod in ipsum corpus Christi committitur, quia tanto grauius peccat, quanto maior est in quem peccatur: sed pro effusione sanguinis Christi in sacramento altaris contenti, iniungitur tantum poenitentia quadraginta dierum: vel parum amplius: pro fornicatione autem simplici iniungitur poenitentia septennis, secundum Canones. Ergo quantitas poenae non respondet quantitati culpae.

SED CONTRA, Isa. 27. In mensura contra mensuram cum obiecta fuerit, iudicabis eam: ergo quantitas iudicii punitionis, peccati, est secundum quantitatem culpae. ¶ Præterea, Homo reducit ad equalitatem iustitiae poenam in seipsum: sed hoc non esset, si quantitas culpae & poenae non sibi responderet: ergo vni alteri responderet.

RESPONDEO dicendum, quod poena post dimissionem culpae exigitur ad duo, scilicet ad debitum solvendum, & ad remedium praestandum. Potest ergo taxatio poenae considerari quantum ad duo. Primo, quantum ad debitum: & sic quantitas poenae radicaliter respondet quantitati culpae, antequam de ea aliquid dimittatur: tunc tamen quod per primum coram, quia poena nata sunt remittere, plus remittitur, secundum hoc aliquid minus remittendum vel soluendum restat, quia quantum per contritionem plus de poena dimissum est, tanto per confessionem minus dimittendum restat. Secundo, quantum ad remedium, vel illius qui peccauit, vel aliorum: & sic quandoque pro minori peccato iniungitur maior poenitentia, vel quia peccatum vnius difficilius potest resisti, quam peccatum alterius; sicut iuniori imponitur pro fornicatione maior poena, quam seni, quamuis minus peccet: vel quia in eo peccatum est periculosius, sicut in sacerdote quam in alio: vel quia multitudo magis prona est ad illud peccatum; & ideo per poenam vnius, alij sunt exterrendi. Poena ergo in foro poenitentiae quantum ad utrumque taxanda est: & ideo non semper pro maiori peccato maior poena imponitur. Sed poena purgatorij solum est ad soluendum debitum, quia iam vltieris non manet locus peccandi: & ideo illa poena taxatur solum secundum quantitatem peccati, considerata tamen contritionis quantitate, & confessione & absolutione, quia per omnia haec aliquid de poena dimittitur: unde et in sacerdote, iniungendo satisfactionem, sunt considerata.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in verbis illis duo tanguntur ex parte culpae, scilicet gloriatio & delicta delectatio: quorum primum pertinet ad elationem peccatoris, quia Deo resistit. Secundum ad delectationem peccati. Quamuis autem quandoque sit minor delectatio in maiori culpa, tamen est ibi semper maior elatio: & ideo ratio non procedit.

AD SECVNDVM dicendum, quod illa poena septem dierum non erat expiatio a poena debita peccato: unde etiam si post illos dies moreretur, in purgatorio purgationis legalis expiabat irregularitatem, a qua omnia nequitia legalis expiabat. Nihilominus tamen, catechizati: plus peccat homo in noua lege, quam in veteri: propter sanctificationem ampliorē, quia sanctificatur in

Supple. 3. Par. 3. Thoma.

Baptismo; & propter beneficia Dei potiora, humano generi exhibita: & hoc patet ex hoc, quod dicitur Hebr. 10. Quāto magis putatis deteriora mereri supplicia, &c. Nec tamen hoc verum est vniuersaliter: quod exigitur pro quolibet peccato mortali septennis poenitentia, sed haec est quasi quaedam regula communis, ut in pluribus competens; quam tamen oportet omittere consideratis diuersis peccatorum & poenitentiarum circumstantiis.

AD TERTIVM dicendum, quod Episcopus vel sacerdos cum maiori periculo suo & aliorum peccat: & ideo sollicitius retrahit eum Canones a peccato, quam alios, maiorem poenam iniungendo, sicut quod est in remedio: quous quandoque non debeat tanta ex debito, unde & in purgatorio non tanta ab eo exigitur.

AD QVARTVM dicendum, quod poena illa est intelligenda, quando nolente sacerdote hoc accidit. Si sponte effunderet, multo grauiori poena dignus esset.

QVAESTIO IX.

De qualitate confessionis, in quatuor articulis distincta.

DE INDE, considerandum est de qualitate confessionis.

- ¶ Circa quod quaeruntur quatuor.
¶ Primo, utrum confessio possit esse informis.
¶ Secundo, utrum oporteat confessionem esse integram.
¶ Tercio, utrum possit aliquis per alium, vel per scriptum confiteri.
¶ Quarto, utrum illae conditiones, quae a Magistris assignantur, ad confessionem requirantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum confessio possit esse informis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod confessio non possit esse informis: dicitur, n. Eccle. 17. A mortuo, velut qui non est perit confessio: sed ille qui non habet charitatem, est mortuus: quia ipsa est anima vitae: ergo ab illo charitate non potest esse confessio.

¶ 2 Præterea, Confessio diuiditur contra contritionem & satisfactionem: sed contritio & satisfactio nunquam possunt extra charitatem fieri: ergo nec confessio.

¶ 3 Præterea, In confessione oportet quod os cordis concordet, quia hoc ipsum nomen confessionis requirit: sed ille qui adhuc manet in affectu peccati, qui confitetur, non habet coram conformem: quia corde peccatum tenet, quod ore damnatur: ergo talis non confitetur.

SED CONTRA, Quilibet tenetur ad confessionem mortaliū: sed si aliquis semel confessus est, etiam in mortali existens, non tenetur vltieris ad confitendum eadem peccata: quia cum nullus sciat se charitatem habere, nullus sciret se confessum fuisse: ergo non est de necessitate confessionis, quod sit charitate formata.

RESPONDEO dicendum, quod confessio est actus virtutis, & pars sacramenti: secundum, autem quod est actus virtutis, est actus meritorius proprie: & sic confessio non valet sine charitate, quae est principium merendi: sed secundum quod est pars sacramenti, sic ordinat confitentem ad sacerdotem qui habet claves Ecclesiae, qui per confessionem, conscientiam confitentis cognoscit: de secundum hoc confessio potest esse etiam in eo, qui non est contritus, quia potest peccata sua padere sacerdoti & clauibus Ecclesiae se subijcere: & quamuis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fitione per ciperet incipiet: sicut etiam in alijs sacramentis est. Vnde non tenetur iterare confessionem, qui iustus accedit, sed tenetur postmodum fitionem suam confiteri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod auctoritas illa intelligenda est quantum ad fructum confessionis percipiendum, quem nullus extra charitatem existens, percipit.

AD SECVNDVM dicendum, quod contritio & satisfactio fiunt Deo, sed confessio fit homini: & ideo de ratione contritionis & satisfactionis est, quod homo fit Deo per charitatem vnitus, non autem de ratione confessionis.

AD TERTIVM dicendum, quòd ille qui peccata quæ habet, narrat, verè loquitur: & sic cor cõcordat voci verbi, quantum ad substantiam confessionis, quamvis discordet a confessionis fine.

36

ARTICVLVS II.

Virum oporteat confessionem esse integram.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, qd non oporteat confessionem esse integram: vt scilicet omnia peccata vni sacerdoti confiteatur aliquis. Quia erubescencia facit ad diminutionem pœnæ: sed quanto pluribus sacerdotibus quis confitetur, tanto maiorem erubescenciam patitur: ergo fructuosior est confessio, si pluribus sacerdotibus diuidatur.

¶ 2 Præterea, Confessio ad hoc necessaria est in pœnitentia, vt pœna secundum arbitrium sacerdotis, peccato taxetur, sed sufficiens pœna potest imponi à diuersis sacerdotibus: diuersis peccatis: ergo non oportet vni sacerdoti omnia peccata confiteri.

¶ 3 Præterea, Potest contingere quòd post confessionem factam & satisfactionē perfectam recorderetur quis alicuius peccati mortalis, quòd dñi cõtebatur, in memoria non habebat; & tunc copiam proprij sacerdotis, cui primò confessus fuerat, habere non poterit: ergo illud solum peccatum poterit alteri cõfiteri, & sic diuersis sacerdotibus confitebitur.

¶ 4 Præterea, Sacerdoti non debet fieri confessio de peccatis nisi propter absolutionem: sed quandoque sacerdos qui confessionē audit, potest de quibusdā peccatis absolueret, non de omnibus: ergo ad minus in tali casu non oportet qd confessio sit integra.

SED C O T R A, Hypocritis est impedimentū pœnitentia: sed diuidere confessionē ad hypocritam pertinet, vt Aug. dicit: * ergo confessio debet esse integra.

¶ Præterea, Confessio est pñia pars sed pœnitentia debet esse integra, vt i. 4. Sct. Magill. dicit: ergo & confessio.

RESPONDEO dicendum, qd in medicina corpora li oportet, qd medicus nō solū vñi morbo, contra quē medicinam dare debet, cognoscat, sed etiam vniuersali ter totam habitudinē ipsius infirmi: eò qd vnus morbus ex adiunctione alterius aggrauatur: & medicina quæ vñi morbo cõpeteret, alteri nocuumentum præstaret. Et similiter est in peccatis, quia vnum aggrauatur ex adiunctione alterius, & illud quod vñi peccato esset cõueniens medicina, alteri inestitū præstaret, cū quandoq; aliqui cõtrarijs peccatis infectus sit, vt Gre. in Pastoral. docet. Et ideo de necessitate confessionis est, qd homo oia peccata cõfiteatur, quæ in memoria hēt: quòd si nō faciat, nō est confessio, sed confessionis simulatio.

A D PRIMVM ergo dicendum, quòd est erubescencia fit multiplicior qd diuidit diuersa peccata diuersis: tñ omnes simul non sunt ita magnæ erubescencia, sicut illa vna, quæ qd oia sua peccata simul confitetur: quia vñ pñm p se confiteatur, nō ita demonstrat malā dispositionē peccatis, sicut qñ est cō plurib; alijs cōsideratur; quia in vñ pñm aliquis qñq; ex ignorantia vel infirmitate labit, sed multitudo peccatorū demonstret malitiā peccantis, vel magnā corruptionē eiusdē.

A D SECUNDVM dicendum, qd pœna à diuersis sacerdotibus imposita non esset sufficiens: quia quilibet consideraret tñ vnum peccatum per se, & non grauiter ipsius quā habet ex adiunctione alterius: & quandoque pœna quæ contra vñ peccatū daretur, esset pro maiora alterius peccati. Et præterea, sacerdotes confessio nē audiret, vñ degerit: & ideo debet ei fieri hoc modo confessio, sicut hñ contritio Deo. Vnde sicut nō esset contritio nisi qs de omnibus peccatis, quæ memoriz occurrunt, contreretur, ita non esset confessio, nisi qs de omnibus, quæ memoria occurrunt, confiteatur.

A D TERTIVM dicendū, qd quidam dicūt, quòd quando aliquis recordatur eorum, quæ prius oblitus erat, debet et ea quæ prius confessus fuit iterū confiteri

& præcipue si non potest eundem habere, cui antecōfessus fuerat, qd omnia cognoscit; vt totius culpæ quantitas vñi sacerdoti innotescat. Sed hoc non videtur necessarium, quia pñm habet quantitatē & ex seipso, & ex adiunctione alterius; peccatorū autē, de quibus confessus est, manifestauit quantitatē, quā ex seipsis habet: ad hoc autē, qd sacerdos vtrāque quantitatē huius peccati, cuius fuerat oblitus, cognoscat, sufficit quòd hoc peccatum confitens dicat explicitē, & alia in gñali dicēdo, qd cum alia multa cõfiteretur, huius oblitus fuit.

A D QVARTVM dicendum, qd etiā si sacerdos nō possit de omnibus absolueret, tñ teneatur pœnitens ei omnia cõfiteri, vt quantitatē totius culpæ cognoscat, & de illis de quibus non pōt absolueret, ad superiorē remittat.

37

ARTICVLVS III.

Virum possit quis per alium vel per scriptum confiteri.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qd possit quis per alium, vel per scriptū confiteri: quia confessio ad hoc necessaria est, vt cõscientia pœnitentis sacerdoti pādatur: sed homo pōt palū vel per scriptum suam conscientiam sacerdoti manifestare: recte ergo sufficit per aliū, vel per scriptum confiteri.

¶ 2 Præterea, Quidam non intelliguntur à proprijs sacerdotibus plī linguæ diuersitatē: & tales non possunt nisi per alios confiteri: ergo non est de necessitate sacramēti, qd per seipsum quis confiteatur, & ita videtur, qd si per alium quis confessus fuerit qualitercūque sufficit ei ad salutem.

¶ 3 Præterea, De necessitate sacramēti est, quòd homo proprio sacerdoti confiteatur, vt ex dictis patet: sed aliqui proprijs sacerdos est absens, cui non pōt pœnitens propria voce loqui, posset autē p scriptū ei suam conscientiam manifestare: ergo videtur, qd per scriptū ei suam conscientiam transmittere debeat.

SED C O T R A, Homo ita tenetur ad confessionē peccatorū, sicut ad confessionē fidei, sed confessio fidei, ore est faciēda, vt patet Ro. 10. ergo & confessio pccatorū.

¶ Præterea, Qui per seipsum peccauit, p seipsum debet pœnitere: sed confessio est pœnitentia pars: ergo pœnitens debet confiteri propria voce.

RESPONDEO dicendum, qd confessio non solum est actus virtutis, sed est pars sacramēti: quāvis autē ad eam fm qd est actus virtutis, sufficeret qualitercūque fieret, etsi non esset tanta difficultas in vno modo sicut in alio: tamen secundum quòd est pars sacramēti, habet determinatū actū, sicut & alia sacramēta habent determinatam materiam: & sicut in baptismo ad significandam interiorem ablutionem, assumitur illud elementum, cuius est maximus vsus in ablutione ita in actu sacramēti confessionis, ad manifestandum, ordinatē assumitur ille actus, quo maxime cōsumimus manifestare. s. proprium verbum. Alij autē modi sunt inducti in supplementum istius.

A D PRIMVM ergo dicendum, qd sicut in baptismo non sufficit qualitercūque abluere, sed qd elementum determinatum: ita nec in pœnitentia sufficit qualitercūque peccata manifestare: sed oportet, qd per actum determinatum manifestentur.

A D SECUNDVM dicendū, quòd in eo qui vsum linguæ non habet, sicut est mutus, vel qui est alterius linguæ, sufficit qd per scriptū aut per nuntium, aut per interpretem confiteatur: quia non exigitur ab homine plus quā possit, quamvis homo nō possit vel debeat Baptismum accipere, nisi in aqua, quæ est omnino ab exteriori, & nobis ab alio exhibet: sed actus confessionis est ab intra & à nobis, & ideo qñ non possumus nō modo, debemus fm quòd possumus confiteri.

A D TERTIVM dicendū, qd in absentia proprijs sacerdotis etiā pōt laico fieri confessio: & ideo nō oportet qd per scriptum fiat: quia plus pertinet ad necessitatem confessionis actus, quā illi, cui sit confessio.

ARTI-

In li. de ve
ra & falsa
pœn. c. 15.
d. me. 10. 4.
t. li. 4. Ser.
dist. 15. p. a
vagr. E.

Quæst. 11.
c. 1. ar. 1.

ARTICVLVS IIII.

Utrum sedecim conditiones requirantur ad confessionem.

AD QVARTVM sic proceditur. videtur, quod se decem illae conditiones, quae à magistris assignantur, his versibus contentae, non requirantur ad confessionem.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis
Atque frequens, nuda, & discreta, libere, verecunda,
Integra, secreta, & lachrymabilis, accelerata.

Fortis, & accusans, & sic parere parata.
Fides. n. & simplicitas, & fortitudo sunt per se virtutes: ergo non debent poni per se conditiones confessionis.

¶ 2. Præterea, Purum est quod non habet permixtionem similiter simplex compositionem & permixtionem autem per se ergo superflue alterutrum ponitur.

¶ 3. Præterea, Peccatum semel tantum commissum, nullus tenetur confiteri nisi semel: ergo si homo peccatum non iteret, non oportet quod sit frequens eius poenitentia.

¶ 4. Præterea, Confessio ad satisfactionem ordinatur: sed satisfactio quandoque est publica: ergo & confessio non semper debet esse secreta.

¶ 5. Præterea, Illud quod non est in potestate nostra, non requiritur à nobis, sed lachrymas mittere, non est in potestate nostra: ergo non requiritur à confitente.

SED CONTRA, est magistorum assignatio.

RESPONDEO dicendum, quod dictarum conditionum quaedam sunt de necessitate confessionis, quaedam de bene esse ipsius. Ex autem quae sunt de necessitate confessionis, vel compertum est secundum quod est ad virtutis, vel secundum quod est pars sacramenti. Si primo modo: aut ratione virtutis in genere: aut ratione ipsius virtutis, cuius est adus: aut ex ipsa ratione actus. Virtutis autem in genere sunt quatuor conditiones: vt in 2. Ethic. 4. d. 1. Prima est, vt aliquis sit sciens: & quantum ad hoc dicitur quod confessio debeat esse discreta, secundum quod in actu ois virtutis prudentia requiritur: est autem hæc discretio, vt maiora peccata cum maiori confiteatur. Secunda conditio est, vt sit eligens, quia actus virtutum debent esse voluntarii, & quantum ad hoc dicitur, libens. Tertia conditio est, vt propter hoc, scilicet debitum finem operetur: & quantum ad hoc, dicitur quod debeat esse pura, vt scilicet, recta sit intentio. Quarta est, vt immobiliter operetur: & quantum ad hoc dicitur quod debeat esse fortis, vt scilicet, propter verecundiam veritas non dimittatur. Et autem confessio actus virtutis poenitentiae, & quidem primo initium sumit in horrore turpitudinis peccati: & quantum ad hoc confessio debet esse verecunda: vt scilicet, non se iactet de peccatis, propter aliquam seculari vanitatem admixtam. Secundo, progreditur ad dolorem peccati commissi, & quantum ad hoc dicitur quod debeat esse lachrymabilis. Tercio, in abiectione sui terminatur, & quantum ad hoc debet esse humilis, vt se miserum confiteatur & infirmum. Ex ipsa autem ratione actus, habet confessio, quod sit manifestatiua, quae quidem manifestatio per quatuor impediri potest. Primo, per falsitatem: & quantum ad hoc dicitur quod debeat esse fidelis. i. vera. Secundo, per obsecrationem verborum: & contra hoc dicitur, nuda, vt non inuoluat obsecrationem verborum. Tercio, per verborum multiplicationem: & propter hoc dicitur, simplex, vt scilicet, non recitet in confessione, nisi quod ad quantitatem poenitentiae pertinet. Quarto, per subtractionem, vt scilicet, non subtrahatur aliquid de his quae manifestanda sunt, & contra hoc dicitur, integra. Secundum autem quod confessio est pars sacramenti, sic concernit iudicium sacerdotis, quod est minister sacramenti: unde oportet quod sit accusans ex parte confitentis: parere parata, per comparationem ad sacerdotem: secreta, quantum ad condonem esse confessionis est: quod sit frequens, & quod sit accelerata, vt scilicet, statim confiteatur.

Supple. 3. par. S. Thomae.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non est inconueniens, quod condonem virtutis in actu alterius virtutis, inueniatur, qui ab ipsa imperatur, vel quia medium quod est virtutis principaliter, etiam aliae virtutes, per participationem habent.

AD SECVNDVM dicendum, quod est condonem, pura intentionis excludit peruersitatem, à quo homo mundatur, sed simplex, alieni ad iuxtionem excludit.

AD TERTIVM dicendum, quod hoc non est de necessitate confessionis, sed de bene esse.

AD QVARTVM dicendum, quod propter scandalum aliorum qui possunt ex peccatis audire ad malum inclinari, non debet confessio fieri in publico, sed in occulto, ex poena autem satisfactoria non scandalizatur ita aliquis, quia quandoque pro paruo, vel nullo peccato, similia opera satisfactoria sunt.

AD QUINTVM dicendum, quod intelligendum est de lachrymis mentis.

Q V A E S T I O X.

De effectu confessionis, in quinque articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu confessionis. Circa quod quaeruntur quinque.

¶ Primo, utrum confessio liberet à morte poenitentiae.

¶ Secundo, utrum confessio liberet aliquo modo à poena.

¶ Tercio, utrum confessio aperiat paradisum.

¶ Quarto, utrum confessio tribuat spem salutis.

¶ Quinto, utrum confessio generalis deleat poenitentiam mortalia praeterita.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum confessio liberet à morte peccati.

AD PRIMUM sic proceditur. videtur, quod confessio non liberet à morte poenitentiae. Confessio enim contritionem sequitur: sed contritio sufficiens delectat culpam, ergo confessio non liberat à morte poenitentiae.

¶ 2. Præterea, Sicut mortale est culpa, ita etiam veniale: sed per confessionem fit veniale, quod prius fuit mortale, vt in littera dicitur: ergo per confessionem non remittitur culpa, sed culpa in culpam mutatur.

SED CONTRA, Confessio est pars poenitentiae sacramenti: sed poenitentia a culpa liberat. ergo & confessio.

RESPONDEO dicendum, quod poenitentia inquantum est sacramentum, praecipue in confessione periclitatur: quia per eam homo ministris ecclesiae se subdit, qui sunt sacramentorum dispensatores. Contritio enim votum confessionis annexum habet, & satisfactio pro iudicio sacerdotis, cui fit confessio, taxatur. Et quia in sacramento poenitentiae gratia infunditur, per quam fit remissio peccatorum, sicut in Baptismo: ideo eo modo confessio ex vi absolutorum coniuncta remittit culpam, sicut Baptismus. Liberat autem Baptismus a morte poenitentiae, non solum secundum quod actu suscipitur, sed etiam secundum quod in voto habetur: sicut patet in illis, qui iam sanctificati ad Baptismum accedunt, & si aliquis impedimentum non prestat ex ipsa collatione baptismi gratiam consequere remittentem peccata, si prius ei remissa non fuissent. Et similiter dicendum est de confessione adiuncta absolutioni: quia secundum quod in voto poenitentis praesentatur, a culpa liberatur. Postmodum autem in actu confessionis & absolutionis gratia augetur, & est remissio peccatorum daretur. si praecedens dolor de poenitentia non sufficiens ad contritionem fuisset, & ipse tunc obicem gratiae non preberet. Et ideo sicut de Baptismo dicitur, quod liberat a morte, ita etiam de confessione dici potest.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod contritio habet votum confessionis annexum: & ideo eo modo liberat a culpa poenitentis, sicut desiderium baptismi baptizandos.

AD SECVNDVM dicendum, quod veniale non sumitur ibi pro culpa, sed pro poena de facili expiabili, unde non sequitur, quod culpa in culpam conuertatur, sed poenitentia

93
Ibo. ubi fit
pra ar. 5.
et q. 1. et
sequitur.

li. 4. sem.
dist. 17. q.
D. a. med.

loco citato
in arg.

Bb 2 anni-

annihilatur. Dicitur. n. veniale tripliciter. Vno modo, ex genere: sicut verbum otiosum. Alio modo, ex cā. i. venia causam in se habens: sicut peccatum ex infirmitate. Alio modo, ex euentu: sicut hic accipitur, quia per confessionem hoc euenit, q. de culpa praterita homo veniam consequatur.

confessionē adualiter faciā. non tñ obitaculū reatus & totaliter amorem ante confessionem & satisfaciōē.

ARTICVLVS IIII.

Utrum confessio tribuat spem salutis.

AD QVARTVM sic proceditur. videtur, q. effectus confessionis poni non debeat, q. tribuat spem salutis, spes n. ex oibus meritorijs actibus puenit, ergo non videtur esse proprius effectus confessionis. ¶ Praterea, Per tribulationem ad spem puenimus, vt patet Ro. 5., sed tribulationem homo prapriē satisfaciōe sustinet, ergo tribuere spem salutis magis est satisfaciōis, quam confessionis.

SED CONTRA. Per confessionem homo fit humilior, & mitior, sicut i. litera Magister dicit: sed p hoc homo accipit spem salutis: ergo confessionis effectus est tribuere spem salutis.

RESPONDEO dicendum, q. spes remissionis peccatorum non est nobis nisi per Christum, & quia homo per confessionem (e. subijcti clauibus ecclesie ex passione Christi virtutem habentibus, ideo dicitur, q. confessio spem salutis tribuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. ex actibus nō pōt esse spes salutis principaliter, sed ex gratia Redemptoris: & quia confessio gratia Redemptoris innititur, iō spem salutis tribuit, non solum vt actus meritorius, sed etiam vt pars sacramenti.

AD SECVNDVM dicendum, q. tribulatio spem salutis tribuit per experimentum propriæ virtutis, & purgationem a poena, sed confessio etiam modo prædicto.

ARTICVLVS V.

Utrum confessio generalis sufficiat ad delenda mortalia oblita.

AD QVINTVM sic proceditur. videtur, q. confessio gñalis nō sufficiat ad delendum pñā mortalia oblita. pñm. n. per confessionem deletum, non est necesse iterū confiteri: si ergo pñā oblita, per confessionem gñalem dimitterentur, non esset necessitas, q. cum ad notitiam redeunt, aliquis ea confiteretur.

¶ Praterea, Quicunque nō est conscius sibi pñi, vel non habet pñm, vel est oblitus sui pñi, si ergo per generalem confessionem pñā mortalia oblita dimituntur, quicunque non est sibi conscius de aliquo pñō mortali, quandoque generale confessionem facit, pōt esse certus, q. sit immunis a pñō mortali, quod est contra Apostol. 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

¶ Praterea, Nullus ex negligētia reportat cōmodū, sed non pōt esse sine negligentia q. aliquis pñm mortale obliuiscitur antequam ei dimittatur, ergo non reportat ex hoc tale cōmodum, q. sine speciali confessione de peccato, ei dimittatur.

¶ Praterea, Magis est elongatū a cognitione confite ris id quod oīno ignorat, q. illud cuius est oblitus. sed pñā per ignorantiā commissa gñalis confessio nō de legerqua tunc heretici q. nesciūt aliqua pñā, in quibus sunt, esse pñā; aut et aliqui simplices, per generalem confessionem aboluērent, quod falsum est. Ergo generalis confessio non tollit pñā oblita.

SED CONTRA. pñal. 33. dicitur, Accedite ad eū, & illuminamini & facies vestrae nō confundentur: sed ille qui confitetur omnia pñā quæ fecit, accedit ad Deū, quantum potest; plus autem ab eo requiri non pōt: ex quo non confunditur, vt repulsam patiatur, sed veniam consequitur.

¶ Praterea, Ille, qui confitetur veniam cōsequitur, nisi sit fidelis. sed ille, qui confitetur oīa pñā, quæ i. memoria hēt, & aliquorū oblitus est non hoc est fidelis, quia ignorantia facti patit, q. a pñō excusatur, ergo venia cōsequitur, & sic pñā, quæ oblita sunt relaxantur, cum impium sit dimidium sperare & veniam.

ARTICVLVS II.

Utrum confessio liberet aliquo modo a poena.

AD SECVNDVM sic proceditur. videtur, quod confessio non liberet aliquo modo a poena, quia peccato non debetur, nisi poena aeterna, vel temporalis: sed poena aeterna per contritionem dimittitur: poena autem temporalis, per satisfaciōem: ergo per confessionem nihil dimittitur de poena.

¶ Praterea, Voluntas pro facto reputatur, vt in littera dicitur: sed ille qui contritus est habuit propositum confitendi ergo tantum valuit sibi, sicut si fuisset confessus, & ita per confessionem, quam postea facit, nihil ei de poena dimittitur.

SED CONTRA. Confessio poenam habet: sed p omnia opera poenalia expiatur poena peccato debita: ergo & per confessionem.

RESPONDEO dicendum, q. confessio simul cū absolutione hēt vim liberandi a poena dupliciter. Vno modo ex ipsa vi absolutionis: & sic quidē liberat in voto existens a poena aeterna, sicut etiam a culpa: quæ quidem poena est poena condemnans & ex toto exterminans, a qua homo liberatus, adhuc manet obligatus ad poenam temporalem. sicut quod poena est medicina purgans, & pmoens: & sic hæc poena restat i. purgatorio patēda et his, q. a poena inferni liberati sunt q. quidē poena est improporcionata viribus poenitentis in hoc mōdo viuētis, sed p vim clauū intantum minuitur, q. pporcionata viribus poenitentis remanet, ita q. satisfaciō se in hac vita purgare potest. Alio modo, diminuit poenam ex ipsa natura actus confitentis, qui hēt poenā erubescētia annexā: & ideo quanto aliquis pluries de ipsis peccatis confitetur, tanto magis poena minuitur.

Et per hoc patet responsio **AD PRIMVM.**

AD SECVNDVM dicendum, q. voluntas pro facto non reputatur in his quæ sunt ab alio, sicut est de baptismo: non. n. tñ valet voluntas suscipiendi Baptismū sicut ipsius susceptio. Sed reputatur voluntas p facto, in his quæ sunt omnino ab hōe: & iterum quantum ad premium essentiale, non aut quantum ad poenā remotionem, & hōi, respectu quorum attenditur meritū accidentaliter & secundario. Et iō confessus & absolutus, minus i. purgatorio puniet, q. contritus tñ.

ARTICVLVS III.

Utrum confessio aperiat paradysum.

AD TERTIVM sic proceditur videtur, q. confessio nō aperiat paradysum, quia diuer. or. factorū diuersi sunt effectus: sed apertio paradisi est effectus baptismi: ergo non est effectus confessionis.

¶ Praterea, In id quod clausum est, ante apertionē i. trari non potest: sed ante confessionē moriens intrare paradysum potest: ergo confessio non aperit paradysum.

SED CONTRA. Confessio facit hominem subijci clauibus ecclesie, sed per eas aperitur paradysus, ergo & per confessionem.

RESPONDEO dicendum, q. a paradisi introitu, phibetur aliquis per culpā & reatum poenæ: & quia hac impedimenta confessio amouet, vt ex dictis patet: iō dicitur paradysum aperire.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. gñis baptismus & pñā sint diuersa sacramēta, tñ agunt in vi vniuersalisonis Christi, per quam aditus paradisi est apertus.

AD SECVNDVM dicendum, q. ante votū confessionis paradysus erat peccanti mortali, quia postea p cōfessionē in virtute voti confessionis, apertus sit, et ante

* in duobus articulis p. contritionis

42

* li. 4. dist. 17. p. 1.

* in cor. 1.

43 Th. 4. dist. 21. q. 2. ad 1.

41

RE-

RESPONDEO dicendum, qd confessio operatur p[ro]p[ri]a contritione, qua culpam delet: & sic confessio directe ordinatur ad dimissionem pena, quod quidem facit ex erubescencia, quam h[ab]et, & ex u[bi] clauum, quibus se confitens subiicit. Contingit aut[em] quandoque p[er] contritionem praecedentem peccatum aliquid delictum est, quo ad culpam: siue in generali, si eius memoria tunc non habebatur: siue in speciali, & tunc, q[uo]d confitens alicuius peccati oblitus est, confessio generalis sacramentalis operatur ad dimissionem pena ex u[bi] clauum, quibus se confitens subiicit, nullum oblatu[m] quantum in ipso est, pensens: sed ex illa parte, qua erubescencia confessionis peccati poenam minuebat, poena istius, de quo quis specialiter coram sacerdote non erubuit, non est diminuta.

AD PRIMVM ergo dicendum, q[uo]d in confessione sacramentali non solum requiritur absolutio, sed iudicium sacerdotis satisfactionem imponentis expectatur & ideo quamuis iste absolutio sit fundus, tamen tenetur confiteri, ut suppleatur quod deficit ad sacramentalem confessionem.

AD SECUNDVM dicendum, q[uo]d confessio non operatur (ut dictum est*) nisi contritione praesupposita, qua an vera fuerit, non p[ro]pter aliquis scire, sicut nec scire p[ro]pter an gratia habeat plenitudinem: & ideo non p[ro]pter scire p[ro]pter certitudinem, utrum per confessionem generale[m] sibi peccatum oblitum dimissum, quamuis possit per coniecturas aliquas existimare.

AD TERTIVM dicendum, q[uo]d iste non reportat commodum ex negligentia, quia non ita plenam remissionem consequitur, sicut alias consequutus fuisset, nec tantum meretur: & tenetur iteru[m] confiteri, cum ad memoriam peccatum venerit.

AD QVARTVM dicendum, q[uo]d ignorantia iuris no[n] excusat, quia ipsa peccatum est: sed ignorantia facti excusat. Vnde aliquis de hoc q[uo]d non confitetur peccata, quia nescit esse peccata p[ro]pter ignorantiam iuris diuini, no[n] excusatur a fictione: excusaretur aut[em] si nesciret ea esse peccata p[ro]pter ignorantiam particularis circumstantiae, si aut[em] si cognouit alienam, quam credidit esse suam. Sed oblitio de actu peccati habet ignorantiam facti, & ideo excusatur a peccato nationis in confessione, quod fructum absolutionis & confessionis impedit.

Q V A E S T I O X I .

De sigillo confessionis, in quinque articulis diuisa.

DE INDE quaeritur de sigillo confessionis.

¶ Et circa hoc quaeruntur quinque.

Primo, utrum in quolibet casu teneatur homo celare ea, quae sub sigillo confessionis habet.

Secundo, utrum sigillum confessionis se extendat ad alia, quam illa quae habita sunt de confessione.

Tertio, utrum solus sacerdos sigillum confessionis habeat.

Quarto, utrum de licentia confitens possit sacerdos eius delictum, quod habet sub sigillo confessionis alteri prodere.

Quinto, utrum teneatur illud celare, etiam si aliter nouerit.

A R T I C V L V S PRIMVS.

Utrum in quolibet casu teneatur sacerdos celare peccata, quae sub sigillo confessionis nouit.

AD PRIMVM sic proceditur. V[bi] q[uo]d non in quolibet casu teneatur sacerdos celare peccata q[uo]d sub sigillo confessionis nouit, quia sicut dicitur

Ber. Quod est int[er]im pro charitate, contra charitatem non militat. Sed celatio conf[ess]ionis. om[n]is in aliquo casu contra charitatem militat: sicut si aliquis in confessione sciat statim a corruptione plebis: & simile est de illo q[uo]d scit per confessionem omnem infirmitatem esse inter aliquos, q[uo]d curare uoluit. Ergo talis debet confessionem reuelare.

Supple. 3. par. S. Thomae.

¶ 2. Praterea, illud ad quod quis obligatur ex praecocepto Ecclesiae tantum, non est necesse obseruari, mandato ecclesiae in contrarium facto: sed celatio confessionis est introducta ex statuto Ecclesiae: t[un]c ergo per ecclesiam praecipitur, q[uo]d quicunque scit aliquid de tali peccato, dicat, ille qui scit per confessionem, debet dicere.

¶ 3. Praterea, Magis debet homo seruare conscientiam suam, q[uam] famam alterius, quia charitas ordinata est. Sed aliqui aliquis peccatu[m] celans, incurrit proprie conscientiae danum, sicut cum in testimoniu[m] adducitur pro peccato illo q[uo]d scit in confessione, & iurare cogitur de veritate dicenda: vel cu[m] aliquis Abbas scit p[er] confessionem, alicuius prioris subiecti sibi peccatu[m], ex cuius occasione inducit ipsum ad ruinam, si ei prioratum dimittat: unde tenetur ei auferre pastoralis cura[m] dignitatem, auferendo autem videtur confessionem publicare. Ergo videtur, q[uo]d in aliquo casu liceat confessionem publicare.

¶ 4. Praterea, Aliquis sacerdos per confessionem alicuius, quem audiuit, potest accipere conscientiam, q[uo]d sit praelatione indignus: sed quilibet tenetur contradicere promotioni indignorum, si sua interfectu[m] ergo contradicere do, suspicione inducere videtur de peccato, & sic quodammodo confessionem reuelare, videtur, quod quandoq[ue] oportet confessionem reuelare.

SED CONTRA est, quod dicit Decretum de penitentia. *In Decretis. li. 1. tit. 38. cap. 12.* & re. Caueat sacerdos ne verbo aut signo aut alio quouis modo aliquatenus prodatur peccatorem.

¶ Praterea, Sacerdos debet Deo, cuius minister est, co[n]formari: sed Deus peccata quae per confessionem panduntur, non reuelat, ed regit: ergo nec sacerdos reuelare debet.

RESPONDEO dicendum, q[uo]d in sacramentis ea quae exterius geruntur, sunt signa rerum, quae interioris contingunt: & ideo confessio, qua quis sacerdos se subicit, signum est interioris subiectionis, qua quis Deo subicitur: deus aut[em] p[ro]pter illius qui se sibi subicit per penitentiam, regit: Vnde & hoc oportet in sacramento penitentiae significari. Et ideo de necessitate sacramenti est, q[uo]d quis confessionem celer, & tanquam violator sacramenti peccat, qui confessionem reuelat. Et p[ro]pter hoc sunt alie uelitates huius celationis, quia per hoc homines magis ad confessionem attrahuntur, & simplicius etiam peccata confitentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q[uo]d quidam dicunt q[uo]d sacerdos non tenetur seruare sub sigillo confessionis nisi peccata, de quibus penitens emendationem promittit, alias potest ea dicere ei, qui potest prodere & non obesse. Sed haec opinio videtur erronea, cum hoc sit contra ueritatem facti. Sicut enim baptismus est sacramentum, quamuis quis factus accedat, nec est mutatum aliquid propter hoc de essentialibus sacramenti, ita q[uo]d sessio non desinit esse sacramentalis, quamuis ille qui confitetur, emendationem non proponat. & idem nihilominus sub occulto tenenda est. Nec tamen sigillum confessionis contra charitatem militat quia charitas non requirit, q[uo]d apponatur remedium peccato, q[uo]d homo nescit: illud aut[em] quod sub confessione scitur, est quasi nescitum, cum illud non fiat aliquis ut homo, sed ut deus. T[un]c aliquid quod remedium adhibere debet in praedictis casibus quandoq[ue] potest sine reuelatione confessionis, sicut nomen de eos q[uo]d confitentur, & alijs diligentia[m] apponendo ne corumpantur p[er] haerem. Potest et dicere praelato, q[uo]d diligentius uigilet super gregem suum, ita tamen ut non dicat aliquid p[ro]pter quod uerbo vel nutu confitentem prodatur.

AD SECUNDVM dicendum, quod praecceptum de confessione celanda consequitur ipsum sacramentum, & ideo sicut praecceptum de confessione sacramentali faciendum, est de iure diuino, & non potest aliqua dispensatio uel uisione humana homo absolui ab eo, ita nullus ad reuelationem confessionis potest ab homine cogi, vel licitari. Vnde si peccatur sub pena excommunicationis in lata, quod dicat, si aliquid scit de tali peccato,

non debet dicere, quia dēt assistimare q̄ intentio prācipiēti est, si sciat vt homo. hoc autē non scit vt homo. Et si exprimeret de confessione interrogatus, non deberet dicere: nec excommunicatione incurreret, quia non est subiectus superiori suo, nisi vt homo: hoc autē non scit vt homo, sed vt Deus.

AD TERTIVM dicendum, q̄ homo non adducit in testimonium, nisi vt homo, & ideo sine lēione conscientia pōt iurare se nescire, quod scit tantum vt deus, similiter etiam potest pralatas sine lēione conscientia dimittere peccatum impunitum, quod scit tantum vt deus, vel sine aliquo remedio: quia non tenetur adhibere remedium, nisi eo mō, quo ad ipsum defertur. Vñ in his q̄ ad ipsum defertur in foro pœnitentia, dēt in eodem foro, quantum pōt, adhibere remediū: vt Abbas in casu prādicto * dēt eum admonere vt priorem resignet: vel si noluerit, potest ex aliqua alia occasione absolbere eum a cura prioratus, ita tamen quod omnis suspicio vitetur de confessionis reuelatione.

AD QVARTVM dicendum, q̄ ex multis alijs causis redditur quis indignus ad pralationis officium, quam ex peccato, sicut ex defectu scientia, vel ætatis, vel aliquis huiusmodi: & ideo qui contradicit, nec suspicionem de crimine inducit, nec confessionem reuelat.

ARTICVLVS II.

Utrum sigillum confessionis se extendat ad alia quā ad illa quæ sunt de confessione.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ sigillum confessionis se extendat ad alia, q̄ ad illa q̄ sunt de confessione. Quia de cōfessione nō sunt nisi peccata: sed aliqui cum peccatis alia multa quis narrat, quæ ad confessionem non pertinent: ergo cū illa sacerdoti dicantur vt Deo, videtur, quod etiam ad illa sigillum confessionis se extendat.

¶ Præterea, Aliquando aliquis dicit alicui aliquid secretum, & ille recipit sub sigillo confessionis, ergo sigillum confessionis se extendit ad illa quæ non sunt de confessione.

SED CONTRA, Sigillum confessionis est aliquid annexum sacramentali confessioni: sed ea quæ annexa sunt alicui sacramento, non se extendunt vltra sacramentum illud: ergo sigillum confessionis non se extendit nisi ad ea, de quibus est sacramentalis confessio.

RESPONDEO dicendum, q̄ sigillum confessionis directè non se extendit, nisi ad illa, de quibus est sacramentalis confessio: sed indirectè, id quod non cadit sub sacramentali confessione, et ad sigillū confessionis pertinet, sicut illa, per quæ posset peccator, vel peccatum deprehēdi. Nihilominus etiam illa summo studio sunt celandata: propter scandalum illius propter pronitatem, quæ ex consuetudine accidere posset.

Et per hoc patet responsio AD PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum, quod aliquis non debet de facili aliquid recipere hoc modo: si tamen recipiat, tenetur ex promissione hoc modo celare, ac si in confessione haberet, quamvis sub sigillo confessionis non habeat.

ARTICVLVS III.

Utrum solus sacerdos habeat sigillum confessionis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ nō solus sacerdos sigillum confessionis hēat. Quia aliquando aliquis confitetur sacerdoti p̄ inoprem necessitate urgente: sed interpres (vt videtur) tenetur confessionem celare, ergo etiam nō sacerdos aliquid sub sigillo confessionis habet.

¶ Præterea, Aliquando aliquis in casu necessitatis potest laico confiteri: sed ille tenetur peccata celare, cū sibi dicantur, sicut Deo: ergo nō solus sacerdos sigillū confessionis habet.

¶ Præterea, Aliquā aliquis se sacerdotem fingit, vt cō-

scientiam alterius exploret per hanc fraudem, & ille et (vt videtur) peccat si confessionem reuelat: ergo non solus sacerdos sigillum confessionis habet.

SED CONTRA est, q̄ solus sacerdos minister est huius sacramenti: sed sigillum confessionis est annexum huic sacramento: ergo solus sacerdos habet sigillū confessionis.

¶ Præterea, Ideo aliquis tenetur ea, quæ in confessione audit, celare, quia non scit ea vt homo, sed vt Deus: sed solus sacerdos est minister dei: ergo ipse solus tenet occultare.

RESPONDEO dicendum, q̄ sigillum confessionis competit sacerdoti, in quantum est minister huius sacramenti, quod n̄hī aliud est, q̄ debium confessionem celandi: sicut alius est potestas absoluedi. Tñ sicut aliquis, qui non est sacerdos, in aliquo casu participat aliquid de actu clauis, dum confessionem audit, propter necessitatem: ita et participat aliquid de actu sigilli confessionis, & tenetur celare, quamuis propriè loquendo sigillum confessionis non habeat.

Et per hoc patet solutio AD OBIECTA.

ARTICVLVS IIII.

Utrum de licentia confitentis possit sacerdos eius peccatum, quod habet sub sigillo confessionis, alteri prodere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ de licentia confitentis non possit sacerdos peccatum quod habet sub sigillo confessionis, alteri prodere. Quod enim nō pōt superior, non pōt inferior: sed Papa non posset alicui licētiare, vt peccatum, q̄ habet in cōfessione, alteri prodere: ergo nec ille qui cōfiteatur potest ipsum licētiare, vt peccatum quod habet in confessione, alteri prodere.

¶ Præterea, illud quod est institutum propter bonū cōfessionis, non potest ex arbitrio vnus irritari: sed celatio cōfessionis est instituta propter bonum totius Ecclesie, vt homines confidentius ad confessionem accederent: ergo ille qui confitetur, non potest licētiare sacerdotem ad dicendum.

¶ Præterea, Si posset licētiari sacerdos, videretur dari palam malitiæ malis sacerdotibus: quia possent pretendere sibi licentiam datam, & sic impune peccarent: quod est inconueniens: ergo videtur, quod nō possit confitente licētiari.

¶ Præterea, Ille cui iste peccatum reuelabit, non habebit peccatum hoc sub sigillo confessionis, & sic poterit peccatum publicari, quod iam delectum est, quod est inconueniens: ergo non potest licētiare.

SED CONTRA, Superior potest remittere peccatorem cum literis ad inferiorem sacerdotem de voluntate ipsius: ergo de voluntate cōfitentis, potest sacerdos peccatum alteri reuelare.

¶ Præterea, Qui potest aliquid facere per se, potest et per alterum facere: sed confitens pōt peccatum suum, quod fecit per se, alteri reuelare: ergo etiam potest per sacerdotem hoc facere.

RESPONDEO dicendum, q̄ duo sunt propter quæ tenetur sacerdos peccatum occultare. Primo & principaliter, quia ipsa occultatio est de essentia sacramenti, in quantum scit illud vt deus, cuius vicem gerit in confessione. Alio mō, pp scandalum vitandum. Potest autem confitens facere, vt illud quod sacerdos sciebat tantum vt deus, sciat et vt homo: quod facit, dum licētiare eum ad dicendum. Et ideo si dicat, non frangat sigillum confessionis: tamen debet cauere scandalum dicendo, nā fractor sigilli prādicti reputetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Papa non potest licētiare sacerdotem ad dicendum: quia non potest facere quod illud sciat vt homo, quod tamē facere potest ille qui confitetur.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ non irritatur illud quod est institutum propter bonum commune: quia sigillum

* In arg.

45

Tho. ubi
sup. dist. 1.
ar. 1. &
seq.

46

2. 2. art. 1.

47

q. 2. art. 1.

figillum confessionis non frangitur, quā dicitur quod alio modo scitur.

AD TERTIVM dicendū, q̄ ex hoc non datur aliqua impunitas malis sacerdotib⁹: q̄a imminet eis p̄ba tio (si accusant) q̄d de tēctia cōfētēris reuelauerint.

AD QVARTVM dicendum, p̄ ille, ad quem notitia peccati deuenit mediante sacerdote, de voluntate cōfētēntis; participat in aliquo actu sacerdotis: & ideo simile est de eo & de interprete, nisi forte peccator velit quod ille absolute sciat & liberē.

ARTICVLVS V.

Vtrum illud quod quis scit per confessionem & etiam aliquo modo, possit alteri reuelare.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod illud q̄d quis scit per confessionē, & et aliquo alio modo, non possit alteri reuelare. nō enim frangitur figillum confessionis, nisi dum peccatū, q̄ scitur in confessione, reuelatur: si ergo ille reuelet peccatum quod in confessione adiuuit, qualitercunque alias sciat, figillum confessionis frangere videtur.

¶ Præterea, Quicumq; confessionē alicuius audit, ei obligatur ad hoc quod peccata ipsius nō reuelet: sed si aliquis promitteret alicui tenere priuatum quod ei diceretur, quantumcunque alias sciat, deberet priuatum tenere: ergo quod quis in confessione audiuit, quantumcunque alias sciat, debet priuatum habere.

¶ Præterea, Duorū quod est altero potentius, trahit ad se reliquum: sed scientia, qua q̄s scit peccatū vt Deus, est potentior & dignior scientia qua scit peccatum vt homo: ergo trahit ad se eam, & ita nō poterit reuelare sibi quod facientia, qua scit vt Deus, exigit.

¶ Præterea, secretum confessionis institutū est ad vitandum scandalum, & ne homines a cōfessionibus retrahantur: sed si aliquis possit dicere illud quod in cōfessione audiuit, etiam si aliter sciret, nihilominus scādalum sequeretur: ergo nullo modo poterit dicere.

SED CONTRA, Nullus potest aliu obligare ad q̄d non erat obligatus, nisi sit suus prælatus qui obliget eū p̄cepto: sed ille, qui sciebat alicuius peccatum per vi sūm, non erat obligatus ad celandum: ergo ille, qui ei cōfiteatur, cum non sit prælatus suus, non potest eum obligare ad celandum, per hoc quod ei cōfiteatur.

¶ Præterea, Secundū hoc posset in p̄iudiciū iustitia Ec clesiæ, si aliquis vt eadē re sententiam excommunicationis, quā in ipsum ferenda esset propter aliq̄d peccatum de quo conuictus est, cōfiteretur ei qui sententiam ferre debuisset: sed iustitiæ exequutio est in p̄cepto: ergo non tenetur quis celare peccatum, quod in confessione audiuit, si alias ipsum sciat.

RESPONDEO dicendum, q̄ circa hoc est triplex opinio. Quidam. n. dicunt, q̄ illud, quod in cōfessione audiuit, non pōt aliquo modo dicere aliq̄, etiā si alias sciuit: siue ante, siue post. Quidam vero dicunt, q̄ per confessionem præludat sibi via, ne possit taliter dicere de hoc, quod prius sciuit: non autē q̄n pos sit dicere, si post alio modo sciat. Vtraque autē opinio dū nimiu figillo confessionis attribuit, p̄iudiciū veritatis & iustitiæ seruanda facit. Posset. n. aliquis ad peccandū esse promptior, si non timeret ab illo accusari, cui confessus est, si corā illo peccatū iteraret. Similiter etiā nō posset de hoc perire poterit, si testimoniū ferre aliq̄s dē hoc de eo q̄d vidit: post confessionē de hoc factā. Nec obstat q̄d quidā dicunt, q̄ debet p̄stari se nō tenere priuati hoc: q̄ hoc non posset protestari, nisi postq̄ peccatū esset sibi dictū. Et tunc quilibet sacer dos posset, cū veller, reuelare peccatum protestationē faciendo, si hoc ipsum ad reuelandum liberum redderet. Et ideo alia opinio est cōior, q̄d illud quod homo alias scit siue ante confessionē, siue post, nō tenetur celare, quantum ad id, quod scit vt homo: pōt enim dicere: Scio illud, quia vidit: tenetur tamen celare illud, in qua

Supple. 3. Par. S. Thomæ.

tum scit vt Deus: non enim potest dicere: ego hoc audi ui in confessione: tamen p̄ scandalū vitandum debet abstinere, ne de hoc loquatur, nisi imminet necessitas.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quando aliquis dicit se vidisse: quod in confessione audiuit, non reuelat quod in confessione audiuit, nisi per accidēs: sicut qui scit aliquid per auditū & visum, non reuelat quod vidit, per se loquendo, si dicat se audiuisse, sed per acci dens, quia dicit auditum, cui accidit visum esse. Et iō talis, figillū confessionis non frangit.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ non obligatur au diens confessionē ad hoc quod non reuelat peccatum simpliciter: sed prout est in confessione auditum: nullo enim casu dicere debet se audiuisse in confessione.

AD TERTIVM dicendum, q̄ hoc intelligendū est de duobus quæ habent oppositionem: sed scientia qua scit aliquis peccatū vt Deus, & illa qua scit vt homo, non sunt oppositæ: & ideo ratio non procedit.

AD QVARTVM dicendum, q̄ non debet ita vitari * peccatum ex vna parte, quod ex alia, iustitia relin quatur. Veritas. n. non est propter scandalum dimitte da. Et ideo quando imminet periculum iustitiæ & veritatis, non debet dimitti reuelatio eius, quod quis in confessione audiuit, si aliter sciat, propter scandalum: verumtamen scādālū, quantum in se est, evitare tenetur.

Alias, scādalum.

QVÆSTIO XII.

De satisfactione quoad eius quidamatem in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de satisfactione: de qua sunt quatuor cōsideranda. Primo, de eius q̄d ditate. Secūdo, de ipsius possibilitate. Tercio, de eius qualitate. Quarto, de his p̄ q̄ homo Deo satisfacit.

¶ Circa primum quærentur tria.

¶ Primo, vtrum satisfactio sit virtus vel actus virtutis.

¶ Secundo, vtrum sit actus iustitiæ.

¶ Tercio, vtrum definitio satisfactiois quæ in littera ponitur, conuenienter assignetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum satisfactio sit virtus vel actus virtutis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ satisfactio neque sit virtus, neq; actus virtutis. O is. n. virtutis actus est meritorius: sed satisfactio non est meritoria, vt videtur, quia meritum gratuitum est, sed satisfactio debitor attendit: ergo nō est actus virtutis.

¶ Præterea, Omnis actus virtutis est voluntarius: sed aliquando fit de aliquo satisfactio homine inuito, vt quādo aliquis pro offensa in alterū commissa, a iudice puniatur: ergo satisfactio non est virtutis actus.

¶ Præterea, Secundum Philosophum in 8. * Ethic. Virtutis & moris principale est electio: sed satisfactio non fit per electionem, sed respicit principaliter exteriora opera: ergo non est virtutis actus.

SED CONTRA, Satisfactio ad penitentiā p̄tinet: sed p̄nā est virtus: ergo & satisfactio est actus virtutis.

¶ Præterea, Nullus actus operatur ad deletionē peccati, nisi sit actus virtutis, quia cōtrariū destruitur p̄ suum contrarium: sed per satisfactiōē peccatum tota liter annihilatur: ergo satisfactio est virtutis actus.

RESPONDEO dicendū, quod aliquis actus dicitur esse actus virtutis dupliciter. Vno modo materialiter: & sic quilibet actus, qui malitiam non habet implici tam, vel defectus debite circumstantiæ, actus virtutis dici potest: quia quolibet tali actu potest vti virtus in suū finē: sicut est ambulare, loqui & huiusmodi. Alio modo dicitur actus aliquis esse actus virtutis, formaliter: quia ipse in suo nomine formam, & rationem virtutis implicitam habet, sicut fortiter sustinere dicitur actus fortitudinis. Formale autem cuiuslibet virtutis moralis est ratio medij: vnde omnis alius, qui ratio

49
Tho. 4. dis.
15. q. 1. a. 2.
3.

c. 13. § 1. p.

medii importat, a quo virtutis formaliter dicitur. Et quia aequalitas medium est, quod suo nomine satisfactio importat (non n. dicitur aliquid satisfieri nisi secundum proportionem aequalitatis ad aliquid) constat quod satisfactio, etiam formaliter, est actus virtutis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamvis satisfacere, in se sit debitum: tñ in quantum satisfaciens voluntarie hoc opus exequitur, ratione gratuiti accipit ex parte operantis, & sic operans facit de necessitate virtutem: ex hoc enim debitum habet dimittere meritum, quod necessitate importat, quia voluntati contrariatur: vnde si voluntas necessitati consentiat, ratio meriti non tollitur.

DE SECVNDVM dācendum, quod actus virtutis non requirit voluntarium in eo qui patitur, sed in eo qui facit, quia illius estus est. Et ideo cū ille, in quem iudex vindictam exercet, se habeat vt patiens ad satisfactionē, non vt agens: non oportet, quod in eo voluntaria sit satisfactio: sed in iudice faciente.

AD TERTIVM dicendum, quod principale in virtute potest accipi dupliciter. Vno modo principale in ipsa accipi potest in quantum est virtus: & sic ea quae ad rationē eius pertinent, vel magis ei propinqua sunt, principaliora sunt in virtute: & sic electio & interiores actus in virtute, in quantum virtus est, principaliores sunt. Alio modo potest accipi principale in virtute in quantum est talis virtus: & sic principalis in ipsa est illud, ex quo determinatio accipit actus interior, qui in aliquibus virtutibus determinatur per actus exteriores: quia electio, quae est communis omnibus virtutibus ex hoc quod est electio talis actus, efficitur propria huius virtutis: & sic actus exterior in aliquibus virtutibus sunt principaliores, & ita etiam est in satisfactione.

50

ARTICVLVS II.

Utrum satisfactio sit actus iustitiae.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod satisfactio non sit actus iustitiae, quia satisfactio fit ad hoc quod reconcilietur homo ei quem offendit: sed reconciliatio est fit actus amoris, ad charitatem pertinet ergo satisfactio est actus charitatis & iustitiae.

¶ 2 Præterea, Causae peccatorum in nobis sunt passionēs animae, quibus ad malum incitatur: sed iustitia secundum Philosophum * non est circa passionēs, sed circa operationes: cum ergo ad satisfactionem pertineat peccatorum causas excludere, vt in littera dicitur, videtur, quod non sit actus iustitiae.

¶ 3 Præterea, Cautere in futurum non est actus iustitiae: sed magis prudentiae, cuius pars ponitur cautela: sed hoc pertinet ad satisfactionē, quia ipse est suggestio peccatorum adiutum non indulgere: ergo satisfactio non est actus iustitiae.

SED CONTRA. Nulla virtus attendit rationem debiti nisi iustitia: sed satisfactio honorem debiti Deo impedit, vt Anselm. ait: * ergo satisfactio est actus iustitiae.

¶ Præterea, Nulla virtus habet rem exteriori adaequationem perficere, nisi iustitia: sed hoc fit per satisfactionem, quia constituitur aequalitas emendae ad offensam præcedentē ergo satisfactio est iustitiae actus.

RESPONDEO dicendum, quod secundum Philosophum in 5. Ethicor. * medium iustitiae accipitur secundum adaequationem rei ad rem in proportionalitate aliqua, vnde cū talem adaequationem ipsum nomen satisfactionis importet, quia hoc aduerbiū, satis, aequalitatem proportionis designat, constat, quod satisfactio formaliter iustitiae actus est. Sed iustitiae actus secundum Philosophum * est vel sui ad alterum, vt quando aliquis reddit alteri quod ei debet: vel alterius ad alterum, sicut quā iudex facit iustitiam inter duos. Quando autem est actus iustitiae sui ad alterum, aequalitas in ipso faciente constituitur: quā aut alterius ad alterum, aequa-

litas constituitur in iusto passio. Et quia satisfactio aequalitatem in ipso faciente exprimit, ideo dicit actus iustitiae, qui est sui ad alterum, proprie loquendo. Sed sui ad alterum potest aliquis facere iustitiam, vel in actionibus & passionibus, vel in rebus exterioribus: sicut et iniuria fit alteri vel subtrahendo res, vel aliquam actionem lædendo. Et quia vsus rerū exteriorū est dare, ideo actus iustitiae ad modum aequalitatis in rebus exterioribus constituitur. Aprie dicit hoc quod est reddere: sed facere, manifeste aequalitatem in actionibus demonstrat, quāuis quod vnū potest altero ponat. Et quia adaequatio non est, nisi in aequali, ideo satisfactio inaequalitatem actionū præsupponit: quod quidem offensam constituit: & ideo habet respectum ad offensam præcedentē: nulla aut pars iustitiae respicit offensam præcedentē, nisi iustitia vindictiua, quae aequalitatem constituit in eo qui iustus patitur, indifferenter: siue fit patiens idē quod agens, vt quā aliquis sibi ipsi poenam infert: siue non sit idē quod agens, vt quā iudex alii poenam, ad vt vtrumque vindictiua iustitia se habent. Similiter & poenitentia quae aequalitatem tñ in faciente importat, quae implet poenitens poenam tenet, sit, vt quodammodo poenitentia vindictiua iustitiae species sit: & per hoc constat quod satisfactio quae aequalitatem respectu offensae præcedentis in faciente importat, opus iustitiae est, quantum ad illā partē, quae poenitentia dicitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod satisfactio (vt est dictum patet *) est quodā iniuria illata recompen- satio: vnde sicut iniuria illata immediate ad inaequalitatem in iustitia pertingebat, & per consequens ad inaequalitatem amicitiae opposita & satisfactio directē aequalitatem iustitiae producit, & ad aequalitatem amicitiae, ex consequenti. Et quia actus aliqui elicitur ab illo habitu, pedit, ad cuius finem immediate ordinat imperatue aut ab illo ad cuius finem ultimo tendit: ideo satisfactio elicitur est a iustitia: sed imperatue, a charitate.

AD SECVNDVM dicendum, quod quāuis iustitia sit principaliter circa operationes, tamen etiam, ex consequenti, est circa passionēs, in quantum sunt operationū causa. Quare sicut iustitia cohibet itā, ne alteri læsionē iniungat in ferat, & cōcupiscētiā ne ad alienū tori accedat, sic et satisfactio potest peccatorum causas excludere.

AD TERTIVM dicendum, quod quālibet virtus moralis participat actū prudentiae, eo quod formaliter ipsa complet in eis rationē virtutis, cum secundum medium accipitur in singulari virtutibus moralibus, vt patet per definitionē virtutis, positam in 3. Ethic.

ARTICVLVS III.

Vt vñ definitio satisfactiois in luerā cōuenienter ponatur. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod definitio satisfactiois in littera tñ inconue niens ponatur ab Augustino dicente, * quod satisfactio est peccatorum causas excludere, & eorum suggestionibus adiutum non indulgere. Causa n. actualis peccati sōmes est: sed in hac vita non possumus fomitem excludere: ergo satisfactio non est peccatorum causas excludere.

¶ 2 Præterea, Causa peccati est fortior quam peccatum: sed homo p se non potest peccatum excludere: ergo multo minus causas peccati, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Satisfactio cum sit pars poenitentiae, pertinet respectu, non futurum: sed non indulgere adiutum suggestionibus peccatorum respectu futurum: ergo non debet poni in definitione satisfactiois.

¶ 4 Præterea, Satisfactio de respectu offensae præteritae: sed de offensae præcedenti nulla fit mentio: ergo inconuenienter assignatur definitio satisfactiois.

¶ 5 Præterea, Anselmus ponit alia definitionē in li. Cur Deus homo. * Satisfactio, est honorē debiti Deo impendere: in qua nulla fit mentio horū quae Augustinus ponit: ergo altera earum videtur esse incompens.

¶ 6 Præterea, Honorē debitum potest innocens impendere: sed satisfacere non competit innocenti: ergo definitio Anselmi, * est malē assignata.

RESPON-

* Ex li. 5.

Ethic. c. 2

c. 3.

¶ Lt q. 4.

in d. 15.

¶ C. 2 me.

* vñ iam di.

ctum est.

Anselm. Cur

Deus homo

lib. 1.

mo. 11.

* cap. 30.

li. 5. Ethic.

c. 2. c. 4.

In cor. 1.

* cap. 6.

51

¶ Lt q. 4.

in d. 15.

¶ C. 2 me.

* vñ iam di.

ctum est.

Anselm. Cur

Deus homo

lib. 1.

mo. 11.

* cap. 30.

li. 5. Ethic.

c. 2. c. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd sicut offensa habuit quandam infinitatē ex infinitate diuinæ maiestatis ita etiam satisfactio accipit quandā infinitatē ex infinitate diuinæ misericordie, prout est gratia informata, per quam acceptū reddit qd hō reddere pōt. Quidā tñ dicunt, qd habet infinitatē ex parte auersionis, & sic gratia dimittit, sed ex parte conuersionis finita est, & sic pro ea satisfieri pōt, sed hoc nihil est, qd satisfactio nō rñdet pōt nisi scdm quod est offensa Dei, quod nō habet ex parte conuersionis, sed solū ex parte auersionis. Alij verō dñt qd ēt quantū ad auersionē, pro pōtō satisfieri pōt, virtute meriti Christi, quod quodammodo in finitū fuit, & hoc in idem redit quod prius dictū est: quia per fidem mediatoris gratia data est credentibus: si tamen alio modo gratiam daret, sufficeret satisfactio per modum prædictum.*

*in respons.
ad 1. huius
in corp. ar.*

AD SECVNDVM dicendum, qd hō qui ad imaginē Dei factus est, aliquid libertatis participat, in quātum est Dominus suorum actū per liberū arbitrium. & id ex hoc quod per liberū arbitrium agit, Deo satisfacere potest: quia quamuis ei sit, prout a Deo est, sibi concessum, tamen liberē ēt traditum est, vt eius dominus sit, quod seruo non competit.

AD TERTIVM dicendum, qd rō illa concludit qd deo æquiualens satisfactio fieri non possit, non autē qd non possit ei sufficiens fieri, quamuis. n. totum suū posse homo Deo debeat: non tñ ab eo exigitur de necessitate salutis, vt totum quod possit, faciat: quia hoc est ei impossibile scdm statum præsentis vitæ, vt totum posset suū in aliquid vnū expendat, ēt oportet eū circa multa esse sollicitum: sed est quædam mensura hōi adhibita, qd ab eo requiritur, simpliciter madatorū Dei: & super ea potest aliquid erogare, vt satisfaciatur.

AD QVARTVM dicendum, qd quamuis homo non possit tempus præteritū recuperare, pōt tñ in futuro recompenſare illud quod in præterito fecisse debuisset: tñ quia non debuit debito præcepti totum quod potuit, vt dictum est.*

*in corp. ar.
& ad 3.*

AD QVINTVM dicendum, qd originale peccatum, est minus habeat de ratione peccati, quam actuale, est tamen grauius malum: quia est ipsius humanæ naturæ infectio: & ideo per vnus hominis puri satisfactiōnem expiari non potuit, sicut actuale.

53

ARTICVLVS II.

Verum satisfactoriam penā possit vnus pro alio eximplere.

AD SECVNDVM sic proceditur, videtur, qd poenā satisfactoriam non possit vnus pro alio eximplere. Quia ad satisfactionem meritū requirit: sed vnus pro altero non potest mereri, vel demereri, cū scriptū sit. Tunc reddes vnicuique secundum opera sua: ergo vnus pro alio non potest satisfacere.

Præterea, Satisfactio contra contritionem & confessionem diuiditur: sed vnus pro alio non potest confiteri, ergo nec satisfacere.

Præterea, vnus pro alio orando etiam sibi meretur: si ergo aliquis pro alio satisfacere potest, satisfaciō de pro alio, p se satisfaciō, & ita ab eo qd p altero satisfaciō, nō exigit alia satisfactio p peccatis propriis.

Præterea, si vnus pro alio satisfacere potest, ergo ex quo vnus soluit debitū poenæ, alius statim a debito liberatur, ergo si moriatur postquam tota poena sibi debita ab alio incepta est, statim euolabit, vel si adhuc puniatur, duplex poena reddetur pro eodem peccato, illius qui satisfaciere incipit, & illius qui punitur i purgatorio.

SED CONTRA, ad Gal. 6. dicitur, Alter alterius onera portate, ergo videtur, qd vnus possit vnus poenitētia imponere, pro alio portare.

Præterea Charitas magis potest apud deū, quam apud homines: sed vnus potest apud homines pro altero amore debitū eius soluere: ergo multo fortius hoc

in diuino iudicio fieri potest.

RESPONDEO dicendum, quod poena satisfactoria est ad duo ordinata, scilicet ad solutionem debiti, & ad medicinam pro peccato vitando. In quantum ergo est ad medicinam sequentis peccati, sic satisfactio vnus nō potest alteri: quia ex ieiunio vnus, caro alterius nō dormatur, nec ex alibus vnus, alius bene agere cōsequitur nisi scdm accidens, in quantum, si aliquis per bona opera pōt alteri mereri augmentum gratiæ, quæ efficacissimum remedium est ad vitandum peccatum: sed hoc ē per modum meriti magis quam per modū satisfactoriis: Sed quantum ad solutionem debiti, vnus potest p alio satisfacere, dummodo sit in charitate, vt opera ei satisfactoria esse possit. Nec oportet qd maior poena imponatur ei qui pro altero satisfaciō, quam principali imponetur, vt quidam dicunt, hac ratione moti, qd poena propria magis satisfaciō quam aliena: quia poena, maxime habet vim satisfaciendi ratione charitatis quæ hō ipsam sustinet, & quia maior charitas apparet i hoc quod aliquis pro altero satisfaciō, qd si ipse satisfaceret, ideo minor poena requiritur in eo qui pro alio satisfaciō, qd in principali requireretur. Vnde dicitur in Vitis Patrum, quod propter charitatē vnus, qui alterius fratris sui charitate ductus, poenitentiam fecit pro pōtō, quod non commiserat, alteri peccatum quod commiserat, dimissum est. Nec etiam exigitur quantum ad solutionem debiti, qd ille pro quo sit satisfactio, sit impotens ad satisfaciendum: quia etiam si esset potens, alio satisfaciō in ipso ipse a debito immunis esset: sed hoc requiritur in quantum poena satisfactoria est in medium. Vnde non est permittendum qd aliquis p alio poenitentiam agat, nisi defessus aliquis appareat in poenitente, vel corporalis, per quem sit impotens ad sustinendum, vel ipsalis, per quem non sit promptus, ad porrandum poenam.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd præmium essentiale redditur secundum dispositionem hominis, quia secundum capacitatē videntis erit plenitudo visionis diuinæ, & ideo sicut vnus non disponitur per actū alterius, ita vnus alteri non meretur præmiū essentiale, nisi meritiū eius habeat efficaciam infinitam, sicut Christi, cuius merito solo pueri per baptismum ad vitam æternam perueniunt. Sed poena temporalis pro pōtō debita, post culpā remissionem, non taxatur secundū dispositionem eius cui debetur, quia quādoq; ille qd est melior habet maioris poenæ reatum: & ideo quantum ad poenā remissionem, vnus alteri potest mereri, & actū vnus efficitur alterius mediante charitate, per quam omnes vnus sumus in Christo.

AD SECVNDVM dicendum, qd contritio ordinatur contra culpam, quæ ad dispositionem bonitatis, vel malitiae hōis pertinet, & ideo per contritionem vnus alius a culpa non liberatur. Similiter per confessionem homo se sacramentis ecclesiæ subiicit, non autem pōt vnū sacramentum pro alio accipere, qd in sacramento gratiæ iussipienti datur, non alij. Et ideo non est similis rō de satisfactiōne, contritione, & confessione.

AD TERTIVM dicendum, qd in solutione debiti attenditur quantitas poenæ, sed i merito attenditur charitatis radix: & ideo ille qd ex charitate p alio meretur, saltem merito congrui, ēt sibi magis meretur, non autē qd pro alio satisfaciō, ēt pro se satisfaciō, quia illa quantitas poenæ non sufficit ad vtinque peccatum, tamen satisfaciō pro alio sibi meretur ad aliquid maius, quam sit dimissio poenæ, & vitam æternam.

AD QVARTVM dicendum, qd si ipsemet ad aliquā poenam, se obligasset, nō prius a debito esset immunis, quam eam soluisset, & ideo poenam ipse patietur, quādiu ille satisfactiōnem eo qd fecerit, quam si non fecerit, tunc vtique est debitor illius poenæ, vnus pro commisso, alius pro omisso, & ita non sequitur, qd peccatū vnum bis puniatur.

QVAESTIO XIII.

De qualitate satisfactionis, in quinque articulis divis.

DEINDE considerandum est de qualitate satisfactionis.

¶ Et circa hoc quaeruntur quinque.

¶ Primo, utrum homo possit de vno peccato satisfacere sine alio.

¶ Secundo, utrum ille qui de omnibus peccatis prius contritus fuit, & postea in peccatum incidit, de alijs peccatis quae sibi per contritionem dimissa fuerunt, satisfacere possit extra charitatem existens.

¶ Tertio, utrum homini postquam charitatem habuit, valere incipiat satisfactio praecedens.

¶ Quarto, utrum opera extra charitatem facta, sint aliquibus boni meritoria.

¶ Quinto, utrum opera praedicta valeant ad poenitentiam infernalis mitigationem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum homo possit de vno peccato satisfacere sine alio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod homo possit de vno peccato sine alio satisfacere: eorum, n. quae non habent connexionem adinuicem, vnu potest auferri sine alio: sed peccata non habent adinuicem connexionem, alias qui haberet vnum, haberet omnia: ergo vnu potest expiari sine alio per satisfactionem.

¶ 2 Praeterea, Deus est magis misericors quam homo: sed homo recipit vnius debiti solutionem sine alio: ergo & Deus satisfactioem vnius peccati sine alio.

¶ 3 Praeterea, Satisfactio (vt in littera dicitur) est peccatorum causas excidere, nec eorum suggestionibus aditu indulgere: sed contingit hoc fieri de vno peccato sine alio, vt si aliquis luxuriam refrenet, & auaritiam infestat: ergo de vno peccato potest fieri satisfactio sine alio.

SED CONTRA. Isaia 58. Ieiunium eorum qui ad contentiones & lites ieiunabant, Deo acceptum non erat, licet ieiunium fit satisfactio in opus: sed non potest fieri satisfactio, nisi per opus Deo acceptum: ergo non potest qui habet aliquod peccatum, Deo satisfacere.

¶ Praeterea, Satisfactio est medicina curans peccata praeterita, & praesens a futuris, vt dictum est: sed peccata non possunt sine gratia curari: ergo cum quodlibet peccatum gratiam auferat, non potest de vno peccato sine alio, fieri satisfactio.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt, quod potest de vno peccato satisfieri sine alio, vt Magister in littera dicit: sed hoc non potest esse. Cum n. per satisfactioem tolli debeat offensa praecedens, oportet, quod talis sit modus satisfactiois, qui cooperat ad tollendam offensam: satisfactio autem ablatio est amicitiae restitutio. & ideo si aliquis sit quod amicitiae restitutionem impedit, etiam apud homines satisfactio esse non potest. Cum ergo quodlibet peccatum amicitiam charitatis impedit, quae est hominis ad Deum: impossibile est vt homo de vno peccato satisfaciat, alio retento: sicut nec homini satisfaceret, si alapa ei data, se ei perferret, & alia simile daret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia peccata non habent connexionem ad inuicem in aliquo vno, vnu potest quis incurrere sine alio: sed vnum & idem est secundum quod omnia peccata remittuntur, & ideo remissiones diuersorum peccatorum connexa sunt: & ideo de vno sine alio, satisfactio fieri non potest.

AD SECVNDVM dicendum, quod in obligatione debiti non est nisi in aequalitas iustitiae opposita, quia vnus re alterius habet: & ideo ad restitutionem non exigitur, nisi quod restituatur aequalitas iustitiae, quod quidem potest fieri de vno debito & non de alio. Sed ubi est offensa ibi est in aequalitas non tantum iustitiae opposita, sed etiam amicitiae: & ideo ad hoc quod per satisfactioem offensa tollatur, non solum oportet, quod aequalitas iustitiae restituatur per recompenationem aequalis poenae, sed etiam quod restituatur amicitiae aequalitas, quod non potest

fieri dum aliquid est quod amicitiam impedit.

AD TERTIVM dicendum, quod vnum peccatum suo potest ad aliud trahitur, vt Gregorius dicit. Et ideo qui vnum peccatum retinet, non sufficienter causas aliterius peccati excidit.

Li. 25. mo. ra. c. 2. & homil. 11. in Ezechielem.

ARTICVLVS II.

Utrum aliquis de illis peccatis quae sibi per contritionem dimissa fuerunt, satisfacere possit, extra charitatem existens.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod qui de omnibus peccatis contritus fuit prius, & postea in peccatum incidit, de alijs peccatis quae sibi per contritionem dimissa fuerunt, satisfacere possit extra charitatem existens: dixit enim Daniel Nabuchodonosor, Dan. 4. Peccata tua elemosynas redime: sed ipse adhuc peccator erat, quod sequens poena demonstrat: ergo potest in peccato existens satisfacere.

¶ 2 Praeterea, Nemo scit vtrum amore, an odio dignus sit. Ecclesiast. 9. Si ergo non possit fieri satisfactio nisi ab eo qui est in charitate, nullus sciret se satisfecisse: & hoc est inconueniens.

¶ 3 Praeterea, Extentione quam homo habet in principio actus, totus actus informatur: sed poenitentia quando poenitentiam inchoatur, in charitate erat: ergo tota satisfactio sequens, ex illa charitate intentionem informantem efficaciam habebit.

¶ 4 Praeterea, Satisfactio consistit in quadam adaequatione culpa ad poenam: sed talis adaequatio poenae potest etiam fieri in eo qui charitatem non habet, ergo, &c.

SED CONTRA. Truor. 10. Vniuersa delicta operis charitatis sed satisfactiois virtus est delere delicta: ergo sine charitate non habet suam virtutem.

¶ Praeterea, Praecipuum opus in satisfactioe est elemosyna: sed elemosyna extra charitatem facta non valet, vt pater primum Cor. 13. Si distribuero tibi cibos pauperum, &c. ergo nec satisfactio aliqua est cum peccato mortali.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt, quod postquam omnia peccata per praecedentem contritionem remissa sunt, si aliquis ante satisfactioem peccatum in peccatum decidat, & in peccato existens satisfaciat, satisfactio talis ei valeat, ita quod si in peccato moreretur, in inferno de illis peccatis non puniretur. Sed hoc non potest esse, quia in satisfactioe oportet, quod amicitia restituta, etiam iustitiae aequalitas restituitur, cuius contrarium amicitiae tollit: vt Philosophus in 9. Ethic. dicit. Aequalitas autem in satisfactioe ad Deum, non est secundum aequalitatem, sed magis secundum accipationem ipsius: & ideo oportet, etiam si iam offensa sit dimissa per praecedentem contritionem, quod opera satisfactoria sint Deo accepta, quod dat ei charitas: & ideo sine charitate opera facta non sunt satisfactoria.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod consilium Danielis intelligitur, quod ad peccatum cessaret, & poeniteret: & sic per elemosynas satisfaceret.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut homo nescit, per certo vtrum charitatem habuerit in satisfaciendo, vel habeat: ita etiam nescit per certo vtrum plenè satisfecerit: & ideo dicitur Eccles. 5. de propitiato peccato, noli esse sine metu. Nec tamè exigitur, quod propter hunc metum homo satisfactioem expleat iterum, si conscientiam peccati mortalis non habet: quamuis n. poenam non expiet per huiusmodi satisfactioem, tamen non incurrit ream omissionis ex satisfactioe neglecta: sicut nec ille qui accedit ad Eucharistiam sine conscientia peccati mortalis, cui subiacet reatum indignae sumptionis incurrit.

AD TERTIVM dicendum, quod intentio illa interrupta est per peccatum sequens: & ideo non dat vim aliquam operibus post peccatum factis.

AD QVARTVM dicendum, quod non potest fieri adaequatio sufficiens, nec secundum diuinam acceptationem, nec secundum aequalitatem: & ideo ratio illa non sequitur.

Lib. 9. ex cap. 4. de medicis.

Utrum homini postquam charitatem habuerit, valere incipiat satisfactio praecedens.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q postquam homo charitate m habuerit, valere incipiat satisfactio praecedens. Quia super illud Leuit. 25. Si attenuatus frater tuus, &c. dicitur glo. quod fructus bonae conuersionis debent computari ex eo tempore quo peccauit: sed non computantur, nisi aliquam efficaciam acciperent ex charitate sequenti: ergo post charitatem recuperatam vale re incipiunt.

¶ 2 Præterea, Sicut efficaciam satisfactio nis impeditur per peccatum, ita efficaciam Baptismi impeditur per fictionem: sed Baptismus incipit valere recedente fictione: ergo & satisfactio recedente peccato.

¶ 3 Præterea, Si aliqui pro peccatis commissis iniuncta fuerint ieiunia, & in peccatum eadem se peccauerint, non iniungitur, cum iterum confiteri, vt ieiunia illa iterum iniungatur aut ei si per ea satisfactio non impleatur: ergo per penitentiam sequentem, opera praecedentia satisfaciendi efficaciam accipiunt.

SED CONTRA, Opera extra charitatem facta ideo non erant satisfactoria, q fuerint mortales: sed penitentia non viuificatur: ergo nec incipit esse satisfactoria.

¶ Præterea, Charitas non informat actum nisi q ab ipsa aliquantulum pcedit: sed opera non possunt esse Deo accepta, ac p hoc nec satisfactoria, nisi sint charitate informata: ergo cum opera facta extra charitatem, nullo modo ex charitate, pcedunt, vel de cetero procedere possint, nullo modo poterint inter satisfaciendū computari.

RESPONDEO dicendum, q quidam dixerunt, q opera in charitate facta, quæ viua dicuntur, sunt meritoria vitæ æternæ, & satisfactoria respectu penæ dimittendæ: & quod per charitatem sequentem, opera extra charitatem facta viuificantur quantum ad hoc quod sunt satisfactoria, sed non quantum ad hoc quod sunt meritoria vitæ æternæ. Sed hoc non potest esse: quia vt quæ habent ex eadem ratione, opera ex charitate facta, scilicet ex hoc quod sunt Deo grata: vnde sicut charitas adueniens non potest opera extra charitatem facta, grata facere quantum ad vñ, ita nec quantum ad aliud.

AD PRIMVM ergo dicendum, q non debet intelligi q fructus computentur a tempore quo primo in peccato fuit, sed a tempore in quo peccare cessauit, quo scilicet vltimo in peccato fuit: vel intelligitur quādo statim post peccatum contritus fuit, & fecit multa bona antequam confiteretur. Vel dicendum, quod quāto est maior contritio, tantō magis diminuitur penæ: & quāto aliquis plura bona facit in peccato existens, magis se ad gratiam contritionis disponit: & ideo probabile est q minoris penæ sit debitor, & propter hoc deberent a sacerdote discretè computari, vt ei minorem penam imungat, in quantum inuenit cum melius dispositum.

AD SECVNDVM dicendum, q baptismus imprimit characterē in anima, non aut satisfactio: & ideo adueniens charitas, quæ fictionem tollit & peccatū, facit q baptis mus effectū suū habeat, non autē hoc facit de satisfactio. Et præterea baptismus ex ipso opere operato iustificat, quod non est hominis, sed Dei: & ideo nō eodē modo mortificat, sicut satisfactio q est opus hominis.

AD TERTIVM dicendum, q aliquæ satisfactiones sunt ex quibus manet aliquis effectus in satisfaciendis, etiam postquam actus satisfaciendi transiit, sicut ex ieiunio, manet corporis debilitatio: & ex elemosynarū largitione, substantiæ diminutio: & sic de similibus. Et tales satisfactiones in peccatis factæ nō oportet vt iterentur, quæ quantum ad hoc q de eis manet, per penitentiam Deo acceptæ sunt. Satisfactio autem quæ non relinquit aliquem effectum in satisfaciendis, postquā actus transiit, oportet vt iterentur, sicut orationes & alia huiusmodi. Actus autem interior, quia totaliter transiit, nullo modo viuificatur, sed oportet vt iteretur.

Vñ opus extra charitatem facta, sint alienius boni meritoria.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q opera extra charitatem facta sint alienius boni meritoria, saltem temporalis. Quia sicut le habet poena ad malum actum, ita se habet primum ad bonum: sed nullum malum factum, apud Deum iustum iudicem est impunitum: ergo nec aliquid bonum irremuneratum, & sic per illud bonum aliquid meretur.

¶ 2 Præterea, Merces non datur nisi merito: sed operibus extra charitatem factis merces datur: vnde dicitur Matth. 5. de illis qui propter gloriam humanam opera bona faciunt, quod receperunt mercedem suam: ergo opera illa fuerunt alienius boni meritoria.

¶ 3 Præterea, Duo existitēs in peccato, quorū vnū malū bona facit ex genere & circūstātia, aliū aut nulla, nō aequaliter ppinque se habet ad accipiendū bona à Deo, alias nō esset ei consulendū vt aliqd boni faceret: sed q magis appropinquat Deo, magis de bonis suis percipit: ergo iste p opera bona quæ facit, aliqd bonū Deo meretur.

¶ 4 **SED CONTRA** est, quod Augustinus dicit, q peccator non est dignus pane quo vescitur: ergo non potest aliqd à Deo mereri.

¶ 5 Præterea, Qui nihil est, non potest aliquid mereri: sed peccator cum non habeat charitatem, nihil est, secundum esse spirituale: vt patet prima Corin. 13. et ergo non potest aliqd mereri.

RESPONDEO dicendum, q meritum proprie dicitur ad id, quia efficitur, vt ei, qui agit, sit iūstū aliquid dari. Sed iustitia dupliciter dicitur. Vno modo proprie, quæ scilicet respicit debitū ex parte recipientis. Alio modo, quasi similitudinariē, quæ scilicet respicit debitum ex parte dantis: aliud, n. deest dante dare, quod tamē non habet recipientis debitū recipiendi, & sic iustitia dicitur deconitū diuina bonitatis. sicut Ansel. dicit, q Deus iustus est, cum peccatoribus parcit, quia eū deest. Et secundū hoc etiā meritū dupliciter dicitur. Vno modo, actus ille, per quē efficitur, vt ipse agens habeat debitū recipiendi, & hoc vocatur meritū condigni. Alio modo ille per quē efficitur, vt sit debitū dandi in dante secundum decetiam ipsius, & ideo hoc meritū vocatur meritū congrui. Cum autem in omnibus illis quæ gratis dantur, prima rō dandi sit amor, impossibile est q aliquis proprie sibi debitū faciat (ei amicitia caret): & ideo cum omnia & temporalia & æterna, ex diuina liberalitate nobis donentur, nullus acquirere potest debitū recipiendi aliquid illorū, nisi per charitatem ad Deū: & ideo opera extra charitatem facta, nō sunt meritoria ex condigno, neq; a terri- ni neq; temporalis alienius boni, apud Deū. Sed quia diuina bonitas decet, vt vbicumq; dispositionē inuenit, perfectionē adiciat: ideo ex merito congrui dī aliquis mereri aliquid bonum, per opera bona extra charitatem facta: & secundum hoc opera ista ad triplex bonum valent, scilicet ad temporalium consecutionē, ad dispositionem ad gratiam, & ad assuefactionē bonorum operum. Quia tamen hoc meritū non proprie dicitur meriti non, ideo magis concedendum est, q huiusmodi opera non sint alienius boni meritoria, quam quod sint.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut Philo. dicit in 8. Ethic. Quia illius per omnia quæ facere potest, nihil aequale reddere patri potest, his quæ a patre recepit: homo potest per equalitatem operis, dominū sibi constitutū re debitorē: & ideo nullū opus nostrū ex quantitate suæ bonitatis habet q aliqd mereat, sed habet ex vi charitatis, quæ facit, quæ sunt amicorum, esse coia. Vnde quantūcumq; sit opus bonū extra charitatem factū, nō facit, proprie loquendo, in homine debitū, aliqd à Deo recipiendi: sed opus malū ex quantitate suæ malitiæ fecundum aequalitatem, poenam meretur, quia ex parte Dei non sunt nobis aliqua mala facta, sicut bona: & ideo quāuis opus malū mereatur poenam ex condigno, non

* Glo. interl. ibid. sicut illud. Computantur fructus ex eo tempore.

* 3. part. q 69. art. p. 6. 10.

* In suo profolio. glo. 1. 10.

* Lib. 8. vltimo. m. d.

non tamen opus bonum sine charitate, meretur et condigno primum.

AD SECVNDVM ET TERTIVM dicendum, quod procedunt de merito congrui.

Alia autem rationes procedunt de merito cōdigni.

ARTICVLVS V.

Vtrum opera prae dicta valeant ad mitigationem penarum infernalium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod opera prae dicta, non valeant ad poenae infernalis mitigationem, quia secundum quantitatem culpae, erit quantitas poenae in inferno: sed opera extra charitatem facta non minuunt quantitatem peccati: ergo nec infernales poenae.

¶ 2. Præterea, Poena infernalis quamvis sit duratione infinita, tamen intensio finit est: sed quodlibet finit consumitur aliqua finita subtractione facta: si ergo opera extra charitatem facta aliquid subtraherent de poena debita pro peccatis, cōtingeret tamen multiplicari illa opera, quod totaliter tolleretur poena inferni: quod falsum est.

¶ 3. Præterea, Suffragia Ecclesiae sunt magis efficacia, quam opera extra charitatem facta: sed sicut ait Aug. in Enchirid. 4. Damna in inferno non prolunt iustitia Ecclesiae: multo ergo minus poenae per opera extra charitatem facta mitigantur.

SED CONTRA est, quod idem Aug. dicit in Enchirid. 4. Quibus prosumt, aut ad hoc prosumt, ut sit plena remissio, aut certe ut tolerabiles sint ipsa damnatio.

¶ Præterea, Magis est facere bonum, quam dimittere malum: sed dimittere malum semper per vitam poenae, etiam in eo qui charitate caret: ergo multo fortius facere bonum.

RESPONDEO dicendum, quod diminueri poenā infernale potest intelligi dupliciter. Vno modo, ita quod quis liberetur a poena quam iam meruit: & sic cum nullus liberetur a poena nisi sit absolutus a culpa, quae effectus non diminuitur, neque tolluntur, nisi diminuta vel ablata causa: per opera extra charitatem facta, quae neque culpam tollere, neque diminueri possunt, poena inferni minui non potest. Alio modo ita quod meritum poenae impediatur: & sic huiusmodi opera minuunt poenā inferni.

Primo, quia homo reatum omissionis evadit, quod huiusmodi opera perficit. Secundo, quia huiusmodi opera aliquo modo ad bonū disponunt, ut homo ex minori conceptu peccata faciat, atque etiam a multis peccatis per huiusmodi opera retrahatur. Verumtamen diminutionem vel dilationem temporalem poenae merentur huiusmodi opera (sicut patet de Achar 3. Reg. 21.) Eodem modo, sicut & bonorum temporalium cōsecutio. Quidā autē dicunt, quod diminuit poenā inferni non subrahendo aliquid de ipsa quantitate ad iustitiam, sed fortificando subiectum, ut melius sustinere possit. Sed hoc non potest esse, quod fortificatio non est nisi ex ablatione passibilitatis: passibilitas autē est secundum mensuram culpae: & ideo hic culpa non diminuitur, nec subiectū fortificari potest. Quidā etiam dicunt, quod diminuit poenā quantum ad vermem conscientiae: licet non quantum ad ignem. Sed hoc etiam nihil est, quia sicut poena ignis a quantum culpa, ita etiam poena remissionis conscientiae: unde similis ratio est de utroque.

Et per hoc patet solutio AD OBIECTA.

QV AESTIO XV.

De his, per quae fit satisfactio, in tres articulos divisae.

DE INDE considerandum est de his per quae satisfactio fit.

¶ Circa quod quaruntur tria.

¶ Primo, vtrum satisfactio oportet fieri per opera poenalia.

¶ Secundo, vtrum flagella quibus a Deo in hac vita homo punitur, sint satisfactoria.

¶ Tercio, vtrum convenienter enumerentur opera satisfactoria, cum dicunt, quod sint tria, scilicet elemosyna, ieiunium, & oratio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum oportet fieri satisfactionem per opera poenalia.

59

Tho. ubi fit
p. 2. ar. 4.
q. 1. & seq.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod satisfactio non oportet fieri per opera poenalia, quia per satisfactioem oportet fieri recompensationem ad divinam offensam: sed nulla recompensatio videtur fieri per opera poenalia, quia Deus non delectatur in penis nostris: ergo non oportet satisfactioem per opera poenalia fieri.

¶ 2. Præterea, Quanto aliquod opus ex maiori charitate procedit, tanto minus est poenale: quia charitas penam non habet, ut dicitur prima Iohannis quarto: si ergo oportet opera satisfactoria esse poenalia, quāto magis sunt ex charitate facta, tanto minus erunt satisfactoria: quod falsum est.

¶ 3. Præterea, Satisfacere (ut dicit Ansel. *) est honorare debitum Deo impendere: sed hoc etiam aliis, quā operibus poenalibus, fieri potest: ergo satisfactio non oportet poenalibus operibus fieri.

SED CONTRA est, quod Greg. dicit: Iustum est, ut peccator tantō maiora sibi inferat lamenta, per penitentiam, quanto maiora sibi intulit damna per culpā.

¶ Præterea, Per satisfactioem oportet peccati vultus sanari perfecte: sed peccatorum medicina sunt poenae, ut Philosophus dicit in 2. Ethic. ergo oportet, quod per poenalia opera satisfactio fiat.

RESPONDEO dicendum, quod satisfactio, ut dictum est, respectum habet & ad praeteritam offensam, pro qua recompensatio fit per satisfactioem, & etiam ad futurā culpā, a qua per eam praeservamur: & quantum ad utrunque, exigitur quod satisfactio per opera poenalia fiat.

Recompensatio, non offense importat ad aequationem, quā oportet esse eius qui offendit ad eum in quem offensā commisit: & ad aequationem autē in humana iustitia attenditur per subtractionem ab uno qui plus habet iusto, & additionem ad alterum, cui subtractum est aliquid.

Quāvis autē Deo, quantum est ex eius parte, nihil subtrahi possit, tamen peccator quantum in ipso est, aliquid ei subtrahit peccando (ut dictū est *). Vnde oportet ad hoc, quod recompensatio fiat, quod aliquid subtrahatur a peccante per satisfactioem, quod in honorem Dei cadit.

Opus autem bonum ex hoc, quod est huiusmodi, non subtrahit aliquid ab opere, sed magis perficit ipsum. Vnde subtractio non potest fieri per opus bonum, nisi poenale sit: & ideo ad hoc, quod aliquid opus sit satisfactorium, oportet quod sit bonum, & in honorem Dei sit, & poenale, ut per hoc aliquid peccatori subtrahatur. Similiter etiam poena a culpa futura praeservat, quia non facit homo ad peccata redire, ex quo poenam expertus est.

Vnde secundum Philosophum *, Poenae medicinae sunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quāvis Deus non delectetur in penis, ut sunt poenae, delectatur tamen in eis ut sunt iustae: & sic satisfactoria esse possunt.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut in satisfactioe consideratur poenalitas, ita & in merito cōderat difficultas. Diminutio autē difficultatis, quae est ex parte ipsius actus diminuit (ceteris paribus) meritum: sed diminutio difficultatis quae est ex promptitudine voluntatis, non diminuit meritum, sed auget. Et similiter diminutio poenalitatis ex promptitudine voluntatis, quod facit charitas, non diminuit efficaciam satisfactiois, sed auget.

AD TERTIVM dicendum, quod debitum pro peccato est recompensatio offensae, quae sine poena peccatis non fit, & de tali debito Anselmus intelligit.

ARTICVLVS II.

Vtrum flagella praesentia vita sint satisfactoria.

60

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, quod flagella quibus a Deo in hac vita punimur, non possunt esse satisfactoria. Nihil, enim potest esse satisfactorium, nisi quod est meritorium, ut ex dictis patet: sed non meritorium.

Quia pro
ed. q. 2.

renur, nisi per ea quæ in nobis sunt: cum ergo flagella quibus à Deo punimur, non sint in nobis, videtur, quod satisfactoria esse non possint.

¶ 2 Præterea, Satisfactio tantum bonorum est: sed huiusmodi flagella etiam malis inducuntur, & præcipue eis debentur: ergo non possunt esse satisfactoria.

¶ 3 Præterea, Satisfactio respicit peccata præterita: sed aliquando ista flagella in flagitum illis qui peccata non habent, sicut de Iob patet: ergo videtur, quod non sint satisfactoria.

SED CONTRA est, quod dicitur Ro. 5. Tribulatio patientiæ operatur, patientia autem probatione, id est, à peccato purgatione, vt glossa* ibidem dicit: ergo flagella huius vitæ, peccata purgant, & sic sunt satisfactoria.

¶ Præterea, Ambro. dicit. Et si fides, id est, peccati conscientia de sit, poena satisfaci: ergo huius vitæ flagella sunt satisfactoria.

RESPONDEO dicendum, quod recompenso offensa præterita, potest fieri ab eo qui offendit, & ab alio. Quando autem fit ab alio, talis recompenso vindicationis magis, quod satisfactoria, ratione habet: quando autem fit ab ipso qui offendit, etiam rationem satisfactoria habet. Vnde si flagella, quæ pro peccatis à Deo infliguntur, fiat aliquo modo ipsius patientis, rationem satisfactoria accipiunt: sunt autem ipsius in quantum ea acceperat ad purgationem peccatorum, eis vtens patienter. Si autem omnino eis per impatientiam dissentiat, tunc non efficiuntur aliquo modo ipsius: & ideo non habent rationem satisfactoria, sed vindicationis tantum.

AD PRIMM ergo dicendum, quod quamuis illa flagella non sint omnino in potestate nostra, tamen quantum ad aliquid sunt, vt scilicet eis patienter vitmur, & sic homo facit de necessitate virtutem; vnde & meritoria & satisfactoria esse possunt.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut ex eodē igne (vt Greg. dicit*) aurum rutilat & palea fumat: ita etiā eisdem flagellis & boni purgantur, & mali magis infliguntur per impietatem: & ideo quamuis flagella sint communia, tamen satisfactio tantum est bonorum.

AD TERTIVM dicendum, quod flagella respectu habent ad culpam præteritam semper; sed non semper ad culpam personam, sed quandoque ad culpam naturam. Si enim in humana natura nulla culpa præcessit, nulla poena fuisset: sed quia culpa in natura præcessit, persona alicui diuinitus poena inferitur sine culpa personæ, ad meritum virtutis, & cautela peccati sequentis: & etiā quod hæc necessaria sunt in satisfactio. Oportet enim esse opus meritorium, vt honor Deo exhibeatur, & oportet esse virtutum custodiam, vt à futuris peccatis præseruemur.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter enumerentur opera satisfactoria.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter enumerentur opera satisfactoria, cum dicitur, quod sint tria, elemosyna, ieiunium, & oratio. Quia opus satisfactorium debet esse poenale. Sed oratio poenam non habet, cum sit contra poenam tristitia medicina; secundum delectationem: vnde dicitur Iacob quinto. Tristatur aliquis vestrum? orer, Aequo animo est: passus est: ergo non debet computari inter opera satisfactoria.

¶ 2 Præterea, Omne peccatum vel est carnale, vel spirituale: sed sicut dicit Hieronymus*, ieiunium sanatur pestes corporis, oratione pestes mentis: ergo non debet esse aliquid aliud opus satisfactoria.

¶ 3 Præterea, Satisfactio est necessaria ad emundationem peccatorum: sed elemosyna ab omnibus peccatis emundat, Luca 11. Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis: ergo alia duo sunt superflua.

¶ 4 SED CONTRA, Videtur, quod debeant esse plura, quia contraria contrariis curantur: sed multo plura sunt peccatorum genera, quam tria: ergo debent plura

ra satisfactoria opera computari.

¶ 5 Præterea, Peregrinationes etiam iniunguntur pro satisfactione, & disciplina, siue flagellationes; quæ non computantur sub aliquid horum: ergo insufficienter enumerantur.

RESPONDEO dicendum, quod satisfactio, vt dictum est*, debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahamus ad honorem Dei: nos autem non habemus nisi tria bona, scilicet bona anima, bona corporis, & bona fortuna; scilicet exteriora. Ex bonis quidem fortunæ subtrahimus nobis aliquid per elemosynam; sed ex bonis corporis, per ieiunium; ex bonis autem animæ, non oportet, quod aliquid subtrahamus nobis quantum ad essentiam, vel quantum ad diminutionem ipsorum, quia per ea efficiuntur Deo accepti: sed per hoc quod ea submittimus Deo totaliter, & hoc fit per orationem. Competit etiam iste numerus ex parte illa, quia satisfactio peccatorum causas excidit, quia radices peccatorum tres ponuntur, prima 1o. scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Contra concupiscentiam carnis ordinatur ieiunium, contra concupiscentiam oculorum elemosyna, & contra superbiam vitæ, ordinatur oratio: vt Aug. dicit super Matth. Competit etiam quantum ad hoc quod satisfactio est peccatorum suggestio: nobis aditum non indulgere, quia omne peccatum vel in Deum committimus, & contra hoc ordinatur oratio: Vel in proximum, & contra hoc ordinatur elemosyna: Vel in nos ipsos, & contra hoc ordinatur ieiunium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundum quoddam duplex est oratio. Quædam quæ est contemplatio: quorum conuersatio in celis est: & talis quia totaliter est delectabilis, non est satisfactoria. Alia est, quæ pro peccatis gemitus fundit, & talis habet poenam, & est satisfactoria pars. Vel dicendum, & melius, quod quilibet oratio habet rationem satisfactoria, quia quæuis habeat suauitatem spiritus, habet tamen afflictionem carnis: quia vt dicit Grego. super Ezech. Dū crederetur in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis: vnde & neruus scemoris Iacob ex luctu angeli emarcuisse legitur, Gene. 32.

AD SECVNDVM dicendum, quod peccatum carnale dicitur dupliciter. Vno modo, quod in ipsa delectatione carnis completur; vt gula & luxuria. Alio modo, quod completur in his quæ ad carnem ordinantur, quamuis non in delectatione carnis, sed in delectatione animæ magis perficiatur, vt auaritia: vnde talia peccata sunt quasi media inter spiritalia & carnalia: & ideo oportet, quod eis etiam aliqua satisfactio respondere propria, scilicet elemosyna.

AD TERTIVM dicendum, quod quæuis singula istorum trium per quandā conuenientiam singulis peccatis appropriantur; quia congruum est, vt in quo quis peccauit, in hoc puniatur: & quod peccati commisi, per satisfactionem radix abscindatur: tria quodlibet horum quolibet peccato satisfacere possunt. Vnde ei qui non potest vnū ex his perficere, iniungitur aliud, & præcipue elemosyna; quæ aliorum vices supplere possunt, inquit sibi alia satisfactoria opera per elemosynam quælibet sibi mercatur: quodammodo in illis quibus elemosyna mūdetur. Vnde non oportet, quod si elemosyna omnia mūdet peccata, propter hoc alia satisfactio superflua sit.

AD QVARTVM dicendum, quod quamuis sint multa peccata in specie, tamen omnia ad illas tres radices, vel ad illa tria peccatorum genera, quibus diximus* distas satisfactioes respondere, reducantur.

AD QVINTVM dicendum, quod quicquid ad afflictionem corporis pertinet, totum ad ieiunium referatur: & quicquid in proximi utilitatem expenditur, totum elemosynæ rationem habet: & similiter quæcunque latria exhibetur Deo, orationis accipit rationem: & ideo etiam vnum opus, potest habere plures rationes satisfaciendi.

* Glo. ord.
ibidem.
Aug. P. sal.
114. ser.
18. a. prim.
com. 4.
Referunt
de T. m. i.
dist. 3. cap.
1. et c. 44.
¶ habetur
4. sent. di.
15. §. B.
& C.

Id habes
Aug. li. 1.
de ciui.
Dei cap. 8.
extra 5.
com. 5.

* Greg. lib.
16. Mor. c.
80.

61

Super il-
lud Matt.
9. Hoc ge-
nus nemo
nostrum
com. 9.

Ar. 1. huius
quæst.

¶ habetur
in Aug.
& decret.
loci supra
quæst. 10.
ar. 3. sup.
Sed contra
citatur.

Hom. 4. in
Ezech. in
ter med.
fin.

Sapient.
11.

Alia mū-
detur.

Incorp. ar.

QV AESTIO XVI.

De suscipientibus sacramentum penitentiae, in tres articulos diuisa.

DE I N D E considerandum est de suscipientibus sacramentum penitentiae.

¶ Circa quod quarantur tria.

¶ Primo, vtrum poenitentia possit esse in innocentibus.

¶ Secundo, vtrum in sanctis qui sunt in gloria.

¶ Tercio, vtrum in angelis, seu bonis seu malis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum poenitentia possit esse in innocentibus.

D P R I M V M sic proceditur. Vt, q in innocentibus poenitentia esse non possit. Quia poenitentia est commissio mala plangere: sed in nocentes nullū malū commiserunt: ergo in eis poenitentia nō est.

¶ Præterea, Poenitentia ex suo nomine importat poenam: sed in innocentibus non debetur poena: ergo non est in eis poenitentia.

¶ Præterea, Poenitentia in idem coincidit cum vindicta iustitia: sed omnibus existentibus in innocentibus vindicta iustitia locum non haberet: ergo nec poenitentia, & ita non est in innocentibus.

S E D C O N T R A, Omnes virtutes simul in fundantur: sed poenitentia est virtus: cum ergo in baptismo innocentibus infundantur aliae virtutes, infunditur et poenitentia.

¶ Præterea, Ille qui nunquam fuit in firmus corporali ter, dī sanabilis: ergo & similiter ille, qui nunquam fuit infirmus spiritaliter. Sed sicut sanatio in actu à vulnere peccati, nō est nisi p actu poenitentiae, ita nec sanabilitas nisi p habitum poenitentiae: ergo ille q nunquam habuit infirmitatē peccati, habet habitum poenitentiae.

R E S P O N D E o dicendum, q habitus medius est inter potentiam & actum, & quia remotio priorī, remouet posteriori, non aut e conuerso: iō remota potentia ad actum, remouet habitum, nō aut remotio actū. Et q subtrahitō materiae tollit actū, p hoc, q actus non potest sine materia in quam transit: iō habitus alicuius virtutis competit alicui cui nō suppetit materia p hoc qd suppetere potest, & ita in actu exire. Sicut pauper homo potest habere magnificentiā, sed non actū: quia nō habet magnitudinē diuitiarū, q sunt materiae magnificentiā, sed potest habere. Et iō cum innocentis in statu innocentiā non habeant peccata commissā, q sunt materia poenitentiae: sed possunt habere actus poenitentiae in eis esse non potest, sed habitus potest: & hoc, si gratiam habeat, cum qua omnes virtutes infunduntur.

A D P R I M V M ergo dicendum, q quauis nō commiserint, possunt tñ committere, & ideo eis habitū poenitentiae habere competit. Sed tñ habitus iste nunquā in actu exire potest, nisi forte respectu venialium peccatorum: quia peccata mortalia tollunt ipsum. Nec tamen est frustra quia est perfectio potentiae naturalis.

A D S E C V N D V M dicendum, quod quauis nō sit debita eis poena actū, tamen in eis possibile est aliquid esse, pro quo eis poena debeat.

A D T E R T I V M dicendum, q remanente potentia ad peccandum, adhuc haberet locum vindicta iustitia secundum habitum, quauis non secundum actum si peccata actū non essent.

A D S E C V N D V M dicendum, q habitus medius est inter potentiam & actum, & quia remotio priorī, remouet posteriori, non aut e conuerso: iō remota potentia ad actum, remouet habitum, nō aut remotio actū. Et q subtrahitō materiae tollit actū, p hoc, q actus non potest sine materia in quam transit: iō habitus alicuius virtutis competit alicui cui nō suppetit materia p hoc qd suppetere potest, & ita in actu exire. Sicut pauper homo potest habere magnificentiā, sed non actū: quia nō habet magnitudinē diuitiarū, q sunt materiae magnificentiā, sed potest habere. Et iō cum innocentis in statu innocentiā non habeant peccata commissā, q sunt materia poenitentiae: sed possunt habere actus poenitentiae in eis esse non potest, sed habitus potest: & hoc, si gratiam habeat, cum qua omnes virtutes infunduntur.

A D P R I M V M ergo dicendum, q quauis nō commiserint, possunt tñ committere, & ideo eis habitū poenitentiae habere competit. Sed tñ habitus iste nunquā in actu exire potest, nisi forte respectu venialium peccatorum: quia peccata mortalia tollunt ipsum. Nec tamen est frustra quia est perfectio potentiae naturalis.

A D S E C V N D V M dicendum, quod quauis nō sit debita eis poena actū, tamen in eis possibile est aliquid esse, pro quo eis poena debeat.

A D T E R T I V M dicendum, q remanente potentia ad peccandum, adhuc haberet locum vindicta iustitia secundum habitum, quauis non secundum actum si peccata actū non essent.

A D S E C V N D V M dicendum, q habitus medius est inter potentiam & actum, & quia remotio priorī, remouet posteriori, non aut e conuerso: iō remota potentia ad actum, remouet habitum, nō aut remotio actū. Et q subtrahitō materiae tollit actū, p hoc, q actus non potest sine materia in quam transit: iō habitus alicuius virtutis competit alicui cui nō suppetit materia p hoc qd suppetere potest, & ita in actu exire. Sicut pauper homo potest habere magnificentiā, sed non actū: quia nō habet magnitudinē diuitiarū, q sunt materiae magnificentiā, sed potest habere. Et iō cum innocentis in statu innocentiā non habeant peccata commissā, q sunt materia poenitentiae: sed possunt habere actus poenitentiae in eis esse non potest, sed habitus potest: & hoc, si gratiam habeat, cum qua omnes virtutes infunduntur.

A D P R I M V M ergo dicendum, q quauis nō commiserint, possunt tñ committere, & ideo eis habitū poenitentiae habere competit. Sed tñ habitus iste nunquā in actu exire potest, nisi forte respectu venialium peccatorum: quia peccata mortalia tollunt ipsum. Nec tamen est frustra quia est perfectio potentiae naturalis.

A D S E C V N D V M dicendum, quod quauis nō sit debita eis poena actū, tamen in eis possibile est aliquid esse, pro quo eis poena debeat.

A D T E R T I V M dicendum, q remanente potentia ad peccandum, adhuc haberet locum vindicta iustitia secundum habitum, quauis non secundum actum si peccata actū non essent.

A D S E C V N D V M dicendum, q habitus medius est inter potentiam & actum, & quia remotio priorī, remouet posteriori, non aut e conuerso: iō remota potentia ad actum, remouet habitum, nō aut remotio actū. Et q subtrahitō materiae tollit actū, p hoc, q actus non potest sine materia in quam transit: iō habitus alicuius virtutis competit alicui cui nō suppetit materia p hoc qd suppetere potest, & ita in actu exire. Sicut pauper homo potest habere magnificentiā, sed non actū: quia nō habet magnitudinē diuitiarū, q sunt materiae magnificentiā, sed potest habere. Et iō cum innocentis in statu innocentiā non habeant peccata commissā, q sunt materia poenitentiae: sed possunt habere actus poenitentiae in eis esse non potest, sed habitus potest: & hoc, si gratiam habeat, cum qua omnes virtutes infunduntur.

A D P R I M V M ergo dicendum, q quauis nō commiserint, possunt tñ committere, & ideo eis habitū poenitentiae habere competit. Sed tñ habitus iste nunquā in actu exire potest, nisi forte respectu venialium peccatorum: quia peccata mortalia tollunt ipsum. Nec tamen est frustra quia est perfectio potentiae naturalis.

A D S E C V N D V M dicendum, quod quauis nō sit debita eis poena actū, tamen in eis possibile est aliquid esse, pro quo eis poena debeat.

A D T E R T I V M dicendum, q remanente potentia ad peccandum, adhuc haberet locum vindicta iustitia secundum habitum, quauis non secundum actum si peccata actū non essent.

A D S E C V N D V M dicendum, q habitus medius est inter potentiam & actum, & quia remotio priorī, remouet posteriori, non aut e conuerso: iō remota potentia ad actum, remouet habitum, nō aut remotio actū. Et q subtrahitō materiae tollit actū, p hoc, q actus non potest sine materia in quam transit: iō habitus alicuius virtutis competit alicui cui nō suppetit materia p hoc qd suppetere potest, & ita in actu exire. Sicut pauper homo potest habere magnificentiā, sed non actū: quia nō habet magnitudinē diuitiarū, q sunt materiae magnificentiā, sed potest habere. Et iō cum innocentis in statu innocentiā non habeant peccata commissā, q sunt materia poenitentiae: sed possunt habere actus poenitentiae in eis esse non potest, sed habitus potest: & hoc, si gratiam habeat, cum qua omnes virtutes infunduntur.

A D P R I M V M ergo dicendum, q quauis nō commiserint, possunt tñ committere, & ideo eis habitū poenitentiae habere competit. Sed tñ habitus iste nunquā in actu exire potest, nisi forte respectu venialium peccatorum: quia peccata mortalia tollunt ipsum. Nec tamen est frustra quia est perfectio potentiae naturalis.

A D S E C V N D V M dicendum, quod quauis nō sit debita eis poena actū, tamen in eis possibile est aliquid esse, pro quo eis poena debeat.

A D T E R T I V M dicendum, q remanente potentia ad peccandum, adhuc haberet locum vindicta iustitia secundum habitum, quauis non secundum actum si peccata actū non essent.

A D S E C V N D V M dicendum, q habitus medius est inter potentiam & actum, & quia remotio priorī, remouet posteriori, non aut e conuerso: iō remota potentia ad actum, remouet habitum, nō aut remotio actū. Et q subtrahitō materiae tollit actū, p hoc, q actus non potest sine materia in quam transit: iō habitus alicuius virtutis competit alicui cui nō suppetit materia p hoc qd suppetere potest, & ita in actu exire. Sicut pauper homo potest habere magnificentiā, sed non actū: quia nō habet magnitudinē diuitiarū, q sunt materiae magnificentiā, sed potest habere. Et iō cum innocentis in statu innocentiā non habeant peccata commissā, q sunt materia poenitentiae: sed possunt habere actus poenitentiae in eis esse non potest, sed habitus potest: & hoc, si gratiam habeat, cum qua omnes virtutes infunduntur.

A D P R I M V M ergo dicendum, q quauis nō commiserint, possunt tñ committere, & ideo eis habitū poenitentiae habere competit. Sed tñ habitus iste nunquā in actu exire potest, nisi forte respectu venialium peccatorum: quia peccata mortalia tollunt ipsum. Nec tamen est frustra quia est perfectio potentiae naturalis.

est principium poenitentiae: ergo nec in sanctis in patria erit poenitentia.

¶ Præterea, Frustra est habitus qui ad actum non reducit: sed sancti in patria non penitent actū, quia sic esset eis aliquid contra votum: ergo non erit in eis habitus poenitentiae.

S E D C O N T R A Poenitentia est pars iustitiae: sed iustitia est perpetua & immortalis, & i patria remanebit: ergo & poenitentia.

¶ Præterea, In vitis patrum legitur à quodam patre dictum, quod et Abraham penitente de hoc, quod non plura bona fecerit: sed magis dicit homo penitere de malo commisso, quàm de bono omisso, ad quod non tenebatur (quia de tali bono loquitur): ergo erit ibi poenitentia de malis commissis.

R E S P O N D E o dicendum, q virtutes cardinales remaneant in patria: sed fin actus quos habent in fine suo: & ideo cum poenitentia virtus, sit pars iustitiae, quæ est virtus cardinalis, quæcumque habet habitum poenitentiae in hac vita, habebit in futura, sed non habebit eundem actum quem nunc habet, sed alium, scilicet gratias agere Deo pro misericordia relaxante peccata.

A D P R I M V M ergo dicendum, q illa auctoritas dicit, q non habent eundem actum quem hic habet poenitentia: & hoc concedimus.

A D S E C V N D V M dicendum, q Christus non potuit peccare, & ideo materia huius virtutis non competit sibi nec actū, nec potentia, & propter hoc, non est si mile de ipso & de aliis.

A D T E R T I V M dicendum, q penitere propriè loquendo, prout dicit actum poenitentiae, qui nunc est, nō erit in patria, nec tamen habitus frustra erit, quia alius actum habebit.

Q V A R T V M concedimus. Sed quia quinta ratio probat quod etiam idem actus poenitentiae erit in patria, qui modo est:

Ideo dicendum ad Q V I N T V M, q voluntas nostra in patria omnino erit conformis voluntati Dei. Vñ sicut deus voluntate antecedente vult omnia esse bona, & p consequens, nihil esse mali, non aut voluntate consequente, ita et est de beatis, & talis voluntas improprie dicitur ab illo sancto patre poenitentia.

ARTICVLVS III.

Vtrum angelus sit susceptivus poenitentiae.

A D T E R T I V M sic proceditur. Vt, q et angelus seu bonus, seu malus sit susceptivus poenitentiae. Quia timor est initium poenitentiae, sed in eis est timor lac. 2. d. mōnes credunt, & contremiscunt, ergo in eis potest esse poenitentia.

¶ Præterea, Philosophus dicit in 9. Ethic. q poenitentia dicitur replentur mali, & hac est maxima poena eis, sed demones maxime sunt prauī, nec aliqua poena eis deest, ergo demones possunt penitere.

¶ Præterea, Facilius mouetur aliquid in id quod est fin naturam, quàm in id quod est contra naturam, sicut aqua, quæ per violentiam calefacta est, etiam per seipsam ad naturalem proprietatem redit. Sed angeli pnt mutari in peccatum, quod est contra communem naturam eorum. Ergo multo fortius possunt reuocari in id quod est secundum naturam. Sed hoc facit poenitentia, ergo sunt susceptibiles poenitentiae.

¶ Præterea, Idem iudicium est secundum Damascen. de angelis & de animabus separatis: Sed in animabus separatis potest esse poenitentia, ut quidam dicunt, sicut in animabus beatis, quæ sunt in patria, ergo & in angelis potest esse poenitentia.

S E D C O N T R A, Per poenitentiam homo confitetur veniam de peccato commissio, sed hoc est impossibile in angelis, ergo non sunt susceptibiles poenitentiae.

¶ Præterea, Damasc. dicit, q homo fungitur poenitentia propter corporis infirmitatem, sed angeli sunt incorporei.

est Grego
rij, citata
argu n. 1.

corporei, ergo in eis non potest esse penitentia.

RESPONDEO dicendum, q penitentia in nobis dupliciter accipitur. Vno modo, fm quod est passio: sic autem nihil aliud est, quam dolor vel tristitia de malo commissio: & quamvis secundum quod est passio, non sit nisi in concupiscibili, tamen alicuius adus voluntatis similitudinarie penitentia dicitur, quod quis si detestatur quod facit scilicet etiam amor, & alia passionis dicitur in intellectu appetitu. Alio modo accipitur secundum quod est virtus, & hoc modo detestari malum commissum cum emendationis proposito & intentione expiandi, vel Deum placidum de offensa commissam, est actus detestatio aut mali competit alicui, fm quod habet ordinem naturalem ad bonum: & quia in nulla creatura talis ordo vel inclinatio totaliter tollitur, ideo et in damnatis talis detestatio manet, & per consequens penitentia passio vel simile: vt dicitur Sap. 5. intra se penitentiam agentes, &c. Et hac quidem penitentia cum non sit habitus, sed passio vel actus, nullo modo in beatis Angelis esse potest, in quibus peccata commissam non fecerunt: sed in malis Angelis est, cum sit eadem ratio de ipsis & de animabus damnatorum: quia fm Dam. Quod hominibus est mors, hoc Angelis est casus. Sed peccatum Angelis est irreversibile & quia peccatum, vt remissibile est vel expiabile, est propria materia ipsius virtutis, quae penitentia dicitur, ideo cum materia non possit eis competere, non adest eis potentia exiendi in actum, & ideo nec habitus eis continetur: & ideo Angelis susceptui virtutis penitentia esse non possunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ex timore in eis generatur aliquis penitentia motus, sed non quae sit virtus Et similiter dicendum ad SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, q quicquid in eis est naturale, totum est bonum & ad bonum inclinans: sed liberum arbitrium in eis, est in malo obliuatum, & quia motus virtutis & virtutis non sequitur inclinationem naturae, sed magis motum liberi arbitrii: ideo non oportet, quamvis naturaliter inclinentur ad bonum, q motus virtutis in eis sit vel esse possit.

AD QVARTVM dicendum, q non est eadem ratio de Angelis sanctis, & de animabus sanctis, quia in animabus sanctis praestitum vel praecedere potuit peccatum remissibile, non autem in Angelis, & ita, quamvis sint similes quantum ad statum praesentem, non tamen quantum ad statum praeteritum: quem penitentia respiciat directe.

Q V A E S T I O X V I I .

De entitate & quidditate clauium, in tres articulos diuisa.

CONSEQUENTER considerandum est de potestate ministrorum huius sacri, q ad clausas pertinet. Circa primum videndum est de clauibus. Secundo, de excommunicatione. Tertio, de indulgentia: haec enim duo sunt annexa potestati clauium. Circa primum consideranda sunt quatuor. Primo, de entitate & quidditate clauium; & vna earum. Secundo, de effectu earum. Tertio, de ministris clauium. Quarto, de his in quibus potest exerceri vsus clauium.

Circa primum quaruntur tria.

Primo, vtrum claus in Ecclesia esse debeant.

Secundo, vtrum claus sit potestas ligandi atq; soluendi, &c.

Tertio, vtrum sint duae clausae vel tantum vna.

A R T I C V S P R I M V S .

Vtrum claus in Ecclesia esse debeant.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt, q claus in Ecclesia esse non debeant. Non enim requiruntur clausae ad intrandum domum, cuius ostium est aperit: sed ap. 4. dicit, Vidi, & ecce in celo ostium apertum, quod Christus est, qui de se ipso dicit, Io. 10. Ego sum ostium: ergo ad intrandum celi, Ecclesia clausus non indiget. Praterea, Clausus est ad aperiendum & claudendum: sed hoc solius Christi est, qui aperit, & nemo claudit,

claudit & nemo aperit: Apoc. 3. ergo Ecclesia in ministris suis claus non habet.

Praterea, Cuicunque clauditur coelum, aperitur in firmis, & e contrario: ergo quicunque habet clausas celi, habet clausas inferni. Sed Ecclesia non dicitur habere clausas inferni: ergo nec clausas celi habet.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 16. Tibi dabo clausas regni colorum.

Praterea, Omnis dispensator debet habere clausas eorum quae dispensat: sed ministri Ecclesiae sunt dispensatores diuinorum mysteriorum, vt patet 1. Corin. 4. et ergo debent habere clausas.

RESPONDEO dicendum, q in corporalibus clausis dicitur instrumentum, quo ostium aperitur: regni autem ostium nobis per peccatum claudit, & quantum ad maculam, & quantum ad reatum poenae: & ideo potestas, quae tale obstaculum remouet, dicitur clausis. Haec autem potestas est in diuina Trinitate per auctoritatem, & ideo dicitur a quibusdam, qd habeat clausam auctoritatis: sed in Christo hodie fuit haec potestas ad remouendum praedictum obstaculum, per meritum passionis, q et dicitur in auctoritate aperire. Et ideo dicitur, fm quoddam habere clausas excellentiae: Et quia ex latere Christi dormieris in cruce sacramenta fluxerunt, ex quibus Ecclesia fabricatur, ideo in sacramentis Ecclesiae efficacia passionis manet: & propter hoc et ministris Ecclesiae, q sunt dispensatores sacramentorum, potestas aliqua ad praedictum obstaculum remouendum est collata, non propria, sed virtute diuina & passionis Christi: & haec potestas metaphorice clausis Ecclesiae dicitur, quae est clausis ministris.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ostium calis, quantum est de se, semper est apertum: sed alicui clausum dicitur propter impedimentum intrandi in calum, qd in ipso est: impedimentum autem totius humanae naturae ex peccato primi hominis consecutum, per passionem Christi amotum est, & ideo Ioannes post passionem vidit in calo ostium apertum: sed adhuc quotidie alicui manet clausum propter peccatum originale quod contraxit, vel actuale quod commisit: & propter hoc, indigemus sacramentis & clauibus Ecclesiae.

AD SECVNDVM dicendum, q hoc intelligit de clausione quae limbum claudit, ne aliquis ultra in illud descendat: & de apertione quae paradisum aperit, remouit impedimentum naturae per suam passionem.

AD TERTIVM dicendum, q claus inferni, quae aperitur & clauditur, est potestas gratiam conferendi, per quam homini aperitur infernus, vt de peccato educatur: qd est inferni porta, & clauditur, ne ultra homo in peccatum labatur, gratia sustentatur. Potestas autem gratiam conferendi solius Dei est, & ideo clausam inferni sibi soli retinuit. Sed claus regni est potestas et dimittere ad reatum poenae, & ideo manet, per quem homo a regno prohibetur, & ideo magis potest homini dari claus regni, q claus inferni, non enim idem sunt, vt ex dictis patet. Aliquis enim de inferno educitur per remissionem aeternae poenae, qui non statim in regnum introducit, propter reatum temporalis poenae, qui remanet. Vel dicendum, vt quidam dicunt, q eadem est claus inferni & celi: quia ex hoc ipso, q alicui aperitur vnum, clauditur alterum, sed denominatur a digniori.

A R T I C V L V S I I .

Vtrum claus sit potestas ligandi & soluendi, &c.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q claus non sit potestas ligandi & soluendi, quia ecclesiasticus index dignos recipere, indignos excludere debet a regno, ut ex litera habetur, & ex glossa Hierony. p. Math. 23. Cimex ex ore, Potestas enim spiritus sancti in sacramento collata est idem quod character: sed claus & character non videntur idem esse, quia p characterem, homo ad Deum comparatur, per claus aurem ad subditos: ergo claus non est potestas.

q. 2. p. 2.

Li. 2. ortho
dox. fid. c. 4.
in fine.

In ista
soluendo.

66

* Magister
li. 4. sen. d.
18. q. 8. B.
Hierony.
super illud
Mat. 23. c.
Tibi dabo
clausas re-
gni, &c. c. 10.
mo 8.

65
Th. 4. dist.
18. q. 1. ar.
1. q. 1. et se-
quenti.

¶ 2 Præterea, Iudex ecclesiasticus non dicitur nisi ille qui habet iurisdictionem quæ simul eo ordine non datur: sed claus in ordinis susceptione consistuntur: ergo non debuit de ecclesiastico iudice in definitione clauum mentionem fieri.

¶ 3 Præterea, Ad id quod aliquis habet ex seipso, non indiget aliqua potestate actiua, per quam inducatur ad actum: sed eo ipso quo aliquis est dignus, ad regnum admittitur: ergo non pertinet ad potestatem clauum, diuinos ad regnum admittere.

¶ 4 Præterea, Peccatores indigni sunt regno: sed ecclesia per peccatores orat ut ad regnum perueniant: ergo non excludit indignos, sed magis admittit, quæstio in se est.

¶ 5 Præterea, In omnibus agentibus ordinatus ultimus finis pertinet ad principale agens, non ad agens instrumentale: sed principale agens ad salutem hominis est Deus: ergo ad Deum pertinet ad regnum admittere, quod est ultimus finis, & non ad habentem claus, qui est sicut instrumentum vel minister.

RESPONDEO dicendum, quod secundum Philosophum in 2. de Anima, potentia per actus definiuntur: unde cum claus sit potentia quædam, oportet quod actum suum ipsum definiatur, & quod in actu obiectum exprimitur, à quo speciem recipit actus, & modus agendi, ex quo apparet potentia ordinata. Actus autem potestatis spiritualis non est ut casu aperiat absolute, quia iam apertum est (ut dictum est) sed ut quantum ad hunc aperiat quod quidam ordinare fieri non potest, nisi eius idoneitate cui aperiendum est cœli, pensata: & ideo in prædicta definitione claus, ponitur genus, scilicet potestas; & subiectum potestatis, scilicet iudex ecclesiasticus; & actus, scilicet excludere & recipere, secundum actus materialis claus, quod sunt aperiire & claudere: cuius obiectum agit in hoc quod dicitur, a regno; modus autem in hoc quod dicitur, dignos, & indignos, in illis in quos actus exercetur, pensatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ad duo, quorum vnum est causa alterius, vna potestas ordinatur: sicut in igne calor ad calefaciendum & dissoluendum: & quia omnis gratia & remissio in corpore mystico ex capite suo provenit: ideo eadem potestas esse videtur per effectum quam sacerdos conficere potest, & quia potest soluere & ligare, si iurisdictione adit: nec differt nisi ratione, scilicet in quod ad diversos effectus comparatur: sicut est ignis dicitur secundum aliam rationem calefactivus & liquefactivus. Et quia nihil est aliud character ordinis sacerdotis, quam potestas exercendi illud, ad quod principaliter ordo sacerdotum ordinatur suscipiendum: oportet, quod sit idem quod spiritualis potestas: ideo character & potestas conficiendi, & potestas clauum, est vnum & idem per essentiam, sed differt ratione.

AD SECUNDVM dicendum, quod omnis potestas spiritualis datur cum aliqua consecratione, & ideo claus eo ordine datur: sed executio claus indiget materia debita, quæ est plebs subdita per iurisdictionem, & ideo antequam iurisdictionem habeat, habet claus, sed non habet actum clauum: & quia claus per actum definitur, ideo in definitione claus ponitur aliquid ad iurisdictionem pertinentem.

AD TERTIVM dicendum, quod aliquis potest esse dignus aliquid dupliciter: aut ita quod ipsum habendum: aut ita, quod in se sit ei aliqua congruitas ad hoc, quod ei datur, & sic dignos, quibus nondum totaliter apertum est cœlum, potestas clauum recipit.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut Deus non obdurat impartiendo malitiam, sed non conferendo gratiam: ita sacerdos dicitur excludere, non quod impetum positum non amouet, sed quia ipse amouere non potest, nisi prius Deus amouerit: & ideo rogatur Deus ipse absoluit, ut sic sacerdos absolutio locum habeat.

AD QVINTVM dicendum, quod actus sacerdotis non est immediate super regnum, sed super sacramentum. Supple. 3. par. 5. Thoma.

ta, quibus homo ad regnum peruenit.

ARTICVLVS III.

Utrum sint duæ claus, vel tantum vna.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod non sint duæ claus sed tantum vna: ad vnam, n. scilicet quam amouendam ordinatur ecclesia claus, est peccatum: ergo contra vnum peccatum non indiget ecclesia duabus clausibus.

¶ 2 Præterea, Claus in collatione ordinis conferuntur: sed scientia non est semper ex infusione, habet quæque acquisitionem: nec ab omnibus ordinatis habetur, & a quibusdam non ordinatis habetur: ergo scientia non est claus, & sic est vna cum claus, scilicet potestas iudicandi.

¶ 3 Præterea, Potestas quam habet sacerdos super corpus Christi mysticum, dependet ex potestate quam habet super corpus Christi verum: sed potestas conficiendi corpus Christi verum, est vna tantum: ergo etiam potestas quæ respicit corpus Christi mysticum, est vna tantum. Sed hæc est claus: ergo, &c.

SED CONTRA, videtur quod sint plures, quæ dunt, quia sicut ad actum hominis requiritur scientia & potentia, ita & voluntas: sed scientia discernendi ponitur claus, & similiter potentia iudicandi: ergo & voluntas absoluit debet dici claus.

¶ 4 Præterea, Tota Trinitas peccatum remittit: sed sacerdotes per claus est minister remissionis peccatorum: ergo debet habere tres claus, ut Trinitas configuretur.

RESPONDEO dicendum, quod in omni actu qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duo sunt necessaria ei qui debet actum illum exercere: scilicet iudicium de idoneitate recipientis, & expletio actus. Et ideo etiam in actu iustitiæ, per quam redditur alicui hoc quo dignus est, oportet esse iudicium quod discernatur an iste sit dignus, & ipsam redditionem: & ad utrumque horum auctoritas quædam fuit potestas exigita. Non enim daretur possumus nisi quod in potestate nostra habemus: nec iudicium dici potest, nisi vim coadiutam habeat, eo quod iudicium ad vnum iam terminatur: quæ quidem determinatio in specula tuius sit per virtutem primorum principiorum, quibus restit non potest; & in rebus practicis per vim imperatorem in iudicante existentem. Et quia actus claus requirit idoneitatem in eo, in quem exercetur, quia recipit per claus iudex ecclesiasticus dignos, & excludit indignos, ut ex dicta definitione patet: ideo indiget iudicio discretionis, quo idoneitatem iudicet: & ipso receptionis actu: & ad utrumque horum potestas quædam fuit auctoritas requiritur. Et secundum hoc sunt duæ claus, quarum vna pertinet ad iudicium de idoneitate eius qui absoluitur: est; & alia, ad ipsam absolutionem, & hæc duæ claus non distinguuntur in essentia auctoritatis, quia vtrique ad officium idem competit: sed ex comparatione ad actus, quorum vnus alium presupponit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ad vnam scilicet aperiendam vna claus immediate ordinatur: sed non est inconueniens, quod vna ad actum alterius ordinetur, & sic est in proposito. Secunda n. claus, quæ potestas ligandi & soluendi, est quæ immediate scilicet aperit peccata: sed claus quæ dicitur scientia, ostendit, cum aperienda sit scilicet illa.

AD SECUNDVM dicendum, quod circa claus scientiæ duplex est opinio. Quidam n. dixerunt, quod scientia secundum quam est habitus acquisitus vel infusus, dicitur hic claus: & quod non est principalis claus, sed in ordine ad aliam claus dicitur claus, & ideo quæ est sine alia, non dicitur claus: claus in vitro librato, quod non est sacerdos. Et licet hæc claus quæque alii sacerdotes careant, quia neque habent scientiam acquisitam neque infusam, quia absolvere & ligare possunt: tamen quodque industria naturali ad hoc videntur quæ secundum eos claus dicitur: & sic claus scientiæ, quamuis ex ordine non tradatur, traditur tamen cum ordine, quod sit claus quæ prius non erat: & hæc videtur opinio Magistrum fuisse.

Ex ar. p. 2
ced. arg. 1.
posita.

* li. 4. sent.
di. 19. §. 4

ostendens diuinam gratiam i cupā remissione i ipsa sacramentali collatione facta. Tercio mō, vt significet diuinā operationē ad remissionē culpā pñem, & ad ipsam aliquid dispositiue & instrumentaliter operent, & sic fm aliā opinionē q̄ sustinet cōius, facta noua le-
gis emundationē ostendunt diuinitas factā, & hoc mō etiā, sacerdotes noui Testamēti ostendit absolutos a cul-
pā, quia proportionaliter oportet loqui de sacramētis, & de potestate ministrorū. Nec obstat quin clauēs ec-
clesiæ ad remissionē culpā disponant, quia culpa iam est remissa: sicut nec q̄ baptismus disponat, quantum in se est, in eo qui iam sanctificatus est.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ neq; sacm pñitē-
tiæ, neq; sacm Baptismi, operatio, pertingit directē ad gratiam, nec ad culpā remissionem sed dispositiue.

Vnde etiam patet responsio AD TERTIVM.

Alia rationes ostendunt q̄ ad remissionē culpā di-
rectē, clauū pñas non operet, q̄ concedendum est.

A R T I C V L V S II.

Utrum sacerdos possit remittere peccatum quoad penam.

AD SECVNDVM sic procedit. videt, q̄ sacerdos non possit remittere pñm quoad pñā. Peccato-
n. debet pñā aeterna & temporalis: sed adhuc
ostit absolutioem sacerdotis manet poenitens obliga-
tus ad penam temporalem in purgatorio, vel in hoc mō
ad faciendam: ergo non dimittit aliquo mō penam.

Præterea, Sacerdos nō pōt iudicare iustitiā diui-
næ: sed ex diuina iustitia taxata est poenitentib' pñā,
quam debent subire: ergo sacerdos nō potest de ea ali-
quid remittere.

Præterea, ille qui paruum peccatum cōmisiit non
est minus susceptibilis effectus clauū, q̄ ille qui cōmisiit
maius peccatū: sed si aliquid de poenā per officiū sacer-
dotis de maiori peccato dimittit, possibile ē esse ad
parū peccatū, cui non debeat ut de poenā, q̄ illud
q̄ de maiori peccato dimissum est: ergo poterit totam
poenam illius parui peccati dimittere, q̄ falsum est.

Præterea, tota pñā temporalis peccato debita, est
vniū rōis: si ergo per primam absolutionem dimitti-
tur aliquid de poenā, & per secundam ab eodem pñō
absolutionē poterit aliquid dimitti, & sic tantum po-
terit multiplicari absolutio, q̄ vi clauū tota poenā tolli-
tur, cum secunda absolutio, nō sit minoris efficacis,
quā prima: & sic peccatum remanebit omnino impu-
nitum, quod est inconueniens.

SED CONTRA, Clausi est potestas ligandi & sol-
uendi: sed potest sacerdos iniungere poenam temporalem,
ergo & potest absolvere a poenā.

Præterea, Sacerdos non potest dimittere peccatū,
quantum ad culpam, vt in litera dī. nec quantum ad
poenam aeternam, pars rōis. Si ergo nō pōt remittere
quantum ad poenam temporalem, nullo modo remitte-
re poterit: quod est omnino contrarium dictis euāgelij.

RESPONDEO dicendum, q̄ idē iudicium est de
effectū, quē potestas clauū actualiter exercita cōplet
in eo, in quo contritio tempore præcessit, & de effectū
baptismi, qui iam habenti gratiā, datur. Aliquis. n. per
fidem & contritionem præcedentem baptismum gra-
tiam remissionis peccatorum quantum ad culpā, cōse-
quutus est: sed q̄ actualiter postea baptismum susci-
pit, gratia augetur, & a reatu poenā totaliter absolui-
tur, eo q̄ sit paruiceps passionis Christi. Et similiter illi
qui per contritionem consequutus est remissionē pñō
rum, quantum ad culpam, & per consequens, quantum
ad reatum poenā aeternā, quā simul cum culpa dimitti-
tur, ex vi clauū, ex passione Christi efficacis habē-
tiū, augetur gratia, & remittitur tpalis poenā, cuius reatu
adhuc remanserat post culpā remissionem: non tū-
tota, sicut in baptismo, sed parcius, quia in baptismo
homo regeneratur configuratur passioni xpī, totaliter
& efficaciam passionis Christi, (quā sufficit ad oēm poe-

Supple. 3. par. 8. Thoma

nam delendā) in se suspiciens, vt nihil de prioris pec-
cati actualis poenā, remaneat, quia non debet alicui im-
putari ad poenā, nisi quod ip̄ emer fecit. In Baptismo
autē hō nouā vitā accipiens fit per gratiam baptismalē
nouus homo: & ideo nullus reatus poenā in eo reman-
et pro præcedenti peccato. Sed in poenitentia hō nō
mutatur in aliam vitā, quia non est regeneratio, sed
sanatio, quādam: ideo ex vi clauū, quā operatur i fa-
cramento poenitentia, non tota poenā remittit, sed
aliquid de poenā temporalis, cuius reatus post absolutio-
nem a poenā aeterna remanere potuit: nec solū de pñā
illa, quā hic penitens hēt in confitendo, vt pā-
dicunt: quia si confessio & sacramentalis absolutio nō
essent nisi in onus, quod non competit sacramētis no-
uæ legis: sed etiam de illa poenā quā in purgatorio de-
betur, aliquid remittitur, vt minus i purgatorio punia-
tur absolutus, ante satisfactiōem decedens, q̄ si ante
absolutionem decederet.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sacerdos non remit-
tit totam pñā temporalem, sed partem: & ideo ad-
huc manet obligatus ad penam satisfactoriam.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ passio Christi suffi-
cienter satisfecit pro pñis totius mundi, & ideo sine p̄
iudicio diuinā iustitiā aliquid de pñā sibi debita re-
mitteri potest, fm quod effectus passionis Christi ad ipsū,
per sacramentum ecclesiæ pertingit.

AD TERTIVM dicendū, q̄ pro quolibet pñō opor-
tet aliquam penā satisfactoriam remanere, per quā me-
dicina contra pñm præstetur: & ideo quamvis virtute
absolutionis dimittatur aliqua quantitas poenā debite
pro aliquo magno pñō, non oportet, q̄ tanta quan-
titas poenā dimittatur respectu cuiuslibet pñi, quia fm
hoc, aliquid pñm remaneret oīno sine poenā: sed vir-
tute clauū de penis singulorum pñōrum proportio-
naliter dimittitur.

AD QVARTVM dicendū, q̄ quidā dicunt, q̄ in pñā
absolutione tantū dimittit vi clauū, quantum di-
mitti potest: sed tñ valet iterata confessio, tū pp iustu-
tione, tum pp maiorem certitudinē, tum pp itere-
fionem sacerdotis vel confessoris, tum pp verecundia
meritū. Sed hoc non videtur verum quia erit hec cō-
fessio iterandi, non tñ esset rō iterandi absolu-
tionem, præcipue i eo qui non habet aliquam causam
dubitationis de præcedenti absolutione: ita. n. poterit
dubitare post fm absolutionem, si ut post primam. Si-
cut videmus, q̄ sacramentum extrema vñtionis non
iteratur super eundem morbum, eo quod totū quod p
sacramentum fieri potuit, semel factum est. Et præterea
in secunda confessione nō requiritur, quod hīerē cla-
ues ille cui sit cōfessio, si nihil ibi vis clauū operet: Et
ideo dñt alij etiam in secunda absolutione, aliquid in
clauū dimitti de poenā, q̄ a secunda absolutione gratie
cōfertur augmentum, & quāto maior gratia recipit mi-
nus de impuritate precedentis pñi manet, & ideo mi-
nor poenā purgās debetur. vñ ē i prima absolutione ali-
cui plus & minus dimittitur de poenā, fm quod fe plus
ad grām disponit, & pōt esse tanta dispositio, q̄ ē ex
vi contritionis tota poenā tollitur, vt pñm omniū cō-
fessionem etiam tota poenā tollatur, vt pñm omniū re-
maneat impunitum, pro quo poenā Christi satisfecit.

A R T I C V L V S III.

Utrum sacerdos per potestatem clauū possit ligare.

AD TERTIVM sic proceditur. videtur, quod sa-
cerdos per potestatem clauū ligare nō possit
virtutes n. sacramentales ordinant contra pñm
vt medicina: sed ligare non ē medicina pñi, sed magis
aggrauatio morbi, vt videtur: ergo sacerdos p vim cla-
uū, quā est vis sacramentalis, non potest ligare.

Præterea, Sicut absolvere, vel aperire est amouere
obstaculum, ita ligare est obstaculum ponere: sed obsta-

Cc 2 culū.

RESPONDEO dicendum, q quidam dixerunt, q in veteri lege erant clauces regni apud sacerdotes, quia eis erat commissum imponere poenam pro delictis, vt dicitur Leuit. 5. qd ad clauces pertinere videtur: sed fuerunt tunc incompleta, nunc aut p Christum in sacerdotibus noua legis pfecta sunt. Sed hoc videtur esse contra intentionem Apostoli, in Epistola ad Heb. cap. 9. lbi. n. sacerdotium Christi pferat sacerdotio legali, per hoc q Christus assitit Pontifici futurorum bonorum, intro duces per proprium sanguinem in tabernaculum non manifestum, in quod introducebat sacerdotium veteris legis, p sanguinem hircorum & taurorum. Vn patet q sacerdotij illius potestas non se extendebat ad coelestia, sed ad figuras coelestium: & ideo fm alios dicendum, quod non habebant clauces, sed in eis figura clauum praecepsit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod clauis regni coelestis consequitur ad sacerdotium, per quod homo in celestia introducit, non autem tale erat sacerdotium Leuiticum: & ideo clauces celi non habuerunt, sed clauces terreni tabernaculi.

AD SECVNDVM dicendum, q sacerdotes veteris legis habebant auctoritatem discernendi & iudicandi, sed non vt admitteret homo iudicatus ab eis in celestia, sed in figuris coelestium.

AD TERTIVM dicendum, q non habebant spiritalium potestatem: quia per sacramenta legalia non a culpis, sed ab irregularitatibus homines purgabant, vt ad manus factum tabernaculum aditus purgatis per eos, pateret.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus clauem habuerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. videtur, quod Christus non habuerit clauem. Clauis enim characterem ordinis consequitur: sed Christus non habuit characterem: ergo non habuit clauem.

PRATEREA, Christus habuit in sacramentis potestatem excellentiam, vt effectum sacramenti sine sacramentalibus posset conferre: sed clauis est quoddam sacramentaliter ergo non indigebat clauis, & sic frustra ea habuisset.

SED CONTRA est, quod dicitur Apoc. 3. Hec dicit qui habet clauem David, &c.

RESPONDEO dicendum, q virtus aliquod agendi est in instrumentis, & in p se agente non eodem modo: sed in p se agente est perfectius. Potestas aut clauum quam nos habemus, & aliorum sacramentorum, virtus est instrumentalis: sed in Christo est vt in p se agente ad salutem nostram, p auctoritatem quidem, inquantum est deus, sed per meritum, inquantum est homo. Clauis autem de ratione sua exprimit potestatem aperiendi & claudendi, siue aliquis aperiat quasi principale agens, siue quasi minister. Et ideo in Christo oportet ponere clauem, fcd aliori modo, quam fit in eius ministris: & ideo dicitur quod habet clauem excellentiam.

AD PRIMUM ergo dicendum, q character de sua ratione dicitur aliquid ab aliquo deriuatum: & ideo potestas clauum quae in nobis a Christo deriuata est, sequitur characterem quo Christo conformamur: sed in Christo non consequitur characterem, sed principalem formam.

AD SECVNDVM dicendum, q clauis illa qua Christus habuit, non erat sacramentalis, sed sacramentalis clauis principium.

ARTICVLVS III.

Vtrum soli sacerdos clauces habeat.

AD TERTIVM sic proceditur. videtur, q non soli sacerdotes clauces habeant. Dicitur, n. ludo. q ostiarij inter bonos & malos habent iudicium, dignos recipiunt, indignos reiciunt: sed hac est definitio clauum, vt ex dictis patet: ergo non solum sacerdos, sed etiam ostiarij clauces habent.

Supple. 3. par. S. Thomae.

PRATEREA, clauces sacerdotibus dantur p vnctionem potestatis diuinitus accipiunt: sed Reges et potestatem in populum fidelem diuinitus habent, & p vnctionem sanctificantur: ergo non soli sacerdotes habent clauces.

PRATEREA, Sacerdotium est ordo vni singulari plonae conueniens: sed clauem aliquando vt habere tota vna congregatio, quia quaedam capitula excoicatione inferre possunt, quod ad potestatem clauum pertinet: ergo non soli sacerdotes clauem habent.

PRATEREA, Mulier non est sacerdos illius ordinis susceptiva, quia ei in Ecclesijs docere non competit, fm Apostolum 1. Cor. 14. sed aliquae mulieres vnt habere clauem sicut abbatissae quae habent spirituales potestates in subditas: ergo non solum sacerdotes habent clauces.

SED CONTRA est, q Amb. dicit: Hoc, ius, s. l. i. r. de p. n. di. & soluendi, solis sacerdotibus est concessum.

PRATEREA, Per potestatem clauum efficitur aliquis medius inter populum & deum. Sed hoc tñ sacerdotibus competit, qui constituntur in his q sunt ad Deum vt offerunt dona & sacrificia pro peccatis, vt dicitur Hebraei. 5. Ergo soli sacerdotes clauces habent.

RESPONDEO dicendum, quod clauis est duplex. Vna quae se extendit ad ipsum celum immediate, remouendo impedimenta introitus in celum per remissionem peccati, & hac vocatur clauis ordinis, & hac soli sacerdotes habent, quia ipsi soli ordinantur populo in his q dicere sunt ad Deum. Alia clauis est q non directe se extendit ad ipsum celum, sed mediante militante Ecclesia, p quam aliquis ad celum vadit, dum per eam aliquis excluditur vel admittitur ad consortium Ecclesiae militantis per excoicationem & absolutionem, & hac vocatur clauis iurisdictionis in foro causarum: & ideo hanc, etiam non sacerdotes habere possunt, sicut archidiaconi & electi, & alij qui excoicare possunt. Sed non proprie dicitur clauis celi, sed quaedam dispositio ad ipsam.

AD PRIMUM ergo dicendum, q ostiarij habent clauem custodiendi ea quae in templo materiali continentur, & habent iudicium a tali templo excludendi, & ad mittendi, non quidem sua auctoritate iudicantes q sunt digni, vel indigni, sed iudicij sacerdotium exequentes, vt sic quodammodo executores potestatis sacerdotalis videantur.

AD SECVNDVM dicendum, q Reges non habent aliquam potestatem in spiritualibus, & ideo clauem regni coelestis non accipiunt, sed solum in temporalibus, q est non nisi a Deo esse potest, vt patet Rom. 13. Nec p vnctionem in aliquo sacro ordine consecrantur, sed excellentia potestatis ipsorum a Xpo descendere significatur: & vtriusq sub Christo in populo Christiano regnent.

AD TERTIVM dicendum, q sicut dicitur in Politicis qd iudex hnt totam potestatem, sicut est in regno: quae autem multi in diuersis officiis constituti, etiam ex aequo, vt dicitur in 3. Ethic. s. ita et spiritualis iurisdictionis potestatem habet vno solo, sicut ab episcopo, & a pluribus simul, sicut a Capitulo, & sic habent clauem iurisdictionis, non tamen clauem ordinis omnes simul.

AD QVARTVM dicendum, q mulier secundum Apost. est in statu subiectionis, & ideo non pot habere aliquam spirituales iurisdictionem quia et secundum Philo. in 3. Eth. q corruptio est vrbantia, qn ad mulierem dominium puenit. Vnde mulier non hnt neque clauem ordinis, neque clauem iurisdictionis. Sed comittitur mulieri aliquis vsus clauis, sicut habere correctionem in subditas mulieres propter periculum, quod imminere posset, si viri mulieribus cohabitarent.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum etiam sancti homines, non sacerdotes, clauces vel vsuum earum habeant.

AD QVINTVM sic proceditur. Vt, q est sancti homines non sacerdotes, vsu clauis habent. Absolutio. n. & ligatio q fit per clauces, efficaciam

Cc 3 habet

peccatorum petens, peccat, contra præceptum Ecclesie faciens: ergo per eos a peccato absolui non potest: & sic idem quod prius.

RESPONDEO dicendum, qd in omnibus prædictis manet clauium potestas quædam ad essentiam, sed vsus impeditur ex defectu materia. Cum. n. vsus clauium in vntate, prælatione requirit respectu eius in quem vtitur (vt supra dictum * est) propria materia, in quam exercetur vsus clauium, est homo subditus. Et quia per ordinationem Ecclesie vnus subditus alteri: ideo etiam per Ecclesiam prælatos potest subtrahi alicui ille, qui erat ei subiectus. Vnde cum Ecclesia hæreticos & schismaticos & alios huiusmodi priuaret, subtrahendo subditos, vel simpliciter, vel quantum ad aliquid: quantum ad hoc qd priuati sunt, non possunt vsum clauium habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd materia sacramenti Eucharistie, in qua suam potestatem exercet sacerdos, non est homo, sed panis triticeus, & in Baptismo homo simpliciter. Vnde sicut si subtraheretur hæretico panis triticeus, conficere non posset: ita nec si subtrahatur plato prælatio, absolvere poterit: potest tamen baptizare & conficere, quamuis ad sui dñationem.

AD SECVNDVM dicendum, qd propositio habet veritatem, qm̃ nõ deest materia, sicut est in proposito.

AD TERTIVM dicendum, qd ex ipsa culpa non subtrahitur materia, sicut per aliquam poenam: vnde poena non impedit per contrarietatem ad effectum inducendum, sed ratione prædicta.*

QVAESTIO XX.

De his in quos vsus clauium exerceri potest, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his in quos vsus clauium exerceri potest.

* Circa quod tria quaruntur.

* Primo, vtum sacerdos possit in quolibet homine vt clauem quam habet.

* Secundo, vtum sacerdos possit semper suum subditum absolvere.

* Tertio, vtum aliquis possit vt clauibus in suum Superioriorem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Virum sacerdos possit vt clauem, quæ habet, in quolibet homine.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd sacerdos possit vt clauem, quam habet, in quolibet homine. Potestas. n. clauium in sacerdote descendit ex illa diuina auctoritate qua dixit, Accipite Spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis. Sed illud indeterminate dictum est. Ergo habens clauem, indeterminate potest ea vt in quolibet.

* 2. Præterea, Clauis corporalis qd aperit vnā seram, aperit omnes alias eiusdem modi: sed omne peccatum cuiuslibet: hōis est eiusdem rationis obiectum, respectu interioris calis: ergo si potest vnus hominē sacerdos per clauem, quæ habet, absolvere: poterit & quolibet alios.

* 3. Præterea, Sacerdotium noui Testamenti est perfectius, qd veteris: sed sacerdos veteris Testamenti poterat vt sua potestate, qd habebat, discernendi inter lepra & lepram, indifferenter in omnes: ergo multo fortius sacerdos Evangelicus potest vt sua potestate in oēs.

SED CONTRA, est quod dicitur 16. quæst. 1. Nulli sacerdotum liceat parochianū alterius absolvere aut ligare: ergo non quilibet potest quilibet absolvere.

* Præterea, Iudiciū spirituale debet esse ordinatius quam temporale: sed in iudicio temporali non potest quilibet iudex quilibet iudicare: ergo cum vsus clauium sit iudicium quoddam, non potest sacerdos quilibet sua clauem in quolibet vt.

RESPONDEO dicendum, qd ea quæ circa singularem operari oportet, non eodem modo omnibus competunt. Vnde sicut præter generalia medicinarum præcepta

Supple. 3. par. S. Thomæ.

oportet adhiberi medicos, quibus præcepta vniuersalia medicinarum singulis infirmis. * secundum quod debent, aptentur in quolibet principatu pter illum qui vniuersalia præcepta legis tradidit, oportet esse aliquos, qd ea singulis, secundum quod debent, adaptent: Et propter hoc etiam in cœlesti hierarchia sub potestatibus quæ indistincte præ sunt, ponuntur principatus, qui singulis prouincijs distribuuntur: & sub his Angeli, qd singulis hominibus in custodienda deputantur, vt patet ex his quæ dicta sunt in 2. lib. + Vnde & ita debet esse in prælatione Ecclesie militantis: vt apud aliquem esset prælatio indistincta in omnes, & sub hoc essent alij qui super diuersos diuersam potestatem & distinctam acciperent: & quia vsus clauium requirit aliquam prælationis potestatem, per quam ille, in quem vsus clauium communicatur, efficitur materia propria illius actus: ideo ille qui habet indistinctam potestatem super oēs, potest vt clauibus in omnes: illi autem qui sub eo distinctas potestates acceperunt, non in quolibet vt possunt clauibus, sed in eo tantum qui eis in sortem venerunt, nisi in necessitate articulo, vbi nemini sacramenta sunt deneganda.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ad absolutionem a peccato requiritur duplex potestas, scilicet potestas ordinis, & potestas iurisdictionis. Prima quidem potestas est æqualiter in omnibus sacerdotibus, non autem secunda: & ideo vbi Dominus Ioan. 20. dedit omnibus Apostolis communiter potestatem remittendi peccata, intelligitur de potestate quæ consequitur ordinem, vnde & sacerdotibus, quando ordinantur, illa verba dicuntur: sed Petro singulariter dedit potestatem dimittendi peccata, Matth. 16. vt intelligat qd ipse præ alijs habet potestatem iurisdictionis: potestas autem ordinis, quantum est de se, se extendit ad omnes absoluentes: & ideo indeterminate Dominus dicit: Quorum remisistis peccata, intelligens tamen qd vsus illius potestatis debet præsupposita potestate Petro collata, secundum ipsius ordinationem.

AD SECVNDVM dicendum quod clauis materialis non potest aperire, nisi seram propriam, nec aliqua virtus actiua potest agere, nisi in propria materia: materia autem propria potestatis ordinis efficitur aliquis p iurisdictione: & ideo non potest aliquis clauem vt in eum, in quem iurisdictione non datur.

AD TERTIVM dicendum, qd populus Israel vnus populus erat, & vnus tantummodo templum habebat: vnde non oportebat sacerdotum iurisdictiones distinguere, sicut nunc in Ecclesia, in qua congregantur diuersi populi & nationes.

ARTICVLVS II.

Verum sacerdos possit semper suum subditum absolvere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, qd sacerdos non possit semper suum subditum absolvere. Sicut. n. Augustinus * in littera + dicit Nullus officio sacerdotis vt debet, nisi immunis ab illis sit, quæ in alijs * vindicant. Sed quandoque contingit, quod sacerdos est particeps criminis quod subditum suus commisit: sicut cum mulierem subditam cognouit Ergo videtur, qd non semper possit in suos subditos potestate clauium vt.

* 2. Præterea, Per potestatem clauium homo ab omnibus defectibus curatur: sed quandoque alicui peccata annexa est irregularitatis defectus, vel excommunicationis sententia, a qua simplex sacerdos absolvere non potest: ergo videtur, qd non possit vt clauium potestate, in illos qui talibus irretiti sunt.

* 3. Præterea, Sacerdotij nostri iudiciū * & præter iudiciū veteris sacerdotij figuratur: sed minoribus iudiciis fm legem non omnia competeat discutere, sed ad superiores recurrere: vt dicitur Exod. 24. Si quid natum fuerit quætionis inter vos, &c. ergo vt, quod

Cc 4. nec

Ths. in 2. sentent. diff. 10. q. 1. ar. 2. 1. & ar. 2. ad 1. & etc. 30.

Supra qm̃. 19. ar. 2. ad 4.

* Alias tamen Dominum temporale.

79

* In libro de vna & eadem penit. c. 20. 10. 4. + Et habes magister 4. Sent. diff. 10. §. D. in fine.

* Alias in dicit.

* Alias in iurisdictione.

nec sacerdos de graubus peccatis possit subditum suū absoluerē, sed debeat ad superiorem remittere.

SED CONTRA. Cuicunque committitur principale, committitur & accessorium: sed sacerdotibus committitur qd subditis suis. Eucharistiam dispensent, ad quam ordinatur absolutio à peccatis quibuscunque: ergo sacerdos ab omnibus peccatis potest subditum suū absoluerē, quantum est de clauum potestate.

¶ 4 Præterea. Gratia omne peccatum tollit, quantumcunque sit parua: sed sacerdos sacramenta dispensat, quibus gratia datur: ergo quantum est de potestate clauum, de omnibus peccatis potest absoluerē.

RESPONDEO dicendū q potestas ordinis quantum est de se, extendit se ad omnia peccata remittenda: sed qd ad vsum huiusmodi potestas (vt dictū est*) requirit iurisdictionē, qd maioribus in inferioribus descendit, ideo potest superior aliqua sibi reseruare, in quibz iudiciū inferiori nō committat, alias de quolibet potest simplex sacerdos habens iurisdictionē absoluerē. Sunt autē quinq; casus in quibus oportet, q simplex sacerdos poenitentē ad superiorem remittat. Primus est, qn solennis poenitentia est imponēda, quia eius minister proprius est Episcopus. Secundus est de excommunicatione, quando inferior sacerdos non potest absoluerē vt pote quando est à superiori excommunicatus. Tertius, quando inuenit irregularitatem cōtraclā, pro cuius dispensatione debeat superiori remittere. Quartus, de i cendiariis. Quintus, quando est cōsuetudo in aliquo Epātū, q enormia crimina ad terrorem reseruentur Epō, quia cōsuetudo dat vel aufert in talibus potestatem.

AD PRIMVM ergo dicendū, q in tali casu, nec sacerdos debet audire confessionē mulieris, cum quæ peccauit, de illo peccato: sed debet ad aliū mittere: nec illa dēt ei cōfiteri, sed debet petere licentiam ad alium eādē, vel ad superiorem recurrere, si ille licentiam denegaret: nū pp periculū: nū qd est minor verecundia: si tñ absolueret, absoluta esset. Qd. n. Aug. dicit, * q nō debet esse in eodē crimine, intelligendū est qm cōgruitatē, non secundum necessitatem sacramenti.

AD SECVNDVM dicendū, q poenitentia ab omnibus defectibus culpæ liberat: non aut ab omnibus defectibus poenæ q adhuc potest peractā pñiam de homicidio, aliquis remanet irregularis: vnde sacerdos potest de crimine absoluerē, & pro poena amouēda debet ad superiorem remittere: nisi in excommunicatione, quia absolutio ab ipsa, debet precedere absolutionem à peccato: quia quandū aliquis est excommunicatus, non potest recipere aliquod Ecclesiæ sacramentum.

AD TERTIVM dicendū, q ratio illa procedit quantum ad hæc in quibus sibi superiores potestatem iurisdictionis reseruant.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliqui possint vti clauibus in suum superiorem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q aliqui non possint vti clauibus in suum superiorem. A. Actus enim quilibet sacramentalis requirit propriam materiam: sed propria materia vñs clauum, est persona subiecta, vt dictum est: ergo in eo qui non est subditus, non potest clauibus sacerdos vti.

¶ 2 Præterea, Ecclesia militans imitatur triumphantes in cœlesti Ecclesia inferior Angelus nunquam purgat, aut illuminat, aut perficit superiores: ergo nec aliquis inferior sacerdos potest vti actione hierarchica, quæ est per absolutionem, in superiorem.

¶ 3 Præterea, Sudicium poenitentia debet esse ordinatus quoniam iudiciū exterioris fori, sed in exteriori foro, inferior non potest excommunicare aut absoluerē superiores: ergo videtur, quod nec in foro poenitentiali.

SED CONTRA. Superior prælatus etiam circumdatus est in firmitate, & contingit ipsum peccare, sed remedium contra peccatum est poenitentia clauum: ergo

cū ipse non possit in seipsum clauē vti, quia non potest esse simul index & reus, videtur, q possit inferior in ipsum clauis potestate vti.

¶ Præterea, Absolutio quæ fit per virtutem clauū, ordinatur ad perceptionem Eucharistia: sed inferior potest superiori Eucharistiam dispensare, si petat. ergo & clauum potestate in ipsum vti, si se ei subiecerit.

RESPONDEO dicendū, quod potestas clauum, quantum est de se, extendit se ad omnes, vt dictū est, sed quod in aliquem sacerdos non possit potestate clauum vti, contingit ex hoc, q eius potestas est ad alium vti, specialiter limitata: vnde ille qui limitauit, potest extendere in quem voluerit, & pp hoc etiam potestatem sibi dare potest in seipsum quamuis ipse in seipsum vti clauum potestate non possit, quia potestas clauū requirit pro materia aliquem subiectū, & ita alium, si biipsi enim aliquis subiectus esse non potest.

AD PRIMVM ergo dicendū, q quauis Ep̄s quē simplex sacerdos absoluit, sit superior eo simpliciter, est tamen inferior eo, inquantū ei ille peccator subiicit.

AD SECVNDVM dicendū, q in Anglia non potest accidere aliquis defectus, ratione cuius inferioribus suis superiores subdantur, sicut accidit in hominibus: & ideo non est simile.

AD TERTIVM dicendū, q iudicium exterius est fm homines: sed iudicium cōfessionis est quo ad Deū, apud quē aliquis redditur minor ex hoc q peccat non autem apud hominū plationes: & ideo in exteriori iudicio, sicut nullus in seipsum sententiā dare potest excommunicationis, ita nec alteri committere, nec se excommunicare sed in foro conscientia potest alteri committere suā absolutionē, quia ipse vti non potest. Vel dicendum, q absolutio in foro confessionis est principalitatem potestas clauū, & ex consequenti respicit iurisdictionē: sed excoicatio respicit totaliter iurisdictionē: quantum aut ad potestatem ordinis, oēs sunt æquales non autem quantum ad iurisdictionē, & ideo non est simile.

QVAESTIO XXI.

De excommunicationis definitione, & congruitate, & causa, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQUENTER videndum est de excommunicatione De qua primò considerandum est de definitione excoicationis, & congruitate, & causa. Secundo, de eo qui potest excommunicare & excommunicati. Tertiò, de participatione cū excoicatis. Quarto, de absolutione ab excommunicatione.

¶ Circa primum quæ runtur quatuor.
¶ Primo, vtrum cōuenienter excommunicatione definiat.
¶ Secundo, vtrū Ecclesia debeat aliquē excoicare.
¶ Tertiò, vtrū aliquis pro aliquo temporali damno sit excommunicandus.
¶ Quarto, vtrum excommunicatio iniuste lata, aliquem effectum habeat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum competens sit hæc definitio excommunicationis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q incoipens sit hæc definitio excommunicationis à quibusdam posita. Excoicatio est separatio à comunione Ecclesiæ, quoad fructū & suffragia gñalia. Suffragia n. Ecclesiæ valent eis pro quibus sunt: sed Ecclesia orat pro eis qui extra Ecclesiam sunt, sicut per hæreticos & paganos: ergo etiā pro excoicatis, qui extra Ecclesiam sunt: & sic eis suffragia Ecclesiæ valent.

¶ 2 Præterea. Nullus amittit suffragia Ecclesiæ, nisi culpā: sed excoicatio nō est culpa, sed poenæ: ergo p excoicationē nō separati aliq; à suffragiis Ecclesiæ cōburs.

¶ 3 Præterea, Fructus Ecclesiæ nō videtur esse aliud quam suffragia: non. n. potest intelligi de fructu bonorum temporalium, quia hæc excommunicatis non auferuntur. Ergo inconuenienter vtrumque ponitur.

¶ 4 Præ-

q. 17. art.
2. & q. præ.
ar. 3. ad
4. & q. præ.
sent. ar. 1.
ad 1.

Quo citat.
2. ad 1. g. 1.

80

q. 17. art.
2. ad 2. &
q. præ. ar.
6. cor. & q.
præsent. ar.
1. 1. 1. 1. 1.

81
Th. 4. d. 1.
1. q. 1. 1. 1.
1. q. 1. 1. 1.
1. q. 1. 1. 1.
1. q. 1. 1. 1.

q. Præterea, Excommunicatio minor quædam excommunicatio est: sed per eam homo non perdit suffragia ecclesiæ: ergo definitio non est conueniens.

RESPONDEO dicendum, q. ille qui p. baptismum in ecclesiâ ponitur ad duo ascribitur, i. ad cõitum fideliū, & ad participationem sacramentorum: & hoc s. m. præsupponit primum quia in sacramentis participandis, et fideles cõiciunt. Et ideo aliquis pōt extra ecclesiā fieri per excoicationem dupliciter. Vno modo ita, q. separatur rñ a participatione sacramentorum, & hæc est excoication minor. Alio modo ita, q. excludatur ab utroque, & sic erit excoication maior, quæ hic definitur. Non aut pōt esse tertium, i. q. excludatur a cõione fideliū, & a participatione sacramentorum rōne iam dicta: * quia f. fideles in sacramentis cõiciunt. Sed cõiciatio fidelium est duplex. Quædam in spūalibus, si cutiuntur orationes & conuentus ad sacra percipienda. Quædā in corporalibus actibus legitimis. Quæquidem communicationes his vtriusque continentur.

S. p. delictis anathema a quis efficitur.

O. orare, vale, communio, mensa negatur.

O. s. scilicet ne ofuscum detur. Orare ne cum excommunicatis oremus. Vale, ne salutemur. Cõio, ne f. in sacramentis cum ipsis aliquis communicet. Mensa negatur, ne aliquis eis in mensa comedat. Præmissa ergo definitio importat separationem a sacramentis, in hoc quod dicit, quoad fructum, & a cõione fidelium, quantum ad spūalia, in hoc quod dicit: Et suffragia ecclesiæ communia. Alia autem definitio inuenitur, q. datur secundum separationem ab utroque actibus, quæ talis est. Excommunicatio est a qualibet licita communione fidelium separatio.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. pro in fidelibus oratur, sed ipsi orationis fructum non percipiunt, nisi ad fidem conuertantur: similiter & pro excoicatis orari potest, quamuis non inter orationes quæ pro membris ecclesiæ sunt, & tñ fructum nō percipiunt, quamdiu in excoicatione manent: sed oratur vt detur eis spiritus penitentia, vt ab excommunicatione soluantur.

AD SECVNDVM dicendum, q. suffragia alicuius valent alicui, secundum quod ei continentur. Pōt autē actio vnius alteri continuari dupliciter. Vno modo ex vi charitatis, quæ omnes fideles connectit, v. s. sint vñ in Deo, sicut dicitur in ps. 115. Particeps ego sum omnium, &c. & hanc continuationem excoication nō intercipit, quia iuste quis excoicari non pōt, nisi pro culpa mortali, per quam quis a charitate iam diuisus est, & si non excoicetur. Iniusta aut excoication charitatis alicui aufert non pōt cum sit de maximis bonis, quæ non possunt alicui iniuste auferri. Alio modo per intentionem suffragia facientis quæ in aliquem fertur, p. quo sunt: & hanc continuationem excoication intercipit, quia ecclesiā per excoicationis sententiam separat excoicatos ab vniuersitate fidelium, pro quibus suffragia facit. * Vnde suffragia ecclesiæ eis non profunt quæ pro tota ecclesiā sunt, nec ex persona ecclesiæ oratio pro eis inter membra ecclesiæ fieri potest: quamuis aliqua perso na priuata possit ad eorum conuersionem aliquid suffragium per intentionem dirigere.

AD TERTIVM dicendū, q. fructus spūalis ecclesiæ non solum est ex suffragiis, sed etiam ex perceptione sacramentorum & ex fructu fidelium.

AD QVARTVM dicendū, q. minor excoication non habet perfectam rationem excoicationis, sed alia, nō ipsius participat, & ideo non oportet, q. ei totaliter excommunicationis definitio conueniat, sed solū, quoad aliquid.

cõiciatio maledictio, quædā est. sed R. 12. prohibemus maledicere: ergo ecclesiā excoicare non debet.

q. 2. Præterea, ecclesiā militans debet imitari triū phantem: sed vt in Epist. Iudæ legi, cum Michael Archangelus, cū diabolo alteraretur de Moyse corpore, non est ausus iudiciū inferre blasphemiz, sed dixit: Imperet tibi dñs: ergo nec ecclesiā militans debet alicui iudiciū maledictionis vel excommunicationis inferre.

q. 3. Præterea. Nullus est in manu hostis tradendus nisi oīno desperatus: sed per excoicationem traditur aliquis in manu Satana, vt patet 1. Corin. 5. cum ergo de nemine sit desperandum in vita ista, ergo ecclesiā nulli debet excommunicare.

SED CONTRA, est q. Apostolus. 1. Cor. 5. mandat quandam excommunicari.

q. Præterea, Mar. 18. dicitur de illo qui ecclesiā audire contemnit. Sit tibi sicut Ethicus & publicanus, sed Ethnici sunt extra ecclesiā: ergo & illi qui ecclesiā audire contemunt, per excommunicationem, extra ecclesiā sunt ponendi.

RESPONDEO dicendum q. iudiciū ecclesiæ, con forme debet esse iudicio Dei. Deus aut peccatores multipliciter punit. Vno modo flagellis castigando, vt ad bonum eos trahat: Alio modo hostem tibi relinquendo, vt auxilijs subtrahtis, quibus a malo ppediebat, suam infirmitatem cognoscat & humilis ad deū redeat, a quo superbus discesserat. Et quantum ad vtrūq; ecclesiā i excoicationis sententia, diuinum iudiciū imitatur. Inquit, tum a. naliqum a cõione fidelium separat, vt erubescat, imitatur diuinum iudiciū quo per flagella castigat: in quantum autem a suffragiis & alijs spūalibus separat, imitatur diuinum iudiciū, quo hominem sibi relinquit, vt per humilitatem seipsum cognoscens ad deum redeat.

AD PRIMVM ergo dicendū, q. maledictio pōt esse dupliciter. Vno modo ita q. in malo quod irrogat, vel dicit per intentionem, sicut, & sic maledictio omnibus modis est prohibita. Alio modo q. ita, q. malum quod quis maledicendo imprecatur ad bonum illi ordinat, qui maledicatur: & sic maledictio, quandoq; est licita & salutifera: sicut etiam medicus aliquid nocuum infert infirmo, vt sectionem, per quam ab infirmitate leberetur.

AD SECVNDVM dicendū, q. diabolus incorrigibilis est: & ideo non est susceptibilis alicuius boni per excommunicationis sententiam.

AD TERTIVM dicendū, q. ex hoc ipso q. aliquis suffragiis Ecclesiæ priuatur, triplex incommodum incurrit, per tria quæ quis ex suffragiis ecclesiæ consequitur, valent. n. ad augmentū gratiæ eis qui eā habent, vel ad merendū, eis q. nō habent: & quantū ad hoc Magister sententia i. dicit, q. gratia Dei per excoicationem subtrahitur. Valent et ad custodiam virtutis, & quantū ad hoc dicit * q. protectio subtrahitur: nō quod omnino a dei providentia excludatur excommunicatus, sed ab illa protectione, quæ filios ecclesiæ specialiori modo custodit, valent etiam ad defensionem ab hoste, & quantū ad hoc dicit, * quod diabolus maior potestas inuendit ipsum datur, & spiritaliter & corporaliter. Vnde i. p. mirtua ecclesiā, quando oportebat per signa homines ad fidem iurare, sicut Spiritus sancti donū visibili signo manifestabat: ita & excoication corporalis vexatione a diabolo innotescebat. Nec est inconueniens si ille qui non est desperatus, hosti detur, quia non datur quæ si dā nandus, sed quæ corrigendus, * cum in potestate ecclesiæ sit & eius manu ipsum, cum voluerit erigere.

* Alias p. nam.

* H. i. sent. d. 18. §. G. circa finem. * Magister loco iam citato. * Magister post verba iam citata.

* vt patet An. serm. 12 in nouis sermonibus.

ARTICVLVS II.

Vtrum ecclesiā debeat aliquem excommunicare.

AD SECVNDVM sic proceditur. videtur, quod ecclesiā nulli debeat excommunicare. Quia ex

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis pro aliquo temporalis damno debeat excoicari.

AD TERTIVM sic proceditur. videtur, q. nullus pro aliquo temporalis damno debeat excoicari. Quia pœna nō dēt excedere culpā, sed pœna

excommunicationis est priuatio alicuius boni spiritualis, quod omnibus bonis temporalibus præcinitur: ergo, pro temporalibus nullus est excommunicandus.

¶ 2. Præterea, Nulli malū pro malo reddere debemus secundum Apostoli præceptum: sed hoc esset malum, pro malo reddere, si pro tali damno quis excōdicaretur: ergo nullo modo hoc debet fieri.

SED CONTRA est, quod Petrus Ananiam & Sapphiram pro defraudatione pretij agri sententia mortis damnavit, * ergo & Ecclesia licet, pro temporalibus damnis excommunicat.

RESPONDEO dicendum, quod per excommunicationem iudex ecclesiasticus excōdicatos excludit quodammodo a regno: unde cum non debeat a regno excludere nisi indignos (vt ex definitione clauis patuit) nec aliquis reddatur indignus, nisi per peccatum mortale charitatem amiserit, quæ est via ducens ad regnū: nō nullus excōdicari debet nisi pro peccato mortali. Et quia in damnificando aliquem corporaliter vel in rebus temporalibus, aliquis mortaliter peccat, & cōtra charitatem facit: ideo pro damno temporalis illarum, Ecclesia aliquem excōdicare potest. Sed quia excōdicatio est grauissima pœnarum, pœnæ autem medicina sunt secundum Philosophum in 2. Ethic. * sapientis autem medici est a lenioribus incipere medicinis, & minus periculosis: iō excōdicatio infligi non debet etiam pro peccato mortali, nisi contumax fuerit, vel non veniendo ad iudiciū, vel ante terminationem iudicij sine licentia recedendo, vel de terminationis non parendo. ¶ Tunc n. postquam monitus fuerit, si obedire contempserit, contumax reputatur, & excommunicari debet a iudice, iam non habente, quod contra ipsum faciat amplius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod culpæ quantitas nō mensuratur ex nocimento quod quis facit, sed ex voluntate qua quis facit contra charitatem agens: & ideo quamuis pœna excommunicationis excedat nocumētum, non tamen excedit quantitatem culpæ.

AD SECVNDVM dicendum, quod cum aliquis per pœnam aliquam corrigitur, non redditur ei malum, sed bonum: quia pœna medicina sunt, vt dictum est. *

A R T I C V L V S III.

Vtrum excōdicatio iniuste lata aliquem effectum habeat.

AD QVARTVM sic proceditur, videtur, quod excōdicatio iniuste lata nullo modo effectum habeat. Quia per excōdicacionem protectio & gratia dei subtrahitur, * quæ non iniuste subtrahi potest: ergo excommunicatione iniuste lata non habet effectum.

¶ 2. Præterea, Hieronymus dicit, * quod est de supercilio Phariseorum, estimare esse ligatum vel solutum, qui ligat vel soluit iniuste: sed corū supercilij erat superbius & erroneum: ergo excōdicatio iniusta nullū hēt effectū.

SED CONTRA, Secundum Greg. * Sententia Patris iuste iusta, siue iniusta, timenda est: non autem esset timenda, nisi aliquid noceret, etiam iniusta: ergo, &c.

RESPONDEO dicendum, quod excommunicatione potest dici iniusta dupliciter. Vno modo ex parte excommunicantis, sicut cum ex odio vel ex ira aliquis excōdicat, & tunc excōdicatio nihilominus hēt effectum suum, quamuis ille qui excōdicat peccet: quia iuste iustis parit, quamuis ille iniuste faciat. Alio modo ex parte ipsius excommunicationis, vel quia causa excōditionis est iniusta, vel quia fertur iniuste, iuris ordine prætermisso: & tunc si sit talis error ex parte sententiar, qui sententia nullam esse faciat, non habet effectum, quia non est excommunicatio. Si autem talis error non annullat sententiam, habet effectum suum, & debet excommunicatus humiliter obedire, & erit ei ad meritum, vel absolutionem perire debet ab excommunicante, vel ad superiorem iudicem recurrere. Si autem cōtemneret, cōspicuo mortaliter peccaret. Contingit autem quandoque quod sit debita causa ex parte excōdicantis, quæ non est de

bita ex parte excommunicati, sicut cum aliquis pro falso crimine in iudicio probato excommunicatur: & tunc si humiliter sustinet, humilitatis meritum recompensat excommunicationis dampnum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis homo gratiam Dei iniuste amittere non possit, potest tamen amittere illa iniuste quæ ex parte nostra sunt, quæ ad gratiam Dei disponunt: sicut patet, si subtrahatur alicui doctrina verbi quod ei debetur, & hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur, vt ex prædictis patet.

AD SECVNDVM dicendum quod Hieronymus * loquitur quantum ad culpam, & non quantum ad pœnas, quæ possunt etiam iniuste infligi a rectoribus Ecclesiarum.

Q V A E S T I O XXVIII.

De his qui possunt excommunicare, & excommunicari, sex articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de his, qui possunt excommunicare & excommunicari.

¶ Circa quod queruntur sex.

¶ Primo, vtrum quilibet sacerdos possit excōdicare.

¶ Secundo, vtrum non sacerdos excōdicare possit.

¶ Tertio, vtrum excommunicatus vel suspensus possit alium excommunicare.

¶ Quarto, vtrum aliquis seipsum, vel æqualem, vel superiorem possit excommunicare.

¶ Quinto, vtrum aliqua vniuersitas excommunicari possit.

¶ Sexto, vtrum semel excommunicatus excommunicari possit vltius.

A R T I C V L V S PRIMVS.

Vtrum quilibet sacerdos possit excommunicare.

AD PRIMVM sic proceditur, videtur, quod quilibet sacerdos possit excommunicare. Excōdicatio n. est actus clauium: sed quilibet sacerdos hēt clauis: ergo quilibet sacerdos potest excommunicare.

¶ 2. Præterea, Maius est absolueret & ligare in foro penitentiar, quam in foro iudicij: sed quilibet sacerdos potest sibi subditos in foro penitentiali absolueret & ligare: ergo etiam potest sibi subditos quilibet sacerdos excommunicare.

SED CONTRA, Ea in quibus imminet periculum, sunt maioribus reservanda: sed pœna excommunicationis est valde periculosa, nisi cum moderamine fiat: ergo non debet quilibet sacerdoti committi.

RESPONDEO dicendum, quod in foro conscientiar causa agitur inter hominem & Deum: in foro autem exterioris iudicij causa agitur hominis ad hominem, & ideo absolutio vel ligatio quæ vnum hominem obligat quo ad Deum tantum, pertinet ad forum penitentiar, sed illa quæ hominem obligat in comparatione ad alios homines ad forum publicum exterioris iudicij pertinet. Et quia homo per excommunicationem a communione fidelium separatur, ideo excommunicatio ad forum exterioris pertinet: & ideo illi soli possunt excommunicare, qui habent iurisdictionem in foro iudiciali, & propter hoc soli episcopi propria auctoritate, & maiores prelati secundum communione opinionem possunt excommunicare. sed presbyteri parochiales, non nisi ex commissione eis facta, vel in certis casibus: sicut in furto & rapina & huiusmodi in quibus est eis a iure concessum, quod excōdicare possint. Alij autem dixerunt, quod etiam sacerdotes parochiales possunt excommunicare: sed prædicta opinio est rationabilior.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod excommunicatio non est actus clauis directæ, sed magis respectu exterioris iudicij: sed sententia excommunicationis quænis in exteriori iudicio promulgetur, quia tamē aliquo modo pertinet ad adiutrum regni, secundū quod ecclesia militans est via ad triumphantē, ideo etiam talis iurisdicatio

Thess. 5.

Athorū 5.

Et vide,

Aug. 2. no-

vis sermo-

nibus ser.

12. c. lib.

3. c. 6. var.

c. 1. c. 2.

107 7.

q. 17. ar. 2.

li. 2. c. 3. ar.

de med.

vt hētur 2

q. 6. c. 19.

Quisquis.

& in conc.

Ad Iulian.

c. 24 in fi.

in cor. ar.

84.

vt dicitur

sent. di. 1. c.

S. G. in fi.

et q. præsen

16 ar. 2. ad

3.

¶ super il-

lud Mat.

16. Tibi da

bo clanes,

10. 9.

Hom. 26. 7

Evāg. me

ditio illius,

hōtur 11.

q. 3. c. 1. c.

37.

Greg. li. 2.

Epist. Epi

34. post me.

es 23. q. 4.

c. 23. Inter

querelas.

85

Th. in 4.

di. 13. q. 2.

ar. 2. q. 1.

et sig.

¶ Hoc est

corp.

dictio per quam homo excommunicari potest, clavis potest dici: & secundum hoc à quibusdā distinguit, quod est clavis ordinis, quia oēs sacerdotes habent; & clavis iurisdictionis in foro iudiciali, quā habet soli iudices exterioris fori. Vt tranque tamē Deus Petro concessit, Matth. 16. & ab ipso in alios descendit, qui vtranque habent.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ sacerdotes parochiales habent quidē iurisdictionē in subditos suos quantum ad forum conscientiae, sed non quantum ad forum iudiciale, quia non possunt conveniri coram eis in causis contentiosis: & ideo excommunicare non possunt, sed absolute possunt in foro pœnitentia. Et quāvis forum pœnitentiale sit dignius, tamen in foro iudiciali maior solēntia requiritur: quia in eo oportet, quod non solum Deo, sed etiam homini satisfiat.

ARTICVLVS II.

Utrum non sacerdotes excommunicare possint.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod non sacerdotes excommunicare non possint. Quia excommunicatio est actus clauis, vt in quarto sententiarum dicitur: sed non sacerdotes non habent clauis: ergo excommunicare non possunt.

¶ 2. Præterea, Plus requiritur ad excommunicationē, quam ad absolutionem in foro pœnitentiae: sed non sacerdotes in foro pœnitentiae absolute non possunt: ergo nec excommunicationem inferre.

SED CONTRA est, quod Archidiaconi, Legati, & Electi excommunicant, qui quandoque non sunt sacerdotes: ergo non solum sacerdotes excommunicare possunt.

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta in quibus gratia confertur, dispensare, ad solos sacerdotes pertinet: & ideo ipsi soli possunt absolute, & ligare in foro pœnitentia. Sed excommunicatio non directē respicit gratiam: sed ex consequenti, in quantum homo si fractus Ecclesiae priuatur, quā ad gratiam disponit, vel in gratia conseruant: & ideo etiam non sacerdotes, dummodo iurisdictionem habeant in foro contentioso, possunt excommunicare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis non habeant clauem ordinis, habent tamen clauem iurisdictionis.

AD SECVNDVM dicendum, quod ista duo se habent sicut excedentia & excessa: & ideo alicui competit vnum, cui non competit aliud.

ARTICVLVS III.

Utrum excommunicatus vel suspensus possit alium excommunicare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ excommunicatus vel suspensus possit alium excommunicare. Ille enim qui est excommunicatus vel suspensus, neq; ordinem, neq; iurisdictionem amittit, quia neq; reordinatur cum absoluitur, neque cura iterum ei committitur: sed excommunicatio non requirit nisi ordinem vel iurisdictionem: ergo etiam excommunicatus vel suspensus excommunicare potest.

¶ 2. Præterea, Maius est cōficere corpus Christi, quam excommunicare: sed excommunicati cōficere possunt: ergo & excommunicare possunt.

SED CONTRA, Ligatus corporaliter, non potest alium ligare: sed vinculum spirituale est fortius, q̄ corporale: ergo excommunicatus non potest alium excommunicare, cum excommunicatio sit vinculum spirituale.

RESPONDEO dicendum, q̄ vsus iurisdictionis est in cōparatione ad alium hominē: & ideo cum omnis excommunicatus à communione fidelium separatur, quilibet excommunicatus vsu iurisdictionis priuatur: & quia excommunicatio est iurisdictionis, ideo excommunicatus excommunicare non potest: & eadem ratio est de suspensio à iurisdictione: si enim sit suspensus ab ordine tantum, tunc non potest ea quæ sunt ordinis: sed potest ea quæ sunt iurisdictionis: & econtrā, si

sit suspensus à iurisdictione, & non ab ordine: si autem ab vtroque, tunc neutrum potest.

AD PRIMVM ergo dicendum*, quod quamuis non amittat iurisdictionem, amittit tamen iurisdictionis vsum.

AD SECVNDVM dicendum, quod cōficere consequitur potestatem characteris, qui indelebilis est: & ideo homo ex quo characterem ordinis habet, semper potest cōficere, licet non semper ei liceat. Secus autem de excommunicatione, quæ iurisdictionem sequitur, quæ auferri potest & ligari.

ARTICVLVS IIII.

Utrum aliquis possit seipsum, vel aequalem, vel superiorem excommunicare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ aliquis possit seipsum, vel aequalem, vel superiorem excommunicare. Quia angelus Dei maior erat Paulo, Matthæi vndecimo: Qui minor est in regno cœlorum, maior est illo, quō nemo inter natos mulierum maior: sed Paulus excommunicauit angelū de cœlo, vt patet Galat. 1. ergo homo potest superiorem excommunicare.

¶ 2. Præterea, Sacerdos aliquando excommunicat in generali pro furto, vel pro aliquo huiusmodi: sed potest contingere quod ipsemet fecit, vel superiorem, aut aequalem: ergo aliquis potest se, vel aequalem, vel superiorem excommunicare.

¶ 3. Præterea, Aliquis potest superiorem absolute in foro pœnitentia, vel aequalem: sicut cum Episcopi suis subditis cōfiterentur, & cum vnus sacerdos alteri venialia cōfiteretur: ergo videtur, quod etiam excommunicare aliquis superiorem vel aequalem possit.

SED CONTRA, Excommunicatio est actus iurisdictionis: sed aliquis non habet in se iurisdictionē, quia in eadē causa nō potest quis esse iudex & reus: nec iterum superiorem aut aequalem: ergo non potest aliquis superiorem, vel aequalem, aut se excommunicare.

RESPONDEO dicendum, q̄ cum per iurisdictionē aliquis constituitur in gradu superioritatis respectu eius, in quē habet iurisdictionem: quia iudex est eius: ideo nullus habet in seipsum, vel superiorem, vel aequalem, iurisdictionem: & per consequens nullus potest seipsum excommunicare, vel superiorem, aut aequalem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Apostolus loquitur sub hypothēsi, id est, si poneretur angelus peccare: sic enim non esset Apostolo superior, sed inferior: nec est in cōueniens quod in conditionalibus, quarum antecedentia impossibilia sunt, & consequentia impossibilia sint.

AD SECVNDVM dicendum, quod in tali casu nullus excommunicatur, quia par in parem non habet imperium.

AD TERTIVM dicendum, q̄ absolutio & ligatio in foro confessionis est quo ad Deum tantum, apud quem aliquis alio superior, redditur inferior per peccatum: sed excommunicatio est in iudicio exteriori, in quo aliquis non amittit superioritatem ex hoc ipso q̄ peccat: vnde non est similis ratio de vtroque foro. Et tamen etiam in foro confessionis aliquis non potest seipsum absolute, nec superiorem, aut aequalem de mortalibus, nisi ex commissione sibi facta. De venialibus autem potest, quia venialia ex quibuslibet sacramentis gratiam conferentibus, remittuntur: vnde remissio venialium sequitur potestatem ordinis.

ARTICVLVS V.

Utrum in aliquam vniuersitatem sententia excommunicationis ferri possit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ in aliqua vniuersitate sententia excommunicationis ferri possit. Cōtingit n. q̄ aliqua vniuersitas sibi in malitia colligat: sed pro malitia, in qua ali-

* bācobias, cum solus habes 2. q. 1. cap. 86.

Tho. ubi supra. art. 3. q. 1. & seq.

contumax extiterit, debet excommunicatio ferri: ergo potest in aliquam vniuersitatem ferri excommunicatio.

¶ 2 Præterea, illud quod est grauissimum in excommunicatione, est separatō a sacramentis Ecclesiæ: sed aliquando tota ciuitas interdicitur adiunxis: ergo & excommunicari vniuersitas aliqua potest.

* Glo. ord.
super illud,
Mat. 13.
Ne forte
colligentes
zizania. &
ex Aug. E-
pist. 75. ad
Auxilium.
& habetur
24 q. 3. ca.
1. Si ha-
bes.
* 24 q. 3. c.
Quod autē.

SED CONTRA est glossa. Augustinus. Matthei. 13. quæ dicit quod princeps & multitudo non est excommuni-
canda.

RESPONDEO dicendum, quod excommunicari non debet aliquis nisi pro peccato mortali: peccatum autem in actu consistit, actus autem non est communis, sed singularium per onarum, ut frequenter: & ideo singuli de communitate excommunicari possunt, non autem ipsa communitas. Et si etiam quandoque actus sit alicuius totius multitudinis, ut quando multitudinem trahunt, quam nullus per se trahere possit: tamen non est probabile quod aliqua communitas ita tota ad malum consentiat, quin aliqui sint dissidentes: & quia non est Dei qui iudicat omnem terram, ut condemnent iustum cum impiis: ut dicitur Genesi. 18. ideo Ecclesiæ, quæ Dei iudicium imitari debet, satis prouide fiat, ut communitas non excommunicetur, ne colle-
ctis & zizanij, simul eradicetur & triticum.

* In corp.
art.

AD PRIMVM ergo patet solutio ex dictis.

AD SECVNDVM dicendum, quod suspensio non tanta pena est, quanta excommunicatio: quia suspensio non fraudatur Ecclesiæ suffragijs, sicut excommunicatio. Unde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur, sicut & totum regnum ponitur sub interdito pro peccato Regis: & ideo non est simile de excommunicatione & suspensione.

ARTICVLVS VI.

Utrum ille qui semel est excommunicatus, ulterius excommunicari possit.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod ille qui semel est excommunicatus ulterius excommunicari non possit. 1. Cor. 5. dicit Apostolus, Quid enim mihi de ijs qui foris sunt, iudicare? sed excommunicati iam sunt extra Ecclesiam: ergo super eos Ecclesiæ iudicium non habet, ut possit eos iterum excommunicare.

* ut dictū
est quæst.
præc. ar. 1.

¶ 2 Præterea, * Excommunicatio est separatō quædam adiunxis, & a communione fidelium: sed postquam aliquis est priuatus aliquo, non potest iterum illo priuari: ergo vix excommunicatus non potest iterum excommunicari.

* videtū
est quæst.
præc. ar. 3.
corp.

SED CONTRA, Excommunicatio quædam poena est: & medicinale remedium: sed poenæ omnes, & medicina iterantur, cum causa exigit: ergo & excommunicatio iterari potest.

RESPONDEO dicendum, quod ille qui excommunicatus est vna excommunicatione, potest iterum excommunicari, vel per eundem excommunicationis iterationem, ad maiorem sui confusionem: ut sic a peccato reſiliat: vel propter alias causas: & tunc tot sunt principales excommunicationes, quot causæ, pro quibus aliquis excommunicatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Apostolus loquitur de paganis & aliis infidelibus, qui non habent characterem, per quem annumerati sunt populo Dei: sed quia character baptismalis, quo quæ populo Dei annumeratur, est indelebilis: ideo semper remanet baptizatus aliquo modo de Ecclesiā, & sic Ecclesiā semper de ipso iudicare potest.

* ut dictū
est in 3. par-
te q. 63. ar.
5.

AD SECVNDVM dicendum, quod priuatio quāuis non recipiat magis & minus secundum se, recipit tamen magis & minus de eundem causam suam: & secundum hoc excommunicatio potest iterari: & magis est elongatus a suffragijs Ecclesiæ, qui pluries est excommunicatus, quam qui semel tantum.

Q V A E S T I O XXIII.

De participatione cum excommunicatis, in
tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de participatione cum excommunicatis.

Circa quod quaeruntur tria.

- ¶ Primo, utrum liceat excommunicato participare in puris corporalibus.
- ¶ Secundo, utrum participans excommunicato sit excommunicatus.
- ¶ Tercio, utrum participare excommunicato in casibus non concessis, semper sit peccatum mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum liceat excommunicato communicare in puris corporalibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod liceat excommunicato communicare in pure corporalibus. Excommunicatio enim est actus clauis: sed potestas clauis se extendit ad spiritualia tantum: ergo per excommunicationem non prohibetur quin vnus alij in corporalibus communicare possit.

¶ 2 Præterea, Quod est institutum pro charitate, contra charitatem non militat. sed ex præcepto charitatis tenemur inimicos subuenire, quod sine aliqua communicatione fieri non potest: ergo licet alicui excommunicato, corporalibus communicare.

SED CONTRA est quod dicitur 1. Corinth. 5. cum eiusmodi nec cibum sumere.

RESPONDEO dicendum, quod duplex est excommunicatio. Vna est minor, quæ separat tantum a participatione sacramentorum, sed non a comunione fidelium: & ideo tali excommunicato licet cōicare, sed nō licet ei sacramenta cōferre. Alia est maior excommunicatio, & hæc separat hominē & a sacramentis Ecclesiæ, & a cōione fidelium: & ideo excommunicato tali excommunicatione cōicare non licet. Sed quia Ecclesiæ excommunicationem ad medellam, & non ad interitum inducit, ideo excipiuntur ab hac generalitate quadam, in quibus communicare licet, scilicet in his quæ pertinent ad salutem: quia de talibus homo licite potest cum excommunicato loqui: potest etiam & alia verba interferere, ut facilius saluti verba ex familiaritate recipiantur. Excipiuntur etiam quæ dā personæ, ad quas specialiter pertinet prouidē excommunicati, scilicet vxor, filius, seruus, rusticus, & seruient. Sed hoc intelligendum est de filiis non emancipatis, alias tenerentur vitare patrem. De aliis autem intelligitur, quod licet excommunicato cōicare, h ante excommunicationē lei subdiderint, non autem si post. Quidam autem intelligunt cōcubito, scilicet quæ superiores possunt licite communicare inferioribus: alij vero contrarij dicunt. Sed ad minus in his cōicare eis debent, in quibus sunt eis obligati, quia sicut inferiores obligantur obsequium superiorum: ita superiores ad prouidentiam inferiorum. Sunt etiam quidam casus excepti, sicut quando ignoratur excommunicatio: & quando aliqui sunt peregrini & viatores in terra excommunicatorum, qui licite possunt ab eis emere, vel etiam accipere elemosynam. Et similiter si aliquis videat excommunicatum in necessitate: quia tunc ex præcepto charitatis tenetur ei prouidere: & ista hoc verum continentur.

Vtile, lex, humilis, res ignorata, necesse.

Ut vtile reſeruat ad verba salutis. lex ad matrimonium, humile ad subiectionem: cetera patent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod corporalia ad spiritualia ordinantur. & ideo potestas quæ se extendit ad spiritualia, etiam ad corporalia se extendere potest, sicut ars quæ est de fine, imperat de his, quæ sunt ad finem.

AD SECVNDVM dicendum, quod in illo casu in quo aliquis ex præcepto charitatis communicare tenetur, non prohibetur, ut ex dictis patet.

ARTI-

91
Thom. 2.
2a 2a.
q. 1. & 2a.

Bernardus
in lib. de
cep. & li
spensatio-
ne, non re-
mota prin-
cipio, & in
præc. q. 11,
art. 1.

In corp.

ARTICVLVS II.

Verum participans excommunicatus sit excommunicatus.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod participans excommunicatus non sit excommunicatus. Plus enim separatus est ab Ecclesia Gentilis, quam excommunicatus: sed ille qui participat Gentili, aut Iudæo, non est excommunicatus: ergo nec ille qui participat excommunicato Christiano.

¶ 2 Præterea, Si ille qui participat alicui excommunicato, sit excommunicatus, eadem ratione qui participat participantem, erit excommunicatus, & sic in infinitum procedetur, quod videtur absurdum: ergo non est excommunicatus qui excommunicato participat.

SED CONTRA est, quod excommunicatus est positus contra communionem: ergo qui cum communicat, a communione Ecclesie recedit, & sic videtur, quod sit excommunicatus.

RESPONDEO dicendum, quod excommunicatio potest in aliquo fieri dupliciter. Aut ita, quod ipse sit excommunicatus, quod omnibus sit participantis; & tunc non est dubium, quod quicumque participat ei, est excommunicatus maiori excommunicatione. Aut est excommunicatus simpliciter, & tunc aut participat aliquis ei in crimine, præben do ei consilium, auxilium, aut fauorem; & sic iterum est excommunicatus maiori excommunicatione: aut participat in alijs, sicut in verbo, vel in osculo, vel in mensa: & sic est excommunicatus minori excommunicatione.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Ecclesia non ita intendit corrigere infideles, sicut fideles, quorum cura sibi incumbit, & ideo non ita ardet a communione infidelium, sicut a communione fidelium illorum, quos excommunicat, super quos habet aliquam potestatem.

AD SECUNDVM dicendum, quod excommunicatio minori excommunicatione, licet communicare, & sic excommunicatio non transit in tertiam personam.

ARTICVLVS III.

Verum participans cum excommunicato in casibus non concessis, semper sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod participans cum excommunicato in casibus non concessis, semper sit peccatum mortale. Quia Decebat respondet, quod propter meritum mortis non debet aliquis excommunicato communicare, quia aliquis debet prius subire mortem, & mortaliter peccet: sed hæc ratio nulla esset, nisi participans cum excommunicato semper esset peccatum mortale: ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Facere contra præceptum Ecclesie est peccatum mortale. sed Ecclesia præcipit, quod excommunicato nullus communicet: ergo participare cum excommunicato, est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Nullus arceatur a perceptione Eucharistie pro peccato veniali: sed ille qui participat excommunicato in casibus non concessis, arceatur a perceptione Eucharistie, quia incurrit minorem excommunicationem: ergo participans cum excommunicato in casibus non concessis, peccat mortaliter.

¶ 4 Præterea, Nullus debet excommunicati maiori excommunicatione, nisi pro peccato mortali: sed aliquis secundum iura potest excommunicari maiori excommunicatione, propter hoc quod excommunicato participat: ergo participare cum excommunicato, est peccatum mortale.

SED CONTRA, A peccato mortali nullus potest absolvi, nisi super eo habet iurisdictionem: sed quilibet sacerdos potest absolvi a participatione cum excommunicatis: ergo non est peccatum mortale.

¶ Præterea, Pro mensura peccati debet esse poenæ modus: sed pro participatione excommunicationis secundum communem consuetudinem, non imponitur poenæ debita mortali peccato, sed magis debita venialiter: ergo non est peccatum mortale.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dicunt, quod quandoque aliquis participat excommunicato, vel verbo,

vel quocunque dictorum * modorum, secundum quos ei communicare non licet, peccat mortaliter, nisi in casibus a iure concessis: sed quia hoc videtur valde grave, & homo pro vno verbo leui quod excommunicatum alloquitur, mortaliter peccet, & multis excommunicatis laqueum damnationis injiceret; quod in eos retorqueretur: ideo alijs probabilis videtur, quod non semper peccet mortaliter, sed solum quando in crimine illi participat, vel in diuinis, vel in contemptu Ecclesie.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Decretalis * ille loquitur de participatione in diuinis. Vel dicendum, quod similis ratio est de peccato mortali & de veniali, quantum ad hoc, quod sicut peccatum mortale non potest bene fieri, ita nec veniale: & ideo sicut homo debet prius sustinere mortem, quam peccet mortaliter, ita etiam quam peccet venialiter, illo modo debuit, quod debet veniale vitare.

AD SECUNDVM dicendum, quod præceptum Ecclesie directe respicit spiritualia, & ex consequenti, legittimos actus: & ideo qui communicat ei in diuinis, facit contra præceptum, & mortaliter peccat: qui autem participat ei in alijs, facit præter præceptum, & peccat venialiter.

AD TERTIVM dicendum, quod aliquis etiam sine tali culpa quandoque ab Eucharistia arceatur: sicut patet in suspensis, vel interdictis; quia tales poenæ quandoque alicui pro culpa alterius, quæ in eis puniuntur, inferuntur.

AD QVARTVM dicendum, quod quamvis participare excommunicato, sit peccatum veniale; tamen participare ei pertinaciter, est peccatum mortale: & propter hoc potest aliquis excommunicari secundum iura *.

QVÆSTIO XXIII.

De absolutione ab excommunicatione, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de absolutione ab excommunicatione. Circa quod tria quaeruntur.

¶ Primo, utrum quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absolvi.

¶ Secundo, utrum aliquis possit inuitus ab excommunicatione absolvi.

¶ Tertio, utrum aliquis possit absolui ab una excommunicatione, & non a alijs.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utum quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absolvi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absolvi. Maius enim est vinculum peccati, quam ab excommunicationis: sed quilibet sacerdos potest subditum suum a peccato absolvi: ergo multo fortius ab excommunicatione.

¶ 2 Præterea, Remota causa, remouetur effectus: sed excommunicationis causa est peccatum mortale: ergo cum possit quilibet sacerdos a peccato illo mortali absolvi, poterit ab excommunicatione similiter.

SED CONTRA, Eiusdem potestatis est excommunicare, & excommunicatum absolvi: sed sacerdos inferiores non possunt suos subditos excommunicare: ergo nec absolvi.

RESPONDEO dicendum, quod a maiori excommunicatione quilibet potest absolvi, qui potest a peccato participationis absolvi. Si autem sit maior, aut est lata a iudice, & sic ille qui tulit vel eius superior potest absolvi: vel est lata a iure, & tunc Episcopus, vel etiam sacerdos, potest absolvi, exceptis sex casibus, quos sibi iuris cōditor, scilicet Papa reseruat. Præmissa est, quod aliquis injicit manus in clericum, vel in religiosum. * Secūndus est de illo, qui frangit Ecclesiam, & est denuntiatus. * Tertius est de illo, qui incendit Ecclesiam, & denuntiatus est. Quartus est de illo, qui in diuinis scienter communicat excommunicatis, nominaliter a Papa. Quintus, de illo,

In corp. or. ri. prace. † ut habetur tit. 1. q. 3. ca. 100. & 101. & 102. & 103. Decret. tit. 39. ca. 31. * citata ibi arg. 1.

* locis citatis in a. g. 4. & lib. 5. Decret. tit. 39. ca. 30.

Tho. in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. q. 1. & seq.

Vide librum 5. Decret. B. Gregorij tit. 39. † ibid. cap. 29. * ibid. c. 5. † ibid. cap. 19. 23. q. 8. c. 31. & 32. & Decret. loco citato, cap. 22.

de illo, qui falsificat literas Apostolicę sedis. Sextus, de illo qui excoicatus in crimine coicatur. Non n. debet absolui, nisi ab eo, qui excoicauit, etiā si non sit eius subditus: nisi propter difficultatē accedendi ad ipsum, absolueretur ab Epō, vel a sacerdote proprio, pręstata iuratoria cautione, q̄ parebit mandato illius iudicis, qui sententiam tulit. A primo autē casu, octo excipiuntur. Primus est in articulo mortis, in quo a qualibet excommunicatione potest quis a quolibet sacerdote absolui. Secundus, si sit ostiarius alicuius potētis, & nō ex odio vel proposito percussit Tertius, si percussus sit mulier. Quartus, si sit seruus, & dominus laedere de eius absentia, q̄ non est in culpa. Quintus, si regularis regularē pcurat, nisi sit enormis excessus. Sextus, si sit pauper. Septimus, si sit impubes, vel senex, vel valetudinarius. Octauus, si habeat inimicitias capitales. Sunt etiā alij septem casus, in quibus percussus clericum, excommunicatione non inuenit. Primo, si causa disciplinae, vt magister vel prelator, percussit. Secundo, si iocosa leuitate. Tertiō, si inuenit eum turpiter agentē cum vxore, vel matre, vel sore, vel filia. Quarto, si statim vinū repellat. Quinto, si ignoret eum esse clericum. Sexto, si inuenit eum in apostasia post trinam admonitionem. Septimo, si transferat se clericus ad actū penitus contrariū, vt si fiat miles, vel ad bigamiā transeat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quamuis vinculum peccati sit maius simpliciter, q̄ excoicationis, tamē quo ad aliqd, vinculum excoicationis est maius, inquantū non solum obligat quoad Deum, sed etiā in facie Ecclesię. Et ideo in absoluendo ab excoicatione requiritur iurisdicctio in exteriori foro, non autem in absoluteione peccato: nec exigitur cautio iuramenti, sicut exigitur in absoluteione ab excommunicatione; per iuramentum enim, controneria quę sunt inter homines, terminantur, secundum Apostolum.

AD SECUNDVM dicendum, quod cum excommunicationis natus non sit participes sacramentorum Ecclesię, sacerdos non potest absolute excommunicatū a culpa, nisi sit prius absoluit ab excommunicatione.

ARTICVLVS II.

Utrum aliquis possit absolui inuitus.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ nullus possit absolui inuitus. Spirituales enim non conferuntur alicui inuito: sed absolutio ab excommunicatione est beneficium spirituale: ergo nō potest praestari inuito.

¶ 2 Pręterea, Excommunicationis causa est contumacia: sed quando aliquis non vult absolui, excommunicationem contemnens, tunc est maximē contumax: ergo non potest absolui.

SED CONTRA, Excommunicatio contra voluntatem alicui potest inferri: sed contra voluntatem eueniunt, etiam contra voluntā tam amoueri possunt; sicut patet de bonis fortunę: ergo excommunicatio potest tolli ab aliquo inuito.

RESPONDEO dicendū, q̄ malū culpę & pęnę in hoc differunt, q̄ culpę principium est in nobis, q̄ omne peccatū voluntarium est: pęnę autem principium quandoq; extra nos est; non enim requiritur ad pęnā q̄ sit voluntariū: magis est de ratione pęnę, q̄ sit contra voluntatem. Et ideo sicut peccata non committuntur nisi voluntate, ita non remittuntur alicui inuito: sed excommunicatio sicut in aliquem inuitum ferri potest, ita etiam inuitus ab ea absolui poterit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod propositio habet veritatem de illis bonis spiritualibus, quę in voluntate nostra consistunt, sicut sunt virtutes quę non possunt a nolentibus perdi; scientia enim quamvis sit spirituale bonum, tamen potest a nolente per infirmitatem amitti. Et ideo ratio non est ad propositum.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ etiam manent cō

tumacia, potest aliquis differre excommunicationem iuste la tam remittere: si videat salutē illius expedire, in cuius medicinam excommunicatio lata est.

ARTICVLVS III.

Utrum aliquis possit absolui ab vna excommunicatione, nisi absoluitur ab omnibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ aliquis non possit absolui ab vna excommunicatione, nisi absoluitur ab omnibus. Effectus n. debet proportionari suę causę: sed causa excommunicationis est peccatum: cum ergo aliquis non possit absolui ab vno peccato, nisi absoluitur ab omnibus, nec in excommunicatione hoc esse poterit.

¶ 2 Pręterea, Excommunicationis absolutio in Ecclesiā fit: sed ille qui vna excommunicatione est irritus, extra Ecclesiā est: ergo quamdiu vna manet, ab alia absolui non potest.

SED CONTRA, Excoicatio quādam pęna est: sed ab vna pęna aliq; liberatur alia remanēt: ergo ab vna excommunicatione alia remanēt quis absolui potest.

RESPONDEO dicendū, q̄ excoicationes nō habent connexionē in aliquo: & ideo possibile est q̄ aliquis ab vna absoluit, & in altera remaneat. Sed circa hoc sciendū est, q̄ aliquis quandoq; est excoicatus pluribus excoicationibus a vno iudice: & tunc quando absoluitur ab vna, intelligitur ab omnibus absolui, nisi contrariū exprimitur, vel nisi cum quis absoluteōē impetrat de vno tantum casu excoicationis, cum tamen pluribus excoicatus sit. Quandoq; autē est excoicatus pluribus, excoicationibus a diuersis iudicibus: & tunc absoluitur ab vna excoicatione nō propter hoc est absoluit ab alia, nisi omnes alij ad petitionē eius, absoluteōē eius cōfirmauerint, vel nisi eos demānt vni absoluteōē.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omnia peccata habent connexionē in auersione voluntatis a Deo, cum qua non potest esse peccatorum remissio: & ideo vnum peccatum sine altero remitti non potest. Sed excommunicationes non habent aliquam talem connexionem, nec iterum absolutio ab excommunicatione impeditur propter voluntatis cōtrarietatem, vt dictū est: & ideo ratio non sequitur.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut pluribus de causis erat aliquis extra Ecclesiā: ita possibile est quod illa separatim remoueat quantum ad vnā causam; & maneat quantum ad alteram.

Q V A E S T I O XXV.

De indulgentiā secundum se, in tres articulos diuisa.

CONSEQUENTE R. cōsiderādū est de indulgentiā. Et primō de ea secundum se. Secūdo, de faciētib; indulgentiā. Tertiō, de recipientibus eā.

¶ Circa primum queruntur tria.

¶ Primō, vtrum per indulgentiam possit aliquid remitti de pęna satisfactoria.

¶ Secūdo, vtrum indulgentię tantum valeant quantum pronuntiantur.

¶ Tertiō, vtrum pro temporali subsidio sit indulgentia faciēda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum indulgentiā possit aliqd remitti de pęna satisfactoria.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ pindulgentiā nō possit aliquid remitti de pęna satisfactoria. Quia super illud 2. Timoth. 2. Negatis faciem. Quia si faceret, si dicta sua non impleat: sed ipse dixit Deut. 25. Pro mensura peccati erit & plagari modus: ergo nō pot alqd remitti de pęna satisfactoria, taxata secundum quantitatem culpę.

¶ 2 Pręterea, Inferior non potest absolute a culpa, quod superior obligauit: sed Deus i absoluteōe a culpa, obligat ad pęnā temporalem, vt dicit Hugo de S. Viā, ergo

Ad Hebr.
6. Nota cō
fessio.

95

* hoc est ad
art. 6. an
præced.

Aug. de ve
ra Relig. c.
84.

97

Th. 4. dist.
20. q. 1. ar.
3. q. 1. c.
sequenti
* Glor. ad
ibidem
† In tract.
S. Summ.
11.

ergo nullus homo potest absolvere à pena illa, aliquid inde dimittendo.

¶ Præterea, Hoc ad potestatem excellentiæ pertinet, vt sine sacramentis effectus sacramentorum tradatur: sed nullus hęc potestatem excellentiæ in sacramētis, nisi Christus: cū ergo satisfactio sit pars sacramētis penitentiæ, operans ad dimissionē penę debite, videtur qd nullus homo possit dimittere debitū penę sine satisfactio-
 ¶ Præterea, potestas ministri Ecclesię nō est tradita in destructionem, sed in adificationem: sed hoc ad destructionem pertineret, si satisfactio, quæ ad vtilitatem nostrā inducta est, inquantū remediū pber tolleretur: ex quo potestas ministrorum ecclesię ad hoc se nō extēdit.

SED CONTRA, 2. ad Corinth. 2. Nam & ego qd donauī, si quid donauī, pp vos in persona Christi, glo. * id est, ac si Christus donasset: sed Christus poterat relaxare absque omni satisfactioe penam peccati: patet Ioan. 8. de muliere adultera: ergo & Paulus potuit: ergo Papa potest qui nō est minoris potestatis in Ecclesiā, quam paulus fuit.

¶ Præterea, Ecclesiā vniuersalis non pōt errare, quia ille qui in omnibus exauditus est pro sua reuerentia, dixit Petro, super cuius confessione Ecclesiā fundata est ergo rogauī pro te, vt non deficiat fides tua, Lnc. 22. sed ecclesiā vniuersalis indulgētiās approbat, & facit: ergo indulgētiæ aliquid valent.

RESPONDEO dicendum, qd ab omnibus conceditur indulgētiā aliquid valere, quia impū esset dicere, qd Ecclesiā aliquid vanē faceret. Sed quidā dicunt qd non valent ad absolueūdū à reatu penę, quā quis in Purgatorio fm iudiciū Dei meretur, sed valent ab absolueūdum ab obligatione, quā sacerdos obligauit penitentem ad penam aliquam, vel ad quam ē ordinat ex Canonum statutis. Sed hæc opinio non videtur vera. Primo, quia est expresse contra priuilegiū Petro dato, cum dixit, qd vt qd in terra remitteret, in celo remitteretur. Vnde remissio quæ fit quantum ad forum ecclesię, valet et, quantum ad forum dei. Et præterea, ecclesiā huiusmodi indulgētiās faciēti, magis dīficat, qd adiunget, quia remitteret ad grauiore pœnas, si purgatoriū, absolueūdū à pœnitentijs iniūdis.

Et ideo aliter dicendum, qd valent & quantum ad forum ecclesię, & quantum ad iudiciū dei, ad remissionem penę residuæ post contritionem & absolueūdū, & confessionem, siue sit iniūcta, siue non. Ratio autē quare valere possint, est vnitas corporis mystici, in qua multi in operibus penitentię superrogauerunt ad mensurā debitorum suorum: & multas etiam tribulationes iniūstas sustinuerunt patienter, qd quas multitudo penarum poterat expiari, si eis deberetur: quorum meritorū tanta est copia, qd omnem penam debitam nunc viuētiis excedit, & pœpue pp meritū Christi, quod et in sacramentis operatur, non tñ efficacia eius in sacramentis includitur, sed sua infinitate excedit efficaciam sacramentorum. Dicitur * etiam supra, qd vnus pro alio facere pōt: sancti autem in quibus superabundantia operum satisfactiois inuenitur, nō d. terminatē pro isto qui remissione indiget, hūmō opera fecerūt, alias absque omni indulgentiā remissionem consequeretur: cōter pro toto ecclesiā, sicut Apostolus ait se adimplere ea quæ defunt passionum Christi in corpore suo pro ecclesiā, ad quam scribit Coloss. 1. & sic prædiciū meritū sint cōia totius Ecclesię. Ea autē quæ sunt alius multitudinis cōia, distribuūt singulis de multitudine. fm arbitrium eius, qui multitudinē præcē. Vnde sicut alius quis consequetur remissionem penę, si alius pro eo satisfecisset: ita si sibi satisfactio alterius per eum qui potest, distribuatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd remissio quæ per indulgētiās fit, non tollit quantitatem penę ad culpam: quia pro culpa vnus alius sponte penam sustinuit, vt dictum est. *

AD SECVNDVM dicendum, qd ille qui indulgētiās suscipit non absoluitur, simpliciter loquendo, à debito penę, sed dat ut sibi vnde debitum soluat.

AD TERTIVM dicendum, qd effectus sacramēntalis absolutionis est diminutio reatus: & hic effectus non inducit per indulgētiās, sed pro eo faciēti indulgētiās soluit penam, quam debuit, de bonis Ecclesię communibus: vt ex dictis patet. *

AD QVARTVM dicendum, qd maius remediū præbatur contra peccata vitanda ex gratia, qd ex assuetudine nostrorum operum. Et quia ex affectu, quæ accipiens indulgētiās concipit ad causam, pro qua indulgētiā datur ad gratiam disponitur: ideo et per indulgētiās remediū ad peccata vitanda datur & ita non est in destructionem indulgētiās dare, nisi inordinate dentur. Tñ consulendum est eis qui indulgētiās consequuntur, ne propter hoc ab operibus penitentię iniūctis abstineant, vt et ex his remediū consequantur, quāuis à debito penę essent immunes: & præcipue quia quandoque sunt plurium debitores, quam credant.

A R T I C V L V S II.

Utrum indulgentiæ tantum valeant, quantum pronuntiantur.

98

AD SECVNDVM sic proceditur. Videi qd indulgentiæ non tantum valent, quantum pronuntiantur. Indulgētiæ. n. non habent effectum nisi ex vi clauium: sed ex vi clauium non pōt habens clauē dimittere de penā peccati, nisi aliquid determinatū, cōsiderata quantitate peccati & contritionis penitentis: ergo cū indulgētiæ fiant p. libito institutis indulgētiis, vt, qd non valent tantū, quantum pronuntiantur.

¶ Præterea, Per debitum pœnæ homo à gloriæ ademptione retardatur, quam summe appetere debet: sed si indulgētiæ tantū valent quantum pronuntiant, in breui hō p. indulgētiās discurrens, possit ab otio reatu temporalis pœnæ immunis reddi: ergo vt, qd deberet hī ac qui rendis, oībus alijs operibus dimissis, homo vacare.

¶ Præterea, Aliquando datur indulgentia, qd qui dat auxilium ad aliquam fabricam erigendam, tertiam partem remissionis peccatorum consequatur. Si ergo indulgentiæ tantum valent, quantum prædicantur, tunc qui dat vnum denarium, & secundo vnum alium, & iterū vnum alium, plenam absolutionem ab omni peccatorum pœnā consequitur, quod videtur absurdum.

¶ Præterea, Quandoq. datur hoc modo indulgentia, qd qui vadit ad aliquam ecclesiā, septem annos remissionis consequatur: si ergo tantum valent indulgentiæ, quā tum prædicatur, ille qui habet domum suā iuxta ecclesiā illā, vel clericus ecclesię qui q. iotidie vadunt, consequuntur tantum quantum ille, qui à remotis partibus venit, quod vñ iniūstum: & iterum, vt vñ pluries illam indulgentiam consequitur in die, cum pluries vadat.

¶ Præterea, Idem videtur remittere alicui penam vltra iustam estimationem, qd remittere alicui causā, quā quantum ad hoc qd excedit, non re compensatur: sed illa qui facit indulgentiam, non possit remittere absque causā pœnam in toto vel in parte alicui, et si diceret Papa alicui: Ergo remitto tibi omnem pœnam debitā pro peccato: ergo videtur, qd nec possit aliquid dimittere vltra iustam estimationem. Sed indulgentiæ plerumque prædicantur vltra iustam estimationem: ergo non tantum valent, quantum prædicantur.

SED CONTRA, Iob. 13. Nunquid deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos? ergo ecclesiā prædicando indulgentiās, non mentitur & ita tantum valent, quantum prædicantur.

¶ Præterea, I. Corint. 13. dicit Apostolus: Si inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra: ergo quicquid in prædicatione falsum dicit, fidem quantum in se est, enauat, & ita mortaliter peccat: si ergo non tantū valet indulgentiā, quantum prædicantur, oēs mortaliter peccant, indulgentiam prædicantes, quod est absurdum.

RESPON-

Epist. 3. pa
rum ante
med 10. 2.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc est multi-
plex opinio: quidam. n. dicunt quod huiusmodi indulgentia non
valent, quantum predicant sed vnicuique tunc valet, quan-
tum fides & deuotio sua exigit. Sed dicunt quod Ecclesia
ad hoc ita pronuntiat, ut per quamdam p. fraude hoies ad
bene faciendum alliciat: sicut m. r. q. promittens filio po-
num, ipsum ad ambulandum p. prouocat. Sed hoc v. valde
periculosum dicere sicut. n. dicit Aug. * in epistola ad
Hieron. Si in sacra scriptura deprehenditur aliquid falsi-
tatis, iam robur auctoritatis sacra scriptura perit, & simi-
liter si in predicatione Ecclesie aliqua falsitas deprehen-
deretur, non essent documenta ecclesie al. cuius aucto-
ritas ad roborandam fidem. Et ideo alii dixerunt, quod ta-
tum valet quantum pronuntiantur, s. m. iusta a stimatio
nem, non tunc dantis indulgentiam, qui nimis forte as-
timat, quod datur, aut s. m. estimationem recipientis, q. nimis
parum estimare posset qd datur: sed s. m. iustam aestima-
tionem, quae iusta est s. m. iudicium bonorum, pensata
condicione personae, & vtilitate & necessitate ecclesie,
quia vno tempore ecclesia plus indiget, quam alio.

Quod haec est opinio stare non potest, ut v. primo, quia s. m.
hoc indulgentia non valent ad remissionem, sed magis
ad commutationem quandam. Et p. terea, predicatione Eccle-
siae ad mendacium non excusaret, cum quicunque indulgentia p.
dicat longe maior, q. iusta aestimatio possit requirere,
omnes p. dictis conditionibus pensatis. Sicut q. Papa dat
indulgentiam, qd pergens ad vnam Ecclesiam, habeat
septem annos indulgentiae: cuiusmodi et indulgentia a
Beato Gregorio in stationibus Romae instituta sunt. Et
ideo alii dicunt, q. quantitas remissionis in indulgentiis
non mensuranda est tantum s. m. deuotionem suscipie-
tis, ut prima opinio dicebat, neque s. m. quantitate eius
quod datur, sicut dicebat secunda: sed s. m. causam, pro
qua indulgentia datur, ex qua reputatur quis dignus, ut
talem indulgentiam consequatur. Vnde secundum q.
accedit ad causam illam, secundum quam consequitur re-
missionem indulgentiae, vel in toto, vel in parte.

Quod hoc iterum non potest valere consuetudine ecclesie,
q. interdum maiorem pro eadem causa, interdum minorem indu-
gentiam ponit: sicut rebus eodem modo se habentibus, quicunque
datur vnus annus visitationis ecclesiae vnam, quicunque 40.
dies, prout gratiam Papa facere voluerit, indulgentia co-
stituitur. Vnde quantitas remissionis, indulgentiae non est
mensuranda ex causa, q. facit aliquem indulgentia dignum.
Et ideo aliter dicendum est, q. quantitas effectus sequitur
quod datur: s. m. causa, causa aut remissionis pena: indul-
gentiae non est nisi abundantia meritorum ecclesiae, quae
se habet sufficienter ad totam penam expandendam, non aut
causa remissionis effectiua est, vel deuotio, vel labor vel
datus recipientis indulgentia, aut causa pro qua fit indul-
gentia. Vnde non oportet ad aliquid horum proportionare
quantitatem remissionis, sed ad merita ecclesiae, quae su-
perabundant, & ideo s. m. qd applicatur ad istum, s. m. hoc
remissionem consequitur. Ad hoc autem q. applicent isti
requirunt auctoritates dispensandi huiusmodi thesaurum, &
& vno eius cui dispensatur ad eum, q. merebatur (qd fit
p. charitatem) & r. dispensationis, s. m. quam saluati
intentione illorum, q. opera meritoria fecerunt: fecerunt enim
ad honorem dei, & vtilitatem ecclesiae in generali. Vnde
quocumque causa addit, q. in vtilitatem ecclesiae & honorem
Dei vergat, sufficiens est r. indulgentias faciendi. Et ideo
secundum alios dicendum, q. indulgentia simpliciter
tantum valet quantum praedicatur, dummodo ex par-
te dantis sit auctoritas, & ex parte recipientis charitas,
& ex parte causae, pietas, quae comprehendit honorem
Dei & proximi vtilitatem. Nec in hoc fit nimis magnu
forum de misericordia Dei. (ut quidam dicunt) nec di-
uina iustitia derogatur: quia nihil de pena dimittitur,
sed vnus vnus, alteri computatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod clausis, sicut su-
pra dictum est, * est duplex, scilicet ordinis & iurisdic-
tionis. Clausus ordinis sacramentale quoddam est, & quae sa-

cramentorum effectus non sunt determinati ab hoie,
sed a Deo, ideo non potest taxare sacerdos, quantum per
clauem ordinis in foro confessionis de poena debita di-
mittat: sed tantum dimittitur, quantum deus ordinauit. Sed
clausus iurisdictionis non est quid sacramentale, & esse
eius arbitrio hoies subiacet: & huiusmodi clausus ef-
fectus est remissio quae est per indulgentias, cum non per-
tineat ad dispensationem sacramentorum talis remissio, sed
ad dispensationem bonorum communium Ecclesiae, &
ideo et legati non sacerdotes, indulgentias facere possunt.
Vnde in arbitrio dantis indulgentia est, taxare quantum
per indulgentiam de poena remittatur. Si tamen in ordi-
nate remittat, ita q. homines quasi pro nihilo ab operi-
bus penitentiae reuocent, peccati faciens tales indul-
gentias, nihilominus quis plenam indulgentiam consequitur.

AD SECVNDVM dicendum, q. quauis indulgentia
multum valeat ad remissionem poenae, tamen alia opera satis-
factionis sunt magis meritoria respectu p. m. essentialis
qd in infinitum melius est, q. dimissio poenae temporalis.

AD TERTIVM dicendum, q. quid datur indulgentia in
determinate (q. dat auxilium ad fabricam Ecclesiae) intel-
ligitur tale auxilium, qd fit conueniens ei, q. auxilium
dat, & s. m. qd accedit ad hoc, s. m. hoc plus vel minus de
indulgentia consequitur. Vnde et aliquis pauper dans vnu
denarium, consequitur totam indulgentiam: non autem
diues, quem non decet ad opus t. pium & fructuosum,
ita parum dare: sicut non diceretur Rex alicui homini
auxilium facere, si ei obolum daret.

AD QVARTVM dicendum, q. ille q. est vicinus
Ecclesiae, & Ecclesiae sacerdos & clerici consequuntur
tantam indulgentiam, sicut illi q. venient a mille diariis:
quia remissio non proportionatur labori, ut dictum est, * sed
meritis q. dispensantur: sed ille q. plus laborat, plus de
merito acquiritur. Sed hoc intelligendum q. indistincte
indulgentia datur. Quicquid n. distinguat, sicut Papa in ge-
neralibus absolutiombus, illis q. transiunt mare dat q.
que annos, alijs q. transiunt montes, tres alijs, vnu. Nec
tunc quocumque vadit infra tps indulgentiae, toties eam
consequitur. Quicquid autem ad determinatum tps datur, ut est
d. r. Quicunque vadit ad Ecclesiam talem, vsque ad tale
tps. habet tantum de indulgentia: intelligitur semel ta-
tum. Sed si in aliqua Ecclesia sit indulgentia perennis,
sicut in Ecclesia beati Petri, quadraginta dierum: tunc
quoties aliquis vadit, toties indulgentiam consequitur.

AD QVINTVM dicendum, q. causa non requiritur
ad hoc q. vnus eam mensurari debeat remissio poenae: sed
ad hoc quod intentio illorum, quorum merita commu-
nicantur, ad ipsum penitentem possint. Bonum autem vnus
communicatur alteri dupliciter. Vno modo, per chara-
cterem, & sic, etiam sine indulgentiis aliquis est om-
nium bonorum particeps, quae sunt, si in charitate sit.
Alio modo, per intentionem facientis, & sic per indul-
gentias, si causa legitima addit, potest intentio illius, qui
vtilitate Ecclesiae operatus est, ad istum continuari.

ARTICVLVS III.

Utrum pro temporalibus subsidio debeat fieri indulgentia.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt, q. pro tpali
subsidio non debeat fieri indulgentia, quae remis-
sio peccatorum est quoddam spirituale: sed dare p. ri-
tuale pro tpali, est simonia: * ergo hoc fieri non det.
Praeterea, spiritualia subsidia sunt magis necessaria
quam temporalia: sed pro spiritualibus subsidijs non vi-
dentur fieri indulgentiae: ergo multo minus pro tem-
poralibus fieri debent.

SED CONTRA est communis Ecclesiae consuetudo,
quod pro peregrinationibus & elemosinis faciendis,
indulgentias facit.

RESPONDEO dicendum, quod temporalia ad spi-
ritualia ordinantur, quia propter spiritualia debemus
viri tpalibus, & ideo pro tpalibus simpliciter non po-
tunt fieri indulgentiae, sed pro tpalibus ordinatis
ad spi-

Q. 4. 19.
in 3. corp.

factio: ergo vnus potest pro alio indulgentiam accipere & sic ille consequetur indulgentiam, qui non fecit hoc, pro quo indulgentia datur.

SED CONTRA, Remota causa, remouetur effectus: si ergo aliquis non facit hoc, pro quo indulgentia datur, quod est indulgentia causa; indulgentiam non consequitur.

RESPONDEO dicendum, qd non existente conditione, non consequitur illud quod sub conditione datur: unde cum indulgentia datur sub conditione, qd aliquis aliquid faciat vel det; si illud non exerceat, indulgentiam non consequitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd hoc intelligitur quantum ad premium essentiale: sed non quantum ad accidentalia aliqua premia, sicut est dimissio poenae vel aliquid huiusmodi.

AD SECVNDVM dicendum, qd opus proprium potest quis applicare per intentionem cuiusque voluerit, & id pot pro quocunq; vult, satisficere: sed indulgentia non pot applicari aliq. & nisi ex intentione eius, qui dat indulgentiam: & ideo cum ipse applicet ad facientem, vel dantem hoc aut illud, ille non pot, qui hoc facit, ad alterum hanc intentionem transferre. Si ramen sic fieret indulgentia, ille qui facit, vel pro quo hoc fit, habet tantam indulgentiam, valeret ei, p quo fit, nec tñ iste qui facit hoc opus, daret alteri indulgentiam, sed ille qui indulgentiam sub tali forma facit.

A R T I C V L V S I I I I.

Utrum indulgentia valeat ei qui facit.

AD QVARTVM sic proceditur videtur, quod indulgentia non valeat ei qui facit, quia facere in indulgentia est iurisdictionis: sed nullus in seipsum potest exercere ea, quae sunt iurisdictionis, sicut nullus potest se excommunicare. ¶ Ergo nullus potest indulgentia a se facta particeps esse.

¶ Præterea, Secundum hoc, ille qui facit indulgentiam, potest pro aliquo modico facto sibi poenam remittere omnium peccatorum, & ita impunè peccaret: quod videtur abominabile.

¶ Præterea, Eiusdem potestatis est facere indulgentias & excommunicare: sed aliquis non potest excommunicare seipsum: ergo nec indulgentia, quam facit, particeps esse potest.

SED CONTRA est, quod tunc esset ipse peioris conditionis, quam alij, si ipse non posset vti thesauro Ecclesiae, quem alij dispensat.

RESPONDEO dicendum, qd indulgentia debet ex aliqua causa dari ad hoc, qd aliquis per indulgentiam ad actum aliquem prouocetur, qui in utilitate Ecclesiae, & in honore Dei vergat. Prælati autem, cui cura vniuersitatis ecclesiarum & honoris diuini propagandi est commissa, non habet causam, vt seipsum ad hoc prouocet: & ideo non potest facere indulgentiam sibi tantum, sed potest vti indulgentia, quam pro alijs facit; quia alijs subest causa faciendi.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd actus iurisdictionis non potest aliquis in seipsum exercere: sed eis causa auctoritate iurisdictionis dantur alijs, potest etiam prælati vti, tam in temporalibus quam in spiritualibus. Scituerunt sacerdotes sibi Eucharistiam accipit, quam alijs dat. ¶ Et ita etiam episcopus potest accipere sibi suffragia ecclesiarum: quia alijs dispensat, quorum effectus in media tua est remissio poenae per indulgentias, & non actus iurisdictionis.

AD SECVNDVM patet solutio ex dictis.

AD TERTIVM dicendum, quod excommunicatio potestur per modum sententiae, quam nullus in seipsum ferre potest, eo qd in iudicio non pot ideo esse iudex & reus. Indulgentia autem non per modum sententiae datur, sed per modum dispensationis cuiusdam, quam homo potest facere ad seipsum.

Supple. 3. par. S. Thomae.

Q V A E S T I O XXVIII.

De solemnitate poenitentiae, in tres articulos diuisa.

CONSEQUENTER considerandum est de solemnitate poenitentiae.

¶ Circa quod tria quaeruntur.

¶ Primo, utrum aliqua poenitentia possit publicari vel solennizari.

¶ Secundo, utrum sollemnis poenitentia possit iterari.

¶ Tertiò, utrum publica poenitentia imponenda sit mulieribus.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Utrum aliqua poenitentia debeat publicari vel solennizari.

AD PRIMVM sic proceditur, videtur, qd non debeat aliqua poenitentia publicari vel solennizari, quia non licet sacerdoti, etiam metu, peccatum alicuius confiteri, quantumcumque publicum: sed per poenitentiam sollemnem publicatur peccatum: ergo non debet solennizari.

¶ Præterea, iudicium debet esse secundum conditionem fori: sed poenitentia est quoddam iudicium, quod in foro occulto agitur: ergo non debet publicari, vel solennizari.

¶ Præterea, poenitentia omnes defectus reuocat ad perfectum, vt Ambrosius dicit. Sed solennizatio facit contrarium, quia poenitentem multis defectibus innectit, non enim laicus potest post sollemnem poenitentiam ad clericatum promoueri, nec clericus ad superiores ordines. Ergo poenitentia non est solennizanda.

SED CONTRA, Poenitentia est quoddam sacramentum: sed in quolibet sacramento sollemnitas quadam adhibetur: ergo & in poenitentia adhiberi debet.

¶ Præterea, Medicina debet respondere morbo: sed peccatum quandoque est publicum, qd multos ad exemplum peccandi trahit: ergo & poenitentia, qd est medicina ei, debet esse publica & sollemnis, quia multi adificuntur.

RESPONDEO dicendum, qd aliqua poenitentia debet esse publica & sollemnis pp quatuor. Primo, vt peccatum publicum publicum habeat medicinam. Secundo, quia maxima confusio est in mundo, est dignus, qd grauissimum scelus commisit. Tertiò, vt sit alijs ad terrorem. Quarto, vt sit ad exemplum poenitendi, ne desperent qui in grauibz peccatis detinentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd sacerdos non reuelat confessionem, tale poenitentiam iniungendo, quamvis suspicio oriatur illum aliquid enorme peccatum commississe. Non enim culpa pro certo scitur ex poena, quia quandoque aliquis poenitentem pro alio facit: sicut legitur in vitis Patrum de quodam, qui, vt socium suum ad poenitentiam prouocaret, ipse cum eo poenitentiam egit. Si autem peccatum sit publicum, ipse poenitens exequendo poenitentiam, confessionem a se factam manifestat.

AD SECVNDVM dicendum, qd poenitentia sollemnis, quantum ad iniunctionem, non exit fori occultum: quia sicut occulte quis confitetur, ita occulte ei poenitentia iniungitur: sed executio exit forum occultum, & hoc non est inconueniens.

AD TERTIVM dicendum, qd poenitentia quamuis reuocet omnes defectus restituendo in pristinum gratiam, non tñ semper restituit in pristina dignitate, & ideo et mulieres post peccatum poenitentia de fornicatione, non velant: quia dignitatem virginis non recuperant, Et & similes similiter post publicam poenitentiam peccatorum non redit ad hanc dignitatem, vt possit ad clericatum alium, & episcopi talē ordinem, potestate ordinandi priuari debet nisi forte necessitas ecclesiae id exposcat, aut consuetudo; tunc enim dispensatio recipitur ad minores ordines, non autem ad sacros ordines. Primo, pp dignitatem ordinis iutorum.

Secundo, propter timorem recidendi. Tertiò, pp secundam vitam vitandam, quod posset in populo oriri ex memoria precedentium peccatorum. Quarto, qd non habet frontem alios coram, endi, cum peccatum eius fuerit publicum.

D. d. AR.

IO 8

Th. 2. m. 4.
dist. 1. c. 9. 1
ar. 5. q. 2. 09
sed. 6
q. 1. 8. ar. 6
ad hunc An
gu. li. 3. hy
pognost. 2
medio ulio
nom. 9.

de poenit. 8.
1. c. 6. post
med. & li.
1. de dec. 11.
1. c. 6. 10.

Supp. q. 12.
ar. 6.

Aug. epis.
10. ad Boni
facium, &
hinc 2. de
cre. di. 5. 0.
c. 59. 2. 0.
ibid. c. 50.
Et 61. 1. 10
concil. Car
thag. 4. c. 6.
68. et in co
ch. Agate.

habent 2
concha. Tolo
tana. 2. c. 2
et in decre.
di. 50. c. 7. 0.

109

ARTICVLVS II.

Utrum solennis penitentia iterari possit.

AD SECVNDVM sic proceditur videtur, qd sollemnis penitentia iterari possit. Sacramenta n. quæ characterem non imprimunt, cum sua sollemnitate iterari possunt, sicut Eucharistia, & extrema vnctio, & hmoi: sed penitentia non imprimi characterem: ergo cum sua sollemnitate iterari potest.

¶ Præterea, Penitentia sollemnizatur propter gravitatem & manifestationem peccati: sed post peractam penitentiam, cõtingit similia peccata cõmittere, vel et graviora: ergo sollemnis pnia iteri debet adhiberi.

SED CONTRA, sollemnis penitentia significat electionem primi hominis de paradiso: sed hæc tantum semel est facta: ergo & penitentia sollemnis tantum semel debet fieri.

RESPONDEO dicendum, qd sollemnis penitentia iterari non deet, propter tria. * Primo, ne ex iteratione vilescat. Secundo, propter significationem, qd significat expulsiõnem primi hominis de paradiso, qd semel facta est. Tercio, quia sollemnizatio est quasi quedam professio penitentiam perpetuò conferuandi: & ideo iteratio sollemnitati repugnat. Si tñ postmodum peccaverit, non clauditur ei locus penitentia: sed penitentia sollemnis iterum ei iniungenda non est.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd in illis sacramentis, in quibus sollemnitas operatur, iteratio sollemnitati repugnat, vt est in proposito. & ideo non est simile.

AD SECVNDVM dicendū, qd quamuis rōne criminis deberetur sibi eadem penitentia, tamen sollemnitas iteratio non competit, propter prædictas causas. *

ARTICVLVS III.

Utrum sollemnis penitentia sit imponenda mulieribus, atque clericis, & utrum a quolibet sacerdote possit imponi.

AD TERTIVM sic proceditur. videtur, qd sollemnis penitentia, non sit imponenda mulieribus. * Quia vir cui imponitur sollemnis penitentia debet comam abicere, sed hoc non competit mulieri, vt patet i. ad Cor. 11. ergo non debet agere sollemnem penitentiam.

¶ Item, videtur, qd clericis sit imponenda, quia imponitur propter gravitatem delicti: sed idem peccati gravior est in clerico, quàm in laico: ergo magis debet imponi clerico, quàm laico.

¶ Item, videtur, quod a quolibet sacerdote possit imponi. Quia absolvere in foro penitentiali est eius, qui habet claus: sed simplex sacerdos habet claus: ergo potest esse minister huiusmodi penitentia.

RESPONDEO dicendum, qd omnis sollemnis penitentia est publica: sed non conueniunt. Penitentia n. sollemnis hoc modo fit. In capite quadragesimæ tales penitentes presentantur sicut cum presbyteris suis, Episcopo ciuitatis ante fores ecclesiæ, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, coma deposita: & eis in ecclesiam introductis, Episcopus cum omni clero, se prem Psalmos penitenciales dicit, & postmodum eis manum imponit. aquam benedictam super eos spargit & cinerem capiti bus superponit, cilicio * colla eorum operit & denuntiat eis lachrymabiliter: qd sicut Adam effectus est de paradiso, ita ipsi de ecclesia eiciuntur, postea iubet ministris vt eos ab ecclesia pellant, clero eos psequente cū hoc Responsorio: in sudore vultus tui, &c. In carna aut Dñi quolibet anno a suis presbyteris in ecclesia reducunt, & erunt ibi vsque ad octauas pasche, ita tñ qd non cõcubant, nec pacem accipiunt, & sic fiet quolibet anno, nouique ad ius ecclesiæ sue ut eis introductus. Vltima aut reconciliatio referatur, episcopo, ad quod solum spectat sollemnis pnia impositio. * Potest autem imponi viris & mulieribus: sed non clericis, propter scandalum. Non autem talis penitentia debet imponi nisi pro peccato quod totam cõmo-

uerit urbem. Publica autē & non sollemnis pnia, est qd in facie ecclesiæ fit, sed non cum sollemnitate prædicta, sicut peregrinatio per mundum cum baculo cubitali & hæc potest iterari, & a simplici sacerdote iniungi, & potest etiam clerico imponi. Tamen quandoque sollemnis penitentia accipitur pro publica: & secundum hoc auctoritates quædam variè loquuntur de sollemn.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd mulier hēt comam in signū subiectionis nō aut viri: & ideo non cõpetit, vt in penitentia mulieri coma deponatur, sicut viro.

AD SECVNDVM dicendū, qd quamuis in eodē genere peccati clericus plus peccet qd laicus, tamen nō imponitur ei penitentia sollemnis, ne ordo veniat in cõtemptum: vnde non deferitur persona: sed ordini.

AD TERTIVM dicendum, qd magna peccata indigent magna cautela ad sū curationem: & ideo iniunctio penitentia sollemnis, quæ non nisi pro grauissimis peccatis fit, soli episcopo reservatur.

QVAESTIO XXX.

De sacramento extrema vnctionis quantum ad ipsius essentiam & institutionem, in nouem articulos diuisa.

POST HÆC considerandū est de sacramento extrema vnctionis, de quo quinque videnda sunt. * Primo, de essentia lib' ipsius, & de eius institutione.

¶ Secundo de effectu ipsius.

¶ Tercio, de ministro ipsius.

¶ Quarto, de eo cui confertur debet & in qua parte.

¶ Quinto, de eius iteratione.

Circa primum quaruntur nouem.

¶ Primo, utrum extrema vnctio sit sacramentum.

¶ Secundo, utrum sit vnum sacramentum.

¶ Tercio, utrum hoc sacramentum fuerit a Christo institutum.

¶ Quarto, utrum oleum oliuæ sit conueniens materia, huius sacramenti.

¶ Quinto, utrum oporteat oleum esse consecratum.

¶ Sexto, utrum oporteat materiam huius sacramenti per episcopum consecrari.

¶ Septimo, utrum hoc sacm' habeat aliquā formam.

¶ Octauo, utrum forma huius sacramenti debeat proferri per orationem deprecatiam.

¶ Nonno, utrum prædicta oratio sit competēs forma huius sacramenti.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum extrema vnctio sit sacramentum

AD PRIMVM sic proceditur. videtur, qd extrema vnctio non sit sacramentum, quia sicut oleū affumitur ad infirmos, ita ad cathecumenos: sed vnctio quæ sit oleo ad cathecumenos, non est sacramentum: ergo nec extrema vnctio quæ sit oleo ad infirmos.

¶ Præterea, sacramenta veteris legis fuerant signa sacramentorum nouæ legis: sed extrema vnctio nō habuit aliquam figuram in veteri lege: ergo non est sacramentum nouæ legis.

¶ Præterea, secundum Dionysium * omne sacramentum est vel ad purgandum, vel ad illuminandū, vel ad perficiendū, sed extrema vnctio non ponit neque ad purgandū, nec ad illuminandū, (quia hoc sibi baptismo attribuitur) neque ad perficiendū (quia hoc fm ipsum Dionys' * pertinet ad Christum & ad Eucharistiam.) Ergo extrema vnctio non est sacramentum.

SED CONTRA, sacramenta Ecclesiæ sufficienter subueniunt defectibus hominum secundum quolibet statum: sed exeuntibus non subuenit aliud, quàm extrema vnctio: ergo ipsa est sacramentum.

¶ Præterea, sacramenta nihil aliud sunt, qd quedam spirituales medicine, sed extrema vnctio est quedam spiritualis medicina, quia valet ad remissionem peccatorum, vt habetur iacob. 5. ergo est sacramentum.

RESPONDEO dicendum, qd in his quæ ecclesiæ visi-

Aug. epis.
54 ad M
ced to 2. et
hinc de po
m. d. 3. c. 20
et 4. sent.
di. 14 q. 2.
et in decr.
di. 50. c. 63
+ decr. dist.
50. c. 65.
in cor. 12
c. 20. art.

110
vt patet ex
cõcil. Aga
ten. c. 1. et
in decr. di.
50. c. 64.

hæc habetur
in decr.
dist. 50. c. 65. in
epist. ad a
pist.

Ad capitula

vt dicitur
decr. dist.
50. cap. 64.

in hoc co.

decr. dist.
50. c. 65.

111

thom in 4.
di. 23. q. 1.
ar. 1. 3. 1.
& seq.

Ex c. 2. in
c. 1. b. 1. m.

em. a. c. 1. in
b. 1. m. 1. b. 1. m.

concl. 1. b. 1. m.

concl. 1. b. 1. m.

concl. 1. b. 1. m.

concl. 1. b. 1. m.

concl. 1. b. 1. m.

concl. 1. b. 1. m.

visibiliter operatur, quædam sunt sacramenta, ut Baptismus, quædam sacramentalia, ut exorcismi: quorum est hæc differentia, quia sacramentum dicitur illa actio Ecclesiæ, quæ attingit ad effectum principaliter intentum in administratione sacramentorum: sed sacramentalia dicitur illa actio, quæ quavis non pingat ad illum effectum, tamen ordinatur aliquo modo ad illam actionem principalem. Effectus autem intentus in administratione sacramentorum, est curatio morbi peccati: unde illa. 17. Hic est ovis fructus vis tollatur peccati, & iocum ad hunc effectum pingat extrema unctio, ut ex verbis Iaco. patet, nec ordinatur ad aliud sacramentum quasi ei annexum, constat, quod extrema unctio non est sacramentum, sed sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod oleum quo cathecumini inunguntur, sua unctione non pducit ad peccati remissionem, quia hoc ad baptismum pertinet, sed aliquo modo ad baptismum disponit, ut supra dictum est, & ideo illa unctio non est sacramentum, sicut unctio extrema.

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc sacramentum immediate hominem ad gloriam disponit, cum exantibus a corpore detur: & quia in veteri lege non erat adhuc prout perueniendi ad gloriam, quia neminem ad perfectum adduxit lex: ideo illud sacramentum ibi præfiguratum non debuit per aliquod sacramentum sibi redens, sicut per figuram eiusdem generis, quamvis per figuras remotas aliquo modo figuratum sit, in omnibus curationibus quæ leguntur in veteri testamento.

AD TERTIVM dicendum, quod Dionysius non facit aliquam mentionem de extrema unctione, sicut nec de poenitentia, nec de matrimonio: quia ipse non intendit determinare de sacramentis, nisi quatenus per ea innotescere possit Ecclesiæ hierarchia ordinata dispositio quantum ad ministros & actiones ministrorum & recipientium. Tunc cum per extremam unctionem aliquis consequatur gratiam, & remissionem peccatorum, non est dubium, quod extrema unctio habet vim illuminatam & purgativam, sicut Baptismus, quamvis non ita plenam.

A R T I C V L V S II.

Utrum extrema unctio sit unum sacramentum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod extrema unctio non sit unum sacramentum, quia unitas rei est sua forma, unde ex eodem res habet esse & unitatem: sed forma huius sacramenti frequenter iteratur, etiam eadem vice & materia pluries, cum iunctio adhibetur secundum diversas partes: ergo non est unum sacramentum.

Præterea, ipsa unctio est sacramentum, ridiculum enim est dicere quod oleum sit sacramentum: sed sunt plures unctiones: ergo sunt plura sacramenta.

Præterea, unum sacramentum ab uno ministro perficitur in aliquo casu extrema unctio non potest perfici ab uno ministro, sicut si post primam unctionem factam a sacerdote moriatur, tunc n. alius sacerdos debet ulterius procedere: ergo extrema unctio non est unum sacramentum.

SED CONTRA. Sicut se habet immersio ad baptismum, ita se habet unctio ad hoc sacramentum: sed plures immersiones sunt unum sacramentum baptismi, ergo & plures unctiones sunt unum sacramentum extremae unctionis. Præterea, si non esset unum sacramentum, tunc facta prima unctione non oporteret ad perfectionem sacramenti quod fieret secunda, quia quodlibet sacramentum habet esse perfectum, sed hoc falsum est, ergo est unum sacramentum.

RESPONDEO dicendum, quod unum numerum, per se loquendo, dicitur tripliciter. Vno modo, sicut indivisibilis. Alio modo, sicut potentia est plura, ut punctus & unum, sed plura potentia, ut linea. Tertio modo, sicut perfectum aliquod, quod ex pluribus partibus constituitur, (ut doctus) quod est multa quodammodo et in actu, sed illa multa conveniunt in aliquo uno, & hoc modo quodlibet

Supple. 3. par. 3. Thomæ.

sacramentum dicitur unum, inquantum multa quæ sunt in uno sacramento, adunantur ad unum significandum vel causandum, quia sacramentum significandum vel causandum una actio sufficit ad perfectam significationem, unitatem sacramenti constituit in illa actione tantum, sicut patet in confirmatione. Quando autem significatio sacramenti potest esse & in una & in multis actionibus, tunc sacramentum perficitur per unam actionem & pluribus: sicut Baptismus una immersione & tribus, quia ablutio, quæ significatur in Baptismo, potest esse per unam immersionem & per multas. Quando autem perfecta significatio non potest esse nisi per plures actiones, tunc plures actiones sunt de perfectione sacramenti: sicut patet in Eucharistia, quia resectio corporalis, quæ significatur spiritualiter, non potest esse nisi per cibum & potum. Et simile est in hoc sacramento: quia curatio interiorum vulnerum non potest perfecte significari nisi per applicationem medicinae ad diversas vulnerum radices: & ideo plures actiones sunt de perfectione huius sacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod unitas totius perfecti non tollitur propter diversitatem materiae aut formæ, quæ est in partibus totius. Sicut constat quod non est eadem materia carnis & ossis, ex quibus constituitur unus homo, nec eadem forma: & similiter etiam in sacramento Eucharistia: & in hoc sacramento pluralitas materiae & formæ unitatem sacramenti non tollit.

AD SECVNDVM dicendum, quod quamvis illæ actiones sint plures simpliciter, tamen uniantur in una perfecta actione, quæ est unctio omnium exteriorum sensuum, quibus hauritur morbus interior.

AD TERTIVM dicendum, quod quis in Eucharistia si post consecrationem panis, moriatur sacerdos, alius sacerdos possit procedere ad consecrationem vini, incipiens ubi ille dimisit, vel etiam incipere a capite supra altarem materiam, tamen in extrema unctione non potest a capite incipere, sed debet semper procedere: quia unctio in eadem parte facta tantum valet, ac si consecraretur bis eadem hostia: quod nullo modo faciendum est. Nec tamen ministrorum pluralitas tollit unitatem huius sacramenti, quia instrumentaliter tantum operantur: mutatio autem martellorum non tollit unitatem operationis fabri.

A R T I C V L V S III.

Utrum hoc sacramentum fuerit a Christo institutum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non fuerit institutum a Christo. Quia de institutione sacramentorum, quæ Christus instituit, fit mentio in Evangelio, sicut de Eucharistia & Baptismo, sed nulla fit mentio de extrema unctione: ergo non est a Christo instituta.

Præterea, Magister expressè dicit in 4. di. 11. 23. quod est institutum ab Apostolis: ergo ipse Christus per se non instituit.

Præterea, Sacramentum quod Christus instituit, etiam ipse per se exhibuit, ut patet de Eucharistia & Baptismo, sed hoc sacramentum nulli ipse exhibuit: ergo per se non instituit.

SED CONTRA. Sacramenta nouæ legis sunt digniora, quæ sacramenta veteris legis sunt: sed oia sacramenta veteris legis sunt a Deo instituta: ergo multo fortius oia sacramenta nouæ legis habent institutionem ab ipso Christo. Præterea, Eiusdem est instituire & statui removere: sed ecclesia quæ in successoribus Apostolorum habet eandem auctoritatem, quam Apostoli habuerunt, non posset auferre sacramentum extremæ unctionis: ergo Apostoli non instituerunt, sed ipse Christus.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam dicunt quod sacramentum istud, & confirmationem, Christus non instituit per se, sed apostoli instituendum dimisit, quia hæc duo propter plenitudinem gratiæ, quæ in eis confert, non tuerantur ante spiritus sancti missionem plenissimam, instituit unde sunt ita sacramenta nouæ legis, quæ in veteri lege figuram non habuerunt.

Da a b u r u n t .

3. p. q. 63
ar. 1.

3. p. q. 22
ar. 2.

113

Li. 4. Sent.
m. di. 2. r.
parag. 2.

SED CONTRA est, quæ etiam in alijs sacra-
mentis materia per Episcopum cõsecratur: ergo ita debet eõ ista.

RESPONDEO dicendum, quod minister sacramen-
ti nõ inducit effectũ sacramenti propria virtute, vt prin-
cipale agens; sed per efficaciam sacramenti quã dispensat:
quæ quidem efficaciam primò est à Christo, & ab ipso
in alios descendit ordinatè, scilicet in populo, median-
tibus ministris qui sacramenta dispensant; & in mini-
stros inferiores mediantribus superioribus, qui materia
sanctificat. Et ideo in omnibus sacramentis, quã indi-
catur materia sanctificata, prima sanctificatio mate-
ria fit per Episcopum, & vñs quandoque per sacerdotem;
vt ostenditur sacerdotalis potestas ab Episcopali
deriuata: sicut in illis Psal. 132. Sicut vnguentũ in capite,
scilicet in Christo, quõ prius descendit in barbã Aaron,
deinde vsq; ad oram vestimenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sacramen-
tum Eucharistiæ constituit in ipsa materia sanctifica-
tione, non autem in vsu: & ideo propriè loquendo, illud
quod est materia sacramenti, non est quid conse-
cratũ: vnde non præexigitur aliqua sanctificatio circa
materiam per Episcopum facta, sed exigitur sanctificatio al-
taris, & huiusmodi; & etiam ipsius sacerdotis, quæ nõ
nisi per Episcopum fieri potest. Vnde in illo etiam sacramento
ostenditur potestas sacerdotalis ab Episcopum deriuata,
vt Dionysius dicit. Ideo autem illam cõsecrationem materiam
potest facere sacerdos, quæ est in se sacramentũ, & nõ
illã, quæ vt sacramentale quoddam ordinatur ad sacra-
mentũ, quod cõsistit in vsu fidelium: quia quantum ad
Corpus Christi verum, nullus ordo est supra sacerdotem:
sed quantum ad corpus Christi mysticum, Episcopalis
ordo est supra sacerdotalem, vt infra dicitur.

AD SECVNDVM dicendum, quod materia sacra-
menti non est talis materia, vt in qua fiat aliquid per
cum quia ea virtutis, sicut est in artibus mechanicis, sed
vt cuius virtute aliquid fiat: & sic participat aliquid de
ratione causæ agentis, inquantum est instrumentũ quoddã
diuinæ operationis. Et ideo oportet, quod à superiori
arte, vel potestate talis virtus materiæ acquirat: Quia
in causis agentibus quanto aliquid agens est prius, tã-
to est perfectius: in causis autem purè materialibus quã-
to materia est prior, tanto imperfectior.

ARTICVLVS VII.

Utrum hoc sacramentum habeat aliquam formam.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod
hoc sacramentum non habeat aliquam formam.
Cum enim efficaciam sacramentorum sit ab initi-
tione: & item à forma, oportet quod forma tradatur
ab ipso q̃ sacramentũ instituitur: sed forma huius sacra-
menti non inuenitur tradita neque à Christo, neque ab Apo-
stolis: ergo hoc sacramentum nõ habet aliquam formam.

¶ 2. Præterea, Ea quæ sunt de necessitate sacramenti,
observantur eodem modo apud omnes: sed nihil magis
est de necessitate sacramenti habentis formam, q̃
ipsa forma: ergo cum non sit aliqua forma comuni-
ter observata ab omnibus in hoc sacramento, quia di-
uersi diuersis verbis vntur; videtur, quod hoc sacra-
mentum non habeat aliquam formam.

¶ 3. Præterea, In baptismo non requiritur forma nisi
ad sanctificationem materiæ, quia est aqua verbo vitæ
dilucidis criminibus sanctificata: sed hoc sacramen-
tum habet materiam prius sanctificatam: ergo nõ in-
diget aliqua forma verborum.

SED CONTRA est, quod Magister dicit, quod
omne sacramentum nouæ legis cõsistit in rebus & ver-
bis: verba autem sunt forma sacramenti: ergo cũ hoc sit
sacramentum nouæ legis, videtur, quod habeat formam.

¶ Præterea, Ad hoc est ritus vniuersalis ecclesiæ, quæ
quibuscũq; verbis vntur in collatione huius sacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt,
quod nulla est forma de necessitate huius sacramenti.

Supple. 3. par. 5. Thomæ.

Sed hoc vñ derogare effectui huius sacramenti. Quia
omne sacramentum efficit significando, significatio
autem materiæ non determinatur ad effectum determina-
tũ, cum ad multa se possit habere, nisi per formam ver-
borum: & ideo in omnibus sacramentis nouæ legis, q̃
efficiunt quã figurat, oportet esse & res & verba. Et præ-
terea Iacobus totũ vim huius sacramenti videtur cõstitue-
re i oratione, q̃ est forma huius sacramenti, vt dicitur: *
& ideo prædicta opinio presumptuosa vñ & erronea. Et præ-
ter hoc dicendum, sicut cõmuniter dicitur, q̃ habet
formam determinatam, sicut & alia sacramenta.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sacra scriptura
ad omnibus cõterit proponitur: & ideo forma Baptis-
mi, quã ab omnibus dari potest, debet in sacra Scriptura
exprimi: & similiter forma Eucharistiæ, quæ exprimi-
tur sacramenti illius fidẽ, quæ est de necessitate salutis.
Sed formæ aliorũ sacramentorum non inueniuntur in sa-
cra scriptura traditæ, sed has ecclesiæ ex traditione Apo-
stolorum habet, q̃ dñs accepit: vt dicit Apostolus 1. Cor.
11. Ergo. n. accipi à dño, quã & tradidit vobis, &c.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ illa verba quæ sunt
de essentia formæ, scilicet oratio deprecatoria, ab om-
nibus dicuntur: sed alia, quæ sunt de bene esse, nõ ob-
seruantur ab omnibus.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ materia baptismi ha-
bet quandam sanctificationem per se ex ipso tactu car-
nis saluatoris, sed ex forma verborum accipit sanctifi-
cationem actũ ad sanctificantem: & similiter post sancti-
ficationem materiæ huius sacramenti sibi se, requiritur
sanctificatio in vsu, per quam actũ sanctificet.

ARTICVLVS VIII.

Utrum forma huius sacramenti debeat proferri per orationem
indicatiam, & non per deprecationem.

118

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, q̃
forma huius sacramenti debeat proferri per ora-
tionem indicatiam, & non per deprecationem. Quia
omnia sacramenta nouæ legis habent certũ effectum.
Sed certitudo effectus non exprimitur in formis sacra-
mentorum nisi per orationem indicatiam, vt cum dici-
tur, hoc est corpus meum: vel, ego te baptizo: &c. ergo
forma huius sacramenti debet esse oratio indicatiua.

¶ 2. Præterea, In formis sacramentorum debet ex-
primi intentio ministris, quæ requiritur ad sacramentum:
sed intentio conferendi sacramentum non exprimitur
nisi per orationem indicatiam: ergo &c.

¶ 3. Præterea, In quibusdã Ecclesijs dicitur hæc ver-
ba in collatione huius sacramenti: Vñgo hos oculos
oleo sanctificato in nomine Patris, &c. & hoc est con-
forme alijs formis sacramentorum: ergo videtur, quod
in hoc cõsistat forma huius sacramenti.

SED CONTRA, illud quod est forma sacra-
menti, ab omnibus oportet q̃ seruetur: sed verba prædicta
non dicuntur sibi cõsuetudinem omnium Ecclesi-
arum, sed tantum verba deprecationis, scilicet: per istam
sanctam vñctionem & piissimam suam misericordiam, in-
dulgere tibi dñs quicquid deliquisti per vñctum, &c. er-
go forma huius sacramenti est oratio deprecatoria.

¶ Præterea, Hoc videtur ex verbis Iacobi, qui attri-
buit efficaciam huius sacramenti orationi: Oso fidei (in-
quit) saluabit infirmũ: ergo cũ efficaciam sacri sit ex for-
ma vñ q̃ forma huius sacramenti sit oso deprecatoria.

RESPONDEO dicendũ, q̃ forma huius sacra-
menti est oratio deprecatoria, vt patet p verba Iacobi, & ex
vsu Romanæ Ecclesiæ, q̃ solum verbis deprecationis vir-
tur in collatione huius sacramenti: cuius ratio multi-
plex à signatur. Primò, quia suscipiens sacramentum hoc,
est viribus proprijs destitutus: vnde indiget orationi-
bus subleuantibus. Secundo, quia datur ex euentibus qui iam
desinunt esse de foro Ecclesiæ, & in solius Dei manu re-
quiescunt; vñ & ei per orationem cõmittuntur. Tertio, quia
hoc sacramentũ nõ habet aliquẽ effectũ qui semper ex

D d 4 operatio-

Iacobi. 5.

* in spons.
ad. 2. huius
ar. et quæ
præsentat
ti. 6. & 9.vñ. super
hoc locum
Psal.in cap. 3.
Ecclesiæ.Quest. 40.
ar. 1.117
Th. vñ. sibi
ar. 1. q. 1. et
sequenti.Hugo de S.
vñ. li.
vñ. li.
vñ. li.
vñ. li.
vñ. li.
vñ. li.
vñ. li.
vñ. li.
vñ. li.
vñ. li.Arg. 3. huius
ar.

Iacobi. 5.

operatione ministri sequatur, oibus quae sunt de essentia sacramenti et rite peractis, sicut character in Baptismo & Cōfirmatione, & trās substantiati in Eucharistia remissione peccati in poenitentia existente cōtritione, q̄ est de essentia sacramenti poenitentiae, non ante de essentia huius sacramenti: & iō in hoc sacramēto nō pōt esse forma idicatuū modo, sicut ī p̄dictis sacramētis.

Sub finem corp.

Cōci. Florent in doctrina de sacramentis.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ hoc sacramētū, sicut & p̄dicta, quantum est de se, habet certitudinem: sed pōt esse ficiōne recipientis impediri, et si sacramēto se subiiciat p̄ intentionē, sic q̄ nullū effectū consequatur & p̄ hoc non est simile de hoc & de alijs sacramētis in quibus semper palis effectus consequitur.

AD SECVNDVM dicēdū, q̄ per ipsum actū qui ponitur in forma (scilicet per istam sanctā vñtionem) satis exprimitur intentio.

AD TERTIVM dicēdū q̄ verba illa indicatiui modi, quae secundum morem quorundam praeferuntur orationi, non sunt forma huius sacramenti, sed sunt dispositio ad formam, inquantum intentio ministri determinatur ad actum illum per illa verba.

119

ARTICVLVS IX.

Utrum praedicta oratio sit competens forma huius sacramenti.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, q̄ praedicta oratio non sit competens forma huius sacramenti. Quia in formis aliorum sacramentorum sit mēto de materia (sicut patet in cōfirmatione) quae non sit in p̄dictis verbis: ergo nō est cōueniens forma.

¶ 2 Præterea, Sicut effectus huius sacramenti prouenit in nos per misericordiam diuinā, ita & aliorum sacramentorum, sed in formis aliorum sacramentorum nō sit mēto de misericordia diuinā, sed magis de Trinitate & Passione: ergo similiter debet hic esse.

¶ 3 Præterea, Duplex effectus huius sacramenti in litera ponitur: sed in verbis p̄dictis non sit mēto nisi de vno, scilicet remissione peccatorum, non autem de corporali sanatione, quod magis Iacobus ordinat orationem fidei, dicens, Oratio fidei saluabit infirmum: ergo forma praedicta est in competens.

RESPONDEO dicēdū, q̄ praedicta oratio est cōpetens forma huius sacramenti: quia tangit sacramentum, in hoc qd̄ dicitur, p̄ istā sanctā vñtionē: & illud qd̄ operatur in sacramento, scilicet diuinā misericordiam: & effectum, scilicet remissionem peccatorum.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ materia huius sacramenti potest intelligi per actum vñtionis, nō autem materia confirmationis per actum in forma expressum: & ideo non est simile.

DD SECVNDVM dicēdū, quod misericordia respicit miseriam: & quia hoc sacramētū datur in statu miseriae, scilicet infirmitatis, ideo potius hic, q̄ in alijs sit mēto de misericordia.

AD TERTIVM dicēdū, quod in forma debet expressi effectus principalis, & qui semper inducitur ex sacramento, nisi sit defectus ex parte recipientis: non aut talis effectus ex corporali sanitas, ut dicitur quāuis quādoq; sequatur: rōne cuius Iacobus hunc effectū attribuit orationi, quae est forma huius sacramenti.

QVAESTIO XXX.

De effectu huius sacramenti, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu huius sacramenti.

¶ Circa quod quaruntur tria.

¶ Primo, utrum extrema vñtio valeat ad remissionem peccatorum.

¶ Secundo, utrum sanitas corporalis sit effectus huius sacramenti.

¶ Tercio, utrum hoc sacramētum charactērem imprimat.

ARTICVLVS PRIMVS.

UTRUM extrema vñtio valeat ad remissionem peccatorum. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod extrema vñtio non valeat ad remissionem peccatorum. Ad hoc nō qd̄ p̄ vnum pōt effici aliud non exigitur: sed in eo q̄ extremā vñtionē accipit, requiritur poenitentia ad peccatorū remissionē: ergo per extremam vñtionem non dimittuntur peccata.

¶ 2 Præterea, In peccato non sunt nisi iria, macula, reatus poenae, & reliquia peccati: sed per extremam vñtionē nō remittitur peccatum quo ad maculam sine cōtritione, q̄ est sine vñtionē remittit: sed iterū quo ad poenam, q̄ adhuc sit conualecat, teneat perficere satisfactionem in iudiciū: nec quo ad reliquias culpae, q̄ adhuc remanent dispositiones ex actibus p̄cedentibus relictas, ut patet post conualecentiam: ergo nullo modo p̄ extremā vñtionē fit peccatorū remissio.

¶ 3 Præterea, Remissio peccatorum non fit successiue, sed in instanti: sed extrema vñtio non fit tota simul, q̄ plures vñtiones requiruntur: ergo eius effectus non est remissio peccatorum.

SED CONTRA est, quod dicitur Iac. 5. Si in peccatis sitis, dimittentur ei.

¶ Præterea, Omne sacramentum nouae legis gratiam confert: sed per gratiam fit remissio peccatorum: ergo extrema vñtio, cum sit sacramentum nouae legis, operatur ad remissionem peccatorum.

RESPONDEO dicēdū, q̄ quodlibet sacramētum est institutum principaliter ad vnum effectū, quāuis etiam alios, ex consequenti, inducere possit: & quia sacramētū efficit quod figurat. ideo ex ipsa significatione sacramenti, debet accipi eius principalis effectus. Adhibetur autē hoc sacramētū s̄m modum cuiusdā medicationis, sicut Baptismus p̄ modū ablutionis: medicina autē est ad pellendum infirmitatē. Vnde principaliter hoc sacramētum est institutum ad sanandum infirmitatē peccati: ut sicut Baptismus est qd̄ spiritalis regeneratio, & poenitentia quādā spiritalis sanatio: ita & extrema vñtio sit quādā spiritalis sanatio vel medicatio. Sicut autē corporalis medicatio praeparat corporalem vitam in medicamento, ita spiritalis spiritalium: & ideo hoc sacramētū non datur contra defectus quibus spiritalis vita tollitur, scilicet contra peccatum originale vel mortale: sed contra illos defectus, quibus homo spiritaliter infirmatur, ut non habeat p̄fectū vigorem ad actus vitae, gratiae, vel gloriae. Et hic defectus nihil aliud est, q̄ quādā debilitas & ineptitudo, q̄ in nobis relinquatur ex peccato actuali vel originali: & cōtra hanc debilitatē homo roboratur per hoc sacramētum. Sed quia hoc robur gratia facit, q̄ secum nō cōparatur peccato: & ideo ex consequenti, si inuenit peccatum aliquod, vel mortale, vel veniale, quo ad culpā tollit ipsum dūmodo non ponatur obex ex parte recipientis, sicut ē de Eucharistia & cōfirmatione supra dictū est. Et itō ē Iac. de remissione peccati cōditio nalliter loquitur, dicens: Si in peccatis sitis, dimittentur ei, scilicet quo ad culpā nō n̄ semper delet peccatū, q̄a non semper inuenit: sed semper remittit quoad debilitatem praedictā, quā quidā reliquias peccati dicit. Quidā verō dicit qd̄ principaliter est institutum contra veniale, qd̄ qd̄ nō pōt dū hac vita agit, p̄fectē curari: & ideo sacra mētū exeuntū specialiter cōtra veniale ordinat. Sed hoc nō vñtū, q̄a p̄nā sufficienter, ē in hac vita, delect venialia peccata quoad culpā: quod nō pōt cuitari post peccatā p̄nā, non autem praecedenti poenitentia suū effectū, & iterum, hoc p̄tinet ad debilitatē praedictā. Vnde dicēdū quod principalis effectus huius sacramenti est remissio peccatorū, quoad reliquias peccatorū, & ex cōsequenti, et quoad culpā, si eam inueniat.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod quāuis effectus principalis alienius sacramenti possit haberi sine actuali p̄ceptione illius sacramenti, vel sine sacramēto vel

Th. 4. dist. 23. q. 1. ar. 2. q. 1. & 10. quoniam.

li. 4. Sent. dist. 23. p. 2. rag. B.

* In arg. 2. p. 2. artic.

2. sequen. art. 2.

Iacobus, 5. dist. in p. 2. cap. 1. Iacobus, 5. dist. in p. 2. cap. 1. Iacobus, 5. dist. in p. 2. cap. 1.

3. p. 2. dist. 23. q. 1. ar. 2. cap. 1.

vel per aliud sacramentum ex consequenti: nunquā tñ haberi potest sine proposito illius sacramenti. Et iō qā poenitentia est principaliter instituta contra actuale culpam, quodcumque aliud sacramentum actuale culpam delet, ex consequenti, non excludit necessitatē poenitentiae.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ extrema vnctio aliquo modo, quantum ad illa tria, remittit peccatum quibus n. culpa quo ad maculam sine contritione non dimittitur, tamen hoc sacramentum per gratiam, quā infundit, facit q̄ ille motus liberi arbitrii in peccatum sit contritio: sicut etiā in Eucharistia & confirmatione pōt accidere. Similiter ē & reatus poenae spiritualis diminuit, sed ex consequenti, inquantū debilitatē tollit: quia eādē poenā leuius portat fortis, quā debilis: unde nō oportet, q̄ propter hoc minatur satisfactio- nis mensura. Reliqua autē peccati non dñr hic dispositio- nes ex actibus relictis, quae sunt quidem habitus in choati: sed qđā spiritualis debilitas in ipsa mēte existēs quā subleat, ēt eisdem habitibus vel dispositionib⁹ ma- nentibus, non ita potest inclinari mens ad peccatum.

AD TERTIVM dicendum, q̄ quando sunt mul- ta actiones ordinatae ad vnum effectum, vltima est in vir- tute earum: & ideo in vltima vnctione gratia infundi- tur, quā effectum sacramentum prabet.

ARTICVLVS II.

Utrum sanitas corporalis sit effectus huius sacramenti.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ san- titas corporalis nō sit effectus huius sacri. Om- ne, n. sacramentū est medicina spiritualis: sed spiri- tualis medicina ad spirituale sanātem ordinatur: sicut corporalis ad corporalem: ergo sanitas corporalis non est effectus huius sacramenti.

Præterea, Sacramentum semper habet effectū suū in eo qui non fūctus accedit: sed quandoque non sanāt corporales, suspiciens hoc sacramentū, quantumq; deuo⁹ recipiat: ergo sanitas corporalis nō ē effect⁹ ei⁹.

Præterea, Efficacia huius sacramenti nobis ostēdi- tur Iacobi 5. sed ibi non attribuitur sanationis effectus vnctioi, sed orationi: dicit n. Orationi fidei saluabit inir- mum: ergo corporalis sanatio non est effectus huius sa- cramenti.

SED CONTRA, Operatio Ecclesiae habet maiore effi- caciā post Christi passionē, quā ante: sed ante oleo iuncti per Apostolos, sanabantur, vt patet Mar. 6. ergo & nunc habet effectum in corporali sanatione.

Præterea, Sacramenta significant efficiunt: sed ba- ptismus per ablutionem corporalem quam exterius fa- cit, significat & efficit spūalem: ergo & extrema vnctio per sanationem corporalem, quam exterius significat, efficit & causat spūalem.

RESPONDEO dicendum, q̄ sicut Baptismus per ablutionem corporalem facit spūalem emundationem à maculis spiritualibus, ita hoc sacramentū p̄ medica- tionem sacramentalem exteriore facit sanationē in- teriore. Et sicut ablutio baptisimi habet effectū cor- poralis ablutionis, quia ēt corporalem mundationem facit, ēt extrema vnctio ēt effectum corporalis medi- cationis, & corporalem sanationem. Sed hac est diffe- rentia, q̄ corporalis ablutio ex ipsa naturali propiē- tate elementis facit corporalem mundationem, & iō sem- per eam facit, sed extrema vnctio nō facit corporale sa- nationem ex propriē tate naturali materie, sed ex vir- tute diuina, q̄ rōnabiliter operatur. Et quia rō operans nunquam inducit secundarium effectum, nisi fm̄ quod expedit ad principale: & ex hoc sacro non sem̄ seg- tur corporalis sanatio, sed quando expedit ad spūalem sanationem, & tunc semper eam inducit, dummodo nō sit impeditum ex parte recipientis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod obiectio illa

probat, q̄ corporalis sanitas non sit effectus principa- lis huius sacramenti: & hoc verum est.

AD SECUNDVM patet solutio ex dictis.*

AD TERTIVM dicendū, q̄ oīo illa est forma hu- ius sacri, vt dictū est: & iō hoc facit ex sua forma ha- bet efficaciam (quantū est de se) ad sanationē corporale

in corp. sū-
ius crī.
* q. præc.
ar. 8. & 9.

ARTICVLVS III.

Utrum hoc sacramentum characterem imprimat.

122

AD TERTIVM sic proceditur, videtur, qđ hoc sacramentū characterē imprimat. Character n. est signum distinctiui: sed ficut baptizatus dis- tinguīt à nō baptizato, ita vnct⁹ a nō vnctio: ergo sicut Baptismus imprimat characterē, ita & extrema vnctio.

Præterea, I in ordinis & confirmationis vñctio est vnctio sicut & in hoc sacramento: sed in illis imprimi- tur character: ergo & in isto.

Præterea, in omni sacramento est aliquid qđ est res tantum, & aliqd qđ est sacramentū tm̄, & aliqd qđ est res & sacramentum: sed non potest aliquid assignari in hoc sacramento quod sit res & sacm̄, nisi chara- cter: ergo & in hoc sacramento imprimitur character.

SED CONTRA, Nullum sacramentum imprimi- tur characterem iteratur, hoc autē iteratur, vt dicitur: ergo non imprimi characterem.

q. 33 ar. 1.

Præterea, Distinctio, quā sit secundum characterē sacramentalē, est distinctio eorum quī sunt in p̄ti Ec- clesiae: sed extrema vnctio confertur ei qui exit de p̄- senti ecclesia. Ergo in eo non imprimitur character.

RESPONDEO dicendum, qđ characterem non imprimi- tur nisi in illis sacris, quibus hō ad aliquid sacrum deputat: hoc autē sacramentum est solum in remedio, & non deputatur p̄ ipsum homo ad aliquid sacri agendū vel suscipiendū. Et ideo non imprimi in eo character.

Th. 4. d. 1.
4. q. 1. ar.
4. q. 2. cor.
3. p. q.
63. ar. 1.
6. 6.

AD PRIMVM ergo dicendū, qđ character facit di- stinctionem statum, quantum ad ea quae in ecclesia sunt agenda: & talem distinctionem homo non habet ab alijs per hoc q̄ ipse est inunctus.

AD SECUNDVM dicendum, qđ vnctio, quā sit in ordine & confirmatione, est vnctio consecrationis, quā homo deputatur ad aliquid sacrum: sed hac vnctio est vnctio medicationis, et ideo non est simile.

AD TERTIVM dicendū, qđ in hoc sacramento res & sacramentum non est character, sed quadam inter- ior deuotio, quā ēt spiritualis vnctio.

Q V A E S T I O XXXI.

De ministro huius sacramenti, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de administratione huius sacramenti.

Circa quod quaeruntur tria.

Primo, vtrum laicus possit hoc sacramentum con- ferre.

Secundo vtrum diaconus.

Tertio, vtrum solus episcopus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum laicus possit hoc sacramentum conferre.

123

AD PRIMVM sic proceditur, videtur, qđ etiam laicus possit hoc sacramentum conferre, quia hoc sacramentum habet efficaciam ex oratione vt Iacobus 5. dicit: Sed oratio laici, quandoque est ita deo accepta, sicut sacerdotis. Ergo potest hoc sacra- mentum conferre.

Th. ubi su-
pra. q. 2.
ar. 1. q. 1.
& sequen-
* Iacob. 5.

Præterea, de quibusdam patribus in Aegypto legi- tur, quod oleum ad infirmos transmittitur, & sana- bantur: Et similiter dñs de beata Genouefa quod oleo infirmos vngbat. ergo hoc sacramentum potest con- ferri etiam a laicis.

SED CONTRA est, quod in hoc sacramento sit re- missio peccatorum: sed laici non habent potestatem di- mittendi peccata, ergo &c.

RE-

c. 5. nō pro
cul à prin.

* 3. p. 9. 67

* 3. p. 4. 10. 5

R E S P O N D E O dicendum, q̄ secundum Diony. in ecclesiastica Hierarchia: q̄ sunt quidam exercentes actiones hierarchicas, & quidam recipientes tm̄, qui sunt laici. Et ideo nullius sacramenti dispensatio laicis ex officio competit: sed q̄ baptizare possunt in casu necessitatis, ex diuina dispensatione factum est vt nulli regenerationis spiritualis facultas desit.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ oratio illa non fit à sacerdote in persona sua, quia cum sit quodque peccator, non esset exaudibilis: sed sit in persona totius ecclesie, in cuius persona orare potest quia si persona publica, non autem laicus, qui persona priuata est.

A D S E C V N D V M dicendum, quod ille vnctioes non erant sacramentales, sed ex quadam deuotione recipientium talem vnctionem, & meritis vnctionis, vel oleum mittentium, cōsequatur effectus sanitatis corporalis per gratiam sanitatum, non autem per gratiam sacramentalem.

124

A R T I C V L V S II.

Vtrum Diaconi possint hoc sacramentum conferre.

c. 5. eccle.
Hierarch.
par. 1. circa
med.

* vt etiā dī
ctum est 4.
p. 9. 67. ar.
8. ad 30.

A D S E C V N D V M sic proceditur, videtur, quod diaconi possint hoc sacramentum conferre. Quia secundum Dion. * diaconi habent virtutem purgatiuum, sed hoc sacramentum fit institutum tantum, ad purgandum ab infirmitate mentis & corporis: ergo & diaconi possint conferre.

2^a Præterea, dignus sacramentum est Baptismus, q̄ hoc, de quo hic agimus: sed diaconi possunt baptizare, vt patet de beato Laurentio: * ergo & possunt hoc sacramentum conferre.

S E D C O N T R A est, quod dicitur Iacobi 5. Inducat presbyteros ecclesie.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ diaconus habet vim purgatiuum tantum, non illuminatiuum: vnde cum illuminatio fiat per gratiam, nullum sacramentum, in quo gratia conferatur, diaconus potest dare ex officio: & iō nec hoc, cum in eo gratia conferatur.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ hoc sacramentum illum illuminando per gratia collationem, purgat Et iō diacono eius collatio non competit.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ hoc sacramentum non est necessitatis sacramentum, sicut baptismus: vnde non ita committitur dispensatio eius omnibus, in articulo necessitatis, sed solum illis quibus ex officio cōpetit: diaconis autem, etiam baptizare non competit, ex officio.

A R T I C V L V S III.

Vtrum solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre.

125

A D T E R T I V M sic proceditur videtur, quod solus episcopus possit hoc sacramentum conferre. Quia hoc sacramentum vnctione perficitur, sicut & confirmatio: sed solus episcopus potest confirmare: ergo solus episcopus potest hoc sacramentum conferre.

2^a Præterea, Qui non potest, quod minus est, non potest quod est maius. Sed maior est vnus materia sanctificata, quam sanctificatio eius: quia est finis ipsius. Ergo cum sacerdos non possit sanctificare materiam, nec potest materia sanctificata vti.

S E D C O N T R A, Huius sacramenti minister inducendus est ad eum, qui suscipit sacramentum: vt patet Iacobi quinto. Sed Episcopus non possit accedere ad omnes infirmos suæ diocesis: ergo non solus episcopus potest hoc sacramentum conferre.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ secundum Dion. * episcopus proprie habet perficiendi officium, sicut sacerdos illuminandi: vnde illa sacramenta dispensanda solis episcopis reuerantur, quae suscipiunt in aliquo statu perfectionis super alias ponunt: hoc autem non est in hoc sacramento, cum omnibus detur. Et ideo per simplices sacerdotes potest administrari.

c. 5. eccle.
Hier. c. 1. a
medio, et in
n. contēpt.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ confirmatio ipsi mit characterem, quo collocatur homo in statu perfectionis, vt supra dictum est: Non autē hoc est in hoc sacramento, & ideo non est simile.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ quis in gñe causa si nalis, vnus materia sanctificata sit potior quam sanctificatio materia: tamen in genere causæ efficientis sanctificatio materia est potior: quia ab eadē pendet vnus, sicut ab actiua causa, Et ideo sanctificatio requirit alio rem virtutem actiuam, quam vnus.

Q V A E S T I O XXXII.

Quibus hoc sacramentum conferri debeat, & in qua parte corporis, in septem articulis diuisa.

D E I N D E considerandum est de his, quibus hoc sacramentum conferri debet: & in qua parte corporis.

Cuius quod quaruntur septem.

1° Primo, vtrum sanis debeat conferri hoc sacramentum.
2° Secundo, vtrum debeat conferri in qualibet infirmitate.
3° Tertio, vtrum debeat conferri furiosis & amentibus.
4° Quarto, vtrum pueris.

5° Quinto, vtrum totum corpus in hoc sacramento innūgi debeat.

6° Sexto, vtrum conuenienter determinentur partes in quibus inungitur.

7° Septimo, vtrum mutilati, in prædictis partibus innūgi debeat.

A R T I C V L V S PRIMVS.

Vtrum sanis debeat conferri hoc sacramentum.

A D P R I M V M sic proceditur, videtur, q̄ et sanis debeat conferri hoc sacramentum, quia principalior effectus huius sacramenti est sanatio mentis, quam sanatio corporis, vt dictum est, sed etiā sanis corpore indigent sanatione mentis, ergo eis etiam debet hoc sacramentum conferri.

2^a Præterea, Hoc sacramentum est exeuntium, sicut baptismus intrantium, sed omnibus intrantibus baptismus datur, ergo omnibus exeuntibus debet dari hoc sacramentum. Sed quodque illi qui sunt in propinquo exitus, sunt sani, sicut illi qui de capitandis sunt, ergo talibus debet hoc sacramentum dari.

S E D C O N T R A est, quod dicitur Iac. 5. Infirmitatem quis in vobis, &c. ergo solis infirmis competit hoc sacramentum.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ hoc sacramentum est quodam spūalis curatio, vt prius dictū est, q̄ quidem per quendam corporalis curationis modū significatur, & ideo illis quibus corporalis curatio non competit, illis, non debet hoc sacramentum conferri.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ quamuis spiritualis sanitas sit principalis effectus huius sacramenti, tamen oportet q̄ per curationem corporalem significetur curatio spiritualis huius sacramenti, etiam si corporalis sanatio non sequatur, & ideo solum illis hoc sacramentum sanitas spiritualis dari potest, quibus corporalis curatio competit, infirmis, sicut ille solus potest baptismum suscipere, qui potest corporalis ablutionis esse particeps, nō autem puer in ventre matris existēs.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ etiam baptismus non est nisi illorum intrantium, qui corporali ablutione subiici possunt. Et iō hoc sacramentum illorum tamen exeuntium est, quibus corporalis curatio competit.

A R T I C V L V S II.

Vtrum hoc sacramentum dari debeat in qualibet infirmitate.

A D S E C V N D V M sic proceditur, videtur, q̄ hoc sacramentum dari debeat in qualibet infirmitate. Quia Iacobi quinto, vbi hoc sacramentum tractatur, nulla infirmitas determinatur. Ergo in omnibus infirmitatibus debet hoc sacramentum conferri.

83 Præ

¶ 2 Præterea, Quotò remediū est dignius, tantò debet esse generalius: sed hoc sacramentum est dignius, q̄ medicina corporalis: Cum ergo medicina corporalis oibus infirmis datur, videtur q̄ etiā hoc sacramentum.

SED CONTRA, Hoc sacramentum ab omnibus dicitur extreme vñctionis: sed non omnis infirmitas ad extremum vitæ perducit, cum quædā aggritudines sint causæ longioris vitæ, vt dicit Philo^s ¶ ergo non in omnibus infirmitatibus debet hoc sacramentum dari.

RESPONDEO dicendum, q̄ hoc sacramentum est vltimum remediū, quod Ecclesia potest conferre, quasi immediate disponens ad gloriam: Et ideo illis tantum infirmantibus debet exhiberi, qui sunt in statu excentium propter hoc, quod aggritudo nata est inducere mortem, & de periculo timetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quolibet infirmitas augmentata, potest mortem inducere. Et ideo si generā infirmitatum pensatur, in quolibet aggritudine potest dari hoc sacramentum: Et hinc est, quod Apostolus non determinat infirmitatem aliquam: sed si pensatur infirmitatis modus & status, non semper debet infirmantibus hoc sacramentum dari.

AD SECVNDVM dicendum, quod medicina corporalis habet pro principali effectu unitatem corporalem, quia omnes infirmi in quolibet statu indigent: sed hoc sacramentum habet pro principali effectu illam sospitatem, quæ excentibus, & iter ad gloriam agentibus, est necessaria: & ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Verum hoc sacramentum dari debeat furiosis, & amentibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ furiosis & amentibus hoc sacramentum dari debeat. Quia tales aggritudines sunt periculosissimæ, & cito ad mortem disponunt: sed periculo debet adhiberi remediū: ergo hoc sacramentum quod est in remedium infirmitatis humanæ, debet talibus offerri.

¶ 2 Præterea, Dignius sacramentum est baptismus, q̄ illud: sed baptismus datur furiosis, vt supra dictū est. ergo & hoc sacramentum eis debet dari.

SED CONTRA, Hoc sacramentum non est dandum nisi recognoscentibus ipsum: sed tales non sunt furiosi & amentes: ergo eis dari non debet.

RESPONDEO dicendum, q̄ ad effectū huius sacramenti percipiendum plurimū valet deuotio suscipientis, & personale meritum conferentium, & generale totius Ecclesiæ: quod pater ex hoc q̄ per modū deprecationis, forma huius sacramenti confertur. Et ideo illis, qui non possunt recognoscere, & cum deuotione suscipere hoc sacramentum, dari non debet: & præcipue furiosis & amentibus, qui possent irreuerentiam sacramento per aliquam immunditiam facere: nisi haberet lucida intervalla, in quibus sacramentum recognoscere, & se eis conferri in statu illo possent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis in periculo mortis tales quandoque sint, tamen remediū pro deuotionem propriam non potest eis applicari: Et ideo non debet eis conferri.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ baptismus non requirit motū liberi arbitrii: quia datur contra originale peccatū, quod non curatur in nobis ex nostro libero arbitrio: sed in hoc sacramento requiritur motus liberi arbitrii: & ideo nō est simile. Et præterea baptismus est sacramentū necessitatis, non autem extrema vñctionis.

ARTICVLVS IIII.

Verum hoc sacramentum debeat dari pueris.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ hoc sacramentū debeat dari pueris. Quia eisdem infirmitatibus quodq̄ laborant pueri & adulti. Sed eisdem morbo debet adhiberi idē remediū: ergo si curati adulti, ita & pueri debet hoc sacramentum dari.

¶ 2 Præterea, Hoc sacramentum datur ad purgandū reliquias peccati (vt supra dictum est) tam originali, quam actualis. Sed in pueris sunt reliquie originali s. corp. peccati: ergo eis debet hoc sacramentum dari.

SED CONTRA est, quod nulli debet dari hoc sacramentum, cui non competit forma sacramenti: sed forma huius sacramenti non competit pueris, qui non peccauerunt per visum & auditum, vt in forma exprimitur: ergo eis non dari debet hoc sacramentum.

RESPONDEO dicendum, quod hoc sacramentum exigit actuale deuotionem in suscipiente, sicut & Eucharistia. Vnde sicut Eucharistia non debet dari pueris, ita nec hoc sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ infirmitates in pueris nō sunt ex peccato actuali causatæ, sicut in adultis: & contra illas præcipue infirmitates, hoc sacramentum datur, quæ sunt ex peccato causatæ, quasi peccati reliquie.

AD SECVNDVM dicendum, quod non datur contra reliquias originali peccati, nisi secundū quod sunt per actualia peccata quodammodo confortata: vnde principaliter contra actualia peccata datur (vt ex ipsa forma patet) quæ non sunt in pueris.

ARTICVLVS V.

Verum in hoc sacramento totum corpus inungi debeat.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q̄ in hoc sacramento totum corpus inungi debeat.

Quia secundum Ang. anima tota est in toto corpore: sed præcipue datur hoc sacramentum ad sanandū animam. Ergo in corpore toto debet inunctio fieri.

¶ 2 Præterea, Vbi est morbus, ibi debet apponi medicina: sed quandoque morbus est vniuersalis & in toto corpore, sicut febris: ergo totum corpus debet inungi.

¶ 3 Præterea, In baptismo totum corpus immergitur: ergo & hic totum debet inungi.

SED CONTRA est vniuersalis Ecclesiæ ritus, secundum quem non inungitur infirmus hoc sacramentum, nisi in determinatis partibus corporis.

RESPONDEO dicendum, q̄ hoc sacramentum per modum curationis exhibetur: curatio autē corporalis non oportet quod fiat per medicinam toti corpori applicatam, sed illis partibus vbi est radix morbi. Et ideo etiā vñctio sacramentalis debet fieri in illis partibus tantum, in quibus est radix spiritalis infirmitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ anima quamuis sit tota in quilibet parte corporis, quantum ad essentiam, non tamen quantum ad potentias, quæ sunt radices actuum peccati. Et ideo oportet, quod in determinatis partibus fiat, in quibus illa potentia habent esse.

AD SECVNDVM dicendum, quod non semper apponitur medicina vbi est morbus: sed congruentius, vbi est radix morbi.

AD TERTIVM dicendum, quod baptismus sit per modum ablutionis. Ablutio autem corporalis non purgat maculā ab aliqua parte, nisi qui apponitur. Et ideo baptismus toti corpori adhibetur: secus autem eisdem extrema vñctione, ratione iam dicta.

ARTICVLVS VI.

Verum conuenienter determinentur partes vngendæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, q̄ in conuenienter determinentur istæ partes, vt scilicet infirmus inungatur in oculis, in naribus, auribus, labijs, manibus & pedibus. Quia sapiens medicus curat morbum in radicibus: de corde excent cogitationes quæ coquinaunt hominem: vt dicitur Math. 15. Ergo in pectore debet fieri inunctio.

¶ 2 Præterea, Puritas mentis non minus est necessaria excentibus, quam intrantibus. Sed intrantes vnguntur chrismate in vertice a sacerdote, ad significandum mentis puritatem: ergo & excentibus, hoc sacramentum vngi debent in vertice.

¶ 3 Præterea, ibi debet adhiberi remediū, ubi est maior vis morbi. Sed spiritualis morbus præcipue viget in viris, in renibus; & in mulieribus, in vmbilico, vt dicitur Iob 40. Fortitudo eius in lumbis eius, &c. secundū expositionem Gregg. Ergo ibi debet fieri inunctio.

¶ 4 Præterea, Sicut per pedes peccatur, ita & per alia
membra corporis. Ergo sicut inunguntur pedes, ita &
alia corporis membra inungi debent.

RESPONDEO dicendum, quod principia peccandi in nobis sunt eadem, quæ & principia agendi, quia peccatum consistit in actu. Principia autem agendi in nobis sunt tria. Primum est, dirigens, scilicet vis cognoscitiva. Secundum est, imprensans, scilicet vis appetitiva. Tertium est exequens, scilicet vis motiva. Omnis autem nostra cognitio à sensu ortum habet: & quia ubi est in nobis prima origo peccati, ibi debet vñctio adhiberi; ideo iniunguntur loca quinque sensuum; scilicet oculi, propter visum; aures, propter auditum; nares, propter odoratum; os, propter gustum; manus, propter tactum, qui in pulpis digitorum præcipue viget: & propter appetituum iniunguntur alii quinque renes. Pedes autem iniunguntur propter motum, qui sunt principii palus eius in instrumentum. Et quia primum principium operationis humanæ est cognoscitiva; ideo illa vñctio ab omnibus obternatur, quæ fit ad quinque sensus quasi de necessitate sacramentis: sed quidā nō servant alias, quidā vero illam servant, quæ fit ad pedes & non quæ ad renes: quia appetitiva & motiva sunt secularia principia.

AD PRIMVM ergo dicendum, q[uod] cogitatio a corde non exit nisi per aliquam imaginationem, quæ est motus a sensu factus, v[er]o dicitur in secundo de anima⁷. Et ideo cor non est prima radix cogitationis, sed organum sensuum; nisi quatenus cor est principium totius corporis; sed hoc principium est radix remota.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ intrantes debent
acquirere puritatem mentis, sed exeuntes debent eam
purgare: & ideo exeuntes debent iungi in illis parti-
bus quibus contingit puritatem mentis inquinari.

AD TERTIUM dicendum, qd secundum quorundam consuetudinem fit in renibus, propter hoc quod ibi maxime viget concupiscibilis: sed appetitiva non est prima radix, videlicet est*.

AD QVARTVM dicendum, quòd organa corporis quibus actus peccati exercentur, sunt pedes, manus, & lingua, quibus etiam exhibetur vñctio; & membra genitalia, quibus propter immunditiam illarum partium, & honestatem sacramenti non debet vñctio adhiberi.

ARTICVLVS VII.

Utrum mutilati debeant iungi in illis dictis partibus.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, q^d mu-
tilati non sint inungendi in illis dictis parti-
bus. Quia sicut hoc lacamentum exigit deter-
minatam dispositionem in suscipiente, vt scilicet sit
infirmus, ita & determinatam partem: si dille qui non
habet infirmitatē, non potest inungi: ergo nec ille qui
non habet partem illam, in qua debet fieri vñctio.

¶ 2 Præterea, Ille qui est cæcus à natiuitate, non deli-
quit per vifum: fed in vifione quæ fit ad oculos, fit
mentio de delicto per vifum: ergo talis vnctio, cæco na-
to non debet fieri: & fic de alijs.

SED CONTRA est, q. defectus corporis non im-
dit aliquod aliud sacramentum: ergo nec istud impedi-
re debet. Sed de necessitate istius sacramenti est quali-
bet vñctionum: ergo omnes debent fieri mutilatis.

RESPONDEO dicendum, q̄ mutilari etiam inungi
debet, quanto propinquius fieri potest ad partes illas,
in quibus vñcio fieri debuerat: q̄a quāvis nō habeant
membra, habent tamen potentias animæ quæ illis mem-
bris debentur, taliter i radice; & interiori peccare possunt,
i ea quæ ad partes illas pertinent, quāvis nō exterius.

¶ Et per hoc patet solutio A D O B I E C T A.

OVÆSTIO XXXIII.

QVÆSTIO XXXIIII.
De iteratione huius sacramenti, in duos articulos diuisa.

DE I N D E considerandum est de iteratione
ius sacramenti.

¶ Circa quod quaruntur duo.

¶ Secundo, vtrum in eadem infirmitate debeat iterari,

ARTICVLVS PRIMVS.

ARTICVLVS PRIMVS.

Virum hoc sacramentum debeat iterari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd hoc sacramentum non debeat iterari, quia dignior est vnctio, quæ fit homini, quam quæ fit lapidi. Sed vnctio altaris non iteratur, nisi altare illud factum fuerit. Ergo nec vnctio extrema, quæ adhibetur homini, debet iterari.

¶ 2 Præterea, Post extremum nihil est: sed hæc vniuerso
dicitur extrema: ergo non debet iterari.

SED CONTRA, Hoc sacramentum est quoddam spiritualis curatio per modum corporalis curationis exhibitæ: curatio corporalis iteratur: ergo & hoc sacramentum iterari potest.

mentum iterari potest.

RESPONDEO dicendum, qd nullum sacramentale nec sacramentum quod habet effectum perpetuum, debet iterari, quia ostenderetur sacramentum non fuisse efficax ad faciendum illum effectum, & sic fieret iniuria illi sacramento. Sacramentum aut qd habet effectum non perpetuum, potest iterari sine iniuria, vt effectus deperditus iterato recuperetur. * Et quia finis corporis & mentis, quae est effectus huius sacramenti, potest iterari postquam fuerit per sacramenta effecta: ideo hoc sacramentum sine sui iniuria potest iterari.

AD PRIMUM V. ergo dicendum, qd vnctio lapidis fit ad ipsius altaris consecrationem, q̄ est perpetua in lapide quando altare manet, & ideo non pōt iterari. Sed hac vnctio non fit ad consecrationem hominis, cū non imprimatur per eam character & ideo non est simile.

AD SECVNDVM diendum, quod illud quod
fm aflationem hominum est extremum, quandoq
fm rei veritatem non est extremum, & sic dicitur hoc
sacramentum extrema vnctio, quia non debet dari, nisi
illis quorum mors est propinqua, secundum exitima
tionem hominum.

ARTICVLVS II.

ARTICVLVS II.
Utrum in eadem infirmitate debeat iterari.

AD SECVNDVM sic proceditur, videi, quod in eadem infirmi ate non debeat iterari, quia vni morbo non debetur nisi vna medicina: sed hoc sacramentum est quidam spiritalis medicina: ergo contra vnum morbum non debet iterari.

¶ 2 Præterea, Secundum hoc posset aliquis in firmis
tota die iungi, si in eodem morbo posset iterari vn-
ctio, quod est absurdum.

SED CONTRA est, quòd aliquando morbus durat post sacramenti perceptionem, & sic reliqua peccatorum contrahuntur, contra quas principaliter hoc sacramentum datur, ergo debet iterari.

RESPONDEO dicendum, q̄ hoc sacramentū non respicit tantum infirmitatem, sed et infirmitatis statum, quia non debet dari nisi infirmis, qui secundum humanam a estimationem videntur mortis appropinquare. Quadam enim infirmitates non sunt diuturnæ, vñ si in eis datur hoc sacramentum, tunc si homo ad statum illum perveniat q̄ sit in periculo mortis, non recedit à statu illo, nisi infirmitate curata, & ita non debet r̄iungi: sed si recidivum patiatur, erit alia infirmitas, & poterit fieri alia unctio. Quædæ vero sunt ægritudines diuturnæ, hæcica, hydropicis, & hmoi, & in talibus ut non deficiat inunctio, nisi quando videntur perducere ad periculum mortis, & homo illum arduum cūdat

euadat eadem infirmitate durante, & iterum ad similem statum per illam ægritudinem reducatur, iterum potest iniungi: quia iam quæ est alius infirmitatis status, quamvis non sit alia infirmitas simpliciter.

¶ Et per hoc patet solutio AD OBIECTA.

QV AESTIO XXXIII.

De Sacramento ordinis, quo ad eius essentiam, & eius partes, in quinque articulis diuisa.

POST hæc considerandum est de sacramento ordinis. Et primo, de ordine in communi. Secundo, de distinctione ordinum. Tercio, de conferentibus ordinem. Quarto, de impedimentis ordinadorum. Quinto, de his quæ sunt ordinibus annexa. De ipso autem ordine in communi, tria videnda sunt. Primo, de eius in titate & quidditate, & partibus eius. Secundo, de eius effectu. Tercio, de suscipientibus ipsum.

¶ Circa primum quæ rantur quinque.

¶ Primo, utrum ordo in Ecclesia esse debeat.

¶ Secundo utrum conuenienter definiatur.

¶ Tercio, utrum sit sacramentum.

¶ Quarto, utrum eius forma conuenienter exprimitur.

¶ Quinto, utrum hoc sacramentum habeat materiam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum ordo in Ecclesia esse debeat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod ordo in Ecclesia esse non debeat. Ordo enim requirit subiectionem & praelationem: sed subiectio videtur repugnare libertati, in quam vocati sumus per Christum: ergo ordo in Ecclesia esse non debet.

¶ 2. Præterea, ille qui in ordine constituitur, alio superior fit sed in Ecclesia quilibet debet se altero inferiori reputare. Phil. 2. Superiores inuicem arbitrantur: ergo non debet in Ecclesia esse ordo.

¶ 3. Præterea, Ordo inuenitur in Angelis propter distinctionem eorum in bonis naturalibus, & gratuitis: sed omnes homines sunt in natura vnum gratiarum etiam domus quæ eminentius habeat, ignotum est: ergo ordo in Ecclesia esse non debet.

SED CONTRA, ad Rom. 13. dicitur: Quæ sunt à Deo, ordinata sunt: sed Ecclesia à Deo est, quia ipse eam edificauit sanguine suo. Ergo ordo in Ecclesia esse debet.

¶ Præterea, Status Ecclesiæ est medius inter statum naturæ & gloriæ: sed in natura inuenitur ordo, quo quædam alij superiora sunt; & similiter in gloria, ut patet in Angelis: ergo in Ecclesia debet esse ordo.

RESPONDEO dicendum, quod Deus sua opera in sui similitudinem producere voluit quatuor possibile fuit, ut perfecta essent, & per ea cognosci posset. Et ideo ut in suis operibus representaretur non solum secundum quod in eis est, sed etiam secundum quod alij in fluit: hæc legem naturalem imposuit omnibus, ut vltima alij in fluitarent, & pñcerentur, & media p prima, ut Dionysius dicit. Et ideo ut ista pulchritudo, Ecclesiæ non deesset, posuit ordinem in ea, ut quidam alij sacramenta traderent, suo modo Deo in hoc a similitudine: quasi Deo cooperantes, sicut & in corpore naturali quædam membra alij in fluitant.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod subiectio seruitutis repugnat libertati, quæ seruitus est cum alijs dominat alijs, ad sui utilitatem subiectis vtens: talis autem subiectio non requiritur in ordine, per quæ qui præsumunt, salutem subditorum querere debent, non propriam utilitatem.

AD SECUNDVM dicendum, quod quilibet se debet reputare inferiori merito, sed non officio: ordinis autem officia quædam sunt.

AD TERTIVM dicendum, quod ordo in Angelis non attenditur secundum distinctionem naturæ: nisi per accidentia, in quantum ad distinctionem naturæ sequitur in eis distinctio gratiæ. Attenditur autem in eis per se secundum distinctionem in gratia: quia eorum ordines respiciunt participationem diuinorum, & communicationem in fla-

tu gloriæ, quæ est secundum mensuram gratiæ, quæ est gratiæ finis, & effectus quodammodo. Sed ordines Ecclesiæ militantis respiciunt participationem in sacramentorum & communicationem: quæ sunt causa gratiæ, & quodammodo gratiam præcedunt. Et sic non est de necessitate nostri ordinum gratia gratum faciens, sed solum potestas dispensandi sacramenta: & propter hoc etiam ordo non attenditur per distinctionem gratiæ gratum facientis, sed per distinctionem potestatis.

ARTICVLVS II.

Utrum conuenienter ordo definiatur.

136

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter ordo à Magistro Sent. dist. 24. definitur, ubi dicitur: Ordo est signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas tradit ordinato. Pars enim non debet poni genus totius: sed character, p quæ signaculum exponitur in consequenti definitione, est pars ordinis, quia diuiditur contra id quod est res tantum, vel sacramentum tantum: cum sit res & sacramentum: ergo signaculum non debet poni quasi genus ordinis.

¶ 2. Præterea, Sicut in sacramento ordinis imprimitur character, ita in sacramento baptismi: sed in definitione baptismi non ponebatur character: ergo nec in definitione ordinis poni debet.

¶ 3. Præterea, In baptismo etiam, quædam spiritualis potestas accedendi ad sacramenta: & iterum est quoddam signaculum, cum sit sacramentum: ergo hæc definitio conuenit baptismi, & sic inconuenienter assignatur de ordine.

¶ 4. Præterea, Ordo relatio quædam est quæ in vitroque extremorum saluatur: extrema autem relationis ordinis sunt superior & inferior: ergo inferiores habent ordinem sicut & superiores, sed in eis non est aliqua potestas præminentia, qualis hic ponitur in definitione ordinis: ut patet per expositionem sequentem, ubi ponitur promotio potestatis. Ergo inconuenienter definit hic ordo.

RESPONDEO dicendum, quod definitio, quæ Magister dicitur de ordine ponit, conuenit ordini, secundum quod definitur Ecclesiæ sacramentum. Et ideo duo ponit: scilicet signum exterius, ibi (signaculum quoddam, id est, signum quoddam) & effectum interiore, ibi (quo spiritualis potestas, &c.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quod signaculum non ponitur hic pro characterē interiore; sed pro eo quod exterius geritur, quod est signum interioris potestatis & causæ: & sic etiam sumit character in alia definitione: si tamen pro interiore characterē sumeretur, non esset inconueniens; quia diuisio sacramenti in illa tria non est in partes integrales, proprie loquendo. Quia illud quod est res tantum, non est de essentia sacramenti: quod est etiam sacramentum tantum, transiit & sacramentum & res manere dicitur. Unde relinquitur, quod ipse character interior, sit essentialiter & principaliter ipsum sacramentum ordinis.

AD SECUNDVM dicendum, quod quauis in baptismi conferatur aliqua spiritualis potestas, recipiendi alia sacramenta, ratione cuius characterē imprimi: non tamē hic est principalis effectus eius; sed ablatus interior, propter quæ baptismus fieret, etiam priori causā non existerente. Sed ordo potestatem principaliter importat & ideo character, qui est spiritualis potestas, in definitione ordinis ponitur: & non autē in definitione Baptismi.

AD TERTIVM dicendum, quod in baptismi datur quædam potentia spiritualis ad recipiendum, & ita quodammodo passiva. Potestas autem proprie nominat potentiam actiuam cum aliqua præminencia: & ideo hæc definitio Baptismi non competit.

AD QUARTVM dicendum, quod nomen ordinis, dupliciter accipitur: quoadquod enim significat ipsam relationem; & sic est tam in inferiori, quā in superiori, ut obiectum tangit, & sic non accipitur hic. Quandoquē autē accipitur pro ipso gradu quo ordinem primo modo acceptum facit:

Lib. 4. di.
24. §. K.

Deo iā citato.

posita in 4. Sem. dist. 3. §. A. in princ.

Loco in argument. 1. citato. 4. Sent. dist. 24. §. K.

posita in 4. Sem. 1.

facit: & quia ratio ordinis prout est relatio, inuenitur ubi aliqd superius altero occurrit, ideo hic gradus eminens per potestatem spiritualemente ordo nominatur.

137

ARTICVLVS III.

Vtrum hoc sacramentum habeat materiam.

Lib. 1. de
sacram. p.
9. ca. 1. &
Tho. 4. di.
1. q. 1. art.
1. q. 5. arg.
1. & 1. cor.
8. ad 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qd ordo non fit sacramentum. Sacramentum enim (vt dicit Hug⁸. de sancto Vict.) est materiale elementum: sed ordo non nominat aliquid huiusmodi, sed magis relationem vel potestatem, quia ordo est pars potestatis secundum Iudor. ergo non est sacramentum.

¶ 1^a Præterea, Sacramenta non sunt de Ecclesia triumphante: sed ibi est ordo, vt patet in Angelis: ergo ordo non est sacramentum.

¶ 2^a Præterea, sicut prælatio spiritualis, quæ est ordo, dat cum quadâ consecratione, ita & prælatio secularis: quæ reges inunguntur, vt dictu est. Sed regum dignitas non est sacramentum. Ergo nec ordo de quo hic loquimur.

SED CONTRA est, quod ab omnibus enumeratur inter septem Ecclesiæ sacramenta.

¶ 2^a Præterea, Propter quod vnumquodque tale, & illud magis: sed propter ordinem fit homo dispensator aliorum sacramentorum: ergo ordo habet magis rationem, quod sit sacramentum, quam alia.

RESPONDEO dicendum, qd sacramentum (vt ex dictis patet) nihil est aliud, qd quadâ sanctificatione homini exhibita cum aliquo signo visibili: vnde cum in susceptione ordinis quedâ consecratio homini exhibetur per visibilia signa, constat ordinem esse sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd quauis ordo in suo nomine non exprimat aliquod materiale elementum, tñ ordo non confertur sine aliquo elemento materiali.

AD SECVNDVM dicendum, qd potestates proportionari debent illis ad quæ sunt communicatio autem diuinorum, ad quam datur spiritualis potestas, non fit in Angelis per aliqua sensibilia: gna, sicut in hominibus cõtingit. Et ideo potestas spiritualis, quæ est ordo, non adhibetur Angelis cum aliquibus signis visibilibus, sicut hominibus: & ideo in hominibus ordo est sacramentum, sed non in Angelis.

AD TERTIVM dicendum, qd non omnis benedictio, quæ hominibus adhibetur, vel consecratio est sacramentum: quia & monachi & abbates benedicuntur, tñ illæ benedictiones non sunt sacramenta: & similiter nec regali inunctio, quia per huiusmodi benedictiones non ordinatur aliqui ad dispensationem diuinorum sacramentorum, sicut per benedictiones ordinis. Et ideo non est simile.

RESPONDEO dicendum, quod hoc sacramentum principaliter consistit in potestate tradita. Potestas autem a potestate traditur, sicut simile ex simili: & iterum potestas per vltim innotescit, quia potentia notificatur per actus: & ideo in forma ordinis exprimitur vltimus ordinis per actum qui imperatur, & exprimitur traditio potestatis per imperatum modum.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd alia sacramenta non ordinantur principaliter ad effectus similes potestati, per quæ sacramenta dispensantur, sicut hoc sacramentum: & ideo in hoc sacramento est quasi quedam cõcoatio vniuoca. Vnde in alijs sacramentis exprimitur aliquid ex parte diuinæ virtutis, cui effectus sacramenti assimilatur: non autem in hoc sacramento. Quamuis, n. in Epò, qd est minister huius sacramenti, non sit auctoritas respectu collationis huius sacramenti: tamen habet aliquam auctoritatem respectu potestatis ordinis, quæ confertur per ipsum: in quantum a sua potestate derivatur.

AD TERTIVM dicendum, qd vltus potestatis est effectus potestatis in genere causa efficientis, & sic non habet, qd in definitione ordinis ponatur, sed est quodammodo causa in genere causa finalis: & ideo secundum hanc rationem poni potest in definitione ordinis.

ARTICVLVS V.

Vtrum ordo sit sacramentum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, qd hoc sacramentum non habeat materiam. Quia in omni sacramento qd habet materiam, virtus operis in sacramento: est in materia: sed in reb⁸ materialibus, qd hic adhibentur, sicut clauis, candelabra, & huiusmodi, non vltus aliqua virtus sanctificandi: ergo non habet materiam.

¶ 2^a Præterea, In isto sacramento confertur plenitudo gratiæ septiformis (vt in litera dicitur) sicut in confirmatione. Sed materia confirmationis præcigit sanctificationem. Cum ergo ea quæ in hoc sacramento videtur esse materialia, non sint præsanctificata: videtur, quod non sint materia huius sacramenti.

¶ 3^a Præterea, In quolibet sacramento habente materia, requiritur contractus materiæ ad eum qui suscipit sacramentum: sed vt a quibusdam dicitur, contractus dictorum materialium ab eo, qui suscipit sacramentum, non est de necessitate sacramenti, sed solum potest, ergo predictæ res materiales non sunt materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, quod omne sacramentum consistit in rebus & verbis: sed res in quolibet sacramento sunt materia ipsius: ergo & res quæ in hoc sacramento adhibentur, sunt materia huius sacramenti.

¶ 1^a Præterea, Plus requiritur ad dispensandum sacramenta, qd ad suscipiendum: sed baptismus in quo datur potestas ad suscipiendum sacramenta, indiget materia: ergo & ordo, in quo datur potestas ad ea dispensanda.

RESPONDEO dicendum, qd materia in sacramentis extrinsece adhibita, significat virtutem in sacramentis agentem, ex intrinseco omnino aduenire: vnde cum effectus huius sacramenti, scilicet character, non precipitur ex aliqua operatione ipsius, qd ad sacramentum accedit, sicut erat in penitentia, sed oino ex intrinseco adueniat: cooperit ei materia habere, tamen diuersimodè ab alijs sacramentis quæ materia habent. Quia hoc quod confertur in alijs sacramentis, derivatur tantum a Deo, non a ministro, qd sacramentum dispensat: sed illud quod in hoc sacramento traditur, scilicet spiritualis potestas, derivatur etiã ab eo qui sacramentum dat, sicut potestas imperfecta à perfecta. Et ideo efficacia aliorum sacramentorum principaliter consistit in materia, quæ virtutem diuinam & significat, & cõtinet, ex sanctificatione per ministerium adhibita: sed efficacia huius sacramenti principaliter residet penes eum, qui sacramentum dispensat: materia autem adhibetur magis ad determinandam potestatem, quæ tradiatur particulariter ab habente eam complete, qd

138

ARTICVLVS IIII.

Vtrum forma huius sacramenti conuenienter exprimitur.

dist. 24. li.
4. Sentent.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, qd forma huius sacramenti inconuenienter in litera exprimitur. Quia sacramenta efficaciam habent ex forma: sed efficacia sacramentorum est ex virtute diuinæ, quæ in eis secretis operatur salutem: ergo in forma huius sacramenti deberet fieri mentio de virtute diuinæ per inuocationem Trinitatis, sicut in alijs sacramentis.

¶ 2^a Præterea, Imperare est eius qui habet auctoritatem: sed auctoritas non residet penes eum qui sacramenta dispensat, sed ministerium tantum: ergo non deberet vti imperativo modo, vt diceret. Agite, vel accipite hoc vel illud, vel aliquid huiusmodi.

¶ 3^a Præterea, In forma sacramenti non debet fieri mentio nisi de illis, quæ sunt de essentia sacramenti: sed vltus potestatis acceptæ, non est de essentia huius sacramenti, sed consequitur ad ipsum: Ergo non deberet de eo fieri mentio in forma huius sacramenti.

¶ 4^a Præterea, Omnia sacramenta ordinant ad æternam remunerationem: sed in formis aliorum sacramentorum non fit mentio de remuneratione: ergo nec in forma huius sacramenti deberet de ea fieri mentio, si-

139

dispositio
reg. 1. &
B.

* Al. ad
eum.

* Sententi
1. S. D.

ad pote statem causandam: quod patet ex hoc, qd materia competit vbiu potestatis.

¶ Et per hoc patet solutio AD PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum quod materiam i alijs sacramentis oportet sanctificari propter virtutem quam continent: sed non est ita in proposito.

AD TERTIVM dicendum, qd sustinendo illud dictu ex dictis* apparet causa eius, qd enim potestas ordinis accipit a ministro, sed nō a materia: iō correctio materia magis est de essentia sacramenti quā tactus: tamen ipsa verba formæ vñ ostendere, qd tactus materiae sit de essentia sacramenti, quia dicitur: accipe hoc vel illud.

QVÆSTIO XXXV.

De effectu huius sacramenti, in quinque articulos diuisa.

DE INDE considerandum est de effectu huius sacramenti.

¶ Circa quod quaruntur quinque.

¶ Primo, vtrum in sacramento ordinis conferatur gratia gratum faciens.

¶ Secundo, vtrum imprimatur character, quantum ad omnes ordines.

¶ Tertio, vtrum character ordinis præsupponat characterem baptismalem.

¶ Quarto, vtrum præsupponat de necessitate characterem confirmationis.

¶ Quinto, vtrum character vnus ordinis præsupponat, de necessitate, characterem alterius ordinis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in sacramento ordinis conferatur gratia gratū faciens.

AD PRIMVM sic proceditur Videtur, qd i sacramento ordinis non conferatur gratia gratū faciens, quia cōter dī, qd sacramentum ordinis ordinatur contra defectum ignorantie. Sed cōtra ignorantiam non dat grā gratum faciens, sed gratia grata data, quia gratia gratum faciens magis respicit affectum: ergo in sacramento ordinis non datur gratia gratū faciens.

¶ Præterea, Ordo distinctionem importat: sed membra Ecclesiæ non distinguuntur per gratiam gratū facientem, sed fm gratiam grata datam, de qua dicitur 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, ergo in ordine non datur gratia gratum faciens.

¶ Præterea, Nulla causa præsupponit effectum suū: sed in eo qui accedit ad ordines, præsupponitur gratia, per quam fit idoneus ad susceptionem ordinis: ergo talis gratia non confertur in ordinis collatione.

SED CONTRA, Sacramenta nouæ legis efficiunt, quod figurant: sed ordo per numerū septentiarum, significat septem dona Spiritus sancti, vt in littera dicitur: Ergo dona Spiritus Sancti, quæ non sunt sine gratia gratum faciente, in ordine dantur.

¶ Præterea, Ordo est sacramentum nouæ legis: sed in definitione talis sacramenti ponitur, * vt causa gratiæ existat: ergo causat gratiam in suscipiente.

RESPONDEO dicendum, qd de perfecta sunt opera, vt dī Deut. 32. & ideo cuiusq; dat potentia aliqua diuinitus, dantur et ea qd ex executione illius potentia possit congruē fieri: & hoc est in naturalibus patet, quia animabus dantur membra, quibus potentia aīe possint exire in actus suos, nisi sit defectus ex parte materiae: si cut aut gratia gratū faciens est necessaria ad hoc, qd hō digne sacramenta recipiat, ita et ad hoc, qd homo digne sacramenta suscipiat: & iō sicut in baptismo (p quē fit hō susceptus aliorum sacramentorum) datur gratia gratum faciens, ita in sacramento ordinis, * per qd homo ordinat ad aliorum sacramentorū dispensationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ordo datur nō qd dicitur contra ignorantiam dari, non est intelligentia in suscipiente: sed quia suscipiens ordinem præiudicatur ad pellendam ignorantiam in plebe.

AD SECVNDVM dicendum, qd quis dona grā gratū facientis, cōia sint oibus mēbris Ecclesiæ: ita actus illorum donorū fm qd attenditur distinctio in mēbris Ecclesiæ, idonēus susceptor aliquis esse nō pōt, nisi charitas adit, qd quidem sine gratia gratum faciente esse nō pōt.

AD TERTIVM dicendum, qd ad idoneam ex quationem ordinum non sufficit bonitas qualiscunq; sed requiritur bonitas excellens: vt sicut illi qd ordinem suscipiunt, sup plebē constituuntur gradu ordinis, ita & superiores sunt merito sanctitatis: & iō præxigitur gratia, quæ sufficiat ad hoc, qd digne connumerentur in plebe Christi: sed confertur in ipsa susceptione ordinis amplius gratiæ munus, per quod ad maiora reddatur idonei.

ARTICVLVS II.

Vtrum in sacramento ordinis imprimatur character, quantum ad omnes ordines.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, qd in sacramento ordinis non imprimatur character quantum ad oēs ordines. Quia ordinis character est quāda spiritualis potestas, sed quidā ordines nō ordinantur nisi ad quosdam actus corporales, s. ostiarij vel acoliti: ergo in eis non imprimitur character.

¶ Præterea, Omnis character est indelebilis: ergo per characterē hō ponitur in tali statu, a quo nō possit recedere: sed illi qd habet aliquos ordines, pōt licet recedere ad laicatu: ergo nō imprimitur character in oib' ordinibus.

¶ Præterea, Per characterem homo ascribitur ad aliquid sacrum dandum, vel suscipiendum: sed ad susceptionem sacramentorum homo sufficiens ordinatur per characterem baptismalem, dispensator aut sacramentorum non constituitur homo, nisi in ordine sacerdotali: ergo in aliis ordinibus non imprimitur character.

SED CONTRA, Omne sacramentum, in quo non imprimitur character, est iterabile: sed nullus ordo est iterabilis: ergo i quolibet ordine imprimitur character. ¶ Præterea, Character est signum distinctiū: sed in quolibet ordine est aliqua distinctio: ergo quilibet ordo imprimitur characterem.

RESPONDEO dicendum, qd circa hoc fuit triplex opinio. Quidā dixerunt, qd in solo ordine sacerdotali character imprimitur. Sed hoc non est verū, quia actum Diaconi nullus pōt exercere licet, nisi diaconus, & ita patet, qd hēt aliquam spirituale potestatem in dispensatione sacramentorum, quā alij non habent. Et pp hoc alij dixerunt, qd in sacris ordinibus imprimitur character, nō aut in minoribus. Sed hoc nihil iterū est, qd p quemlibet ordinem aliquis constituitur supra plebē in aliquo gradu potestatis ordinat: ad sacramentorū dispensationē. Vñ cum character sit signum distinctiū ab alijs, oportet, qd in omnibus character imprimatur: cuius etiā signum est, quod perpetuū manent, & nunquam iterantur. Et hac est tertia opinio, quæ communior est.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd quilibet ordo, vel habet autem circa ipsum sacramentum, vel ordinatum ad sacramentorum dispensationem: sicut o. liarij habent actum admittendi homines ad diuinorum sacramentorum in pfectionem, & sic de alijs: & ideo in omnibus requiritur spiritualis potestas.

AD SECVNDVM dicendum, qd quantumcunque homo ad laicum se transferat, semper tñ manet in eo character: quod patet ex hoc, qd si ad clericatum reuertatur, non iterum ordinem, quem habuerat, suscipit.

AD TERTIVM dicendum, sicut ad primum.

ARTICVLVS III.

Vtrum character ordinis præsupponat characterem baptismalem.

AD TERTIVM sic proceditur. Vñ, qd character ordinis non præsupponat characterem baptismalem. Quia p characterē ordinis hō efficitur dispensator sacramentorum, per characterem baptismalem suscipi-

Gregorius
lib. 2. Epist.
Epist. 32. et
habetur in
Decretis
di. 68. c. 5.
cuius similit.

* Au. li. 2
cōt. Epist.
Parm. c. 13
et de bapt.
cont. dona
nist. lib. 1.
cap. 1.

susceptus eorundem. Sed potestas actiua non praesupponit de necessitate passiuam, quia potest esse sine ea, sicut patet in Deo: ergo character ordinis non praesupponit de necessitate characterem baptismalem.

¶ Præterea, potest contingere, qd aliquis non sit baptizatus qui se baptizatum existimat probabiliter: si ergo talis ad ordines accedat, non consequetur characterem ordinis, si character ordinis praesupponit characterem baptismalem: & sic ea quæ faciet vel in consecratione vel in abolutione, nihil erunt, & in hoc Ecclesia decipitur: quod est inconueniens.

SED CONTRA, Baptismus est in uia sacramentorum. Ergo cum ordo sit quoddam sacramentum, praesupponit baptismum.

RESPONDEO dicendum, qd nihil potest aliquis recipere, cuius receptionem potentiam non habet, per characterem aut baptismalem, efficitur homo receptiuus aliorum sacramentorum. Vñ qui characterem baptismalem non hêt, nullum aliud sacramentum recipere potest: & tunc character ordinis, baptismalem characterem praesupponit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd in eo qui hêt potentiam actiuam a se, potestas actiua non praesupponit passiuam: sed in eo qui habet potentiam actiuam ab alio, praexigitur ad potentiam actiuam potentia passiuam, quæ recipere possit potentiam actiuam.

AD SECVNDVM dicendum, qd talis si ad sacerdotium promouetur, non est sacerdos: nec consecrari potest nec absolvere in foro poenitentiali. Vnde fm Canones* debet iterato baptizari & ordinari. Et si etiam in Episcopum promouetur, illi quos ordinat non habent ordinem: sed tunc potest credi potest, qd quantum ad ultimos effectus sacramentorum, summus Sacerdos supplet defectum, & qd non permittit hoc ita latere, quod Ecclesia possit periculum imminere.

ARTICVLVS IIII.

Virum character ordinis praesupponat de necessitate characterem confirmationis.

AD QVARTVM sic proceditur. Vñ, quod ordo praesupponat de necessitate characterem confirmationis. Quia si huius sunt ordinata ad inuicem, sicut medijs praesupponit primum, ita vltimjs praesupponit medium: sed character confirmationis praesupponit baptismalem quasi primum: ergo character Ordinis praesupponit characterem confirmationis quasi medium.

¶ Præterea, Qui ad alios confirmandos ponuntur, maxime debent esse firmi. Sed illi qui sacramentum ordinis suscipiunt, sunt aliorum confirmatores: ergo ipsi maxime debent habere sacramentum confirmationis.

SED CONTRA, Apostoli receperunt potestatem ordinis ante ascensionem, loan. 20. vbi dictum est eis: Accipite Spiritum sanctum, &c. sed confirmati sunt post ascensionem per aduentum Spiritus sancti: ergo ordo non praesupponit confirmationem.

RESPONDEO dicendum, qd ad susceptionem ordinis praexigitur aliquid quasi de necessitate sacramenti, & aliquid quasi de congruitate. De necessitate enim sacramenti exigitur, qd ille qui accedit ad ordines, sit ordinis susceptiuus: quod competit ei baptismum. Et ideo character baptismalis praesupponitur de necessitate sacramenti, ita qd sine eo, sacrum ordinis conferri non potest. Sed de congruitate requiritur omnis perfectio, p quam aliquis reddatur idoneus ad executionem ordinis, & vnum de istis est vñ sit confirmatus. Et ideo de congruitate character ordinis characterem confirmationis praesupponit, & non de necessitate.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd non est similis habitudo huius medijs ad vltimjs & primi ad medijs: quia per characterem baptismalem fit homo susceptiuus sacramenti confirmationis, non aut per characterem confirmationis fit homo susceptiuus sacramenti ordinis: & ideo non est similis ratio,

AD SECVNDVM dicendum, qd illa ratio procedit de idoneitate quantum ad congruitatem.

ARTICVLVS V.

Virum character vnius ordinis de necessitate praesupponat characterem alterius ordinis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod character vnius ordinis praesupponat de necessitate characterem alterius ordinis. Quia maior est conuenientia ordinis ad ordinem, qd ordinis ad aliud sacramentum: sed character ordinis praesupponit characterem alterius sacramenti sicut baptismi: ergo multo fortius character vnius ordinis, praesupponit characterem alterius.

¶ Præterea, Ordines sunt quidam gradus, sed nullus potest peruenire ad perfectiorem gradum, nisi prius cõfiscendat priorem: ergo nullus potest accipere characterem ordinis sequentis, nisi prius acceperit ordinem praecedentem.

SED CONTRA, Si omittatur aliquid in sacramento, quod sit de necessitate sacramenti, oportet qd sacramentum iteretur. Sed si aliquis accipiat sequentem ordinem, praetermissis primo, non reordinabitur, sed confertur si bi quod deest, fm statuta Canonum. ¶ Ergo praecedens ordo non est de necessitate sequentis.

RESPONDEO dicendum, qd non est de necessitate superiorum ordinum, qd aliquis minores ordines prius habeat, quia potestates sunt distinctæ, & vna quæ tum est de sui ratione, non requirit aliam in eodem subiecto. Et ideo est in primitiua Ecclesia, aliqui ordinabantur in Presbyteros, qui prius inferiores ordines non susceperant, & tñ poterant omnia quæ inferiores ordines possunt, quia inferior potestas comprehenditur in superiori virtute, sicut sensus in intellectu, & ducatur in regno. Sed postea per constitutionem Ecclesiae, qd determinatum est qd ad maiores ordines se non ingerat qui prius non fuerant in minoribus officijs: non humiliauit, & inde est qd qui ordinantur per saltum secundum Canones, qd non reordinantur, sed id quod omisum fuerat de praecedentibus ordinibus, eis conferunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod magis conueniunt ordines adinuicem fm similitudinem speciei, qd ordo cum Baptismo: sed secundum proportionem potentiae ad actum, magis conuenit baptismus cum ordine qd ordo cum ordine. Quia per baptismum acquirit homo potentiam passiuam recipiendo ordines, non autem per ordinem inferiorem datur potentia passiuam recipiendi maiores ordines.

AD SECVNDVM dicendum, quod ordines non sunt gradus qui concurrant in actione vna vel in vno motu, vt oporteat ad vltimum per primũ deuenire, sed sunt sicut gradus in diuersis rebus constituti: sicut est gradus inter hominẽ & Angelum, non oportet autem qd ille qui sit Angelus, prius fuerit homo, similiter etiam sunt gradus inter caput & omnia membra corporis, nec oportet quod illud quod est caput, prius fuerit pes, & si militet est in proposito.

QVÆSTIO XXXVI.

De qualitate susceptionis hoc sacramentum in quinque articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de qualitate susceptionis hoc sacramentum.

¶ Circa quod quaruntur quinque.

¶ Primo, vtrum in suscipiendis hoc sacramentum requiratur bonitas vitae.

¶ Secundo, vtrum requiratur scientia totius sacre Scripturae.

¶ Tertio, vtrum ex ipso merito vitae aliquis ordinis gradus consequatur.

¶ Quarto, vtrum promouens indignos ad ordines, peccet.

¶ Quinto, vtrum aliquis in peccato existens possit sine peccato ordine suscepto vi.

In decret.
li. 3. tit. 43
or d pby
teron b
pizato ca.
1. & 3.

In decret.
li. 3. tit. 43
or d pby
teron b
pizato ca.
1. & 3.

In decret.
li. 3. tit. 43
or d pby
teron b
pizato ca.
1. & 3.

In decret.
li. 3. tit. 43
or d pby
teron b
pizato ca.
1. & 3.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum in suspensibus ordines requiratur bonitas vita.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd in suspensionibus ordines non requiratur bonitas vita. Quia per ordinem aliquis ordinatur ad dispensationem sacramentorum: sed sacramenta possunt dari dispensati a bonis & malis: ergo non requiritur bona vita. **2ª Præterea**, Non est maius ministerium qd Deo in sacramentis exhibetur, qd quod ipsi corporaliter adhibetur: sed a ministerio ipsius corporali non reputat Dñs mulierem peccatricem & infamē, vt patet Luc. 7. ergo nec a ministerio eius in sacris talis sunt a mouendi. **3ª Præterea**, Per oēm gratiā datur aliquid remedij contra peccatū: sed illis qui habent peccatū, non debet aliquid remedij denegari, quod eis valere possit: ut ergo in sacramento ordinis gratia conferatur, videtur, qd debeat etiam peccatoribus hoc sacramentum dari. **SED CONTRA** Leui. 21. Homo de semine Aaron qui habuerit maculā, nō offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministeriū eius: sed p maculā vt dicitur glo. 7. omne vitium intelligitur: ergo ille qui est aliquo vitio infectus, non debet ad ministerium ordinis admitti.

Præterea, Hiero. * dicit quod nō solum Episcopi, presbyteri & diaconi debent magnopere puidere, vt cū etiam populi cū præsentent sermone & conuersatione præcant, verum etiam inferiores gratias & omnes qd diuino porculo defuerint: ga vehemēter Ecclesiam dei delectu t meliores esse laicos, quā clericos: ergo i omni bus ordinibus requiritur sanctitas vita.

RESPONDEO dicendū, qd sicut Dionysius dicit 1. 3. c. 6. Eccl. Hier. vt subtiliores, & clariiores esset repleat in fluxu solarium splendorum, lumen ei sui supereminens ad similitudinē Solis ad alia corpora inuehitur: nisi in diuino omni non est audendum alijs ducē fieri, nisi secundum omnem habitum suū factus sit Dei formissimus & Deo similissimus. Vnde cū i quolibet ordine aliquis constituitur dux alijs, i rebus diuinis, quasi præfatus mortaliter peccat, qd cōsuetudo peccati mortalis ad ordines accedit: & ideo sanctitas vitæ requiritur ad ordinem de necessitate præcepti, sed nō de necessitate sacramenti. Vnde si malus ordinatur, nihilominus ordinem habet, * tamen cum peccato.

A D PRIMVM ergo dicendum, qd sicut vera sacramenta sunt, quæ peccator dispensat, ita verum sacramentum ordinis recipit: & sicut indigne dispensat, ita indigne recipit.

A D SECVNDVM dicendū, qd illud ministeriū erat tū in exequatione corporalis obsequij, quod ē licitè peccatores facere possunt. Secus autem est de ministerio spirituali, ad quod applicantur ordinati: quia per ipsum efficiuntur medijs inter Deum & plebem: & iō debent bona conscientia nitere quo ad Deum, & bona fama quoad homines.

A D TERTIVM dicendum, quod aliquæ medicinæ sunt quæ exigit robur naturæ, alias cum periculo mortis assumuntur: & alie sunt quæ debilibus dari possunt: ita et in spiritualibus qdā sacramenta sunt ordinata ad remediū pñi, & talia peccatoribz sūt exhibenda sicut baptisimus & poenitentia: alia verò quæ pfectionē græ cōsecrunt, requirunt hominem per gratiam confortatū.

ARTICVLVS II.

Utrum requiratur scientia totius sacre scripturae.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod requiratur scientia totius sacre scripturae. Quia ille debet habere legis scientiam, a cuius ore lex Malach. 2. ergo ipse debet totius legis habere scientiam. **2^a Præterea**, 1. Pet. 3. Parati semper ad satisfactionē, omni poscenti vos rōnē de ea, quæ in vobis est, fide & spera reddere de his rōnē qd sunt fidei & spei, est illo qui perfectā scientiam Sacram. Scripturarum habet. **Supple. 3.** Par. S. Thomæ.

beni ergo talē scientiam debent habere illi qui ponuntur in ordinibus, quibus verba prædicta dicuntur.

3ª Præterea, Nullus congruē legit quod non intelligit, quia legere & non intelligere, negligere est, vt dicit Cato. sed ad Lectorē (qui est quasi in finis ordo) pñet vetus Testamentum legere vt in litera dī: ergo ad eum pertinet habere totius veteris Testamenti intellectū, & multo fortius ad alios superiores ordines.

SED CONTRA, est, qd multi promouentur ad sacerdotiū, qd penitus de talibz nihil sciūt, et in religionibus multis: ergo vñ, qd talis scientia non requiritur. **Præterea**, in vitis Patrū legitur, aliquos simplices monachos ad sacerdotiū promotos, qd erāt sanctissimi viri: ergo non requiritur prædicta scientia in ordinandis.

RESPONDEO dicendum, qd in quolibet actu hominis, si debeat esse ordinatus, oportet quod ad ipse dīo ratio nō vnde ad hoc quod homo ordinis officium exequatur, oportet, qd habeat tantum de scientia, quod sufficiat ad hoc, qd dirigatur in actu ordinis illius. Et ideo et, talis scientia requiritur in eo qui debet ad ordines promoueri, & non qd vniuersaliter in tota sacra Scriptura sit instructus: sed plus vel minus sūm quod ad plura vel pauciora sit eius officium extendit: vt scilicet illi qui alijs præponuntur, curā animarū suscipiunt, sciāt ea qd ad doctrinam fidei & morum pñent, alijs sciāt ea, qd ad exequutionem sui ordinis spectāt.

A D PRIMVM ergo dicendum, qd sacerdos habet duos actus: vnum principalē, supra corpus Chrī vñ: & alterū secundariū, supra corpus Chrī mysticū. Secundus autē actus dependet a primo, sed non cōuertitur. Et ideo aliqui ad sacerdotiū promouentur, quibus cōmittitur primus actus tñ, sicut religiosi quibus curā iaram non cōmittitur: & a taliū ore lex non requiritur, sed solū qd sacramenta cōficiant: & ideo tali bus sufficit si tñ de scientia habeant, qd ea qd sacramentū efficiendū spectāt, ritē seruari possit. Alij autem promouentur ad aliū actū, qd est supra corpus Chrī mysticū: & a taliū ore populus legem requirit, vñ de scientia legis in eis esse debet, non qd vñ sciāt omnes difficiles qstiones legis, quia in his debet ad superiores recursum haberi: sed vt sciāt ea qd populus debet credere, & obseruare de lege. Sed ad superiores sacerdotes, s. Epōs, pñet, vt etiā ea qd difficultatē in lege facere possūt, sciāt, & tāto magis, qnto i maiori gradu collocāt.

A D SECVNDVM dicendum, qd ratio reddenda de fide & spe, non est intelligēda talis, quæ sufficiat ad pbandū qd fidei vel spei sunt, cum vtrumque de inuicibilibus sit: sed vt sciāt in cōi probabilitatē vtriusque ostendere: ad quod nō requiritur multū, magna scientia.

A D TERTIVM dicendum, qd ad Lectorē non pertinet tradere intellectum sacre scripturae populo, quia hoc est superiorum ordinum: sed solum pronuntiare: & ideo ab eo non exigitur, qd tantū habeat de scientia, quia sacra Scripturam intelligat, sed solum qd recte pronuntiare sciāt: & quia talis scientia de facili addiscitur a multis, ideo probabiliter estimari potest, qd ordinatus talem scientiam acquirat, si etiam tunc, eam non habeat: maxime, si in via ad hoc esse videatur.

ARTICVLVS III.

Utrum ex merito vitæ aliquis gradus ordinis consequatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod ex ipso merito vitæ aliquis ordinis gradus consequatur. Quia sicut dicit Chrysostomus. * non omni perfecti nō nis sacerdos, sanctus est, sed omni sanctus, sacerdos est: sed ex merito vitæ aliquis efficitur sanctus: ergo & sacerdos, & multo fortius alios ordines habens.

2^a Præterea, In rebus naturalibus ex hoc ipso aliqua in gradu superiori collocatur, quod Deo appropinquat: & magis de eius bonitatibz participat, vt Dion. dicit 4. c. Ecclesiastica Hierarch. sicut ex merito sanctitatis & scientiæ aliquis efficitur Deo propinquior & plus de ei

E c bonita-

Mag. th. 4.
Sens. dist.
2. 1. paragr.
D. & habetur in
Deoretis dist.
25. c. 2. est
Lido in
epi ad Lu.
dysedum.

Vide de p.
dist. 35. c.
1. & 2. &
dist. 38.

Hom. 43.
in Mach.
in opere in
perfecti nō
procul a
prin. to. 2.
tota & par
te 3. in tin.
Cōtempla-
rio. circa
medium ibi
linus.

bonitatibus recipiens: ergo ex hoc ipso in gradu ordinis collocatur.

SED CONTRA, Sanctitas semel habita potest amitti: sed ordo semel habitus, nunquam amittitur: ergo ordo non consistit in ipso merito sanctitatis.

RESPONDEO dicendum, quod causa debet esse proportionata suo effectui: & ideo sicut in Christo, a quo descendit gratia in omnes homines, oportet quod sit gratia plenitudo; ita in ministris Ecclesiae, quorum non est data gratia, sed gratia sacramenta, non constituitur gradus Ordinis ex hoc quod habeat gratia, sed ex hoc quod participant aliquod gratia sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Chrysostomus accipit Sacerdotis nomen quatum ad rationem interpretationis, secundum quod sacerdos id est qui facit dans: sic enim quilibet iustus, in quantum facit merita alicui in auxilium data, sacerdotis interpretationem habet. Non autem loquitur secundum nominis significationem; est enim hoc nomen, sacerdos, institutum ad significandum eum, qui sacra dat in sacramentorum dispensatione.

AD SECVNDVM dicendum, quod res naturales efficiuntur in gradu superiora, secundum quod in ea agere possunt ex forma sua: & ideo ex hoc ipso, quod forma nobilior habent, in altiori gradu constituntur. Sed ministri Ecclesiae non possuntur alijs, ut eis ex propria sanctitatis virtute aliquid tribuant, quia hoc solius Dei est: sed sicut ministri, & quodammodo instrumenta illius effluxus quod sit a capite in membra. Et ideo non est simile quantum ad dignitatem ordinis, quantum sit simile quantum ad congruitatem.

ARTICVLVS IIII.

Utrum promouens iudi, nos ad ordines, peccet.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur, quod promouens indignos ad Ordines, non peccet. Quia Episcopus indiget coadiutoribus in minoribus officijs constitutis: sed non posset eos inuenire in iussu clienti numero, si talem idoneitatem in eis requireret, qualis a sanctis describitur: ergo si aliquos non idoneos promouet, videtur, quod sit excusabilis.

¶ 2 Præterea, Ecclesia non solum indiget ministris ad dispensationem spiritualium, sed etiam ad gubernationem temporalium: sed quandoque illi qui non habent scientiam vel sanctitatem vitæ, possunt esse utiles ad gubernationem temporaliæ, vel propter potestatem seculari, vel propter industriam naturalem: ergo videtur, quod tales sine peccato possint promoueri.

¶ 3 Præterea, Quilibet tenetur peccatum vitare quantum potest. Si ergo Episcopus peccat indignos promouens, debet adhibere maximam diligentiam ad sciendum, an illi qui accedunt de moribus & scientia eorum; quod non videtur alicubi observari.

SED CONTRA, Peius est promouere malos ad sacra mysteria, quam iam promotos non corrigere. sed Heli mortaliter peccauit, non corrigens filios suos de malitia eorum; unde cadens retrosum, mortuus est, ut dicitur 1. Regum 4. ergo non sine peccato euadit, qui indignos promouet.

¶ Præterea, Spiritualia temporalibus sunt preponenda in ecclesia: sed mortaliter peccaret qui res ecclesie temporales scienter sub periculo poneret; ergo multo fortius, quod poneret res spirituales sub periculo. Sed sub periculo ponit res spirituales, cum indignos promouet (quod cuius vita despicitur, ut dicit Greg. * restat ut eius prædicatio cōtēnētur) & eadē ratione oīa spiritualia ab eis exhibita: ergo indignos promouens mortaliter peccat.

RESPONDEO dicendum, quod a Domino describitur * fidelis seruus qui est constitutus supra familiam suam, ut det illis tritici mensuram: & ideo infidelitatis reus est, qui alicui supra mensuram eius, diuina tradit: hoc autem facit quicumque indignum promouet, & ideo crimen mortale committit, quasi si suo Domino infidelis &

peipue eū hoc in detrimētū Ecclesiæ vegat, & honoris diuini; quod bonos ministros promouetur. Est enim infidelis terreno domino, qui ei officio aliquos inutiles poneret.

AD PRIMVM dicendum, quod Deus nunquam ita deserit ecclesiam suam, quin inueniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis, si digni promouerentur, & indigni repellerentur: & si non possent tot ministri inueniri, quod modo sunt; impleat et habere paucos ministros bonos, quod multos malos, ut dicit beatus Clemens.

AD SECVNDVM dicendum, quod temporalia non sunt grēnda, nisi per spiritualia: unde omne incommodum temporale deberet negligi, & omne lucrum sperni propter spirituale bonum promouendum.

AD TERTIVM dicendum, quod minus hoc requiritur, quod nesciat ordinans aliquid contrarium sanctitati in ordinando esse: sed et exigitur amplius, ut emmeti in ordinando officij inieciendi diligentior cura apponatur, ut habeatur certitudo de qualitate promouendorum, saltem ex testimonio aliorum: & hoc est ad Apostolum dicitur 1. Tim. 5. Manus cito nemini impolueris.

ARTICVLVS V.

Utrum aliquis in peccato existens sine peccato ordine suscepto viui possit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod aliquis in peccato existens possit sine peccato ordine suscepto viui. Quia peccat, si non vitatur, cum ex officio teneatur: si ergo vitando peccat, non potest peccatum vitare; quod est inconueniens.

¶ 2 Præterea, Dispensatio est iuris relaxatio: ergo quantum de iure esset ei illicitum viui ordine suscepto, tamen ex dispensatione ei liceret.

¶ 3 Præterea, Quicumque communicat alicui in peccato mortali, peccat mortaliter: si ergo peccator in usu ordinis peccat mortaliter, tunc etiam peccat mortaliter qui ab eo aliquid diuinarum accipit vel ab eo exigitur quod vitare absurdum.

¶ 4 Præterea, Si vitando ordine suo peccat, ergo quilibet actus ordinis quem facit, est peccatum mortale, & ita cum in vna executione ordinis multi actus concurrant, videtur, quod multa peccata mortalia committatur quod valde durum videtur.

SED CONTRA est, quod Dionysius in Epistola ad Demophilum dicit: Talis, qui non est illuminatus, audeat videtur sacerdotibus manum apponens, & non timeat neque verecundatur diuinam præter dignitatem exequens & putans Deum ignorare quod ipse in seipso gignit & decipere assumat falso nomine patre ab ipso appellat, & audet ipsius muneris immundas infamias, (non enim dicam orationes) super diuina signa blasphemiter enuntiare. Ergo sacerdos est quasi blasphemus & deceptor qui indignè viui ordine exequitur, & mortaliter peccat, & eadē ratione gubet alius ordinatus mortaliter peccat, qui in suscipiente in suscipiente ordinem, ut sit idoneus ad exequendum: sed peccat mortaliter qui cum peccato mortali ad ordines accedit: ergo multo fortius peccat mortaliter in quolibet exequutione sui ordinis.

RESPONDEO dicendum, quod lex præcipit * ut homo iuste ea quae iusta sunt exequatur: & ideo quicumque hoc quod sibi cōpetit ex ordine, facit indignè, quod iniuste est iniuste exequitur, & contra præceptum legis facit, ac per hoc mortaliter peccat. Quicumque autem peccat mortaliter aliquod sacrum officium pertrahit, non est dubium quin indignè illud faciat: unde patet, quod mortaliter peccat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quia potest perplexus ut necessitate peccandi habeat: quia potest peccatum dimittere vel officium resignare, ex quo obligatur ad ordinis exequutionem.

AD SECVNDVM dicendum, quod ius naturale est in dispensabile: hoc autem est de iure naturali, ut homo sancta sancte pertrahet, & contra hoc nullus potest dispensare.

Vide totā q. 62. in 3. parte et q. 64. ar. 1. corp. Ipsi. lib. 7. Ety. c. 12.

148

Al. omni-
staria,

Ho. 1. in
Enā. paulo
4 principio
Id etiā ha-
bet Bern.
in serm. 2.
de resurre.
a medio.
Luc. 12.

149

Paulus
mānū illi
posuit.

* Dionysius
1. de
eccl. ad
cap. 12.

AD

AD TERTIVM dicendum, qd quamdū minister Ec-
clesiæ qui est in peccato mortali, ab ecclesiâ sustinetur
ab eo sacramenta eius subditus recipere debet, qd ad hoc
est ei obligatus: sed tamen prater necessitatem articuli
nō esset tutum, quod eū induceret ad aliquid sui ordi-
nis exequendum durante tali cōscientiā, qd ille in pec-
cato mortali esset; quam tamen deponere posset, quia
in instanti homo à diuina gratia emundatur.

AD QVARTVM dicendum, qd quodcumq; homo
exhibet se in aliquo actu vt ministrū Ecclesiæ in pecca-
to mortali existēs, mortaliter peccat, & toties quoties
hmo adū facit: qd vt Dionysius dicit primo capite Ec-
clesiasticæ hierarchiæ: Immundi: nec symbola, id est,
sacramentalia signa tangere fas est. Vnde quando tan-
gunt res sacras, quasi suo officio vtētes, peccant morta-
liter. Secus aut esset, si in aliqua necessitate aliqd sacrū
contingerent, vel exequenter in illo casu, in quo etiam
laici liceret: sicut si baptizaret i aliquo articulo neces-
sitatis, vel si corpus Christi in terrā proiectū colligeret.

Q V A E S T I O XXXVII.

De distinctione Ordinum & eorum attributis, & characteris
impressionē: in quinque articulis diuisa.

CONSEQUENTER agendum est de distinctione
Ordinū, & eorū attributis & characteris impressione.

- ¶ Circa quod queruntur quinque.
- ¶ Primo, vtrum Ordo debeat in plures distingui.
- ¶ Secundo, quot sint.
- ¶ Tertio, vtrum debeant distingui p sacros & non sacros.
- ¶ Quarto, vtrum actus ordinum conuenienter in litera
assignentur.
- ¶ Quinto, quando Ordinum characteres imprimantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum debeant plures ordines distingui.

AD PRIMVM sic proceditur. videtur, qd non de-
beant plures ordines distingui. Quāto. n. aliqua
virtus est maior, tāto minus est multiplicata, sed
hoc sacm est dignius alijs sacris, inquantū cōstituit su-
scipientes in aliquo gradu sup alios: cum ergo alia sacra
non distinguantur in plura, qd recipiūt p dicationē to-
tius, nec hoc sacm debet in plures ordines distingui.

¶ Præterea, Si diuiditur, aut est diuisio totius in par-
tes integrales, aut in partes subiectiuas, non aut in par-
tes integrales, quia sic non reciperent p dicationē toti
ergo est diuisio in partes subiectiuas. Sed partes subiecti-
uæ recipiunt in plurali p dicationē gnis remoti, sicut ge-
neris proximi; sicut homo & asinus sunt plura aīalia,
& corpora animata. Ergo & sacerdotium, & diaconat-
us, sicut sunt plures ordines, ita sunt plura sacramenta
cum sacramentum sit quasi genus ad ordines.

¶ Præterea, secundum Philoso. in 3. Eth. Regimen
in quo vnus tantum participatur, est nobilissimū
communiter. quā aristocratia, quā diuersi i diuersis of-
ficijs cōstituantur: sed regimen ecclesiæ debet esse no-
bilissimū: ergo non debet esse in ecclesiā distinctū
ordinū ad diuersos actus, sed tota potestas debet apd
vnum residere, & sic debet esse tantum vnus ordo.

SED CONTRA, Ecclesiā est corpus Christi mysti-
cum simile corpori naturali, secundum Apostoli: sed
in corpore naturali sunt diuersa membrorum officia:
ergo & in ecclesiā debent esse diuersi ordines.

¶ Præterea, Ministerium noui Testamenti est digni-
tatis, vt patet 2. Cor. 3. sed in veteri testamento
non solum sacerdotes, sed et ministri eorū Leuitæ san-
ctificabantur: ergo & in nouo testamento debent cōse-
crari per ordinis sacramentū nō solum sacerdotes, sed
ministri eorū, & ita oportet, qd sint plures ordines.

RESPONDEO dicendum, qd ordinum multitudo est
inducta in Ecclesiā propter tria. Primo quidem, ppter
Dei sapientiam commendandam, quæ in distinctione
rerū ordinata maximè relucet, tam in naturalibus, quā
Supple. 3. par. 3. Thomæ.

in spūalibus: quod significatur in hoc qd regina Saba vi-
dens ordinē ministrantiū Salomoni, nō habet vltra spi-
ritū, debentem in admiratione sapientiæ illius. Secūdo,
ad subueniendū humanæ infirmitati: qd p vnu nō pote-
rant oīa qd ad diuina mysteria pertinebant, expleri, sine
magno grauamine: & iō distinguunt Ordines diuersi,
ad diuersa officia: & hoc patet p hoc, qd dñs Num. 11. de-
dit Moyſi septuaginta senes populi in adiutoriū. Ter-
tio, vt via pfectiū hostibus amplior detur, dū plures in
diuersis officiis distribuuntur, vt omnis sint Dei coope-
ratores: quo nihil est diuinius, vt Dio. * dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd alia sacramenta dan-
tur ad effectus aliquos percipiēdos, sed hoc sacramentū
datur principaliter ad actus aliquos agēdos: & ideo secu-
dum diuersitatem aduū oportet qd Ordinis sacramen-
tū distinguatur, sicut potentia distinguuntur p actus.

AD SECVNDVM dicendum, qd diuisio Ordinīs nō
est totius integralis in suas partes, neq; totius vniuersa-
lis: sed totius potentialis cuius hæc est natura, qd totum
secundū completā rationem est in vno, in alijs autē est
aliqua participatio ipsius: Et ita est hic tota enim pleni-
tudo sacramēti huius est i vno ordine, i sacerdotio, sed
in alijs est quādā participatio ordinis: & hoc significa-
tum est in hoc quod Dñs dixit Num. 11. Moyſi, Auferā
de spiritu tuo, tradamq; eis, vt sustentent totū onus po-
puli. Et ideo omnes ordines sunt vnum sacramentū.

AD TERTIVM dicendum, qd in regno quāuis
tota potestatis plenitudo residet penes regem: non tñ
excluduntur ministrorū potestates, quæ sunt participatio-
nes quādam regis potestatis, & similiter est in ordi-
ne. In Aristocratia autem apud nullum residet plenitudo
do potestatis, sed apud omnes.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint septem ordines.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, qd nō
sint septē ordines. Ordines. n. ecclesiæ ordinantur
ad actus hierarchicos, sed tres tantū sūt actus hier-
archici, scilicet, purgare, illuminare, & plicere: fm quos Dio.
distinguit tres ordines i s. c. ecel. hier. * ergo nō sunt 7.

¶ 2. Præterea, Oīa sacra habent efficaciam & auctoritatē
ex institutione Christi vel saltē Apostolorū eius: sed in
doctrina Christi & Apostolorum non fit mentio nisi de
psbyteris & diaconibus: ergo vī, qd nō sint alij ordines.

¶ 3. Præterea, Per sacramentū ordinis cōstituit aliqis
dispensator aliorū sacramentorū: sed alia sacramēta nō
sunt nisi sex: ergo debent esse tantum sex ordines.

¶ 4. SED CONTRA, Videtur, qd debeat esse plures,
quia quāto aliqua virtus est altior, tantō est minus
multiplicabilis: sed potestas hierarchica est altiori mo-
do in angelis, quā in nobis, vt Dionysius * dicit: cum
ergo in hierarchia angelica sint nouem ordines, totide-
m debent esse in ecclesiā, vel plures.

¶ 5. Præterea, Prophetia i psalmodum est nobilior in-
ter omnes prophetias: sed ad pronuntiandum in eccle-
sia alias prophetias est vnus ordo, scilicet lectorum: ergo
& ad pronuntiandū psalmos debet esse alius ordo,
& præcipue cum in Decretis distinct. * 21. psalmista, se-
cundus ab oītiario inter ordines ponatur.

RESPONDEO dicendum, qd quidā sufficientiā ordi-
nū sumunt per quādam adaptationē ad grās gratis da-
tas, de quibus hī 1. Cor. 12. Dicunt. n. qd sermo sapiētiæ
cōpetit Episcopo, qd ipse aliorū ordinator est; qd ad sa-
pientia pertinet: sermo scientiæ, sacerdoti, quia dēt ha-
bere clauē scientiæ, fides, Diacono, qui p dicit Euange-
liū, opera virtutū, Subdiacono, qui se ad opera pfectio-
nis exēdit per votum continentiæ, interpretatio sermo-
nū, Acolyto, qd significatur in lumine qd desert, grā sa-
nitatū, exorcistæ, genera linguarū, psalmistæ, prophetia,
lectoris discretio spiritū, Oītiario, * qui quosdā repellit
& quosdā admittit. Sed hoc nihil est, quia grā gratis da-
ta nō dant eisdē, sicut ordines dantur eisdē. Dicitur enim

e. 2. celest.
hierar. cir-
ca mediū.

151.

e. 3. par. 1.

Ex c. 1. eo
ad. hierar.
a. med. &
c. 9.

† Decretis
di. 21. c. 2.
* In Decr.
dist. 2. c. 6.

Periclitis,
ex Isidoro

in epist. ad
Ludifre-
dum, & li.

7. Erym.
cap. 12.

Isid. li. 7.
c. 13. ca. 12

A R T I C V L V S IIII.

Virum quæ ordinum conuenienter in litera assignentur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod actus ordinum inconuenienter in litera assignentur. Quia per absolutionem præparatur aliquis ad sacramentum pertinet ad inferiores ordines: ergo inconuenienter absolutio à peccatis ponit iter ad sacramentum.

¶ Præterea, Homo baptizatus est immediate deo configuratus, characterem configurantem suscipiens: sed orare & offerre oblationes sunt actus immediate ad Deum ordinati: ergo quilibet baptizatus potest hos actus facere & non soli sacerdotes.

¶ Præterea, Diuersorum ordinum diuersi sunt actus: sed oblationes à tali ponere, & epistolâ legere, ad subdiaconum pertinet, crucem etiam ferunt subdiaconi coram Papa: ergo hi non debent poni actus Diaconi.

¶ Præterea, Eadem veritas continetur in veteri & nouo Testamento: sed legere veteris Testamenti est Lectoris, ergo eadē ratione & genere noui, & non diaconorum.

¶ Præterea, Apostoli nihil aliud prædicauerunt, quàm Euangelium Christi, ut patet Rom. 1. sed doctrina Apostolorum committitur subdiaconis enuntianda: ergo & doctrina Euangelij.

¶ Præterea, Secundum Dionysium, quod est superioris ordinis, non debet inferiori conuenire: sed ministrare cum vireolo est actus subdiaconorum: ergo non debet acolytis attribui.

¶ Præterea, Actus spirituales debent corporalibus præminere: sed acolytus non habet nisi actum corporalem: ergo exorcista non habet actum spiritalem pellendi demones, cum sit inferior.

¶ Præterea, Quæ magis conueniunt, iuxta se ponenda sunt: sed legere veteris Testamenti maxime debet conuenire cum lectione noui Testamenti, quæ cõpetit superioribus ministris: ergo magis vetus Testamentum non debet poni actus lectoris, sed magis acolyti, & præcipue, cum lumen corporale quod acolyti deferunt, significet lumen spirituale doctrinæ.

¶ Præterea, In quolibet actu ordinis spiritualis, debet esse aliqua vis spiritualis, quam habeant ordinati præ alijs: sed in apertione & clausione ostiorum non habet aliam potestatem ostiarius quam alij homines: ergo hoc non debet poni actus ipsorum.

RESPONDEO dicendum, quod cõsecratio, quod fit in ordinis sacramento, ordinem ad iacem eucharistiæ, ut dictum est, ille est principalis actus vniuersusque ordinis, in quem magis proxime ordinat ad eucharistiæ sacramentum: & in hoc est vnus ordo est alio eminentior, in quo vnus magis de proximo ad prædictum sacramentum ordinatur. Sed quia ad Eucharistiæ sacramentum quasi dignissimum multa ordinantur: ideo non est inconueniens ut præter principale actum, et multos actus, vnus ordo habeat, & tanto plures quanto est eminentior: quia virtus quæ tot est superior, tanto ad plura se extendit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod duplex est præparatio suscipiendi sacramentum. Quædam remota, & hæc per ministrum efficitur. Quædam proxima, quæ statim efficitur idonei ad sacramentorum dispensationem, & hæc pertinet ad sacerdotes, quia in naturalibus ab eodem agente fit materia in vltima dispositione ad formam, & recipit formam. Et quia in proxima dispositione ad eucharistiā fit aliquis per hoc quod a peccatis purgatus: ideo omnium sacramentorum quod sunt instituta principaliter ad purgationem peccatorum, est minister proprius sacerdos. Baptismi, poenitentiae, & extremæ vntionis.

AD SECVNDVM dicendum, quod actus aliqui immediate ad deum ordinantur dupliciter. Vno modo ex parte vnius personæ tantum, sicut facere orationes singulares, & vouere, & huiusmodi, & talis actus cõpetit quilibet baptizato. Alio modo ex parte totius ecclesiæ, & sic solus fa-

cerdos habet actus immediate ad Deum ordinatos, quia ipse solus potest gerere personam totius ecclesiæ, quod cõsecrat Eucharistiā, quod est sacramentum vniuersalis ecclesiæ.

AD TERTIVM dicendum, quod oblationes à populo oblatae per sacerdotem offeruntur, & ideo duplex ministerium circa oblationes est necessarium. Vnum, ex parte populi, & hoc est subdiaconi quod accipit oblationes à populo & altari imponit, vel offert diacono. Aliud, ex parte sacerdotis, & hoc diaconi est, quod oblationes ministrat ipsi sacerdoti, & in hoc est actus principalis vtriusque ordinis, & per hoc ordo diaconi est superior. Legere autem epistolam non est actus diaconi, nisi in eo quod actus inferiorum ordinum superioribus attribuitur, similiter et crucem ferre, & hoc in consuetudinem aliquarum ecclesiarum, quia in actibus consuetudinarijs non est inconueniens diuersas consuetudines esse.

AD QVARTVM dicendum, quod doctrina est remota præparatio ad sacramentum suscipiendum: & ideo pronuntiatio doctrinæ, ministris cõmittitur. Sed doctrina veteris testamenti adhuc est magis remota quod doctrina noui, quia non instruit de hoc sacramento nisi in figuris: & ideo nouum Testamentum superioribus ministris pronuntiandum committitur, verus autem inferioribus doctrina est noui testamenti perfectior est (quam diuis per seipsum tradidit) quod ipsius manifestatio per Apostolos. Et ideo Euangelium diaconi, epistolâ subdiaconis committuntur.

Et per hoc patet solutio **AD QVINTVM**.

AD SEXTVM dicendum, quod acolyti habent actum super vireolum tantum, non super ea quod in vireolo continent: sed subdiaconus habet actum super contentis in vireolo, quia vitur aqua & vino ad ponendum in calice, & aqua iterum manibus sacerdotis prebet. Et diaconus, sicut & subdiaconus, solus habet actum super calicem, non super contentis: sed sacerdos super contenta: & ideo sicut subdiaconus in sui ordinatione accipit calicem vacuū, sacerdos plenū: ita acolytus vireolum vacuū, sed subdiaconus plenū, & sic est quedam connexio in ordinibus.

AD SEPTIMVM dicendum, quod corporales actus acolyti magis de proximo ordinantur ad actum sacrorum ordinum, quod exorcista actus, quamuis sit aliquo modo spiritualis: quia acolyti habent ministerium super vasa, in quibus materia sacramenti continetur, quantum ad vinum, quod valeat continere indiget propter sui humiditatem: Et ideo inter omnes ordines ordo acolytorum superior est.

AD OCTAVVM dicendum, quod actus acolytorum se habent propinquius ad actus principales superiorum ministeriorum, quod actus aliorum minorum ordinum, ut patet: & si militet et quantum ad actus secundarios, quibus populus per doctrinam disponitur, quia acolytus doctrinam noui testamenti visibiliter figurat, lumen portans: sed lector recitando figuras alias, & ideo acolytus est superior. Similiter et exorcista: quia sicut se habet actus lectoris ad actum secundarii diaconi, & subdiaconi, ita se habet actus exorciste ad secundarii actum sacerdotis, ligare & absoluerē, per quem corporaliter homo se servitute diaboli liberatur. Et in hoc patet ordinatissimus ordinis progressus: quia sacerdos tantum, quantum ad actum eius principalem, scilicet cõsecrare corpus Christi, cooperantur tantum tres superiores Ordines: sed quantum ad actum eius secundarium, qui est absoluerē & ligare, cooperantur superiores & inferiores.

AD NONVM dicendum, quod quidam dicunt quod in susceptione ordinis, ostiario datur quidam vis diuina, ut arceat possit alios ab introitu templi: sicut & in Christo fuit quod eiecit vendentes de templo, sed hoc magis pertinet ad gratiam gratis datam, quam ad gratiam sacramenti.

Et ideo dicendum, quod suscipi potest, ut ex officio, hoc agere possit, quamuis et hoc ab alijs fieri possit, sed non ex officio. Et ita est in omnibus actibus minorum ordinum quod possint per alios licite fieri, quia illi ad hoc non habent aliquod officium: sicut etiam in domo non consecrata potest dici Missa, quamuis cõsecratio ecclesiæ ad hoc ordinatur, ut in ea missa dicatur.

† Decr. di.
21. cap. 2.
* Decr. di.
21. c. 1. &
† Idor. ubi.
7. Etym.
12. & in
Episto. ad
Ludifron-
dum.

* † Idor. in
Epist. ad
Ludifron-
dum
in decr. di.
25. c. 2. an
eo mediū.
† Concl.
Carthug.
4. c. 6.

* † I. Epist.
ad Lu-
dofredū
Cōcl. Car-
tha. 4. c. 5.
& decr. di.
23. cap. 16.
† Ibidem.
* Ibidem in
Cōcl. Car-
tha. cap. 16.
† Ibidem c. 5.

* † I. lib. 7.
& 1m. c. 12.

* Aliar. 30
talior.

* 4. Sen. di.
24. §. 1.
ad 1.

154

ARTICVLVS V.

Th. ubi fte
pra. art. 3.
q. vmo.

A Verū sacerdoti character imprimitur in ipsa calicis porrectione. D QUINTVM sic proceditur. Videtur, qd sacerdoti character non imprimatur in ipsa calicis porrectione: quia consecratio sacerdotis fit cum quadam vnctione, sicut & confirmatio: sed in confirmatione in ipsa vnctione imprimatur character: ergo et in sacerdotio. & non in calicis porrectione.

¶ Præterea, Dominus dedit discipulis sacerdotalē potestatem, qm dixit, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. Ioan. 20. sed spiritus sanctus datur per manus impositionem: ergo & in ipsa manus impositione imprimatur character Ordinis.

¶ Præterea, Sicut cōsecrant ministri, ita & vestes ministrorum vestes sola bñdictio cōsecrat ergo & in ipsa benedictione Ep̃i, consecratio sacerdotis efficitur.

¶ Præterea, Sicut sacerdoti datur calix, ita & vestis sacerdotalis si ergo in datione calicis imprimatur character, eadem ratione & in datione casulis, & sic sacerdos haberet duos characteres, quod falsum est.

¶ Præterea, Ordo diaconi conformior est ordini sacerdotis, quam ordo subdiaconi: sed si character imprimeretur sacerdoti in ipsa calicis porrectione subdiaconus esset conformior sacerdoti quam diaconus, quia subdiaconus characterem recipit in ipsa calicis porrectione, non autem diaconus: ergo character sacerdotalis nō imprimitur in ipsa calicis porrectione.

¶ Præterea, Acolythi ordi magis appropinquat ad actum sacerdotis p hoc qd hēt actum super vrcolum, q p hoc qd habet actum super candelabrum, sed magis imprimitur character in acolytis qm accipiunt candelabrum quam qd accipiunt vrcolum, quia nomen acolyti, cerei portationem significat ergo in sacerdote non imprimitur character, quando calicem accipit.

S E C O N D A Principalis actus ordinis sacerdotis est cōsecrare corp^o Xpi: sed ad hoc dat sibi potestas in calicis porrectione ergo tunc imprimatur character.

R E S P O N D E O dicendum, qd (sicut dictū est) eiusdē efformae aliquam inducere, & materiā de p^oximo preparare ad formā. Vñ Ep̃s in collatione ordinis duo facit: pparat n. ordinandos ad ordinis susceptionē, & ordinis potestatem tradit. Preparat qdem & instruēdo eos de proprio officio, & aliqd circa eos operandos, vt idonei sint ad potestatem accipiēdi. Quā qd pparatio in tribus consistit, s. bñdictione, manus impositione & vnctione. Per benedictionē diuinis obsequiis mancipant & bñdictio oibus datur. Sed p manus impositionem datur plenitudo gratiæ, p quā ad magna officia sint idonei, & sō solis diaconibus & sacerdotibus fit manus positio, qd eis cōpetit dispensatio sacramentorū, quāuis vni, sicut principali, & alteri, sicut ministro. Sed in vnctione, ad aliqd sacramentū tractandum consecratur: & sō vñctio solis sacerdotibus fit, qd propriis manib⁹ corpus Xpi tangunt: sicut et calix iungitur, qd cōtinet sanguinē, & patena, qd continet corpus. Sed potestas collatio fit p hoc, qd datur eis aliquid qd ad propriū actum pertinet: & qd principalis actus sacerdotis est consecrare corpus & sanguinē Xpi, iō in ipsa datione calicis sub forma verborū determinata, character sacerdotalis primifit.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd in confirmatione non datur officium operandi super aliquam materiam exteriorem, & ideo character ibi non imprimitur in aliqua exhibitione alicuius rei, sed in sola manus impositione & vnctione: sed in ordine sacerdotali aliter est. Et ideo non est simile.

A D S E C V N D V M dicendum, qd dñs discipulis dedit sacerdotalem potestatem quantum ad principalem actum, ante passionem in cœna, quando dixit, Accipite & manducate, vnde subiunxit, Hoc facite in meā commemorationem: sed post resurrectionem dedit eis potestatem sacerdotalem, quantum ad actum secundarium qui est ligare & soluere.

A D T E R T I V M dicendum, qd in vestibus non requiritur alia consecratio nisi quod diuino cultui mancipentur: & ideo sufficit eis pro consecratione benedictio: sed aliter est de ordinatis, vt ex dictis patet.

A D Q V A R T V M dicendum, qd vestis sacerdotalis non significat potestatem sacerdoti datā, sed idoneitatem quā in eo requiritur ad actum potestatis exequendum: & ideo nec sacerdoti, nec alicui alij, imprimitur character in alicuius vestis datione.

A D Q V I N T V M dicendum, qd potestas diaconi est media inter potestatem subdiaconi, & sacerdotis: facerdos, n. directē hēt potestatem super corpus Christi, subdiaconus autem super vasa tantū, sed diaconus, super corpus Christi in vase contentum, vnde eius non est idē gēre corpus Christi, sed portare corpus in patena & dispendere sanguinem cum calice: & ideo eius potestas ad actum principalē, non potuit exprimi, nec p dationem vasis tantum, nec per dationem materiæ: sed exprimit potestas eius ad actum secundarium tantum, in hoc qd datur ei liber Euāgeliorū: & in hac potestate intelligitur alia. Et ideo in ipsa libri datione imprimatur character.

A D S E X T V M dicendum, qd principalior adus acolyti est, quod ministrat in vrcolo quā quod ministrat in candelabro, quāuis denominetur ab actu secundario, propter hoc quod est magis notus & magis proprius est: & ideo in datione vrcoli imprimatur acolyti character, virtute verborum ab episcopo prolatorum.

Q V A E S T I O XXXVIII.

De consecrationibus hoc sacramentum, in duos articulos diuisa.

D E I N D E considerandum est de consecrationibus hoc sacramentum. Circa quod quaeruntur duo. Primo, vtrum solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre.

Secundo, vtrum ha reticus, vel quicumque alius ab ecclesia praeclusus, possit hoc sacramentum conferre.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum tantum Episcopus Ordinis sacramentum conferat.

A D P R I M V M sic proceditur. Videtur, qd tantū ep̃s ordinis sacramentum conferat. Quia manus impositio ad consecrationem aliquid facit: sed sacerdotibus, qui ordinantur, nō solus Ep̃s manus imponit, sed etiam sacerdotes adiutores: ergo non solus Episcopus confert ordinis sacramentum.

¶ Præterea, Tunc vnicuique datur potestas ordinis quādo ei exhibetur quod ad actum sui ordinis pertinet: sed subdiaconis datur vrcolum cum aqua & manutergio ab archidiacono, similiter acolytis, candelabrum cum cereo, & vrcolum vacuus: ergo nō solus Episcopus confert ordinis sacramentum.

¶ Præterea, Illa quæ sunt ordinis non pnt alicui committi, qm nō habet ordinem: ed cōferre ordines minores committitur aliquibus, qui non sunt Episcopi, sicut presbyteris Cardinalibus: ergo conferre ordines, nō est episcopalis ordinis.

¶ Præterea, Quicumque committitur principale, committitur & accessorium: sed ordinis sacramentum ordinatur ad Eucharistiam sicut accessorium ad principale: cum ergo sacerdos consecret Eucharistiam, ipse etiam poterit ordines conferre.

¶ Præterea, Plus distat sacerdos a diacono, quā Ep̃s ab episcopo: sed episcopus potest consecrare episcopum ergo & sacerdos potest promovere diaconum.

S E C O N D A, Nobiliori modo applicant ad diuinum cultum ministri per ordines, quā vasa sacra sed consecratio vasorum pertinet ad solum episcopum: ergo multo fortius consecratio ministrorum.

¶ Præterea, Sacramentum ordinis est excellentius, q confirmationis: sed solus episcopus cōfirmat: ergo multo magis solus confert ordinis sacramentum.

¶ Præterea, Virgines per benedictionem non constituntur

In cor. ap.

155

Th. 4. dist.

23. q. 1. ar.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

tuntur in aliquo gradu spiritualis potestatis, sicut ordinati constituntur sed virgines benedicere est solus Episcopus multo magis solus ipse potest aliquos ordinare.

RESPONDEO dicendum, quod potestas episcopalis habet se ad potestatem ordinum inferiorum, sicut politica quod coëcit bonum commune ad inferiores artes & virtutes quae coëcant aliquid bonum speciale, ut ex dictis patet. Politica autem ponit, ut dicitur in 1. Ethic. legem inferioribus, scilicet quis quam debeat exercere & quantum & qualiter & ideo ad Episcopum pertinet in omnibus divinis mysteriis aliquos collocare. Unde ipse solus confirmat, quia confirmati in quadam officio confidendi fide constituntur. Et ideo ipse etiam solus et virgines benedicit, quia figurè gerunt Ecclesia Christo delposita, cuius cura ipsi principaliter committitur. Ipse et in ministeriis ordinum ordinandos consecrat, & vasa quibus uti debent, eis determinat sua consecratione: sicut et officia secularia in civitatibus distribuit ab eo, qui habet excellentior potestatem, sicut a Rege.

AD PRIMVM dicendum, quod in impositione manuum non datur character sacerdotalis ordinis, ut ex dictis patet; sed gratia, in quam ad exequendum ordinem sunt idonei: & quia indigent amplissima gratia, ideo sacerdotes manus cum Episcopo imponunt eis qui in sacerdotem promouentur: sed Diaconis, solus Episcopus.

AD SECVNDVM dicendum, quod quia archidiaconus est quasi princeps ministerij, ideo omnia quae ad ministerium pertinent, ipse tradit sicut cereum, quo acolytus Diacono servit aut Euangelium, ipsum portant: & vices, quod servit subdiacono; & similiter dat subdiacono ea, quibus superioribus ordinibus servit, sed tamen in illis non constitit principalis actus subdiaconi, sed in hoc quod cooperatur circa materiam sacramenti, & ideo characterem accipit in hoc quod datur ei calix ab Episcopo: sed acolytus accipit characterem ex verbis Episcopi, in hoc quod accipit praedicta ab Archidiacono; & magis in acceptione vireoli, quod candelabri. Unde non se querit quod archidiaconus ordinem conferat.

AD TERTIVM dicendum, quod Papa qui habet plenitudinem potestatis pontificalis, potest committere non Episcopo ea quae ad Episcopalem dignitatem pertinent dummodo illa non habeant immediatam relationem ad verum corpus Christi, & ideo ex eius commissione aliquis sacerdos simplex potest conferre minores ordines, & confirmare, non autem aliquis non sacerdos; nec iterum sacerdos, maiores ordines, quod habet immediatam relationem ad corpus Christi, supra quod consecrandum Papa non habet maiorem potestatem, quam simplex sacerdos.

AD QVARTVM dicendum, quod quamvis sacramentum Eucharistiae sit maximum sacramentum in sacramentum: & ideo non est similis ratio.

AD QVARTVM dicendum, quod ad coëcandū alteri quod habet, non exigit solū propinquitas, sed completio potestatis: & quia sacerdos non habet completam potestatem in hierarchicis officiis, sicut Episcopus ideo non sequitur quod possit Diaconos facere quāvis ille ordo sit sibi propinquus.

ARTICVLVS II.

De hereticis & ab Ecclesia praevisi possunt ordines conferre.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vbi, quod heretici & ab Ecclesia praevisi non possunt ordines conferre. Maius est enim conferre ordines, quam aliquem absolvere vel ligare: sed hereticus non potest absolovere vel ligare: ergo nec ordines conferre.

2. Praeterea, Sacerdos ab ecclesia separatus conficere potest, quia in eo character indelebiter manet, quem promotione: sed Episcopus non accipit aliquem characterem in suis relictis remanet in eo post separationem eius ab Ecclesia.

3. Praeterea, In nulla communitate ille qui a communitate expellitur, potest officia communis ministrare: sicut in

sed ordines sunt quadam officia Ecclesiae: ergo ille qui extra Ecclesiam ponitur non potest ordines conferre.

4. Praeterea, Sacramenta habent efficaciam ex passionem Christi: sed haereticus non continuatur passionem Christi; neque propterea fidem, cum sit infidelis; neque fidem Ecclesiae, cum sit ab Ecclesia separatus: ergo non potest sacramentum ordinis conferre.

5. Praeterea, In ordinis collatione exigitur benedictio: sed haereticus non potest benedicere, quinimo benedictio sua in maledictionem vertitur, ut patet per auctoritates in litera indutas: ergo non potest ordines conferre.

SED CONTRA est, quod aliquis Episcopus in haereticum lapsus quoniam reconciliatur, non iterum consecratur: ergo non amittit potestatem, quam habebat, ordines conferendi.

2. Praeterea, Maior est potestas conferendi ordines, quam potestas ordinum: sed potestas ordinum non amittitur propter haereticum vel aliquid huiusmodi: ergo nec potestas ordines conferendi.

3. Praeterea, Sicut baptizans exhibet tantum ministerium exterius, ita & conferens ordines Deo interiori operante: sed nulla ratione aliquis ab Ecclesia praecisus amittit baptismi potestatem: ergo nec ordines conferendi.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc ponuntur in litera quatuor opiniones. Quidam, n. dixerunt, quod haeretici quando ab Ecclesia tolerantur, habent potestatem ordines conferendi, non autem postquam fuerint ab ecclesia praecisi: similiter nec degradati, & alij huiusmodi: & haec est prima opinio. Sed hoc non potest esse, quia omnis potestas quae datur cum aliqua consecratione, nullo casu contingente tolli potest re ipsa durante, sicut nec ipsa consecratio annullari, quia ex altare vel christi semel consecrata, perpetuo consecrata manent: unde cum episcopalis potestas cum quadam consecratione datur, oportet quod perpetuo maneat, quantumcumque aliquis peccet, vel ab ecclesia praedicatur. Et ideo alij dixerunt, quod praecisi ab ecclesia, qui in ecclesia episcopalem potestatem habuerunt, retinent potestatem alios ordinandi & promouendi, sed promoti ab eis, hoc non habent: & haec est quarta opinio. Sed hoc etiam non potest esse, quia si illi qui fuerunt in ecclesia promoti, retinent potestatem quam acceperunt, patet quod exequendo suam potestatem, veram consecrationem faciunt: & ideo verè tribuunt omnem potestatem quam cum consecratione datur, & sic ordinati ab eis vel promoti habent eandem potestatem quam ipsi. Et ideo alij dixerunt quod et praecisi ab Ecclesia possunt ordines conferre & alia sacramenta, dummodo forma & debitam intentionem servent: & quantum ad primum effectum, qui est collatio sacramenti, & quantum ad ultimum, qui est collatio gratiae: & haec est secunda opinio. Sed hoc etiam non potest stare, quia ex hoc ipso quod aliquis haereticus praecisus ab Ecclesia in sacramentis coëcit, peccat, & ita factus accedit, & gratia consequi non potest, nisi forte in baptismo in articulo necessitatis. Et ideo alij dicunt, quod vera sacramenta conferunt, sed cum eis gratiam non dant, non per inefficaciam sacramentorum, sed propter peccata recipientium ab eis sacramenta contra prohibitionem Ecclesiae: & haec est tertia opinio, quia vera est.

AD PRIMVM dicendum, quod effectus absolutionis non est aliud quam remissio peccatorum, quod per gratiam fit; & ideo haereticus non potest absolovere, sicut nec gratiam sacramenti conferre: & iterum quia ad absolutionem requiritur iurisdicatio, quam non habet ab Ecclesia praecisus.

AD SECVNDVM dicendum, quod in promotione ipsius Episcopi datur sibi potestas, quae perpetuo manet in eo, quamvis dici non possit character: quia p eam non ordinatur homo directè ad Deum, sed ad corpus Christi mysticum: & tamen indelebiter manet sicut character, & per consecrationem datur.

AD TERTIVM dicendum, quod illi qui promouentur ab haereticis, quamvis accipiant ordinem, non tamen recipiunt executionem, ut licite possint in suis ordinibus ministrare, ratione illa quam obiectio tangit.

AD QVARTVM dicendum, quod per fidem Ecclesia continuatur passioni Christi, quia quamvis in ea non sint secundum se, sunt tamen in ea secundum formam Ecclesiae quam servant.

AD QVINTVM dicendum, quod hoc est referendum ad ultimum effectum sacramentorum, ut tertia opinio dicit.

QVAESTIO XXXIX.
De impedimentis huius sacramenti, in sex articulis divisim.

DEINDE considerandum est de impedimentis huius sacramenti.

¶ Circa quod quaruntur sex.

¶ Primo, utrum sexus foemineus impediatur huius sacramenti susceptionem.

¶ Secundo, utrum carentia usus rationis.

¶ Tercio, utrum servitus.

¶ Quarto, utrum homicidium.

¶ Quinto, utrum illegitima natiuitas.

¶ Sexto, utrum defectus membrorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum sexus foemineus impediatur ordinis susceptionem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod sexus foemineus non impediatur ordinis susceptionem, quia officium propheta est manus, quam officium sacerdotis, quia propheta est medius inter Deum et sacerdotes, sicut sacerdos, inter Deum et populum: sed propheta officium aliquod mulieribus est concessum, ut patet 4 Regum 22. ergo et sacerdotij officium eis competere potest. ¶ 2 Præterea, sicut ordo ad quamdam eminentiam pertinet, ita et praelationis officium, et martyrium, et religionis status. Sed praelatio committitur mulieribus in nouo Testamento, ut patet de Abbatissis: et in veteri, ut patet de Delbora, quae iudicatur Israel, Iudic. 4. Cōpetit et eis martyrium et religionis status. Ergo et ordo ecclesiae. ¶ 3 Præterea, Ordinum potestas in anima fundatur: sed sexus non est in anima: ergo diuersitas sexus non facit distinctionem in receptione ordinum.

SED CONTRA est, quod dicitur 1 ad Timotheum 2. Mulierem in ecclesia docere non permitto, nec dominari in virum. ¶ Præterea, In ordinandis præxigitur corona quam quis non de necessitate sacramenti: sed corona vel tonsura non competit mulieribus, ut patet 1 ad Cor. 11. ergo nec ordinum susceptionem.

RESPONDEO dicendum, quod quidam requiruntur in recipiente sacramentum, quasi de necessitate sacramenti: quia si desint, non potest aliquis suscipere, neque sacramentum neque rem sacramenti. Quodammodo vero requiruntur non de necessitate sacramenti, sed de necessitate præcepti pro congruitate ad sacramentum: et sine talibus aliquis suscipit sacramentum, sed non rem sacramenti. Dicendum ergo quod sexus virilis requiritur ad susceptionem ordinum, non solum secundo modo, sed etiam primo. Unde et si mulier exhibeatur omnia quae in ordinibus sunt, ordinem tamen non suscipit: quia cum sacramentum sit signum in his quae in sacramentum aguntur, requiritur non solum res, sed significatio rei, sicut dictum est: in extrema vnctione requiri quod sit infirmus, ut significetur curatione indigens. Cum igitur in sexu foemineo non possit significari aliqua eminentia gradus, quia mulier statum subiectionis habet: ideo non potest ordinis sacramentum suscipere. Quidam autem dixerunt, quod sexus virilis est de necessitate præcepti, sed non de necessitate sacramenti: quia etiam in decretis fit mentio de diaconissa et presbyteria. Sed diaconissa ibi dicitur in aliquo actu diaconi participare, quod legitur hominibus in ecclesia: presbyteria autem dicitur vi-
dua, quia presbyteridem est quod senior.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod prophetia non est sacramentum, sed Dei donum: unde ibi non exigitur significatio, sed solum res. Et quia secundum

re in his quae sunt animae, mulier non differt a viro, est quandoque mulier inueniatur melior, quantum ad animam, multis viris: et ideo donum prophetiae et alia huiusmodi potest recipere, sed non ordinis sacramentum. Et per hoc patet solutio AD SECUNDVM, ET TERTIVM. DE Abbatissis tamen dicitur, quod non habent praelationem ordinariam, sed quasi ex commissione, propter periculum cohabitationis virorum ad mulieres. Delbora autem in temporalibus praefuit, non in sacerdotibus, sicut et nunc possunt mulieres temporaliter dominari.

ARTICVLVS II.

Utrum pueri et carentes usu rationis, ordines possint suscipere.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod pueri, et qui carent usu rationis, non possint ordines suscipere, quia (ut in littera dicitur) sacri canones in suscipiendis ordinibus, certum et determinatum aetatis tempus statuunt: sed hoc non esset, si pueri recipere possent ordinis sacramentum: ergo &c.

¶ 2 Præterea, Sacramentum ordinis est dignum, quia matrimonium: sed pueri et alij carentes usu rationis, non possunt contrahere matrimonium: ergo nec ordines suscipere. ¶ 3 Præterea, Eius est potentia, cuius est actus, secundum Philosophum in lib. de Somno et vigil. sed actus ordinis requirit usum rationis: ergo et ordinum potestas.

SED CONTRA, Illi qui ante annos discretionis est promotus ad ordines, sine iteratione ipsorum quodque in eis cōceditur ministrare, ut patet extra, de Clero. et per saltu promo. hoc autem non esset si ordinem non suscipisset: ergo puer potest ordines suscipere.

¶ Præterea, Alia sacramenta, in quibus character impeditur, possunt pueri suscipere. videlicet baptismum et confirmationem: ergo pari ratione et ordines.

RESPONDEO dicendum, quod per pueritiam et alios defectus, quibus tollitur usus rationis, praestatur impedimentum actui: et ideo omnia illa sacramenta quae actum requirunt suscipiuntur sacramentum, talibus non competit, sicut poenitentia, matrimonium, et huiusmodi. Sed quia potestas infusa sunt priores actibus, sicut et naturales, quousque acquisita sunt posteriores: remoto autem posteriori non tollitur prius: ideo omnia sacramenta in quibus non requiritur actus suscipiunt de necessitate, quibus non requiritur actus spirituali diuinitus dat, post sacramentum, sed potestas alia spirituali diuinitus dat. Hae tamen di sunt pueri suscipere, et alij qui visu rationis caret. Hae tamen distinctione habita, quod in minoribus ordinibus requiritur discretionis tempus de honestate, propter dignitatem sacramenti: sed non de necessitate præcepti, neque de necessitate sacramenti. Vnde aliqui, si necessitas ad sit et spes defectus, ad minores ordines possunt ante annos discretionis, promoueri sine peccato, et suscipere ordinem: quia quamvis tunc non sint idonei ad officia quae eis committuntur, tamen passus actionem idonei reddent. Sed ad maiores ordines requiritur usus rationis, et de honestate et de necessitate præcepti: propter votum continentiae, quod habet annexum, et quia est sacramenta tractanda committuntur. Sed ad episcopatum, ubi et in corpus mysticum accipit potestas, requiritur actus suscipientis actus aiarum paiores: et ideo est et de necessitate consecrationis episcopalis, et usum rationis habet. Quidam autem dicunt quod omnes ordines requirunt usus rationis de necessitate sacramenti, sed eorum dictum ratione vel auctoritate non confirmatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non omne quod est de necessitate præcepti, est de necessitate sacramenti, ut dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod matrimonium causat consensus, qui sine usu rationis esse non potest: sed in receptione ordinis non requiritur aliquis actus ex parte recipientis, quod patet ex hoc, quod callus ad ex parte eorum, exprimitur in eorum consecratione. Et ideo non est simile. AD TERTIVM, dicendum, quod eiusdem est actus et potentia sed tamen aliquando potentia praecedit: sicut liberum arbitrium, usum suum: et sic est in proposito.

ARTICVLVS III.

159 **A**trum seruus impediatur aliquem ab ordinis susceptione. DERTIVM sic proceditur. videtur, qd seruus non impediatur aliquem ab Ordinis susceptione. Subiectio n. corporalis nō repngnat plaioni spūali: sed in seruo est subiectio corporalis: ergo nō impeditur quin possit suscipere pralationem spiritualement, quā in ordine datur.

Greg. li. 3. in dialog. c. 1. ¶ 2 Præterea, illud quod est occasio humilitatis, non debet impedire susceptionem alicuius sacramenti. Sed seruus est huiusmodi, vnde Apost. consultiuit. qd si aliquis possit, magis vratur seruitute 1. Cor. 7. ergo nō debet impedire a promotione ordinis.

¶ 3 Præterea, Magis est turpe clericum in seruo vdi q seruū in clerico promoueri: sed licet clericus in seruo vdi pōt, quia Episcopus Nolanus s. Paulinus, seipsum in seruum vendidit, vt in Dialog. *legitur, ergo multo fortius potest seruus in clericum promoueri.

SED CONTRA, videtur, qd impediatur quantum ad necessitatem sacramenti. Quia mulier non potest suscipere ordinis sacramētū, ratione subiectionis: sed maior subiectio est in seruo, quia mulier non datur viro i ancillam, propter quod non est de pedibus sumpta: ergo & seruus non potest hoc sacramentum suscipere.

¶ 4 Præterea, Aliquis ex quo suscipit ordinem, tenet in ordine ministrare: sed non potest simul ministrare domino suo carnali & in spirituali ministerio: ergo vtrūq. non possit Ordinem suscipere, quia dominus debet seruari in dēmissis.

RESPONDEO dicendum, qd in susceptione Ordinis mancipatur homo diuinis officiis: & quia nullus potest alteri dare quod suum non est, ideo seruus, q non habet potestatem sui, non potest ad ordinem promoueri: si tamen promouetur, ordinem inscipit. Quia libertas non est de sacramenti necessitate, licet de necessitate præcepti, cum nō impediatur potestatem, sed actum tñ. Et similis ratio est de omnibus qui sunt alij obligati, vt radicinijs detenti, & huiusmodi personæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd in susceptione, spiritualis potestatis est aliquis obligatus ad aliqua, & est corporalis agēda: & iō p corporalis subiectione impeditur.

AD SECVNDVM dicendū, qd ex multis alijs quæ non præstant impedimentum executioni ordinis, potest aliquis occasionem humilitatis accipere, & ideo ratio non sequitur.

AD TERTIVM dicendū, quod beatus Paulinus* ex abundantia charitatis spiritus Dei ductus hoc fecit, quod rei euentus probauit: quia per eius seruitutem multi de grege suo sunt a seruitute liberati: & ideo non est ad consequentiam trahendum, quia vbi spiritus domini, ibi libertas. 2. Cor. 3.

AD QVARTVM dicendū, qd signa sacramentalia, ex naturali similitudine representant, mulier autem ex natura habet subiectionem, sed non seruus: & ideo non est simile.

AD QVINTVM dicendū, qd si est promotus scientia suo, & non reclamante, ex hoc ipso efficitur in dēmissis: si autē eo nesciente, tunc Episcopus & ille qui præsenteat, tenetur dño in dupli, quam fit pretium serui, si seruitur ipsi esse seruus, alias si seruus habeat peculium, debet seipsum redimere, alioquin reduceretur in seruitutem domini sui, non obstat quod ordinem suum exequi non potest.

ARTICVLVS III.

160 **A**trum propter homicidiū debeat aliquis ab ordinib* prohiberi. DQVARTVM sic proceditur. videtur, qd propter homicidiū non debeat aliquis a sacris ordinibus prohiberi. Quia ordines nostri simpliciter initiū a Leuitarū officio, vt in pcedenti d. iunctio dicitur est: sed Leuitæ consecrauerunt manus suas in sanguinis effusione fratru suoru, vt patet Exo. 32. ergo

& in nouo testamento non debent aliqui a susceptione ordinum prohiberi propter sanguinis effusionem.

¶ 2 Præterea, Propter actum virtutis nullus debet impediri ab aliquo sacramento: sed aliquando sanguis effunditur per iustitiam, sicut a iudice, & peccaret habes officium, si non effunderet, ergo non impeditur, ppter hoc, a sacramenti susceptione.

¶ 3 Præterea, Poena non debetur nisi culpæ: sed aliquis sine culpa quandoque homicidium committit, sicut se defendendo, vel etiam casualiter, ergo non debet incurere irregularitatis poenam.

SED CONTRA hoc sunt plura Canonum statuta & ecclesiæ consuetudo.

RESPONDEO dicendū, qd omnes ordines referunt ad Eucharistiæ sacramentum, quod est sacramētū, patris nobis factæ per effusionem sanguinis Christi, & quia homicidiū maxime contrariatur paci, & homicidæ magis conformatur occidendi Christum, quam ipsi Christo occiso, cui omnes ministri prædicti sacramenti debent conformari, ideo de necessitate præcepti est, quod non sit homicida qui ad ordines promouetur, quamuis non sit de necessitate sacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd vetus lex inferebat poenam sanguinis, non autem lex noua: & ideo non est simile de ministris veteris, & nouæ legis, quæ est iugum suauæ & onus leue.

AD SECVNDVM dicendū, quod irregularitas non incurritur propter peccatum tantum, sed principaliter propter ineptitudinem personæ ad sacramētum Eucharistiæ ministrandum: & ideo iudex, & omnes qui in cā sanguinis ei participant sunt irregulares, propter hoc qd effusio sanguinis nō decet ministros dicti sacramēti.

AD TERTIVM dicendū, quod nullus facit nisi illud cuius causa est, quod est voluntarium in homine, & ideo ille qui ignorans hominem occidit homicidio casuali, non dicitur homicida, nec irregularitatem incurrit: nisi operam dederit illicitæ rei, vel nisi omiserit debitam diligentiam, quia iam quodam mō efficit voluntarium. Non autē hoc est propter hoc qd culpa careat, quia etiā sine culpa incurrit irregularitas, & ideo et ille qui se defendendo in aliquo casu non peccat, homicidium committens, nihilominus irregularis est.

ARTICVLVS V.

Verum illegitimè nati debeant ab ordinibus suscipiendis impediri.

161

160 **A**D QVINTVM sic proceditur. videtur, quod illegitimè nati non debeant ab ordinibus suscipiendis impediri, quia filius non debet portare iniquitatem patris: portaret autem si propter hoc impeditur ab ordinibus suscipiendis, &c.

¶ 2 Præterea, Magis impeditur aliquis propter defectū proprium, quam alienum, sed a susceptione ordinum propter illicitum concubitum suū, non semper alijs ipeditur, ergo nec ppter illicitum concubitum patris sui.

SED CONTRA est quod dicitur deuter. 23. Non in gredietur mamzer, hoc est de scorto natus, i ecclesiam domini, vsque ad decimam generationem, ergo multo minus debet promoueri ad ordines.

RESPONDEO dicendum, qd ordinati in quadā dignitate præ alijs constituuntur, ideo ex quadā honestate requiritur in eis claritas quadam, non de necessitate sacramēti, sed de necessitate præcepti, vt. f. sint bonæ famæ, bonis moribus ornati, non publice poenitentes. Et quia obscurotis hois claritas ex vitiosa origine, iō et ex illegitimo toro nati a susceptione ordinum repelluntur, nisi cum eis dispensetur, & tanto est difficilior eorum dispensatio, quanto eorum origo est turpior.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd irregularitas non est poena iniquitatis debita, & ideo patet, quod illegitimè nati, non portant iniquitatem patris, ex hoc qd irregulares sunt.

in decretis lib. 1. c. 5. c. 12. de homicidio vel luntario, c. 1. §. 1. c. 11.

vide in 4. cre. lib. 1. c. 17.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ ea quæ per a dūm p̄ prium committuntur, possunt per penitentiā ad a dūm contrarium aboleri: nō autem ea quæ ex natura sunt. Et iō nō est simile de vitioso a dū & de vitiosa origine.

ARTICVLVS VI.

162 *Virum propter defectum membrorum debeat aliquis impediri*

AD SEXTVM sic proceditur videtur, quod ppter defectū membrorū non debeat aliquis impediri q̄ afflictio non debet addi afflictio: ergo nō debet priuari ordinis gradu, p̄ p̄cā corporalis defectū. 2. Præterea Plus exigit ad a dū ordinis integritas discretiois q̄ integritas corporis sed aliqui possunt p̄mo ueri ante annos discretiois. ergo & cū corporis defectu.

SED CONTRA. Tales phibebant a ministerio ueris legis: ergo multo fortius debent i noua lege phiberi. De bigamia uero dicitur in tractatu de matrimonio.

RESPONDEO dicendū, q̄ (sicut ex dictis patet) aliqui efficiunt ineptus ad susceptionē ordinis, vel p̄ impedimentū actus, vel p̄ impedimentū claritatis p̄onæ: & iō patietes defectū in mēbris impediunt ad susceptionē ordinis, si sit talis defectus q̄ macula notabilē inferat, per quē obscurēt p̄onā clariū (ut abscessio nasi) vel piculū in executione facere possit: alii non impediunt. Hæc autē integritas exigitur de necessitate p̄cepti, sed nō de necessitate sacramēti. Et p̄ hoc patet solutio ad obiecta

QVÆSTIO XL.

De his quæ sunt annexa sacramento ordinis, in se ptem articulos diuisa

DEINDE considerandum est de his quæ sunt annexa sacramento ordinis.

¶ Et circa hoc queruntur septem.

¶ Primo, utrum ordinati debeant habere coronæ rasurā & tonsuram.

¶ Secundo, utrum corona sit ordo.

¶ Tertio, utrum per acceptionē m̄ coronæ aliquis renūtiat temporalibus bonis.

¶ Quarto, utrum supra sacerdotale ordinē debeat esse aliqua potestas episcopalis.

¶ Quinto, utrum episcopatus sit ordo.

¶ Sexto, utrum supra Episcopos possit esse aliqua potestas superior in Ecclesia.

¶ Septimo, utrum vestes ministrorū conuenienter sint in Ecclesia institutæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utum ordinati debeant tonsuram deferre

AD PRIMVM sic procedit. v̄. q̄ ordinati non debeant coronæ rasuram habere. Quia dñs committit capitiuitatem & dispersionem his qui sic attendunt, ut patet Deut. 32. de captiuitate nudati inimicorū capitis. & Hier. 49. Dispersi eos in oēm ventū q̄ sūt atq̄ in comā sed ministris xp̄i nō debet capitiuitas sed libertas ergo cororū rasurā & tonsurā eis non cōpōit.

¶ Præterea, veritas debet rēdere figurā sed figura coronæ p̄cessit i veteri lege in tonsura Nazarorū, sicut in litera t̄ d̄: cū ergo Nazarai nō essent ordinati ad ministeriū diuinū, v̄ q̄ ministri ecclesiæ nō debeat tonsurā vel rasurā coronæ: & hoc est v̄ p̄ hoc, qd̄ conuersi, q̄ nō sunt ministri ecclesiæ, tondent in religionibus.

¶ Præterea, per capillos superflua significatur, quia capilli ex superfluis gñantur sed ministri altaris omnē superfluitatem a se debent expellere: ergo totaliter debent caput radere & non in modum coronæ.

SED CONTRA. Quia fm̄ Greg. *seruire Deo regnare est: sed corona est signū regni: ergo illis qui ad diuinum ministerium applicantur, corona competit.

¶ Præterea, Capilli in velamen dati sunt, ut patet 1. Cor. 11. sed ministri altaris debent habere mentem reuelatā: ergo competit eis rasura coronæ.

RESPONDEO dicendū, quod eis qui ad diui-

na ministeria applicantur, competit rasura & tonsura, in modum coronæ, ratione figuræ: quia corona est signum regni & perfectionis, cum sit circularis illi autē qui diuini ministerijs applicantur, adipsū regiam dignitatem, & perfecti in virtute esse debent. Competit etiam eis ratione subtrahationis capillorū, & ex parte superiori per rasuram, ne mens eorum temporalibus occupationibus a contemplatione diuinorū retardetur & ex parte inferiori per tonsurā, ne eorum sensus temporalibus obuiantur.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod dominus committit illis, qui hoc ad cultum demonum faciunt.

AD SECUNDVM dicendū quod ea quæ fiunt in veteri testamento, imperfecte representant ea quæ sunt in nouo, & ideo ea quæ p̄tinent ad ministeriū noui Testamenti non solum significabantur per officia Levitarum, sed etiam per omnes illos qui aliquam perfectionem proficiunt. Nazarai autem prohibebant perfectionem quandam in depositione comæ, significantes temporalium contemptum: quamuis non in modū coronæ deponerent: sed omnino totum, quia nondum erat tempus regalis & perfecti sacerdotij. Et sic milititer etiam conuersi tondentur propter renuntiationem temporalium, sed non raduntur, quia nō occupantur diuini ministerijs, in quibus diuina oporteat eos mente contemplari.

AD TERTIVM dicendū, q̄ non solum debet significari temporalium abiectio, sed etiam regalis dignitas in forma coronæ: & ideo non debet totaliter coma tolli & etiam ne indecens videatur.

ARTICVLVS II.

Utum corona sit ordo.

AD SECUNDVM sic procedit. videtur, q̄ corona sit ordo. Quia in actibus ecclesiæ spūalia corporalia respondent: sed corona est quoddā corporale signum quod ecclesia adhibet: ergo v̄, quod signum interius ei respondet, & ita in coronatione imprimetur character & erit ordo.

¶ Præterea, sicut ab episcopo solū dāt confirmatio, & alij ordines, ita & corona, sed in confirmatione, & alijs ordinibus imprimitur character, ergo & in corona & sic idem quod prius.

¶ Præterea, Ordo importat quandam dignitatis gradum, sed clericus hoc ipso quod clericus est, in gradu supra populum constituitur, ergo corona per quam efficitur clericus, est aliquis ordo.

SED CONTRA. Nullus ordo datur, nisi in Missæ celebratione, sed corona datur etiā abiq̄ officio missæ, ergo non est ordo.

¶ Præterea In collatione cuiuslibet ordinis fit mētio de aliqua potestate data, non autem in collatione coronæ, ergo non est ordo.

RESPONDEO dicendū, q̄ ministri ecclesiæ a populo separantur ad vacuum diuino cultui. In cultu autē diuino quedam sunt q̄ per potētiās determinatas sunt exercenda, & ad hoc datur spūalis p̄tās ordinis. Quædā autem sunt quæ cōtinent totū ministeriū collegij sūt, sicut dicere diuinas laudes & ad hoc non p̄rexigitur, aliqua potestas ordinis, sed solū quedam deputatio ad tale officium: & hoc fit per coronā, & ideo non est ordo, sed præambulum ad ordinem.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ corona habet interius aliquid spirituale, quod ei respondet sicut signatū signum, sed hoc non est aliqua spūalis potestas, & ideo i corona non imprimitur character, nec est ordo.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ quamuis per coronā, non imprimatur character, tñ deputatio debet fieri p̄ sumum cultum, & ideo talis deputatio debet fieri p̄ sumum ministerium, s. episcopum, qui etiam vestes benedicir, & vasa & alia oīa quæ ad diuinū cultū applicantur.

AD

* infr. q. 66
de de iis in
decret. lib.
1. 11. 21.
¶ Ar. p̄cō
cor. mē in
decret. lib. 1.
11. 20.

Concl. To
letan. 4. 11.
40.
¶ ut ex
p̄t Mō
nit loco no
rate in ar.
gu. 2.

164

163

Tho. 4. di.
24 q. 3. ar.
1. 2. & 3.

¶ i. 4. sent.
di. 24 q. 3. B
a medio ex
1. 1. 1. de
officijs ec
cl. 4.
¶ citatur a
M. ag. 1. 1. 1.
4. sent. di.
44 q. 3. B. on
se medium
ar. tale quid
hōc h̄rys
m. illud di
ctum 1. 1. 1.
40 q. 3. ar. 1.
41 sent. 10. 3.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ ex hoc q̄ aliquis est clericus, est in alio statu, q̄ laicus; non tamen habet ampliorē potestatis gradum, qui ad ordinem requiritur.

ARTICVLVS III.

Verū ꝑ acceptiōē coronæ aliquis renūciat tēporalibus bonis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ ꝑ acceptiōem coronæ aliquis renūciat tēporalibus bonis. Ipsi enim dicunt, quod coronantur. Dominus pars hereditatis meæ: sicut dicit Hieronimus. Dominus in his tēporalibus pars fieri designatur: ergo abrenūciat tēporalibus.

¶ 2. Præterea, iustitia ministrorū noui Testamēti debet abundare sup̄ ministros veteris Testamēti, vt patet Matth. 5. sed ministri veteris Testamēti, scilicet Levitæ, non acceperunt partem hereditatis cum fratribus suis: ergo nec ministri noui Testamēti habere debent.

¶ 3. Præterea, Hug. 1. dicit, q̄ postquā aliquis est factus clericus, debet deinceps de stipendijs Ecclesiæ sustentari: hoc non esset, si patrimonium suum retineret: ergo videtur quod abrenūciat in hoc, quod sit clericus.

SED CONTRA est, quod Hieremias fuit de ordine sacerdotali, vt patet Hier. 1. sed ipse habuit possessionem hereditatis, vt patet Hier. 3. ergo clerici possunt habere patrimonialia bona.

¶ Præterea, si hoc non possent, non videretur tunc differentia inter religiosos & clericos seculares.

RESPONDEO dicendū, q̄ clerici in hoc q̄ coronā accipiunt, nō renūciant patrimonio, nec alijs rebus tēporalibus: quia terrenorū possessio nō contrariatur diuino cultui, ad quē clerici deputantur, sed nimia eorū sollicitudo. Quia, vt dicit Grego. affectus in crimine est.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Dominus designatur pars fieri eorum qui res mundi ita possident, vt ex æquo cum alijs diligantur: ita scilicet, q̄ aliquis ponat finem suum in Deo, & in rebus mundi: non tamen designatur pars fieri eorum qui res mundi ita possident, vt per eas cultu diuino non retrahantur.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ Leuita in veteri Testamento habebat ius in hereditate paterna; sed ideo nō acceperunt partē cū alijs tribubus, quia erant p̄ omnes tribus dispersi, quod fieri non potuissent, si vna determinatā partem terræ accepissent, sicut alijs tribus.

AD TERTIVM dicendū, q̄ si sint indigne clerici, & ad sacros ordines promoti. Ep̄s q̄ eos promouit, tenet eis providere, alias eis nō: ne ipsi autē ex ordine suscepto teneant Ecclesiæ ministrare. Verba autē Hug. intelligitur de illis qui non habent vnde sustententur.

ARTICVLVS IIII.

Verū supra sacerdoti ordinē debet esse aliqua pars Ep̄alis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ supra sacerdotalem ordinē nō debeat esse aliqua potestas Episcopalis. Sicut enim in litera dicitur: Ordo sacerdotum ab Aaron sumptus exordium: sed in veteri lege nullus erat supra Aaron: ergo nec in noua lege debet aliqua potestas esse supra sacerdotalem.

¶ 2. Præterea, Potestas ordinatur secundum auctus: sed nullus auctus facit potestatem maiorem, q̄ consecrare corpus Christi, ad quod est potestas sacerdotalis: ergo supra sacerdotalem potestatem nō debet esse Episcopalis.

¶ 3. Præterea, Sacerdos in offerendo gerit figurā Christi in Ecclesia, qui se patri pro nobis obtulit: sed in Ecclesia nullus est maior Christo, quia ipse est caput Ecclesiæ: ergo vt prius.

SED CONTRA, Potestas tantū est altior, quantum ad plura se extendit. Sed potestas sacerdotalis (vt Dionysius dicit) excedit se ad purgandū & illuminandū tā supra sacerdotalem potestatem debet esse Episcopalis.

¶ Præterea, Diuina ministeria debent esse magis ordinata, quam humana: sed humanorum officiorumordo

exigit, vt in quolibet officio præponatur vnus qui sit princeps illius officij: sicut præponitur militibus dux. Ergo & sacerdotibus debet aliquis præponi, qui sit sacerdotum princeps. Et hic est Episcopus: ergo Episcopalis potestas debet esse supra sacerdotalem.

RESPONDEO dicendū, q̄ sacerdos habet duos actus: vnum principalē, scilicet consecrare corpus Christi alterum, secundarium, scilicet preparare populum Dei ad susceptionē huius sacramenti, vt prius dictū est. Quantum autem ad primum actum potestas sacerdotis non dependet ab aliqua superiori potestate, nisi diuina: sed quantum ad secundum, dependet ab aliqua superiori potestate. humana. Omnis enim potestas que non potest exire in actum, nisi præsuppositis quibusdā ordinationibus, dependet ab illa potestate que illas ordinationes facit: sacerdos autem non potest absoluerē & ligare nisi præsupposita prælationis iurisdictione, qua sibi habundantur illi quos absoluit. Potest autē conferre quamlibet materiam a Christo determinatā, nec aliquid requiritur quantum est de necessitate sacramenti: quamuis ex quadam congruitate præsupponatur actus episcopalis in consecratione altaris & vestium & huiusmodi. Et ita patet quod oportet esse supra sacerdotalem potestatem episcopalem, quantum ad actum secundarium sacerdotis, non autē quantum ad primum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Aaron sacerdos fuit, & pontifex, id est sacerdotum princeps: sumpsit ergo sacerdotalis potestas ab ipso exordio inquantum fuit sacerdos sacrificia offerens, quod etiam minoribus sacerdotibus licebat: sed non ab eo, inquantum fuit pontifex, per quā potestatem poterat aliqua facere, vt ingredi semel in anno Sancta sanctorū, quæ alijs nō licebat.

AD SECVNDVM dicendū, quod quantum ad illud actum non est aliqua potestas superior, sed quantum ad alium, vt dictum est.

AD TERTIVM dicendū, q̄ sicut omnium rerū naturalium perfectiones præexistunt exemplariter in Deo, ita Christus fuit exemplar omnium officiorū ecclesiasticorū: vnde vnusquisque minister Ecclesiæ, quantum ad aliquid, gerit typum Christi, vt ex litera patet: & tñ ille est superior qui secundum maiorem perfectionē Christi repræsentat. Sacerdos autē repræsentat Christum in hoc quod per seipsum aliquod ministerium impletur, sed Episcopus in hoc quod alios ministros instituit, & Ecclesiam fundauit. Vnde ad Episcopum pertinet micipare aliquid diuinis officijs, quasi cultum diuinum ad similitudinē Christi itatuens, & pp hoc et Ep̄s specialiter respondens Ecclesiæ dicitur, sicut & Christus.

ARTICVLVS V.

Utrum Episcopatus sit ordo.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q̄ Episcopatus sit ordo. Primo, per hoc q̄ Dionysius assignat hos tres ordines ecclesiasticos hierarchie hierar par-
Episcopum sacerdotem & ministrum. * In litera etiā dicitur quod est ordo Episcoporum quadripartitus.

¶ 2. Præterea, Ordo nihil aliud est, q̄ quidā potestas gradus in spūalibus dispensandis, sed Episcopi possunt dispensare aliqua sacramēta, q̄ non possunt sacerdotes, sicut cōfirmationē & ordinē: ergo episcopatus est ordo.

¶ 3. Præterea, In ecclesia nō est aliqua spiritalis potestas nisi ordinis vel iurisdictionis: sed ea quæ pertinent ad episcopalem potestatem, nō sunt iurisdictionis, alias possent committi nō Episcopo, quod falsum est: ergo sunt potestatis ordinis; ergo Episcopus habet aliquem ordinem, quem non habet sacerdos simplex, & sic episcopatus est ordo.

SED CONTRA est, q̄ vnus ordo non dependet a precedenti quantum ad necessitatem sacramenti: sed episcopalis potestas dependet a sacerdotali, quia nullus potest recipere episcopalem potestatem, nisi prius habeat sacerdotalem: ergo episcopatus non est ordo.

Epiph. ha-
res. 75. con-
tra. Aeriū
& Aug. de
heresibus
ad qd vult
Deum, ha-
res. 13. in
mo 6.

Ad Heb. 9

In corp. ap.

Di. 2. lib.
4 Sent. per
totam dist.

Leo papa.
Epif. 79.
Epif. ad Dic.
sc. Ale. &
in Decret.
li. 1. tit. 11.
q. 27. ar. 2.
corp. ad 1.
ar. 4.
corp.

¶ Præterea, Maiores ordines non conferuntur nisi in Sabbathis: sed episcopalis potestas transitur in dominicis: ergo non est ordo.

RESPONDEO dicendum, quod ordo potest accipi dupliciter. Vno modo secundum quod est sacramentum: & sic, ut prius dictum est, ordinatur omnis ordo ab Eucharistia sacramenti: unde cum Episcopus non habeat potestatem superiorem in sacerdote, quantum ad hoc episcopatus non erit ordo. Alio modo potest considerari ordo, secundum quod est officium quoddam respectu quarundam actionum sacrarum: & sic cum Episcopus habeat potestatem in actionibus hierarchicis respectu corporis mystici supra sacerdotem, episcopatus erit ordo: & secundum hoc loquuntur auctoritates inductæ.

In arg. 1.

Vnde patet solutio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum, quod ordo prout est sacramentum imprimens characterem, ordinatur specialiter ad sacramentum Eucharistiae, in quo ipse Christus cōtinetur, quia per characterem ipsi Christo configuramur: & ideo licet det aliqua potestas spiritualis Episcopo in sui promotione respectu aliorum sacramentorum, non tamen illa potestas habeat rationem characteris, & propter hoc episcopatus non est ordo, secundum quod ordo est sacramentum quoddam.

AD TERTIVM dicendum, quod potestas episcopalis non est tantum iurisdictionis, sed etiam ordinis, ut ex dictis patet: secundum quod ordo communiter accipitur.

In corp. ar.
ar. pr.
corp.

ARTICVLVS VI.

Vtrum supra Episcopos possit esse aliquis superior in Ecclesia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod supra Episcopos non possit esse aliquis superior in Ecclesia. Quia omnes Episcopi sunt Apostolorum successores: sed potestas quæ est data vni Apostolorum, scilicet Petro, Mat. 16. est data omnibus Apostolis Ioan. 20. ergo omnes Episcopi sunt pares, & vnus non est supra alium.

¶ 2 Præterea, Ritus Ecclesiæ magis debet esse cōformis ritui Iudeorum quam ritui Gentilium. Sed distinctio episcopalis dignitatis, & ordinatio vnus supra alium (ut in littera dictum est) in Gentilibus introducta: in veteri autem lege non erat: ergo nec in Ecclesia Episcopus vnus supra alium esse debet.

¶ 3 Præterea, Superior potestas non potest conferri per inferiorem, neque aequalis per aequalem: quia sine illa contradictione, quod minus est, a maiori benedicitur, Heb. 7. vnde etiam sacerdos non promouet Episcopum neque sacerdotem, sed Episcopos sacerdotem. Sed Episcopos potest quemlibet Episcopum promouere: quia etiam Hostiensis Episcopus consecrat Papam. Ergo episcopalis dignitas in omnibus est æqualis, & sic vnus Episcopus non debet alij tubesse vel in littera dicitur.

SED CONTRA est, quod legitur in concilio Constantinopolitano: Veneramus secundum Scripturas & secundum Canonem statuta & definitiones, sanctissimum antiquæ Romæ Episcopum primum esse & maximum Episcoporum, & post ipsum, Constantinopolitanum Episcopum ergo vnus Episcopus est supra alium.

¶ Præterea, Beatus Cyrillus Episcopus Alexandrinus dicitur membra manemus in capite nostro apostolico throno Romanorum pontificum, a quo nostrum est quærere, quid credere, & quid tenere debeamus: ipsum venerantes, ipsum rogantes pro omnibus: quoniam ipse solus est reprehendere, corrigere, statuere, dispensare, solvere, & ligare, loco illius qui ipsum adificauit: & nulli alii quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit cui omnes iure diu non caput inclinant, & primates nulli tanquam ipsi Domino Iesu Christo obediunt. Ergo Episcopi alii subsumunt etiam de iure diuino.

RESPONDEO dicendum, quod vbiunque sunt multæ regimina ordinata in vnū, oportet esse aliquod vniuersale supra particularia regimina, quia in omnibus virtutibus & artibus, ut dicitur in 1. Ethic. est ordiendum ordinem finium: bonum autem commune est diuinius quam bonum speciale: & ideo supra potestatem regiti-

uam, quæ coniecit boni speciale, oportet esse potestatem regitiuam vniuersalem respectu boni communis, alias non posset esse colligatio ad vnū. Et ideo cum tota Ecclesia sit vnū corpus, oportet illa vnitas debet cōseruari, quod sit aliqua potestas regitiua respectu totius Ecclesiæ supra potestatem episcopalem, quia vnaqueque specialis Ecclesia regitur: & hæc est potestas Papæ: & ideo illi qui hanc potestatem negant, schismatici dicuntur, quasi diuisiones vnitas Ecclesiæ. Et inter Episcopos in simplicibus & Papæ sunt alij gradus dignitatum, correspondentes gradibus vnionis, secundum quos vna congregatio vel communitas includit aliam: sicut communitas prouincia includit communiatem ciuitatis, & communitas regni communiatem vnus prouincia, & communitas totius mundi includit communiatem vnus regni.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis omnibus Apostolis data sit communiter potestas ligandi & soluendi: tamen in hac potestate ordo aliquis significaretur, primo soli Petro data est, ut ostendatur quod ab eo alios ista potestas debeat descendere: per quod etiam dixit singulariter, Colligite fratres tuos, & pasce oues meas: id est, loco mei (ut dicit Chrysostomus) præpositus & caput esto fratri, ut ipsi te in loco meo alimenter vbiq; terrarum te in throno tuo sedentem prædicent & cōfirmant.

AD SECVNDVM dicendum, quod ritus Iudeorum non erat diffusus in diuersis regnis & prouincijs, sed tantum in vna gente: & ideo non oportebat quod sub eo qui habebat potestatem principalem, alij pontificis distinguerentur: sed Ecclesiæ ritus sicut & Gentilium prouiderat nationes diffunditur. Et ideo oportet quod quantum ad hoc, magis Gentilium ritui quod Iudeorum, Ecclesiæ status cōformeretur.

AD TERTIVM dicendum, quod potestas sacerdotis excedit a potestate Episcopi, quasi a potestate aliteris generis. Sed potestas Episcopi excedit a potestate Papæ, quasi a potestate eiusdem generis: & ideo omnem actionem hierarchicam, quæ potest facere Papa in ministracione sacramentorum, potest facere Episcopus, non autem omnem actum, quæ potest facere Episcopus, potest facere sacerdos in sacramentorum collatione. Et ideo quantum ad ea quæ sunt Episcopalis ordinis, omnes Episcopi sunt æquales: & propter hoc, quilibet Episcopus alium potest consecrare.

fil. 4. Sent.
di. 24. q. 5.
Decr. dist.
21. cap. 7.

fil. 4. Sent.
dist. 24. q. 5.
Cōcil. 8.
Cōst. an.
lin. cen. 21.
R. fer.
tur in De.
cretis dist.
22. c. 6. De.
simus.

fil. 1. ca. 9.
q. 5.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vestes ministrorum cōueniant sicut in Ecclesia instituta.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod vestes ministrorum non cōueniant sicut in Ecclesia instituta. Ministri enim noui Testamenti magis tenentur ad castitatem, quam ministri veteris Testamenti: sed inter alias vestes ministrorum veteris Testamenti erat femoralia in signum castitatis: ergo multo fortius esse debet inter vestes ministrorum Ecclesiæ.

¶ 2 Præterea, Sacerdotium noui Testamenti est dignius quam sacerdotium veteris: sed veteres sacerdotes ergo sacerdotes noua legis eas debent habere.

¶ 3 Præterea, Sacerdos est propinquior ordinibus ministrorum, quam ordo episcopalis. Sed Episcopi videntur vestibus ministrorum, & Dalmatica scilicet, quæ est vestis diaconi: & tunica, quæ est vestis subdiaconi: Ergo multo fortius debent eis uti simplices sacerdotes.

¶ 4 Præterea, In veteri lege Pontifex deferrebat super humerale, quod significabat onus Euangelii: ut dicit Beatus Hieronymus. Hoc autem maxime Pontificibus nostris incumbit. Ergo debent habere superhumerales.

¶ 5 Præterea, In rationali, quæ vtebantur Pontifices veteris legis, scribebantur doctrina & veritas: sed veteris maxime in noua lege declarata est: ergo Pontificibus nouæ legis competit.

¶ 6 Præterea, Lamina aurea, in qua scriptum erat dignissimum nomen Dei, erat dignissimum ornamentum veteris legis: ergo illud maxime debuit transferri in nouam legem.

* Alii cō
municant.
† Alias
quæ cōm
municat bonū
vniuersale.

169

Exod. 28.
Leuit. 8. &
16.

* Greg. 17.
Epist. 111.

In vestib.
in de talib.
nauis &
cōfessionis su
cerdotis.

¶ 7 Præterea, Ea quæ exterius geruntur in ministris Ecclesiæ, sunt signa interioris potestatis: sed Archiepiscopus non habet alterius generis potestatem quàm Episcopus, ut dictum est: ergo non debet habere pallium, quod non habent episcopi.

¶ 8 Præterea, Potestatis plenitudo residet penes Romanum Pontificem: sed ipse non habet baculum: ergo nec alij Episcopi debent habere.

RESPONDEO dicendum, quod vestes ministrorum designant idoneitatem, quæ in eis requiritur ad tractandam divinam: & quia quædam sunt quæ in omnibus requiruntur, & quædam in superioribus, quæ non ita exiguntur in inferioribus. Ideo quædam vestes sunt omnibus ministris communes, quædam autem superioribus tantum: & ideo omnibus ministris cõpetit amictus, humeros tegens, quo significat sortitudo ad divinam officia exequenda, gubus mancipant & similiter alba, quæ significat puritatem vitæ: & cingulum, quod significat repressionem carnis. Sed subdiaconus vterius habet manipulum in sinistra, quo significat extensio minimarum macularum: quia manipulus est quasi sudarium ad extergendum vultum: ipsi in primò ad sacra tractanda admittuntur. Habent etiã tunicam stridam, per quam doctrina Christi significatur: vnde & in veteri lege, in ipsa, tintinnabula pendebant: subdiaconi in primò admittuntur ad doctrinam novæ legis annuntiandam. Sed diaconus habet amplius floram in sinistro humero, in signum, quod applicatur ad ministerium in ipsis sacramentis. Et Dalmaticam (quæ est vestis larga, sic dicta, quæ in Dalmaticis partibus primò usus eius fuit) ad designandum quod ipse primò dispensator sacramentorum ponitur: ipse, in sanguine dispensat, in dispensatione autem largitas requiritur. Sed sacerdoti in utroque humero ponitur stola: ut ostendatur quod plena potestas dispensandi sacramenta datur, non ut ministro alterius: & ideo stola descendit usque ad inferiora. Habet etiam casulam, quæ significat charitatem: quia ipse charitatis conficit sacramentum, scilicet Eucharistiam. Sed Episcopis adduntur novem ornamenta supra sacerdotem, quæ sunt, caligæ, sandalia, succinctio, tunica, dalmatica, mitra, chirotheca, annulus, & baculus: quia novem sunt quæ ipsi supra sacerdotem possunt, scilicet, clericos ordinare, virgines benedicere, basilicas dedicare, clericos deponere, synodos celebrare, chrismata conficere, vestes & vasa consecrare. Vel peculiaris significatur relictio gressuum. Per sandalia, quæ pedes regunt: contemptus terrenorum. Per succinctiõem, quo stola ligatur eis albamorem honestatis. Per tunicam, pleuerantia: quia Ioseph tunicam talarem habuisse legitur quasi descendente usque ad talos, per quos significatur extremis vitæ. Per dalmaticam, largitas in operibus misericordie: Per chirothecas, cautela in opere. Per mitram, scientia vniuersæ Testamenti: vnde & duo cornua habet. Per baculum, cura pastoralis, quæ debet colligere vagos, quod significat caritas in capite baculi: sustentare infirmos, quod ipse stipes signat baculi: & puerilem letos, quod significat stimulum in pede baculi: vnde verius:

Collige, sustenta, Stimula: vaga, morbida, lenta.

Per annulum, sacramenta fidei, quæ ecclesiæ desponsatur Christo. Episcopi enim sunt in Ecclesiâ loco Christi. Sed vterius Archiepiscopi pallium habent in signum privilegii potestatis: significat enim torquem auream quam solent legitime certantes accipere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sacerdotibus veteris Legis indicebatur continentia illo tantum tempore quo castitatis tunc seruanda, in sacrificiorum oblatione foeminalibus vtebatur. Sed ministris noui Testamenti indicitur perpetua continentia: & ideo non est simile.

AD SECVNDVM dicendum, quod mitra non est signum alicuius dignitatis, sicut enim sicut quoddam galarum: ut Hieronymus dicit: sed cydaris, quæ erat signum dignitatis, solis pontificibus dabatur, sicut & nunc mitra.

AD TERTIVM dicendum, quod potestas ministrorum est in Episcopo sicut in origine, non autem in sacerdote, quia ipse non confert illos ordines: & ideo magis Episcopus, quàm sacerdos, vestibus ministrorum vtitur.

AD QVARTVM dicendum, quod loco superhumeralis vtrius stola: quæ ad idem significandum est, ad quod erat superhumeralis.

AD QVINTVM dicendum, quod pallium succedit loco rationalis.

AD SEXTVM dicendum, quod pro illa lamina habet Pontifex noster crucem, ut Innocentius dicit: sicut pro feminalibus, habet sandalia: pro linea, albam: pro balteo, cingulum: pro podere, tunicam: pro ephod, amictum: pro rationali, pallium: pro cydari, mitram.

AD SEPTIMVM dicendum, quod quamvis non habeat alterius generis potestatem, tamen eandem habet ampliori: & ideo ad hanc perfectionem designandam, sibi pallium datur, quo vniuersique circumdatur.

AD OCTAVVM dicendum, quod Romanus Pontifex non vtitur baculo: quia Petrus misit ipsum ad suscitandum quandam discipulum suum qui postea factus est Episcopus Treuerensis, & non in diceci Treuerensi Papa baculum portat, & non in aliis locis: vel etiam in signum, quod non habet coarctatam potestatem, quod curatio baculi significat.

QVAESTIO XLII.

De sacramento matrimonij, in quantum est in officium naturæ, in quatuor articulis diuisa.

POST HAEC considerandum est de matrimonio. Et primò agendum est de eo, in quantum est in officium naturæ. Secundo, in quantum est sacramentum. Tertio, in quantum absolute, & secundum se consideratur.

¶ Circa primum queruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum sit de iure naturali.

¶ Secundo, vtrum cadat sub precepto.

¶ Tertiò, vtrum eius actus sit licitus.

¶ Quarto, vtrum possit esse meritorium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum matrimonium sit de iure naturali.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod matrimonium non sit naturale. Quia ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit: sed in alijs animalibus est coniunctio sexuum absque matrimonio: ergo matrimonium non est de iure naturali.

¶ 2 Præterea, Id quod est de iure naturali, inuenitur in omnibus hominibus secundum quemlibet eorum statum. Sed matrimonium non inuit in quolibet statu hominum: quia sicut dicit Tullius in primo Rhetoricorum, homines a principio syluestres erant, & tunc ne mo sciuit proprios liberos, nec certas nuptias: in quibus matrimonium consistit: ergo non est naturale.

¶ 3 Præterea, Naturalia sunt eadem apud omnes: sed non eodem modo est matrimonium apud omnes, cum pro diuersis legibus diuersimodè matrimonium celebratur: ergo non est naturale.

¶ 4 Præterea, Illa sine quibus potest saluari natura intentio, non videntur esse naturalia: sed natura intendit conseruationem speciei per generationem, quæ potest esse sine matrimonio, ut patet in fornicarijs: ergo matrimonium non est naturale.

SED CONTRA est, quod in principio Digestorum dicitur: ius naturale est maris & foemine coniunctio, quam nos matrimonium appellamus.

¶ Præterea, Philosophus in 8. Ethic. dicit, quod homo magis est naturaliter coniugale animal, quàm politum: sed homo est naturaliter animal politicum & gregale, ut ipse dicit: ergo naturaliter est coniugale, & sic coniugium fuit matrimonium est naturale.

RESPONDEO dicendum, quod aliquid dicitur esse naturale dupliciter. Vno modo sicut ex principijs natura

Al. aliam genere.

Papa cur baculum non deferat.

170
Tho. 4. dist.
26. q. 1. artic.
1.

li. 1. de Inuent. circa
primu.

In digesto
veteris. 1.
ti. 1. lege 1.
¶ si 8. c. 12.
ad medio.
† Aristoteles
8. Ethic.
c. 12. A medio.

Alias me-
diane.
† Al. vir-
tutes.

li. 3. Ethic.
c. 12. a me-
dio. & cap.
11. circa
prime.

li. 3. Ethic.
c. 12. a me-
dio illius.

li. 8. Ethic.
c. 12. a me-
dio. & lib.
1. Politic.
ca. 1. circa
medium.

statum in
arg. 2.

li. 7. Ethic.
a fine li-
bri.

Art. pra-
ced. i. corp.

171

Thomas
ubi supra
art. 2.

ex necessitate causarū, vt moueri sursum est naturale
igni: & sic matrimonium nō est naturale, nec aliquid co-
rū quā mouēte libero arbitrio cōpōnt. Alio modo dī
naturale: ad quod natura inclinat, sed mediante libero
arbitrio cōpōnt, sicut factus virtutū dicuntur naturales: &
hoc modo matrimonium est naturale, quā iō naturalis ad
ipsum inclinat dupliciter. Primo quātū ad principalē
eius finē, q̄ est bonū proles. Non. n. intendit natura so-
lūm generationē prolis: sed etiā tradū dūōnē & promo-
tionē vīq; ad p̄fēctū statū hominis, in quātū homo est,
q̄ est virtutis status. Vnde s̄m Philosophū tria ā paren-
tibus habemus, scilicet esse, nutrimēti, & disciplinā: Fi-
lius autē ā parente educari & in s̄tū nō possit, nisi de-
terminatō & certos parētes habere: qd nō esset nisi ef-
fer aliqua obligatio viri ad mulierē determinatā, quā
matrimonium facit. Secundū, quātū ad secundariū finē
matrimonij, q̄ est munus obsequij sibi ā coniugi-
bus in rebus domesticis impendū. Sicut n. naturalis
iō dīcat vt homines simul cohabitēt, qā vnus nō suffi-
cit sibi in omnibus quā ad ipsam vitā pūnēt, rōne cui
dī homo naturaliter politicus: ita etiā eorū, qbus indigēt
ad humanā vitā, quā ad opera sūnt cōpētētia viris,
quādā mulieribus. Vnde natura monet vt sit quādā
viri ad mulierē associatio, in qua est matrimonium. Et
has duas causas ponit Philosophus ī octauo Ethicorū.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ natura hominis ad
aliquid inclinat dupliciter. Vno modo, qā est cōueniē-
tiā naturā generis, & hoc est cōmune omnibus animalibus.
Alio modo, qā est incōueniens naturā differētiā:
quā species humana abundat ā genere, in quātū est ra-
tionalis, sicut est āctus prudentiā, vel tēperantiā: & si-
cut natura generis, quāvis sit vna in omnibus anima-
libus, nō tū eodē modo est in oib; ita etiā nō inclinat
eodē modo in oib; sed s̄m quod vnicuiq; competit.
Ad matrimonium ergo inclinat natura hominis ex parte
differētiā, quātū ad rationē secundā āsignatā:
vnde Philosophus * hanc rationē āsignat in homini-
bus supra alia animalia. Sed quātū ad rationē primā,
inclinat ex parte generis: vnde dicit, q̄ filiorū procrea-
tiō cōmunis est omnibus animalibus. Tamē ad hoc nō
inclinat natura eodē modo in omnibus animalibus:
quā quādā animalia sūnt quorū tili nati, statim pos-
sunt sufficere sibi victū quārere, vel ad quorū sustē-
tationē mater sui facit: & in his nō est aliqua maris ad
fōminā determinatio. In illis autē, quorū filij indigēt
vtriusq; in sustētatione, sed ad paruum tēpus, inueniūt
aliqua determinatio quantum ad tēpus illud: sicut in
auibus quib; dā patet: sed in hoīe, qā indiget filius cura
parētū vīq; ad magnū tēpus, est maxima determinatio
masculi ad fōminā, ad quā etiā natura gōis inclinat.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ verbū Tullij * pōt esse
verū quantum ad aliquā gentē, si tamen accipitur
principium proximū illius gentis, per quod ab alijs ge-
tibus est distincta: quia non in omnibus perducitur ad
effectum id, ad quod naturalis ratio inclinat. Non autē
est verum vniuersaliter: quia ā principio humani
generis, sacra Scriptura recitat fuisse coniugia.

AD TERTIVM dicendū, q̄ s̄m Philosophum in 7.
Ethicā. Natura humana nō est immobilis sicut diuina,
& ideo diuersificānt ea quā sunt de iure naturali, s̄m
diuersos statūs & cōditiones hominū: quāvis ea quē
sunt in rebus diuinis, naturaliter nullo modo variēt.

AD QVARTVM dicendū, q̄ natura non tantum
intendit esse in prole, sed etiā p̄fectum esse: ad quod
exigitur matrimonium, vt ex dictis * patet.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium cadat sub precepto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod
matrimonium adhuc maneat sub precepto.
Quia praeceptum obligat, quando non reuoca-
tur: sed prima institutio matrimonij fuit sub precepto,

vt in lsa * dī: nec vnquam hoc praeceptū legis reuocātū, In 4. Sent.
imō cōfirmatū. Matth. 19. Quod Deus cōiunxit, homo
nō separat: ergo adhuc matrimonium est sub precepto.
¶ 2. Præterea, Præcepta iuris naturalis secundum om-
ne tempus obligant: sed matrimonium est de iure na-
turali vt dictū * est: ergo, & cætera.

¶ 3. Præterea, Bonū speciei est melius, q̄ bonū indiui-
dui: quia bonū generis est diuini, q̄ bonum vnus ho-
minis, vt dī in 1. Ethicā. Sed praeceptum primo homi-
ni datū ad cōseruationem indiuidui per actum nutri-
tiuā, adhuc obligat: ergo multo magis praeceptum de
matrimonio, quod pertinet ad cōseruationē speciei.

¶ 4. Præterea, Vbi manet eadem ratio obligans, eadē
obligatio manere debet: sed propter hoc obligabantur
homines ad matrimonium antiquo tempore, ne multi-
plicatio humani generis cessaret: cum ergo hoc idē
sequatur, si quilibet liberē potest ā matrimonio abstinere,
videtur, quod matrimonium sit in precepto.

SED CONTRA est, qd dī 1. Cor. 7. Qui nō iungit
matrimonio virginē suā, melius facit, scilicet, q̄ q̄ iun-
git: ergo cōtrariū matrimonij nūc non est sub precepto.

¶ Præterea, Nulli debetur pramiū pro transgressione
præcepti: sed virginis debetur speciale pramiū, scilicet
aureola: ergo matrimonium non est sub precepto.

RESPONDEO dīd, q̄ natura inclinat ad aliqd du-
pliciter. Vno modo, sicut ad id quod est necessariū ad
p̄fectionē vnus: & talis inclinatio quilibet obligat, qā
naturales p̄fēctōnes oib; sūnt cōes. Alio modo incli-
nat ad aliqd quod est necessariū ad p̄fectionē multitu-
dinis: & cum multa sūnt huiusmodi, quorū vnū im-
pedi aliud, ex tali inclinatione nō obligat quilibet hō p̄ mo-
dū p̄cepti: alius glibet homo obliget ad agriculturā
& ad discipulā, & ad hmoi officia, quā sūnt necessaria
cōitati humanæ. Sed inclinationi naturæ satisficit, cum
p̄ diuersos diuersā de p̄dictis cōpōnt. Cum ergo ad p̄fē-
ctiōnē humanā multitudinis sit necessariū aliquos cō-
tēplatiuā vitā inferuire, quā maxime p̄ matrimonium
impedit: inclinatio naturæ ad matrimonium nō obligat
p̄ modū praecepti, etiam secundum Philosophos. Vnde
Theophrastus * probat, q̄ sapienti non expedit nubere.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ praeceptum illud
non est reuocatum, nec tamen obligat vnūquemque
ratione iam dicta: nisi illo tempore quo paucitas ho-
minum exigebat, vt quilibet generationi vacaret.

AD SECVNDVM ET TERTIVM patet solutio
ex dictis *.

AD QVARTVM dicendū, q̄ natura humana cōiter mo-
ad diuersa officia & actus inclinat, vt dictū est: sed qā
est diuersifermo in diuersis, s̄m quod indiuiduū ī hoc
vel in illo, vnū magis inclinat ad vnū illorū officiorū:
& aliud magis ad aliud: ex diuersitate cōplexionū di-
uersorū indiuiduorū. Ex hac diuersitate simul cō diui-
na prouidentia, quā oīa moderatur, cōuenit q̄ vnū cli-
gat vnū officij, vt agriculturā: alius aliud. & sic etiā cō-
tingit q̄ quidā eligant matrimonialē vitam, & quidā
contemplatiuā. Vnde nullum periculum imminet.

ARTICVLVS III.

Vtrum actus matrimonij sit licitus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ actus
matrimonialis semper sit peccatum. Dicitur n.
1. Cor. 7. Qui nubunt, sint tanquam nō nubentes:
sed non nubentes non * habent actum matrimo-
niale: ergo etiam nubentes peccant in actu illo.

¶ 2. Præterea, lsa. 59. Iniquitates vestrae diuersit
vos & Deū vestrū. Sed actus matrimonialis diuidit
hominē ā Deo, vnde Exo. 19. praecepit populo, qd de-
bebat Deum videre, quod nō accederet ad vxores suas.
Et Hiero * dicit, q̄ in actū matrimoniali Spiritus san-
ctus prophētarum corda nō tangit. Ergo est iniquitas,
¶ 3. Præterea, Illud quod secundū se est turpe, nullo dīo illius
modo pōt bene fieri: sed actus matrimonialis semper
peccat.

In 4. Sent.
d. 26. §. c.
Ar. praeci-
Lib. 1. c. 2.
circumstan-
tialium.

Id ex illo
refert Hiero.
con. lib. 1.
contra Is-
mael in
Jo. 2. ante
finem li-
br.

Id ex illo
refert Hiero.
con. lib. 1.
contra Is-
mael in
Jo. 2. ante
finem li-
br.

172

bet concupiscentiam adiunctam, quæ semper turpis est ergo semper est peccatum.

¶ Præterea, Nihil excusatur nisi peccatum: sed actus matrimonialis indiget excusari per bona matrimonij, vt Magister dicit: ergo est peccatum.

¶ Præterea, De similibus specie idem est iudicium: sed concubitus matrimonialis est eiusdem speciei cum actu adulterij, quia ad idem terminatur, scilicet speciem humanam: ergo cum actus adulterij sit peccatum, & actus matrimonij similiter.

¶ Præterea, Superfluitas in passionibus corrumpit virtutem. Sed semper in actu matrimoniali est superfluitas delectationis, adeo vt ab orbeat rationem, quæ est principale hois bonum, vnde Philosophus dicit in 7. Ethic. qd impossibile est hominem aliquem in ipsa intelligere ergo actus matrimonialis semper est peccatum.

SED CONTRA 1. Cor. 7. dicitur. Si nupserit virgo, non peccauit, & 1. Tim. 5. Volo iuniores nubere, ex filios procreare: sed precepto filiorum non potest esse sine carnali coniunctione: ergo actus matrimonialis non est peccatum, alias Apostolus non voluisset illud.

¶ Præterea, Nullum peccatum est in præcepto: sed actus matrimonialis est in præcepto, 1. Cor. 7. Vxori vir debitum reddit: ergo non est peccatum.

RESPONDEO dicendum, qd supposito, quod natura corporalis sit a deo bona instituta, impossibile est dicere qd ea quæ pertinent ad conseruationem naturæ corporalis, & ad quæ natura inclinat, sint vniuersaliter mala. Et id cum inclinatio sit natura ad proles procreationem, quæ natura speciei conseruatur, impossibile est dicere qd actus quo procreatur proles, sit vniuersaliter illicitus, vt 1. eo medijs virtutis inueniri non possit: nisi ponatur fm quorundam insaniam, qd res corruptibiles creatæ sunt a malo deo, ex quo forte deriuatur illa opinio quæ in litera tangit, & ideo est pessima hæresis.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Apostolus in verbis illis non prohibuit matrimonij actum: sicut nec rerum possessionem, cū dixit, qd vtuntur hoc mudo, sint quæ si non vntes, sed in vtriusq; fructione prohibuit, qd patet ex ipso mō loquendi. Non n. dixit, sint non vntes, vel nō habentes, sed, quasi non vntes, vel nō habentes.

AD SECVNDVM dicendum, qd de coniungimur & fm habitum gratiæ, & secundum actum contemplationis & amoris. Quod ergo primam coniunctionem separat, semper est peccatum, non semper aut quod secundam: quia aliqua occupatio licita circa res inferiores animum distrahit, vt actu deo coniungi non sit idoneus & hoc præcipue accidit in carnali coniunctione, in qua detinetur mens pp delectationem intensam. Et propter hoc illis quibus competit diuina contemplari, aut sacra tractare, indicitur per temporello abstinencia ab vxoribus, & fm hoc etiam dicitur, quod spiritus sanctus quantum ad actum reuelationis secretorum, non tangat mentes Properarum in vsu matrimonij.

AD TERTIVM dicendum, qd turpitudine illa concupiscentiæ, qd actum matrimoniale semper concomitat, non est turpitudine culpa, sed poenæ ex peccato primo, pueniens, vt in inferiores vires & membra corpus rationi non obediunt. Et propter hoc ratio non sequitur.

AD QVARTVM dicendum, qd illud proprie excusari dicitur quod aliquam similitudinem mali habet, & tamen non est malum, vel non tantum quantum apparet, quia quedam excusantur a toto, quedam a tanto, & quæ actus matrimonialis pp corruptionem concupiscentiæ habet similitudinem actus inordinati, adeo per bona matrimonij excusatur a toto, vt non sit peccatum.

AD QVINTVM dicendum, qd quamuis sint idem specie naturæ, tamē differunt in specie moris, quia vna circumstantia variat, scilicet accedere ad suam vel non suam: sicut et occidere hominem per violentiam vel per iustitiam facit diuersam speciem moris, quamuis sit vna species naturæ, & tamen vnum est licitum, aliud illicitum.

AD SEXTVM dicendum, qd superfluitas passionis, quæ virtutem corrumpit, non solum impedit rationis actum: sed et tollit rationis ordinem, quod non facit delectationis intensio in actu matrimoniali. quia est tunc non ordinat homo, tñ est a ratione præordinatus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actus matrimonij sit meritorius.

173

AD QVARTVM, sic proceditur. Videtur, qd actus matrimonialis non sit meritorius. Chrysost. tñ enim dicit super Matth. Matrimonium etiam vtriusque poenam non inferat, mercedem tñ non pstat: sed meritum respectu mercedis dicitur: ergo actus matrimonialis non est meritorius.

¶ Præterea, Illud quod est meritorium dimittere, non est laudabile: sed laudabilis est virginitas quia matrimonium dimittit: ergo matrimonialis actus non est meritorius.

¶ Præterea, Qui vtitur indulgentia sibi facta, beneficio recepto vit: sed ex hoc, qd alicui pstat beneficium, non meretur: ergo actus matrimonialis non est meritorius.

¶ Præterea, Meritum in difficultate consistit, sicut & virtus sed actus matrimonialis non habet difficultatem, sed delectationem: ergo non est meritorius.

¶ Præterea, Illud quod non potest fieri sine peccato veniali, nunquam est meritorium, quia non potest homo simul mereri & demereri: sed i actu matrimoniali semper est peccatum veniale, quia etiam primus motus in huiusmodi delectationem est peccatum veniale: ergo actus praedictus non potest esse meritorius.

SED CONTRA, Omnis actus quo impletur præceptum, est meritorius, si ex charitate fiat: sed actus matrimonialis est huiusmodi, quia dicitur 1. Corinth. 7. Vxori vir debitum reddat: ergo, &c.

¶ Præterea, Omnis actus virutis est meritorius: sed actus praedictus est actus iustitiæ, quia dicitur redditio debiti: ergo est meritorius.

RESPONDEO dicendum, qd cum nullus actus ex deliberata voluntate procedens sit indifferens, vt in secundo libro dictum est, actus matrimonialis semper est peccatum, vel meritorius, in eo, qui gratiam hæt. Si. n. ad actum matrimonialem virtus inducat, vel iustitia, vt debitum reddat, & vel religionis, vt proles ad cultu dei procreetur, est meritorius. Si aut moueat libido sistens intra bona matrimonij, vt si nullo mō ad alia accedere veller, est peccatum veniale: si aut extra bona matrimonij efferatur, vt si cum quacunque muliere idem facere proponeret, sit peccatum mortale. Natura aut mouet non potest, quin vel ordinetur ratione, & sic erit motus virtutis: vel non ordinetur, & sic erit motus libidinis.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd radix merendi quantum ad premium substantiale, est ipsa charitas: sed quantum ad aliquod accidentale premium, ratio meriti consistit in difficultate actus, & sic actus matrimonij non est meritorius, sed primo modo.

AD SECVNDVM dicendum, qd homo potest mereri, & in minoribus bonis, & in maioribus, vnde quando aliquis minora bona dimittit, vt maiora faciat laudandus est, si minus meritorio actu discedens.

AD TERTIVM dicendum, qd indulgentia, quæ doque est de minoribus malis, & sic indulgetur actus matrimonij prout ad ipsum mouet libido intra terminos & matrimonij consistens, sic n. est veniale peccatum. Sed prout ad ipsum mouet virtus, sic est meritorius, & nō hæt indulgentiam, nisi fm quod est indulgentia de minoribus bonis, quæ idem est quod cōcessio. Nec est inconueniens qd illa qui tali concessione vtitur, mereatur: quia bonus vius beneficiarius est meritorius est.

AD QVARTVM dicendum, qd difficultas laboris requiritur ad meritum præmij accidentalit: sed ad meritum præmij essentialis, requiritur difficultas consistens in ordinatione medijs & hoc est et in actu matrimoniali.

AD QVINTVM dicendum, quod primus motus secundum

Thom. vbi supra, ar. 4. Hic. i. in opere ipso facto, super illud. Cum esset despo. Sait. fo. 2.

Vide Au. de bono eo ing. c. 6. et 17. 10. 7.

De hac in dūgentia Apostol. 1. Cor. 7.

secundum quod dicitur peccatum veniale, est motus appetitus in aliquod inordinatum delectabile, quod non est in actu matrimoniali, & ideo ratio non sequitur.

Q V A E S T I O X L I I

De matrimonio, inquantum est sacramentum, in quatuor articulos diuisa.

DE I N D E considerandum est de matrimonio, inquantum est sacramentum.

¶ Circa quod quaeruntur quatuor.

¶ Primo, utrum sit sacramentum.

¶ Secundo, utrum debeat institui ante peccatum.

¶ Tercio, utrum conferat gratiam.

¶ Quarto, utrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonij.

A R T I C V L V S P R I M V S

Utrum matrimonium sit sacramentum.

AD P R I M V M sic proceditur. Vñ, q̄ matrimonium non sit sacramentum. Omne enim sacramentum nouae legis habet aliquam formam, q̄ est de essentia sacramenti, sed benedictio, quae fit per sacerdotes in nuptiis non est de essentia matrimonij: ergo non est sacramentum.

¶ Præterea, Sacramentum s̄m Hug. est materiale elementum, sed matrimonium non habet pro materia aliquod materiale elementum, ergo non est sacramentum.

¶ Præterea, Sacramenta habent efficaciam ex passione Christi, sed per matrimonium non conformatur hominibus passioni Christi, q̄ fuit penalis, cum habeat delectationem adiunctam, ergo non est sacramentum.

¶ Præterea, Omne sacramentum nouae legis efficit quod figurat, sed matrimonium non efficit coniunctionem Christi & Ecclesiae, quam significat, ergo matrimonium non est sacramentum.

¶ Præterea, in aliis sacramentis est aliquid quod est res & sacramentum, sed hoc non potest inueniri in matrimonio, cum non imprimatur characterem, alias non iteraretur, ergo non est sacramentum.

S E D C O N T R A est, quod dicitur Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ergo &c.

¶ Præterea, Sacramentum est sacra rei signum, sed matrimonium est huiusmodi ergo &c.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ sacramentum im- portat aliquod remedium sanctitatis homini, contra peccatum, exhibitum per sensibilia signa, vñ cum hoc inueniatur in matrimonio, inter sacramenta computatur.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ verba quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma huius sacramenti, non autem benedictio sacerdotis, quae est quoddam sacramentale.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ sacramentum matrimonij perficitur per actum eius, qui sacramento illo vititur, sicut poenitentia, & ideo sicut poenitentia non habet aliam materiam, nisi ipsos actus sensui subiectos, q̄ sunt loco materialis elementi, ita est de matrimonio.

A D T E R T I V M dicendum, q̄ quamuis matrimonium non conformatur passioni Christi quantum ad poenitentiam, conformatur tamen quantum ad charitatem, per quam pro Ecclesia sibi in sponsam coniungenda, passus est.

A D Q V A R T V M dicendum, q̄ vnio Christi ad Ecclesiam non est res contenta in hoc sacramento, sed res significata & non contenta, & talem rem nulli sacramentum efficit. Sed hoc aliam contentam rem & significatam, quam efficit, ut dicitur, * Magister autem ponit rem non contentam, quia erat huius opinionis, q̄ non haberet rem aliquam contentam.

A D Q V I N T V M dicendum, q̄ et in hoc sacramento sunt illa tria, quia sacramentum tantum sunt, actus exterioris apparentes, sed res & sacramentum est obligatio, q̄ in nuptiis viri ad mulierem, ex talibus actibus, sed res vltima contenta, effectus huius sacramenti, non

contenta autem est res, quam Magister * determinat. **A R T I C V L V S I I**

Vtrum matrimonium debuit institui ante peccatum. **D S E C V N D V M** sic proceditur. Videtur, q̄ matrimonium non debuit institui ante peccatum. Quia illud quod est de iure naturali, non indiget institutione: sed matrimonium est huiusmodi, ut ex dictis patet, ergo non debuit institui.

¶ Præterea, Sacramenta sunt quaedam medicina contra morbum peccati: sed medicina non preparatur nisi morbo: ergo ante peccatum non debuit institui.

¶ Præterea, Ad istam institutionem vna sufficit: sed matrimonium fuit institutum etiam post peccatum, ut in littera dicitur: * ergo ante peccatum non fuit institutum.

¶ Præterea, Institutio sacramenti debet esse a deo. Sed ante peccatum verba quae ad matrimonium pertinent, non sunt determinata dicta a deo, sed ab Adam: illa autem verba, q̄ deus dixit: * Crescite & multiplicamini, dicta sunt brutis et, in quibus non est matrimonium: ergo matrimonium non fuit institutum ante peccatum.

¶ Præterea, * Matrimonium est sacramentum nouae legis: sed sacramenta nouae legis a Christo initium sum per interuergo non debuit ante peccatum institui.

S E D C O N T R A est, q̄ dicitur Math. 19. Nō legistis, quia qui fecit homines ab initio, masculi & foeminae fecit eos?

¶ Præterea, Matrimonium est institutum ad procreationem prolis: sed ante peccatum erat necessaria hominibus procreatio prolis, ergo ante peccatum debuit matrimonium institui.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ natura inclinat ad matrimonium, intendens aliquid bonum: quod quidem variatur s̄m diuersos hominum status, & ideo oportet, q̄ s̄m illud bonum, diuersimode in diuersis statibus hominum instituitur: sed id matrimonium s̄m qd ordinat ad procreationem prolis, q̄ erat necessaria et peccato nō existente, institutum fuit ante peccatum: s̄m autē qd remedium fuit contra vulnus peccati institutum fuit post peccatum tpe legis naturae: s̄m autē determinationem personarum, institutionē habuit in lege Moysi, sed s̄m qd repraesentat mysterium coniunctionis Christi & Ecclesiae, institutionē habuit in noua lege, & s̄m hoc est sacramentum nouae legis. Vnum vero ad alias utilitates, q̄ ex matrimonio consequuntur, sicut est amicitia, & mutuū obsequium sibi a coniugibus impensum, habet institutionem in lege ciuili. Sed quia de ratione sacramenti est, quod sit signum & remedium, ideo quantum ad medias institutiones competit ei id sacramenti: sed quantum ad primam institutionem competit ei, q̄ sit in officium naturae, quantum vero ad vltimam, q̄ sit in officium ciuitatis.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ illa quae in cōmuni sunt de iure naturali, indigent institutione quantum ad eorum determinationem, q̄ diuersimode committitur, ut scilicet de iure naturali est, peccatum, sed diuersos status, sicut de iure naturali est, q̄ maleficia puniuntur, sed quod talis poena tali culpa apponatur, per determinationem iuris positiui fit.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ matrimonium nō est tantum in remedium contra peccatum, sed principa- liter est in officium naturae: & sic institutum fuit ante peccatum, non autem prout est in remedium.

A D T E R T I V M dicendum, q̄ secundum diuersa q̄ oportet in matrimonio determinari, non est inconueniens q̄ diuersas habuerit institutiones, & sic illa diuersa institutio non est eiusdem secundum idem.

A D Q V A R T V M dicendum, quod matrimonium ante peccatum institutum fuit a deo q̄n homini mulierē de coela formauit in adiutorium, & dixit eis: Crescite, & multiplicamini: qd quāvis et alijs animalibus dixerit, non tñ per ea, eodem modo implendum fuit, sicut per homines. Adā vero illa verba protulit a deo factam, intelligeret matrimonij institutionem a deo factam.

A D Q V I N T V M dicendum, quod quantum ad hoc quod

174

Thom. ubi
supra, ar. 1
et seq.

Li. 7. de sa-
cramē. par-
te 9. c. 1. nō
longe a p̄-
cipio.

Tho. in 4.
dist. 2. q. 1
ar. 1.

In sequen-
ti solut.
7. 4. 4. 5. 6.
dist. 2. 5. 6.

Li. 4. sent.
dist. 2. 5. 6.

175.
lib. 4. sent.
dist. 2. 5. 6.
et c.

Genes. 1.
Conci. Flo-
rent. 2. de
Erim. 2. de
sacram.

Genes. 1.

In cor. ar.
176

quod matrimonium esse sacramentum noua legis, nō fuit ante Christum institutum, vt ex dictis patet.*

ARTICVLVS III.

Utrum matrimonium conferat gratiam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qd matrimonium non conferat gratiam. Quia secundū Hug.* sacramenta ex sanctificatione inuifibilem gratiam conferunt: sed matrimonium non habet aliquam sanctificationem, quā sit de essentia eius: ergo non confertur gratia in ipso.

¶ 2 Præterea, Omne sacramentum conferens gratiam, confert ipsam ex materia & forma sua. Sed actus qui sunt materia in hoc sacramento, non sunt causa gratiæ: quia hoc esset Pelagiana hæresis, si quod actus nostri sint causa gratiæ: verba et experientia consensum nō sunt causa gratiæ, nam ex eis non fit aliqua sanctificatio. Ergo in matrimonio nullo modo gratia datur.

¶ 3 Præterea, Gratia ordinata contra vulnus peccati est necessaria omnibus habentibus vulnus illud: sed in omnibus inuenitur concupiscentia vulnus: si ergo in matrimonio daretur gratia contra vulnus concupiscentiæ, deberent omnes homines matrimonium contrahere: essetque stultum valde à matrimonio abstinere.

¶ 4 Præterea, Infirmitas non accipit medicamentū ab eo, à quo accipit infirmitatem: sed p̄ matrimonium concupiscentia accipit infirmitatem, quia sicut dicit Philo-
phus in 3. Ethic. infatigabilis est concupiscentiæ appetitus, & per operationem congruam augetur: ergo videtur, qd in matrimonio non confertur remedium gratiæ contra concupiscentiam.

SED CONTRA, Definitio & definitū debet conueniri. sed i definitione sacramenti ponitur causalitas gratiæ: ergo * cū matrimonium sit sacramentum, erit gratiæ causa.

¶ Præterea, Aug.† dicit, qd matrimonium est agrotis in remediū: sed non est in remediū, nisi inquantū aliquam efficaciam habet: ergo habet aliquā efficaciam ad remediū concupiscentiæ. Sed concupiscentia non reprimatur nisi p̄ gratiam: ergo in ipso confertur gratia.

RESPONDEO dicēda, quod circa hoc fuit triplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod matrimonium nullo modo est causa gratiæ, sed est tantum signū. Sed hoc non potest stare, quia si hoc, in nullo abundaret a sacramentis veteris legis; vnde non esset aliqua ratio, quare sacramenti nouæ legis annuueretur; quod nō remedium præbeat satisfaciendo concupiscentiæ, ne deinceps ruat, dum infirmus ardeat, habuit etiam in veteri lege ex ipsa natura actus. Et ideo alij dixerunt, quod confertur ibi gratia in ordine ad recessum à malo: quia excusat actus a peccato q̄ in matrimonio peccatum esset. Sed hoc esset nimis parū, quia hoc etiam in veteri lege habuit: & ideo dicitur, quod facit recedere à malo inquantū confringit concupiscentiam, ne extra bonum matrimonium ferat: non aut p̄ gratiam illā fit aliquod auxilium ad bene operandū. Sed hoc nō potest stare: quia eadem gratia est q̄ impedit peccatū, & q̄ ad bonū inclinatur: sicut idē calor q̄ auferit frigus, & q̄ calefacit. Vnde alij dicit, qd matrimonium inquantū in fide Christi cōtrahitur habet vt conferat gratiam adiuvantē ad laboranda opera, quæ in matrimonio requiruntur. & hoc p̄babilius est. Quia vbiq̄q̄ dat diuinitus aliqua facultas facultate illa: sicut patet, qd oībus potentijs animarū datur aliqua mēbra corporis. q̄b̄ actū exire possint. Vnde et in matrimonio def hominē ex diuina institutione facultas vtendi sua vxore ad procreationē proficit: sicut et gr̄a sine qua id cōuenienter facere nō possit: gratia data est vltima res cōtēta in hoc sacramento.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd sicut aqua ba-

ptisimū habet, qd corpus tangat & cor abluat, ex tactu carnis Christi: ita matrimonium hoc habet ex hoc, qd

supple. 3. par. S. Thomæ.

Christus sua passione illud representauit, & non principaliter ex aliqua sanctificatione sacerdotis.

A D S E C V N D V M dicendū, qd sicut aqua baptismi cum forma verborū non operatur immediate ad gratiam, sed ad characterē: ita actus exteriores & verba experientia cōsentium, directē faciunt nexum quendā, qui est sacramentū matrimonij: & huiusmodi nexi ex virtute diuinæ institutionis dispositiue operantur ad gratiam.

A D T E R T I V M dicendum, qd ratio illa procederet, nisi contra concupiscentiam morbum posset aliquod efficacius remediū adhiberi: adhibetur autē maius remediū per opera spiritalia & carnis mortificationē ab illis qui matrimonio non vtuntur.

A D Q V A R T V M, dicendū, qd contra concupiscentiam potest præstari remedium dupliciter. Vno modo, ex parte ipsius concupiscentiæ, vt reprimatur in sua radice: & sic remedium præstat matrimonium per gratiam quæ in eo datur. Alio modo, ex parte actus eius: & hoc dupliciter. Vno modo, vt actus ad quem concupiscentia inclinat, Texterius turpitudine careat, & hoc fit p̄ bona matrimonij: quia honestas carnalis concupiscentiam. Alio modo, vt actus turpitudinem habēs impediatur: quod fit ex ipsa natura actus, quia dū concupiscentia saturatur in actu coniugali, ad alias corruptelas non ita incitat. Propter quod dicit Apostolus 1. ad Corin. 7. Melius est nubere q̄ vtrius. Quamuis. n. opera concupiscentiæ congregata, si in ea sint concupiscentiam augere, tamen secundum quod ratione ordinantur, ipsam reprimunt: quia ex similibus actibus similes relinquuntur dispositiones & habitus.

De quibus
quæst. 49.

ARTICVLVS IIII.

Utrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonij.

AD Q V A R T V M sic proceditur. Videtur, qd carnalis commixtio sit de integritate matrimonij. In ipsa. n. institutione matrimonij dictū est, Erunt duo in carne vnæ: sed hoc non fit nisi per carnalem commixtionem: ergo est de integritate matrimonij.

¶ 2 Præterea, Illud quod prius ad sacramenti significationem est de necessitate sacramenti, vt dictū est: sed carnalis commixtio prius ad significationē sacramenti, vt in littera * dicitur: ergo est de integritate sacramenti.

¶ 3 Præterea, Hoc sacramentū ordinat ad cōseruationem speciei: sed cōseruatio speciei nō potest fieri sine carnali commixtione: ergo est de integritate sacramenti.

¶ 4 Præterea, Matrimonium est sacramentum, secundum quod remedium contra concupiscentiam præstat, de quo dicit Apostolus 1. Corin. 6. qd melius est nubere, q̄ vtrius: sed hoc remedium non præstat his qui carnaliter non commiscuerunt: ergo idem quod prius.

SED CONTRA, In Paradiso fuit matrimonium: sed ibi non fuit carnalis copula: ergo commixtio carnalis non est de integritate matrimonij.

¶ Præterea, Sacramentum ex suo nomine sanctificationem importat: sed sine carnali commixtione est matrimonium sanctius, vt in littera † dicitur: ergo carnalis commixtio non est de necessitate sacramenti.

RESPONDEO dicendum, qd duplex est integritas. Vna, quæ attenditur secundum perfectionē primā; q̄ consistit in ipso esse rei. Alia, quæ attenditur secundum perfectionem secundam; quæ consistit in operatione. Quia ergo carnalis commixtio est quadam operatio siue vsus matrimonij, per quod facultas ad hoc datur: ideo carnalis commixtio erit de secunda integritate matrimonij & non de prima.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod ad expositionem integritatis matrimonij quantum ad vtrāque perfectionem, quia res ex suo actu innotescit.

A D S E C V N D V M, dicendum, quod significatio rei contenta est de necessitate sacramenti, & ad hanc significationem non pertinet carnalis commixtio, sed ad rem non contentam, vt ex dictis patet.*

Et AD TER-

177

Gen. 2.

Q. 39. ar.
cor. & ar.
2. huius q.
† Al. ma-
rimonij.
* li. 4. sen-
di. 26. S. E.

Sum. ar. 2.
in Augu-
de cōsensu
Euan. lib.
2. cap. 1.
† li. 4. sen-
di. 26. pa-
ragr. 6.
Vnde Au-
gu. lib. 2.
cōtra Euan-
g. c. 8. to.
o. Et in li.
de nuptijs
& cōsensu
c. 1. & li. 5.
cōtra.

Inl. c. 9. et
et de bono
coniug. 7.
c. 8. to. 7.
Q. 42. ar. 1.
ad 4. & 5.

Al. offen-
datur.

AD TERTIVM dicendum, q̄ res non pertinet ad finem suum, nisi per actum proprium: unde ex hoc, quod finis matrimonij non habetur sine carnali commixtione, * oportet, quod sit de integritate secunda, & non de prima.

AD QVARTVM dicendum, quod ante commixtionem carnalem matrimonium est in remedij, ex gratia quæ in eo datur, quamvis nō ex actu, qui pertinet ad integritatem secundam.

QVÆSTIO XLIII.

De matrimonio quantum ad sponsalia, in tres articulos diuisa.

CONSEQUENTER considerandum est de matrimonio absolute considerato. Vbi primò agendum est de sponsalibus. Secundo, de matrimonij ratione. Tercio, de eius causa efficiente, scilicet de sensu. Quarto, de eius bonis. Quinto, de impedimentis ipsius. Sexto, de secundis nuptijs. Septimò, de quibusdam matrimonio annexis.

¶ Circa primum quantum tria.

¶ Primo, quid sint sponsalia.

¶ Secundo, qui possunt contrahere sponsalia.

¶ Tercio, utrum sponsalia dirimi possint.

178

ARTICVLVS PRIMVS.

Tho. 4. di.
27. q. 2. ar.
11. 1. & 2. s.
* li. 9. Ety-
mol. cap.
ultimo.

Utrum sponsalia sint futurarum nuptiarum promissio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ sponsalia non conuenienter dicantur futurarum nuptiarum promissio, quia sicut dicit Isidorus, * est aliquis sponsus non quia promittit, sed quia spondet & spondoris datus est a sponsalibus d' alijs sponsus: ergo male dicitur promissio.

¶ 2. Præterea, Quicumque promittit aliquid, debet compelli ad soluendum: sed illi qui sponsalia contraxerunt, non compelluntur per Ecclesiam ad matrimonium complendum: ergo sponsalia non sunt promissio.

¶ 3. Præterea, In sponsalibus quandoque non est sola promissio, sed additur iussum & aliqua arrha: ergo vbi q̄ non debuerint solum per promissionem definiri.

¶ 4. Præterea, Matrimonia debent esse libera & absoluta: sed sponsalia quandoque fiunt sub aliqua conditione etiam accipiendo pecuniam: ergo non conuenienter dicuntur promissio nuptiarum.

¶ 5. Præterea, Promissio q̄ est de rebus futuris, vituperatur: sed circa sacramenta nō debet aliquid esse vituperabile: non ergo debet fieri futurarum nuptiarum promissio.

¶ 6. Præterea, Nullus dicitur sponsus, nisi a sponsalibus: sed aliquis dicitur sponsus & a presentibus nuptijs, vt in littera dicitur: * ergo sponsalia non tempore sunt futurarum nuptiarum promissio.

RESPONDEO dicendum, q̄ consensus in conjugale copulam per verba de futuro non facit matrimonium sed matrimonij promissio: & hæc promissio dicitur sponsalia a spondendo, vt dicit Isidorus. *

Nam ante vltimam tabulam, matrimonij cautiones dabant, quibus spondebant se inuicem cōsentire in iure matrimonij, & fideles fore dabant. Fit autem ista promissio dupliciter scilicet absolute, & sub conditione. Absolutè, quatuor modis. Primo, nuda promissione vt cum dicitur Accipia te in meam & conuerso. Secundo, datus arrhis sponsalitijs: vt pecunia vel aliquo huiusmodi. Tercio, annuli subarratione. Quarto, interveniente iuramento. Si autem fiat dicta promissio sub conditione, distinguendum est. Quia aut est conditio honesta, vt cū dicitur, Accipia te, si parentibus placeat: & tunc stante conditione stat promissio: & nō stare, non stat. Aut est inhonestæ: & hoc dupliciter. Quia aut est contraria bonis matrimonij, vt si dicat, Accipia te, si venena sterilitatis perures: & tunc nō contrahant sponsalia. Aut nō est contraria bonis matrimonij, vt si dicat, Accipia te si furtis meis consentias tunc stat promissio, sed tollenda est conditio.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ipsa sponsalia & sponsonum datio est promissionis confirmatio: & ideo ad hoc denominantur quasi a perfectiori.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ ex tali promissione obligat vnus alteri ad matrimonium contrahendum; & peccat mortaliter nō solus, pmissus, nisi legitimū impedimentū interueniat: & fm hoc, Ecclesia cogit, inuigilando pñiam, p peccato tñ in foro cōfessionis nō cōpelli tur q̄a matrimonium cōsueuerit malos exius habere, nisi forte iusm interueniat, q̄a tñ cogendus est, q̄ promissit, vt qdā dicunt: quāuis alijs non videatur, propter causam prædictā, præcipue si de vxoriciidio timeretur.

AD TERTIVM dicendum, quod illa addita nō sunt nisi ad confirmandam promissionem: unde non sunt aliud, quam promissio.

AD QVARTVM dicendum, q̄ conditio illa quæ apponitur, nō tollit matrimonij libertatem: q̄a si est inhonestæ debet abijci: si autem honesta, aut est de bonis simpliciter, vt si dicat, Accipia te si placet parentibus; & hæc conditio nō tollit libertatem sponsalium, sed augeat ei honestatē: aut ē de vtlibet, vt si dicat, Cōtrahā tecū si dabis mihi centū; & tunc hoc nō ponit quasi ad vendendum cōsensum matrimonij, sed intelligit vt pmissio dotis: vñ matrimonij libertatem nō p̄dit. Quicquid autem apponit conditio pecunie p modū p̄cariæ: & tunc cuius matrimonium debet esse libera talis conditio nō stat, nec potest exigi pecunia illa ab eo q̄ nō vult matrimonium cōplere.

AD QVINTVM dicendum, q̄ Iacobus nō incedit, q̄ habere, q̄ oīno aliqui; nullā promissionē faciat de futuris: sed q̄ nō pmittat quasi fiduciā habēs de vita sua: vñ docet q̄ debet apponi conditio, si Deus voluerit, q̄ est si verbis non exprimat, corde tñ debet intelligi.

AD SEXTVM dicendum, q̄ in matrimonio pōt considerari ipsa coniunctio matrimonialis & actus eius: & a sponsonibus primi in futuro, d' sponsonis, a sponalibus tractis p verba de futuro: & a sponsonibus secundi d' alijs sponsonis, q̄ contrafactū est matrimonij p verba de presenti, q̄a ex hoc ipso spondent matrimonium actū: tñ a prima sponsonē dicuntur sponsalia proprie, q̄ sunt qdā sacramentalia matrimonij: sicut exorcismus, Baptismus.

ARTICVLVS II.

Utrum tempus septenij sit conuenienter assignatum sponsalibus contrahendis.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ tempus septenij non sit conuenienter assignatum sponsalibus contrahendis. Contra: vt nō q̄ per alios fieri potest, non requirit discretionē in illis ad quos pertinet: sed sponsalia fieri possunt p parentibus, utroque illorum ignorante, quoru sunt sponsalia: ergo ita possunt fieri ante septennium, sicut post.

¶ 2. Præterea, Sicut ad contractū sponsalium regitur aliquis rōnis vltus, ita ad contractū in peccato mortale: sed fuit Greg. narrat in 4. Dialog. qdā puer quinq; annoru, p blasphemiam peccatū ad diabolo extindus est: ergo etiam ante septennium possunt contrahi sponsalia.

¶ 3. Præterea, sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed in matrimonio non assignatur vñm tempus puel lxx & puero: ergo nec in sponsalibus septennium vtiq; assignari debet.

¶ 4. Præterea, Ex tūc aliqui possunt sponsalia contrahere, ex quo eis possunt futura nuptia placere: sed insignis talis placetia frequenter apparet pueris ante septennium: ergo ante illud tēpus possunt contrahi sponsalia.

¶ 5. Præterea, Si aliqui ante septennium ante tēpus pubertatis contrahant p verba de presenti, reputant inter eos esse sponsalia: sed hoc nō est ex secundo contractū: quia tūc nō itēdūt sponsalia, sed matrimonij cōtrahere: ergo ex primis: sic ante septennium possunt sponsalia cōtrahi.

¶ 6. Præterea, In his q̄ communiter fiunt a pluribus qdā deest vñ, suppletur ab altero, sicut pater in trahēbus nat-

li. 4. s. 2.
di. 27.

li. 9. Ety-
mol. c. ult.
parum a
principio.

179

cap. 1.
li. 4. di. 1.

bus nauem: sed contrahens sponſalium eſt quædã actio communis inter contrahentes: ergo ſi vnus ſit pubes, po teſt contrahere cum puella quæ non habet ſeptẽ annos ſponſalia: quia quod vni deſicit de tempore, alteri ſup abundat.

¶ Præterea, ſi aliqui iuxta ætatem pubertatis, quam nis ante ſum contrahunt per verba de præſenti, reputat inter eos matrimonium eſſe: ergo pari ratione ſi ante ſep tennium, dummodo ſint propinqui, contrahant per verba de futuro, reputabunt inter eos eſſe ſponſalia.

RESPONDEO dicendũ, qd ſeptennium eſt tempus determinatum* à iure ſponſalibus contrahendis, ſatis rationaliter. Quia cum ſponſalia ſint quædam promiſ ſiones futurorum, vt dictum eſt, oportet qd illorum ſint qui aliquo modo promittere poſſunt, quod non eſt niſi illorum qui habent aliquam prudentiam de futuris,* qd vſum rationis requirit: reſpectu cuius triplex gradus no tatur ſecundum Philoſophum in 1. Eth. ¶ Primus eſt eũ

quis neque ipſe intelligit per ſe, neque ab alio capere poteſt. Secundus ſtatus eſt quo homo ab alio capere po teſt, ſed ipſe per ſe non ſufficit ad confiſtendum & in telligendum. Tertius eſt, cum homo & ab alio iam cape re poteſt, & per ſeipſum conſiderare. Et quia ratio pau latim in homine conualeſcit, ſecundum quod quæritur motus & flexibilitas humorum: ideo primum ſtatu rō nis obtinet hō ante primum ſeptennium, & pp hoc illo tempore nulli contrahui aptus eſt. & ita nec ſponſa libus. Sed ad ſecundum ſtatum incipit peruenire in fine primi ſeptennij, vnde etiam tunc temporis pueri ad ſcho las ponuntur. Sed ad tertium ſtatu incipit hō peruenire in fine ſecundi ſeptennij, quantum ad ea qd ad perſonam ipſius pñent, in quo ratio naturalis eius conualeſcit: ſed quantum ad ea qd extra ipſum ſunt, in fine tertij ſeptē nij, & iō ante primum ſeptennium nulli contrahui hō aptus eſt. Sed in fine primi ſptennij incipit eſſe apud ad aliqua promittenda in futurũ, pñpue de his ad quæ rō naturalis inclinat magis: non autem ad obligandum ſe perpetuo vinculo, quia adhuc non firmam hēt volunta tem: & ideo tali tempore poſſunt cōtrahi ſponſalia. Sed in fine ſecundi ſeptēnij iam poteſt obligare ſe de his, qd ad perſonam ipſius pertinent vel ad religionem, vel ad conſoniam. Sed poſt tertium ſeptennium etiam pōt de alijs ſe obligare, & ſm leges conſtituitur ei potestas de rebus ſuis diſponendi poſt *vigefimum ſecundũ annũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ſi ante annos pubertatis fiat contrahens ſponſalium per alium, ambo, vel alter, reclamare poſſunt: vnde nihil tunc actum eſt, adeo qd nec aliqua aſſinitas ex hoc contrahatur, & ideo ſponſalia quæ inter aliquos per pſonas alias contrahant robur habent, in quantum illi inter quos contrahant, ad ætatem debitã venientes, non reclamant, ex quo intel liguntur conſentire de his quæ per alios facta ſunt.

AD SECVNDVM dicendum, qd quidam dicunt, qd ille puer, de quo Gregor.* narrat, nõ fuit damnatus, nec moraliter peccauit, ſed viſio illa fuit patrem contri cendum, qui in puero illo peccauerat, non corrigens eum: ſed hoc eſt expreſſe contra intentionem Greg. ¶ di centis, qd pater pueri anima paruuli ſiſſi negligens, non cendum, qd ad peccatum mortale ſufficit etiam conſen ſus præſens, ſed in ſponſalibus eſt conſenſus in futurũ; maior aut diſcretio rōnis requiritur ad providendũ in futurum, quam ad conſentiendũ in actum vnũ præſen tem, & ideo ante poteſt hō peccare mortaliter, qd poſ ſit ſe obligare ad aliquod in futurum.

AD TERTIVM dicendum, quod in tempore cōtra ctus matrimonij, nõ ſolũ requiritur diſpoſitio ex parte vſus ratiois, ſed etiam ex parte corporis, vt ſit tēpus ge neratiũ aptum. Et quia pueri à 12 anno ad hoc veniunt, poſſit eſſe actui gñationis aptus: puer autem i fine ſe cundi ſeptēnij, vt Philoſophus ait in 2. aīalium: * ſi mulatũ vſum diſcretionis accipit, qui tātũ i ſpō

ſalibus requiritur: ideo in ſpōſalibus determinatur vnũ tempus vtrique,* non autem in matrimonio.

AD QVARTVM dicendum, qd illa placencia quæ eſt in pueris ante ſeptennium, nõ procedit ex perfectio vſu ratiois, cum nõdum ſuſceptibiles ſint plena diſciplinã, ſed magis cōtingit ex motu nature, qd ex aliqua rōne, & ideo nõ ſufficit talis placencia ad ſpōſalia contrahenda.

AD QVINTVM dicendum qd quamvis per ſm cōtra ctũ i caſu illo nõ faciãt matrimonium, tamen oſtẽ dunt ſe tam habere priorem promiſſionem: & ideo prior contrahens accipit firmitatem ex ſecundo.

AD SEXTVM dicendum, qd trahentes nauem, agũt per modum vnus cauſe, & ideo quod deſit vni, poteſt ſuppleri ex altero, ſed ſponſalia cōtrahentes agunt, vt diſtinctæ perſonæ, quia ſponſalia non niſi inter duos eſ ſe poſſunt: vnde in vtroque requiritur, qd ſit ſufficiens, ad contrahendum. & ideo deſectus vnus ſponſalia im pedit, nec ex altero poteſt ſuppleri.

AD SEPTIMVM dicendum, qd in ſponſalibus etiam ſimiliter ſi appropinquat contrahentes ad tempus ſep tennij, contrahens ſponſalium habet robur, quia ſecũ dum philoſophus in 2. phyſi.* quod parum deſit, quaſi nihil deſeſſe videtur. Hec autem propinquitas à quibuſ dam determinatur tempus ſex meſiũ: ſed melius eſt qd determinetur ſm conditionem contrahentiũ, quia in quibuſdam magis acceleratur vſus ratiois, quam i alijs.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſponſalia dirimi poſſint.

180

AD TERTIVM ſic proceditur. videtur, quod ſpō ſalia dirimi nõ poſſint, altero religionem intrã te. Quia de pecunia quam alicui promiſi, nõ poſ ſum alteri licite obligationem facere: ſed illi, qui ſponſa lia cōtrahit, corpus ſuum promittit mulieri: ergo nõ po teſt ſe offerre Deo vterius in religione.

¶ Item, videtur qd non debeant dirimi quando alter coniugium ad longinquam religionẽ ſe transfert. Quia in dubijs ſemper tutior pars eſt eligẽda, ſed tutius eſſet, qd cum expectare: ergo tenetur eum expectare.

¶ Item, videtur qd nec dirimantur per ægritudinem quam aliquis incurrit poſt contrahẽda ſponſalia. Quia pœna nullus debet pñiri, ſed vir qui in firmitatem in currit, puniatur in hoc quod ei ſus ſuum auſtetur, quod in illã habebat quæ ſibi fuerat deſpoſita: ergo pp corpo ralem in firmitatem non debent ſponſalia dirimi.

¶ Item, videtur, qd nec pp aſſinitatem interuenientẽ vtpote ſi ſponſus conſanguineum ſponſe fornicatio cō cubitu cognoscat. Quia ſecundum hoc ſponſa puniret: pro peccato ſponſi, quod non eſt conuincens.

¶ Item, videtur qd nõ poſſint ſe inuicem abſoluere, quia hoc eſt maxime leuitatis vt primo contrahant, & poſtmodum ſe abſoluant, ſed talia nõ debent ab Eccle ſia ſuſtineri, ergo, &c.

¶ Item, videtur, quod nec propter alterius fornicatio nem, quia per ſponſalia vnus non accipit adhuc poteſta tem, in corpus alterius: & ita videtur, qd in nullo cō tra inuicem pñent, ſi interim fornicantur: ergo ſponſa lia dirimi non debent per hoc.

¶ Item, videtur, quod nec per contrahẽdum cum alia per verba de præſenti, quia ſecunda venditio non derogat venditioni primæ, ergo nec ſecundus contrahens po teſt derogare primæ.

¶ Item, videtur, quod nec per deſectum ætatis poſſint dirimi, quia quod non eſt, non poteſt diſſolui, ſed ante ætatem determinatam nulla fuerunt ſponſalia, ergo di rimi non poſſunt.

RESPONDEO dicendum, quod in omnibus prædi ctis* caſibus ſponſalia contrahẽda dirimuntur, ſed diuerſi modẽ, quia in duobus ſc. cum quis ad religionem conſu git, & cum alter coniugium cum altero per verba de præ ſenti contrahit, iþo iure ſponſalia dirimuntur, ſed i alijs caſibus dirimi debent, ſecundum iudicium Eccleſie.

q. 67. ar. 2. AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ talis promissio solui-
tur per mortū spūalem, cum sit spūalis tm, vt dicitur, *
AD SECUNDVM dicendū, q̄ dubium illud deter-
minat, ex hoc, q̄ alter non comparat tempore statuto
ad matrimonium p̄ficiendū. Vnde si ex parte eius non
defuit, quia matrimonii p̄completur, p̄t licite alteri nu-
bere sine aliquo peccato. Si autē p̄ eum stetit, q̄ matrimo-
nium nō est completum, debet agere penitentiā de p̄cō
fractā, p̄missio, aut iuramentū, si iuramentū interue-
nerit, & cōtrahere p̄t cū alia, si vult, iudicio ecclesiæ. *

*In decr. li.
4. tit. 6. c. 5.*

AD TERTIVM dicendū, q̄ si ante contractum
matrimonium aliquam gravem infirmitatem incurrit al-
ter eorum, iter quo sunt cōtracta spūalia, q̄ ipsū de-
bilitat nimis, vt epilepsia, vel paralyfis: aut eum defor-
met, vt abscissio nasi, vel orbitas oculorum, vel aliquid
hmoi: aut quā sit cōtra bonum, plis. vt pote lepra, quā
soler prolem inficere; possunt spūalia dirimi, ne sibi
vicem displiceat, & matrimonium sic cōtractum, malū
exitum forsiat. Nec pro poena punitur aliquis, sed ex
poena damnum reportat: quod non est inconueniens.

*li. 4. decr.
m. 1. c. 12.*

AD QVARTVM dicendū, q̄ si sponsus cognovit cō-
sanguineam sponsæ vel contra, tūc dirimi debent spū-
alia: & ad hoc probandum sola fama sufficit, pp̄ scanda-
lum vitādū; causā h. quā si futurum expectat effectū
suos, impediuntur per se effectibus, nō solum ex eo, qd̄
est, sed ex eo quod futurum est. vnde sicut affinitas, si est
sentē tēpore cōtractus spūalium, impediunt cōtractū
illum: ita si interueniat ante matrimonium quod est effe-
ctus quidam spūalium, prior cōtractus ab est cōtra suo i-
pediūt. Nec hoc aliqd̄ detrahīt alteri, imō ei cōferīt, q̄ ab
soluit ab eo q̄ p̄ fornicationē se Deo odiosum reddit.

*li. 4. decr.
m. 1. c. 2.*

AD QVINTVM dicendū, q̄ quidam nō recipiūt
istum casum, sed cōtra eos est Decret. * quæ expresse di-
cit: Ad instar inquit, eorum qui societatem interpositio-
ne fidei cōtrahūt, & postea eādem sibi remittunt, potest
in patientia tolerari si mutuo se absoluant qui sponsa-
lia cōtraxerunt. Sed ad hoc dicit, q̄ Ecclesia magis hoc
sustinet ne peius enuiat, quā hoc sit de iure, sed hoc
nō videtur exemplo conuenire quod Decr. adducit. Et
ideo dicendū, q̄ non semper est leuitatis retractare, q̄
prius firmata sunt, quia incertū sunt prouidentia no-
stra: vt dicitur in lib Sapientia. *

Cap. 1. v.

AD SEXTVM dicendū, q̄ quamuis nōdum dederint
sibi mutuo potestatem corporis sponsalia cōtrahentes,
tamen ex hoc efficiuntur sibi iniucem suspecti, de non
seruanda fide in futurum: & ideo potest sibi præcauere
vnius contra alium, sponsalia dirimendo.

AD SEPTIMVM dicendū, q̄ rō illa teneret, si esset
vnius rōnis vterq̄: contra hūc sed secundum contractus
matrimonij est fortior primo, & ideo soluit ipsum.

AD OCTAVM dicendū, q̄ quamuis nō fuerint ve-
ra sponsalia, tamen fuit ibi quidam sponsalium modus
& ideo ne videatur approbare, ad annos legitimos, ve-
nienti debet petere solutionem sponsalium iudicio Ec-
clesiæ faciendam, propter bonum exemplum.

Q V A E S T I O XLIIII.

De matrimonij definitione, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de rōne matrimonij.

* Circa quod quaruntur tria.

* Primo, vtrum matrimonium sit in genere con-
iunctio.

* Secundo, vtrum conuenienter nominetur.

* Tertio, vtrum conuenienter definiatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum matrimonium sit in genere coniunctio.

AD PRIMVM sic p̄cedit, vt, q̄ matrimonij non
sit in ḡne coniunctio. Quia vinculū quo aliqua
ligatur, differt a coniunctione ipsa, ficut causa ab
effectū: sed matrimonij est vinculū quoddā, quo iūcti,
matrimonio, ligant, ergo non est in ḡne coniunctio.

* Præterea, Omne sacramentum est sensibile signū:
sed nulla relatio est accidens sensibile, ergo m̄mōniū
cum sit sacm̄, non est in genere relationis, & ita nec
in genere coniunctio.

* Præterea, Coniunctio ē relatio æquiparatiua, sicut &
æqualitas: sed non ē vna numero æqualitas relatio in
vtrq̄; extremorū, vt Aui. dicit ergo nec vna coniunctio,
& sic fit matrimonium est in ḡne coniunctio. non est
vnum tantum matrimonium inter duos coniuges.

SED CONTRA. Relatio est fm̄ qd̄ aliqua adiuncti-
referunt: sed fm̄ m̄mōniū aliqua adiuncti referunt, dr̄
n. maritus vt vxoris, & vxor mariti vxor: ergo m̄mō-
niū est in ḡne relationis, nec est aliud vnum non fit, nisi
secundum coniunctionem: hoc aut fit per matrimonij
vt patet Gen. 2. Erunt duo in carne vna, ergo matrimo-
nium est in genere coniunctio.

RESPONDEO dicendū, q̄ coniunctio adunationem,
quandam importat: vnde vbicūque est adunatio aliquo-
rū, ibi est aliq̄ a coniunctio. Ea aut quæ ordinat ad ali-
quid vnum, dicitur t̄ ordine ad illud adunari: sicut mul-
ti hōes adunantur ad vnam militiam, vel negotiationē
exequendam, ex qua dicitur commilitones adiunctum
vel socij negotiationis. Et ideo cum per matrimonium
ordinetur aliqui ad vnam gnationem & educationem
prolis, & iterū ad vnam vitam domesticā: cōtra q̄ in
matrimonio est aliqua coniunctio, fm̄ quam dr̄ maritus
& vxor, & talis coniunctio ex hoc, q̄ ordinatur ad aliqd̄
vnum, est matrimonium: coniunctio autem corporum
& animorū ad matrimonium consequitur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ matrimonij est vin-
culum, quod ligatur formaliter, non effectiue: & ideo nō
oportet q̄ sit aliud a coniunctione.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ quia ipsa relatio nō sit
sensibile accidens, tūc cāz eius possunt esse sensibiles, nec
si sacro requiritur q̄ sit sensibile illud qd̄ est res & sacra-
mentum. Hoc n. modo se hēt in hoc sacro prædicta con-
iunctio: sed verba exprimiētia consensum sunt sacm̄ tā

tum, & causa prædicta coniunctionis sunt sensibilia.

AD TERTIVM dicendū, q̄ relatio fundatur a aliquo
sicut in cā, vt similitudo in qualitate: & in aliquo, si-
cut in subiecto, vt in ipsis similibus: & ex vtraque parte
est attendē vnitatis & diuersitatis ipsius. Quia ergo si
similitudo non est eadem qualitas numero, sed ip̄a, in
vtrouque simili, & iterū subiecta similitudinis sunt duo
numero & similitur ē de æqualitate: & ideo æqualitas
& similitudo oibus modis est alia numero i vtrouque si-
militū, & æqualitatis relatio q̄ est matrimonij ex vna
parte hēt vnitatē i vtrouque extremorū, ex parte cau-
sæ, quia ad eandem numero gnationem ordinatur: sed
ex parte subiecti habet diuersitatem, sed m̄ numerum.

Et ideo hoc relatio est vna & multiplex, & sed m̄ quod
est multiplex, ex parte subiecti, significatur his nomi-
nibus vxor, & maritus: secundum autem q̄ sit vna, si-
gnificatur hoc nomine, matrimonium.

ARTICVLVS II.

Vtrum matrimonium conuenienter nominetur.

AD SECUNDVM sic proceditur, videtur, quod
matrimonium inconuenienter nōtetur, quia denota-
tio debet fieri a digniori: sed pater dignior ē ma-
tre: ergo magis debet denominari a patre, quā a ma-
tre, coniunctio vtriusque.

* Præterea, Res debet denotari ab eo quod est de es-
sentia sua quā ratio, quā significat nomen, est definitio
vt dicitur 4. Meta. sed nuptia non sunt de essentia ma-
trimonij: nō debet matrimonij nuptia appellari.

* Præterea, Species non p̄t p̄prio nomine nomi-
nari ab eo, qd̄ est generis: sed coniunctio est genus ad ma-
trimonij: ergo non potest proprie coniugij nominari.

SED IN CONTRARIVM est communis vñs
loquendum.

RE-

181

Tho. 4. di.
27. q. 1. ar.
2. q. 1. c.
1. qm.

182

lib. 4. c. 21

RESPONDEO dicendum, q^d in matrimonio est tria considerare. Primo essentiam ipsius, quæ est coniunctio: & s^m hoc nominatur coniugium. Secundo, causam eius, quæ est desponsatio: & s^m hoc vocatur nuptiæ, à nubo, * quia in ipsa solemnitate desponsationis, quæ matrimonio perficitur, capta nubentium velatur. Tercio, effectum, qui est proles, & sic dicitur matrimonium (ut Aug. * dicit contra Faustum) s^c hoc q^d mulier non debeat ob aliud nubere, nisi ut sit mater. P^ot^{est} et matrimonium quasi matris munium, id est, officium dici: quia seminis maxime incumbit educandæ proli officiu. Vel d^r matrimonium quasi matrem munies, quia iam h^{ec} quod defendatur et natiatur, s^c virum. Vel dicitur matrimonium quasi matrem monens, ne virum relinquat, alteri adhærens, vel dicitur matrimonium quasi materia vnus, quia in eo fit coniunctio ad vnâ prolem materialiter incedendum, ut dicatur matrimonium à monos & materia: vel dicitur matrimoniu, ut s^c d^r dicit, à matre & nato. ga p^r matrimoniu efficitur aliqua mater nati.

AD P R I M V M ergo dicendum, quod quâvis pater sit dignior, quam mater, t^u circa prolem magis officiosa mater est q^d pater: vel dicendum, q^d mulier ad hoc principaliter facta est, ut sit homini in adiutorium proli, non autem vir propter hoc factus est, unde magis p^r tiner ad rationem matrimonij mater, quam pater.

AD SEC V M D V M dicendum, quod aliquando essentialia cognoscunt per accidentalia, & ideo etiam per accidentalia aliqua nominari possunt, cum mones deatur causa rei innotescendæ.

AD T E R T I V M dicendum, quod aliqui species nominatur ab eo quod est generis, propter imperfectionem speciei, quando s^c complete habet generis rationem, nec tamen aliquid addit ad dignitatem pertineat, sicut proprium accidentale retinet nomen proprii cōis, aliquando autem, propter perfectionem, quando in vna specie cōplete inuenitur ut generis & non in aliis: sic animal denominatur ab anima quæ competit animato corpori q^d est genus animalis, sed animatio nō inuenitur p^rcedē in animatus, quæ non sunt animalia. Et similiter est in proposito, quia cōiunctio viri ad mulierem per matrimonium est maxima, cum sit & animarum & corporum, & ideo coniugium nominatur.

A R T I C V L V S III.

Verum matrimonium conuenienter definitur in litera.

AD T E R T I V M sic proceditur. Videtur, q^d in conuenienter definitur in litera. * Quia in mariti definitione oportet, q^d matrimoniu ponat, maritalis cōiunctio ponitur in definitione matrimonij: ergo videtur, q^d sit circulator in definitionibus istis.

¶ Præterea, per matrimonium sicut vir efficitur maritus mulieris, ita & mulier vxor viri: ergo non magis deberet dici coniunctio maritalis, quam vxoria.

¶ Præterea, Consectudo ad genus moris p^rinet, sed frequentur matrimoniu iunctū, sunt valde moribus diuerſi, ergo non debet poni in definitione matrimonij individuam vitæ consequentem p^retens.

¶ Præterea, inueniuntur alie definitiones de matrimonio datæ. Q^uia s^m Hug. † matrimonium est duarū idonearum personarum legitimus de coniunctione cōsensus: s^m quosdam autem, matrimonium est consortiu cōis vitæ & communicatio diuini & humani iuris. Et queritur qualiter hæ definitiones differant.

RESPONDEO dicendum, q^d sicut supra dictum * est, in matrimonio tria considerantur, s^c causa ipsius, & essentia eius, & effectus, & s^m hoc tres definitiones inueniuntur de matrimonio datæ. Nam definitio Hug. † tangit causam, s^c consensum, & est per se nota. Definitio autem in litera * posita, tangit essentiam matrimonij, s^c hoc quod dicit, inter legitimas personas, ponit etiam differentiationem contrahentem ad speciem, in hoc quod dicitur

Supple. 3. par. 8. Thomæ.

est, maritalis: quia cum matrimonium sit coniunctio in ordine ad aliquid vnum, talis coniunctio in specie trahitur per illud, ad q^d ordinatur, & hoc est id quod ad maritū pertinet: ponit et virtutem huius coniunctionis, quæ indissolubilis est, in hoc quod dicit, indissolubili, &c. Sed alia definitio * tangit effectum ad quē ordinat matrimoniu, s^c vitam communem in rebus domesticis: & quia ois communicatio aliqua lege ordinatur, ideo ponitur ordinatum istius communicationis, s^c ius diuini & humanum: alie autem cōiunctiones, vel negotiatu & militarium, solo iure humano institutæ sunt.

AD P R I M V M ergo dicendum, q^d aliqui priora, ex quibus d^r d^r definitio, non sunt nota quo ad nos, & iō in definitione aliorum ponuntur aliqua posteriora simpliciter quæ sunt priora quo ad nos, sicut i de finitione qualitatū ponit quale à Philosopho, s^c d^r dicit Qualitas est s^m quam quales dicimur. Et ita ē hic in definitione matrimonij, ponitur coniunctio maritalis, ut sit sensus: q^d matrimoniu est coniunctio ad ea q^d maritali officiū requirit, q^d nō poterat vno nomine exprimi.

AD SEC V N D V M dicendum, quod per hanc differentiationem tangitur finis coniunctionis, ut dictum * est: & quia ut dicit Apostolus, * Vir non est propter mulierem, sed mulier propter virum: ideo hæc differentia potius debet sumi à viro quàm à muliere.

AD T E R T I V M dicendum, quod sicut vita ciuilibus non importat actum singulare huius vel illius, sed ea quæ ad cōiunctionem ciuilem p^rinet, ita vita coniugalit nihil aliud est, q^d conuersatio ad cōiunctionem talē pertinet: & ideo quantum ad hanc uitam, semper in coniugibus consuetudo est indiuidua, quamuis sit diuisa quantum ad actus singulares vtriusque.

AD Q V A R T V M patet solutio ex dictis. *

Q V A E S T I O XLV.

De consensu matrimonij s^c d^r s^c in quaque articulo diuisa.
C O N S E Q V E N T E R considerandū est de consensu. Vbi primo agendū est de ipso cōsensu s^m se considerato. Secundo, de consensu iuramento vel carnali copula firmato. Tercio, de consensu coacto & conditionato. Quarto, de obiecto consensu.

Circa primum queruntur quinque.

- ¶ Primo, vtrū consensus sit causa efficiens matrimonij.
- ¶ Secundo, vtrum oporteat consensum per verba exprimi.
- ¶ Tercio, vtrum consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium.
- ¶ Quarto, vtrum consensus per verba de presenti expressus, si desit interior consensus, exterius faciat verum matrimonium.
- ¶ Quinto, vtrum consensus in occulto factus per verba de presenti, faciat matrimonium.

A R T I C V L V S PRIMVS.

Vtrum consensus sit causa efficiens matrimonij.

AD P R I M V M sic proceditur. Vt, q^d consensus sit causa efficiens matrimonij. Sacramentum, n. non sunt à voluntate humana, sed ab institutione diuina: sed cōsensus ad voluntatē humanā p^rinet: ergo nō ē cā matrimonij, sicut nec aliorū sacramentorū.

¶ Præterea, Ideo non est causa sup^rius: sed matrimoniu nihil aliud videtur esse, quam consensus, quia consensus ipse significat coniunctionem Christi ad ecclesiam: ergo consensus non est causa matrimonij.

¶ Præterea, vnus d^r est: vna causa: sed matrimoniu inter duos est vtrum, ut dictum * est. Consensus autem duorū, sunt diuersi, quia & diuersorū sunt, & in diuersa ab vna enim parte est consensus in virū, ex alia, in vxorem. Ergo mutus, consensus nō est causa matrimonij.

S E D C O N T R A est, quod Chrysostomus † dicit, Matrimonium non facit coitus, sed voluntas.

¶ Præterea, vnus non accipit potestatem in eo quod est liber alterius, nisi per eius consensum: sed per matrimoniu accipit vterque coniugum potestatem in cor-

Ff 3 pus

* in 4. d. ff. 27. par. 8.

P^resentia 6. d. arg.

In practica mente qua litatur.

Ar. 1. ad 1. corp. 1. ad 1. 11.

In 1. cor. 13.

184.

Tho. 2. 2. sup. ar. 2. q. 1. et seq.

2. p. ar. 1. 1. Hom. 32. in Mar. in op. 1. in f. d. 1. p. 1. 1.

ante mo- dium, 10. 2. in De. cretus 27. q. 2. cap. 2. Or. 5. Vico L. Na. prius ff. de reg. iur.

Decret. li. 4.
p. 1. c. 2. §.

pus alterius, ut patet i. Cor. 7. quod prius vterque liberā p̄tā tē sui corporis hiet: ergo cōsensu s̄ facit matrimonium.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ in oibus sacramentis est aliqua spiritualis operatio mediante materiali operatione, que eam significat, sicut per ablutionem corporalem in baptismo, fit ablutio interior spiritualis: vñ cum in matrimonio fit quādam spiritualis coniunctio, inquantum matrimonium est sacramentū: & aliqua materialis, s̄m quod est officium naturæ & civilis vitæ: oportet q̄ mediante materiali, fiat spiritualis virtute diuina: vnde cum coniunctiones materialium contractuum fiant per mutuum consensum, oportet quod hoc modo etiam fiat matrimonialis coniunctio.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod sacramentorū prima causa est diuina virtus, quæ in eis operatur salutem: sed causa secunda siue instrumentales, sunt materiales operationes, ex diuina institutione efficaciam habentes: & sic consensus in matrimonio est causa.

A D S E C V N D V M dicendum, quod matrimonium non est ipse consensus, sed quædā vñio ordinatorū ad vñum vt dictum est, * quam consensus facit. nec cōsensu proprie loquendo, coniunctionem Christi ad Ecclesiam significat, sed voluntatem eius, qua factum est, vt Ecclesia coniungeretur.

A D T E R T I V M dicendum, q̄ sicut matrimonium est vñum ex parte eius, in quod fit coniunctio: quāvis sit multiplex ex parte coniunctorum: ita etiā cōsensu est vñus ex parte eius in quod consentitur, s̄ pradiat coniunctionis, quamvis sit multiplex ex parte consentientium, nec est directē consensus in vñū, sed in coniunctionem ad vñum ex parte vxoris, & similiter ex parte viri est consensus in coniunctionem ad vxorem.

ARTICVLVS II.

Verum oporteat consensum per verba de presenti exprimi.

A D S E C V N D V M sic proceditur. Videtur, quod non oporteat consensum p̄ verba exprimi, quia sicut p̄ matrimonium redigitur hō in potestate alterius, ita p̄ votum, sed votū obligat quo ad deum, etiā si non exprimat verbis, ergo & cōsensu facit matrimonij obligationem, & sine expressione verborum.

¶ Præterea, Matrimonium pōt esse inter aliquos qui suū consensum sibi mutuō verbis exprimere non pñt, quia vel sunt muti vel diuersarum linguarū, ergo expressio consensus per verba nō requiritur ad matrimonium.

¶ Præterea, Si omittatur illud quod est de necessitate sacramenti quacunque ex causa, non est sacramentū, sed in aliquo casu est matrimonium sine expressione verborum, sicut quando puella tacet pre verecundia parentibus eam viro tradentibus, ergo expressio verborū non est de necessitate matrimonij.

S E D C O N T R A, Matrimonium est sacramentū quoddā, sed in omni sacramento requiritur aliquid sensibile signum, ergo & in matrimonio, & ita oportet ibi saltem esse verba exprimentia consensum sensibilibiter.

¶ Præterea, in matrimonio fit contractus inter virū & mulierem, sed in quolibet contractu, oportet esse expressionem verborum, quibus se inuicem homines obligent, ergo & in matrimonio oportet esse consensum per verba expressum.

R E S P O N D E O dicendū, quod (sicut ex dictis patet) coniunctio matrimonialis fit ad modum obligationis in contractibus materialibus, & quia materiales contractus non possunt fieri, nisi sibi inuicem voluntatem suā verbis promant qui contractum faciunt, id eo etiam oportet quod consensus matrimonij faciens verbis exprimitur, ut expressio verborum se habeat ad matrimonium, sicut ablutio exterior ad Baptismum.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod in voto nō est aliqua sacramentalis obligatio, sed spiritualis tantū, & ideo non oportet, quod fiat ad modum materialium contractuum ad hoc quod obliget, sicut est de matrimonio.

A D S E C V N D V M dicendū, quod quāvis tales nō possint, vota sua mutuō verbis ex primere, possūt tamē exprimere nutibus: & tales nutus, p̄ verbis computantur.

A D T E R T I V M dicendū, quod sicut dicit Hu. * de sancto Viſto, eos qui coniunguntur, sic oportet consentiri, vt inuicē se spontaneē recipiant: quod iudicari fieri si in desponsatione non contradicant, vñ verba parētū computantur in casu illo, ac si essent puellæ: sunt n. sufficiens signum quod iuxta eius, ex quo non contradicunt.

ARTICVLVS III.

Utrum consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium.

A D T E R T I V M sic proceditur. Videtur, q̄ consensus expressus p̄ verba de futuro mīmōniū faciat. Quia sicut p̄ hēt p̄sens ad p̄sens, ita futurū ad futurū: * sed cōsensu p̄ verba de p̄senti expressus facit matrimonium in p̄senti, ergo cōsensu expressus, per verba de futuro facit matrimonium in futuro.

¶ Præterea, Sicut in matrimonio fit quādam obligatio p̄ verba exprimentia consensum, ita & in alijs civilibus contractibus: sed in alijs contractibus non differt virū per verba de p̄senti vel de futuro obligatio fiat: ergo nec in matrimonio differt.

¶ Præterea, Per votum religionis homo cōtra hit matrimonium spirituale cum Deo: sed votum religionis fit per verba de futuro, & obligat: ergo & similiter pōt fieri matrimonium carnale per verba de futuro.

S E D C O N T R A est, quod ille qui consentit in aliquā p̄ verba de futuro, & postea cū alia p̄ verba de p̄senti, s̄m iura debet habere secundam p̄ vxore: sed hoc non esset si consensus per verba de futuro faceret matrimonium, quia ex quo verum est matrimonium vna, ea viuente non potest contrahi cum alia: ergo consensus p̄ verba de futuro non facit matrimonium.

¶ Præterea, Qui promittit aliquid se facturum, non dum facit illud: sed qui consentit per verba de futuro, promittit se cum aliqua contrahiturum matrimonium: ergo non contrahit adhuc cum illa.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ causæ sacramentales significatio efficiunt, vñ hoc efficiunt q̄ significat, quia ergo cū aliquis consensum suum, p̄ verba de futuro exprimit, non significat se facere mīmōniū, sed promittit futurum, sed sponte eius, quæ sponsalia nominantur.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ cum consensus exprimitur per verba de p̄senti, & verba sunt p̄sentia, & in p̄senti consentitur pro eodem tempore: sed quia consensus fit per verba de futuro, verba sunt p̄sentia, sed consentitur in futurum, & ideo non pro eodem tempore & propter hoc non est simile.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ etiam in alijs contractibus, qui verbis futuri vñtur, non transfert potestatem rei suæ in alterum: vt si dicat, Dabo tibi: sed solum quando verbis p̄sentiū vñtur.

A D T E R T I V M dicendū, q̄ in voto, p̄fessionis, actū spiritualis matrimonij p̄ verba de futuro exprimit, s̄ obediencia vel obseruantia regulae, & nō ipsum mīmōniū spūale: si autē spirituale matrimonium in futurum voueat, non est matrimonium spūale, quia nondū ex hoc aliquis est monachus, sed se futurum monachum pollicetur.

ARTICVLVS IIII.

Utrum consensus etiam per verba de presenti exprimitur, si de se interior consensus, faciat matrimonium.

A D Q V A R T V M sic procedit. Vt, q̄ consensus ē p̄ verba de p̄senti expressus, si de se interior cōsensu, faciat mīmōniū: quia ius & doli non exprimitur nisi iura: sed ille q̄ verbis exprimitur mini dēt patrocinarī s̄m iura: sed ille q̄ verbis exprimit cōsensum, patet in corde nō hēt doli cōmittit: ergo non debet sibi patrocinarī vt ab obligatione matrimonij liber reddatur.

¶ 2 Præterea, Consensus mentalis alterius non potest esse alicui notus, nisi quatenus per verba exprimitur: si ergo expressio verborum non sufficit, sed consensus interior requiritur in utroque coniunguntur tunc neuter poterit scire de altero an sit ei verus coniunx, & ita erit fornicator quodcumque matrimonio uteretur.

¶ 3 Præterea, Si aliquis pbat per verba de presenti in aliquam consensisse, cogitur per excoicationis sententiam, ut eam habeat in vxore; quâvis dicat consensum mentale desuisse, et si postea cû alia contraxerit consensum mentali verbis expresso: sed hoc non esset si requireret consensus mentalis ad matrimonium: ergo non requiritur.

SED CONTRA est, quod Innocentius. 3. dicit in Decretis, quod in casu isto loquens, Sine consensu nequeunt cetera foris perficere coniugale.

¶ Præterea, Intentio requiritur in omnibus sacramentis: sed ille qui corde non consentit, non habet intentionem matrimonii contrahendi: ergo non fit matrimonium.

RESPONDEO dicendum, qd sicut se habet ablutionis exterior ad baptismum, ita se habet expressio verborum ad hoc sacramentum, ut dictum est: unde si cum sit aliquis ablutionis exteriori recipere, non intendens recipere sacramentum, sed ludum & dolum facere, non est baptizatus: ita expressio verborum sine interiori consensu matrimonium non facit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ibi sunt duo: scilicet defectus consensus, qd sibi patrociniatur in foro conscientia, ut non astringatur vinculo matrimonii; quis non in foro Ecclesie, in quo iudicatur sit allegata: & dolum verborum; & hic non patrociniatur nec in foro pntis, nec in foro Ecclesie, qd in utroque p hoc punitur.

AD SECVNDVM dicendum, qd si desit consensus mentalis ex parte vnius; ex neutra parte est matrimonium, qd matrimonium consistit in mutua coniunctione, ut dictum est. Tñ probabiliter potest credi dolum non esse, nisi signa euidentia doli appareant; qd de quolibet presumendum est bonum, nisi pbeatur contrarium: vñ ille, ex cuius parte dolum non est, a peccato excusatur pignorantiam.

AD TERTIVM dicendum, qd in tali casu Ecclesia compellit eam ad standum cû primâ vxore, quia secundum eam iudicat quæ foris apparent, nec decipitur in iustitia siue iure, quamvis decipitur in factis: sed ille debet potius excoicatione sustinere, qd ad primâ vxorem accedat vel debet in alias regiones remotus fugere.

ARTICVLVS V.

Utrum consensus in occulto factus per verba de presenti, faciat matrimonium.

AD QVINTVM sic proceditur. Vñ, qd consensus in occulto factus per verba de presenti, non faciat matrimonium: res. n. in potestate alterius existens, non transfertur in potestate alterius, nisi consentiente illo, in cuius potestate erat: sed puella erit in potestate patris: ergo non potest per matrimonium transire in potestate viri, nisi patre consentiente, & ita si fiat in occulto consensus, etiam per verba de presenti expressus, non erit matrimonium.

¶ 2 Præterea, Sicut in matrimonio actus noster est quasi de essentia sacramenti, ita etiam in poenitentia: sed sacramentum poenitentiae non pficitur, nisi mediâ tibus Ecclesie ministris, qui sunt sacramentorum dispensatores: ergo nec matrimonium perfici potest in occulto absque sacerdotali benedictione.

¶ 3 Præterea, Baptismus, qui potest in occulto & in aperto fieri, non prohibetur ab Ecclesia fieri in occulto: sed Ecclesia prohibet clandestina fieri matrimonium: ergo non possunt fieri in occulto.

¶ 4 Præterea, Inter eos qui in secundo gradu sibi continent, matrimonium contrahi non potest, quia Ecclesia prohibuit: sed similiter Ecclesia prohibuit clandestina matrimonium: ergo non possunt esse vera matrimonium.

SED CONTRA, Posita causa, ponitur effectus: sed Supple. 3. Par. S. Thomæ.

causa sufficiens matrimonij est consensus per verba de presenti expressus: ergo si fiat in publico, siue in occulto, matrimonium sequitur.

¶ Præterea, Vbiq; est debita materia & debita forma sacramenti, ibi est sacramentum, sed in occulto matrimonium seruatur debita materia, quia ibi sunt legitime persone ad contrahendum; & debita forma, qd ibi sunt verba de presenti consensu exprimentia; ergo est ibi verum matrimonium.

RESPONDEO dicendum, qd sicut in alijs sacramentis, qd sunt de essentia sacramenti, qbus omisiss non est sacramentum; qdam aut ad solemnitate sacramenti per tinentia, qbus omisiss verum nihilominus pficitur sacramentum, quâvis peccet q omittitur: ita et consensus expressus p verba de presenti inter personas legitimas ad contrahendum, matrimonium facit; qd hæc duo sunt de essentia sacramenti, alia aut oia sunt de solemnitate sacramenti: qd ad hoc adhibent vt matrimonium cõuenientius fiat, vñ si omittant, verum est matrimonium: quâvis peccent sic contrahentes, nisi p aliquâ legitimâ causâ excusent.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd puella non est in potestate patris quasi ancilla, vt sui corporis potestatem non habeat: sed quasi filia, ad educandam: & ideo in hoc q libera est, potest se in potestate alterius absque consensu patris dare, sicut et potest aliquis vel aliqua intrare religionem absque consensu patrum, cû sit persona libera.

AD SECVNDVM dicendum, quod actus noster in poenitentia, quamvis sit de essentia sacramenti, non tñ est sufficiens ad inducendum proximum effectum sacramenti, scilicet ad peccatis: & ideo oportet, quod perfectionem sacramenti interveniat actus sacerdotis. Sed in matrimonio, actus nostri sunt causa sufficiens ad inducendum proximum effectum, qui est obligatio: quia quicumque est sui iuris, potest se alteri obligare. Et ideo sacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio quasi de essentia sacramenti.

AD TERTIVM dicendum, qd etiâ prohibetur esse, ne Baptismus aliquis accipiat pterquam a sacerdote, nisi in articulo necessitatis: matrimonium aut non est sacramentum necessitatis; & ideo non est similis ratio. Prohibetur autem clandestina matrimonium, pp periculum q inde euenire solent, qd frequenter in talibus est aliqua fraus ex altera parte; frequenter etiam ad alia coniugia transeunt, dum poenitent de illis q subito facta sunt; & multa alia mala inde accidunt; & speciem turpitudinis, prater hoc habent.

AD QVARTVM dicendum, quod non sunt prohibita clandestina matrimonium quasi contra essentia matrimonij existentia; sicut sunt prohibita matrimonium illegitimatum personarum, q sunt materia indebita huic sacramento: & ideo non est simile.

Q V A S T I O XLV.

De consensu, cui adiunxit iuramentum vel copula carnalis, in duos articulos diuisa.

DE INDE considerandum est de consensu cui adiunxit iuramentum, vel copula carnalis.

¶ Circa quod quaruntur duo.

¶ Primo, utrum iuramentum adiunctum consensui p verba de futuro, ex presso, faciat matrimonium.

¶ Secundo, utrum copula carnalis eidem consensui adiunxiens, faciat matrimonium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro, expresso, faciat matrimonium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro, expresso, faciat matrimonium. Nullus enim potest se obligare, vt faciat contra ius diuinum: sed implere iuramentum est de iure diuino, vt patet Matth. 5. Reddes autem Domino iuramenta tua: ergo per nullâ

In Decretis, li. 4. tit. 3. & in Decretis: Canon. 30. q. 5. c. Alter legitimum est, c. 1. *ut dicit Gratianus cassus. 30. q. 5. c. 1. in fine. Amb. li. 1. de Abraham. c. 9.

Thom. 2. d. 28. q. 1. c. 1. art. 1. & 2.

habetur li. 4. Decretis, tit. 3. & est de sponsa. & matrimonium, ca. 26. incipit, Tunc in fine

Art. 1. habetur q. 10. cor.

Alias, con scientia.

De præc. ar. 1.

188 Thom. 2. d. 28. q. 1. c. 1. art. 1.

Decretis, li. 4. tit. 3. & in Decretis: Canon. 30. q. 5. c. 1. in fine. Amb. li. 1. de Abraham. c. 9.

obligationē sequentem potest evenire quod homo nō debeat implere iuramentū prius factum. Si ergo post consensum in aliquam per verba de futuro iuramento firmatum, aliquis alteri se obligat per verba de presenti; vñ, q̄ nihilominus debeat iuramentum prius firmatum illud perfectum ergo iuramentū adiunctū cōsensui per verba de futuro, facit matrimonium.

¶ 2 Præterea, Veritas divina fortior est q̄ veritas humana: sed per iuramentum veritate divina firmatur aliquid: cum ergo verba exprimentia consensum de presenti in quibus est sola veritas humana, matrimonium perficiunt; videtur, q̄ multo amplius id efficere possint verba de futuro, iuramento firmata.

¶ 3 Præterea, Secundum Apostolum ad Heb. 6. Ois cōtrouersia finis, ad confirmationē est iuramentum: ergo in iudicio salte plus standum est iuramento, q̄ simpliciter verbo: si ergo aliquis simpliciter consentiat in aliquā p̄ verba de presenti postquā consenserit in aliam eū iuramento p̄ verba de futuro, vñ, q̄ iudicio Ecclesię debebeat compelli stare cū prima, & non cum secunda.

¶ 4 Præterea, Verba de futuro simpliciter prolata faciunt sponsalia: sed iuramentum ibi aliquid operatur: ergo facit plus quā sponsalia. Sed vltia sponsalia non est nisi matrimonium: ergo facit matrimonium.

SED CONTRA, Qd̄ futurū est, non est: sed iuramentum additum non facit quin verba de futuro significent consensum de futuro: ergo adhuc matrimonium non est.

¶ Præterea, Postquam perfectum est matrimonium, non oportet q̄ alius consensus interueniat ad matrimonium: sed post iuramentum adueniat alius consensus, qui matrimonium facit: alia frustra iuraretur illud esse futurum: ergo non facit matrimonium.

RESPONDEO dicendum, q̄ iuramentum adhibetur ad confirmationem dictorū: vnde illud, tū confirmat quod in dictis significatur; nec significatū mutat. Et ideo cum verba de futuro ex ipsa sua significatione habeant quod matrimonium non faciant, quia quod futurum promittitur, nondum sit: etiam si iuramentum adueniat, nondum est matrimonium factum, sicut Magister in littera * dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod implere iuramentum licitum est de iure diuino, non autē, implere iuramentum illicitum: vnde si aliqua obligatio sequens iuramentum, faciat illud illicitum cum prius fuisset licitum, non derogat iuri diuino qui iuramentum prius factū nō seruat. Et ita est in proposito; illicitū est n. iurāt q̄ illicitū p̄mittit, promissio autē de alieno est illicita: vñ cōsensum sequēs p̄ verba de presenti, quōs transfert dominū sui corporis in aliam, facit p̄cedens iuramentum esse illicitum quod prius licitum erat.

AD SECVNDVM dicendum, quod veritas diuina efficacissima est ad firmandum illud, cui adhibetur. Vnde patet solutio AD TERTIVM.

AD QVARTVM, dicendum, q̄ iuramentū aliq̄uid operatur, non nouam obligationē faciens, sed factam confirmans: & sic grauius peccat qui eā violat.

ARTICVLVS II.

¶ *Ut carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia, faciat matrimonium.*

AD SECVNDVM, sic proceditur. Videtur, q̄ carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia, faciat matrimonium, q̄ maius est cōsensui facto, q̄ verbo: sed ille q̄ carnaliter commiscetur, facto consentit promissioni quam prius fecit: ergo vñ, q̄ multo magis p̄ hoc fiat matrimonium q̄ si solis verbis de presenti consensum fieret.

¶ 2 Præterea, Consensus non solum expressus, sed et interpretatiuus facit matrimonium: sed nulla potest esse maior interpretatio consensus, q̄ carnalis copula: ex

go perficitur matrimonium per hoc.

¶ 3 Præterea, Omnis coniunctio carnalis præter matrimonium facta est peccatum: sed mulier non videtur peccare admittens sponsum ad carnalem copulam: et go per hoc fit matrimonium.

¶ 4 Præterea, Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum: sed aliquis non potest mulieri quā de florauit sub specie matrimonij, restituere ablatū, nisi eā coniugio ducat: ergo vñ, q̄ si etiam post carnalem copulam cū alia contraxerit per verba de presenti, teneatur ad primam r̄dire: quod non esset, nisi inter eos esset matrimonium: ergo carnalis copula post consensum de futuro, facit matrimonium.

SED CONTRA est, quod dicit Nicol. Papa, * Si cōsensus in nuptijs defuerit, cætera etiam cum ipso coitū celebrata frustrantur.

¶ Præterea, Quod sequitur ad aliqd̄, nō facit ipsum: sed carnalis copula sequitur ipsum matrimonium sicut effectus causam: ergo non potest facere matrimonium.

RESPONDEO dicendum, q̄ de matrimonio possumus loqui dupliciter. Vno modo, quantum ad forū conscientie: & sic in rei veritate carnalis copula non habet q̄ p̄ficiat matrimonium, cuius sponsalia præcesserunt p̄ verba de futuro, si consensus interior defuit: ga verba et de presenti consensum exprimentia, si consensus mentalis defuit, non faciunt matrimonium, vt supra dictum * est. Alio modo, quantum ad iudiciū Ecclesię: & quia in exteriori iudicio fm̄ ea, q̄ foris patet iudicatur, cum nihil possit expressius significare consensum, q̄ carnalis copula, ideo secundum iudiciū Ecclesię * carnalis copula cōsequens sponsalia, matrimonium facere iudicatur; nisi aliqua signa expressa doli vel fraudis appareant.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ille qui carnaliter commiscetur, facto consentit in carnalem copulā, fm̄ rei veritate: sed in matrimonium non consentit ex hoc ipso, nisi fm̄ interpretationem iuris.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ interpretatio illa nō mutat rei veritatē, sed iudiciū qd̄ de rebus exterius sit.

AD TERTIVM dicendum, q̄ si sponsa sponsum admittat, credens eum velle matrimonium consummare, excusatur à peccato, nisi aliqua signa expressa fraudis appareant: sicut si sint multū distans conditiones vel quātū ad nobilitatem, vel quantum ad fortunam, vel aliud signū euidens appareat: sed tñ sponsa peccat fornicando, & puniendus est de fraude quam facit.

AD QVARTVM dicendum, q̄ in tali casu sponsa anteq̄ aliā duxerit, tenet eam ducere in vxorē: si sint æquales conditiones, vel si sponsa sit melioris conditionis: sed si aliā duxerit, illa factus est importus ad solvendum illud, ad q̄ tenebatur: & ideo sufficit ei de nuptijs quideat, & ad hoc et nō tenetur (vt quidā dicunt) si sponsus sit multo melioris conditionis, aut aliquod signū fraudis euidens fuerit: ga plūmi probabiliter potest, q̄ sponsa nō fuerit decepta, sed decipisse sinxerit.

QVÆSTIO XLVII.

De consensu coactō & conditionato, in sim articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de consensu coactō & conditionato.

¶ Circa quod quaruntur sex.

¶ Primo, vtrum aliquis consensus possit esse coactus, si secundo, vtrum aliqua coactio metus cadat in continentem virum.

¶ Tertio, vtrum consensus coactus tollat matrimonium.

¶ Quarto, vtrum consensus coactus faciat matrimonium ex parte cogentis.

¶ Quinto, vtrum per consensum conditionatum fiat matrimonium.

¶ Sexto, vtrum aliquis ex p̄cepto patris cōpelli possit ad matrimonium contrahendum.

ARTI-

191
Th. 4. dist.
19. q. univ.
m. 1. & 2.
* Tit. 1. 2.
f. 1. d. 2.
q. 1. art. 2.
* d. 3. Eth.
1. 1. in me.

A R T I C U L V S. PRIMVS.

Vtrum aliquis consensus possit esse coactus.

AD PRIMVM sic proceditur. videtur, q nullus consensus possit esse coactus coactio enim in li-
bero arbitrio cadere non potest secundū aliquē sta-
tum eius vt in secūdo lib. Distinct. 2. 3. * dictum est. sed
consensus est actus liberi arbitrii: ergo non potest esse co-
actus.

2^a Præterea, Violentum idem est quod coactus: sed
coactus secundū Philosophū, id est, cuius principium est
extra nihil conferente vim passio: sed ois consensus prin-
cipiū est intra: ergo nullus consensus potest esse coactus.

3^a Præterea, Omne peccatum consensu pficitur, sed
illud quo pficitur peccatum, cogi non potest: quia sū Aug.
nullus peccat in eo quod vitare non potest: sed ergo vis à
iuristis definitur esse maioris rei impetus, q repelli nō po-
test, vt, q consensus nō possit esse coactus, vel violentus.

4ª Præterea, Dominiū libertati opponit, sed coactus
ad dñm pñet, vt patet in quadam Tullij definitioe:
dicit. n. q vis est impetus dominantis, retinens rem in-
tra terminos alienos: ergo vis in libero arbitrio non ca-
dit, & ita nec in consensum, q est actus eius.

S E D C O N T R A, Illud quod esse non potest, nō po-
test aliquid impedire, fed coactus consensus impedit ma-
trimoniū, vt in littera * dicitur: ergo consensus cogi potest.

Præterea, In matrimonio est quidam contractus: sed
in contractibus potest esse voluntas coacta, vnde legisla-
tor in integrum restitutionem adiudicat, ratum non ha-
bens quod vi, metusve causa factum est: ergo etiā in ma-
trimonio potest esse consensus coactus.

R E S P O N D E dicendū, q duplex est coactio,
vel violentia: vna, quæ facit necessitatem absolutā, & ta-
le violentum dicitur à Philosopho * violentum simpliciter,
vt cum quis aliquem corporaliter impellit ad metum.
Alia, quæ facit necessitatem conditionatam, & hæc vo-
cat philosophus * violentiā mixtum, sicut cum qs pñcit
merces in mare, ne periclitetur: & in illo violento, quāvis
hoc quod fit, non sit p se voluntarium, tñ consideratis
circūstantiis hoc & nunc, voluntarium est, & q actus
in particularibus sunt, ideo simplici ter voluntariū est,
sed secundum quid, inuoluntarium: vnde hæc violentia,
vel coactio potest esse in consensu, qui est actus volun-
tatis, non aut prima. Et quia hæc coactio fit ex hoc q ti-
met aliquod periculum imminet. ideo ista vis idem est
quod metus, qui voluntatem cogit quodammodo, sed pri-
ma vis cadit in corporalibus actibus. Et quia legislator
considerat non solum interiores actus, sed magis exte-
riores: iō p vim intelligit coactionē simpliciter p quod
vim contra metum diuidit. Sed nunc agitur de consensu
interiori, in quem non cadit coactio, seu vis q à metu di-
stinguit, & ideo quantum ad propositum pertinet, idē
est coactus, quod metus: est aut metus secundum iuristi-
cos, * instantis vel futuri periculi causa, mentis trepi-
datio. Et per hoc patet solutio AD OBI ECTA. nā pri-
mæ rationes procedunt de coactione prima, secundę de
secunda.

A R T I C U L V S. II.

Vtrum aliqua coactio cadat in constantem virum.

AD SECVNDVM sic proceditur. videtur, quod
coactio metus non cadat in constantem virum,
quia de ratione constantis est, q nō trepidet in
periculis, cum ergo metus sit trepidatio mentis, rōne pe-
riculi imminet, videtur, q non cogatur metu.

2^a Præterea, Omnium terribilium finis est mors, sū
Philosophus in 3. Ethic * quali periculisissimum inter
terribilia: sed constantes non coguntur morte, quia etiā
fortis pericula mortis sustinet, ergo nullus metus cadit
in constantem virum.

3^a Præterea, inter alia pericula, scipue à bonis time-
tur periculum famæ, sed timor infamie non reputat ti-
mor cadens in constantem virum, quia, vt dicit lex, * ti-

mor infamia non continet illo edicto q metus cā factū
est, ergo nec alius metus cadit in constantē virum.

4^a Præterea, Metus in eo qui metu cogitur, peccatum
relinquit, quia facit eum promittere quod non vult sol-
uere, & sic facit eum mentiri, fed non est cōstantis ali-
quod peccatum, etiam minimum, pro aliquo timore fa-
cere, ergo nullus metus cadit in constantem virum.

S E D C O N T R A, Abraham & Isaac constantes fuerūt
sed in eis cecidit metus, quia ratione metus dixerūt vx-
ores suas sibi esse sorores, ergo * metus potest cadere in
constantem virum.

Præterea, vbicunque est violentum mixtum, est aliq-
metus cogens, fed aliquis quantumcūq cōstans, por-
tati tale violentū, quia si sit i mari merces proicietur tē-
pore naufragii, ergo metus potest cadere in constantē virū.

R E S P O N D E O dicendū, q cadere metum in
aliquem, est aliqū metu cogi, cogitur aut aliquis metu
quando aliquid facit quod alias non veller, ad euitan-
dam id quod timet, * in hoc aut cōstans ab inconstan-
ti distinguitur quantum ad duo. Primo quantum ad qua-
litate periculi, quod timet, quia cōstans sequitur rō-
nem rectam, per quam scit quid pro quo dimittendum
sit vel faciendum, semper autem minus malum vel ma-
ius bonum eligendum est, & iō cōstans ad min² malū
sustinendum cogit metu maioris malī, non aut cogitur
ad maius malum, vt vitet minus malū. Sed inconstans
cogitur ad maius malum propter metum minoris ma-
li, scilicet peccatum, propter metum corporalis pænæ. Sed
pertinax contra non potest cogi, etiam ad minus malum
sustinendum, vel faciendum, vt euitet maius malū
vnde cōstans est medias inter inconstantem & perni-
nacem. Secundo differunt quantum ad estimationem
periculi imminetis, quia cōstans nō nū ex forti æsti-
matione, & probabiliter cogitur, sed inconstans ex leui.
Prouer. 28. Fugit impius nemine persequente.

A D P R I M V M ergo dicendū, q cōstans, sicut &
de forti dicit philosophus, * est intrepidus, nō quod om-
nino non timeat. sed quia non timet, quæ non oportet,
vel vbi, vel quando oportet.

A D S E C V N D V M dicendū, q peccata sunt ma-
xima malorū, & iō ad hæc nullo modo potest homo con-
stans cogi, imo magis debet hoc mori. q talia sustinere,
vt et Philosophus in 3. Eth. pñcit. Sed quadam damna corpo-
ralia sunt minora quibuscūq aliis inter quæ sunt præci-
pua q ad personā pñent, sicut moris, verbera, dehone-
statio p stuprū, & feruitus, & iō ex istis cōstans cogit ad a-
lia dāna corporalia sustinēda, & hæc cōtinēt hoc versū,
Stupri siue status, verberis atque necis.

Nec differt, vtrum hæc pertineant ad personam pro-
pnam, vel vxoris vel filiorum vel aliorum huiusmodi.
A D T E R T I V M dicendū, quod infamia quæ
sit maius damnum, tamen ei de facili occurrī potest, &
ideo non reputatur cadere inconstantem virum metus
infamie secundum iura.

A D Q V A R T V M dicendū, quod cōstans non cogi-
tur ad mentiendum, quia tunc vult dare, sed tamen pos-
sita vult petere restitutionem, vel saltem iudici denun-
tiare, si se promissum non petiitum restitutionem: non
potest autem promittere se non denuntiaturum, quia
cum hoc fit contra bonum iustitiæ, ad hoc cogi non po-
test, vt scilicet contra iustitiā faciat.

A R T I C U L V S. III.

Vtrum consensus coactus tollat matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. videtur, quod con-
sensus coactus nō tollat matrimonium, quia sicut
ad matrimonium requirit consensus, ita ad baptis-
mum requirit intentio: sed coactus timore ad recipiēdū
Baptismū recipit sacramentū, ergo coactus ad consen-
tendum aliquo timore matrimonio obligatur.

Præterea, violentum mixtum, secundum Philoso-
phum, * plus habet de voluntario, quā de inuoluntario,
sed

*Id habetur
in decr. 16.
4. tit. 1. c. 1.
28. & c. 15*

** Quis di-
tatur metus
cadens i vi-
rum constā-
tē vide L.
Quis i alie-
na. S. si ff.
de acq. ha-
reditat.*

*li. 3. & 6.
th. 6. 6.*

*li. 3. c. 1. p. a
rum ante
mediū.*

li. 3. Eth.
in corp. ar.
sequens.

li. 3. Eth.
sequit. 6.

* in digesto
m. 1. 4.
lib. 1. de 7.
mor cadens

*li. 3. Eth.
cap. 1. mor
remotē **

sed non potest aliter consensus esse coactus nisi p violentum mixtū ergo non oīno excludit voluntarium, & ita adhuc est matrimonium.

¶ Præterea, Ei, qui consentit in matrimonium coactū, consensum videt, q in matrimonio ille stet, quia speciem mali habet, pmittere & non soluere, à quo Apostolus vult nos abstinere: hoc autem non esset, si cōsensu coactus omnino matrimonium tolleret: ergo &c.

SED CONTRA, est quod decret. dicit. * Cum locū non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercidit, necesse est ut ubi assensus cuiusq; requirit, coactionis materia repellatur: sed in matrimonio requiritur communis consensus: ergo &c.

¶ Præterea, * Matrimonium significat coniunctionē Christi ad Ecclesiam: quæ sit secundum libertatem amoris: ergo non potest fieri per consensum coactum.

RESPONDEO dicendum, q vinculū matrimonij est perpetuum: vnde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit: metus autem qui cadit in cōstantem virum, perpetuitatem contrahens tollit, q potest per restitutionem in integrum: & ideo talis coactio tollit matrimonium, & non alia: constants autem vir indicatur virtuosus, qui est mensura in omnibus operibus humanis, vt Philo. dicit in 3. Ethic. Quidam autem dicunt, quod si addit consensus, quamvis coactus, interius, est matrimonium quantum ad Deum, sed non quantum ad statum Ecclesiæ, quæ psumit ibi non fuisse consensum interiore, pp metum. Sed hoc nihil est, q Ecclesia non debet plūmere de aliquo peccatum quousque pbeur: peccavit autem si dixit se cōsentire, & non consensit: vnde Ecclesia psumit eum consensisse, sed iudicat consensum illum extortum nō esse sufficientem ad faciendū matrimonium.

AD PRIMVM ergo dicendum, q intentio non est cā efficiens sacramenti: sed Baptismus, sed solū eliciens actionem agentis: sed consensus est causa efficiens in matrimonio: & ideo non est simile.

AD SECVNDVM dicendū, q ad matrimonium nō sufficit quodcūque voluntarium, sed voluntarium complete, q debet esse perpetuum, & ideo per violentum mixtum impeditur.

AD TERTIVM dicendum, q non semper debet iudici ad hoc, quod in matrimonio illo stet, sed solum quando non timeatur periculum de dissolutione, alias autem non peccat: q non soluere promissā, quæ nolēs facit, non est speciei mali.

ARTICVLVS IIII.

Utrum consensus coactus, ex parte cogentis faciat matrimonium.

AD QVARTVM sic proceditur. videtur, q consensus coactus, saltem ex parte cogētis faciat matrimonium: q matrimonium est signum spūalis coniunctionis: sed spūalis coniunctio, quæ est p charitatem, potest esse ad eum, q non habet charitatem: ergo & matrimonium ad eum, qui non vult.

¶ Præterea, si illa quæ fuit coacta postmodum consentiat, erit verum matrimonium: sed iste, q cogit primo, ex consensu illius non ligatur: ergo ex primo consensu ligabatur in matrimonio.

SED CONTRA, Matrimonium est relatio ægparia: sed talis relatio æqualiter est i utroque: ergo si sit impedimentum ex parte vnius, non erit matrimonium ex parte alterius.

RESPONDEO dicendum, quod cum matrimonium sit quedam relatio, & nō possit inascribi relatio i vno extremorum sine hoc, q fiat i alio: ideo qd impedit matrimonium i vno, impedit ipsum i altero, q nō non potest esse quod aliquis sit vir non vxoris, vel quod aliqua sit vxor non habens virum, sicut nec mater nō habēs filiū: & ideo dī communiter, q matrimonium non claudicat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q quamvis actus a-

mantis possit transire in non amantem, tamen vnio inter eos non potest esse nisi sit mutua amatio: & ideo dicit Philo soph in 3. Eth. * q ad amicitiam, quæ in quadam vnione consistit, requiritur redamatio.

AD SECVNDVM dicendum, q ex consensu libero illius, qui primō coactus est, non fit matrimonium, nisi inquantum consensus præcedens in altero, adhuc manet in suo vigore: vnde si diffunderet, non fieret matrimonium.

ARTICVLVS V.

Utrum per consensum conditionatum fiat matrimonium.

AD QVINTVM sic proceditur. vī, quod nec per consensum conditionatum fiat matrimonium, q quod sub condōne ponit, nō simpliciter enūtiatur: sed in matrimonio oportet esse verba simpliciter exprimentia consensum, ergo condō alicuius consensus non facit matrimonium.

¶ Præterea, Matrimonium debet esse certum, sed vbi dī aliquid sub condōne, ponitur illud sub dubio, ergo talis consensus non facit matrimonium.

SED CONTRA, In alijs cōtractibus fit obligatio sub condōne, & stat tunc condōne. ergo cum matrimonio sit cōtractus quidam, videtur, q possit fieri per conditionatum consensum.

RESPONDEO dicendum, q condō appositā aut est de pñti, aut de futuro. Si de pñtenti, & non est contraria matrimonio, siue sit honesta, siue inhonestā, stat matrimonium tunc condōne, & ea non tunc non stat. Sed si sit contraria bonis matrimonij, non efficit matrimonium, sicut etiam supra de sponsalibus dictū est. Si autem sit condō de futuro, aut est necessaria, sicut solem oriri cras, & tunc est matrimonium, q talia futura sunt pñtentiā in causis suis. Aut est cōtingens, vt da tio pecuniæ vel acceptatio parentum, & tunc idē est iudiciū de tali consensu, sicut de consensu, qui fit p verba de futuro, vnde non facit matrimonium.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Utrum aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum.

AD SEXTVM sic proceditur. videtur, quod aliquis præcepto patris possit cōpelli ad matrimonium contrahendum, dicitur. n. ad Col. 3. Filij, obedite parentibus per omnia, ergo & in hoc etiam obedire tenentur.

¶ Præterea, Genes. 28 Isaac præcepit Iacob, quod nō acciperet vxorem de filiabus Chanaan, non autem peccasset nisi de iure præcipere potuisset, ergo filius i hoc tenetur obedire patri.

¶ Præterea, Nullus debet promittere, præcipue per iuramentum. p illo quem non potest cogere ad seruandum, sed parentes pmittunt futura matrimonia, pro filiis & etiam iuramento firmant. ergo possunt præcepto cogere filios ad implendum.

¶ Præterea, Pater spiritalis, scilicet Papa, potest compellere præcepto ad matrimonium spirituale, scilicet ad episcopatum accipiendum. ergo potest & pater carnalis, ad matrimonium carnale.

SED CONTRA, Pater imperante matrimonio filius potest sine peccato religionem intrare, ergo non tenetur ei in hoc obedire.

¶ Præterea, Si teneretur obedire, sponsalia per parentes contracta, absque consensu filiorum essent stabilia: sed hoc est contra iura: * ergo & cetera.

RESPONDEO dicendum, quod cum in matrimonio sit quasi quedam seruitus perpetua, pater non potest cogere filium ad matrimonium p præceptum, cum sit libera conditionis, sed potest eum inducere ex rōnabili causa, & tunc sicut se habet filius ad cām illam, ita se habet ad præceptū patris, vt scilicet si causa illa cogat de-

In decret.
li. 4. tit. 1. c.
Cum locū
non hēat.
* Aug. de
Gen. cōt.
Māch.
li. 2. c. 23.
to. 1. & li.
65. q. 46.
to. 4. & li.
21. cont.
Faust. c. 8.
to. 6. & li.
1. de nup.
t. & cōt.
c. 10.
c. 21. to. 7.
Al. rebus.
li. 3. c. 4.
diuus lōc
a sine.

q 45. ad 1.

194

195

196

* li. 3. c. 11.

* q. 43. art. 1.
corp.

Vide decret.
li. 4. tit. 1.

* li. 4. decret.
tit. 2. c. 1.

necessitate, vel de honestate, & præceptum patris similiter cogat, aliis non.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod verbum Apostoli non intelligit in illis, in quibus est libertas sui, sicut pater: & huiusmodi est matrimonium, quod etiam filius fit pater.

AD SECUNDVM dicendum, quod Iacob aliis tenebat ad faciendum hoc quod mandabat Isaac, tunc propter malitiam illarum mulierum: tum quia semen Chananae de terra, quæ semini Patriarcharum promittebatur erat disperdendum: & ideo Isaac præcipere poterat.

AD TERTIVM dicendum, quod non iurant nisi illa conditione subintellecta, si illis placuerit, & ipsi obligantur ad eos bona fide inducendum.

AD QVARTVM dicendum, quod dicunt quidam, quod Papa non potest præcipere alicui quod accipiat Episcopatum, quia consensus debet liber esse. Sed hoc posito, periret ecclesiasticus ordo: nisi n. aliquis posset cogi ad suscipiendum regimen Ecclesie, Ecclesia conservari non posset: cum quodque illi qui sunt idonei ad hoc, nolint suscipere nisi coacti. Et ideo dicendum, quod non est simile hinc inde, quia non est aliqua corporalis servitus in matrimonio spirituali sicut in corporalibus: est n. spirituale matrimonium sicut quoddam officium dispensandum rei publicæ: primæ Corinth. 4. Sic nos existimant homo vt ministros, &c.

QVÆSTIO XLVIII.

De obiecto consensus, in duos articulos divisâ.

DEINDE considerandum est de obiecto consensus. Circa quod queruntur duo.

Primo, utrum consensus, qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum consensus qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod consensus qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam. Dicit n. Hieronimus, quod vovetur virginem, non solum nubere, sed et vellem nubere damnable est: sed non esset damnable nisi esset virginis contrarius, cui nuptiæ non contrariantur, nisi ratione carnalis copule: ergo consensus voluntatis qui est in nuptiis, est in carnalem copulam.

Ad 2. Præterea, Omnia quæ sunt in matrimonio inter virum & uxorem, possunt esse licita inter fratrem & sororem excepta carnali copula: sed non potest licite inter eos fieri consensus matrimonialis: ergo consensus matrimonialis est consensus in carnalem copulam.

Ad 3. Præterea, Si mulier dicat viro, Consento in te, dum tamen non cognoscas me, non est consensus matrimonialis, quia aliquid est ibi contra substantiâ prædicti consensus: sed non esset, nisi dictus consensus esset in carnalem copulam: ergo &c.

Ad 4. Præterea. In qualibet initium consummationi respondet: sed matrimonium consummatur per carnalem copulam: ergo cum initietur per consensum, videtur, quod consensus sit in carnalem copulam.

SED CONTRA, Nullus consentiens in carnalem copulam est virgo mente & carne: sed beatus Ioh. Evangel. post consensum nuprilem fuit virgo mente & carne: ergo non consentit in carnalem copulam.

Ad causam, Effectus responderet causæ: sed consensus qui facit matrimonium: cum ergo de essentia matrimonium non sit carnalis copula, videtur, quod nec consensus, qui matrimonium causat, sit in carnalem copulam.

RESPONDEO dicendum, quod consensus, qui matrimonium facit, est consensus in matrimonium, quia effectus proprius voluntatis est ipsum volitum: unde sicut consensus qui matrimonium causat, est in carnalem copulam: matrimonium autem (vt supra dictum est) non est essentialiter ipsa coniunctio carnalis, sed quædam associatio

ciatio viri & uxoris in ordine ad carnalem copulam, & alia quæ ex consequenti ad virum & uxorem pertinent, secundum quod eis datur potestas in inuicem respectu carnalis copulæ, & hæc associatio coniugalit copulæ dicitur: unde patet, quod bene dixerunt illi, qui dixerunt quod consentire in matrimonio, est consentire in carnalem copulam implicitè, non explicitè: non n. debet intelligi nisi sicut implicitè continetur effectus in sua causa, quia potestas carnalis copulæ, in qua cõsentiunt, est cõ carnalis copulæ: sicut potestas vtendi re sua, est cõ usus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod consensus in matrimonio ideo est damnabilis post votum virginis tatis, quia per talem consensum datur potestas ad id quod non licet: sicut peccaret qui daret potestatem accipiendi illud alteri, quod ipse in deposito haberet, non solum in hoc quod ei actualiter traderet de consensu, autem beatæ Virginis iam dicitur.

AD SECUNDVM dicendum, quod inter fratrem & sororem non potest esse potestas in inuicem ad carnalem copulam, sicut nec licite carnalis copula: & ideo ratio non sequitur.

AD TERTIVM dicendum, quod illa conditio explicita non solum actui, sed etiam potestati contrariatur copulæ carnalis: & ideo est cõtraria matrimonio.

AD QVARTVM dicendum, quod initium matrimonium respondet consummationi, sicut habitus vel potestas actui, qui est operatio.

Rationes autem in contrarium ostendunt, quod non fit cõ consensus in carnalem copulam explicitè, & hoc est verum.

ARTICVLVS II.

Utrum matrimonium possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod matrimonium non possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam. Vnius enim causæ vnica est ratio: sed matrimonium est vnum sacramentum: ergo non potest fieri ex alterius finis intentione, quam illius ad quem à Deo institutum est, scilicet ad procreationem prolis.

Ad 2. Præterea, Coniunctio matrimonii est à Deo, vt patet Matth. 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet: sed coniunctio quæ fit propter turpes causas, non est à Deo: ergo non est matrimonium.

Ad 3. Præterea, In alijs sacramentis si non seruetur intentio Ecclesiæ, non est verum sacramentum: sed intentio Ecclesiæ in sacramento matrimonii non est ad aliquam turpem causam: ergo si ex aliqua turpi causa matrimonium contrahatur, non erit verum matrimonium.

Ad 4. Præterea, Secundum Boetium, cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est sed matrimonium semper est bonum: ergo non est matrimonium, si propter malum finem fiat.

Ad 5. Præterea, Matrimonium significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ: sed ibi non cadit aliqua turpitudine: ergo nec matrimonium potest contrahi propter aliquam turpem causam.

SED CONTRA est, quod qui baptizant alium intentione lucrando, verè baptizant: ergo & qui contrahit cum aliqua, intentione lucri, verum est matrimonium.

Ad 6. Præterea, Hoc idem probant exempla & auctoritates, quæ ponuntur in littera.

RESPONDEO dicendum, quod causa finalis matrimonii potest accipi dupliciter, scilicet per se & per accedens. Per se quidem causa matrimonii est ad quam matrimonium est de se ordinatum: & hæc semper bona est, scilicet procreatio prolis, & vitatio fornicationis. Sed per accedens causa finalis ipsius est hoc, quod contrahentes intendunt ex matrimonio: & quia hoc quod ex matrimonio intenditur, consequitur ad matrimonium, & priora non variantur ex posterioribus, sed econverso: ideo ex illa causa non recipit matrimonium bonitatem vel malitiam, sed ipsi contrahentes, quorum.

vide Deec.
caussa 27.
q. 2. ca. 42.

198

Tho. 4. di.
30. q. 1. ar.
3. q. unica

* Boetius
Topics 122
loco à causâ
sâ finalit.

li. 4. Sem.
d. 28. §. C.

matrimonii significat, perficitur per charitatem: ergo inter bona matrimonii magis debet poni charitas, ¶ uides.

¶ 3 Præterea. In matrimonio sicut exigitur qd neuter coniugum ad alterius totum accedat, ita exigitur, qd unus alteri debitum reddat: sed primū pertinet ad fidem ut magister dicit: ergo debet etiam iustitia, propter redditionem debiti, inter bona matrimonii cōputari.

¶ 4 Præterea. Sicut in matrimonio inquantum signifi-
ficat coniunctionem Christi & Ecclesie, requiritur indiuisi-
bilitas, ita & unitas, ut sit una vnus: sed sacrm, qd inter
tria bona matrimonii cōputat, pertinet ad indiuisio-
nem: ergo debet esse aliqd aliud qd pertinet ad unitatē.

¶ 5 SED CONTRA. Videtur, quod superfluum: quia
vnica virtus sufficit ad vnicum actum honestandum:
sed fides est vna quædam virtus: ergo non oportuit alia
duo addere ad honestandum matrimonium.

¶ 6 Præterea. Non ex eodem aliquid accipit rationē
vtilis & honesti, cum vtile & honestū ex opposito bo-
num diuidat: sed ex prole matrimonium accipit ratio-
nem vtilis: ergo proles non debet computari inter bo-
na, quibus matrimonium honestatur.

¶ 7 Præterea. Nihil debet poni ut proprietas vel cōdi-
tio sui ipsius: sed hæc bona ponuntur ut quædam cōditio-
nes matrimonii: ergo cum matrimonium sit sacramētū,
non debet poni sacramentum inter bona matrimonii.

RESPONDEO dicendum, qd matrimonium est i officiū
nature*, & est sacramētū Ecclesie inquantū autē est

in officii nature, duobus ordinatur, sicut & gl'bet ali-
quid virtutis actus; quorū vnū exigitur ex parte ipsius agen-
tis, & hoc est intentio finis debiti; & sic ponit bonū ma-
trimonii: proles aliud exigit ex parte ipsius actus, qd est
bonus in genere. ex hoc quod cadit supra debiti mate-
riā; & sic est fides, p qua homo ad suā accedit, & nō ad
aliā. Sed vterius habet aliquā bonitatē inquantū est sa-
cramentū, & hoc significatur ipso nomine sacramēti.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd in prole non solum
intelligit procreatio prolis; sed etiā educatio ipsius: ad
quā sicut ad finem, ordinatur tota communicatio ope-
rū, quæ est inter virum & vxorem, inquantū sunt ma-
trimonio coniuncti: qd patres naturaliter thesaurizant
filiis, ut patet 2. Corint. 12. Et sic in prole, quasi in prin-
cipali fine; alius, quasi secundarius, includitur.

AD SECVNDVM dicendum, quod fides non acci-
pitur hic prout est virtus Theologica: sed prout est pars
iustitiæ, secundum quod fides dicitur ex hoc quod fiat
dicta in conuersatione promissorum; quia in matrimo-
nio, cum sit quidam contractus, est quædam promissio
per quam talis vir tali mulieri determinatur.

AD TERTIVM dicendum, qd sicut in promissione
matrimonii continetur, ut neuter ad aliū totum acce-
dat: ita etiā qd sibi iniuncti debiti reddant, & hoc etiā est
principale, cum sequatur ex ipsa mutua potestate in
principalem datā; & ideo vtrumq; ad fidem pertinet. Sed in
lib. Sentent. ponitur illud quod est minus manifestū.

AD QVARTVM dicendum, qd in sacramēto non solū
intelligenda est indiuisio: sed etia illa qd cōsequuntur
matrimonii ex hoc quod est signū coniunctionis Chri-
sti & Ecclesie. Vel dicendum, qd vnitas quā obiectio tan-
git, pertinet ad fidem, sicut & indiuisio ad sacramentum.

AD QVINTVM dicendum, qd fides non accipitur hic
pro aliqua virtute, sed pro quadā conditione virtutis,
ex qua fides nominatur, qd imponitur pars iustitiæ.

AD SEXTVM dicendum, qd sicut debitus vsus boni
vtilis accipit rationē honesti, non quidē ex vtili, sed ex
ratione quæ rectū vsū facit; ita etiā ordinatio ad ali-
quod bonū vtile potest facere bonitatē honestatis ex vi ra-
tionis debiti ordinationē faciēti; & hoc modo matri-
monium ex hoc qd ordinatur ad prolem, vtile est; & ni-
hilominus honestum, inquantum debite ordinatur.

AD SEPTIMVM dicendum, qd sicut Magister dicit
31. Dist. 4. Sentent. sacramētū non dicitur ipsum ma-
trimoniū, sed inseparabilitas eius, quæ eiusdem est rei

signū cuius est matrimonii. Vel dicendum, quod quāuis
matrimonii sit sacramētū, tū aliud est matrimonio
esse matrimonii, & aliud est ei esse sacramētū: quia non
solū ad hoc est institutū ut sit in signū rei sacræ, sed et
ut sit in officii nature: & ideo ratio sacramēti est quæ-
dā conditio adueniens matrimonio sūm se considerato,
ex quo etiā honestatē habet: & ideo sacramentalitas eius
(ut ita dicā) ponitur inter bona honestantia matrimo-
nii, & secundū hoc in tertio bono matrimonii, scilicet
sacramento, non solum intelligitur inseparabilitas, sed
etiam omnia quæ ad significationem ipsius pertinent.

ARTICVLVS III.

Verum sacramētū sit principalis inter bona matrimonii.

201

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qd
sacramētum non sit principalis inter bona
matrimonii: quia finis est potissimum in vno
quoque: sed proles est matrimonii finis: ergo proles est
principalis matrimonii bonum.

¶ 2 Præterea. Principalis in ratione speciei est diffe-
rentia, quæ cōplet speciem, quam genus; sicut forma,
quam materia in constitutione rei naturalis. Sed sacra-
mentum competit matrimonio ex ratione sui generis,
proles autem & fides ex ratione differentie. Inquan-
tum est tale sacramētum. Ergo alia duo sunt magis
principalia in matrimonio, quam sacramētum.

¶ 3 Præterea. Sicut inuenitur matrimonii sine pro-
le & fide, ita inuenitur sine inseparabilitate: sicut pa-
tet quando alter coniugum ante matrimonium con-
summatum ad religionem transit: ergo nec ex hac ratio-
ne sacramētum est in matrimonio principalis.

¶ 4 Præterea. Effectus non potest esse principalis sua
causa: sed consensus qui est causa matrimonii, frequen-
ter immutatur: ergo & matrimonii dissolui potest, & sic
inseparabilitas non semper concomitatur matrimonii.

¶ 5 Præterea. Sacramenta quæ habent effectū perpe-
tuum, imprimunt characterē: sed in matrimonio non
imprimitur character: ergo non adest ei inseparabilitas
perpetua; & ideo sicut est matrimonium sine prole, ita
potest esse sine sacramēto; & sic idem quod prius.

SED CONTRA. Illud qd ponitur in definitione
rei, est sibi maximē essentialē: sed indiuisio quæ perti-
net ad sacramētum, ponitur in definitione supra* de
matrimonio data, non autem proles vel fides: ergo sa-
cramentum inter alia est in matrimonio essentialius.

¶ Præterea. Virtus diuina, quæ in sacramentis opera-
tur, est efficacior qd virtus humana: sed proles & fides
pertinent ad matrimonium, secundum quod est in of-
ficiū nature humane; sacramētum autem, secun-
dum quod est ex institutione diuina: ergo sacramē-
tum est principalius in matrimonio, quam alia duo.

RESPONDEO dicendum, qd aliquid dicitur in re aliqua
principalis altero, duobus modis: aut quia est essen-
tialius, aut quia dignius. Si quia dignius, sic omnibus
modis sacramētū est principalius inter tria coniūgi bo-
na: quia pertinet ad matrimonii, inquantū est sacramē-
tū gratiæ, alia verò duo pertinent ad ipsum inquantū
est quoddā nature officium: perfectio autē gratiæ est di-
gnior perfectione nature. Si autē dicatur principalis
quia essentialius, sic distinguendum est, quia fides & pro-
les possunt dupliciter considerari. Vno modo in seipsis,
& sic pertinent ad vsum matrimonii, per quem & pro-
les produciunt, & pactione coniugalī seruatur: sed indiuisi-
bilitas quæ sacramētū importat, pertinet ad ipsum ma-
trimonii secundū se, quia ex hoc ipso qd per pactionem
coniugale sui potestate sibi inuicem in perpetuum cō-
iuges tradunt, sequitur qd separari non possunt: & inde
est qd matrimonium nunquam inuenitur sine insepa-
rabilitate: inuenitur autem sine fide & prole, quia esse
rei nō dependet ab vni suo: & secundum hoc sacramē-
tum est essentialius matrimonio, quā fides & proles.
Alio modo possunt considerari fides & proles, secundū
quod

Q. 44. ar. 3.
ex Mag.
li. 4. Sent.
dist. 27. pa-
rag. B.

Aug. li. 1.
de nup. &
concup. ca.
17. 10m. 7.

Aug. li. 1.
de nup. &
concup. ca.
17. 10m. 7.

Aug. li. 1.
de nup. &
concup. ca.
17. 10m. 7.

Aug. li. 1.
de nup. &
concup. ca.
17. 10m. 7.

Gratia-
nus 27. q.
2. c. 45.

¶ sunt in suis principiis, vt pro prole accipitur inten-
tio prolis, & pro fide debitum seruadi fidem: sine quibus
etiam matrimonium esse non potest: quia hæc in ma-
trimonio ex ipsa passione coniugali causantur: ita qd si
aliquid contrarium huius exprimeretur in consensu
qui matrimonium facit, non esset verum matrimonium:
& sic accipiendo fidem & prolem, proles est essen-
tialissimum in matrimonio; & secundum fides; & tertio,
sacramentum: sicut etiam homini est essentialis esse
natura, qd esse gratia, quamvis esse gratia sit dignius.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd finis fm intentione
est primus in re, sed fm consecutionem est vltimus:
& similiter proles se habet inter matrimonij bona: &
ideo quodammodo est principalis, & quodammodo non.

AD SECVNDVM dicendum, quod sacramentum,
etiam prout ponitur tertium matrimonij bonum, per-
tinet ad matrimonium ratione sua diff. rentia: dicitur
enim sacramentum ex significatione huius rei sacra-
mentum, quam matrimonium significat.

AD TERTIVM dicendum, qd nuptia fm Augu*. sunt
bonum mortaliū, vnde in resurrectione, neque nubet,
neque nubetur, vt dicitur Matth. 22. Et ideo vinculum
matrimonij non se extendit ultra vitam, in qua con-
trahitur: & ideo dicitur inseparabile, quia non potest in hac
vita separari, sed per mortem siue corporale post carnale
coniunctionem, siue spirituale post spirituale tantum.

AD QVARTVM dicendum, qd quamvis consensus qd
facit matrimonium, non sit perpetuus materialiter, id est,
quantum ad substantiam actus, quia ille adus cessat, & po-
test contrarius succedere: tamen formaliter loquendo,
est perpetuus, quia est de perpetua vinculi alii: non fa-
ceret matrimonium, non n. consensus ad tempus in aliquo,
matrimonium facit. Et dico formaliter, secundum quod
actus accipit speciem ab obiecto: & secundum hoc ma-
trimonium ex consensu inseparabilitatem accipit.

AD QVINTVM dicendum, qd in sacramentis, in quibus
imprimatur character, traditur potestas ad actus spiri-
tuales; sed in matrimonio, ad actus corporales: vnde ma-
trimonium ratione potestatis, quia in se inuicem coniuges acci-
piunt, concenit ut sacramentis in quibus character imprimi-
tur, & ex hoc habet inseparabilitatem, vt Magister* di-
cit, sed differt ab eis, inquantum potestas illa est ad actus
corporales: & pp hoc non imprimi characterem spirituale.

li. 4. Sent.
di. 30. pa-
ragr. D.

202

ARTICVLVS IIII.

Utrum actus matrimonij excusatur per bona prædicta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, qd actus ma-
trimonij non possit excusari p bona prædicta, vt
non sit oino peccatum, quia quicquid sufficit dam-
nari maioris boni propter minus boni, peccat, quia inordi-
nate sufficit: sed bonum rationis quod lædit in ipso actu
coniugali est maius qd hæc tria coniugij bona: ergo prædi-
cta bona non sufficiunt ad excusandum coniugale concubitum.

¶ 2 Præterea, Si bonum malo addatur in genere moris,
totum efficitur malum, non autem totum bonum, quia vna cir-
cūstantia mala facit actum malum: non autem vna
bona facit ipsum bonum: sed actus coniugalis fm se est
malus; alia excusatione non indigeret: ergo bona ma-
trimonij adiuncta non possunt ipsum bonum facere.

¶ 3 Præterea, Vbiunque est immoderatio passionis,
ibi est vitium in moribus, sed bona matrimonij non
possunt efficere quin d. lectatio illius actus sit immo-
derata: ergo non possunt excusare quin sit peccatum.

¶ 4 Præterea, Verecūdia non est nisi de turpi actū fm
Damasenū*: sed bona matrimonij non tollit erubescē-
tia ab illo actu: ergo non possit excusare qn sit peccatum.

SED CONTRA, Concubitio coniugalis non differt a
fornicario, nisi p bona matrimonij: si ergo hæc non suf-
ficerent excusare ipsum, tunc matrimonium sem p illicitū
remaneat, quod est cō. tra id quod habuit est iuprā*.

¶ Præterea, Bona matrimonij se habet ad actum eius,
sicut circumstantia debet, sicut dicitur testis: sed circumstā-

lib. 2. or-
thod. fidei.
cap. 15.
* In 4. d. 3.
1. art. 3.
p. 1. et 2.
in resp. ad
q. 6. s.

tia tales sufficienter faciunt quod actus aliquis non sit
malus: ergo & hæc bona possunt excusare ma. rimo-
nium, vt nullo modo sit peccatum.

RESPONDEO dicendum, qd aliqui actus dicitur excusari
dupliciter. Vno modo ex parte facientis ita qd non impu-
tet facienti in culpā, quauis sit malus, vel saltem non in tā-
tā culpā: sicut ignorantia dicitur excusare peccatum. In toto vel
in parte. Alio modo dicitur excusari actus ex parte sui, ita
scilicet qd non sit malus: & hoc modo prædicta bona di-
cuntur excusare actum matrimonij: ex eodē autē habet a-
ctus aliquis, qd non sit malus in genere moris, & quod
sit bonus: qd non est aliquis actus indifferens, vt in 2. lib.
dictū est*. Dicitur autem aliquis humanus actus bonus
dupliciter. Vno modo, bonitate virtutis: & sic habet a-
ctus qd sit bonus ex his qd ipsum in medio ponit, & hoc
faciunt in actu matrimonij, fides & proles, vt ex dictis
pater*. Alio modo, bonitate sacramenti, fm qd actus non
solum bonus, sed etiam sanctus dicitur: & hæc bonitate habet
actus matrimonij ex indiuisibilitate coniunctionis. fm
quā significat coniunctionē Christi ad Ecclesiā: & sic pa-
tet qd prædicta bona sufficiunt actum matrimonij excusare.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd p matrimonij actum
non incurrit homo dānum rationis, quantum ad habitum, sed
solum quantum ad actum; nec est inconueniens qd quan-
doque aliquis actus, qui est melior secundum genus suum,
interrumpatur pro aliquo minus bono actu: hoc enim
sine peccato fieri potest, sicut patet in eo qui ab actu
contemplationis cessat, vt intermedium actioni vacet.

AD SECVNDVM dicendum, qd ratio illa procede-
ret, si malum quod inseparabiliter comitatur concubi-
tus, esset malum culpæ: nunc autem non est malum
culpæ, sed poenæ tantum*, quia est inobedientia concu-
piscencia ad rationem, & ideo ratio non sequitur.

AD TERTIVM dicendum, qd superabundantia pas-
sionis, quæ facit vitium, non attenditur fm quantitatem
ipsius ad intentionem sed fm proportionem ipsius ad ra-
tionem: vnde tunc solum passio reputatur immodera-
ta, quando limites rationis excedit. Delectatio autē quæ
fit in actu matrimoniali, quamuis sit intensissima, secū-
dam quantitatem, non tamē excedit limites sibi i ra-
tione præfixos ante principium suum, quamuis in præ-
dicta* delectatione ratio eos ordinare non possit.

AD QVARTVM dicendum, quod turpitudine illa
quæ emper est in actu matrimoniali, & erubescētia
facit, est turpitudine poenæ & non culpæ: quia de quoli-
bet defectu homo naturaliter erubescit.

ARTICVLVS V.

Utrum actus matrimonialis excusari possit sine bonis matrimonij.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, qd actus
matrimonialis excusari possit eo sitam sine bonis
matrimonij. Qui n. a natura tantum mouetur
ad actum matrimonij non vñ aliquod bonum matrimonij
intendere: quia bona matrimonij pñent ad gratiā vel vir-
tutē: sed qd aliquis solo appetitu naturali mouetur ad
actum prædictum, non videtur esse peccatum, quia nulla na-
turale est malum, cum malum vt præter naturam, &
præter odium, vt Dion*. dicit: ergo actus matrimonia-
lis excusari potest, etiam sine bonis matrimonij.

¶ 2 Præterea, Ille qui vitium coniuge ad fornicationē in-
uitandam, non videtur aliquod bonum matrimonij in-
tendere: sed talis non peccat, vt videtur, quia ad hoc est
matrimonium concessum humanæ inuicem: si for-
nicatio vitetur, vt patet 1. Corinth. 7. ergo etiam sine
bonis matrimonij potest actus eius excusari.

¶ 3 Præterea, Ille qui vitur re sua ad libitum, non
facit contra iustitiam: & sic non peccat, vt videtur: sed
per matrimonium vxor efficitur re viri, & contrari-
o ergo si se inuicem ad libitum videntur libidine mouen-
te, non videtur esse peccatum; & sic idem quod prius.

¶ 4 Præterea, Illud quod est bonum ex genere, non est
sicut malum, nisi ex mala intentione fiat: sed actus ma-
trimonij.

Idem su-
pra q. 41.
ar. 4. corp.
ar. 2. huius
q. corp.
et hoc præ-
sens art.

Art. 3. q.
41. ad 3.

Art. 3. q.
41. ad 6.

203

Ca. 4. de di-
uinitis ne-
mi aliquo-
rum an-
te se firmo.

trimonialis, quo quis cognoscit suā, est ex gñe bonus: ergo non pōt esse malus nisi mala intentione fiat. Sed pōt esse bona intentione fieri, et si non intendat aliquid bonum matrimonij, puta cū quis salutem corporale p hoc intendit seruare, aut consequi: ergo videtur, q etia sine matrimonij bonis, actus ille possit excusari.

SED CONTRA. Remota causa, remouet effectus: sed causa honestatis actus mrimonialis sunt mrimonij boni: ergo sine eis non pōt actus mrimonialis excusari.

¶ Præterea, Non differt actus pradiſtus ab actu fornicario, nisi in pradiſtis bonis: sed concubitus fornicarij semper est malus: ergo si non excusatur pradiſtus bonis, etiam matrimonialis actus semper erit malus.

RESPONDEO dicendū, q sicut bona matrimonij, sicut quod sunt in habitu, faciunt matrimonium honestum & sanctum: ita et sicut qd sunt in actuali intentione, faciunt actum matrimonij honestum, quantum ad illa duo bona matrimonij quæ ipsius actum respiciunt. Vnde quando coniuges conueniunt causa prolis procreandæ, vel ut sibi inuicem debitum reddat, quæ ad finem pertinent, totali excusantur a peccato. Sed tertium bonum non pertinet ad vsum matrimonij, sed ad essentiam ipsius, ut dictū est: vnde facit ipsum matrimonium honestum, non aut actum eius, ut per hoc actus eius absque peccato reddatur, quia causa alius finis significationis conueniunt. Et ideo duobus istis modis coniuges absque omni peccato conueniunt, si causa pro creandæ prolis, & debiti reddendi: alias autem semper est ibi peccatum, ad minus veniale.

AD PRIMVM ergo dicendum, q proles prout est bonum sacramenti addit supra prolem, prout est bonum intentum a natura. Natura enim intendit prolem, prout in ipsa saluatur bonum speciei: sed in prole, secū dum quod est bonū sacramenti matrimonij, vltra hoc intelligitur, ut proles suscipiatur, vltius ordinetur deum, & ideo oportet, q intentio naturæ, q prolem intendit, referatur ad vñ vel habitum ad intentionem prolis, prout est bonum sacramenti, alias staretur in creatura, qd sine peccato esse non pōt: & ideo qd natura tantū mouet ad actum matrimonij, non excusatur a peccato oīno, nisi inquantum motus naturæ ordinatur ad vñ vel habitum vltius ad prolem, scdm qd est bonū sacramenti. Nec tñ sequitur, q motus naturæ sit malus, sed q sit imperfectus: nisi ad aliquid bonū matrimonij vltius ordinetur.

AD SECVNDVM dicendū, q si aliquis per actum matrimonij intendat vitare fornicationem in cōiuge, non est aliquid peccatū, quia hæc est quedam red ditio debiti quæ ad bonum fidei pertinet: sed si intēdat vitare fornicationem in se, si est ibi aliqua infirmitas, & secundum hoc est peccatum veniale: nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiā, quæ est de peccatis venialibus.

AD TERTIVM dicendum, q vna debita circumstantia non sufficit ad hoc, q actus sit bonus, & iō non oportet, q qualitercūq; qd sit sua vitatur, vñ sit bonū, sed qd vitatur sit sua vitetur, scdm omnes circumstantias.

AD QVARTVM dicendum, q quamvis intendere sanitatis, conseruationem non sit per se malum, tñ hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitate intēdat quod non est adhuc de se ordinatum, sicut q ex sacramento baptismi tantū salutē corporale quærit, & si mulier etiam est in proposito in actu matrimonij.

A R T I C V L V S V I.

Utrum cognoscens uxorem non intendens aliquot bonum matrimonij sed solum delectationem, mortaliter peccet.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, q quandoquocūq; aliquis uxorem cognoscit, nō intēdes aliquid bonū matrimonij, sed solum delectationem, mortaliter peccet. Quia sicut Hieron. dicit, & habet prout in vxore, dānanda sunt: sed non dicitur esse dā

nabile, nisi peccatum mortale: ergo cognoscere vxore propter solum voluptatē, est semper peccatum mortale.

¶ Præterea, Consensus in delectatione est peccatum mortale, vt in 2 lib. dist. 24 dictum est: sed quicūque cognoscit uxorem suam causa delectationis, consensit in delectationem: ergo mortaliter peccat.

¶ Præterea, Quicūque vñm creaturæ non refertur deum, creatura fruitur, quod est peccatum mortale: sed quicūq; vxore propter solum delectationem vñtur, vñm non refertur in Deum: ergo mortaliter peccat.

¶ Præterea, Nullus debet excōicari, nisi pro peccato mortali: sed aliquis vxorem sola libidine cognoscens ab introitu Ecclesiæ arcetur, vt in littera dicitur, quasi sit excommunicatus: ergo omnis talis peccat mortaliter.

SED CONTRA est, quod sicut Aug. 7 talis concubitus ponitur inter peccata quotidiana, pro quibus dicitur, Pater noster &c. vt habetur in littera: sed talia nō sunt peccata mortalia: ergo, &c.

¶ Præterea, Qui cibo vñtur ad delectationem tantū, non peccat mortaliter: ergo paritate qui vñtur vxore tantum causa libidinis satiaūdæ.

RESPONDEO dicendum, q quidam dicunt, quod quicūque ad actum coniugale libido principaliter mouet, est peccatum mortale, sed qm mouet ex latere, tunc est peccatum veniale: qñ aut oīno delectationē despicit & displicet ei, tunc est oīno sine veniali peccato, vt sic delectationem in isto actu quærere, sit peccatum mortale de delectatione oblatā acceptare, sit peccatum veniale: sed eam odire, sit perfectio in. Sed hoc non pōt esse, quia sicut Philosophum in 10. 7 Ethicor. idem iudicium est de delectatione & operatione, quia operationis bonum est delectatio bona, & mala, mala. Vnde, cum actus matrimonialis non sit per se malus, nec quæ delectationem erit peccatum mortale semper.

Et ideo dicendum, q si delectatio quæratur vltra honestatem matrimonij, vt si aliquis in coniuge non attendat, q coniunx est, sed solum quod mulier, paratus idem facere cum ea, si non esset coniunx, est peccatum mortale: & ideo talis dicitur ardor amoris vxoris quia, si ardor ille extra bona matrimonij effertur. Si aut quæratur delectatio intra limites matrimonij, vt si talis delectatio in alia non quæreretur, quam in coniuge, sic est veniale peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod tunc voluptates meretricias vir in vxore quærat, quando nihil aliud in ea attendit, quam quod in meretricie attenderet.

AD SECVNDVM dicendū, quod consensus in delectationem concubitus, qui est peccatum mortale, est peccatum mortale: non autem talis delectatio est matrimonialis actus.

AD TERTIVM dicendum, q quamvis delectatione non refertur actu in deum, non tamen ponit in ea vñtum voluntatis finē, alias eam vbicūque indifferenter quæreret: & ideo non oportet, q creatura fruat, sed vñtur creatura actu propter se, ea autem habitualiter propter deum, quamuis non actu.

AD QVARTVM dicendum, q hoc non dicitur propter hoc, quod ex hoc peccato homo excōicationē mereatur, sed quia spiritalibus se reddit inhabilem, propter hoc quod efficitur in actu illo totus caro.

Q V A E S T I O L.

De impedimentis matrimonij in generali vñno articulo diuisa.

DE INDE considerandum est de impedimentis matrimonij.

¶ Et primo in generali.

¶ Secundo in speciali.

A R T I C V L V S V N I C V S

Utrum matrimonio conuenienter impedimenta assignentur.

AD PRIMVM sic proceditur, videtur, q matrimonio conuenienter impedimenta assignentur.

li. 4. Sent.

dist. 31. pa

ragr. H. &

1. ex Gre-

go in 1. 2

lib. Epist.

† Id habet

Bedasuper

Und. 1. Co.

7. M. elius

est in m, et

dicitur esse

An. i. ser.

de bene nu

pe. arū. Sed

habetur in

Sent. li. 3.

cōtra In-

lianū. Pe-

lag. ca. 16.

Et li. 2. cō

tra eundē

parum an

te si.

* li. 4. Sē.

dist. 31. pa

ragr. F.

† Al. re-

spons.

li. 10. ca.

3. & 4.

* Al. si.

† Hier. e-

pist. 1. cor

tra Iou-

main fin.

et habetur

4. Sen. di.

3. para F.

ante finē.

tur. Matrimonium enim quoddam sacramētum est cō-
tra alia diuifum, fed aliis non affignantur impedimēta:
ergo nec matrimonio affignari debent.

¶ Præterea, Quanto aliquid est minus perfectum, tã
ro paucioribus modis impediri pōt: sed matrimonium
inter alia sacramenta est minus perfectũ: ergo vel nul-
la, vel paucissima impedimenta ei astringari debent.

¶ Præterea, vbiq; est morbus, ibi necessarium est remedium morbi: sed concupiscentia, in cuius remediū matrimonium est* indulgum, est in omnibus: ergo non debet esse aliq; impedimentum, quod aliquam personam penitus illegitimam faciat ad contrahendum.

¶ Præterea, illegitimum dñ qđ est contra legem. Sed hmoi impedimenta, qđ matrimonio assignantur, nõ sunt contra legē naturę, qđ nõ similitur inueniunt in quo libet statu humani generis: plures in gradus confanguinitatis inueniunt esse prohibiti vno tpe, qđ alio. Lex autē humana nõ pōt (vt vñ) matrimonio impedimenta p̄flare, quia matrimonium nõ est ex institutione humana, sed diuina: sicut & alia sacramenta. Ergo matrimonio nõ debent aliqua impedimenta assignari, quę faciant personas illegitimas ad contrahendum.

¶ 5 Præterea, Legitimum & illegitimum per hoc quod est contra legem vel non contra legem differunt: inter quod non cadit medium, cum sint opposita secundum affirmationem & negationem: ergo non possunt esse aliqua matrimonii impedimenta, quibus persona mediæ inter legitimam & illegitimam constituantur.

* Al. ratio
ne.

¶ Præterea, Nullo impedimento pōt à re aliqua remoueri, qđ in definitione ipsius cadit: sed indiuisibilitat cadit in definitione matrimonii: ergo non pūť esse aliqua impedimenta, quæ matrimonii contractū dirimāt.

¶ 83 SED CONTRA, Videtur, quod debeat esse in
finita matrimonii impedimenta. Quia matrimonium
quoddam bonum est: sed infinitis modis est defectus
boni, ut dicit Dionys. 4. cap. de di. nom. * ergo infinita
sunt impedimenta matrimonii.

¶ 99 Præterea, impedimenta matrimonii accipiuntur
fm conditiones particularium psonarū: sed cōditiones
hūmōi sunt infinitæ: ergo & matrimonii impedimenta

RESPONDEO dicendum, quod in matrimonio sunt quæ sunt de effentia matrimonii, & quædam quæ sunt de folemnitatibus eius, ficut & in aliis facramētis, & quia remotis his, quæ sunt de folemnitate eius, ficut & in aliis facramētis, adhuc manet verum facramētum, ideo impedimenta quæ contrariantur his, quæ sunt de folemnitate facramētis, non efficiunt, quin fit verum matrimonium, & talia dñr impedire matrimonium contrahendum, fed non dirimunt contrahitum, ficut prohibetio Ecclefiæ, & tempus feriarum. Vnde verius.

Ecclesia vetitum, necnon tempus feriatum

Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.

Impedimenta aut quæ cōtrahantur his, quæ sunt de essentialitate matrimonij, faciunt vt non sit verū matrimonij & iō dicuntur non solum impedire contrahendū, sed dirimere iam contractum, quæ his verbis continentur

Error, conditio. volun. cognatio. crimen.

Cultus dispariis. vis. ordo. ligamen. honestas.

Si sis affinis si forte core nequibus.

Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

Horum aut numerus sic accipi potest: Potest enim matrimonium impediri aut ex parte contrahentium aut ex parte contrahentium. Si primo modo, cum contrahens matrimonij fiat per voluntarium consensum, qui tollitur per ignorantiam & per violentiam, erunt duo impedimenta matrimonij, i. visio, coactio, & error ex parte

te ignorantia. Et ideo de istis duobus impedimentis su-
pra Magister determinauit, ubi agebatur de causa ma-
trimonii nunc aut agit de impedimentis q̄ accipiuntur,
ex parte psonarum contrahentiu, q̄ sic distinguuntur.
Pōt n. aliquis impediri a matrimonio contrahendo vel
simpliciter, vel respectu alicuius psonæ. Si simpliciter,
vt cū nulla possit matrimoniu contrahere, hoc nō pōt
esse nisi quia impeditur a matrimoniali actu, q̄ gdem
contingit dupliciter. Primo, quia nō pōt de facto, siue
qa oīno non possit, & sic ponit impedimentū, importē-
tia coeundi, siue qa nō liberē possit, & sic ponit impe-
dimentū seu iuris conditio. Scdō, quia non licitē pōt, &
s̄m qd̄ ad continentia obligat, qd̄ contingit dupliciter
quia vel obligatur ex officio iurisperiti, & sic est impe-
dimentū ordinis, vel ex voto emisso, & sic impedit votū.
Si aut impeditur aliquis a matrimonio, nō simpliciter
sed respectu alicuius personæ: vel hoc est propter obliga-
tionē ad alterā psonā, sicut quī vni, matrimonio iunctus
est, nō pōt alteri coniungi, & sic est ligamen matrimonij:
vel quia deficit proportio ad alteram personam, &
hoc p̄ tria. Primo quidem propter nimiam distantiam
ad ipsam, & sic est disparitas cultus. Scdō, propter nimiam
propinquitatem, & sic ponitur triplex impedimentū
p̄ cognatū, quæ importat propinquitatem duarum per-
sonarum ratione tertie matrimonio iunctæ, & publi-
cæ honestatis iustitia, in qua est propinquitās duarum
psonarū, * respectu tertie p̄ sponsalia iunctæ. Tertio pro-
pter indebitam coniunctionem ad ipsam, p̄ primā factā
& sic impedit crimen adulterij oriū cum ipsa coniū-
gata.

AD PR. MV. M. ergo dicendum, q̄ talia me-
menta impediri possunt, si aliquid quod sit de essentia
vbi solennitate sacramenti, subtrahatur, vt dictū ē. Ite Sed
tū magis matrimonio. quam alii sacramentis impediri
nō. Ita assignatur propter res rationes. Primo, q̄a mo-
rimonium consistit in duobus: & ideo pluribus modis
pōt impediri q̄ alia sacramenta, q̄a vni personā com-
petunt singulariter. Secundo, quia matrimonium hōi-
nobis causam & in deo, fed alia quadam sacramenta for-
lum in Deo. Vnde & penitentie, q̄a habet causam in
nobis aliquo modo, Magis ē supra q̄dā impedimenta
assignauit vñ hypocritum, ludos, & hūmōi. Tertiū, quia
de alijs sacramentis est præceptū vel confilium, sicut
de bonis perfectioribus: sed de matrimonio est indulgē-
tia, sicut de bono minus perfecto. & ideo, vt detur occasio
suo proficiendi in melius. plura impedimenta assignan-
tur matrimonio, quam alijs sacramentis.

AD TERTIVM dicendum, qd rō illa procederet, si non esset alia remedia, qbus ēt posset efficaciter morbo concupiscentie subveniri, quod falsum est.

AD QVARTVM dicendū, q̄ perſonę intelligo
mā ad matrimonium contrahendū dicuntur ex
q̄ ſunt contra legem, quā matrimonium ſtatuitur. Ma
trimonium autem, inquantū eſt in officium naturā
tū lege naturę: inquantū eſt ſacramentū, ſtatui
iure diuino, inquantū eſt in officiū communis, ſtatui
tuitur lege ciuili. Et ideo ex qualibet diſtictā legē po
aliqua plona effici ad matrimonium contrahendū illeg
tima. Nec eſt ſimile de aliis ſacramentis, q̄ ſunt ſacra
menta tantū. Et quia lex naturalis eſt diuerſum eſt
recipit determinaciones diuerſas, & ius poſitiuum eſt
uariatur eſt diuerſas hominum condiciones in diuerſis
temporibus, ideo Magiſter * ponit in diuerſis temporibus
bus diuerſas perſonas illegitimas fuiſſe.

AD QVINTVM dicendum, quod lex potest ad aliquid
hibere vel vniuersaliter, vel in parte, quantum ad aliquid
quos casus: & ideo inter esse totaliter secundum legem, & esse
totaliter contra legem, quæ sunt contrariè opposita, non

4. Senten.
distin. 39^a
in 30^a

* Al. ratio
ne.

In corp. ins.
ins. art. in

li. 4 Sent.
distin. 16.

li. 4. Sent
dist. 34. pa
per. 4.

Præterea, potest contingere q̄ per multos afinos iste error detineatur, & filios & filias generent simul: sed graue esset dicere, q̄ tunc essent diuidendi: ergo prius error non frustrauit matrimonium.

Simile argu. propositi Gratia. 19 q. post medium.

Præterea, potest contingere q̄ frater viri, in quem se credit consentire mulier, offeratur ei, & cum eo cōmisceatur carnaliter: & tūc vī, q̄ nō possit redire ad illū, in quem consentire se credidit: sed debeat stare cū fratre eius: & sic error personæ nō impedit matrimonium.

R E S P O N D E O dicendum, quod sicut error ex hoc q̄ inuoluntarium causat, habet excusare peccatū, ita habet quod matrimonium impediat ex eodem: error autem non excusat à peccato, nisi sit illius circumstantia: cuius appositio vel remotio faciat differentia liciti & illiciti in actu. Si enim aliquis percutiat patrem baculo ferreo, quem credit lignum esse, non excusatur à toto: quāuis forte à tanto: sed si credat quis percutere filium causa disciplinae, & percutiat patrem, excusatur à toto, adhibita debita diligentia. Vnde oportet, quod error qui matrimonium impedit, sit alicuius eorum quæ sunt de essentia matrimonij. Duo autem includit matrimonium, scilicet personas duas, quæ coniunguntur, & mutuā potestatem in inuicē, in qua matrimonium cōsistit. Primum autem tollitur per errorem personæ: secundum, per errorem conditionis, quia seruus nō potestatem sui corporis libere alteri tradere, sine consensu sui domini: & p̄ hoc, hi duo errores matrimonium impediunt, & non alij.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod error non habet ex natura generis, quod impedit matrimonium, sed ex natura differentia adiuncta: prout scilicet est error alicuius eorum, quæ sunt de essentia matrimonij.

A D S E C V N D V M dicendum, quod error infidelitatis de matrimonio est circa ea quæ sunt matrimonij consequentia: sicut an sit sacramentum, vel an sit licitum: & ideo error talis matrimonium non impedit: si tunc nec error circa baptismum impedit acceptionē characteris, dummodo intendat facere vel recipere quod Ecclesia dat, quāuis credat nihil esse.

A D T E R T I V M dicendum, quod non qualibet circumstantia ignorantia causat inuoluntarium, quod excusat peccatū: vt dictū est: & propter hoc ratio non sequitur.

A D Q V A R T V M dicendum, quod diuersitas fortū non variat aliquid eorum, quæ sunt de essentia matrimonij, nec diuersitas qualitatis, sicut facit conditio seruitutis: & ideo ratio non sequitur.

A D Q V I N T V M, dicendum, quod error nobilitatis, in quantum huiusmodi, non euacuat matrimonium eadē ratione, quia nec error qualitatis: sed si error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem personæ, tunc impedit matrimonium: vnde si consensus mulieris feratur in istam personam directē, error nobilitatis ipsius non impedit matrimonium: si autē directē intendit consentire in filij regis, quicunque sit ille, tunc si alius præsentetur ei quā filius regis, est error personæ, & impeditur matrimonium.

A D S E X T V M, dicendum, quod error etiam aliorū impediturum matrimonij, quātum ad ea, quæ faciunt personas illegitimas, impedit matrimonium: sed deo de errore illorū non facit mentionē, quia illa impediunt matrimonium: siue cum errore huius sine errore, vt si aliqua contrahat cum subdiacono, siue sciat, siue nesciat, nō est matrimonium: & sed cōditio seruitutis non impedit, si seruitus sciatur: & ideo non est simile.

A D S E P T I M V M dicendum, quod pecunia in cōtrahebatur accipitur quasi mensura aliarū rerū, vt patet in s. Ethic. 2. & non quasi p̄ se quæ sita: & ideo si nō dectur illa pecunia, quæ ceteridur, sed alia æquialens, nihil obest contractui: sed si in re quæ sita propter se esset error, impediretur contractus, sicut si alicui vendere alius pro equo. Et similiter est in proposito.

A D O C T A V V M dicendum, quod quantumcū

que fuerit cum ea, nisi de nouo consentire velit, non est matrimonium.

A D N O N V M dicendum, quod si ante non consenserat in fratrem eius, potest eum quem per errorem accepit, retinere: nec potest ad fratrem eius redire, præcipue si sit cognita carnaliter ab eo, quem accepit. Si autem cōsenserat in primū p̄ verba de præsentis, non potest filia transferre primo viuentē, sed potest vel fm relinquere, vel ad primū redire: & ignorantia facti excusat peccatum: sicut & excusatur post consummatum matrimonium si à consanguineo viri sui fraudulenter cognoscetur, quia fraus alterius non debet sibi prauidere.

QVAESTIO LII.

De impedimento conditionis, in quatuor articulis diuisa.

D E I N D E considerandum est de impedimento conditionis.

- ¶ Circa quod quærentur quatuor.
- ¶ Primo, vtrum conditio seruitutis matrimonium impediatur.
- ¶ Secundo, vtrum seruus sine consensu domini possit matrimonium contrahere.
- ¶ Tertio, vtrum aliquis postquam vxoratus est, possit se seruum facere sine consensu vxoris.
- ¶ Quarto, vtrum filij debeant sequi conditionem patris vel matris.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conditio seruitutis impediatur matrimonium.

A D P R I M V M sic proceditur. Videtur, quod conditio seruitutis non impediatur matrimonium. Nihil enim impedit matrimonium, nisi quod habet aliquam contrarietatem ad ipsum: sed seruus nō habet aliquam contrarietatem ad matrimonium, aliis inter seruos nō possent esse coniugia: ergo seruus nō impedit matrimonium.

¶ 2 Præterea, illud quod est contra naturam, nō potest impedire illud, quod est fm naturam: sed seruus est contra naturā, quia sicut dicit Greg. 1. Contra naturam est, hominem homini velle dominari: quod etiam patet ex hoc quod homini dicitur, vt præsit piscibus maris, &c. non autem vt præsit homini: ergo non potest impedire matrimonium, quod est naturale.

¶ 3 Præterea, si impediatur, aut hoc est de iure naturali, aut de iure positivo: non de iure naturali: quia secundum ius naturale omnes homines sunt æquales: vt Grego. 1. & Boetius dicunt: in principio Digestorū dicitur, quod seruus non est de iure naturali: positum etiam ius descendit à naturali, vt Tullius dicit: ergo fm nullum ius, seruus impedit potest matrimonium.

¶ 4 Præterea, illud quod impedit matrimonium, æqualiter impedit, siue sciatur, siue ignoretur, vt patet de cōsanguinitate: sed seruus vnus cognita ab altero, nō impedit matrimonium: ergo seruus, quantum in se est, non habet quod impediatur matrimonium, & ita non deberet poni per se matrimonij impedimentū ab aliis distinctum.

¶ 5 Præterea, sicut cōtingit esse errorem circa seruutatem, vt putetur liber q̄ seruus est: ita potest esse error delibetate, vt putetur seruus q̄ liber: sed libertas nō ponitur matrimonij impedimentū: ergo nec seruus deberet matrimonij impedimentū: & plus impedit probris boni, morbus lepra, q̄ seruus: sed lepra non ponitur impedimentum matrimonij: ergo nec seruus debet poni.

S E D C O N T R A est, quod Decretum dicit de coniugio seruorum, quod error conditionis impedit contrahendum matrimonium, & dirimit contractum.

¶ Præterea Matrimonium est de bonis per se expectandis, in quantum habet honestatem: sed seruus est de per se fugiendis: ergo matrimonium & seruus sunt contraria, & sic seruus matrimonium impedit.

R E S P O N D E O

De corp.

2. p. q. 67. ar. 5. corp.

Ar. præce. & in corp. huius art. Gratia. in Decret. causa 29. q. 1. Gratian. ibi. & Magister. 4. T. 3. in dist. 30. paragra. 4.

Gratia ibi. q. 2. ca. 3.

li. 5. ca. 5.

208 Tho. ad 1. 36. q. 2. ar. 1. & sequen.

In Pass. 1. rati par. 1. ca. 6.

In Pass. 1. rati par. 2. ca. 6. In Dign. 1. rati par. 1. ca. 6. In Dign. 1. rati par. 1. ca. 6.

Decret. 1. In Dign. 1. rati par. 1. ca. 6. In Dign. 1. rati par. 1. ca. 6.

Gg 2 AD

AD TERTIVM dicendū, qd si servus volente dño matrimonio cōtraxerit tunc debet p̄mittere servitium dñi imperantis, & reddere debitū vxori qd p hoc quod dñs concessit, vt matrimonio servus contraheret, intelligit ei concessisse oīa, qd matrimonio requirit. Si autē matrimonio ignorante vel contradicente dño est contractū, nō tenet reddere debitū; sed potius dño obedire, si vtrūq; simul esse non possit: sed tñ in his multa particularia considerari debent, sicut ē in oībus humanis actibus, s. periculū castitatis imminens vxori & impedi mentū, qd ex redditu neq; debiti servitio imperato generat, & alijs mōis: quibus oībus ritē pensatis, iudicari poterit, cui magis servus obedire teneatur, dño vel vxori.

AD QVARTVM dicendū, qd in tali casu dñs, qd dñs cogendus est, ne servum vndat taliter qd faciat onera matrimonioj grauiora, p̄cipue cum non desit facultas vbi cunque servum suum vendendi iusto pretio.

AD QVINTVM dicendum, qd per religionē, vel ordinis susceptionem aliquis obligat diuinis obsequijs, quantum ad totum tempus: sed vir tenetur debitum, reddere vxori, non semper, sed congruis temporibus, & ideo non est simile. Et p̄terea ille, qd intrat religionem, vel suscipit ordinem, obligat se ad aliqua opera, qd sunt naturalibus superaddita: in qbus dominus potestatem eius habet, & non in naturalibus, ad quā obligat se per matrimonium: vnde posset continentiam vouere sine consensu domini.

A R T I C V L V S III.

Utrum servitus matrimonio possit superuenire.

AD TERTIVM sic p̄ceditur. Videtur, qd servitus matrimonio nō possit superuenire, vt vir, se alteri in servum vendat. Quia quod in fraudem & p̄ iudiciū alterius factum est, ratū esse non debet, sed vtr qui se in servū vendit, facit hoc quādoq; in fraudē matrimonioj, & ad minus, in detrimentū vxoris: ergo nō debet valere talis venditio ad servitutem inducendam.

Præterea, Duo favorabilia p̄iudicant vni nō favorabili: sed matrimonium & libertas sunt favorabilia, & repugnant servituti, quæ non est favorabilis in iure, ergo servit' talis, in matrimonio debet penitus annullari.

Præterea, In matrimonio vir & vxor ad paria iudicantur: sed vxor non potest se in ancillam dare nolente marito: ergo nec vir nolente vxore.

Præterea, Illud quod impedit rei generationem in naturalibus, destruit etiam rem generatam: sed servitus viri nesciente vxore, impedit matrimonij actū antequā fiat, ergo si possit matrimonium superuenire, destrueret matrimonium, quod est inconueniens.

SED CONTRA. Quilibet potest dare alteri quod suum est: sed vir est sui iuris, cum sit liber, ergo potest dare ius suum alteri.

Præterea, Servus potest nōlente domino vxorem ducere, vt dictum * est, ergo eadem ratione vir potest domini se subijcere, nolente vxore.

RESPONDEO dicendum, qd vir subditur vxori solū in his, quæ ad actum nature pertinent, in quibus sunt æquales, ad quæ servitus subiectio se non extendit, & ideo vir nolente vxore, potest se alteri in servum dare, non tamen ex hoc matrimonium dissolvitur, quia nullum impedimentum matrimonio superueniens, potest dissolvere ipsum, vt dictum * est.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd fraus bene potest nocere ei, qui fraudem fecit, sed non potest alteri p̄iudicium generare, & ideo si vir in fraudem vxoris se alteri dedit in servum, ipse damnū reportat, inestimabile bonum libertatis amittens, sed vxori nullum potest ex hoc p̄iudicium generari, quin teneatur reddere debitum petenti. & ad omnia quæ matrimonio requirit, non n. potest ab his retrahi domini sui p̄cepto.

AD SECUNDVM dicendum, quod quantum ad hoc servitus qd matrimonio repugnat, matrimonium servit

tuti p̄iudicat, quia tunc servus tenetur vxori debitum reddere, etiam nolente domino.

AD TERTIVM dicendum, qd quantumvis in actu matrimoniali, & in his quæ ad naturam spectant, ad paria vir & vxor iudicantur, ad quæ conditio servitutis se nō extendit tamen quantum ad dispensationem domus, & ad alia hmoi superaddita, vir est caput vxoris, & debet corrigere eam, non autem econverso, & ideo vxor non potest se dare in ancillam nolente viro.

AD QVARTVM dicendum, qd ratio illa procedit de rebus corruptibilibus, in quibus etiam nulla impeditur generatio, quæ non sufficiunt ad destruendum rē generatam: sed in rebus perpetuis potest impedimentū p̄stari, ne res talis esse incipiat, non autem vt esse desinat sicut pater de anima rationali, & similiter etiam est de matrimonio, quod est perpetuum vinculum p̄stenti vita manente.

A R T I C V L V S IIII.

Utrum filij debeant sequi conditionem patris.

AD QVARTVM sic procedit. Vt, qd filij debeant sequi cōditiōē patris. Quia denotatio fit à digniori sed pater in gnatiōē, ē dignior qd mater ergo &c. Præterea, Esse rei magis dependet à forma, quā à materia: sed in gnatione pater dat formam, mater materiam: vt dicitur 16. de animalibus: * ergo magis debet sequi proles patrem, quā matrem.

Præterea, Illud p̄cipue debet aliquid sequi, cui magis assimilatur: sed filius plus assimilatur patri, quā matri, sicut & filia plus patri: ergo ad minus, filius pater debet sequi patrem, & filia matrem.

Præterea, In sacra scriptura nō computatur genealogia per mulieres, sed per viros: ergo proles magis sequitur patrem, quā matrem.

SED CONTRA. Si quis seminat ī terra aliena fructus sunt eius, cuius ē terra: sed venter mulieris respectu seminis viri, est sicut terra, respectu seminis, ergo &c.

Præterea, In alijs animalibus, quæ ex diversis speciebus nascunt, hoc videmus qd partus magis sequitur matrem quā patrem: vnde multi qd nascuntur ex equa & asino magis assimilantur equabus, quā illi qui nascunt, ex asina & equo, ergo similiter debet esse in hominibus.

RESPONDEO dicendum, qd secundum leges civiles partus sequitur ventrem, & hoc rationabiliter: quia p̄p̄les habet à patre complementum formale, sed à matre substantiam corporis. Servitus autem corporalis conditio est, cum servus sit quasi instrumentum domini ī ope rando, & ideo, p̄les ī libertate & servitute sequitur matrem, sed in his quæ p̄tinent ad dignitatem, secundum quod est ex forma rei, sequitur patrem, sicut in honoribus & nunciipijs, & h̄reditate, & alijs huiusmodi, & h̄uc ē concordant Canones * & lex Moysi. vt pater Exod. 21. in quibusdam tñ terris quæ iure civili non reguntur, partus, sequitur deteriorē conditionem, vt si p̄r sit servus, quāvis m̄ sit libera, erunt filij servi, non tamen si post partum actum matrimonium pater se in servum dedit nolente vxore, & similiter si sit econverso.

Si autem uterque sit servilis conditionis, & p̄tineat ad diversos dominos, r̄c diuidant filios si plures sint, vel si vnus tñ, vnus alteri recompenfabit de pretio & accipit p̄lem natam ī servitium: tamen non est credibile, qd talis consuetudo possit esse ita rationalis, sicut illud quod multorum sapientium diuturno consilio determinatum est. Hoc etiā in naturalibus invenitur, quod receptum est in recipiente per modum recipientis, & non per modum dantis, & ideo rationale est qd semen receptum in muliere, ad conditionem ipsius trahatur.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd quis pater sit dignus principium matre, tamen mater dat substantiam corporalem: ex parte cuius attendit conditio servitutis.

AD SECUNDVM dicendum, qd in his, quæ ad rationem speciei pertinent, magis assimilatur filius patri quā

211

*lib. 2. de Animalibus. c. 10. q.

*In dicitur lib. 4. m. 3. c. 2. inquit Lich.

quàm matri, sed in materialibus conditionibus magis debet assimilari matri, q̄ patri: quia res habet à forma, esse specificum, sed conditiones materiales, à materia.

AD TERTIUM dicendum, q̄ filius assimilatur patri ratione formæ, quam habet in sui complemento, sicut & pater: & ideo ratio non est ad propositum.

AD QVARTUM dicendum, q̄ quia honor filij magis est ex patre, quàm ex matre, ideo in genealogijs in Scripturis, & in cõm consuetudinem, magis nominantur filij à patre, quàm à matre: tamen in his quæ ad seruitutem spectant, magis matrem sequuntur.

QVÆSTIO LIII

De impedimento voti & ordinis, in quatuor articulos diuisa.

DE INDE considerandum est de impedimento voti & ordinis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, verum votum simplex matrimonium dirimat.

¶ Secundo, verum votum solenne.

¶ Tertio, verum ordo matrimonium impediatur.

¶ Quarto, verum aliquis post matrimonium, sacrum ordinem suscipere possit.

ARTICVLVS I.

Verum per obligationem voti simplicis matrimonium contrahere dirimi debeat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ p̄ obligationem voti simplicis matrimonium cõtraahi dirimi debeat. Fortius enim vinculu, debitu prioru iudicatur: sed vinculu voti est fortius, q̄ vinculu matrimonij, quia hoc fit homini, illud autem Deo ergo vinculu voti præiudicat vinculo matrimonij.

¶ Præterea, Præceptum Dei non est minus, q̄ præceptum Ecclesiæ: sed præceptum Ecclesiæ adeo obligat, q̄ si contra ipsum, matrimonium contrahatur, dirimitur, sicut patet de illis qui contrahunt in aliquo gradu consanguinitatis ab Ecclesiâ prohibito: * ergo cõ seruare votu sit præceptum diuinum, vbi, q̄ qui contra votu, matrimonium contrahit, ex hoc matrimonium sit dirimendu.

¶ Præterea, In matrimonio potest hō vti carnali copula sine peccato: sed ille q̄ facit votu simplex castitatis, nū quā potest carnaliter vxori cõmisceri sine peccato: ergo votu simplex matrimonium dirimit. Probatio media cõstat, q̄ ille q̄ post votu simplex continet, nūc matrimonium contrahit, peccat mortaliter, q̄ s̄m Hieronymu, * virginitatem vouentibus non solu nubere, sed velle nūbere damnable est: sed cõtractu matrimonij non est ergo q̄ primo carnaliter cõmissetur vxori, mortaliter peccat, & eadē rōne oībus alijs vicibus, quia peccatum primo cõmissum non potest excusari à peccato sequenti.

¶ Præterea, Vir & mulier in matrimonio debent esse pares, p̄cipue quantum ad carnalem copulam: sed ille q̄ votu simplex continentia facit, nunquam potest petere debitum sine peccato, quia hoc est manifestu cõtra votum continentia, ad quam ex voto tenetur: ergo nec reddere potest sine peccato.

SED CONTRA, est quod Clemens Papa * dicit, dum, sed votum simplex impedit matrimonium contrahere non dirimit contractum.

RESPONDEO dicendum, q̄ p̄ hoc res aliqua definit esse in potestate aliquius, per q̄ transit in potestatem alterius. Promissio autem aliquius rei non transiit in diuinum eius, cui promittitur, & iō non ex res illa esse in potestate sui: cum ergo in voto simplici nectam Deo seruanda facta, post votu simplex adhuc iudicare, scilicet vxori, in qua datione sacramentum matrimonij constituit, * q̄ indissolubile est. Et propter hoc votum simplex, quāvis impediatur matrimonium contra

hendum, quia peccat contrahens matrimonium post votum simplex continentia: tamen quia verus contractus est, non potest matrimonium per hoc dirimi.

AD PRIMVM ergo dicendu, q̄ votum est fortius vinculu, q̄ matrimonij, quātu ad id cui, & ad q̄ obligat, quia per matrimonium obligatur hō vxori ad redimensione debiti, sed per votum, deo, ad continentia. Tamen quantum ad modum ligadi, matrimonium est fortius vinculu, quam votum simplex, quia per matrimonium traditur æqualiter vir in potestatem vxoris, non autem per votum simplex, vt dictum * est. Porro autem est semper conditio possidentis: sed quātum ad hoc similis modo obligat votum simplex sicut sponsalia, vnde de propter votum simplex sunt sponsalia dimittenda.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ præceptum prohibens matrimonium inter consanguineos, non habet, in quantum est præceptu Dei vel ecclesiæ, q̄ dirimat matrimonium contrahendu, sed in quantum facit q̄ consanguineu corpus nō possit transire in potestatem consanguinei: hoc autem nō facit p̄ceptum prohibens matrimonium post votu simplex, vt ex dictis * patet. & iō rō nō sequitur, ponitur enim per causā quod non est causā.

AD TERTIVM dicendu, q̄ ille q̄ contrahit matrimonium p̄ verba de presenti post votum simplex, non potest cognoscere vxore suā sine peccato mortali, q̄ adhuc reitatur sibi facultas implendi votu continentia ante matrimonij cõsummatu: sed postquā matrimonium cõsummatu est, est sibi i factu illicitu non reddere debitū vxori exigenti: ex culpa sua: & iō ad hoc obligatio voti nō se extendit, vt ex p̄dictis * patet, tñ dēt p̄ lamentu poenitentia; recompeniare per continentia nō seruata.

AD QVARTVM dicendum, q̄ quantum ad ea, in quibus non est factus impotens votum cõtinentia, seruari, adhuc post contractu matrimonij obligatur ad seruandum, p̄ q̄ mortua vxore tenetur totaliter continere: & q̄ ex matrimonij vinculo nō obligat ad debitū petendu: & iō non potest petere debitū sine peccato, quāvis possit sine peccato reddere debitū exigenti postquā obligatus est ad hoc p̄ carnalē copulā p̄cedentē. hoc autem intelligendu est, siue mulier expresse petat, siue interpretatiue, vt q̄ mulier verecunda est, & vir sentit eius voluntatē de redditione debiti, tunc, n. sine peccato reddere potest, & p̄cipue, si el timet de periculo castitatis. Nec obstat q̄ nō sunt partes matrimonij acta, quia qui libet potest hoc quod suum est, abrenunciare. Quidam tñ dicunt, quod potest & petere & reddere, ne nimis onerosum reddatur matrimonium vxori semper exigenti expresse, s. cum enim timetur de periculo castitatis, exigente vxore interpretatiue, reddere potest.

ARTICVLVS II.

Verum votu solenne dirimat matrimonium iam contractu.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vbi, q̄ nec votum solenne dirimat matrimonium iam contractu: quia sicut Decret. * dicit, apud Deū nō min⁹ obligat votu simplex, quā solenne: sed matrimonium acceptatione diuina stat & dirimit: ergo cõ votu simplex nō dirimat m̄rimonij, nec votu solenne dirimit poterit.

¶ Præterea, Votum solenne non additū validum robur supra votu simplex, sicut iuramentum: sed votu simplex, et iuramento superueniente, nō dirimit matrimonium contractu: ergo nec votum solenne.

¶ Præterea, Votum solenne nihil habet quod non possit votu simplex habere: quia votum simplex possit habere scandalum, cū possit esse in publico, sicut & solenne, similiter & Ecclesiā possit & deberet statuere q̄ votum simplex dirimat matrimonij contractu, vt multa peccata vitarentur: ergo quā ratione votu simplex non dirimit matrimonium, nec votum solenne dirimere dēt.

SED CONTRA, est quod ille q̄ facit votu solenne, contrahit matrimonium spirituale cum Deo, quod est multo dignius quā materiale matrimonium: sed ma-

Lu. et An
gust. m. ii.
2. de adul-
teris con-
iugis c. 5.
Et de bap-
tismo c. 7
& r. s. & li
br. 5. o. ho.
hom. 5. o.
infra q. 67
† In cor. p.
at.

In cor. p.
& ad 1.

In cor. p.

213

† In Dec.
lib. 4. tit. 6.
c. 6. & in-
cipit Rur
sus.

teriale matrimonium prius contractum, dirimit matrimonium post contractum: ergo & votum solenne.

¶ Præterea. Hoc idem etiam probari potest per multas auctoritates, quæ ponuntur in litera. *

li. 4. Sent.
dist. 38. pa.
rag. B.

RESPONDEO dicendum, quod dicitur, quod sicut votum solenne impedit contrahendum, ita dirimit etiam contractum. Quidam autem assignant pro causa, scandalum: sed hoc nihil est, quia est simplex votum quicquid hæt scandalum, cum sit quicquid quodammodo publicum. Et præterea insolubilitas matrimonii est de veritate vite, quod non est per scandalum dimittenda. Et ideo alii dicunt, quod hoc est per scandalum Ecclesiæ. Sed hoc et non sufficit, quia si hoc Ecclesiæ posset et contrarium statuere, quod non verum. Et ideo dicendum est cum aliis, quod votum solenne ex sui natura habet, quod dirimat matrimonium contra eum inquantum si ipsum homo sui corporis amiserit potestatem in Deo illud ad perpetuam continentiam tradens & ideo non potest ipsum tradere in potestatem uxoris matrimonium contrahendo. Et quia matrimonium quod sequitur tale votum, nullum est ideo tale votum dirimere dicitur matrimonium contractum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod votum simplex, quo ad Deum dicitur non minus obligare, quod solenne, in his quæ ad Deum spectant, sicut est separatio a Deo per peccatum mortale, quia mortaliter peccat frangens votum simplex, sicut solenne, quia uis gratius sit peccat frangere votum solenne: ut sic comparatio in genere accipiat, non in determinata quantitate reatus. Sed quod ad matrimonium, per quod homo homini obligatur: non oportet quod sit a qualis obligationis, et in genere: quia ad quædam obligat votum solenne, & non simplex.

AD SECVNDVM dicendum, quod iuramentum plus obligat ex parte eius ex quo fit obligatio, quod votum: sed votum solenne plus obligat quantum ad modum obligandi inquantum in actualiter tradit hoc, quod promittitur, quod non fit iuramentum. Et ideo non sequitur ratio.

AD TERTIVM dicendum, quod votum solenne habet actualem exhibitionem proprii corporis, quam non habet votum simplex, ut ex dictis patet: & ideo ex insufficienti procedit.

ARTICVLVS III.

Utrum ordo impediatur matrimonium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod ordo non impediatur matrimonium. Quia nihil impedit nisi si a suo contrario: sed ordo non est contrarius matrimonio, cum utriusque sit sacramentum: ergo non impedit ipsum.

¶ Præterea. Idem ordo est apud nos & apud Ecclesiæ Orientales: sed apud Ecclesiæ Orientalem non impedit matrimonium: ergo, &c.

¶ Præterea. Matrimonium significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ: sed hoc præcipue congruit significari in his, qui sunt ministri Christi, sicut ordinati: ergo ordo matrimonium non impedit.

¶ Præterea. Omnes ordines ad spiritualia ordinantur: sed ordo non potest impedire matrimonium nisi ratione spiritualitatis: ergo si ordo impediatur matrimonium, quilibet ordo impeditur quod falsum est.

¶ Præterea. Omnes ordinati possunt Ecclesiastica beneficia habere, & privilegio clericali gaudere æqualiter. Si ergo per hoc ordo matrimonium impedit, quia uxori non potest habere beneficium Ecclesiasticum, nec gaudere privilegio clericali: ut Iurista dicunt, tunc quilibet ordo impeditur deberet, quod falsum est, ut patet per Decretum Alexandri de clericis coniugatis: & sic nullus ordo (ut videtur) matrimonium impedit.

SED CONTRA est, quod Decretum dicit, quod qui in subdiaconatu & alijs superioribus ordinibus uxores accepisse noscuntur, eos uxores dimittere compellatur, quod non esset si esset verum matrimonium.

¶ Præterea. Nullus uolens continentiam potest matrimonium contrahere: sed quidam ordines sunt, qui

habent votum continentie annexum, ut ex litera patet: ergo talis ordo matrimonium impedit.

RESPONDEO dicendum, quod ordo sacer, de sui ratione habet ex quadam congruentia, quod matrimonium impedit: debet, quia in sacris ordinibus constituitur, sacra vasa & sacramenta tractant, & ideo decens est, ut munditia corporalem per continentiam feruent. Sed quod impedit matrimonium, ex constitutione Ecclesiæ habet, tamen aliter apud Latinos, quam apud Græcos: quia apud Græcos, impeditur matrimonium contrahendum, solum ex vi ordinis, se apud Latinos, impedit ex vi ordinis, & ulterius ex voto continentie, quod est in ordinibus sacris annexum: quod est si quod verbo tenens non omittit, ex hoc ipso tamen quod ordine suscipit finem ritum Occidentalis Ecclesiæ, intelligitur emisisse. Et ideo apud Græcos, & alios Orientales, sacer ordo impedit matrimonium contrahendum, non tamen matrimonium prius contractum vsu, penitus enim matrimonium contractum utriusque, quauis non possint matrimonium contrahere: sed apud Occidentalem Ecclesiæ impedit matrimonium & matrimonium vsu, nisi forte ignorante aut contradicente uxore vir ordinem sacrum suscepit, quod hoc non potest esse aliquod præiudicium generari. Quomodo autem ordines sacri distinguuntur a non sacris nunc & in primitiua Ecclesiæ, dictum est. *

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quauis ordo sacer non habet contrarietatem ad matrimonium, inquantum est sacramentum, habet tamen repugnantiam quædam ad ipsum, ratione actus sui, qui spiritualis actus impedit.

AD SECVNDVM dicendum, quod obiectio procedit ex falsis. Ordo enim ubique impedit matrimonium contrahendum, quauis non habet ubique votum annexum.

AD TERTIVM dicendum, quod illi qui sunt in sacris ordinibus constituti significant Christum nobilioribus actibus, prout ex dictis in tractatu de ordine patet, quod illi qui sunt matrimonio coniuncti, & ideo tamen non sequitur, illi qui sunt matrimonio coniuncti, & ideo tamen non prohibentur ordinibus constituti, ex vi ordinis non prohibentur matrimonium contrahere, quia quauis ordines illi deputentur ad aliqua spiritualia, non tamen immediate habent accessum ad tractandum sacra, sicut illi qui sunt in sacris ordinibus. Sed finis status Occidentalis Ecclesiæ matrimonium vsu executionem ordinis non facit impedire, propter seruandam maiorem honestatem in officiis ecclesiæ: & quia aliquis ex beneficio ecclesiastico teneatur ad executionem ordinis, & ex hoc ipso, privilegio clericali gaudet, ideo hoc apud Latinos clericis vxoribus aufertur: Et per hoc patet solutio ad vltimum.

ARTICVLVS IIII.

Utrum ordo sacer matrimonium possit superueniri.

AD QVARTVM sic proceditur. Vbi, quod matrimonium ordo sacer superuenire non possit. Quia forius iudicatur minus fortis, sed fortius est vinculum spirituale, quam corporale: ergo si matrimonio iunctus ordine suscipiat, præiudicium generabitur uxori, ut non possit debiti exigere, cum ordo sit vinculum spirituale & matrimonium, corporale: & sic videtur, quod non possit alii ordine sacrum suscipere post matrimonium contractum.

¶ Præterea, post matrimonium consummatum, unus coniugum sine alterius consensu non potest continentiam vxori vouere, sed ordo sacer habet votum continentie: ergo si vir ordinem sacrum inuita uxore acciperet, cogit vxor suam continentiam seruare, quod non potest alteri nubere viuente viro.

¶ Præterea, etiam ad tempus, non potest vir vacare orationi sine consensu uxoris, ut habetur prima ad Cor. 7. sed apud Orientales illi qui sunt in sacris constituti tenentur ad continentiam tempore, quo exequuntur officium, ergo nec ipsi possunt ordinari sine consensu uxorum, & multo minus Latini.

¶ Præterea, Vir & uxor ad paria iudicantur, sed sacerdos Græcus defuncta uxore sua, non potest alteram ducere: ergo nec uxor defuncto viro. Sed non potest sibi aufertur.

Ar. 1. huius
quæst.

214.
Tho. 4. dist.
37. q. 1. ar.
7. & seq.

4. Dec.
lib. 3. tit. 3.
ca. quodam
rem. & ca.
ex parte.
1. Dec.
lib. 3. tit. 3.
cap. 1.

Dec. dist.
27. cap. 29.

215

similiter
habet in
epist. 10. in
epist. 10. in
epist. 10. in
epist. 10. in

auferri facultas nubendi post mortē viri, per viri actū : ergo vir nō potest suscipere ordines post matrimonium.

¶ 5 Præterea, Matrimonium, quantum opponitur ordini, tantum e conuersio sed ordō præcedens impedit matrimonium sequens: ergo, &c.

S E C O N D R A, Religio nō tenetur ad continentiam, sicut illi qui sunt in sacris ordinibus: sed post matrimonium potest aliquis religionem intrare, desinens a vi^a continentie vxore: ergo & ordinē suscipere.

¶ Præterea, Aliquis potest fieri seruus hominū post matrimonium: ergo & seruus Dei, p. susceptionē ordinis.

R E S P O N D E o dicendum, q. matrimonium nō impedit ordinis sacri susceptionē; q. si matrimonio iunctus ad sacros ordines accedat, etiā reclamante vxore, nihilominus charāderem ordinis suscipit, sed executione ordinis caret. Si autem volente vxore, vel ipsa desinens recipit ordinem & executionem.

A D P R I M V M ergo dicendum, q. vinculum ordinis soluit vinculum matrimonij ratione redditionis debiti, ex qua parte habet repugnantiā ad matrimonium, ex parte eius qui suscipit ordinem, quia nō potest petere debitum, nec vxor ei tenetur reddere: nō tamē soluit ex parte alterius, quia ipse tenetur vxori debitum reddere, si nō possit eam inducere ad continentiam.

A D S E C V N D V M dicendum, q. si vxor fiat, & de eius cōsensu vir ordinem sacrum susceperit, tenetur perpetuum continentiam vouere: nō tamē tenetur religionē intrare, si sibi nō timeat de periculo caritatis p. hoc quod vir eius solene votum emisit. Secus autē esset si emisisset votum simplex. Si autem sine eius consensu susceperit, nō tenetur, quia ex hoc nullum sibi pradiuicium generatur.

A D T E R T I V M dicendum, q. sicut probabilius vī (quāvis quidā contrariū dixerint) etiam Graci nō debent accedere ad sacros ordines sine cōsensu vxorū: q. ad minus t. porē ministerij sui fraudarentur debiti redditione, quo fraudari nō possunt s. m. ordinē iuris, si eis cōradicētib^{us} aut ignōtib^{us} vī ordines susceperint.

A D Q V A R T V M dicendum, q. sicut dicitur eo ipso quod mulier consentit apud Gracos quod vir suis ordine suscipiat, obligat se ad hoc, quod ipsa in perpetuum alteri nō nubat, q. significatio matrimonij nō tenetur, q. in matrimonio, sacerdotis præcipue, exigitur: si autē sine cōsensu eius ordinatur, nō vī ad hoc tenetur.

A D Q V I N T V M dicendum, quod matrimonij habet pro causā nostrum consensum, nō autē ordō: sed habet causā sacramentalē d. terminatā a Deo: & ideo matrimonium potest impediri ex ordine præcedente quod nō fit verum matrimonium; nō autē ordō ex matrimonio quod nō fit verus ordō, q. sacramentū viri autē ē immutabilis, sed act^{us} humani possunt impediri.

QVÆSTIO LIIII.

De impedimento consanguinitatis, in quatuor articulis diuisa.

DE I N D E considerandum est de impedimento consanguinitatis.

¶ Circa quod quaruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum consanguinitas cōuenienter à quibuscumque definitur.

¶ Secundo, vtrum cōuenienter distinguatur per gradus & lineas.

¶ Tertio, vtrum de iure naturali matrimonium impediat secundum aliquos gradus.

¶ Quarto, vtrum gradus impediētes matrimonij possint per statutum Ecclesiæ determinari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum definitio consanguinitatis sit compens.

AD P R I M V M sic proceditur. Videtur, quod definitio consanguinitatis quā quidam ponūt, sit incompetens, scilicet: Consanguinitas est vinculum. Supple. 3. Rar. S. Thomæ.

culū ab eodē stirpe descendentiū carnali propagatione contractū. Oēs. n. hoīes ab eodē stirpe, carnali propagatione descendunt, scilicet ab Adam: si ergo recta esset p̄dicta definitio consanguinitatis, oēs homines essent ad inuicem consanguinei, quod falsum est.

¶ 2 Præterea, Vinculū nō potest esse nisi aliquorū ad inuicem cōuenientium, quia vinculū vnit: sed eorum qui descendunt ab vno stirpe, nō est maior cōuenientia ad inuicem, q. aliorum hominū, cum cōueniant specie, & differant numero, sicut & alij hoīes: ergo consanguinitas nō est aliquid vinculum.

¶ 3 Præterea, Carnalis propagatio s. m. Philoso. fit de superfluo alimēti. sed tale superfluum magis habet cōuenientiam cum rebus comestis, cum quibus in substantia cōuenit, q. cū eo qui comedit: quod ergo nō nascatur aliquid vinculū consanguinitatis eius qui ex femine nascitur ad res comestib^{us}, nec ad generatū ex carnali propagatione nascetur aliquid propinquitatis vinculū.

¶ 4 Præterea, Gene. 29. Labā dixit ad Iacob, Os meū es, & caro meatione eoz nar. oīs qui ex ear inter eos: ergo talis propinquitas magis debet dici carnalitas, q. consanguinitas.

¶ 5 Præterea, Carnalis propagatio est communis hominibus & animalibus: sed in animalibus nō contrahitur ex carnali propagatione consanguinitatis vinculum: ergo nec in hominibus.

R E S P O N D E o dicendum, q. s. m. Philo in 8. Ethic. Oīs amicitia in aliqua cōmunicatione consistit: et q. amicitia, l. gatio hinc vno quodam est, ideo cōmunicatio, quæ est amicitie causa, vinculum dicitur: & ideo s. m. quālibet cōmunicatione dēuoniamantur aliqui quā colligati ad inuicem: sicut dicuntur cōiuncti, q. habent politicā cōmunicationē ad inuicē, & cōmilitones, q. cōueniunt in militari negotio. Et eodē modo illi, qui cōueniunt in naturali cōmunicatione dicuntur cōsanguinei: & ideo in p̄dicta definitione ponitur quāli consanguinitatis genus, vinculū, quāsi subiectū, p̄sonæ descendentes ab vno stirpe, quāsi est huiusmodi vinculū, quāsi principiū, carnalis p̄pagatio.

A D P R I M V M ergo dicendum, q. virtus actiua nō recipitur s. m. eandem perfectionem in infirmo, secundum quam est in principali agente: & quia omne motum mouens, est instrumentum, inde est q. virtus primī motoris in aliquo genere per multa media deducta tandē deficit, & puenit ad aliqd quod est motū & nō mouēs. Virtus autē generatrix mouet nō solū quātū ad id q. est speciei, sed et quātū ad id quod est indiuidui, ratione cuius filius assimilatur patri et in accidentibus, & nō solū in natura speciei: nec tamē ista indiuidualis virtus patris ita perfectē in filio est, sicut erat in patre, & adhuc in nepote minus: & sic deinceps debilitatur: & inde est quod virtus illa quādoq; deficit, vt vltra p̄cedere nō possit & q. cōsanguinitas est in quātū multi cōmunicāt in tali virtute. ex vno i. multos p. p̄pagationē deducta, paulatim se cōsanguinitas dirimit, vt Ildorus dicit: & ideo nō oportet accipere stirpē remotū in definitione consanguinitatis, sed propinquū, cuius virtus adhuc maneat in illis q. eo p̄pagant.

A D S E C V N D V M dicendum, q. iam patet ex dictis, q. nō solum cōueniunt consanguinei in natura speciei, sed et in virtute, p̄pria ipsius indiuidui ex vno in multis tradita: ex qua contingit quandoque, q. filius assimilatur nō solum patri, sed auo vel remotis parentibus, vt dicitur libro. 8. de Animalibus.

A D T E R T I V M dicendum, quod cōuenientia magis attenditur secundum formā, secundū quā aliqd est actū, q. s. m. materiam, secundum quam est in potentia: quod patet in hoc, quod carbo magis cōuenit cum igne quā cum arbore, vnde abscissum est lignum. Et similiter alientū iam cōuersum in substantiā alii, per virtutem nutritiā, magis cōuenit cum ipso nutritio, quā cum illa re vnde sumptum est nutritiū.

Gg 4 Ratio

* li 3. c. 17.
c. 12.

* referunt
q. c. Con
sanguinitas
* In corpo.
ar. et re sp.
ad primū.

216
Tib. 4. d. 5.
q. 1. q. 1.
ar. 1. c. 12. seq.

Ratio autem procederet secundum opinionem illorum, qui dicebant, quod tota natura rei est materia, & quod forma omnes sunt accidentia quod falsum est.

AD QVARTVM dicendum, quod illud quod proxime conuertitur in semetipsum, est sanguis: ut probatur in 15. de Animalibus: & per hoc vinculum quod ex propagatione carnali contrahitur carnaliter: conuenientius dicitur consanguinitas, quam carnalitas: & quod aliqui vnus consanguineus dicitur esse caro alterius: hoc est in quantum sanguis, qui in semetipsum, aut in membra conuertitur, est portio caro, & os.

AD QVINTVM dicendum, quod quidam dicunt quod ideo consanguinitas vinculum contrahit inter homines ex carnali propagatione, & tamen non inter alia animalia: quia quicquid est de veritate humanae naturae in omnibus hominibus, fuit in primo parente: quod non est de alijs animalibus sed est homo consanguinitas matrimonij nunquam dirimi potest. Prædicta autem positio in secundo libro, distinctione 20. improbat est. Unde dicendum, quod hoc ideo contingit quia animalia non coniunguntur ad amicitiam unitatem per propagationem multorum ex vno parente proximo, sicut est de hominibus, ut dictum est.

li. 2. Sententia
dist. 20.

In eo r. ar.

217

ARTICVLVS II.

Utrum consanguinitas conuenienter distinguatur per gradum et lineas.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod consanguinitas inconuenienter distinguatur per lineas & gradus. Dicitur enim linea consanguinitatis esse ordinata collectio personarum, consanguinitate coniunctarum ab eodem stipite descendantium, diuersos continens gradus: sed nihil est aliud consanguinitas, quam collectio tantum personarum: ergo linea consanguinitatis est idem quod consanguinitas. Nihil autem debet distinguere per seipsum: ergo consanguinitas non conuenienter per lineas distinguitur.

¶ 2. Præterea, illud, secundum quod diuiditur aliquid commune, non potest poni in definitione communis: sed descendens ponitur in definitione prædictæ consanguinitatis: consanguinitas ergo non potest diuidi per lineam ascendendum, descendendum, & transversalium.

¶ 3. Præterea, definitio lineæ est, quod sit inter duo puncta: sed duo puncta non faciunt nisi vnum gradum: ergo vna linea habet tantum vnum gradum, & ita eadem ratione videtur quod non debeat fieri diuisio consanguinitatis per lineas & gradus.

¶ 4. Præterea, Gradus definitur esse habitudo distantiarum personarum, quia cognoscitur quanta distantia personarum inter se distat: sed quod consanguinitas sit propinquitas quæ, distantia personarum consanguinitati opponitur magis, quam sit eius pars: ergo per gradum consanguinitas distingui non potest.

¶ 5. Præterea, si consanguinitas per gradus distinguitur & cognoscitur, oportet quod illi qui sunt in eodem gradu sint æqualiter consanguineis: sed hoc falsum est, quia propinquus & eiusdem propinquus sunt in eodem gradu: non tamen sunt æqualiter consanguinei: ut Decretum dicit: ergo consanguinitas non recte distinguitur per gradus.

¶ 6. Præterea, in rebus ordinatis quolibet additum alteri facit alium gradum, sicut quilibet vnitas addita facit aliam speciem numeris: sed persona addita personæ non semper facit gradum alium consanguinitatis, quia in eodem gradu consanguinitatis est pater & pater, vnus qui adiungitur: ergo non recte per gradus consanguinitas distinguitur.

¶ 7. Præterea, inter duos propinquos semper est eadem consanguinitas, propinquitas, quia æqualiter distat vnus extremorum ab alio, & e contra: sed gradus consanguinitatis non inuenit semper idem ex vtraque parte, cum quilibet vnus propinquus sit in tertio & alius in quarto gradu: ergo consanguinitas propinquitas non potest sufficienter per gradus cognosci.

RESPONDEO dicendum, quod consanguinitas est quædam propinquitas in naturali communicatione fundata secundum actum generationis quia natura propagatur, unde secundum Philosophum in 8. Ethic. ista communicatio est triplex. Vna secundum habitudinem principij

ad principatum, & hæc est consanguinitas patris ad filium. Unde dicitur, quod parentes diligunt filios ut suorum aliquid existentes. Alia est secundum habitudinem principij ad principium, & hæc est filij ad patrem: unde dicitur, quod filij diligunt parentes ut ab illis existentes. Tertia est secundum habitudinem eorum, qui sunt ab vno principio adinuicem, sicut fratres dicuntur ex eisdem nasci, ut ipse ibidem dicitur: & quia punctus motus lineæ facit, & per propagationem quodammodo pater descendit in filium: ideo secundum istas habitudines, tres lineæ consanguinitatis sunt: scilicet linea descendenti, secundum primam habitudinem; linea ascendenti, secundum secundam; linea transversalis secundum tertiam. Sed quia propagationis motus non quiescit in vno termino, sed ultra progreditur: ideo contingit quod patris est accipere patrem, & filij filium, & sic deinceps: & secundum diuersos progressus diuersi gradus in vna linea inueniuntur: & quia gradus cuiuslibet rei est pars alius rei, gradus propinquitatis non potest esse vbi non est propinquitas: & ideo identitas & nimia distantia graduum consanguinitatis tollit, quia nullus est vbiusque propinquus, sicut nec sibi similis: per hoc nulla persona per seipsum facit aliquem gradum, sed comparata alicui personæ, gradum facit ad ipsam. Sed tria diuersa est ratio computandi gradus in diuersis lineis. Gradus n. consanguinitatis in linea ascendenti, & descendenti contrahitur ex hoc, quod vna persona ex alia propagatur eorum inter quos gradus consideratur: & ideo, secundum computationem canonicam & legalem, persona qui primo in progressu propagationis occurrit, vel ascendendo, vel descendendo, distat ab aliquo, puta a Petro, in primo gradu, ut pater & filius: qui autem secundo vtrunque occurrit, distat in secundo gradu, ut auus & nepos, & sic deinceps. Sed consanguinitas, quæ est eorum qui sunt in linea transversali, contrahit non ex hoc, quod vnus eorum ex alio propagatur, sed quia vterque propagatur ex vno: & ideo debet gradus consanguinitatis in hac linea computari per comparationem ad vnum principium ex quo propagatur. Sed secundum hoc est diuersa computatio canonica & legalis, quia legalis computatio attendit descensum a communi radice ex vtraque parte: sed canonica, tantum ex altera, ex illa. scilicet ex qua maior numerus graduum inuenitur. Unde secundum legalem computationem frater & foror, vel duo fratres attinent sibi in secundo gradu, quia vterque a radice communi distat per vnum gradum: & similiter filij duorum fratrum distat a se inuenit in quarto. Sed secundum computationem canonicam duo fratres attinent sibi in primo gradu, quia neuter eorum distat a radice communi nisi per vnum gradum: sed filius vnus fratrum distat ab altero fratre in secundo gradu, quia tamen distat a communi radice: & ideo secundum computationem canonicam quæto gradu distat quis ab aliquo gradu superiori, tanto distat a quolibet descendente ab ipso, & nunquam minus: quia per quod vnus quodque, tale, illud magis. Unde & si filij descendentes a communi principio conueniunt cum aliquo, ratione principij communis, non possunt propinquiores esse descendenti ex alia parte, quam sit primus principij cui propinquum. Aliquando tamen plus distat aliquis ab aliquo descendente a communi principio, quam ipse distat a principio, quia ille forte plus distat a communi principio, quam ipse: & secundum remotionem distat oportet consanguinitatem computari.

AD PRIMUM dicendum, ergo dicendum, quod obiectio ista, procedit ex falsis. Consanguinitas n. non est collectio, sed relatio quædam aliarum personarum adinuicem, quarum collectio lineam consanguinitatis facit.

AD SECVNDVM, dicendum, quod descendens consanguinitatem lineam, quia carnalis propagatio, ex quo vinculum consanguinitatis trahitur, descendens quidam est: sed descendens talis, scilicet a persona cuius consanguinitas queritur, lineam descendenti facit.

AD TERTIVM dicendum, quod linea dupliciter accipitur potest. Aliquando proprie, pro ipsa dimensione, quæ est prima species quantitatis continua: & sic linea recta continet

Ar. r. bus
q. ar. 2.

In Decretis
lib. 3. q. 5.
c. c. Porro

Ar. p. ar.

¶ Inet tñ duo puncta in actu, q̄ terminant ipsam, sed in potentia, in finita quorū quolibet signato i actu linea diuiditur, & sunt duę lineę. Aliquid verò linea sumitur pro his q̄ linealiter disponuntur, & fm hoc assignat in numeris linea & figura, prout vnitas p̄ vnit, & ponitur in aliquo numero. & sic quilibet vnitas adiecta gradum facit in tali linea, & similiter est de linea consanguinitatis: vnde vna linea continet plures gradus.

AD QVARTVM dicendum, q̄ sicut similitudo non potest esse, vbi non est aliqua diuersitas, ita p̄pinq̄uitas non est, vbi non est aliqua distantia: & ideo distantia q̄libet non opponitur consanguinitati, sed talis distantia quę consanguinitatis propinq̄uitatem excludit.

AD QVINTVM dicendum, q̄ sicut albedo dī maior dupliciter vno mō ex intensiōe ipsius qualitatīs. Alio mō ex quantitate superficiē: ita consanguinitas dī, maior vel minor dī dupliciter vno mō intensiōe, ex ipsa natura consanguinitatis, alio mō quasi dimēsiōe: & sic quantitas consanguinitatis mēsurat ex p̄sonis. Iter quas consanguinitatis p̄pagatio p̄cedit, & hoc secundo mō gradus consanguinitatis distinguunt, & iō cōtingit q̄ aliquorū duorū, q̄ sunt i eodē gradu consanguinitatis respectu alius, cuius p̄sona vnus est sibi magis consanguineus, q̄ alius, considerando primā quantitatem consanguinitatis: sicut pater & frater atq̄ alii in primo gradu consanguinitatis, q̄ ex neutra parte incidit aliqua p̄sona mediana, tñ intensiō loquendo, magis attingit alieui p̄sona pater suus, q̄ frater, q̄ frater nō attingit ei, nisi inquantum tñ est ex eodē patre: & iō quāto aliquis est propinq̄uior tñ est ex eodē patre: & consanguinitas descendit, tantō est cōi principio, a quo consanguinitas descendit, tantō est magis consanguineus, quīs non sit in propinq̄uiori gradu, & fm hoc propatruus est magis consanguineus alieui dī, q̄ pronepos eius, quamuis sint in eodem gradu.

AD SEXTVM dicendum, q̄ quamuis pater & patruus sint in eodē gradu respectu radicis consanguinitatis, q̄a vterque distat vno gradu ab auctō respectu eius, cuius consanguinitas q̄ritur, non sunt in eodē gradu, q̄ pater est in primo gradu, patruus autē non potest esse propinq̄uior, quam in secundo, in quo est auus.

AD SEPTIMVM dicendum, q̄ semper duę p̄sonę i æqua numero graduū distāt a se iuncte, & quīs q̄nq̄: nō æquali numero graduū distāt a cōi principio, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS III.

Verum consanguinitas de iure naturali impedit matrimonium.

AD TERTIVM q̄ p̄cedit, videt, q̄ consanguinitas de iure naturali nō impedit matrimonium. Nulla n. mulier pōt esse p̄pinq̄uior viro, q̄ Eva fuit Adā a qua dixit Ge. 2. Hoc nūc os ex ossib⁹ meis, & caro dī carnis meę: sed Eva fuit mīstronem cōiūcta Adā: ergo consanguinitas, nulla, quantum est de lege naturę, matrimonium impedit.

¶ Præterea, Lex naturalis eadē est apud oēs: sed apud barbaras nationes nulla p̄sona coniuncta consanguinitate, a matrimonio excluditur: ergo consanguinitas, quantum est de lege naturę, matrimonium non impedit.

¶ Præterea, Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, vt dī in principio Digest. t. sed alia brutia est cū matre coeunt: ergo nō ē de lege naturę, q̄ aliquis p̄sona a matrimonio p̄p consanguinitate repellat.

¶ Præterea, Nihil impedit matrimonium, q̄ nō cōtrarietati alicui bono matrimonij: sed consanguinitas nō cōtrarietati alicui bono matrimonij: ergo non impedit ipsum.

¶ Præterea, Eorū q̄ sunt magis propinq̄ui, & similia melior, & firmitior est coniunctio: sed matrimonium q̄dā coniunctio est, cū ergo consanguinitas sit propinq̄uitas, quædam matrimonium non impedit, sed magis vnitas.

SED CONTRA, Illud quod impedit bonū prolis, ē matrimonium impedit fm legem naturę: sed consanguinitas impedit bonū prolis: quia vt in littera ex verbis Grego, q̄ habetur, experimento didicimus ex tali coniugio sobolum non posse succrescere: ergo consanguinitas,

secundum legem naturę matrimonium impedit.

¶ Præterea, Illud q̄d habet natura humana in prima sui conditione, est de lege naturę: sed a prima sui conditione hoc habuit humana natura, q̄ p̄tē mater a matrimonio excluderent: q̄d patet p̄ hoc q̄d dicitur Gene. 2. Propter hoc relinquit hō patrē & matrē q̄d non pōt intelligi quātū ad cohabitationē, & sic oportet, q̄ intel ligat quantū ad matrimonij cōiūctionē: ergo consanguinitas impedit matrimonium fm legem naturę.

RESPONDEO dicendum, q̄ in matrimonio aliquid contra legem naturę esse dicit per quod in matrimonio redditur incompetens respectu finis, ad quē est ordinatum: finis autē matrimonij per se & primo est bonū prolis, quod quidem per aliquā consanguinitatē, si inter patrē & filiā, vel filium & matrē impedit, nō quidē vt totaliter tollat, q̄ filia ex femine patris potest prole s̄ suscipere, & simul cū patre nutrire & instruere, in quibus bonū prolis consistit, sed vt non conuenient, modo fiat inordinatum, n. ē t̄ q̄ filia patri, per matrimonij iungat in sociā, cā gñandē prolis & educandę, quā oportet per oīa patri esse subiectā, velut ex eo p̄cedente: & ideo de lege naturali est, vt pater & mī a matrimonio repellant, & magis ē mater, quam pater: q̄ magis reuerentia q̄ debet parentib⁹, derogat, q̄ filius natrem quam filius pater filia ducat in vxorem, cū vxor viro aliquatiter debeat esse subiecta. Sed finis matrimonij secundarius per se est concupiscentiæ repressio, q̄ alias de periret si quilibet consanguineus posset in matrimonium duci, q̄a magnus concupiscentiæ aditus p̄beretur, nisi inter illas p̄sonas quas oportet in eadē dō nō conuersari, ēēt carnalis copula interdicta, & ideo lex diuina nō solum patrē & matrē excludit a matrimonio, sed et alias coniūctas p̄sonas, quas oportet simul conuersari, & quæ dōbēt inuicē altera alterius pudicitia custodire, & hanc cām assignat diuina lex dicēs, *Nē reueles turpitudinem talis vel talis, quia turpiter tua est. Sed per accedens finis matrimonij est confortatio hominū & amicitia multiplicatio, dū homo ad consanguineos vxoris sicut ad suos se hēt: & ideo huic multiplicationi amicitia p̄iudiciū fieret, si aliquis sanguine coniuncta vxorē duceret, quia ex hoc noua amicitia per matrimonium nulli accresceret: & ideo fm leges humanas, & statuta ecclesię plures consanguinitatis gradus sicut a matrimonio separati. Sic ergo ex dictis patet, q̄ consanguinitas quantum ad aliquas p̄sonas impedit matrimonium de iure naturali; quantum ad aliquas de iure diuino, & quantum ad aliquas, de iure per homines instituto.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ Eva quamuis ex Adam prodiit, non tamen fuit filia Adę, quia non prodiit ex eo per modum illum, quo vir natus est generare sibi simile in sp̄e, sed operatione diuina, qua ita potuit ex cocta Adę fieri vn⁹ equus, sicut facta est Eva. Et ideo non est tanta naturalis conuenientia Euz ad Adam sicut filia ad patrē, nec Adā est naturale principium Euz sicut pater filia.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ non procedit ex lege naturali, q̄ aliqui barbari parentibus carnaliter commisceantur, sed ex concupiscentiæ ardore, qui legem naturę in eis obfuscat.

AD TERTIVM dicendum, q̄ coniunctio matrimonij & fornicatio esse de iure naturali, quia natura hoc alia docuit, sed hanc coniunctionem diuersa animalia, diuersimodē docuit, secundum diuersas eorum conditiones, commixtio autem carnalis ad parentes derogat reuerentię, quę eis debetur. Sicut n. parentibus indidit natura sollicitudinem filijs prouidendi, ita indidit aliis reuerentiam ad parentes, nulli autem generi aialium, indidit sollicitudinem aliorum aut reuerentiam parentum i omne tempus, nisi hōi: alii autem aialibus plus & minus, secundum quod magis vel minus necessaria sunt vel filij parentibus, vel parentes filijs. Vnde ē i quibusdam aialibus abhorret filius cognoscere matrē

† Alias cōcipere,

† Habetur Locus. 18.

* In p̄a. senti corp.

li. 9. d. hif.
an. m. c. 47

In cor. ar.
Ar. i. h. u.
ius q. ad 5
In cor. h. u.
ius art.

caraliter, quando manet apud ipsum cognatio matris & reuerētia quā ad ipsam. Vt recitat Philo. in 8. d. Aia lib^o, de camelo, & equo. Et q. oēs honesti mores aialū in hoibz cōgregati sunt naturaliter, & pfectus q̄ i alijs pp hoc hō naturaliter abhorret cognoscere carnaliter nō solū matrē, sed et filiā, qd̄ est adhuc minus cōtra natura, vt dicitur * et, & iterū i alijs aialibz ex p̄pagatio ne carnis nō contrahitur consanguinitas, sicut i hoibz, vt dicitur * et, & ideo nō est similis ratio.

AD QVARTVM dicendum, q̄ iam pater ex dictis quomodo consanguinitas coniugum bono matrimonij contrarietur: vnde ratio procedit ex falsis.

AD QVINTVM dicendū, q̄ nō est iconueniēs duarū vnionū vna ab altera īpediri, sicut vbi est identitas, non est similitudo: & similiter consanguinitatis vinculum, potest īpedire matrimonij coniunctionem.

A R T I C V L V S I I I .

Utrum consanguinitatis gradus in matrimonium impediens potuerit taxari ab Ecclesia.

AD QVARTVM sic proceditur. vñ, q̄ consanguinitatis gradus matrimonij īpediēs nō potuerit taxari ab ecclesia vsq; ad quartū gradum. Quia Mat. 19. dñ. Qd̄ Deus cōiunxit hō nō separet: sed illos q̄ cōiunguntur infra quartū cōsanguinitatis gradū, Deus cōiunxit: non n. diuina lege eorū coniunctio prohibetur: ergo nec debet humano statuto separari.

¶ 2 Præterea, Matrimonij est sacramentū, sicut & Baptismus: sed nō possit ex statuto Ecclesiæ fieri, q̄ ille q̄ ad baptismū accedit, nō acciperet characterē baptismalē, si ex iure diuino eius capax sit: ergo nec ecclesiæ statutum facere pōt q̄ matrimonij nō sit iter illos, q̄ per ius diuinum matrimonialiter coniungi nō prohibent.

¶ 3 Præterea, Ius positū nō pōt ea q̄ sunt naturalia remouere, vel ampliare, sed consanguinitas est naturale viculū, quod quantū est de se, natū est matrimonij īpe dire: ergo Ecclesiā nō pōt aliquo statuto facere, q̄ alig possit mīmonialiter coniungi, vel nō cōiungi, sicut nō pōt facere, q̄ sint consanguinei, vel non consanguinei.

¶ 4 Præterea, Statutū iuris positū debet alig rōnabile cām habere, q̄ fm causam rōnabilem, quam hēt, a iure naturali pcedit, sed causa q̄ assignat de numero gradū, oīno videtur irrationalis, les, cū nulla habeant habitudinem ad causam, sicut q̄ cōsanguinitas prohibeat, vsq; ad quartū gradū, pp quatuor elementa, vsq; ad sextum, pp sex ætates mundi, vsque ad septimum, propter septem dies, qbus tempus omne agit, ergo vñ, q̄ talis prohibitio nullum vigorem habeat.

¶ 5 Præterea, vbi est eadē cā, debet esse idē effectus, sed causa quare consanguinitas īpedit matrimonij, est bonū prolis, repressio concupiscentiæ, & multiplicatio amicitia: vt ex dictis * patet, quæ oī tēpore ne cessaria æqualiter sunt, ergo debuit esse æqualiter oī tpe gradus consanguinitatis matrimonij īpedire, quod non est verū cum mō, vsque ad quartū, antiquius vsque ad septimū gradum matrimonij cōsanguinitas īpedit.

¶ 6 Præterea, vna & eadem coniunctio non pōt esse in genere sacramenti, & in genere stupri. Sed hoc continget, si Ecclesiā haberet præter statutuū diuersum nūmerum ī gradibus īpeditentibus matrimonij sicut si alii qui ī q̄ro gradu, qñ prohibitus fuit coniuncti fuissent, talis coniunctio stuprum esset, sed postmodū eadem cōiunctio, ecclesiā suam prohibitionē reuocāte matrimo nū esset. E conuerso possit accidere, si alig gradus concessit, possent postmodum ab ecclesiā īterdicti: ergo vñ, quod potestas ecclesiæ, non se extendat ad hoc.

¶ 7 Præterea, Ius humanū debet imitari ius diuinū: sed fm ius diuinū, quod i veteri lege continetur, non a qua liter currit prohibitio graduum ī sursum & deorsum, q̄ i veteri lege aliquis prohibebatur accipere ī vxorem sororem patris sui, non tamen filiam fratris. ergo nec mō debet aliqua prohibitio de nepotibz & patrui manere

SED CONTRA est, q̄ dñs dicit discipulis: Qui vos audit, me auert: ergo præceptum ecclesiæ habet firmitatem, sicut pceptū Dei. Sed ecclesiā qñque p̄hibuit, & quandoque cōcessit aliquos gradus, quos lex vñ nō prohibuit: ergo illi gradus matrimonium īpediunt.

¶ Præterea, sicut olim matrimonia Gentilium dispensabantur per leges ciuiles, ita nunc per statuta ecclesiæ: sed olim ciuilibz determinabatur gradus consanguinitatis, qui matrimonium īpediunt, & qui nō, ergo & modo potest hoc fieri per ecclesiā statutuū.

RESPONDEO dicendum, q̄ secundum diuersa tempora inuenitur consanguinitas secundum gradus diuersos matrimonij īpeditisse. * In principio n. humani generis, solus pater & mater ī matrimonio repellentur eo quod tunc temporis erat paucitas hoīum. & oportebat propagationi humani generis maximā curā impendere, vnde non erant remouēdæ nisi illæ personæ, q̄ ad matrimonium incompetentes erant, & quantum ad finem matrimonij principalem, qui est bonum plis, vt dictū * est. Postmodum autē multiplicato gñe humano, per legem Moysi plures personæ sunt exceptæ, quæ iam concupiscentia reprimere incipiebant: vnde vt dicit Rabbi Moyses, Oēs illæ personæ exceptæ sunt a matrimonio, quæ in vna familia cohabitare solent, quia si inter eos licite carnalis copula esse posset, maximum incontinentium libidini præstaret: sed alios consanguinitatis gradus lex vetus permisit imō quodammodo præcepit, n. si de cognatione sua vnusquisque vxorem acciperet, ne successio non confusio esset, quia tunc temporis populus diuinus per successionem generis propagabatur. Sed postmodum in lege noua, quæ est lex spūs & amoris, plures gradus consanguinitatis sunt prohibiti, quia iā per spūalem gratiam non per carnis originem cultus Dei deriuatur & multiplicatur: vnde oportet, vt homines et magis a carnalibz retrahantur, spūalibz vacantes, & vt amor amplius diffundatur. Et ideo antiquitus vsque ad remotiores gradus consanguinitatis, matrimonium īpeditur, vt ad plures per consanguinitatem & affinitatem naturalis amicitia * permaneret: & rōnabiliter vsq; ad septimū gradum, tum quia ultra hoc nō de facili remanebat communis radicis memoria, tum quia septiformi spūs sancti gratia congruebat. Sed postmodū circa hæc vltima tempora restrictum est Ecclesiæ interdictū vsq; ad quartum gradū, quia ultra inutile & periculosum erat gradus cōsanguinitatis prohibere. Inutile quidem, quia ad remotiores consanguineos quasi nullū fœdus maioris amicitia, quam ad extraneos habebat charitate in multorū cordibz frigeſcet. Periculosum autē erat, q̄ concupiscentia & negligentia præualeant, numerosam cōsanguineorum multitudinē hoīes nō satis obseruabāt & sic laqueus dñationis multis iniecebat ex remotiorū graduum prohibitione. Satis et̄ conuenienter vsque ad quartum gradum dicta prohibitio est restricta: tum quia vsque ad quartam generationem homines viuere cū iueuerant, vt sic non possit cōsanguinitas memoria aboleri. vnde Deus in tertiam & quartam generationē peccata parentū se visitaturū i filijs cōminatur: * tum q̄ i qua libet generatione, noua mixtio sanguinis, cuius identitas consanguinitatē facit, fit cū sanguine alieno, & quātum miscetur alteri, tñ receditur a primo, & quia elementa sunt quatuor, quorum quodlibet tanto facilius ē miscibile, quantū est magis subtile, ideo i prima cōmixtione cūanefcit sanguinis identitas, quantū ad primum elementum quod est subtilissimum, in secunda, quantū ad secundum, in tertia, quantū ad tertium. I quarta quantū ad quartum: & sic conuenienter post quartam generationem potest reitari carnalis coniunctio.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ sicut Deus non coniungit illos qui coniunguntur contra diuinū præceptum, ita nec coniungit illos qui coniunguntur cōtra ecclesiæ præceptum, quod habet eandem obligandi efficiaciam quā habet diuinum præceptum.

AD SE

Vide ang.
li. 13. de el.
m. Dei c.
tem. 1.

Ar. præ.
cor. et ang.
de ciuitat.
c. 26. et li.
1.5 cō. fan.
c. 7. tom. 1.
1.6. d. 1.1.
1.9. c. 25.
1.7. d. 1.1.
no. consue.
c. 6. & 17.
1.6. c. 10. 7.
de nuptiis
li. 3. c. 14.
& 15.

* Al. p̄m
tingit.

Exod. 10.

AD SECVNDVM dicendum, qd matrimonium nō tantum est sacramentum, sed etiā est in officiū: & ideo magis subiacet ordinationi ministrorū Ecclesiæ, q̄ baptisimus qui est sacramentum tantum; quia sicut contractus & officia humana determinantur legibus humanis, ita contractus & officia spiritualia, lege Ecclesiæ.

AD TERTIVM dicendū, qd quāvis consanguinitatis vinculum sit naturale, tamē non est naturale, qd consanguinitas carnalē copulā impedit, nisi secundū aliquē gradū, vt dictum est: & ideo Ecclesiā suo statuto nō facit, qd aliqui sint vel nō sint consanguinei, (quia secundū omne tempus æqualiter consanguinei remanent) sed facit, qd carnalis copula sit licita vel illicita, secundū diversā tempora in diversis gradibus consanguinitatis.

AD QVARTVM dicendum, qd tales rationes assignatæ magis dantur per modum adaptationis & congruentiæ, quā per modum causæ & necessitatis.

AD QVINTVM dicendum, quod non est eadem causa secundum diversā tempora gradus consanguinitatis prohibendi: vnde quod aliquo tempore vtiliter conceditur, alio salubriter prohibetur.

AD SEXTVM dicendū, qd statuto non imponit modū præteritis & futuris. Vnde si modō prohiberet quinquē gradus, qd nunc est cōcessus, illi qd sunt in quinto gradu cōiuncti, nō essent separandi. Nullum. n. impedimētū matrimonio superueniens ipsum potest dirimere, & sic cōiunctio quæ prius fuit matrimonii, nunc efficere tur per statutū ecclesiæ stuprū. Et similiter si aliis gradibus concederetur, qd nunc est prohibitus, illa cōiunctio non efficere matrimonialis ex statuto Ecclesiæ ratione primi cōtractus, qd possent separari si vellet, sed tamē possent de nouo cōtrahere, & alia cōiunctio esset.

AD SEPTIMVM dicendū, qd in gradibus consanguinitatis prohibendis Ecclesiā præcipue obseruat rationem amoris, & quia nō est minor ratio amoris ad nepotem, qd ad patrūm, sed etiā maior, quāto propinquior est patri filius, qd filio pater, vt dicitur in 8. Ethic. pp hoc æqualiter prohibuit gradus consanguinitatis in patris & nepotibus. Sed lex vetus in personis prohibendis attendit præcipue cohabitationē contra cōcupiscentiā, prohibens illas personas, ad quas facilius pateret accessus propter mutuam cohabitationē. Magis autē cōsuevit cohabitare nepis patrū, quā amita nepoti, qd filia est idem quasi cum patre, cum sit aliquid eius: sed foror non est hoc modo idem cum fratre, cum non sit aliquid eius, sed magis ex eodem nascitur, & ideo non erat eadem ratio prohibendi * neptem & amitam.

QVAESTIO LV.

De impedimento affinitatis, in vndecim articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimento affinitatis.

¶ Circa quod quaruntur vndecim.

¶ Primo, vtrum affinitas ex matrimonio causetur.

¶ Secundo, vtrum maneat post mortem viri aut vxoris.

¶ Tertio, vtrum causetur ex illicito concubitu

¶ Quarto, vtrum ex sponsalibus.

¶ Quinto, vtrum affinitas sit causa affinitatis.

¶ Sexto, vtrum affinitas habeat per se ipsam gradus.

¶ Septimo, vtrum gradus eius extendantur sicut gradus consanguinitatis.

¶ Octauo, vtrum gradus eius extendantur sicut gradus consanguinitatis.

¶ Nono, vtrum matrimonium, quod est inter consanguineos & affines, semper sit dirimendū per diuortium.

¶ Decimo, vtrum ad dirimendum tale matrimonium, sit procedendum per viam accusationis.

¶ Vndecimo, vtrum in tali causa sit procedendū per testes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ex matrimonio consanguinei affinitas causetur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd ex matrimonio consanguinei affinitas nō causetur, qd propter quod vnumquodque tale, illud ma-

gis: sed mulier ducta in matrimonium nō cōiungitur alicui de cōsanguinitate viri. nisi rōne viri: cum ergo nō fiat viro affinis, nec alicui consanguineorū viri affinis erit.

¶ 2. Præterea, Eorū quæ sunt abinuitē separata, si vni aliqd coniungat, nō oportet pp hoc, qd sit alteri coniunctus: sed consanguinei iam sunt abinuitē separati: ergo nō oportet, qd si aliqua mulier coniungatur alicui viri, propter hoc coniungatur consanguineis eius omnibus.

¶ 3. Præterea, Relationes ex aliquibus vnitionibz innascunt, sed nullā vnitiō sit i cōsanguineis viri p hoc, qd ille duxit vxorē: ergo nō accrescit eis affinitatis relatio.

SED CONTRA, Vir & vxor efficiuntur vna caro: si ergo vir secundum carnem omnibus suis consanguineis attinet, & mulier eadem ratione attinebit eiisdē.

¶ Præterea, Hoc patet per auctoritates in litera adductas.

RESPONDEO dicendum, qd amicitia quādā naturalis in cōmunicatione naturali fundatur: naturalis autem cōmunicatio est duobus modis secundum Philosophum 8. Ethic. Vno modo, per carnis propagationē. Alio modo, per coniunctionē ad carnis propagationē ordinatam. Vnde ipsē fideiūm dicit, qd amicitia viri ad vxorē est naturalis. Vnde sicut persona cōiuncta alteri per carnis propagationē, quoddam vinculum amicitia naturalis facit, ita si coniungatur per carnalē copulam: sed in hoc differt, qd persona coniuncta alicui per carnis propagationē, sicut filius patri, fit particeps eiusdē radicis cōmunis & sanguinis, vnde eodem genere vinculi colligitur filius consanguineus patris, quo patet cōiungebatur, scilicet cōsanguinitate, quamvis secundū aliū gradū propter maiorem distantiā a radice: sed persona cōiuncta per carnalē copulam, non fit particeps eiusdē radicis, sed quasi extrinsecus adiuncta; & ideo ex hoc efficitur aliud genus vineculi, quod affinitas dicitur. Et hoc est quod in hoc versū dicitur:

Mutat nupta genus, sed generat a gradum.

Quia scilicet persona per generationem sit in eodem genere attinentia, sed in alio gradu: per carnalē vero copulam fit in alio genere.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd quamvis causa sit potior effectu, non tamen oportet semper, qd nomē idem effictui & causæ conueniat; quia quandoq; illud quod est in effectu, inuenitur in causa non eodem modo, sed aliorū: & ideo non conuenit causæ & effectu per idem nomen, neq; per eandem rationem, sicut patet in omnibus causis æquiuocē agentibus: & hoc modo coniunctio viri & vxoris est potior, quā cōiunctio vxoris ad consanguineos viri: non autem debet dici affinitas, sed matrimonium, quod est vnitas quædā, sicut homo est sibiip̄ idem, non autem consanguineus.

AD SECVNDVM dicendum, qd consanguinei sunt quodāmodo separati, & quodāmodo cōiuncti; & ratione coniunctionis accedit, qd persona, quā vni cōiungitur, aliquo modo omnibus coniungatur: sed propter separationem & distantiā accedit, qd persona, quā vni coniungitur vno modo, alij coniungatur alio modo, vel secundum aliud genus, vel secundum aliud gradum.

AD TERTIVM dicendum, quod relatio quandoque innascitur ex motu vniūq; extremi, sicut paternitas & filiatio, & talis relatio est realis in vtroque: quandoq; vero innascitur ex motu alterius vniūq; & hoc cōtinuit dupliciter. Vno modo, qd relatio innascitur ex motu vnius sine motu alterius vel præcedente vel concomitante; sicut in creatore & creatura patet, & sensibili & insensibili, & sensibili & insensibili: & tunc relatio est in vno fm rem, & in altero fm rationem tantum. Alio modo quando innascitur ex motu vnius sine motu alterius tunc existente, nō tñ sine motu præcedente; sicut equalitas sit inter duos homines p augmentum vnius, sine hoc qd alius tunc augeatur vel minuat, sed tamē prius ad hanc quantitatem, quā habet, p aliquē motum vel mutationē puenit: & ideo in vtroque extremorū talis relatio.

* Al. vnionibus.
† Al. vnio.

Li. 4. sent.
di. 4. q. 1.

Lib. 8. eth.
cap. 12. d. medio.
† loco citato.

Art. præ.
q. 1. corp.

Li. 8. c. 12.
circa prim.

Al. nepos
homo.

220
Timm. 4.
dist. 41. q.
vnicar. 1.
q. 1. & seq.

relatio realiter fundatur Et similiter est de cōsanguinitate & affinitate, q̄ relatio fraternitatis quā innascit in aliquo puero nato alicui iam procreto, causat quidem sine motu ipsius tunc existere, sed ex motu ipsius præcedere, scilicet generationis eius. Hoc, n. ei accidit, q̄ ex motu alterius sibi tunc talis relatio innascatur. Similiter ex hoc, q̄ ille descendit per generationem propriam ab eadem radice cum viro, provenit affinitas in ipso ad uxorem sine aliqua nova mutatione ipsius.

ARTICVLVS II.

Utrum affinitas maneat post mortem viri aut uxoris.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, q̄ affinitas nō maneat post mortē viri aut uxoris inter cōsanguineos viri & uxoris, q̄ cōstante causa cessat effectus: sed causa affinitatis fuit matrimoniu, q̄ cessat post mortē viri, q̄ tunc soluit mulier a lege viri, vt dicitur Rom. 7. ergo nec affinitas p̄dicta manet.

¶ 2 Præterea, Cōsanguinitas causat affinitatem: sed cōsanguinitas cessat per mortem viri ad cōsanguineos suos: ergo & affinitas uxoris ad eos.

SED CONTRA, Affinitas ex cōsanguinitate causatur: sed cōsanguinitas est perpetuum vinculu, quando personæ viuunt inter quas est affinitas: ergo & affinitas, & ita non soluitur affinitas soluto matrimonio per mortem personæ.

RESPONDEO dicendū, q̄ relatio aliqua definit esse dupliciter. Vno modo ex corruptione subiecti, alio modo ex subtractione causæ: scilicet similitudo esse definit quando alter similis moritur, vel quando qualitas quæ erat causa similitudinis, subtrahit. Sunt autē quædam relationes, quæ habet pro causa actionē vel passionē, aut mori: vt in 5. Metaph. dicitur: quāquā dā causantur ex motu, inquantū aliquid mouetur a se, sicut ipsa relatio quæ est mouentis & moti. Quædā autē inquantū habet aptitudinē ad motū, sicut motum & mobile, dominus & seruus. Quædā autem ex hoc q̄ aliqd prius motum est, sicut pater & filius; nō enim ex hoc quod est generari nunc, adiuuicē dicuntur, sed ex hoc quod est generatū esse, aptitudinem autem ad motum, & ipsum moueri trāsit: sed motū esse, perpetuum est, quia quod factū est, nunquā definit esse factū. Et ideo paternitas & filiatio nunquā destruiuntur per subtractionem causæ, sed solum per corruptionem subiecti per alterutrum exire vtrius. Et similiter dicendum est de affinitate, quæ causatur ex hoc, q̄ aliqui coniuncti sunt, non ex hoc, q̄ coniunguntur. Vnde non dirimitur manentibus illis personis, inter quas affinitas est contracta, quamuis moriatur persona, ratione cuius contracta fuit.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod coniunctio matrimonij causat affinitatem non solum secundum hoc quod est actū coniungi, sed secundum hoc quod est prius coniunctum esse.

AD SECVNDVM dicendum, quod cōsanguinitas non est proxima causa affinitatis, sed cōiunctio ad cōsanguineum, non solum quæ est, sed quæ fuit, Et propter hoc ratio non sequitur.

ARTICVLVS III.

Utrum illicitus concubitus affinitatem causas.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ illicitus concubitus affinitatem non causat. Quia affinitas est quedam res honesta: sed res honesta non causatur ex inhonestis: ergo ex inhonesto concubitu, non potest affinitas causari.

¶ 2 Præterea, Vbi est cōsanguinitas, nō potest ibi esse affinitas, q̄ affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula proveniens, omni carens parietate: sed aliquando cōtingeret ad cōsanguineos & ad seipsum esse affinitatē, si illicitus cōcubitus affinitatē causaret, sicut quādo homo carnaliter cōsanguineā suā incestuose cognoscit: ergo affinitas nō causatur ex illicito cōcubitu.

¶ 3 Præterea, Illicitus cōcubitus est secundū naturam & contra naturā. Sed ex illicito concubitu contra naturā non causatur affinitas, vt iura determinant: ergo nec ex illicito concubitu secundum naturam.

SED CONTRA est, quod adhaerens metritrici, vnū corpus efficitur, vt patet 1. Cor. 6. Sed ex hac causa matrimoniu affinitatem causabat: ergo pari ratione illicitus concubitus.

¶ 4 Præterea, Carnalis copula est causa affinitatis, vt patet per definitionem affinitatis, quæ est talis: Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula proveniens omni carens parietate: sed carnalis copula est etiā in illicito cōcubitu: ergo illicitus cōcubitus affinitatē causat.

RESPONDEO dicendū, q̄ secundum Philosophum in 8. Ethic. coniunctio viri & uxoris dicitur naturalis, principaliter propter prolis productionem, & secundario propter operum communicationem: quorum primum pertinet ad matrimoniu ratione carnalis copulæ; sed secundum, inquantum est quedam societas ad communem vitam. Primum autem horum est inuenire in qualibet carnali copula, vbi est commixtio seminum, quia ex tali copula potest proles prodire, quamuis secunda deest. Et ideo quia matrimoniu affinitatem causat secundum quod erat quedā carnalis cōmixtio, etiā fornicarius concubitus affinitatem causat, inquit h. b. aliquid de carnali cōiunctione.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ in fornicario cōcubitu est aliqd naturale, quod est cōmune fornicationi & matrimonio, & ex hac parte affinitatē causat: aliud est ibi inordinatū, per quod ad matrimoniu diuidit, & ex hac parte affinitas nō causatur. Vnde affinitas semper honesta remanet, quāuis eā aliquo modo sit inhonestas.

AD SEC. NDVM dicendū, q̄ nō est incoueniens relationes ex opposito diuersas eadem inesse ratione diuersiorum. Et ideo potest inter aliquas duas personas esse affinitas & cōsanguinitas, nō solum p̄ illicitū concubitu, sed etiā p̄ licitū, sicut cum cōsanguineus meus ex parte patris duxit in uxore cōsanguineā meā ex parte matris. Vnde quod dicitur in definitione affinitatis inducitur, omni carens parentela, intelligendū est inquantū huiusmodi: n. e tamē sequitur, q̄ aliquis cōsanguineus suū cognoscens si biip̄ sit affinis, quia affinitas, sicut & cōsanguinitas diuersitatem requirit, sicut & similitudo.

AD TERTIVM dicendum, quod concubitus contra naturam nō habet commixtionem seminum, quæ potest esse causa generationis. Et ideo ex tali concubitu non causatur affinitas.

ARTICVLVS IIII.

Utrum ex sponsalibus causetur affinitas.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ ex sponsalibus nulla affinitas causari possit, quia affinitas est perpetuū vinculu: sed sponsalia quodq̄ separantur: ergo nō possunt esse causa affinitatis.

¶ 2 Præterea, Si quis claustrū pudoris alicuius mulieris inuasit & aperuit sed nō puenit ad operis cōsummationē, non contrahitur ex hoc affinitas: sed talis est magis propinquitas carnalis copulæ, q̄ ille qui sponsalia contrahit: ergo ex sponsalibus affinitas non causatur.

¶ 3 Præterea, In sponsalibus non fit nisi quedā sponso futurarum nuptiarum: sed aliquando fit sponso futurarum nuptiarum, & ex hoc non contrahitur aliqua affinitas: sicut si fiat ante septennium, vel si aliquis habens perpetuum impedimentum tollens potentiam coeundi, alicui mulieri spondeat futuras nuptias, aut si talis sponso fiat inter personas, quibus nuptiæ per votum reddantur illicitæ, vel alio quocunq̄ modo: ergo sponsalia non possunt esse causa affinitatis.

SED CONTRA est, quod Alexand. Papa 8. prohibuit mulierem quandam cuidam viro coniungi matrimonio, quia fratri suo fuerat desponsata: quod non esset, nisi per sponsalia affinitas contrahatur: ergo, &c.

RESPON.

221

Li. 5. Met.
Met. 20.

Lib. 8. 2.
Ethic. 8. 2.
ad media.

Arg. 1. in
III. arti.

223

222

In de
lib. 4. m
16. c. 1.

RESPONDEO dicendum, qd sicut sponsalia nō habēt perfectā rationem matrimonij, sed sunt quādā preparatio ad matrimonium, ita ex sponſalibus nō causatur affinitas, sicut ex matrimonio: sed aliquid affinitati simile, quod dicitur publica honestatis iustitia, quæ impedit matrimonij, sicut & affinitas & consanguinitas, & secundū eodē gradus: & definitur sic: Publica honestatis iustitia est propinquitās ex sponſalibus proveniens, robur trahens ex Ecclesiæ institutione pp eius honestatē. Ex quo patet ratio nominis & causā, qā scilicet talis propinquitās ab ecclesiā instituta est pp honestatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sponſalia nō ratione sui, sed ratione eius ad quod ordinantur, causant hoc genus affinitatis, quod dicitur publica honestatis iustitia. Et ideo sicut matrimonium est perpetuum vinculum, ita & prædictus affinitatis modus.

AD SECVNDVM dicendum, qd vir & mulier efficiunt in carnali copula vna caro per commixtionem seminum. Vnde quātuncq; aliq; claustrū pudoris inuadat vel frangat, nisi cōmixtio seminū sequatur, nō contrahitur ex hoc affinitas. Sed matrimonij affinitatem causat, nō solum ratione carnalis copulæ, sed etiā ratione societatis cōiugalīs, secundū quam etiā matrimonij naturale est. Vnde & affinitas cōtrahit ex ipso contrahit matrimonij p verba de præſenti ante carnalem copulam. Et similiter etiā ex sponſalibus, in quibus fit quādā pactio cōiugalīs societatis, contrahitur aliquid affinitati simile; scilicet, publica honestatis iustitia.

AD TERTIVM dicendum, qd omnia impedimenta quæ faciunt sponſalia nō esse sponſalia, nō pmittit ex pactione nuptiarū affinitatē fieri: vnde siue habēs defectū ætatis, siue habēs votū solenne cōtinentiæ, aut aliquod huiusmodi impedimētū, sponſalia de facto cōtrahat, ex hoc nō sequit aliqua affinitas, qā sponſalia nula sunt, nec aliq; affinitatis modus. Si tamē aliquis minor, frigidus vel maleficiatus habēs impedimētū perpetuum ante annos pubertatis post septennij publicā cōtrahat sponſalia cū aliqua adultā, ex tali cōtraçtū cōtrahit publicę honestatis iustitia, qā adhuc nō erat iactu impediendi, cū in tali ætate puer frigidus, & non frigidus quantum ad actum illum sit equaliter impotens.

ARTICVLVS V.

Utrum affinitas sit causa affinitatis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, qd etiā affinitas sit causa affinitatis. Quia Iulius Papa dicit, & habetur 35. quæst. Consanguineam relictam vxoris suæ nullus ducat vxorem: & in seq. cap. dicitur: qd duæ cōsanguineorum vxores vni viro altera post alteram nubere prohibentur: sed hoc nō est nisi ratione affinitatis, quæ contrahitur ex coniunctione ad finem. Ergo affinitas est causa affinitatis.

¶ 2 Præterea, Carnalis commixtio coniungit, sicut & carnalis propagatio, quia aqua liter cōputantur gradus affinitatis, & consanguinitatis: sed consanguinitas est causa affinitatis. Ergo & affinitas.

¶ 3 Præterea, Quæcūq; vni & eidē sunt eadē, sibi inuicē sunt eadē. Sed vxor viri alicuius efficit eiusedē attentionē cū omnibus consanguineis viri. Ergo & omnes consanguinei viri sui efficiunt vni cū oib; q; attinent mulieri p affinitatē, & sic affinitas est causa affinitatis.

¶ 4 SED CONTRA. Si affinitas ex affinitate causat, aliq; cognouisset duas mulieres, neutri eārum posset ducere in vxorē, qā fm hoc, altera efficeret alteri affinis: sed hoc ē falsū. Ergo affinitas nō causat affinitatē.

¶ 5 Præterea, Si affinitas ex affinitate nasceret, aliq; cōtrahēs cū vxore defuncti fieret affinis oib; cōsanguinis prioris viri, ad quos mulier hēt affinitatē: sed hoc nō potest ē, qā maxime fieret affinis viro defuncto. Ergo, &c.

¶ 6 Præterea, Consanguinitas est sortius vinculum q; affinitas: sed consanguinei vxoris nō efficiuntur affines consanguinei viri. Ergo multo minus affines vxoris efficiuntur eis affines: & sic idem quod prius.

RESPONDEO dicendum, qd duplex est modus quo aliquid ex alio procedit. Vnus fm quem aliquid procedit in similitudinē speciei, sicut ex homine generat homo: Alius fm quē nō procedit simile in specie, & hic processus semp est in inferiorē speciem, vt patet in omnibus agentibus a quatuor. Primus autē modus processionis quotiescūq; iteretur, semp manet eadē species, sicut si ex homine generetur homo p actū generatiuæ virtutis, ex hoc quoq; generabit homo: & sic deinceps. Secundus autē modus sicut in primo facit aliā speciem, ita quotiescūq; iterat, aliā speciem facit, vt per puncto p motū, pcedit linea nō punctus, qā pūctus motus facit lineā, & ex lineā linealiter mota nō pcedit lineā, sed superficies, & ex superficie corpus, & vltierius p talē modū processus aliq; esse nō pot. Inuenimus autē in pcesu su attinentiā duos modos, quos vinculū huiusmodi causat. Vnus p carnis propagationē, & hic semp facit eandē speciem attinentiā. Alius p matrimoniale cōiunctionē, & hic facit aliā speciem in principio, sicut patet, qd cōiuncta matrimonialiter consanguineo nō sit cōsanguinea, sed affinis. Vnde & si ille modus pcederet iteretur, nō erit affinitas, sed aliud attinentiæ genus. Vnde plōna quæ matrimonialiter affini cōiungit, nō est affinis, sed est aliud genus affinitatis, quod dicitur secundū genus. Et rursus, si affini in secundo genere aliquis per matrimonij coniungatur, nō erit affinis in secundo genere, sed in tertio, vt hoc versū suprà posito ostenditur.

Mutat nuptia genus, sed generata ex adus.

Et hæc duo genera olim erant prohibita propter publicę honestatis iustitiam magis, quā propter affinitatem, quia deficientiā vera affinitate, sicut illa attinentiā quæ ex sponſalibus contrahitur. Sed modō illa prohibitio cessauit, & remanet sub prohibitione solum primū genus affinitatis, in quo est vera affinitas.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd aliquid viri cōsanguineus vxoris suæ efficit affinis in primo genere, & vxor eius in secundo: vnde mortuo viro q; erat affinis, nō poterit eā ducere in vxorē propter secundū affinitatis genus. Similiter etiā si aliquis viduam in vxorē ducat, cōsanguineus prioris viri, qui est affinis vxorij in primo genere, efficitur affinis secundo viro in secundo genere, & vxor illius cōsanguinei, quæ est affinis vxori viri huius in secundo genere, efficitur affinis viro secundo in tertio genere. Et quia tertium genus erat prohibitū pp honestatē quandam magis, qd pp affinitatem: ideo Canon ꝑ dicit. Duas consanguineorum vxores vni viro alteram post alteram nubere, publica honestatis iustitia contradicit, sed talis prohibitio nunc cessauit.

AD SECVNDVM dicendum, qd quāvis carnalis cōiunctio coniungat, nō tamen eodē genere coniungit. AD TERTIVM dicendum, qd vxor viri efficit eiusedē attentionē cum consanguineis viri, quantum ad gradum eundem, sed non quantum ad idem attinentiæ genus. Sed quia in oppositum ex rationibus quæ inducuntur, videtur ostendi, qd nullum vinculum ex affinitate causatur, ad alias rationes respondendum est, ne antiqua Ecclesiæ prohibitio irrationabilis videatur.

AD QVARTVM dicendum, quod mulier nō efficitur affinis in primo genere viro, cui coniungitur carnaliter, vt ex prædictis patet. Vnde consequenter alij mulieri à viro eodem cognita nō efficitur affinis in secundo genere: vnde nec duceri in vxorem vnā eārum efficitur affinis alij in tertio genere affinitatis, & ita duas mulieres cognitās ab eodem viro, nec antiqua iura eidem successiue copulari prohibeant.

AD QVINTVM dicendum, qd sicut vir nō est affinis vxori suæ in primo genere, ita nec efficit affinis secundo viro eiusedē vxoris i secundo genere, & sic nō pcedit.

AD SEXTVM dicendum, qd mediante vna persona nō coniungitur mihi aliæ, nisi ex hoc qd ei adiungitur. Vnde mediante muliere, quæ mihi est affinis, nulla persona

ar. i. huius
quas. corp.

22. q. 3. e.
Porro dicitur
vnde.

224

22. q. 3. e.
Et hoc quo
que statim
22. q. 3. e.
contra di
cimus.

persona sit mihi attingens, nisi quæ illi mulieri adiungitur, quod non potest esse nisi per carnis propagationem ex ipsa, vel propter coniunctionem matrimonialē ad eā: & utroque modo aliqua attingentia mediante prædicta muliere, secundum antiqua iura mihi proveniebat, quia filius eius erat ex alio viro, efficitur mihi affinis in eodem genere: sed in alio gradu, ut ex regula prius data patet: & iterum secundum vir eius efficitur mihi affinis in secundo genere. Sed alij consanguinitas illius mulieris non adiungunt ei. Sed ipsa vel adiungitur eis, sicut patri & matri inquantum procedit ab eis, vel principio eorundem, sicut fratribus: unde frater affinis mei, vel pater, non efficitur mihi affinis in aliquo genere.

*Al. mea.

ARTICVLVS VI.

Utrum affinitas matrimonium impediatur.

225

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod affinitas matrimonium non impediatur. Nihil enim impedit matrimonium, nisi quod est illi contrarium: sed affinitas non contrariatur matrimonio, cum sit effectus eius. Ergo non impedit matrimonium.

¶ 2 Præterea, Vxor p. matrimonij efficitur res quedā viri: sed consanguinei defuncti viri, succedunt in rebus eius: ergo possunt succedere in vxore, ad quam tamen manet affinitas, ut ostensum est. Ergo affinitas non impedit matrimonium.

SED CONTRA est, quod dicitur Leuit. 18. Turpitudinem vxoris patris tui non reuelabis: sed illa est tantum affinis. Ergo affinitas impedit matrimonium.

RESPONDEO dicendum, quod affinitas procedens matrimonio, impedit contrahendum, & dirimit contractum: eadē ratione qua & consanguinitas. Sicut, n. inest necessitas quadā cohabitandi consanguineis adinuicē, ita & affinis: & sicut est quadā amicitia vinculi inter consanguineos, ita inter affines: sed si affinitas matrimonio inopueniat, non potest ipsa dirimere: vir supra dictus est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod affinitas non contrariatur matrimonio ex quo causatur, sed contrariatur matrimonio quod est affine contrahendum esset, inquantum impedit multiplicationem amicitiae, & concupiscentiae reprobationem, qua per matrimonium quaruntur.

AD SECVNDVM dicendum, quod res possessa a viro non efficitur aliquid vni cum ipso viro, sicut vxor efficitur vna caro cum ipso. Unde hic consanguinitas impedit matrimonium vel coniunctionem ad virum secundum carnem, ita & ad vxorem viri.

ARTICVLVS VII.

Utrum affinitas habeat per se gradus.

226

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod affinitas habeat etiā p se ipsam gradus. Cuiuslibet n. propinquitatis est accipere aliquos p se gradus: sed affinitas propinquitatis quadā est. Ergo habet gradus p se sine gradibus consanguinitatis, ex quibus causatur.

¶ 2 Præterea, In litera scriptum est, quod soboles secundæ coniunctionis non possunt transire ad consortij affinitatis prioris viri: sed hoc non esset nisi filius affinis esset affinis. Ergo affinitas habet p se gradus sicut consanguinitas.

SED CONTRA, Affinitas ex consanguinitate causatur. Ergo & omnes gradus affinitatis causantur ex gradibus consanguinitatis, & sic non habet p se aliquos gradus.

RESPONDEO dicendum, quod res non diuiditur diuisione p se, nisi ratione illius, quod cooperit sibi secundum genus suum, sicut ut per rationale & irrationale, non autem per album & nigrum. Carnis autem propagatio per se comparatur ad consanguinitatem, quia ex ea immediate consanguinitatis vinculi contrahitur: sed ad affinitatem non comparatur nisi mediante consanguinitate, quæ est causa eius. Unde cum gradus attingentia per propagationem carnis distinguunt, distinctio graduum p se & immediate cooperit consanguinitatem, sed affinitatem mediante consanguinitate. Et ideo ad inueniendum gradus affinitatis est regula generalis, quod quoto gradu consanguinitatis at-

tingit mihi vir, toto gradu affinitatis attingit mihi vxor.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod gradus in propinquitate attingentia non possunt accipi nisi secundum ascensum, & descensum propagationis, ad quam non comparatur affinitas nisi mediante consanguinitate: & ideo affinitas non habet gradus per se, sed sumptos iuxta gradus consanguinitatis.

AD SECVNDVM dicendum, quod filius affinis meæ ex alio matrimonio, non p se loquendo, sed quasi per accidens, dicebatur antiquitus affinis: unde prohibebatur a matrimonio magis propter publicam honestatis iustitiam, quam propter affinitatem: & propter hoc etiam ea prohibitio nunc est reuocata.

ARTICVLVS VIII.

Utrum gradus affinitatis extendatur sicut gradus consanguinitatis.

227

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod gradus affinitatis non extendatur sicut gradus consanguinitatis. Quia vinculum affinitatis est minus forte, quam consanguinitatis, cum affinitas ex consanguinitate cauteretur in diuersitate speciei, sicut a causa aquinoce: sed quanto fortius est vinculum, tantum diutius durat. Ergo vinculum affinitatis non durat vique ad tot gradus, ad quod durat consanguinitas.

¶ 2 Præterea, Ius humanum debet imitari ius diuinum: sed secundum ius diuinum aliqui gradus consanguinitatis erant prohibiti, in quibus gradibus affinitas matrimonij non impediatur, sicut patet de vxore fratris, quæ aliquis poterat ducere in vxorem ipso defuncto, non tamen propriam sororem. Ergo & nunc non debet esse prohibitio aequalitatis de affinitate & consanguinitate.

SED CONTRA, Ex hoc ipso est aliqua mihi affinis, quæ meo consanguineo est coniuncta. Ergo in quocunque gradu sit vir mihi consanguineus, in illo gradu est mihi affinis, & sic gradus affinitatis computari debent in eodem numero.

RESPONDEO dicendum, quod ex quo gradus affinitatis sumuntur iuxta gradus consanguinitatis, oportet quod tot sint gradus affinitatis, quot sunt gradus consanguinitatis: sed tamen quia affinitas est minus vinculum, quam consanguinitas, facilius & olim & nunc dispensatio fit in remotis gradibus affinitatis, quam in remotis gradibus consanguinitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illa minoritas vinculi affinitatis respectu consanguinitatis faciat varietatem in genere attingentie, non in gradibus. Et ideo illa ratio non est ad propositum.

AD SECVNDVM dicendum, quod frater non poterat accipere vxorem fratris sui defuncti nisi in calu, scilicet quando moriebatur sine prole, ut suscitaret semen fratri suo, quod tunc requirebatur, quando per propagationem carnis cultus religionis multiplicabatur, quod nunc locum non habet. Et sic patet, quod non ducenda eam in vxorem quasi gerens propriam personam, sed quasi supplens defectum fratris sui.

ARTICVLVS IX.

Utrum coniugium contrahatur inter affines vel consanguineos semper sit dirimendum.

228

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod coniugium quod inter affines vel consanguineos est contractum, non semper sit per diuortium dirimendum. Quia quod Deus coniunxit, homo non separaret. Cum ergo Deus facere intelligitur quod facit Ecclesia. Cum ergo Deus facere intelligitur quod facit Ecclesia, postmodum in notitiam veniant, non sunt separandi.

¶ 2 Præterea, Favourabilis est vinculum matrimonij, quam dominij: sed homo per longi temporis prescriptionem acquirit dominium in re, cuius non erat do-

¶ 2 Præ-

¶ Præterea, De similibus simile est iudicium: sed si matrimonium esset dirimendum pp. consanguinitatē, tunc in casu illo qñ duo fratres habent duas sorores in vxores, si vnus separaretur propter consanguinitatem, & alius paritate separari deberet, quod non videtur: ergo matrimonium non est separandum propter affinitatem vel consanguinitatem.

SED CONTRA. Cōsanguinitas & affinitas impediunt contrahendum, & dirimunt contractum: ergo si probatur affinitas vel consanguinitas, separandi sunt, etiam si de facto contraxerint.

RESPONDEO dicendum, qd cūm * oīs concubitus, præter licitum matrimonium, sit peccatum mortale (quod ecclesia omnibus modis impedire conatur) ad ipsam pertinet eos, inter quos non potest esse verū matrimonium, separare, & scipue consanguineos & affines, qñ sine incestu contrahere nō possunt carnaliter.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Ecclesia quāuis dono & auctoritate diuina fulciatur: tñ inquantum est hominum congregatio, aliquid de defectu humano in actibus eius * puenit, quod non est diuinū, & iō illa coniunctio quæ fit in facie Ecclesiæ impeditur igno-
rantis, nō hēt inseparabilitatem ex auctoritate diuina, sed est contra auctoritatem diuinā errore hominum in ducta, qd excusat à peccato, cum sit error facti quandiu manet. Et pp hoc qd impeditur ad notitiam Ecclesiæ peruenit, dēt prædictam coniunctionē separare.

AD SECVNDVM dicendum, qd illa qd sine peccato esse non pnt, nulla prescriptione hñantur, quia vt Inno. * dicit: Diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed agitur, nec ad hoc facit aliquid furui matrimonij, quod inter illegitimas personas esse nō poterat.

AD TERTIVM dicendū, qd res inter alios acta alijs non præiudicat in foro contentioso: vñ quamuis vnus frater repellatur à matrimonio vnus fororū ex causa consanguinitatis, non pp hoc separata ecclesia aliud matrimonium qd non accusat: sed in foro cōscientiæ nō oportet, qd ipse obliget ad hoc alius frater ad dimittendū vxorē suā, quia frequenter tales accusationes ex malevolentia procedunt, & p falsos testes probantur. Vñ nō oportet, qd conscientiam suā informet ex his, qd circa aliud matrimonium sunt facta. Sed distinguendū videt in hoc, quia aut hēt certā cognitionē de impedimento matrimonij, aut opinione, aut neutrum. Si primo mō, nec exigere, nec reddere ebitur dēt, si scdo mō, dēt red-
dere: sed non exigere, si tertio, pōt & reddere & exigere.

ARTICVLVS X.

Verum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos. sit procedendum per viam accusationis.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, qd ad separationem matrimonij, qd est inter affines & consanguineos contractū, non sit procedendū p viā accusationis. qd accusationē pcedit inscriptio, qua aliquis se ad talionem obligat, si in probatione defecerit: sed hæc non requiruntur qñ de matrimonij separatione agitur: ergo ibi locum non habet accusatio.

¶ Præterea, In casu la matrimonij audiuntur solū pro-
pinqui, vt in litera * dicitur: sed in accusationibus audiuntur etiam extranei: ergo in causa separationis matrimonij non agitur per viam accusationis.

¶ Præterea, Si matrimonium accusari deberet: tunc præcipue hoc esset faciendum, qñ minus difficile est qd separatur, sed hoc est qñ sunt tantum sponsalia contracta, non autem tunc accusatur matrimonium: ergo nū-
qua m de cetero debet fieri accusatio.

¶ Præterea, Ad accusandum non præcluditur via ali-
cui per hoc, qd non fatum accusat: sed hoc fit in mat-
rimonio, quia * si primō tacuit quando matrimonium
contraheret, non potest postea matrimonium accu-
sa-
re quasi suspectus: ergo, &c.

SED CONTRA. Omne illicitū potest accusari:

sed matrimonium affinium & consanguineorum est il-
licitum: ergo de eo potest esse accusatio.

RESPONDEO dicendū, qd accusatio ad hoc est
instituta, ne aliquis sustineatur quasi innocens qd culpā
hēt, sicut aut ex ignorantia facti contingit, qd aliquis
homo reputatur innocens, qd in culpa est, ita ex igno-
rantia alienius circumstantiæ contingit, qd aliquod factum
reputatur licitū, qd est illicitū: & ideo sic homo accu-
satur qñque, ita & factum ipsum accusari potest. Et sic
matrimonium accusatur, qñ propter ignorantiam im-
pedimenti æstimatur legitimū, quod est illegitimū.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd obligatio ad
pœnam talionis habet locum, qñ accusatur persona de
crimine: quia tunc agitur ad punitionē eius: sed qñ accu-
satur factum, tunc non agitur ad pœnam scientis, sed
ad impediendum hoc quod est illicitum: & ideo in ma-
trimonio accusator non se obligat ad aliquam pœnam,
sed talis accusatio potest & verbis & scripto fieri: ita qd
exprimatur & psona accusans matrimonium quod accu-
satur, & impedimentum propter quod accusatur.

AD SECVNDVM dicendum, qd extranei nō pnt
scire consanguinitatem: nisi p consanguineos de quib *
probabiliter est, qd sciant. Vñ qñ ipsi tacent, suspicio hñ
contra extraneū, qd ex malevolentia procedat: nisi per
consanguineos probare voluerit: vñ repellit ad accusa-
tione qñ sunt consanguinei qd tacent, & p quos, pbare nō
pōt: sed consanguinei quantuncunque: sint propinqui, nō
repellant ad accusationē, qñ accusat matrimonium pp
aliquod impedimentū perpetuū, qd impedit contrahen-
dum, & dirimit contractum: sed qñ accusatur ex hoc, qd
dicitur non fuisse contractū: tunc parentes tanquā sus-
pecti sunt repellēdi, nisi ex parte illius, qui est inferior
dignitate & ditijs: de quibus probabiliter æstimari po-
test, quod libenter vellent quod matrimonium stare.

AD TERTIVM dicendū, qd si matrimonium
nundum est contractum, sed sponsalia tantū, non pōt
accusari, quia non accusatur quod non est: sed potest de
nunciari impedimentū ne matrimonium contrahatur.

AD QVARTVM dicendum, quod ille qui ta-
cuit primo, quandoq; auditur, postea si velit matrimo-
niū accusare, quandoq; repellitur, qd patet ex Decret. *
qñ sic dicit: Si post contractū matrimonij aliquis appa-
reat accusator, cū non prodierit in publicum, quando
banna, fm consuetudine in Ecclesiis edebantur, vtrum
vox sua debeat accusationis admitti, merito quæri pōt.
Super quo sic diximus * respondendum, quod si tpe de
nuntiationis pramissæ is qui iam coniunctus impetit,
extra diocēsem existeret, vel alius denuntiatio nō po-
tuit ad eius notitiam puenire, vtpote, si nimia in firmi-
tatis seruire laborans, sana mentis patiebatur exiliū,
vel in annis erat tā teneris cōstitutus, qd ad comprehen-
sionē talium eius ætas sufficere nō valebat, seu alia cau-
sa legitima fuerit impeditus: eius accusatio dēt audiri.
Alioquin tanquam suspectus, est proculdubio repellen-
dus nisi proprio firmauerit iuramento, qd postea didice-
rit ea quæ obicerit, & ad hoc ex malitia non procedat.

ARTICVLVS XI.

Verum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos. procedi debeat per testes.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur,
qñ in tali causa non sit procedendum per testes,
sicut in alijs causis. Quia in alijs causis adducū-
tur ad testificandum, quicunque sunt omni exceptione
maiores: sed hic non admittuntur extranei, quāuis sint
omni exceptione maiores: ergo, &c.

¶ Præterea, Testes suspecti de priuato odio vel amo-
re à testimonio repelluntur, sed maxime possunt pro-
pinqui esse suspecti de amore respectu vnus partis: &
odio ad partem alteram: ergo non est audiendum eorū
testimonium.

¶ Præterea, Matrimonij est fauorabilius, quā alia
causa.

Calixtus
1. epist.
c. 4. & A
gulib. 5. de
Crim. Dei,
cap. 10.

Decr. 35.
q. 6. cap. 2.

Lib. 4. de
cre. tit. 15.
cap. C. in
ma.

* Al. di-
stinguenda.

causa, in quibus de rebus purè corporalibus agitur: sed in illis non potest idè esse testis & accusator: ergo nec in matrimonio. & ita videtur, qd non conuenienter in causa ista per testes procedatur.

SED CONTRA, Testes inducuntur in causis, vt sup his de qbus dubitatur, fiat iudici fides; sed ita faciendū est iudici fides in causa ista, sicut in alijs causis, qd non debet precipitari sententiam de eo qd non constat: ergo procedendum est hic ex testibus sicut & in alijs causis.

RESPONDEO dicendum, qd in hac causa oportet, quod p testes veritas pateat sicut & in alijs, tamen, vt Iurista dicunt, in hac causa multa specialia inueniunt, sicut quod idem potest esse accusator & testis, & quod nō iuratur de calumnia, cum sit causa quasi spiritualis, & qd consanguinei admittuntur ad testificandū, & quod nō obseruatur omnino ordo iudiciarius: quia tali denuntiatione facta contumax potest excoicari lite non contestata: & valde hoc testimonium de auditu, & post publicatione testium testes possunt induci, & hoc totū est vt peccatum impediatur, qd in tali coniunctione esse potest. Et per hoc patet solutio AD OBIECTA.

Q V A E S T I O L V I.

De impedimento cognationis spiritualis, in quinque articulis discussa.

DE INDE considerandum est de impedimento cognationis spiritualis.

¶ Circa quod quaruntur quinque.

¶ Primo, vtrum spiritualis cognatio matrimonium impediatur.

¶ Secundo, ex qua causa contrahatur.

¶ Tertio, inter quos.

¶ Quarto, vtrum transeat à viro in uxorem.

¶ Quinto, vtrum transeat ad filios carnales patris.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Vtrum spiritualis cognatio matrimonium impediatur.

AD P R I M V M sic proceditur. Videtur, quod spiritualis cognatio matrimonium non impediatur. Nihil enim impedit matrimonium, nisi qd contrariatur alicui bono matrimonij: sed spiritualis cognatio non contrariatur alicui bono matrimonij: ergo non impedit matrimonium.

¶ Præterea, Perpetuum impedimentum matrimonij non potest stare simul cum matrimonio, sed cognatio spiritualis stat simul aliquando cum matrimonio, vt in littera dicitur: sicut cum aliquis casu necessitatis filium suum baptizat, quia tunc fit vxori suæ spirituali cognatione coniunctus, nec tamen matrimonium separatur: ergo spiritualis cognatio matrimonium non impedit.

¶ Præterea, Vnio spiritus non transit in carnem: sed matrimonium est carnalis coniunctio: ergo cum cognatio spiritualis fit vno spiritus, non potest transire ad matrimonium impediendum.

¶ Præterea, Contrarium non sunt idem effectus, sed spiritualis cognatio videtur esse contraria disparitati cultus, cum spiritualis cognatio sit propinquitatis proueniens ex datione sacramenti, vel intentione ad idè, disparitas autem cultus consistit in sacramenti carentia, vt prius dictum est. Cum ergo disparitas cultus matrimonium impediatur, videtur, quod spiritualis cognatio non habeat hunc effectum.

SED CONTRA, Quanto aliquod vinculum sanctius est, tanto magis est custodiendum, sed vinculum spirituale est sanctius, quam corporale. Cum ergo vinculum propinquitatis corporalis matrimonium impediatur, videtur etiam, quod cognatio spiritualis idem faciat.

¶ Præterea, In matrimonio coniunctio animarum est principalior, quam coniunctio corporum, quia precedit ipsam: ergo multo fortius spiritualis cognatio matrimonium impedire potest, quam carnalis.

R E S P O N D E O dicendum, qd sicut per carnis pro-

pagationem homo accipit esse naturā, ita p sacramēta accipit esse spirituale grātia. Vnde sicut vinculum, qd ex carnis propagatione contrahitur, est homini naturale: in quantum est res quodam naturā, ita vinculum qd contrahitur ex sacramentorum susceptione, est aliquo modo naturale alicui, in quantum est membrū Ecclesiæ. Et id sicut carnalis cognatio impedit matrimonium, ita spiritualis ex Ecclesiæ statu. Tūc distinguendū est de spirituali cognatione, quia aut præcessit matrimonio, aut sequitur. si præcessit, impedit contrahendū, & dirimit contrahendum: si sequitur, tunc non dirimit vinculum matrimonij. Sed quantum ad actū matrimonij est distinguendū, quod aut spiritualis cognatio inducitur causa necessitatis, sicut qd pater baptizat filium in articulo mortis: & tunc nō impedit actū matrimonij, ex neutra parte: aut inducitur extra casum necessitatis ex ignorantia, & tūc si ille ex cuius actu inducitur, diligentiam adhibuit, est eadem ratio sicut de primo: aut ex industria, extra casum necessitatis, & tunc ille ex cuius actu inducitur, amittit ius petendi dicitur, sed tamen debet reddere, si petatur, quia ex culpa eius non debet aliquod incommodum alius reportare.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd quamuis spiritualis cognatio non impediatur aliqd de principalibus bonis matrimonij, tūc impedit aliqd de secundariis bonis, qd est amicitia multiplicatio, quia spiritualis cognatio est sufficiens ratio amicitia p se. Vnde oportet qd ad alios per matrimonium familiaritas & amicitia quærat.

A D S E C V N D V M dicendum, qd matrimonium est perpetuum vinculum: & ideo nullum impedimentum superueniens potest ipsum dirimere: & sic quandoq; contingit qd matrimonium & matrimonij impedimentum stant simul, non autem si impedimentum præcedit.

A D T E R T I V M dicendum, qd in matrimonio non est tantū coniunctio corporalis, sed et spiritualis: & ideo propinquitatis spiritus ei impedimentū stat, sine hoc qd propinquitatis spiritualis transire debeat in carnalem.

A D Q V A R T V M dicendum, qd non est inconueniens qd duo contraria adinuicem contrahantur eidem, sicut magnū & paruum æquali: & sic disparitas cultus, & spiritualis cognatio matrimonio repugnant, quia in vno est maior distantia, in altero maior propinquitatis quam matrimonium requirit. Et ideo ex vtraque parte matrimonium impeditur.

A R T I C V L V S I I.

Vtrum per solum baptismum spiritualis propinquitatis contrahatur.

AD S E C V N D V M sic proceditur. Videtur, qd solum baptismum spiritualis propinquitatis contrahatur. Sicut enim se habet corporalis cognatio ad corporalem generationem, ita spiritualis ad spirituale: sed solus baptismus fit spiritualis cognatio: ergo per solum baptismum contrahitur spiritualis cognatio, sicut & per solam generationem carnalem, carnalis cognatio.

¶ Præterea, Sicut in confirmatione imprimitur character, ita in ordine: sed ex susceptione ordinis non sequitur spiritualis cognatio: ergo nec ex confirmatione, & sic solum ex baptismo.

¶ Præterea, Sacramenta sunt digniora sacramentalibus: sed ex quibusdam sacramentis spiritualibus cognatio non sequitur, sicut patet in extrema unctione: ergo multo minus ex catechismo, vt quidam dicunt.

¶ Præterea, Inter sacramentalia baptismi multa alia præter catechismum numerantur: ergo ex catechismo non magis contrahitur spiritualis cognatio, quā ex alijs.

¶ Præterea, Oratio non est minus efficax ad promouendum in bonum, quam instructio siue catechizatio: sed ex oratione non contrahitur spiritualis cognatio: ergo nec ex catechismo.

¶ Præterea, Instructio quæ fit baptizatis per prædicationem, non minus valet, quā illa quæ fit nondum baptizatus.

231
Tho. 4. diff.
q. 1. ar.
p. 1. seq.

232

Tho. 4. diff. 6.

baptizatis: sed ex prädicatione non contrahitur aliqua cognatio spiritualis: ergo nec ex catechismo.

¶ 7 SED CONTRA, 1. Cor. 4. In Christo Iesu, per Euangelium ego vos genui: sed spiritualis generatio causat spiritualē cognitionē, ergo ex prädicatione Euangelij & instructio, sūt spiritualis cognatio, & non solum ex baptismo.

¶ 8 Præterea, Sicut per baptismū tollitur peccatum originale ita per pœnitētiā, id est, actualē: ergo sicut baptismus causat spiritualē cognitionē, ita & pœnitētiā.

¶ 9 Præterea, Pater nomen cognitionis est: sed per pœnitētiā & doctrinā & curā pastorem, & multā huiusmodi, aliquis dicitur alteri spiritualis pater: ergo ex multis alijs præter baptismū & confirmationem, spiritualis cognatio contrahitur.

RESPONDEO dicendū, q̄ circa hoc est triplex opinio. Quidā n̄ dicūt, quod spiritualis regeneratio sicut per septiformem Spiritus sancti gratiam datur, ita per septem efficiunt, incipiendo à primo pabulo salis * sacramenti, vique ad confirmationē p̄ Episcopum factā: & per quodlibet horum septem spiritualis cognatio contrahitur. Sed illud non videtur rationabile, q̄ cognatio carnalis non contrahitur nisi pactū generationis completū: vnde etiā assimilatus non contrahitur nisi facta cōmixtione seminis; ex qua potest sequi generatio carnalis: spiritualis autem generatio non perficitur nisi p̄ aliquā sacramētū: vnde non videtur conveniens q̄ spiritualis cognatio contrahatur, nisi per aliquod sacramētum. Et ideo alij dicunt, quod per tria tantum sacramenta spiritualis cognatio contrahitur, scilicet per catechismū, baptismū, & confirmationē. Sed isti propriā vocē videntur ignorare: quia catechismus non est sacramētū, sed sacramentale. Et ideo alij dicunt, q̄ tantum per duo sacramenta contrahitur: scilicet per confirmationē & baptismū: & hæc est opinio cōmunior: tamen de catechismo quidam horū dicunt, quod est debile impedimentum, quia impedit * contrahendum, sed non dirimit contrahendū.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod duplex est carnalis natiuitas. Prima in vt rō, in quo adhuc, id est nātū est, adeo est debile, quod non possit extra exponi sine p̄iculo: & huic natiuitati assimilatur regeneratio p̄ baptismū, in quo regeneratur aliquis: adhuc quāsi fouendus intra vterū Ecclesiæ. Secūda est natiuitas ex vtero, q̄ nātū erat, in vtero tantum roboratū, est, q̄ post hunc periculum exponi exterioribus, quæ nata sunt corrumpere: & huic assimilatur confirmatio, per quam homo roboratus, exponitur in publicū ad confessionē nominis Christi. Et ideo congruē per vtrūq; istorū sacramentorum contrahitur spiritualis cognatio.

AD SECVNDVM dicendū, quod per ordinis sacramentum non fit alia regeneratio, sed quædā p̄mo potestatis, & propterea mulier non suscipit ordinē: & sic non potest ex hoc aliq̄ impedimentū præstari matrimonio: & ideo talis cognatio non computatur.

AD TERTIVM dicendū, quod in catechismo fit quædam professio futuri baptismi: sicut in sponsalibus quædam sponso futurū nuptiarū: vnde sicut in sponsalibus contrahitur quidā modus propinquitatis, ita in catechismo, ad minus impediens contrahendum, vt quidam dicunt: non autem in sacramentis alijs.

AD QVARTVM dicendū, quod talis professio si nō sit in alijs sacramentalibus baptismi: sicut in catechismo: & ideo non est similis ratione.

Et similiter dicendū AD QVINTVM, de ora AD SEXVM, de prädicatione.

AD SEPTIMVM dicendū, q̄ Apostolus eos ad talē instructionē p̄ modū catechismi, & sic aliquo modo AD OCTAVVM dicendū, q̄ per sacramētū pœnitentiæ, nō contrahitur, proprie loquendo, spiritualis cognatio: vnde filius sacerdotis potest contrahere

Supple. 3. par. 8. Thomæ.

cū illa, quā sacerdos in confessione audiuit: aliās filius sacerdotis non inueniret in tota parochia mulierem, cū qua contrahere posset. Nec obstat, q̄ per pœnitentiā tollitur peccatū actualē: q̄ hoc nō est p̄ modū generationis, sed magis p̄ modū inactionis. Sed tñ p̄ pœnitentiā contrahitur quodāā fœdus inter mulierē cōsentientē & sacerdotē spūali cognitioni simile: vt tñ peccet, cā carnaliter cognoscēs, ac si eēt sua spūalis filia; & hōiō, q̄a maxima familiaritas ē inter sacerdotē & cōfiteētē, & ob hoc ista phibitio ē iudicia, vt tollat peccatū occasio.

AD NONVM dicendū, q̄ præter spiritualis dicitur ad similitudinē patris carnalis. Pater autem carnalis, vt Philosophus dicit in 8. Ethic. * tria dā filio, esse nutrimentum, & instructionē: & ideo spiritualis pater alicuius dicitur ratione alicuius horum trium: tamen ex hoc, q̄ est spiritualis pater, non habet spirituale cognitionem, nisi conueniat cum patre, quantum ad generationem, per quam est esse. Et sic etiam potest solui OCTAVVM, quod præcessit.

ARTICVLVS III.

Utrum cognatio spiritualis contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi, de sacro fonte.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ cognatio spiritualis non contrahatur inter suscipientē sacramentum baptismi, & leuantem de sacro fonte. Quia in generatione carnali contrahit propinquitās solum ex parte eius, cuius semine generatur proles, non autem ex parte eius qui filium natum suscipit: ergo nec spiritualis cognatio contrahit inter eum, qui suscipit de sacro fonte, & eū qui suscipitur.

¶ 2 Præterea, ille qui in sacro fonte leuat, Anadechus à Diony. * dicitur: & ad eius officium spectat puerum instruere: sed instructio non est sufficiens causa spiritualis cognitionis, vnde dicitur: est: q̄ ergo nulla cognatio contrahitur inter eum & illū qui de sacro fonte leuat.

¶ 3 Præterea, potest contingere, quod aliquis leuet aliquem de sacro fonte ante quam ipse sit baptizatus, sed ex hoc nō contrahitur aliqua spiritualis cognatio, quia ille q̄ non est baptizatus, non est capax alicuius spiritualitatis: ergo aliquem leuare de sacro fonte, non sufficit ad spirituale cognitionem contrahendam.

SED CONTRA est definitio generationis cognitionis supra iducta, & auctoritates, q̄ ponunt littera.

RESPONDEO dicendū, quod sicut in generatione carnali aliquis nascitur ex matre & patre: ita in generatione spirituali aliquis renascitur filius Dei sicut patris: & Ecclesiæ, sicut matris. sicut autem ille qui sacramentum confert, gerit personā Dei cuius introitus tam & minister est: ita ille qui baptizatum fuit spirit de sacro fonte, aut confirmandum tenet, gerit personā Ecclesiæ: vnde ad vtrūq; spiritualis cognatio contrahit.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ non tñ pater, ex cuius semine generat proles, habet cognitionē carnalē ad natiuitatē etiam mater: q̄ materia subministrat, & in cuius vtero generatur: & ita ē Anadechus q̄ baptizandum vice totius Ecclesiæ offert & suscipit, & cōfirmandum tenet, spirituale cognitionē contrahit.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ non ratione instructionis debet, sed ratione generationis spiritualis, ad quā cooperatur, cognitione spiritualē contrahit.

AD TERTIVM dicendū, quod non baptizatus non potest aliquē leuare de sacro fonte, cū non sit membrū Ecclesiæ, cuius typum gerit in Baptismo suscipiens: quauis possit baptizare, q̄a est creatura Dei, cuius typum gerit baptizans: nec tñ aliquā cognitionem spirituale contrahere potest, quia ipse est expertus spiritualis vitæ, in * quam homo primo per baptismum nascitur.

ARTICVLVS IIII.

Utrum cognatio spiritualis transeat à viro in uxorem.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt, quod cognatio spiritualis nō transeat à viro in uxorem, q̄a

H h spirit-

li. 8. ca. 12.
& 12.

233

Cap. 7. Eccl.
clausit. the
parochia,
non multū
remotē a si
ne.

† Ar. 2. huius
quæst.
ad 6. et 7.
lib. 4. sen.
dist. 42. pa
rag. B.

Al. qua.

234

spiritualis vnio & corporalis sūt disparata & diuerso rū generū: ergo mediāte carnali coniunctione q̄ inter virū & vxorē est, nō transit ad spiritualement cognationē.

¶ 2 Præterea, Magis cōueniunt in spirituali gñatione, q̄ est causa spiritualis cognationis, pater & mater spiritualis, q̄ vir q̄ spiritualis pater, & vxor: sed pater & mater spiritualis, nullā ex hoc spirituale cognationē cōtrahunt: ergo nec vxor cōtrahit aliquā spūale cognationē ex hoc, q̄ vir eius sit pater alicui spiritualis.

¶ 3 Præterea, Potest contingere, q̄ vir est baptizatus, & vxor non est baptizata, sicut quando est ab infidelitate conuersus sine alterius coniugis conuersione: sed spiritualis cognatio non potest puenire ad non baptizatum: ergo non transit semper de viro ad vxorem.

¶ 4 Præterea, * Vir & vxor possunt aliquē simul de sacro fonte leuare: si ergo spiritualis cognatio a viro transiret in vxorē, sequerēt, q̄ vterq; coniugū esset bis pater & mater spiritualis eiusdem: qđ est incōueniēs.

SED CONTRA, Bona spiritualia magis multiplicabilia sunt, quam corporalia: sed consanguinitas corporalis viri transit ad vxorē per affinitatem: ergo multo magis spiritualis cognatio.

RESPONDEO dicendum, q̄ aliquis pōt fieri alicuius compater dupliciter. Vno modo per actum alterius, qui baptizat: vel in ipso baptismo suscipit filiū eius, & sic cognatio spiritualis non transit a viro in vxorē, nisi forte ille sit filius vxoris, q̄a tunc directē vxor cōtrahit cognationē spiritualement, sicut & vir. Alio modo per actū propriū, sicut cū leuat filiū alterius de sacro fonte, & sic cognatio spiritualis transit ad vxorē, quam iā carnaliter cognouit: non autē si nondum sit matrimonium cōsummatum, q̄a nondum effectū sunt vna caro, & hoc est per modum cuiusdam affinitatis: vnde etiam par ratione videtur transire ad mulierem, quā est carnaliter cognita, quamuis non sit vxor: vnde verius:

* Quia mihi, vbi cuius natum mea fonte leuauit,
Hæc mea commater, fieri mea non valet vxor:
Si quæ mea natum, non ex me fonte leuauit,
Hanc post fata mea non inde vetabor habere.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ ex hoc, q̄ sunt diuersorum generū vnio corporalis & spiritualis, pōt concludi, q̄ vna non est altera: non autē q̄ vna nō possit esse causa alterius: q̄a corū q̄ sunt in diuersis generibus, vtrūq; effectū causa alterius, vel p se, vel p accides.

AD SECVNDVM dicendū, quod pater spiritualis & mater spiritualis eiusdem non coniunguntur in generatione spirituali nisi p accides, q̄a ad hoc vnus per se sufficeret. Vnde non oportet, q̄ ex hoc aliqua cognatio spiritualis inter eos nascatur, quin possit esse inter eos matrimonium: vnde verius:

Vnus semper erit compater spiritualis,
Alter carnalis, non fallit regula talis.

Sed per matrimonium fit & vir & vxor vna caro per se loquendo. Et ideo non est simile.

AD TERTIVM dicendū, q̄ si vxor non sit baptizata, nō pueniat ad spiritualis cognatio p hoc, quod nō est capax: nō ex hoc, quod nō possit p matrimonium traduci spiritualis cognatio a viro in vxorē.

AD QVARTVM dicendū, quod ex quo inter patrem spiritualement, & matrē non contrahitur aliqua cognatio spiritualis, nihil prohibet quin vir & vxor si mul aliquē de sacro fonte leuent, nec est incōueniēs, quod vxor ex diuersis causis efficiatur bis mater spiritualis eiusdem: sicut etiam potest esse, quod sit affinis & cōsanguinea eiusdem per carnalem propinquitatem.

ARTICVLVS V.

Utrum cognatio spiritualis transeat ad filios carnales, patris spiritualis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod cognatio spiritualis non transeat ad filios carnales patris. Quia spirituali cognationi non affi-

gnatur gradus: essent autē gradus, si transiret a patre in filiū, q̄a persona generata mutat gradū, vt supra dictū est: ergo non transit ad filios carnales patris spiritualis.

¶ 2 Præterea, Pater eodem gradu attinet filio, & fratri fratri. Si ergo cognatio spiritualis transeat a patre in filium, eadem ratione transibit a fratre in fratrem, qđ falsum est.

SED CONTRA est, quod in litera * probatur per auctoritatem.

RESPONDEO dicendū, quod filius est aliqd patris, & non eōuerso, vt dicitur in 8. Ethic. * Et ideo spiritualis cognatio transeat a patre in filium spiritualē, & non eōuerso: & sic patet, q̄ tres sunt cognationes spirituales. Vna, quæ dicitur spiritualis paternitas, quæ est inter patrem & filium spiritualement. Alia, quæ dicitur compaternitas, quæ est inter patrem spiritualement & carnalem eiusdem. Tertia autem dicitur spiritualis fraternitas, quæ est inter filium spiritualement & filios carnales eiusdem patris, & qualibet harū impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ persona addita per carnis propagationem facit gradū respectu illius personæ quæ eodē genere attinet, non autē respectu eius quæ attinet in alio genere: sicut filius attinet in eodē gradu vxori patris, in quo & pater, quamuis alio genere attineat: spiritualis autē cognatio est alterius generis q̄ carnalis: & ideo non in eodē gradu attinet filius spūalis filio naturali patris sui spūalis, in quo attinet et pater eius, quod mediāte cognatio spūalis transeat: & ita non oportet, q̄ spūalis cognatio habeat gradū.

AD SECVNDVM dicendū, quod frater non est aliqd fratri, sicut filius est aliqd patris: sed vxor est aliqd viri, cum quo effecta sunt vnum corpus: & ideo a fratre in fratrem non transit, siue sit ante generationem, siue post fraternitatem spiritualement.

Q V A E S T I O LVII.

De cognatione legali, quæ est per adoptionem in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de cognatione legali, quæ est per adoptionem.

* Circa quod quaruntur tria.

¶ Primo, quid fit adoptio.

¶ Secundo, vtrum ex ea aliquod vinculum contrahatur impediens matrimonium.

¶ Tertio, inter quas personas contrahatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum adoptio consensienter definitur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod inconueniēter adoptio definitur. Adoptio est extraneæ personæ in filiū vel nepotē, vel deinceps, legitima assumptio: filius enim debet esse subditus patri: sed aliquando ille qui adoptatur, non transit in potestatem patris adoptantis: ergo non semper per adoptionem aliquis in filium assumitur.

¶ 2 Præterea, Parentes debent filiis thesaurizare. 2. Cor. 12. Sed pater adoptans non oportet, q̄ semper adoptato thesaurizet, quia quandoque adoptatus non succedit in bonis adoptantis: ergo adoptio non est assumptio alicuius in filium.

¶ 3 Præterea, Adoptio, per quam aliquis in filiū assumitur, simulatur generationi naturali, per quam naturaliter producit filius: ergo cui competit naturaliter generatio filij, competit adoptio. Sed hoc est falsum, quia ille q̄ non est sui iuris, & qui est minor 25. annis, & mulier, non possunt adoptare: qui tamen possunt si filium naturaliter generare: ergo adoptio non dicitur proprie assumptio alicuius in filium.

¶ 4 Præterea, Assumptio extraneæ personæ in filiū, vtrūq; necessaria ad suppleendum defectum naturalis filiorū: sed ille qui non potest generare, vt spado vel trigidus.

Ar. 1. et 5.
q. 55. cor.

Li. 4. Sen.
dist. 42.

li. 8. ca. 12.
non prout
a fine.

Li. 4. Sen.
dist. 42. pa
rag. H.

* Al. Qui

236
Tho. 4. dist.
42. q. 2. ar.
1. & 2. sig.

gidus, maxime patitur defectum in filiis naturalibus. Et ergo ei maxime competit assumere aliquem in filium, sed non competit ei adoptare: ergo adoptio non est alio sumptio alicuius in filium.

¶ Præterea, In spirituali cognatione, ubi aliquis in filium assumitur, sine carnis propagatione, potest in differenter maior a tate effici pater minoris: & converso, quia iuuenis potest sententia baptizare, & converso. Si ergo adoptione aliquis assumitur in filium sine carnis propagatione, similiter posset in differenter senior iunior, vel iunior seniore adoptare, quod non est verum: & sic idem quod prius.

¶ Præterea, Adoptatus non differt secundum aliquem gradum ab adoptante: ergo quilibet adoptatus adoptat in filium, & sic inconuenienter dicitur, quod adoptatur in nepotem.

¶ Præterea, Adoptio ex dilectione procedit: unde & Deus dicit nos per charitatem in filios adoptasse: sed charitas maior habenda est ad proximum, quam ad extraneos: ergo non debet effici adoptatio extraneæ personæ, sed magis personæ propinquæ.

RESPONDEO dicendum, quod ars imitatur naturam, & supplet defectum naturæ in illis, in quibus natura deficit, sicut per naturalem generationem aliquis filium producit, ita per spiritum quod est ars boni & aequi, potest alius alium sibi assumere in filium ad similitudinem filii naturalis, & ad supplendum filiorum defectum, per quod propriæ adoptio est introducta; & quia assumptio importat terminum ad quo per quod assumens non est assumptum, oportet quod ille qui assumitur in filium, sit persona extraneæ. Sicut ergo naturalis generatio habet terminum ad quem, scilicet formam, & est finis generationis, & terminum ad quo, scilicet formam contrariam: ita generatio legalis habet terminum ad quem, scilicet filium vel nepotem, & terminum ad quo, scilicet personam extraneam, & sic pater, quod dicitur assignatio comprehendit generationis, quia dicitur legitima assumptio, & terminum ad quo, quia dicitur extraneæ personæ, & terminum ad quem, quia dicitur in filium vel nepotem.

AD PRIMVM dicendum, quod filiationis adoptionis est quodammodo imitatio filiationis naturalis: & ideo duplex est adoptionis species. Una, quæ perfectè naturalem filiationem imitat, & hæc vocatur arrogatio, per quam traditur adoptatus in potestate adoptantis, & sic adoptatus succedit patri adoptanti ex intestato, nec potest autem pater sine culpa priuare quarta parte hereditatis: sic autem adoptari non potest nisi ille qui est sui iuris, qui, si non habet patrem, aut si habet, est emancipatus: & hæc adoptio non fit nisi auctoritate principis. Alia est adoptio quæ imitatur naturalem filiationem imperfectè, quæ vocatur simplex adoptio, per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis. Unde magis est dispositio quædam ad perfectam adoptionem, quæ adoptio perfectæ: & secundum hanc potest adoptari etiam ille qui non est sui iuris, & sine auctoritate principis, ex auctoritate magistratus, & sic adoptatus non succedit in bonis adoptantis, nec tenetur ei ad aliam aliquid de bonis suis in testamento dimittere, nisi velit.

Et per hoc patet solutio AD SECUNDVM.

AD TERTIVM dicendum, quod generatio naturalis ordinatur ad speciem consequendam, & ideo omnibus competit posse naturaliter generare, in quibus natura speciei non est impedita: sed adoptio ordinatur ad hereditatis successionem, & ideo illis solum competit qui habent potestatem disponendi de hereditate sua. Unde ille qui non est sui iuris, vel qui est minor viginti quinque annorum, aut mulier, non potest adoptare aliquem nisi ex speciali concessione principis.

AD QVARTVM dicendum, quod per eum qui habet impedimentum perpetuum ad generandum, non potest hereditas transire in posterum. Unde ex hoc ipso iam debetur illis, qui succedere ei debent iure propinquitatis: & ideo ei non competit adoptare, sicut nec natura-

liter generare: & præterea maior est dolor de filii amissionis, quæ de illis qui nunquam sunt habiti: & ideo habentes impedimentum generationis, non indigent solatio contra eam tamen filiorum, sicut illi qui habuerunt & amiserunt, vel etiam qui habere potuerunt, sed aliquo impedimento accidentali carent.

AD QUINTAM dicendum, quod spiritualis cognatio contrahitur per sacramentum, quo fideles renascuntur in Christo I quo non differt masculus & femina, servus & liber, iuuenis, & senex. Et ideo indifferenter quilibet potest effici pater spiritualis alterius, sed adoptio fit ad hereditatis successionem: & quando subiectione adoptati ad adoptantem: non autem est conueniens, quod antiquior iuueni iuniori rei familiaris subdatur, & ideo iunior non potest adoptare senem, sed oportet secundum leges, quod adoptatus sit in tantum adoptante iunior, quod possit eius esse filius naturalis.

AD SEXTVM dicendum, quod sicut contingit amittere filios ita & nepotes & deinceps: & ideo cum adoptio sit industria in solatio filiorum amissionis, sicut aliquis adoptionem potest surrogari in locum filii, ita in locum nepotis, & deinceps.

AD SEPTIMVM dicendum, quod propinquus iure propinquitatis debet succedere, & ideo non competit ei, quod per adoptionem ad successionem deducatur: & si aliquis propinquus, cui non competit successio hereditatis, adoptet, non adoptatur in quantum est propinquus, sed in quantum est extraneus à iure successionis in bonis adoptantis.

A R T I C V L V S I I.

Utrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium.

AD SECUNDVM sic proceditur. videtur, quod ex adoptione non contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium: quia cura spiritualis est dignior, quam cura corporalis: sed ex hoc, quod aliquis cura alicuius subiectione spiritualiter, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum, aliis omnes qui habitant in parochia, essent propinqui sacerdotis, & cum filio eius non possent contrahere, ergo nec adoptio qua trahit adoptionem in curam adoptantis, hoc facere potest.

¶ Præterea, Ex hoc quod aliquis alicui fit beneficus, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum, sed nihil aliud est adoptio, quam collatio eiusdem beneficii: ergo ex adoptione non fit aliquod propinquitatis vinculum.

¶ Præterea, Pater naturalis principaliter filio providet in tribus, videlicet philosophus dicit. Quia, scilicet ab ipso habet esse, nutrimentum, & disciplinam, hereditatis autem successio est posterius ad ista: sed per hoc quod aliquis alicui providet in nutrimento & disciplina, non contrahitur aliquod propinquitatis vinculum, alias nutriti & pedagogi & magistri essent propinqui, quod falsum est: ergo nec per adoptionem, per quam aliquis succedit, in hereditatem alterius contrahitur aliqua propinquitatis.

¶ Præterea, Sacramenta Ecclesiæ non subduntur humanis legibus: sed matrimonium est sacramentum Ecclesiæ, cum ergo adoptio sit industria per legem humanam, videtur, quod non possit impedire matrimonium aliud quod vinculum ex adoptione contractum.

SED CONTRA, Cognatio matrimonium impedit, sed ex adoptione quædam cognatio causatur, legalis, ut patet per eius definitionem, est enim legalis cognatio quædam proximitas prononciens ex adoptione, ergo ex adoptione causatur vinculum, per quod matrimonium impeditur.

¶ Præterea, Hoc idem habetur ex auctoritatibus in littera possit.

RESPONDEO dicendum, quod lex divina illas precipue personas à matrimonio excludit, quas necesse erat cohabitare, ne, ut Rabbi Moyses dicit, si eis liceret uti carnali copula, facilis pateret concupiscentia loci: & quæ reprimendam matrimonium est ordinatum, & quia filius adoptatus conuersatur in domo patris adoptantis, sicut

Ut dicitur ad Gal. 3. & ad Col. 3.

li. 3. et. c. 11. & 12.

Al. propinquitat.

li. 4. sent. di. 42. §. D.

li. 4. de
tit. 12.

filiius naturalis. Ideo legibus humanis prohibitum est inter tales matrimonium contrahi: & talis prohibitio est per Ecclesiam * approbata, & inde est q̄ legalis cognatio matrimonium impediatur.

Et per hoc patet solutio AD TRIA PRIMA, quia p̄ omnia illa non introducit talis cohabitatio, q̄ possit fomentum concupiscentiae praestare. Et ideo ex eis nō causatur propinquitas, quā matrimonium nō impediatur.

AD QVARTVM dicendū, q̄ prohibitio legis humanae non sufficeret ad impedimentum matrimonij, nisi interveniret Ecclesiae auctoritas, quā idem etiam interdicit.

ARTICVLVS III.

238

Vtrum cognatio legalis contrahatur solum inter adoptantem patrem & filium adoptatum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ talis cognatio nō contrahatur, nisi inter patrē adoptantem & filium adoptatū. Maxime enim videtur, q̄ deberet contrahi inter patrē adoptantem, & matrem naturalem adoptatū, sicut accidit in cognatione spūali, sed inter tales, nulla est cognatio legalis, ergo nec inter aliquas alias personas prater adoptantem & adoptatū.

¶ Præterea, Cognatio impediens matrimonium, est perpetuum impedimentum: sed inter filium adoptatū & filiam naturalem adoptantis non est perpetuum impedimentum, quia soluta adoptione per mortem adoptantis, vel emancipationem adoptati, potest contrahere cum ea, ergo cum ea non habuit aliquam propinquitatem, quā matrimonium impedit.

¶ Præterea, Cognatio spūalis in nullam per sonam transit, quā non possit ad aliquod sacramentum tenere vel suscipere, vnde in non baptizato non transit: sed mulier non potest adoptare, vt ex dictis * patet: ergo cognatio legalis non transit a viro in vxorem.

Ar. 1. huius
116. quod 3.

¶ Præterea, Cognatio spūalis est fortior, quā legalis: sed spūalis non transit in nepotem, ergo nec legalis.

S E D C O N T R A, Plus concordat cognatio legalis cum coniunctione carnis vel propagatione, quā spūalis: sed spūalis cognatio transit in alteram personam, ergo & legalis.

¶ Præterea, Ad hoc sunt auctoritates, quæ in littera ponuntur.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ triplex est legalis cognatio. Prima quasi descendentiū: q̄ contrahitur inter patrē adoptantem & filium adoptatum, & filij filij adoptiui, & nepotem, & sic deinceps. Secūda, q̄ est inter filium adoptatū & filium naturalem. Tertia, p̄ modum cuiusdam affinitatis, quæ est inter patrē adoptantem & vxorem filij adoptiui, vel contrario inter filium adoptatū & vxorem patris adoptantis. Prima ergo cognatio & tertia p̄petuo matrimonium impediunt. Secūda autem non, nisi quandiu manet in potestate patris adoptantis, vnde mortuo patre, vel filio emancipato, potest contrahi inter eos matrimonium.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ per generationem spiritualement non trahitur filius extra potestatem patris, sicut sit per adoptionem, & sic filius spūalis remanet filius vtriusque simul, non autem filius adoptiui, & ideo nō contrahitur aliqua propinquitas inter patrē adoptantem, & matrem, vel patrē naturalem, sicut erat in cognatione spūali.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ cognatio legalis impedit matrimonium p̄ cohabitationem, & ideo quando soluitur necessitas cohabitationis, non est incoeniens, si prædictum vinculum non maneat, sicut q̄ fuerit extra potestatem eiusdem patris: sed pater adoptatus & vxor eius semper quandam auctoritatem retinent super filium adoptatū & vxorem eius. Et propter hoc manet vinculum inter eos.

A D T E R T I V M dicendum, q̄ etiam mulier ex

coëssione principis adoptare potest: vnde et in ipsam transit cognatio legalis. Et præterea non est cā quare cognatio spūalis non transit in non baptizato: quia non potest tenere alium ad sacramentum, sed quia nō est aliquis spūaliter in capax.

A D Q V A R T V M dicendum, q̄ per cognationem spiritualement filius non ponitur in potestate & cura patris spūalis, sicut in cognatione legali oportet. n. q̄ quid est in potestate filij, transit in potestatem adoptantis patris, vnde adoptato patre, adoptantur filij & nepotes, qui sunt in potestate adoptati.

QVAESTIO LVIII.

De impedimento frigiditatis, masculij, furie, vel amentie, incestus, & defectus ætatis: in quinque articulos diuisa.

D E I N D E considerandum est de quinque impedimentis matrimonij, scilicet de impedimento frigiditatis, masculij, furie, vel amentie, & incestus, & defectus ætatis.

¶ Et circa hoc queruntur quinque.

¶ Primo, vtrum frigiditas matrimonium impediatur.

¶ Secundo, vtrum masculium.

¶ Tercio, vtrum furia vel amentia.

¶ Quarto, vtrum incestus.

¶ Quinto, vtrum defectus ætatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum frigiditas impediatur matrimonium.

A D P R I M V M sic proceditur. videtur, q̄ frigiditas matrimonium contrahendum non impediatur. Copula nō carnalis nō est de essentia matrimonij, quia perfectiora sunt matrimonia hominum, paritero continentium: sed frigiditas nihil tollit de matrimonio nisi carnalem copulam: ergo non est impedimentum dirimens matrimonium contractum.

¶ Præterea, Sicut nimia frigiditas impedit carnalem copulam, ita & nimia caliditas quæ hominem excitat: sed caliditas non ponitur matrimonij impedimentum ergo nec frigiditas poni debet.

¶ Præterea, Omnes senes sunt frigidi: sed senes possunt matrimonium contrahere: ergo frigiditas nō impedit matrimonium.

¶ Præterea, Si mulier scit virū esse frigidum, quādo eo contrahit, verum est matrimonium, ergo frigiditas, quantum est de se, non impedit matrimonium.

¶ Præterea, Contingit in aliquo esse caliditatem sufficiens mouentem ad carnalem copulam cum aliqua corrupta, non autem cum aliqua virgine, quia citius calidum euaporat ratione suæ debilitatis vt ad corrumperem virginem non sufficit: & similiter est in aliquo sufficiens caliditas mouens ad pulchram, q̄ magis concupiscentiam inflamat, quā non sufficiens: et ad turpem mouet: ergo videtur, q̄ frigiditas est impedimentum respectu vnus, non tamen simpliciter frigidus vir, & mulier nō impediuntur a matrimonio, ergo nec frigidi viri.

S E D C O N T R A est, quod dicitur Extra, * de frigidis & masculiatis. Sicut puer, qui nō potest reddere debitum, non est aptus coniugio, sic qui impotentes sunt minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur, tales autem sunt frigidi, ergo, &c.

¶ Præterea, Nullus potest se obligare ad impossibile, sed in matrimonio homo se obligat ad carnalem copulam, quia ad hoc dat alteri sui corporis potestatem, ergo frigidus qui non potest carnaliter copulari, non potest matrimonium contrahere.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ i matrimonio est cōtractus quidam, quo vnus alteri obligatur ad debitum carnale soluendum. vnde sicut in alijs contractibus nō est conueniens obligatio, si aliquis se obliget ad hoc quod non

247
Th. 4. di.
34. q. 1. artic.
ar. 2 & 3.

lib. 4. de
tit. 1. c. 1.
in cap. 28
sedem.

non potest dare vel facere, ita non est cōueniēs matri-
monio contractus, si fiat ab aliquo, qui debuit carnale
soluere nō possit: & hoc impedimentum vocatur impo-
tentia cōiūdi nōe gñali, q̄ qdem pōt esse vel ex causā
intrinseca & naturali: vel ex causā intrinseca & accidentā-
li, sicut per maleficiū, de quo post dicitur: q̄ si au-
tem sit ex causā naturali, hoc potest esse dupliciter
Quia vel est temporalis, cui potest subueniri, remedi-
o medicina vel processu ætatis: & tunc nō soluit matri-
monium. Vel est perpetua, & tunc soluit matrimoniu,
ita quod ille, ex parte cuius allegatur impedimentū, ppe
tuo maneat absque spe coniugij, alius nubar qui vult in
Domino *. Ad hoc autē cognoscendū virū sit impedimē-
tū perpetuum vel nō perpetuū, Ecclesia tē fit p̄ determi-
na tū adhibuit, in quo huius rei possit experiri, scilicet
cert triennium: ita quod si post trienniu, i quo fideliter
ceter triennium: nō sufficiat experiri potest p̄p̄uias
impotentia: vnde Ecclesia si se deceptam inueniat
per hoc, quod ille in quo erat impedimentum inuenit
carnalem copulam cum alia vel cum eadem perfectisse
reintegrat matrimonium præcedens, & dirimit secun-
dum, quamuis de eius licentia sit factum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ quāuis actus car-
nalis copulā nō sit de essentia matrimonij: tñ potētia
ad actū est de eius essentia: q̄a p̄ matrimonij vtriq; cō-
iugū p̄s in corpore alterius respectu carnalis copulæ.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ caliditas superflua
vix pōt esse impedimētū p̄p̄uias: si tñ inueniretur q̄ p̄
trienniu impediret carnale copulam, iudicaret p̄p̄uias
tñ quia frigiditas magis & frequentius impedit (tollit
enim non solum cōiunctionē femininā, sed et vigore mē-
briū, quo fit coniunctio corporum) ideo frigiditas
magis hic ponitur impedimentum q̄ caliditas, cum om-
nis defectus naturalis ad frigiditatem reducatur.

AD TERTIVM dicendū, q̄ senes quāuisque nō ha-
beant caliditatem sufficientē ad gñandum, tñ habent ca-
liditatem sufficientē ad carnale copulam: & iō concedit
eis matrimonium, s̄m in quod est remedium, quamuis nō
competat eis secundum quod est in officium naturæ.

AD QVARTVM dicendū, quod in quolibet con-
tractu hoc vniuersaliter tenet, q̄ ille q̄ est impotens ad
soluendū aliquid nō reputat idoneus ad contractū illū,
quo le obligat ad eius solutionē. Est autē impotēs tripli-
citer. Vno mō, q̄a non pōt soluere de iure: & sic talia im-
potētia oibz modis facit contractū esse nullū, siue sciat
ille, cū quo facit talē contractū, hanc impotentia, siue
non. Alio mō, q̄a nō sit solūdo de facto: & tñ si sciat
ille, cū quo contrahit hanc impotentia, & nihilominus
contrahit, offendit q̄ alii sine ex contractu q̄rit: & iō
contractus constat. Si autē nescit, tunc contractus nullus
est: & iō frigiditas q̄ causat talē impotentia vtrū homo
possit de facto soluere debuit, sicut & p̄ conditio sequitur
p̄, quā non pōt homo de facto libere reddere, inpe-
dit matrimoniu, q̄n alter coniugium ignorat hoc, q̄
alios non potest reddere debitum: impedimentum autē p̄
q̄d aliquis non pōt de iure reddere debitum, vtrū constan-
titer coniugium, siue non, p̄ hoc Magister * ponit, quod
hæc duo faciunt personas non omnino illegitimas.

AD QVINTVM dicendū, q̄ non potest esse p̄-
petuum impedimentum naturale vtrū p̄ specū vnius
p̄sonæ & non respectu alterius. sed si non possit imple-
re carnalem actum cū virgine, & tñ possit cū corrupta,
tunc medicinaliter aliquo instrumento p̄nt claustra pu-
oris frangi & ei coniungi, nec esset hoc contra naturā
quia non necet ad delectationē, sed ad medicamentum
abominatio autem * mulier non est causa naturalis, sed
causa accidentalis extrinseca, & ideo de ea est iudicium
idem, quod de maleficio, de quo post dicitur. *

Supple. par. 8. Thomæ.

AD SEXTVM dicendū, q̄ mas est agens in gñā-
tione: sed femina est patiens: & iō maior caliditas reg-
nabit in mare, q̄ in femina, ad opus generationis, vnde
frigiditas quæ facit virum impotentem, non faceret mu-
lierem impotentem: sed in muliere potest esse impedi-
mentum naturale ex alia causā, & frigiditate: & tunc idē
est iudiciū de arctatione mulieris, & de frigiditate viri.

ARTICVLVS II.

Virum maleficium possit matrimonium impedire.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, q̄
maleficium non possit matrimonium impedi-
re. Hmōi enim maleficia sunt operatione da-
monū: sed demones non habent potestatem impediē-
di matrimonij actum, magis, q̄ corporales alios actus,
quos impedire non p̄nt, quia sic totum mundum * pe-
terent, si cōmissionem, & gressum, & alia hmōi im-
pedirent: ergo p̄ maleficia nō pōt impediri matrimoniu.

Præterea, Opus Dei est fortius, q̄ opus diaboli: sed
maleficium est opus diaboli: ergo non potest impedire
matrimonium, quod est opus Dei.

Præterea, Nullum impedimentum dirimit contra-
ctum matrimonium, nisi sit perpetuum: sed maleficiū
non potest esse impedimentum perpetuū, quia cū dia-
bolus non habeat potestatem nisi super peccatores, ex
pulsio peccato tolleret maleficium, vel et per aliud ma-
leficiū, vel p̄ exorcismos Ecclesiæ, qui sunt ordinati
ad reprimendam vim demonum. Ergo maleficium po-
test impedire matrimonium.

Præterea, Carnalis copula nō pōt impediri nisi im-
pediat potentia generandi, q̄ est principium eius sed vi-
nius viri gñatua potentia se hēt ad oēs mulieres aqua-
liter: ergo p̄ maleficiū non pōt esse impedimentum re-
spectu vnius mulieris, nisi sit respectu omnium.

SED CONTRA est, quod dicitur in Deer. * 33.
q̄ 1. si per fortiores atque maleficia, & infra. Si sanare
non poterint, separari valebunt.

Præterea, Potestas demonum est maior quā potes-
tas hominis, Job 41. Nō est potestas super terram, &c.
sed opere humano potest aliquis fieri impotens ad car-
nalem copulam, per aliquam potestatem vel castratu-
ram: & ex hoc matrimonium impeditur. Ergo multo
fortius virtute demonis hoc potest fieri.

RESPONDEO dicendū, quod quidā dixerunt,
q̄ maleficiū nihil erat in mundo, nisi in aſtimatione
hominum, qui effectus naturales, quōrū causæ sunt oc-
cultæ, maleficiis imputabant. Sed hoc est contra aucto-
ritates Sāctorū, q̄ dicunt q̄ demones habent potestatem
supra corpora, & supra imaginationē hoīum, q̄n a Deo
p̄mittunt. Vnde p̄ eos malefici aliqua signa facere p̄nt.
Procedit autē hæc opinio ex radice infidelitatis siue iere-
dulitatis, q̄a non credunt esse demones nisi in aſtimatione
vulgi tantū, vt terrores quos hō sibi ipse facit, ex
sua aſtimatione imputet demoni: & q̄a ex imaginatione
vehementi aliqua figura apparent in sensu tales
quales hō cogitat, & tñ credunt demones videri. Sed
hec vera fides repudiatur, p̄ quā Angelos de celo cecidisse,
& demones eē credim, & ex subtilitate suæ nature mul-
ta posse q̄ non possumus: & iō illi q̄ eos ad talia facien-
da inducunt, malefici vocant. Et iō alij dixerūt, q̄ ma-
leficia p̄nt pōt impedimentū carnali copulæ, sed nul-
lū tale est p̄p̄uias, vnde non dirimit matrimoniu cōtra-
ctū: & dicunt iura q̄ hoc dicebant, esse reuocata: Sed hoc
est cōtra experimentū, & cōtra noua iura, q̄ cū antiquis
concordant. Et ideo distinguendū est, quia impotentia
coeundi ex maleficio, aut est perpetua, & tunc matri-
moniu dirimit, aut non est perpetua, & tunc non diri-
mit: & ad hoc experiendum eodē mō Ecclesiæ tempus
triennij p̄gñat, sicut & de frigiditate dictū * est. Tamē
hæc differentia est inter maleficiū & frigiditatem, quia
ex frigiditate est impotens, sicut est impotens ad vnā
ita ad aliā, & ideo quando matrimoniu dirimitur, non a.

H h 3 datur

240

Alias pot
verberetur.

Decretum
causa 33.
q̄ 1. c. a. si
per fortio-
rios.

Ar. præc.
cor. sub si-
nem & ad

datur licentia ei, vt coniungatur alteri: sed ex maleficio homo pōt esse impotens ad vnam, & non ad aliam, & ideo quod datur iudicio Ecclesie matrimonium dirimitur, utriusque datur licentia, vt alteram copulam quærat.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ quia corruptio peccati prima, p quam homo factus est ferus diaboli, i nos per actum generatiuæ potentia denegat, iō malefici potestas permittitur diabolo à Deo in hoc actu magis q̄ in alijs, sicut in serpentibus magis ostendit virtus maleficiorum, q̄ in alijs animalibus, vt dicitur in Genesi: quia per serpentem diabolus mulierem tentauit.

A D S E C V N D V M dicendū q̄ opus dei pōt opere diaboli impediri diuina pmissione, nō q̄ diabolus sit deo fortior, vt per violentiam opera eius destruat.

A D T E R T I V M dicendum, q̄ maleficiū est ita perpetuum q̄ nō pōt hō hē remediū humanum, quāuis deus posset remediū p̄stare, dæmonem cogēdo, vel eū demon, desistendo: non. n. sp̄ oportet, vt id q̄ p maleficiū factum est, possit p aliud maleficiū destrui, vt ipsi malefici consentiunt. Et tñ si possit p maleficiū remediū adhiberi: nihilominus ppetuū reputaretur, quia nullo mō dēt aliquis dæmonis auxilium p maleficiū inuocare. Similiter non oportet, q̄ si per peccatum aliquod diabolo data est potestas in aliquem, q̄ cessante peccato cesset potestas, q̄ p̄na interdum remanet, culpa trāseunte. Similiter et exorcismi Ecclesie non valent ad reprimendū dæmones semper, quātum ad omnes molestias corporales, iudicio diuino hoc exigente: semper tamen valent contra illas in festinationes dæmonum, contra quas principaliter insituti sunt.

A D Q V A R T V M dicendum, q̄ maleficiū qñq; pōt præstare impedimentum ad oēs, qñque ad vnam tām, quia diabolus voluntaria causa est, non ex necessitate nature agens. Et præterea impedimentum maleficiū potest esse ex impressione dæmonis in imaginatione hominis: ex qua tollitur viro cōcupiscentia, mouēs ad talem mulierem, & non ad aliam.

A R T I C V L V S III.

Vtrum furia impediat matrimonium.

A D T E R T I V M sic proceditur. Videtur, q̄ furia nō impedit matrimonium. Matrimonium enim spirituale quod in baptismo contrahitur, dignius est quā carnale: sed furiosi possunt baptizari: ergo & matrimonium contrahere.

¶ Præterea, Frigiditas impedit matrimonium, in quā nō impedit carnalem copulam, quæ non impeditur per furiam. Ergo nec matrimonium.

¶ Præterea, Matrimonium non dirimitur nisi p aliquod impedimentum perpetuum: sed de furia non potest sciri vtrum sit impedimentum perpetuum. Ergo nō dirimit matrimonium.

¶ Præterea, In verbis supra dictis * sufficienter continentur impedimenta impediētia matrimonium: sed ibi non fit mentio de furia. Ergo, &c.

S E D C O N T R A, Plus tollit rationis vsum furia q̄ error: sed error impedit matrimonium. Ergo & furia.

¶ Præterea, Furiosi non sunt idonei ad aliquem cōtra hūm faciendū: sed matrimonium est contra hūm quidam. Ergo, &c.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ furia, aut pcedit matrimonium, aut sequitur: si sequitur, nullo mō dirimitur: si aut pcedit, tunc aut furiosus hēt lucida interualla, aut non hēt: si habet, tunc quamuis dum est in illo interuallo, non sit tutum q̄ matrimonium contrahat, quia nescit prolem educare, tamē si contrahit, est matrimonium: si aut non habet, vel si quando non habet, cōtrahit, tunc * quia non pōt esse consensus vbi deest rationis vsum, non erit verum matrimonium.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ vsum rationis non exigitur ad baptismum quasi causa ipsius, sicut exigitur ad matrimonium. Et ideo non est similis rō, * cum

de baptismo furiosorum dictum est supra *.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ furia impedit matrimonium rōne suæ causæ, quæ est consensus, quāuis non ratione actus, vt frigiditas: sed tamen simul cū frigiditate Magister * de ea determinat, quia virunque est quidam nature defectus.

A D T E R T I V M dicendum, q̄ momentaneum impedimentum, quod causam matrimonii, s. consensum impedit, matrimonium totaliter tollit, sed impedimentum quod impedit actum, oportet esse perpetuum ad hoc quod matrimonium tollat.

A D Q V A R T V M dicendum, quod hoc impedimentum reducitur ad errorem, quia vtroque est de factis consensus ex parte rationis.

A R T I C V L V S IIII.

Vtrum incestus, quo cognoscit quis sororem vxoris sue, matrimonium dirimat.

A D Q V A R T V M sic proceditur. Videtur, q̄ incestus, quo quis cognoscit sororem vxoris sue, matrimonium non dirimat, quia mulier nō debet puniri pro peccato viri: sed puniretur, si matrimonium solueretur. Ergo, &c.

¶ Præterea, Plus peccat qui propriam consanguineā cognoscit, quā qui cognoscit consanguineam vxoris: sed primum peccatum non impedit matrimonium. Ergo nec secundum.

¶ Præterea, Si in pœnam peccati hoc infligitur, videtur etiam si mortua vxore cum alia cōtrahat incestuosus, q̄ separari debeant, quod non est verum.

¶ Præterea, Hoc etiam impedimentum non connumeratur inter alia supra enumerata. Ergo non dirimit contractum matrimonium.

S E D C O N T R A est, quod per hoc q̄ cognoscit sororē vxoris, contrahit affinitas ad vxorē: sed affinitas dirimit matrimonium cōtractū: ergo & incestus p̄dictus.

¶ Præterea, In quo quis peccat, in hoc punitur: sed talis peccat contra matrimonium: ergo debet puniri quod matrimonium priuetur.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ si aliquis cognoscit sororem, aut aliam consanguineam vxoris sue, ante matrimonium contractum, et post sponsalia, debet matrimonium separari ratione affinitatis contractæ: si autē post matrimonium contractum & consummatum, non debet totaliter separari matrimonium: sed vir amittit ius petendi debitum, nec pōt sine peccato peteresed tñ debet reddere petenti, quia vxor non dēt puniri de peccato viri: sed pōt mortem vxoris debet omnino manere absque spe coniugij, nisi cum eo dispensetur p̄ fragilitatem suam. * cum timetur de illicito coitu: si tamen præter dispensationem contrahat, peccat contra statutum Ecclesie faciens, non tamē propter hoc matrimonium dirimendum est, aut separandum.

Et per hoc patet solutio ad **O B I E C T A**, quia incestus ponitur matrimonij impedimentum, non tam ratione culpæ, quā ratione affinitatis quā causat: & ideo etiam non connumeratur alijs impedimentis, sed in impedimento affinitatis includitur.

A R T I C V L V S V.

Vtrum defectus ætatis impediat matrimonium.

A D Q V I N T V M sic proceditur. Vt, q̄ defectus ætatis non impedit matrimonium. Secū dū. n. leges pueri accipiūt tutore vq; ad vigesimum quintū annū: ergo vī, quod vq; ad tps illud non sit confortata ad ad consensum, & ita vī, quod illud debeat esse tps statutum ad matrimonium inueiēda. Sed ante tempus illud matrimonium potest contrahi: ergo defectus statutæ ætatis, non impedit matrimonium.

¶ Præterea, Sicut vinculum religionis est ppetuum, ita & vinculum matrimonij, sed ante decimū quartum annum non possunt facere professionem, sed in nonam con-

* Th. in 4
dist. 4. q. 1.
ar. 1. q. 1.
* li. 4. S. m.
dist. 34. S.
C

242

Quæst. 14

li. 4. Sent.
dist. 34. S.
E.

* Al. in

243

Th. 4. q. 1.
ar. 1.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fidelis possit contrahere cum infideli.

244

Tho. 4. dist.
29. q. vni.
ar. 1. & se.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod fidelis possit matrimonium cum infideli contrahere. Quia Ioseph contraxit cum Aegyptia, & Esther cum Assuerio: in vtroque autem matrimonio fuit disparitas cultus, quia alter erat fidelis, & alter fidelis: ergo disparitas cultus peccat, matrimonium ipsi non impedit.

¶ 2 Præterea, Eadem est fides, quam docet verus & nova lex: sed in veterem legem poterat esse matrimonium inter fideles & infideles, ut patet Deut. 21. Si egressus ad pugnam videris in numero captiuorum mulierem pulchram, & admaueris eam, intrabis ad eam, dormiesque cum illa: & erit vxor tua. Ergo & licet in noua lege.

¶ 3 Præterea, Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed inter fideles & infideles possunt in aliquo casu contrahi sponsalia, cum conditione future conversionis: ergo sub eadem conditione matrimonium potest contrahi inter eos.

¶ 4 Præterea, Omne impedimentum matrimonij est aliquo modo contrarium matrimonio: sed infidelitas non est contraria matrimonio, quia matrimonium est in officium naturæ, cuius dictamen fides excedit. Ergo disparitas fidei non impedit matrimonium.

¶ 5 Præterea, Disparitas fidei quandoque est et inter duos baptizatos, sicut quando aliquis post baptismum in hæresim labitur: sed si talis cum aliqua fidele contrahat, nihilominus est verum matrimonium. Ergo disparitas fidei matrimonium non impedit.

SED CONTRA est, quod dicitur 2. Cor. 6. Quæ conuentio lucis ad tenebras? sed maxima conuentio est inter virum & vxorem. Ergo ille qui est in luce fidei, non potest contrahere matrimonium cum illo quæ est in tenebris infidelitatis.

¶ Præterea, Malachia secundo dicitur: Contaminauit Iudas sanctificationem Domini, quoniam dilexit, & habuit filiam Dei alieni: sed hoc non esset, si inter eos posset verum matrimonium contrahi. Ergo disparitas cultus matrimonium impedit.

RESPONDEO dicendum, quod principaliter matrimonij bonum est proles ad cultum Dei educanda: cum autem educatio fiat communiter per patrem & matrem, uterque secundum fidem suam intendit ad cultum Dei prolem educare: & ideo si sint diuersæ fidei intentioni vnus, alterius intentioni contraria erit, & ita inter eos non potest conueniens matrimonium: & propter hoc disparitas cultus præcedens matrimonium impedit, ne contrahi possit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in veteri lege de aliquibus infidelibus erat pmisum, quod eis posset inire coniugia, & de aliquibus prohibitum. Speciale autem prohibitum erat de infidelibus habitantibus in terra Chanaan: tum quia Dominus præceperat eos occidi propter eorum obstinationem, tum quia maius periculum imminerebat, ne scilicet coniuges filios Israel ad idololatriam peruerterent. Quia filij Israel ad ritum & ad mores eorum priores erant, propter conuersationem cum eis: sed de alijs gentibus pmisit, præcipue quando non poterat esse timor pertrahendi ad idololatriam: & sic Ioseph, & Moyses, & Esther cum infidelibus matrimoniâ contraxerunt. Sed in noua lege, quæ per totum orbem diffundit, similis ratio prohibendi est de omnibus infidelibus: & ideo disparitas cultus præcedens matrimonium impedit contrahendum, & dirimit contractum.

AD SECVNDVM dicendum, quod lex illa vel loquitur de alijs nationibus, cum quibus licite poterant inire coniugia: vel loquitur quando illa captiua ad fidem & cultum Dei conuertere volebat.

AD TERTIVM dicendum, quod eadem est habitudo presentis ad presens, & futuri ad futurum: unde sicut quod matrimonium in presenti contrahitur, requirit vnitas cultus in vtroque, contrahendum, ita ad sponsalia, quibus fit sponsio futuri matrimonij, sufficit conditio appositâ de futura vnitate cultus.

H. h. 4 AD

constitutine. Ergo nec matrimonium contrahere, si defectus atatis matrimonium impedit.

¶ 3 Præterea, Sicut consensus ad matrimonium requiritur ex parte viri, ita ex parte vxoris: sed mulier ante decimum quartum annum potest contrahere matrimonium, ergo & vir.

¶ 4 Præterea, Impotentia coeundi nisi sit perpetua, & ignorata non impedit matrimonium: sed defectus atatis non est perpetuus nec ignoratus: ergo non impedit matrimonium.

¶ 5 Præterea, Non continetur in aliquo prædictorum impedimentorum, & ita non videtur esse matrimonij impedimentum.

SED CONTRA, Decretum dicit: quod puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus matrimonio: sed ante decimum quartum annum (ut in pluribus) non potest reddere debitum, ut in 9. Animalium dicitur: ergo, &c.

¶ Præterea, Omnium natura constantium possumus esse terminus magnitudinis & augmenti, & ita videtur cum matrimonij sit naturale, quod debeat habere determinatum tempus, per cuius defectum impediatur.

RESPONDEO dicendum, quod matrimonium cum fiat per modum cuiusdam contractus, ordinationi legis potest subiacere, sicut & alij contractus: unde secundum iura determinatur id quod ante illud tempus discretionis, quo verique possit de matrimonio sufficienter deliberare, & debitum sibi inuenire reddere, matrimonia non contrahantur, & si non ita facta fuerint dirimuntur: hoc autem tempus ut in pluribus, est in masculis in quarto decimo anno, in feminis autem in duodecimo anno: quia præcepta iuris positiui sequuntur id quod in pluribus sit, si aliquis ad perfectionem debitum ante tempus prædictum perueniat, ita quod vigor naturæ & rationis, defectum gratis suppleat: matrimonium non dissolvitur: & ideo si contrahentes ante annos pubertatis, ante tempus prædictum carnaliter fuerint copulati, nihilominus matrimonium perpetuo stat indissolubile.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in illis ad quæ natura inclinat, non exigitur tantus vigor rationis ad deliberandum sicut in alijs: & ideo ante potest in matrimonium sufficienter deliberare consentire, quam possit in contractibus alijs res suas sine tutore petraclare. Et similiter etiam dicendum est ad SECVNDVM, quia votum religionis est de his ad quæ natura non inclinat: quæ maiore difficultate habent, quam matrimonium.

AD TERTIVM dicendum, quod mulier citius ad tempus pubertatis peruenit, quam vir: ut dicitur in 1. 9. de Animalibus: & ideo non est simile de vtroque.

AD QVARTVM dicendum, quod ex parte ista non solum est impedimentum propter impotentiam coeundi, sed etiam propter defectum rationis, quæ adhuc non sufficit ad consensum illi rite faciendum, quæ perit durare debet.

AD QVINTVM, dicendum, quod sicut impedimentum quod est ex furia, reducit ad impedimentum erroris, ita etiam impedimentum quod est ex defectu ætatis, quia homo nondum habet plenam usum liberi arbitrij.

QV AESTIO LIX.

De disparitate cultus, quæ matrimonium impedit, in sex articulis discussa.

DEINDE considerandum est de disparitate cultus quæ matrimonium impedit.

¶ Circa quod quaeruntur sex.

¶ Primo, vtrum fidelis possit contrahere matrimonium cum infideli.

¶ Secundo, vtrum inter infideles sit matrimonium.

¶ Tertio, vtrum coniux conuersus ad fidem possit commanere cum vxore infideli nolente conuertere.

¶ Quarto, vtrum possit vxorem infidelem relinquere.

¶ Quinto, vtrum ea dimissa, possit aliam ducere.

¶ Sexto, vtrum propter alia peccata vir possit dimittere vxorem, sicut propter infidelitatem.

Supple. 3. Par. S. Thomæ.

In cor. Ar.

AD QVARTVM dicendum, q*uo*d iam ex dictis * patet quod disparitas cultus contraria est matrimonio ratione principalioris boni ipsius, quod est bonu*m* prolis.

AD QVINTVM dicendū, q*uo*d matrimonium est sacramentū, & ideo quantum pertinet ad necessitate sacramenti, requiritur paritas, quantum ad sacramentū fidei, scilicet baptismū, magis q*uam* quantū ad interiorē fidem: unde etiam hoc impeditur, q*uo*d non dicitur disparitas fidei, sed disparitas cultus, q*ui* respicit exteriorē servitū, ut in tertio lib. dist. 9. * dictū est. Et propter hoc si aliquis fidelis cū heretica baptizata matrimonio contrahat, verū est matrimoniu*m*, quamvis peccet contrahendo, si eā sciat hereticam: sicut peccaret si cū exco*municata* contraheret; non t*amen* propter hoc matrimoniu*m* dirimeretur: & e*ss*e cōtrariū si aliquis catechumenus habens rectā fidē, sed nondū baptizatus, cū aliqua fidei baptizata contraheret, non esset verū matrimoniu*m*.

* Ibi i. 3.
Sen dist. 9.
q. 1. art. 1.
q. 2. corp.

245

ARTICVLVS II.

Utrum inter infideles possit esse matrimoniu*m*.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur q*uo*d inter infideles non possit esse matrimoniu*m*. Matrimoniu*m* enim est sacramentū Ecclesię: sed baptismus est ianua sacramentorum. Ergo infideles q*ui* non sunt baptizati, matrimoniu*m* contrahere non possunt, sicut nec alia sacramenta suscipere.

* 2 Præterea, Duo mala sunt magis impeditiva boni, quā vnū: sed infidelitas vnus tantū, impedit bonū matrimonij: ergo multo fortius infidelitas vtriusq*ue*: & ita inter infideles non potest esse matrimoniu*m*.

* 3 Præterea, Sicut inter fidēlē & infidelē est disparitas cultus, ita inter duos infideles, vt si vnus sit Gentilis, & alter Iudeus: sed disparitas cultus impedit matrimoniu*m*, vt dictū est. * Ergo ad minus inter infideles q*ui* habet cultū disparē, non potest esse verū matrimoniu*m*.

* 4 Præterea, In matrimonio est vera pudicitia: sed sicut dicit Aug. * & habet in litera, * nō est vera pudicitia infidelis cū vxore sua: ergo nec est verū matrimoniu*m*.

* 5 Præterea, Matrimoniu*m* verū excusat carnalē copulam: peccato: sed hoc non potest facere matrimoniu*m* inter infideles contractū, quia omnis vita infidelij peccatum est, vt dicit gloss. * Rom. 14. Ergo inter infideles non est verū matrimoniu*m*.

SED CONTRA, est quod dicitur 1. Cor. 7. Si quis trahat vxorem habet infidelem, &c. sed vxor non dicitur nisi propter matrimoniu*m*. Ergo matrimoniu*m* quod est inter infideles, est verum matrimoniu*m*.

* Præterea, Remoto posteriori, nō remouetur prius: sed matrimoniu*m* pertinet ad officiu*m* naturę, quę p*re*cedit statum gratię, cuius principiu*m* est fides. Ergo infidelitas non facit quia sit inter infideles matrimoniu*m*.

RESPONDEO dicendū q*uo*d matrimoniu*m* principaliter est institutu*m* p*ro* bonū prolis non t*amen* generandę (quia hoc etiā sine matrimonio fieri potest) sed et p*ro* mouendā ad p*er*fectu*m* statum, quia q*ui*libet intendit efficiēti suū naturaliter p*ro*ducere ad p*er*fectū. Est autē in p*ro*le duplex p*er*fectio cōsideranda, scilicet naturę, non solū quantum ad corpus, sed et quantum ad animā, p*ar*te quę sunt de lege naturę: & p*er*fectio gratię. Et prima quidem p*er*fectio est materialis & imperfecta respectu secundę: & ideo cū res q*ui* sunt p*ro* finē, sicut proportionatę fini, matrimonio quod tendit in primā p*er*fectionē, est imperfectū & materiale respectu illius, quod tendit in p*er*fectionē secundam: & q*uo*d p*er*fectio prima cōmunis est p*ro* infidelibus & fidelibus, secūda autē tantum est fidei.

ideo inter infideles est quidem matrimoniu*m*, sed non p*er*fectu*m* vltima p*er*fectionē, sicut inter fideles.

AD PRIMVM ergo dicendū, q*uo*d matrimoniu*m* non tantum est institutu*m* in sacramentū, sed etiā in officiu*m* naturę. Et ideo quamvis infidelibus nō cōpetat matrimoniu*m* secundū quod est sacramentū, in dispensatione ministrorum Ecclesię consistens, cō-

petit tamen eis, inquantum est in officiu*m* naturę: & tamen etiam matrimoniu*m* tale est aliquo modo sacramentū, habitualiter; quamvis non actualiter, eo q*uo*d actu non contrahunt, in fide Ecclesię.

AD SECVNDVM dicendū, q*uo*d disparitas cultus non impedit matrimoniu*m* ratione infidelitatis, sed ratione disparitatis in fide. Disparitas. n. cultus nō solum secundū p*er*fectionē prolis impedit, sed et primū, dum parentes ad diuersā prolem trahere intēdunt; quod non est, quando vterq*ue* est infidelis.

AD TERTIVM dicendū, q*uo*d inter infideles est matrimoniu*m* vt dictū est, * p*ro*ut matrimoniu*m* est in officiu*m* naturę. Ea autē quę pertinent ad legē naturę, sunt determinabilia p*er* ius positiuū: & ideo si prohibentur ab aliquo iure positiuo a p*ar*te eos infideles contrahere matrimoniu*m* cum infidelibus alterius fidei, disparitas cultus apud eos impedit matrimoniu*m*: ex iure t*amen* diuino non p*ro*hibentur, q*uo*d apud Deū nō differt qualitercūq*ue*; aliquis a fide deniet, quantū ad hoc, quod est a gratia alienū: & similiter nec aliquo Ecclesię statuto q*uo*d nō habet de hisq*ue* fortis sunt iudicare.

AD QVARTVM dicendū, q*uo*d pudicitia & alie virtutes infidelij nō d*ic*unt esse verę, q*uo*d nō p*oss*unt attrin gere sinē verę virtutis, q*uo*d est verā felicitas: sicut dicitur non esse verū vinū, quod non habet effectū vini.

AD QVINTVM dicendū, q*uo*d infidelis cognoscens vxorem suā, non peccat, p*ro*pter bonū prolis aut fidei quia tenetur, vxori debiti reddat, cū hoc sit actus iustitię, & t*em*perantię, q*ui* in delectabilibus t*em*peratis debitas circumspectas seruat: sicut nō peccat facies alios actus politicarū virtutū: nec dicitur omnis vita in fidelium, peccatum, quia quolibet actu peccet: sed quia p*ro* id quod agunt, a seruitute peccati nō possunt liberari.

ARTICVLVS III.

Utrum coniunx conuersus ad fidem possit commanere cum vxore nolente conueri.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod coniunx conuersus ad fidē, non possit commanere cū vxore infideli nolente conueri, q*uo*d in infidelitate cōtraxerat. Vbi. n. est idē periculū, oportet eandē cautelā adhiberi: sed p*ro* p*er*iculū subuersionis fidei p*ro*hibetur ne fidelis cum infideli contrahat. Cum ergo idē periculū sit si fidelis cōmaneat cū infideli cū qua prius cōtraxerat, & adhuc maius, q*uo*d neophiti facilius p*er*uertunt q*uam* illi q*ui* sunt nutriti in fide; v*er*o, si fidelis post cōuersionē nō possit cōmanere cū vxore infideli.

* 3 Præterea, 23. q. 1. * dicitur: Non potest infidelis in eius coniunctione commanere, quā iam in Christianam transiata est fidem. Ergo fidelis habet necesse vxorem infidelem dimittere.

* 3 Præterea, * Matrimoniu*m* q*uo*d inter fideles cōtrahitur, est p*er*fectū, q*uo*d illud quod contrahitur inter infideles: sed si fideles cōtrahant in gradu p*ro*hibito ad Ecclesiā, dissoluit eorū matrimoniu*m*. Ergo & infidelij: n*on* vir fidelis non p*oss*et cōmanere cū vxore infidelij: ad p*ro*hibitu*m*, q*uo*d ea in infidelitate cōtraxit in gradu p*ro*hibito.

* 4 Præterea, Aliquis infidelis habet quādamores cū vxores s*ecundu*m ritū suę legis. Si ergo potest cōmanere cū illis, cū q*ui*bus in infidelitate contraxit, videtur, quod possit & post cōuersionē plures vxores retinere.

* 5 Præterea, Potest contingere q*uo*d rapudata vna vxore, aliā duxerit, & in illo matrimonio existens conuertatur: videtur ergo, q*uo*d saltem in hoc casu non possit cum vxore, quā de nouo habet, commanere.

SED CONTRA, quod Apost. 1. Cor. 7. consulit quod commanent.

* Præterea, Nulli impedimentū superueniens verū matrimoniu*m*, tollit ipsum: sed matrimoniu*m* erat verū quando vterq*ue* infidelis erat. Ergo quando alter conuertitur, non dirimitur p*er* hoc matrimoniu*m*: & ita videtur, quod possint licite commanere.

RESPON-

Art. præc.
huius qua.

* Ibi. 1. de
adul. conio.
23. ca. 12.
* 2. 4. Sen.
de. 39. S. B
de in decr.
18. q. 1. c.
na.

* Gloss. or.
Sup. illud
Ro. 14. Om
ne quod nō
est ex fide.
* De da. ibi
dem ex lib.
Sen. Pro
spere.
* Au. de san
da. Virg.
2. 12. 10. 6.

In resp.
ad primū
& in ill.

246

* Cap. I. de
cap. qui.

Art. præc.
corp. 6.

RESPONDEO dicendum, qd fides eius, qui est in matrimonio, non soluit, sed perficit matrimonium. unde cum inter infideles sit verum matrimonium, vt ex dictis patet, per hoc, qd alter eorum conuertitur ad fidem, non ex hoc ipso vinculum fimonij soluit. Sed aliqui vinculum fimonij manente, soluit matrimonium, quantum ad cohabitationem & debiti solutionem. I quo pati passu currunt infidelitas & adulterij, qd verumq; est contra bonum proles. Vnde sicut se habet in potestate dimittendi adulterij, vel commanendi cum ea, ita se habet in potestate dimittendi infidelem, vel commanendi cum ea: pot. n. vir innocens libere manere cum adultera, spe correctionis, non autem si in adulterij peccato fuerit obstinata, ne videatur patronus turpitudinis, quauis etiā cū spe correctionis possit eam libere dimittere. Similiter fidelis conuersus pot. cū infideli manere cū spe conuersionis, si ea in infidelitate obstinata non videtur. & bñ facit cōma nēdōrū non tenetur: & de hoc est cōsiliū Apostoli. *

AD PRIMVM ergo dicendum, quod facilius impeditur aliquid sciendum, quam destruitur quod rē factū est: & ideo multa sunt quae impediunt matrimonium contrahendum, si procedat: quae tamen ipsum non possunt dissoluere, si sequantur, sicut de affinitate patet: & similiter dicendum est de disparitate cultus.

AD SECVNDVM dicendum, qd in primitiua Ecclesia tempore Apostolorum passim conuertebantur ad fidem & Iudei & Gentiles: & id tunc vir fidelis poterat habere probabilem spem de vxoris conuersione, et si conuersio non promitteret. Postmodum autē tpe, pcedēte, Iudei sunt magis oblati qd Gentiles: qd gentiles adhuc intrabant ad fidem: sicut tpe martyrii, & tpius Constantinianae Imperatoris, & circa tēpora illa: & ideo tunc non erat tutum fideli cū vxore infideli Iudaea cohabitare, nec erat spes de conuersione eius sicut erat de conuersione vxoris gentilis, & id tunc fidelis conuersus poterat cohabitare cū gentili, sed nō cū Iudaea, nisi conuersio nē pmitteret, & fm hoc loquitur Decc. illud. * Sed nunc pari passu ambulat vtriusq. I. Gentiles & Iudei, qd vtriusque oblati sunt: & id nisi vir infidelis conuerteretur, nō pmitteret cohabitare, siue sit Iudeus, siue Iudaea.

AD TERTIVM dicendum, qd infideles, nō baptizati, nō sūt alitē statuti ecclesiae, sed sunt astricti statuti iuris diuini: & id qd contraxerint aliqui infideles in gradibus, phibitis fm legē diuinā, Leuit. 18. siue vtriusque siue altera ad fidem conuertatur, non possunt in tali matrimonio cōmanere. Si autē contraxerint in gradibus, phibitis p statutu Ecclesiae, possunt cōmanere, si vtriusque conuertatur, vel si vno conuerso sit spes de conuersione alterius.

AD QVARTVM dicendum, qd habere plures vxores, est contra legē naturae, cui et infideles sunt astricti: & ideo non est verū matrimonium infidelis, nisi cū illa, cū qua primo contraxit. Vnde si ipse cū oibus suis vxoribus conuertatur, pot. cum prima cōmanere, & alias debet abicere. Si autē prima conuerteretur, & aliqua aliarum conuertatur, idē ius hēbē contrahendi cum illa de nouo, quod cum alia haberet, de quo post dicetur. *

AD QVINTVM dicendum, qd repudium vxoris est contra legem naturae, vnde infidelis non licet vxorem repudiare: & ideo si conuertatur postquā vna repudiata alteram duxerit: idē iudicium est de hoc & de illo qd plures vxores habebat, quia tenet primā, qd repudiatur, accipere, si conuerteretur, & alia abicere.

ARTICVLVS IIII.

Virum fidelis conuersus possit vxorem infidelem dimittere, nolentem cohabitare sine cōmuni creatoris.

AD QVARTVM sic pcedit. Vt qd fidelis conuersus nō possit vxorem infidelem dimittere, nolentē cohabitare sine cōmuni creatoris. Maius n. est vinculu viri ad mulierē, quā serui ad dñm fēru cōuersus nō absolutus a seruitutis vinculo, vt patet 1. Cor. 7. & 1. Tim. 6. ergo & vir fidelis non potest vxorem infidelem dimittere.

delem dimittere.

¶ Præterea, Nullus pot. alteri iudiciū facere sine cōsensu ipsius: sed vxor infidelis habet ius ī corpore viri infidelis. Si ergo p hoc qd vir ad fidem conuertitur, mulier iudiciū pati possit, vt libere dimitteret, nō possit vir conuerterē ad fidem sine cōsensu vxoris: sicut nec pot. test. ordinari, aut vouere cōmuniā, sine cōsensu ei.

¶ Præterea, Si aliquis contrahat cū ancilla scienter, siue sit seruus, siue liber, non pot. pp diuersam conditionem, ipsam dimittere, cum ergo vir qd contrahit cū infideli: sciuerit ea esse infidelem, videtur a simili, qd non possit eam dimittere propter infidelitatem.

¶ Præterea, Pater tenetur ex debito, procurare salutē pñis: sed si discederet ab infideli vxore, filii cōes matri remanerent, qd partus sequi ventrē, & sic essent in periculo salutis: ergo nō pot. licite vxorem infidelem dimittere.

¶ Præterea, Adulter non pot. adulterij dimittere ē postquā de adulterio poenitentia egit: ergo si sit idē iudiciū de adulterio & infideli, nec infidelis infidelē pot. relinquere, etiam postquam ad fidem est conuersus.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit prima Cor. 7.

¶ Præterea, Adulterium spūale est grauiusq; carnale sed propter carnale adulterium vir pot. dimittere vxorem, quantum ad cohabitationem: ergo multo fortius propter infidelitatem, quae est adulterium spūale.

RESPONDEO dicendum, qd homini fm aliam, & aliam vitam diuersa competunt & expediunt: & ideo qui moritur priori vitæ, non tenetur ad illa ad qua in priori vita tenebatur: & inde est qd ille qui in vita seculi existens, aliqua vovit, non tenetur illa qd mundo moritur, vitam religiosam assumens, perficere. Ille autem qui ad baptismum accedit, regeneratur ī Christo, & priori vitæ moritur, cum generatio vnus sit corruptio alterius, & ideo liberatur ab obligatione qua vxori tenebatur reddere debitum, & ei cohabitare nō tenetur, qd conuerteretur non vult, quāuis in aliquo casu libere id posset facere, vt dictum est: † sicut & religiosus pot. libere perficere vota quae in seculo fecit, si non sint contra religionem suam, quāuis ad ea nō tenetur.

AD PRIMUM dicendum, qd seruare non est aliquid incompetens perfectioni Christianae religionis, quae maxime humilitatem profertur, sed obligatio mulieris siue matrimonij, aliquid derogat perfectioni vitae Christianae, cuius summum statū continentes possident. & ideo non est simile de vtroque. Et pterea vnus coniugum non obligatur alteri quasi possessio eius, si car dño seruus, sed per modum societatis cuiusdam: qd non congruē est infidelis ad fidem, vt patet 2. Cor. 6. Et ideo non est simile de seruo & coniuge.

AD SECVNDVM dicendum, qd vxor non habet ius ī corpore viri, nisi quandiu ī vita illa manebat, ī qua contraxerat, qd ē mortuo vir vxor soluta, est a lege viri, vt patet 1 ad Cor. 7. Et ideo si postquam vir mutat vitam moriens priori vitæ, ab ea discedat, nullū sit ei praeiudiciū. Transiens autē ad religionem, moritur tm spūali morte, non autem corporali, & ideo si matrimonium sit consummatum, non potest vir sine cōsensu vxoris ad religionem transire, pot. autē ante carnalem copulam, quando est tm copula spūalis, sed ille qui ad baptismum accedit, corporaliter est cōspēlitur Christo in morte: & ideo soluitur a debito reddendo, etiam post matrimonium consummatum. Vel dicendum, qd ex culpa sua vxor praeiudiciū patitur, quae conuerteretur continet.

AD TERTIVM dicendum, qd disparitas cultus facit personam simpliciter illegitimam, non autem condicio sentitatis, sed solum quando ignorata est. Et ideo non est similis ratio de infideli & ancilla.

AD QVARTVM dicendum, qd proles aut peruenit ad perfectam aetatem, & tunc poterit libere sequi patrem infidelem vel matrem infidelem, vel etiam in minoritate

Vide acc. 32. q. 6. Ar. v. 2. corp.

Ar. p. 1. corp. Ar. licit.

Sup. 9. 43. ar. 3. corp. & ad 1.

atate constituta & tunc debet dari fideli, non opofitè quod indigent matris obsequio ad decutionem.

AD QVINTVM dicendum, quod adulter per pœnitentiam non transit ad aliam vitâficat in fidelis, per ba ptifmum: & ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS V.

Vtrum fidelis difcedens vxor ab infidelis, poffit aliam ducere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, qd si delis, difcedens ab vxore infidelis, nō poffit aliā ducere i vxorē. Quia ifolubilitas eſt de ratione matri monij, qd repudiū vxoris fit cōtra legē naturæ: ſed inter infideles erat verum matrimonij. ergo nullo modo poteſt illud matrimonij ſolui. Sed manet vinculo matrimonij ad vnam, non poteſt aliquis cū alia cōtra here: ergo fidelis difcedens ab uxore infideli nō poteſt cum alia contrahere.

¶ 2. Præterea, Crimen ſuperueniens matrimonio, nō ſoluit matrimonij. ſed ſi mulier velit cohabitare ſine contumelia Creatoris, nō ſoluitur vinculo matrimonij, quia vir non poteſt aliam ducere. Ergo peccatum vxoris qd nō vult cohabitare ſine cōtumelia Creatoris, nō ſoluit matrimonij, vt libere poſſit vir aliā vxorē ducere.

¶ 3. Præterea, Vir & vxor ſunt pares in vinculo matrimonij: cum vxori in fideli nō liceat viuere vtrūq; alium virū ducere videtur, quod nec fideli liceat.

¶ 4. Præterea, Favorabilis eſt continentia votū, qd matrimonij contrahens, ſed viro fideli, ſine conſenſu vxoris infidelis non licet, vt videtur, votū continentia emit tere, quia tunc vxor fraudaretur matrimonio, ſi poſtmodū conuerteretur. Ergo multo minus licet ei matri monium contrahere cum alia.

¶ 5. Præterea, Filij qui remanent in infidelitate patre conuerſo, amittit ius paternæ hēditatis: & tñ ſi poſtea conuerſi, reddidit ei hēditas ſua, & ſi alius in poſſeſſionem eius intrauit: ergo vbi ſimili qd ſi vxor infidelis poſtea conuerſa, ſit libi reddendus vir ſuus, & ſi cum alia contraxerit: qd non poſſet eſſe ſi ſm matri monium eſſet verum. Ergo nō poteſt contrahere cū alia.

SED CONTRA. Matrimonium non eſt ratū ſi ne ſacramento baptiſmi. ſed quod non eſt ratū pōt diſ ſolui ergo matrimonium in infidelitate contrahitū, po teſt diſſolui, & ita, ſoluto matrimoniali vinculo, licet viro aliam ducere in vxorem.

¶ Præterea, vir nō debet cohabitare vxori infideli nō lenti cohabitare ſine contumelia Creatoris. Si ergo nō liceret ei aliam ducere, cogeretur continentiam ſeruare: quod videtur inconueniens, quia ſic ex conuerſione ſua incommodum reportaret.

RESPONDEO dicendū, qd qñ alter coniugum ad fidem conuertitur, altero in infidelitate manente, di ſtinguendū eſt: quia ſi infidelis vult cohabitare ſine cō tumelia creatoris. i. ſine hoc qd ad infidelitatem indu cat: poteſt fidelis libere difcedere, ſed difcedens nō po teſt alteri nubere. Si autē infidelis non velit cohabitare ſine contumelia creatoris in verba blaſphemie, prum pens, & nomen Chriſti audire nolens: tunc ſi ad infide litatem pertrahere nitatur, vir fidelis difcedens poteſt alteri per matrimonium copulari.

AD PRIMVM, ergo dicendū, qd matrimonij inſi delium eſt imperfectum, vt dictū eſt: ſed matrimo nij fidelis eſt perfectū, & ita eſt firmus: ſemper autē firmus vinculum ſoluit minus firmū, ſi ſit ei contra riu. Et iō matrimonij quod poſt in fide Chriſti cōtra hit, ſoluit matrimonij, quod prius in infidelitate con tra hit fuerat. vnde matrimonij infidelis non eſt oīno firmū, & ratū, ſed ratificat poſtmodū per fidē Chriſti.

AD SECVNDVM dicendū, qd crimē vxoris nō lenti cohabitare ſine cōtumelia creatoris, abſolutū vi rum a ſeruitute, qua tenebat vxorē, vt non poſſet ea vi uente aliam ducere: ſed nondum ſoluit matrimonium quia ſi de blaſphemia alia conuerteretur ante, qd ille a-

liud matrimonium cōtraheret, redderet ei vir ſuus: ſed ſoluitur per matrimonij ſequens, ad quod puenire nō poſſet vir fidelis, niſi ſolutus a ſeruitute vxoris ſuæ per culpam eiuſdem.

AD TERTIVM dicendū, qd poſtquam fidelis contraxit, ſolutum eſt vinculum matrimonij ex vtra que parte, quia matrimonij non claudicat, quantū ad vinculum, ſed qñque claudicat quantū ad effectū: vnde in penam vxoris infidelis ei indicitur, qd non poſſit cū alio contrahere, magis, qd ex virtute matrimonij præ cedentis eſt ſi poſtea conuerſa, pōt ei concedi diſpe ſatiū vt alteri nubat, ſi vir eius aliam in vxorē duxit.

AD QVARTVM dicendū, qd ſi poſt conuerſionē viri, aliqua probabilis ſpes de conuerſione vxoris ſit, non debet votū continentie vir emittere, nec ad aliud matrimonium tranſire, quia diſſicili conuerteretur vxor ſciens ſe viro ſuo priuatum. Si autem non ſit ſpes de conuerſione, pōt ad ſacros ordines vel ad religionē accedere, prius requiſita vxore vt conuerſatur, & tunc ſi poſtquam vir ſacros ordines ſuſcepit, vxor conuerſa tur, nō eſt ſibi vir ſuus reddendus, ſed debet ſibi ipta re in pœnā tardæ conuerſionis qd viro ſuo priuatur.

AD QVINTVM dicendū, qd vinculum paternita tis non ſoluitur per diſparem cultum, ſicut vinculum matrimonij: & iō nō eſt ſimile de hēditate & vxore.

ARTICVLVS VI.

Vtrum alia vitia ſoluant matrimonium.

AD SEXTVM ſic proceditur. videtur, qd alia vitia ſoluant matrimonium, ſicut & in fidelitas. Adulterium. n. videtur eſſe directius cōtra matri monium, qd infidelitas, ſed infidelitas ſoluit matri monium in aliquo caſu, vt liceat ad aliud matrimonij tranſire: ergo & adulterium idem facit.

¶ 2. Præterea, Sicut infidelitas eſt fornicatio ſpūalis, ita & quodlibet peccatum: ſi ergo propter hoc inſide litas matrimonium ſoluit, quia eſt fornicatio ſpūalis, pa ri rōne quodlibet peccatum, matrimonium ſoluet.

¶ 3. Præterea, Matthæi 18. d. ſ. Si dextera manus tua ſcandalizat te, abſcende eam & proiice abs te, dicit gl. *quod in manu & dextro oculo poſſunt accipi frater, & vxor, propinqui & filij: ſed per quodlibet peccatum efficiuntur nobis impedimento: ergo propter quodlibet peccatum poteſt matrimonium diſſolui.

¶ 4. Præterea, Auaritia idololatria eſt, vt d. Ephē. 5. ſed propter idolatriam poteſt mulier dimitti: ergo pa ri ratione propter avaritiam, & ita propter alia pecca ta quæ ſunt maiora, quam avaritia.

¶ 5. Præterea, Hoc expreſſe Magiſter dicit in litera. * SED CONTRA eſt, quod dicitur Matth. 5. Qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam moechari.

¶ Præterea, Si hoc eſſet, tota die fierent diuorcia, cū raro inueniatur matrimonium, in quo alter cōiugum in peccatum non labatur.

RESPONDEO dicendū, qd fornicatio corpo ralis & infidelitas ſpeciale habent cōtrarietatem ad bona matrimonij: vt ex dictis * patere pōt, vñ ſpalem habent vim ſeparandi matrimonia. ſed tamen intelli gendum eſt quod matrimonium dupliciter ſoluitur. Vno modo quantum ad vinculum, & ſic nō poteſt ſol ui poſtquam matrimonium eſt ratificatum, neque per infidelitatem, neque per adulterium: ſed ſi non eſt ratifi catum ſoluitur vinculo permanente infidelitate i alte ro coniugum, ſi alter conuerſus ad fidē ad aliud coniu gium tranſeat: non autem ſoluitur vinculum pſictum per adulterium, alias infidelis libere poſſet dare libellū repudiij vxori adultera, & ea dimiſſa aliam ducere, qd falſum eſt. Alio modo ſoluitur matrimonium, quan tum ad actum, & ſic ſolui poteſt tam per infidelitatem, quam per fornicationem ſpiritualē: ſed propter alia peccata non poteſt ſolui matrimonium, etiam quantum ad actum.

ad actum, nisi forte ad tempus se velit vir subtrahere à consorcio vxoris ad castigationem eius, subtrahendo ei praesentia sua solatium.

AD PRIMVM ergo dicendum, q[uod] quamvis adulterii magis directè opponat matrimonium, in quantum est in officii naturæ, q[uod] infidelitas, tamē contrariū est in quantum matrimonium est sacramētū ecclesiæ: ex quo habet perfectā firmitatem, in quantum significat in diuinitatem coniunctionem Christi & Ecclesiæ, & ideo matrimonium quod non est ratū, magis potest solui quantum ad vinculum per infidelitatem, quam per adulteriū.

AD SECVNDVM dicendum, q[uod] prima coniunctio animæ ad Deū est p[er] fide[m], & ideo p[er] eā anima quasi desponsatur Deo, vt patet Osee 2. Spōsabo te mihi in fide. Vnde in sacra Scriptura specialiter per fornicationē idololatria & infidelitas designantur: sed alia peccata magis remota significatione dicunt spūales fornicationes.

AD TERTIVM dicendū, q[uod] hoc intelligendum est quando mulier praestat magnā occasionē peccati viro suo, vt vir probabiliter sibi de periculo timeat, tūc n[on] viro potest subtrahere ab ei[us] cōuersatione, vt dictū est.

AD QVARTVM dicendū, q[uod] auaritia d[icitur] idololatria per quam similitudinē seruitutis, q[uam] tam auarus, q[uam] idololatra potius seruit creature, quam Creatori, nō autem per similitudinem infidelitatis: quia corruptio infidelitatis est in intellectu, sed auaritia est in affectu.

AD QVINTVM dicendum, q[uod] verba Magistr[is] sunt accipienda de sponsalibus, q[uia] p[ro]pter crimen superueniens sponsalia solui possunt: vel si loquatur de matrimonio, intelligendū est de separatione à cōmuni cōuersatione ad tēpus, vt dictū est: vel quādo vxor nō vult cohabitare nisi sub cōditione peccati, vt cum dicit: Nō ero vxor tua nisi mihi de latrocinio diuitias cōgreges, tunc enim potius eā debet dimittere, q[uam] latrocinia exercere.

Q V A E S T I O L X .

De vxoricio, in duos articulos diuisa.

DE INDE considerandum est de vxoricio. Circa quod quaeruntur duo.

1. Primo, vtrum in aliquo casu liceat vxorem occidere.

2. Secundo, vtrum vxoricidium matrimonium impediatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum liceat vxorem interficere in actu adulterij deprehensam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod liceat viro vxorem interficere in actu adulterij deprehensam. Lex enim diuina praecipit adulteras lapidari: sed ille qui legē diuinā exequitur nō peccat, ergo nec occidens propriam vxorem, si sit adultera.

2. Praeterea, illud quod licet legi, licet ei cui lex hoc cōmittit, sed legi licet interficere adulteram, aut quālibet personam ream mortis: cum ergo lex commiserit viro interfecionem vxoris in actu adulterij deprehensam, videtur, quod ei liceat.

3. Praeterea, Vir habet potestatem maiorem super vxorem adulteram quam super eum, qui cum ea adulterium commisit: sed si vir percutit clericum quem cum propria vxore inuenit, non est excommunicatus: ergo videtur, quod etiam liceat interficere propriam vxorem in adulterio deprehensam.

4. Praeterea, Vir tenetur vxorem suam corrigere: sed correctio fit per infidelitatem iuxta poenā: cum ergo iuxta poenā adulterij sit mors, quia est capitale crimen, videtur, quod liceat viro vxorem adulteram occidere.

SED CONTRA, In litera dicitur, quod Ecclesia dei nunquam contringitur legibus humanis vel mundanis, gladium enim non habet nisi spirituale: meretur, quod ei qui vult esse de Ecclesia, non sit licitus visus legis illius, quae vxoricidium permittit.

5. Praeterea, Vir & vxor ad paria iudicantur: sed vxoricidium non licet interficere virum in adulterio deprehensum: ergo nec viro vxorem.

sum: ergo nec viro vxorem.

RESPONDEO dicendum, q[uod] virum interficere vxorem cōtingit dupliciter. Vno modo per iudiciū ciuile, & sic non est dubium q[uod] sine peccato potest vir zelo iustitiae, non inuore vindictae aut odij motus, vxorem adulteram in iudicio saeculari accusare criminaliter de adulterio, & poenā mortis à lege statutam petere: sicut etiam licet aliquem accusare de homicidio, aut de alio crimine: non tamen talis accusatio potest fieri in iudicio Ecclesiastico, quia Ecclesia non habet gladium materiale, vt in litera d[icitur]. Alio modo potest eam p[er] seipsum occidere, non in iudicio cōmuni, & sic extra actū adulterij eā interficere quantumcunq[ue] sciat eā esse adulterā, neq[ue] secundū leges ciuiles, neq[ue] secundū legē cōscientiae licet. Sed lex ciuilis quasi licitū putat q[uod] i ipso actū eā interficiat non quasi praecipiens, vel prohibens, sed quasi poenā homicidij ei non in flagens propter maximū incitamentū, quod habet vir in tali facto ad occisionē vxoris. Sed Ecclesia in hoc nō est alit[er]da legibus humanis, vt iudicet eā sine reatu poenae aeternae, vel poenae Ecclesiasticae iudicio in flagenda, ex hoc q[uod] est sine reatu poenae in flagenda p[er] iudiciū saeculare. Et ideo in nullo casu licet viro occidere vxorem p[ro]pria auctoritate.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod poenā illam infligendam non commisit lex personis priuatis, sed personis publicis, quae habent officium ad hoc deputatum. Vir autem non est iudex vxoris: & ideo non potest eam interficere, sed eam iudice accusare.

AD SECVNDVM dicendum, q[uod] lex ciuilis non commisit viro occisionem vxoris, quali praecipiens, quia sic non peccaret, sicut non peccat minister iudicis latronem occidens cōdemnatum ad mortem: sed permittit, poenā non adhibens: vnde etiam difficultates quasdam appositus quibus retraherentur viri ab vxoricidio.

AD TERTIVM dicendū, q[uod] ex hoc non probatur q[uod] sit licitū simpliciter: sed quantum ad immunitatē ab aliqua poena, quia etiam excommunicatio quādā poena est.

AD QVARTVM dicendum, q[uod] duplex est congregatio, quādā oeconomia, sicut familia aliqua, & quādā politica, sicut ciuitas & regnū. Ille igitur q[uod] praestitit d[icitur] congregationi vt Rex; potest infligere poenā & corrigere personā, & exterminare ad purgationē cōmunitatis, cuius curā gerit: sed ille q[uod] praestitit in prima congregatione, vt paternitas, nō potest infligere nisi poenā corrigentē, quae se nō extendit ultra terminos emendationis, quā trascendit poena mortis: & ideo vir q[uod] sic pest vxori, nō potest ipsā interficere, sed alias castigare vel accusare.

ARTICVLVS II.

Vtrum vxoricidium impediatur matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod vxoricidium non impediatur matrimonium. Directius enim opponitur adulterium matrimonio, quā homicidium: sed adulterium non impedit matrimonium: ergo nec vxoricidium.

2. Praeterea, Grauius est peccatum occidere matrē, q[uam] vxorem, quia nunquam licet verberare matrē, licet autem quandoq[ue] verberare vxorem: sed occisio matris nō impedit matrimonium: ergo nec vxoris occisio.

3. Praeterea, Magis peccat q[uod] vxorē alterius p[er] adulteriū interficit, q[uam] q[uod] vxorē propriā, in quantum minus habet de mortuo, & minus ad eum spectat eius correctio: sed qui alienam vxorem occidit, non impeditur à matrimonio: ergo nec ille qui propriam vxorē interficit.

4. Praeterea, Remota causa, remouetur effectus: sed peccatum homicidij potest per penitentiam remoueri: ergo & impedimentum matrimonij, quod ex eo causatur: & ita videtur quod post peccatum penitentiam non prohibeatur matrimonium contrahere.

SED CONTRA est, quod Canon s[an]ctus dicit: Interfectores suarum coniugum ad penitentiam redigendi sunt, quibus penitus denegatur coniugium.

Alias p[er]missit.

251

In deo
253. qua.
2. can. in
terfeco-
ros.
*Ibid. c. 12.
4. 2. 2.
di. 37. § 2.

q[uod] Pra-

AD SECVNDVM dicendum, q̄ ante carnalē copulam non est omnino translatum corpus vnius sub potestate alterius, sed sub cōditione, si interea alter coniūctum ad frugē melioris vitæ nō conuoluerit: sed per carnalem copulā cōpletur dicta translatio, quia tunc intrat vterq; in corporālē possessionē sibi tradite potestatis. Vnde etiā ante carnalē copulā, non statim tenetur redere debitum post matrimonium contractū per verba de præsenti, sed datur ei tēpus duorum mensium propter tria. Primo, vt interim possit deliberare de trāseundo ad religionē. Secundo, vt praparentur qua sunt necessaria ad solennitatem nuptiarum. Tertiō, ne vilem habeat maritus datam, quam non sup̄saurit dilatatam.

AD TERTIVM dicendum, q̄ coniūctio matrimonialis ante carnalē copulam est quidem perfecta quantum ad esse primum: sed non consummata quantum ad actū, secundū qd̄ est operatio: & similat possessioni corporali. & ideo nec omnimodā indiuisibilitatē habet.

ARTICVLVS III.

Utrum mulier possit nubere alteri viro, ante carnalem copulam viro suo religionem ingressō.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ mulier non possit nubere alteri viro, ante carnalē copulam viro suo religionē ingressō. Quia illud quod cū matrimonio stare potest, non soluit matrimoniale vinculū: sed adhuc manet vinculum matrimoniale inter eos qui pari voto religionem intrant: ergo ex hoc, q̄ vnus intrat religionē, alter nō absoluitur a vinculo matrimoniali: sed quandiu manet vinculum matrimoniale ad vnū, non pot̄ nubere alteri. ergo &c.

¶ 2. Præterea, Vir post ingressum religionis potest ante professionem redire ad seculum: si ergo mulier post se alteri nubere, viro intrante religionē, & ipse possit alteram ducere, rediens ad seculum: quod est abiurdū.

¶ 3. Præterea, Per Decretalem nouam, professio ante annum emissā, pro nulla reputatur: ergo si post talem professionem ad vxorem redeat, tenetur eum recipere: ergo neque per introitum viri in religionem, neque per votum datur mulieri potestas alteri nubendi.

SED CONTRA. Nullus potest alteram obligare ad ea que sunt perfectionis: sed continentia est de his que ad perfectionem pertinet: ergo mulier non astringitur ad cōsentientiam ex hoc quod vir religionem ingreditur, & sic potest nubere.

RESPONDEO dicendum, quod sicut corporalis mors viri hoc modo vinculum matrimoniale soluit, vt mulier nubat cui vult, secundum Apostoli sententiam: ita etiam post mortem spirituales viri per religionis ingressum poterit cui voluerit nubere.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quando vterque pari voto continentia vovet, tunc neuter cōiugali vinculo abrenūtiat. & ideo adhuc manet: sed quādo vnus tantum vovet, tunc quantū in se est, abrenūtiat vinculo cōiugali: & ideo alter absoluitur a vinculo illo.

AD SECVNDVM dicendum, quod non intelligitur mortuus seculo per religionis ingressum quousque professio emisit: & ideo vsque ad tempus illud tenetur eum vxor sua expectare.

AD TERTIVM dicendum, q̄ de professione sic emissā ante tempus determinatum a iure est idem iudicium quod de voto simplici. Vnde sicut post votū simplex viri, mulier ei debetur reddere non tenetur. tamen ipsa non habet potestātē alteri nubere: ita & hic.

QV AESTIO LXII.

De impedimento quod superuenit matrimonio consummato, quod est fornicatio, in sex articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de impedimento quod superuenit matrimonio cōsummato, scilicet de fornicatione q̄ impedit matrimonium præcedēs quo ad actum, remanētē vinculo matrimoniali.

¶ Et circa hoc quaruntur sex.

¶ Primo, vtrum liceat viro vxorem dimittere causa fornicationis.

¶ Secundo, vtrum ad hoc teneatur.

¶ Tertiō, vtrum proprio iudicio possit eam dimittere.

¶ Quarto, vtrum vir & vxor quātum ad hoc sint equalis conditionis.

¶ Quinto, vtrum post diuortiū debeant manere in nuptiis.

¶ Sexto, vtrum post diuortiū possit reconciliari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod propter fornicationē nō liceat viro vxorē dimittere. Non enim est malum pro malo reddendū: sed vir dimittendo vxorē propter fornicationem, videtur malum pro malo reddere: ergo hoc non licet.

¶ 2. Præterea, Maius peccatum est, si vterque fornicetur, quā si alter tantum: sed si vterque fornicetur nō poterit propter hoc fieri diuortium: ergo nec si vnus tantum fornicatus fuerit.

¶ 3. Præterea, Fornicatio spiritualis & quādam alia peccata sunt grauiora, quā fornicatio carnalis: sed propter illa non potest fieri separatio a thoro: ergo nec propter fornicationem carnalem.

¶ 4. Præterea, Vitiū cōtra naturā magis remotū est à bonis matrimoniij, q̄ fornicatio, q̄ modo natura sit: ergo magis debuit poni causa separationis, q̄ fornicatio. SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 5.

¶ Præterea, Illi qui frangit fidem, non tenetur alii, quis fidem seruare: sed coniunx fornicando fidem frangit, quā alteri coniungi debet. ergo alter potes alterum causa fornicationis dimittere.

RESPONDEO dicendum, q̄ Dominus dimittere vxorem concessit propter fornicationē, in pœnā illius qui fidē fregit: & in fauorem illius qui fidem seruauit, vt non sit astrictus ad reddendū ei debitū, qui non seruauit fidem. Excipiuntur tamen septē casus, in quibus non licet viro vxorē dimittere fornicantem, in quibus vel vxor à culpa immunis est, vel viri: sunt quatuor culpabiles. Primus est, si ipse vir similiter fornicat: siue rit. Secundus, si ipse vxorē prostituert. Tertiū, si vxor vitū suū probabiliter mortuū, credēs p̄ longā eius absentiam alteri nupsit. Quartus est, si latenter cognita est ab aliquo sub specie viri lectū subintrare. Quintus, si fuerit vi oppressa. Sextus, si reconciliauerit eam sibi post adulteriū perpetratum, carnaliter eam cognoscēs.

Septimus, si matrimonio in infidelitate vtriusq; contracto vir dederit vxori libellū repudiij, & vxor alteri nupsit, tūc n. si vterq; cōuertat, tenet eā vir recipere. AD PRIMVM ergo dicendum, quod vir, si dimittat vxorē fornicantē luore vindictæ, peccat: si autem ad infamiam propriam cauendam, ne videatur particeps criminis, vel ad vitium vxoris corrigendum: vel ad cuiusdā prolis incertitudinem, non peccat.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ diuortiū ex causa fornicationis fit vno accusante alio: & quā nullus potest accusare, q̄ in simili crimine existit, quando vterq; fornicatur, diuortiū celebrari nō potest, quāuis magis peccet cōtra matrimonij vtroq; fornicante, q̄ altero tantum.

AD TERTIVM dicendum, q̄ fornicatio directē est cōtra bonū matrimonij, q̄ tollitur per eam certitudo prolis, & fides frangitur, & significatio non seruatur: dū vnus coniugum pluribus carnē suā diuidit: & ideo alia crimina quāuis forē sint maiora fornicatione, nō tamen causant diuortium. Sed quia infidelitas, quā dī spiritualis fornicatio, etiam est contra bonū matrimonij quod est proles educanda ad cultū Dei: etiā ipsa facit diuortium, sed tamen aliter, q̄ corporalis fornicatio: quia propter vnum actum fornicationis carnalis potest procedere ad diuortium, non autem propter vnum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem

que pertinaciam offendit, in qua infidelitas perficitur. AD QVARTVM dicendum, qd etiam propter vitium contra naturam potest procedi ad diuortium: sed tamen non fit ita mentio de ipso, tum quia est passio innominabilis, tum quia rarius accidit, tum quia non ita causat incertitudinem prolis.

256

ARTICVLVS II.

Virum vir teneatur ex precepto vxorem fornicantē dimittere.

AD SECVDVM sic procedit. Videt, qd vir teneatur ex precepto vxorem fornicantem dimittere: vir enim cum sit caput vxoris, tenet & vxorem corrigere, sed separatio a toto est indunda ad correctionē vxoris fornicantis: ergo tenetur eā a se separare.

¶ 2 Præterea, Qui consensit peccanti mortaliter, ipse etiam mortaliter peccat: d. vir retinens vxorem fornicantem, consentire ei videtur, vt in litera dicitur: ergo peccat, nisi eam a se eiciat.

¶ 3 Præterea, Prima ad Corinth. 6. dicitur, qui adheret meretrici, vnum corpus efficitur sed non potest aliquis simul esse membrum meretricis & Christi, vt ibidem dicitur: ergo vir vxori fornicanti adharens, membrum Christi esse definit, & sic mortaliter peccat.

¶ 4 Præterea, Sicut cognatio tollit vinculum matrimonij, ita fornicatio separat a toto: sed postquam vir nouerit consanguinitatē suā ad vxorem, mortaliter peccat, & cognoscens carnaliter: ergo & si cognoscat vxorem postquam scit ipsam esse fornicatā, mortaliter peccat.

¶ 5 SED CONTRA, est quod dicit Glossa. 1. Cor. 7. quod Dominus permisit causa fornicationis vxorem dimittere: ergo non est in precepto.

¶ 6 Præterea, Quilibet potest dimittere alteri quod in se peccauit: sed vxor fornicando peccauit in virum: ergo vir potest ei parcere, vt non dimittat eam.

RESPONDEO dicendum, qd dimissio vxoris fornicantis introducta est ad corrigendum vxoris crimen p. talem poenam: poena autem corrigens non requiritur vbi emendatio iam præcessit: & ideo si mulier de peccato poeniteat, vir non tenetur eam dimittere; si autem non poeniteat, tenetur, ne peccato eius consentire videatur, dum correctionem debitam non apponit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd peccati fornicationis in vxore potest corrigi non tantū tali poena, sed etiā verbis & verberibus: & ideo si alias ad correctionē sit parata, non tenet vir p. d. c. p. n. a. ad ei correctionē adhibere.

AD SECVDVM dicendum, qd tunc vir vxori cōsentire videtur, quando eam tenet non cessantem a peccato praterito: si autē emendata fuerit, non ei consentire.

AD TERTIVM dicendum, qd ex quo de peccato fornicationis poenituit meretrix dici non potest: & ideo, vir ei se coniungendo, mēbrū meretricis nō fit. Vel dicendum, qd non coniungitur ei quasi meretrici, sed quasi vxori.

AD QVARTVM dicendum, qd non est simile, qd consanguinitas facit, vt non sit inter eos vinculum matrimoniale, & ideo carnalis copula sit illicita: sed fornicatio non tollit vinculum prædictum: & ideo actus remanet quantum est de se licitus, nisi per accidens illicitus fiat, in quantum vir consentire turpitudini vxoris videtur.

AD QVINTVM dicendum, qd pmissio illa est intelligenda p. prohibitionis priuationē: & sic cōtra pceptū nō diuidit, qd etiā quod cadit sub pcepto, nō est p. hibitū.

AD SEXTVM dicendum, qd vxor nō tantum peccat in virū, sed etiā in seipsam & in Deum: & ideo vir nō totaliter potest poenā dimittere, nisi emendatio sequatur.

ARTICVLVS III.

Virum vir proprio iudicio pos. vxorē fornicantē dimittere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qd proprio iudicio possit vir vxorem fornicantem dimittere. Sententiam enim a iudice latam absq; alio iudicio exequi licet: sed Dens iudex iustus dedit hanc sententiam, vt propter fornicationē vir vxorē di-

mittere possit: nō ergo requiritur ad hoc aliud iudiciū.

¶ 2 Præterea, Matth. 1. d. qd Ioseph cum esset iustus, cogitauit occulte dimittere Mariam: ergo vsq; occulte vir possit diuortium celebrare absq; iudicio Ecclesiæ.

¶ 3 Præterea, Si vir post fornicationē vxoris cognitā debitum ei reddit, amittit actionem, quam cōtra fornicariam habebat: ergo negatio debiti, quæ ad diuortium pertinet, debet Ecclesiæ iudicio præcedere.

¶ 4 Præterea, Illud quod nō potest probari, nō debet ad Ecclesiæ iudiciū adduci: sed fornicationis crimē nō potest probari, qd oculus adulteri obseruat caliginē: vt d. Iob 27. ergo nō debet iudicio Ecclesiæ p. d. c. u. diuortij fieri.

¶ 5 Præterea, Accusationem debet inscriptio pcedere, quæ aliq; est ad talionē obliget, si in probatione deficiat: sed hoc non potest esse in ista materia, quia tūc qua litercunq; res iret, vir consequeretur intentum suum, siue ipse vxorē dimitteret, siue vxor eum: ergo non debet ad iudiciū Ecclesiæ per accusationem adduci.

¶ 6 Præterea, Pluratenetur homo vxori, qd extraneo: sed homo crimē alterius etiā extraneo, nō debet ecclesiæ deferre nisi monitione pmissa in secreto, vt patet Matth. 19. ergo multo minus potest crimē vxoris ad Ecclesiā deferre, si eam prius occulte non corripuerit.

SED CONTRA, Nullus debet seipsum vindicare: sed si vir vxorem fornicantem proprio arbitrio dimitteret, ipse se vendicaret: ergo hoc non debet fieri.

¶ Præterea, Nullus in eadem causa est actor & iudex: sed vir est actor impetens vxorem de offensa in se commissa: ergo ipse non potest esse iudex, & sic non debet eam proprio arbitrio dimittere.

RESPONDEO dicendum, qd vir potest vxorem dimittere dupliciter. Vno modo, quantum ad totum tantum; & sic potest eam dimittere qd citō sibi constat de fornicatione vxoris, proprio arbitrio; nec tenetur reddere debitum exigenti, nisi per Ecclesiā cōpellatur, & taliter reddens nullum prauiciūm sibi facit. Alio modo, quantum ad thorum & cohabitationē; & hoc modo non potest dimitti nisi iudicio Ecclesiæ: & si alias dimissa fuerit, debet cogi ad cohabitandum, nisi possit ei vir in cōtinenti fornicationem probare. Hæc autem dimissio diuortium dicitur: & ideo concedendum est, qd diuortium non potest celebrari nisi iudicio Ecclesiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sententia est applicatio iuris communis ad particulare factum: unde Deus ius promulgauit, secundum quod sententia in iudicio formari debet.

AD SECVDVM dicendum, qd Ioseph voluit virginem dimittere, non quasi suspectam de fornicatione, sed ob reuerentiam sanctitatis eius, timens cohabitare ei: nec tamen est simile, quia tunc ex adulterio non solum procedebatur ad diuortij, sed vterius ad lapidationē, non autē nunc quando agitur iudicio Ecclesiæ.

AD TERTIVM patet solutio ex dictis.

AD QVARTVM dicendum, qd quandoq; vir vxorem suspectam de adulterio habet, ei infidiatur, vt apprehendere possit eam cum testibus in crimine fornicationis, & sic potest ad accusationē procedere. Et præterea, si de facto ipso non constat, possunt esse violentæ suspiciones fornicationis, quibus probatis videtur fornicatio probata esse, vt si inueniatur solus cum sola horis & locis suspectis, & nudis cum nuda.

AD QVINTVM dicendum, qd maritus potest accusare vxorem de adulterio dupliciter. Vno modo ad totum separationem coram iudice spirituali, & tunc inscriptio nō debet fieri ei obligatione ad legem talionis: qd si vir cōsequeretur intentum suum, vt probat obiectio. Alio modo ad punishmentem criminis in iudicio seculari, & sic oportet qd præcedat inscriptio, per quam ad poenam talionis se obliget, si in probatione deficiat.

AD SEXTVM dicendum, qd sicut Decret. dicit, tribus modis in criminibus procedi potest. Primō, p. inquisitionē, quam debet pcedere clamosa inuincio, quæ

* lib. 4.
Sent. dist.
2. §. E.

* Gloss. in
ter. in. su-
per illud
Vir vxorē
non dimittit.
lat.

Dist. 23.
q. 2. cap. 4.

Incorp. m.

* Al. p. v.
nam.

257

qua locum accusationis tenet: Secundò, p accusationem quam dabit præcedere in scripto. Tertio, p denuntiationem, quã debet præcedere fraterna correctio. Verbum ergo Dñi intelligitur, quando agitur per viam denuntiationis, nõ quando agitur per viã accusationis: aqua tũc non agitur solum ad correctionem delinquentis, sed ad punitionem propter bonum commu ne conferendum quod iustitia deficiente periret.

A R T I C V L V S III.

Vir & vxor in causa diuortij possunt ad paria iudicari.

AD Q V A R T V M sic proceditur. Videtur, q vir & vxor non debeant in causa diuortij ad paria iudicari. Diuortij enim tenetur in lege noua loco repudij, quod erat in lege veteri, vt patet Matt. s. sed in repudio vir & vxor non iudicabantur ad paria, quia vir poterat repudiare vxorem, & non econuerso: ergo nec in diuortio debent ad paria iudicari.

¶ Præterea, Plus est contra legem naturã, q vxor plures viros habeat, quã q vir plures mulieres, vnde hoc quandoque licuit, illud verò nunquam: ergo plus peccat mulier in adulterio quam vir, & ita non debent ad paria iudicari.

¶ Præterea, Vbi est maius oneramentum proximi ibi est maius peccatũ: sed plus nocet vxor adultera viro, quã vir adulter vxori, q a adulterij vxoris facit iter vtriusque prolis: non aut adulterij viri: ergo maius est peccatum vxoris, & sic non debent ad paria iudicari.

¶ Præterea, Diuortium inducitur ad crimen adulterij corrigendum: sed magis pñet ad virum, qui est caput mulieris (vt dicitur 1. Cor. 11.) corrigere vxorem quã econuerso: ergo non debent in repudio ad paria iudicari, sed vir debet esse melioris conditionis.

S E D C O N T R A, Vĩ, q in hoc vxor debeat esse melioris conditionis. Quia quãto est maior fragilitas in peccante, tantò magis est peccatũ venia dignũ: sed in mulieribus est maior fragilitas, quã in viris, rone cuius dicit Chrysostomus, + q propria passio mulierũ est luxuria: & Philosophus * dicit in septimo Ethicorum, Quod mulieres non dicuntur continẽtes, apñe loquẽdo, p facilem inclinationẽ ad concupiscentias: q nec brutia animalia possunt continere propter hoc, q non habent aliquid quod concupiscentijs obuiare possit. Ergo mulieribus in pœna diuortij deberet magis parcĩ.

¶ Præterea, Vir ponitur caput mulieris vt ipsam corrigat: ergo magis peccat, quã mulier, & sic debet magis puniri.

R E S P O N D E O dicendũ, q in causa diuortij vir & vxor ad paria iudicantur, vt idem sit licitũ & illicitũ vni, quod alteri: non tamen pariter iudicantur ad illa, q causa diuortij est maior in vno, q in alio. cũ tñ vtroque sit sufficiens causa ad diuortij. Diuortium enim pœna est adulterij, inquantũ est contra matrimonij bona. Quantum aut ad bonum fidei, ad quam coniuges aqua licet fibi inuicem tenentur, tantũ peccat contra matrimonium, adulterium vnus, sicut adulterium alterius: & hæc causa, in vtroque sufficit ad diuortij. Sed quantum ad bonũ prolis, plus peccat adulterium vxoris, quã viri, & ideo maior est causa diuortij in vxore quam in viro, & sic aequalia, sed nõ ex aequali causa obligant, nec tamen inuicem, q in vtroque, q causa sufficiens ad hanc pœnã, sicut est et diuortij, q dantur ad eiusdem mortis pœnã, quamuis alius altero grauius peccauerit.

A D P R I M V M ergo dicendũ, q * repudium non permittebatur nisi ad euitandum homicidium, & licet ibi vir magis erat de hoc periculum, quam in mu dimittente vxorem, non autem econuerso.

A D S E C V N D V M ET **T E R T I V M** dicendũ, q rationes illæ procedũt, sũ quod in comparatione ad bonum prolis maior sit causa diuortij in vxore adultera, quã in viro, non tamen sequitur, quod non iudicẽ

tur ad patria, vt ex dictis * patet.

A D Q V A R T V M dicendũ, q quamuis vir sit caput mulieris qua gubernator, & non tamen quasi iudex ipse, sicut nec econuerso: & iõ in eis quæ per iudiciũ faciendũ sunt, non plus pöt vir in vxore, q econuerso.

A D Q V I N T V M dicendũ, q in adulterio inuenitur de ratione peccati idẽ quod est in fornicatione simplici, & adhuc plus quod magis grauat, s. matrimonij lãfio. Si ergo consideretur id quod est cõ adulterio & fornicationi, peccatum viri & mulieris habent vt excedentia & excessã, quia in muliere est plus de humore: & iõ sunt magis ducibiles a concupiscentijs: sed in viro est plus de calore qui concupiscentiam excitat: sed tñ simpliciter loquẽdo, ceteris paribus, vir in simplici fornicatione plus peccat, q mulier, quia plus hẽt de rõnis bono, qd praualeat quibũlibet motibus corporalĩ passionum. Sed quantum ad lesionem matrimonij, quam adulterij fornicationi addit, ex qua diuortij causat pl⁹ peccat mulier, q vir, vt ex dictis * patet: & quia hoc est grauius quam simplex fornicatio: iõ simpliciter loquẽdo, plus peccat mulier adultera, quam vir adulter, ceteris paribus.

A D S E X T V M dicendũ, q quamuis regimen qd datur viro in mulierem, sit quædam circumstantia aggrauans, tamen ex illa circumstantia, qua in aliam speciem trahit, magis aggrauatur peccatum, s. ex lesionem matrimonij qua trahit ad speciem iniustitiæ: hoc, q fur iũt aliena proles submittitur.

A R T I C V L V S V.

Vtrum post diuortium vir alteri nubere possit.

AD Q V I N T V M sic proceditur. Videtur, q post diuortium vir alteri nubere possit. Nullus enim tenetur ad perpetuum continentiam: sed vir tenetur in aliquo casu vxorem fornicantem a se in perpetuum separare, vt patet ex dictis: * ergo videtur, quod ad minus in tali casu alteram ducere possit.

¶ Præterea, Peccatũ non est danda maior occasio peccandi: sed si ei, qui p culpam fornicationis dimittitur, non licet aliam copulam querere, datur sibi maior occasio peccandi non, n. est probabile, q qui in matrimonio non continuit, quod postea continere possit: ergo videtur, quod liceat ei ad aliam copulam transire.

¶ Præterea, Vxor non tenetur viro nisi ad debitum reddendum & cohabitationem: sed per diuortium, ab vtroque absoluitur: ergo soluta est a lege viri: ergo pöt alteri nubere: & eadem ratio est de viro.

¶ Præterea, Mat. 19. dicitur: Quicũque dimiserit vxorem suã, nisi ob fornicationẽ, & alia duxerit, mœchatur: ergo vĩ, q si causa fornicationis dimissa vxore alia duxerit, non mœchatur: & ita erit verum matrimonium.

S E D C O N T R A, Prima Cor. 7. Præcipio, non ego sed dominus, vxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere in nuptiis.

¶ Præterea, Nullus ex peccato debet reportare cõmodum: sed reportaret, si liceret adultera ad aliud magis desiderandum connubium transire, & esset occasio adulterandi volentibus alia matrimonia querere: ergo non licet alia copulam querere, * neque viro neque vxori.

R E S P O N D E O dicendũ, q nihil adueniens supra matrimonium, pöt ipsum dissoluere: & iõ adulterij nõ facit quin sit verum matrimonium. Manet enim, vt Aug. * dicit, inter viuentes coniugale vinculum, qd nec separatio, nec cõ aliquo iunctio pöt auferre: & ideo non licet vni, altero viuente, ad aliam copulam transire.

A D P R I M V M ergo dicendũ, quod quamuis nullus per se obligetur ad continentiam, tamen per accidenens pöt esse q obligetur: sicut si vxor sua egritudine incurabilem incurat, & talem quam carnale copulam nõ pariat: & similiter etiam est, si incorrigibiliter spĩ rituali infirmat, s. fornicatione, labore.

A D S E C V N D V M dicendũ, q ipsa confusio quam

In cor. ar.

In cor. ar.

259

Ar. 2. huius quæst.

Aug. li. 2. de adul.

coning. c. 5

9. 21. 22. 23.

li. 1. ca. 11.

12. c. 23.

Vide decret.

32. q. 7.

Conci. M.

leuit. c. 17.

li. 1. de nu.

ptijs et con.

cupiscentia

c. 7. 10. 15

c. 21. a

medio, to. 7

258

Ar. 3. huius quæst. in fi.

Homi. 26. in lea. cir.

capit. 3

Ar. 2. huius

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

Ar. 7. Ethic.

in opere in post. 20.

dimittere, & ex deuotione fumere corpus Christi ab
que peccato.

AD SECVNDVM dicendum, qd vxor non habet potestatem in corpus viri, nisi salua consentientia psonae ipsius, vtdictū est. Vñ si vltra exigat, nō ē petitio debiti, sed iniusta exactio: & pp hoc vir n̄ tenet ei satisfacere.

AD TERTIUM dicendum, quod si aliquis red-
datur impotens ad debitum soluendum ex causa ex ma-
trimonio sequuta puta cum prius debitum reddidit, & est im-
potens ad debitum soluendum, vltimus mulier non ha-
bet ius petendi; & in petendo vltimus, se magis me-
trix, & coniuge exhibet: si autem reddatur impotens ex
ex alia causa; si illa est licita, si iterum non teneat,
nec potest mulier exigere; si vero illicita est, tunc pec-
catum vxoris, si propter hoc in fornicationem labatur,
aliquo modo sibi imputatur; & ideo debet quantum po-
test dare operam, vt vxor contineat.

AD QVARTVM dicendum, qd lepra soluit spō
salia, sed non matrimonium, vnde etiam vxor viro le
proso teneat reddere debitum, non tñ teneatur ei co
habitare: quia non ita citò inficitur ex coitu, sicut ex
frequēti cohabitatione: & quāvis proles generetur in
firma, tñ melius est ei sic esse, quā penitus non esse.

ARTICVLVS II.

Utrum Vir teneatur debitum reddere Uxori non petenti.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur qd vir non teneatur debitum reddere uxori nō petenti. Præceptum. n. affirmatiuum non obligat nisi ad tempus determinatum: sed tempus determinatum solationis debiti non potest esse, nisi quando petitur: ergo alias solvere non tenetur.

tu: ergo anas totum non habet.

¶ 2. Præterea, De quolibet debemus præsumere meliora: sed melius est, et coniugibus continere, quam matrimonio uti: ergo nisi expresse debitum petat, debet vir præsumere quod ei placeat continere: & sic non tenetur debitum ei reddere.

¶ 3 Præterea, Sicut vxor habet potestatem in virū.
ita dominus in seruū: sed seruus nō tenet dño seruiri,
nisi quando tibi ab ipso imperatur: ergo nec vir tenetur
vxi reddere debitū, nisi quando ab ea exigitur.

¶ 4 Præterea, Vir poteſt aliquando vxorẽ exigentẽ precibus, auertere, ne exiga: ergo multò magis poteſt non reddere, ſi non * exiga.

SED CONTRA, In redditione debiti mendicamētū p̄tat cōtra vxoris cōcupiscentiā: sed medicus, cui infirmus est commissus, tenetur morbo eius subuenire, etiam si ipse non petat: ergo vir vxori non petēti tenetur debitum reddere.

¶ Fraterea, Prælatu tenet correctionis remediū cōtra peccata subditorū adhibere, et eis cōtradictib⁹, sed redditio debiti ē in viro ordinata cōtra peccata vxoris: ergo tenet vir vxori debitū reddere, et non petenti.

RESPONDEO dicendum , q̄ petere debitum con-
tingit dupliciter. Vno modo, expresse; vt q̄ verbis in-
ueniunt petūt. Alio modo, interpretatiuē q̄. f. vir perci-
pit aliqua signa q̄ vxor veller sibi debitum reddi sed
pp̄ verecundiā tacer: & ita etiā si verbis non expresse
debitum petat, tamen vir teneatur reddere, quando ali-
qua signa in vxore apparent voluntatis reddēdi debiti.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ tempus deter-
minatum nō est solum quando petitur, sed quando ti-
metur ex aliquibus signis periculum (ad quod vitandū
ordinatur debiti redditio) nisi tunc reddatur.

A D S E C V N D V M dicendū, q̄ vir potest talē
presumptionē habere de vxore, quādo in ea contraria
signa nō videt; sed quando videt, esset stulta p̄sumptio

AD TERTIUM dicendum, quod dominus non ita
verecundatur à seruo petere debitum seruicij, sicut
vxor à viro, debitum coniugij. Si tamen dominus non
peteret vel propter ignorantiam, vel alia de causa,
hilominus seruus teneretur implere debitum, si periret

ARTIC. II. III. ET IV.

A D QVARTVM dicendum, q non debet vi
rem auertere ne perat debitū, nisi propter aliquam ra-
tionabile causam, & tūc etiam non debet cum magna
instantia auerti, propter pericula imminencia.

ARTICVLVS III.

ARTICULVS III.
Virum v. & mulier sint in act. matrimoniali aequales.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod vir & mulier non sint in actu matrimonij a qua-
len; Agēs. n. est nobilius patet, et Aug. ¹ dicit
12. sup. Gen. ad literā: sed i actu coniugali vir se habet ut
agēs, & femina, ut patet: ergo non sūt i actu illo e quales.
¶ 2. Præterea, vxor non tenetur viro debitum reddere nisi peccat: vir autem tenetur, ut dictum ² est: ergo
non sunt pares in actu matrimonij.

non sunt pares in actu matrimonii) : ... viri facta

¶ 4 Præterea, Matrimonium principaliter ordinatur ad coniugales: sed in matrimonio vir est caput mulieris, ut patet Eph. 5. ergo non sunt æquales in actu pietatis.

SED CONTRA, est, quod dr. I. Corn. corpus potestatem non habet; & similiter dicitur de uxore: ergo sunt aequales in actu matrimonij.

¶ Præterea, Matrimonium est relatio æquiparantia, cum sit coniunctio, ut dictum * est: ergo vir & uxor sunt æquales in actu matrimonij.

RECONDENDO dicendū duplex est æqualitas.

RESPONDEO dicendū, q̄ duplex est aqua-
litas, & proportionis. Æqualitas quæ quan-
tatis est, q̄ attendit iter duas quātitates eiusdē mēsurę,
sicut bicubittatū bicubitum. Sed æqualitas proportio-
nis est, q̄ attenditur inter duas proportiones eiusdē equi-
tatis, sicut duplū ad duplū. Loquēdo ergo ā prima æqua-
litate, vir & vxor nō sunt æquales in matrimonio, ne-
quē quātū ad æqū coniugālē, in quo id qđ nobilē est,
viro debet; neq; quātū ad dispēsatōē domus, in qua
vxor regit & vir regit. Sed quātū ad secundā æqualita-
tē, sunt æquales in vtroq; q̄a sicut tenetur vir vxori in
æqū coniugālī & dispēsatōē domus, ad id qđ viri &
ita vxor viri ad id quod vxoris est: & s̄m hoc, dī in li-
tera. ¶ qđ viri æquales in reddēdo & petēdo debēt

AD PRIMVM ergo dicendum, q^d quantitas p^ore sit nobilior quam patiens, tamē eadē est proportio p^otientis ad patiendum, & agentis ad agendum: & secundum hoc, est ibi æqualitas proportionis.

AD SECVNDVM dicendū, φ hoc est per ac-

ficur vxor. & ide est quod vxor non ita tenetur re
re debitum non petenti viro, ficur vir vxori.

ARTICVLVS IIII.

ARTICVLVS IIII.
Utrum vir & uxor possint uotum emittere contra debitum
matrimonij si ne mutuo consensu.

[illegible]

¶ 2 Præterea, No est expectatio
sensus alicuius, qui non potest sine peccato dimit-
tendus

In cor. ar.

† In Decr.
lib. 4. tit. 8
ca. 3. inci-
pit, Lite-
ras.
* ibid. c. 2.
incipit,
Quoniam.

264

* *Al. oxigaster*.

Ad Ephe.
6. et Colof.

265
Tho. 4. di
32. ar. 3.
O sequen.
Lib. 12. co
16. tom. 3.
Ar 1. et 2.
hujus qua

244. N. I.
C. 3.

li. 4. Sent.
dist. 22. in
principio.

266

vnus coniugum non potest sine peccato dissentire, quia alter continentiam voueat, vel simpliciter, vel ad tps, quia impedire pfectum spūalem, est peccatum i spūm sanctum: ergo vnus potest votū continentie simpliciter vel ad tempus sine consensu alterius emittere.

¶ Præterea, Sicut in actu matrimoniali requiritur debiti redditio, ita debiti petitiō: sed vnus potest sine consensu alterius vouere, qd debiti nō petet, cum in hoc sit sua ptiās: ergo pari rōne, qd debitor non reddit.

¶ Præterea, Nullus potest ex præcepto superioris cogi ad id quod non liceret sibi simpliciter vouere & facere, quia in illicitis non est obediendum: sed prælati superior possit præcipere viro, vt vxori ad tempus debitor non redderet, occupando eum in aliquo * seruitio ergo hoc etiam ipse possit per se facere, & vouere, per quod a debiti redditio impeditur.

SED CONTRA est, quod dicitur i. Cor. 7. Nolite fraudare inuicem, nisi si ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.

¶ Præterea, ¶ Nullus potest facere votū de alieno: sed vnus non habet potestatem sui corporis, sed vxor: * ergo sine eius consensu non potest vt votum continentie facere, vel simpliciter, vel ad tempus.

RESPONDEO dicendum, quod * vouere, volūtaris est, vt etiam ipsum nomen ostendit: vnde de illis tñ bonis potest esse votum, quæ nostra iubiaceant voluntati: qualia nō sunt ea, in quibus vnus alteri tenet, & iō in talibus non potest aliquis votū emittere, sine consensu eius, qui tenet: vnde cum coniuges sibi inuicem teneantur in redditione debiti, vt dictum est (*), qd continentia impedit, nō pot vn* abiq; consensu alterius continentia vouere, & si vouerit, peccat, & nō debet seruare votū, sed agere pœnitentiā de voto malefacto.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd satis p̄babile est, quod vxor * debeat vel e contingere ad tempus probubeniendo necessitati ecclesie generalis: & iō in fauore negotiorū, qd p̄batur sibi datur, institutum est, qd vir possit absque consensu vxoris crucem accipere: sicut etiam possit domino suo terreno, & quo fœdum tenet, absque consensu militare: nec tamen omni nō substatit vxori ius suum, quia vxor potest esse sequi: nec est simile de vxore ad virum, quia cum vir debeat regere vxorem, & non econuerso, magis tenet vxor se qui virum, quam econuerso. & præterea vxor cū in periculo castitatis discurreret per terras, quā vir, & cum minori Ecclesie villitate, & ideo vxor non potest huiusmodi votum facere sine viri consensu.

AD SECVNDVM dicendum, qd alter coniugum dissentiens voto continentie alterius, non peccat: quia non dissentit vt bonum illius impedit, sed ne sibi prae iudicium generetur.

AD TERTIVM dicendum, qd circa hoc est duplex opinio: quidam a. dicunt, qd vnus absque consensu alterius potest vouere, qd non petet debitum, non autē quod non reddet: quia in primo verq; est sui iuris, sed non in secundo. Sed quia si alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium nimis onerosum redderetur, dum oporteret vnum semper confusione debiti petendi subire: ideo alij p̄babilius dicit, qd neutrum potest vnus sine consensu alterius vouere.

AD QVARTVM dicendum, qd sicut mulier accipit potestatem in corpore viri, saluo hoc, in quo tenet dñō suo: & ideo sicut vxor non potest debitum petere a viro contra salutem sui corporis, ita nec ad impediendum hoc in quo domino tenetur, sed * propter hoc nō potest dominus prohibere ubi debitum reddat.

ARTICVLVS V.

Utrum in diebus sacris impediatur petitiō debiti.

AD QVINTVM sic proceditur. videtur, quod tēporibus sacris non debeat alijs impediri, qui in

Supple. 3. par. S. Thoma.

debitum petat. Tunc. n. est subueniendū morbo qñ in ualefcit: sed possibile est, qd in die inualefcit concupiscentia: ergo & tunc debet ei subueniri per debiti redditionem.

¶ Præterea, Non est alia ratio quare non sit petendum debitum in diebus festiuis, nisi quia sunt orationi deputati: sed in illis diebus sunt festi: determinata orationi, ergo alijs horis licet debitum petere.

SED CONTRA. Sicut aliqua loca sunt sacra, quæ deputata sunt sacris: ita aliqua tempora sunt sacra propter eandem rationem, sed in loco sacro non licet petere debitum, ergo nec in tempore sacro.

RESPONDEO dicendum, quod ad actus matrimonialis quamvis culpa careat, tamen quia rationem deprimit propter carnalem delectationem, hominē reddit ineptum ad spūalia, & ideo in diebus, in quibus præcipue spūalibus est vacandum, non licet petere debitum.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd tempore illo possunt alia adheri ad concupiscentiam reprimendam sicut oratio & multa huiusmodi, quæ etiam illi adherent qui perpetuo continent.

AD SECVNDVM dicendum, qd quamvis non teneatur omnibus horis orare, tamen tenetur tota die se conseruare idoneum ad orandum.

ARTICVLVS VI.

Utrum petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet.

267

AD SEXTVM sic proceditur. videtur, qd petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet. Greg. * enim dicit in i. Dial. qd mulier qd nocte cognita ad a viro, mane ad p̄cessionē veniens, a diabo lo est accepta: sed hoc nō esset, nisi mortaliter peccasset, ergo &c.

¶ Præterea, Quicunque facit contra præceptū diuini. mortaliter peccat, sed dñs præcepit Exodi 19. Ne appropinquetis vxorib* vestris, qñ. i. erāt legē accepturi i. ergo magis peccat mortaliter i. tpe quo * sacris nouæ legis intendendū est, cū vxoribus viri cōmisceant.

SED CONTRA, Nulla circumstantia aggravat in infinitū, sed indebitū tps est circumstantia qdā, ergo nō aggravat i. finitū, vt faciat mortale, qd alias est v̄iale.

RESPONDEO dicendum, qd debitum petere i. die festiuo non est circumstantia trahens in aliam speciem peccati, vnde non potest in infinitum aggravare, & iō non peccat mortaliter vxor, vel vir, i. in die festo debiti petat: sed tamē grauius est peccatum i. sola delectationis causa petatur, quā si propter timorem, quo qd sibi * carnis de lubrico carnis, debitum petat.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd non fuit punita mulier illa p hoc, qd debiti reddidit, sed quia postmodū se temere ad diuinā ingessit contra conscientiam.

AD SECVNDVM dicendum, qd ex auctoritate illa nō potest p̄bari, qd sit peccatum mortale: sed qd sit incongruū. Multa. n. ad * munditiā carnis penitentia exigebant: & necessitate præcepti in veteri lege, qd carnalibus dabat, quæ in noua lege non exiguntur, quæ est lex Spiritus.

ARTICVLVS VII.

Utrum vnus coniugum teneatur alteri debitum reddere in tempore festiuo.

269

AD SEPTIMVM sic proceditur. videtur, quod non teneatur tempore festiuo reddere debitum. Quia peccantes & conscienties, pariter puniuntur: vt pater Roma. i. sed ille qui reddit debitum, cōsentit petenti, qui peccat: ergo & ipse peccat.

¶ Præterea, Et præcepto affirmatiuo obligamur ad orandum & ita ad aliquod tempus determinatum pro tempore illo in quo quis orare tenetur, reddere debitum non debet, sicut nec eo tempore quo tenetur tēporali domino ad speciale obsequium.

SED CONTRA est, quod dicitur i. Cor. 7. Nolite fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tēpus, vt valite

li 2 cetis

litas ergo vxorū, neq; totaliter tollit, neq; aequaliter impedit matrimonij primū finē, cū vnus sufficiat pluribus vxoribus ſcēdandis & educandis filiis ex his no- tis Sed ſecundariū finē & ſi nō totaliter tollat, tñ multū impedit, eo qd nō facile pōt eē pax i familia, vbi vni viro p ures vxores ingunt, cū nō poſſit vnus vir ſuffice- re ad ſatiſf. iendū pluribus vxoribus ad votū, & Et qd cōcōatio plurū in vno oficio, cauſat luxū, ſicut ſigili cor- rixantur adinuicē, & ſimiliter plures vxores vnus virū.

Tertū aut finē totaliter tollit, eo qd ſicut Xp̄s eſt vñ, ita & Eccleſia, vñ: & iō patet ex diſtis, * qd pluralitas vxorū quodamō, eſt cōtra legē naturę, & quodamō nō.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd conſuetudo nō præiudicat legi naturę, quantum ad prima præcepta ipſius que ſunt quaſi cōs animi conceptiones in ſpecu- latus, ſed ea q̄ ex iſtis trahuntur poſt conſeſiones, con- ſuetudo auget, vt Tullius * dicit in tertio Rhetoricum & ſimiliter etiam minuit: & huiusmodi eſt præceptum legis naturę de vnitatē vxoris.

AD SECVNDVM dicendū, qd ſicut Tullius * dicit, res a natura pfectas, & conſuetudine approbatas legum virtus & religio ſanxit: vnde patet qd illi qd lex naturalis dictat quaſi ex primis principiis legis naturę deriuata, non habent vim conſtituti per modum præcepti abſolute, niſi poſtea legē diuinā & humana ſan- cta ſunt: & hoc eſt quod dicit Auguſtinus * qd nō facie- bant contra præceptum, quia nulla lege erat p̄ prohibiti.

AD TERTIVM patet ſolū ex diſtis.

AD QVARTVM dicendū, qd ius naturale mul- tipliciter accipit. Primo, aliqđ ius dī naturale ex prin- cipio, qd a natura eſt indiū: & ſe deſinit Tullius ſin 2. Rhetoricorū dicens: ius naturale eſt qđ nō op̄inio ge- nūis, ſed vis qđ innata inſeruit. Et qd in rebus natu- ralibus dñr aliqui motus naturales, non qđ ſint ex prin- cipio intrinſeco, ſed qd ſunt a principio ſuperiori mouē- te (ſicut motus q̄ ſunt in elementis ex impreſſione: cor- porū coeleſtium naturales dñr, vt Cōmentator dicit i ter- tio de Celo & Mūdo) & iō ea q̄ ſunt de iure diuino. dñr eſſe de iure naturali, cū ſint ex impreſſione & iſuſione ſuperioris principij dei: & ſic accipit ad iſidorū, * qd di- cit qd ius naturale eſt, qd in lege & in Euāgelio con- tinetur. Tertio, dī ius naturale non ſolū a principio ſed a natura, qd de naturalibus eſt, & qd natura contra rōnē diuidit a qua hō eſt hominō ſiſiſimo mō accipiedō ius naturale, illa qd ad homines tantū p̄tinent & ſi ſint de dictamine naturalis rōnis, non dñr eſſe de iure natu- rali ſed illa tantū qd naturalis rō dictat de his que ſunt homini alijsq; cōia: & ſic datur dicta deſinitio, ſi ius na- turalis eſt qd natura oīa aſialia docuit. Pluralitas ergo vxorum quāuis non ſit contra ius naturale tertio mō p̄tinet, eſt tamen contra ius naturale ſcđo mō acce- piū, quia iure diuino prohibetur: & eſt contra ius natu- raliſimo mō accipiedō, vt dicitur * patet, quia natura di- ctat hoc cauſat animalia ſiſiſimo mō accipiedō ſua ſpeciei. Vnde eſt quedam animalia in quibus ad educa- tiōem prolis requiritur ſollicitudo vtriusque, ſ. maris & femine naturali inſtinctu ſeruant cōiunctionē vnus ad vnū, ſicut patet in turturē & colūba, & huiusmodi.

Sed quia rōnes indiū ſunt in contrariū, virū offendere quod pluralitas vxorū ſit contra prima principia legis naturę: iō ad eas reſpondendum eſt & dicendū. AD SEXTVM, quod natura humana abſque omni defectu inſtituta eſt: & iō non ſolum ſunt indiū ea illa ſine q- la, ſine qbas ſecundarijs finis matrimonij ſine difficul- tate haberi non poſſet, & hoc mō homini in ipſa ſui inſtitutione hē vnā vxorē ſufficere, vt ex diſtis * patet.

AD SEPTIMVM dicendū, qd ius matrimonij non ſolum quantum ad illa qd matrimonium requirit: non autem requirit matrimonium, ut quolibet vxor peten- tū debuit reddat niſi quantum ad id, ad quod matri-

monium principaliter eſt inſtitutū, ſ. ad bonum pro lis, & hoc eſt quantum ſufficit ad imprægnationē. Requi- rit aut hoc matrimonium, quantum, eſt ad remedium inſtitutum quod eſt ſecundariū ipſius finis ut quo li- ber tēpore debuit petenti reddatur: & ſic patet qd acci- piens plures uxores non eſt obligat ad impoſſibile, con- ſiderato principali ſine matrimonij: & ideo pluralitas uxorum non eſt contra præcepta prima legis naturę.

AD OCTAVVM dicendū, quod illud præceptū legis naturę. Quod tibi nō ſis fieri, alteri nec feceris, de- bet intelligi eadē proportionē ſeruata. Nō enim ſi Pra- lara nō vult ſibi reſiſti a ſubdito, iſe ſubdito reſiſte nō dēt Et iō nō oportet ex vi illius pcepti, qd ſicut vir non vult qd vxor ſua hēat alij virū, qd ipſe non hēat aliam vxorē, qd vnū virū hēat plures uxores nō eſt contra pri- ma pcepta legis naturę. vt diſtū * eſt. Sed vnā vxorē hēat plures viros eſt contra pcepta prima legis naturę eo qd p hoc quantum ad aliqđ totaliter tollit & quātū ad aliqđ impedit bonum prolis, qd eſt principalis matrimonij finis. In bono n. prolis intelligitur non ſolū procreatio ſed et educatio. Ipſa n. procreatio prolis & ſi non totali- ter tollatur, quia contingit poſt imprægnationē primā iterū mulierē imprægnari, vt dī in nouo de animalibus. * tñ multum impeditur, quia uix pōt accidere quā cor- ruptio accidat, quantum ad vtrūq; ſæctum vel quan- tum ad alterū: ſed educatio totaliter tollitur, qd ex hoc qd vna mulier plures maritos haberet. ſequeretur incerti- tudo prolis reſpectu patris, cuius cura neceſſaria eſt i in educandō. Et iō nulla lege vel conſuetudine eſt pmiſ- ſum, vnā mulierē habere plures viros ſicut econuerſo.

AD NONVM dicendū, qd naturalis inclinatio in ap- petitiua ſequitur naturā conceptionē in cognitione: & qd non ita eſt contra cōceptionē naturā, qd vir hēat plures uxores. ſicut qd vxor hēat plures viros iō aſſeſt: vxoris nō tantū reſiſtigit conſortij in viro, ſicut econuer- ſo: & iō tam in hominibus, q̄ in alijs animalibus, inueni- tur maior zelus maris ad ſecminam, quam econuerſo.

ARTICVLVS II.

271

Vtrum aliquando licitum fuerit habere plures uxores.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vt, qd hē plu- res uxores non potuerit eſſe aliqđ illicitū. Quia ſm Philoſophum ſm ſecundo Ethicorum, ius naturale ſp & vbique hēaturale potentia eandē: ſed iure naturali prohibetur pluralitas vxorū, vt ex diſtis patet: * ergo ſicut modo non licet, ita nunquam licuit.

Præterea, Si aliqñ licuit, hoc non fuit: niſi quia vel p ſe licitū erat, vel p aliquam diſpenſationē. Nō primo mō, quia eſt nunc licitū eſſet. Nec ſecundo mō, quia ſm Auguſtinum, Deus, cum ſit natura conditor, non facit aliqđ contra rōnes, quas naturę inſeruit: eam ergo na- turā noſtra Deus inſeruerit, quod ſit vna vnus, * vide- tur qd ipſe contra hoc nunquam diſpenſauerit.

Præterea, Si aliqđ eſt licitū ex diſpenſatione, hoc nō licet niſi illis quibus diſpenſatio ſit: non autem legitur ali- qua diſpenſatio cōis in lege cū omnibus facta: cū ergo oēs cōiter qui volebant, plures uxores acciperent in ue- teri Teſtamento, nec ex hoc repehendant, * a lege vel a Prophetis, non videt qd fuerit ex diſpenſatione licitū.

Præterea, Vbi eſt eadē cauſa diſpenſationis dē eadē diſpenſatio ſeruetur cauſa diſpenſationis nō pōt alia poni, qd multiplicatio prolis ad cultū Dei, quæ eſt nunc neceſſaria: & ergo adhuc talis diſpenſatio duraret, præ- cipue cum non legatur renouari.

Præterea, In diſpenſatione nō dēt prætermitti ma- ius bonum pp minus bonum ſed ſdēs & ſacramentum quæ non videntur poſſe ſeruari in matrimonio, quo vnus plures uxoris coniungitur, ſunt meliora quam prolis multiplicatio, ergo inſtituta huius multiplicatio- nis diſpenſatio prædicta fieri non debuiſſet.

SED CONTRA. Ad Galatas tertio dicitur, qd lex propter p̄uacatores poſita eſt: vt ſollicit eos præ-

In prima reſpoſione.

li. 7. de hiſtoria Ani- maliū c. 4. declinando ad finem.

In Decretis. 33. q. 4.

li. 5. Ethic. 7. i. primi.

Art. præd.

li. 26. con- tra Euangeli- ca 3. anco- met. 10. 6.

Art. po. 1. 4. & 5.

* Alij.

hibere, sed lex versus fecit mentionem de pluritudine vxorum sine aliqua eius prohibitione, vt patet de iureo. vicesimo, Si habuerit homo duas vxores, &c. ergo habendo duas vxores, non erat puaricator, & ita erat licitum.

Præterea, Hoc idem videtur exemplo ex sanctis Patribus qui plures leguntur habuisse vxores, cum deo essent acceptissimi, sicut Jacob, & David, & plures alii: ergo aliquando fuit licitum.

RESPONDEO dicendum, qd sicut ex dictis patet, pluralitas vxorum dicitur esse contra legem naturæ, non quod ad prima præcepta eius, sed quantum ad secundam, qd quasi conclusiones, à primis præceptis deriuantur. Sed quæ actus humanos variari oportet, sicut in diuersis conditionibus personarum & temporum & aliarum circumstantiarum, ideo conclusiones prædictæ à primis legis naturæ præceptis non præcedunt, vt ipse efficacia habentes, sed in maiori parte talis est enim tota materia moralis, vt patet in Philosophum * in lib. Ethico. & ibi vbi coram efficacia deficit, licet ea præmitti possint. Sed quæ non est facile determinare homini varietates, ideo illi, ex cuius auctoritate lex efficacia habet, reuerentur, vt licentia præbeat legem præmittendi in illis casibus ad quos legis efficacia se extendere non debet: & talis licentia dispensatio dicitur. * Lex autem de unitate vxoris non est humanitas, sed diuinitus instituta, nec vnquam verbo aut literis tradita, sed cordi impressa, sicut & alia qd ad legem naturæ qualitercunque pertinent: & ideo in hoc à solo deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam qd quidem principaliter Patribus sanctis facta est, & per eorum exemplum ad alios deriuata est eo tpe, quo oportebat prædictam naturæ præceptum præmitti, vt maior esset multiplicatio prolis ad cultum dei educandæ. S. enim principalior finis magis obseruandus est, qd secundarius. Vnde cum bonum prolis sit principalis matrimonij finis, vbi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad tps impediturum, quod posset in secundariis finibus euenire, ad quod remouendum præceptum prohibens pluralitatem vxorum ordinatur, vt ex dictis patet.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ius naturale semper & vbique quantum est de se, habet eandem potentiam: sed paccidens, pp aliquod impedimentum, quandoque & alicubi potest variari, sicut ibidem Philosophus exemplum ponit de alijs rebus naturalibus. Semper enim & vbique dextra est melior quam sinistra sicut in naturam: sed per aliquod accidens contingit aliquem esse ambidextrum, quia natura nostra variabilis est, & similiter etiam est de naturali iusto, vt ibidem Philosophus dicit.

AD SECVNDVM dicendum, qd in decretis, quod de diuinitus dicitur, quod nunquam sicut plures habere vxores sine dispensatione diuina inspirationem habita, nec tamen talis dispensatio datur contra rationes quas Deus natura inseruit, sed præter eas: quia rationes illæ non sunt ordinatae ad semper, sed vt in pluribus, vt dictum est: sicut etiam non est contra naturam, quando aliqua accidit in rebus naturalibus miraculose præter ea quæ frequenter solent euenire.

AD TERTIVM dicendum, quod qualis est lex talis debet esse dispensatio legis: vnde quia lex naturæ est cordibus impressa, non oportuit dispensationem eorum quæ ad legem naturæ pertinent, lege scripta dari, sed per internam inspirationem fieri.

AD QVARTVM dicendum, qd veniente Christo fuit tempus plenitudinis Gratia Christi, per quam cultus dei in omnes gentes spiritali propagatione diffusus est: & ideo non est eadem ratio dispensationis, quæ erat ante Christi aduentum, quando cultus dei carnali propagatione multiplicabatur & conseruabatur.

AD QVINTVM dicendum, qd proles, sicut in quod est bonum matrimonij includit fidem ad deum seruandam, quia secundum quod proles expectatur ad cultum dei educandam, ponitur matrimonij bonum. Fides autem ad deum seruanda est potior, quam fides vxori seruanda, quæ ponitur bonum matrimonij, & quam significatio

quæ pertinet ad sacramentum, quia significatio ad fidei cognitionem ordinatur. Et ideo non est inconueniens si propter bonum prolis, aliquid detrahatur alijs duobus bonis: nec tamen omnino tolluntur, quia & fides manet ad plures, & sacramentum aliquo modo, quia quamuis non significaretur coniunctio Christi ad Ecclesiam in quantum est, vna, significatur tamen distinctio graduum in Ecclesia per pluralitatem vxorum, quæ quidem non solum est in Ecclesia militante, sed etiam in triumphante. Et ideo illorum matrimonia aliquo modo significant coniunctionem Christi ad Ecclesiam, non solum militantem, vt quidam dicunt, sed etiam triumphantem, in qua sunt diuersæ mansiones.

ARTICVLVS III.

Utrum habere concubinam sit contra legem naturæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qd habere concubinam non sit contra legem naturæ. Legis enim ceremonialia non sunt de lege naturæ: sed fornicatio prohibetur Act. 15. inter alia ceremonialia legis, quæ ad tempus credentibus ex Gentibus imponebantur: ergo fornicatio simplex, quæ est accessus ad concubinam, non est contra legem naturæ.

Præterea, Ius positum à naturali iure profectum est: vt Tullius dicit: sed ius positum fornicatio simplex non prohibebatur, imò potius in penam secundum antiquas leges, mulieres lupanariis tradendæ condempnabantur: ergo habere concubinam, non est contra legem naturæ.

Præterea, Naturalis lex non prohibet quin illud quod datur simpliciter, possit dari ad tempus & sicut quid: sed vna mulier, soluta potest dare viro soluto, in perpetuum sui corporis potestatem, vt ea vtatur licite cum voluerit: ergo non est contra legem naturæ, si dederit ei potestatem sui corporis ad horam.

Præterea, Quicunque re sua vitur vt vult, nemini facit iniuriam, sed ancilla esse re domini: ergo si dominus ea utatur ad libitum, nulli facit iniuriam: & ita habere concubinam, non est contra legem naturæ.

Præterea, Quilibet potest alteri dare quod suum est: sed vxor habet potestatem in corpore viri, vt patet prima Cor. septimo: ergo si vxor velit, vir poterit alteri mulieri coniungi sine peccato.

SED CONTRA, Secundum omnes leges filii qd de concubina nascuntur, sunt vituperabiles: sed hoc non esset nisi concubitus, ex quo oritur, asset naturaliter nasci: ergo habere concubinam, est contra legem naturæ.

Præterea, Matrimonium est naturale: sed hoc non esset, si sine prauidicio legis natura homo posset coniungi mulieri præter matrimonium: ergo contra legem naturæ est, concubinam habere.

RESPONDEO dicendum, qd sicut ex dictis patet, illa actio dicitur esse contra legem naturæ, qd non est conueniens fini debito, quem natura intendit, sine qua non ordinatur in ipsum per actionem agens, sine qua de se est improbitus natura illi. Finis autem, quæ natura ex tali concubitu tendit, est proles procreanda & educanda, & hoc bonum queritur, posuit delectationem in concubitu, vt Conuincitur dicit. Quicunque ergo concubitu vitur per delectationem, qd in ipso est, non referendo in finem talis contentus, contra naturam facit, & similiter et nisi sit talis concubitus, qd ad illud finem conuenienter ordinari possit. Et quia res à fine plurimum nominantur tanquam ab optimo, ideo coniunctio matrimonij à prolis bono nomine accipitur qd matrimonij principaliter constituitur ita concubina: non illam coniunctionem exprimit, quæ solus concubitus per seipsum queritur. Et si et aliquid est conueniens ad prolis bonum, in quo non solum intelligitur ipsius procreatio, quæ proles esse accipit: sed et educatio & instructio, per quam accipit nutrimentum & disciplinam à parentibus, in quibus tribus parentibus proli tenetur.

Al. sign. cabani.

273

lit. de 18
nec. aliqui
tulum an-
te finem.

Sup. di. 47
art. 1.

Art. 1. h.
ius quæst.
cor p.

Alia 2 po
riori.

tenentur fm Philosophum in s. Ethic. * Cam autem educatio & instructio proliā parentibus debeantur p longum tēpus, exigit lex natura, vt pater & mater in longum tempus commaneant ad subueniendum communiter proli. Vnde & aues quæ communiter pullos nutriunt, ante completā nutritionem non separant a mutua societate, quæ incipit a concubitu vcl in concubendo. Hæc autē obligatio ad commanendū foeminā marito, matrimoniu facit & ideo patet, quod accedere ad mulierē non iunctam sibi matrimonio, quæ concubina vocatur, est contra legem naturæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q in Gentibus quantum ad multa, lex natura obfusata erat. Vnde accedere ad concubinam, malū non reputabatur, sed passim fornicatione quasi re licita utebatur: sicut & alij, quæ erant contra carēmonias Iudeorum, quamuis nō essent contra legē naturæ. Et ideo Apostoli immiscuerūt prohibitionē fornicationis iudeis orientalib, pp discretionē, q erat in vtroque inter Iudeos & Gentiles.

AD SECUNDVM dicendum, q ex prædicta obsecritate, fm quam eeciderunt Gentiles, Deo debitam gloriam non reddentes, vt dicitur Rom. 1. lex illa pro cessit, & non ex instinctu legis naturæ: vnde præualēte Christiana religione, lex illa extirpata est.

AD TERTIVM dicendū, q in aliquibus sicut nihil inconnecit sequitur, si rem aliquam, quā quis in potestate habet, alteri simpliciter tradat; ita & nec si tradat ad tēpus & sic neutri est cōtra legē naturæ: ita autē non est in proposito: & ideo ratio non sequitur.

AD QVARTVM dicendū, quod iniuria iustitiæ opponitur: licet autem naturalis nō solū prohibet iniustitiam, sed etiam opposita omniū virtutū. Sicut cōtra legem naturæ est, q aliquis immoderate comedat, quāvis talis rebus suis vtens, nulli iniuriam faciat. Et præterea ancilla quamvis sit res domini ad obsequium, non est tamen res sua ad concubitu: & iterū interest qualiter quisque res sua vtatur facit. n. talis iniuria proli procreanda, ad cuius bonū non sufficienter talis concubitus ordinatur, vt dictum * est.

AD QVINTVM dicendum, q mulier habet potestatem in corpore viri non simpliciter quantum ad omnia, sed solum quantum ad matrimoniu: & ideo nō potest contra * bonū matrimonij corpus viri alteri tradere.

ARTICVLVS IIII.

Verum accedere ad concubinam sit peccatum mortale.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q accedere ad concubinam nō sit peccatum mortale. Maius n. peccatum est mendaciū, quā fornicatio simplex, quod patet ex hoc, quod Iudas q fornicationē nō horruit cum Thamar committere, recu sit mendaciū, dicens. Certē mendaciū arguere nos non potest: sed mendaciū non semper est peccatum mortale: ergo neque fornicatio simplex.

¶ 2 Præterea, Peccatū mortale morte puniri debet, sed lex verus non puniebat concubitu: ergo mortē, nisi in aliquo casu: vt patet Deut. 24. ergo nō est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Secundū Gre. peccata carnalia sunt minoris culpæ, quā spiritualia, sed non omnis superbia aut auaritia (quæ sunt peccata spiritualia) est peccatū mortale: ergo non omnis fornicatio (quæ est peccatum carnale) est mortale peccatum.

¶ 4 Præterea, Vbi est maius incitamentū, ibi est minus peccatū, q magis peccat q minor tentatione vincitur: de concupiscentia maxime insitigat ad venerea: ergo cum actus gula non semper sit peccatum mortale, nec fornicatio simplex erit mortale.

SED CONTRA, Nihil excludit a regno Dei nisi peccatum mortale: sed fornicarij excluduntur a regno Dei, vt patet primē ad Cor. 6. ergo fornicatio simplex est peccatum mortale.

Supple. 3 par. S. Thomæ.

¶ Præterea, Sola peccata mortalia, crimina dicuntur: sed omnis fornicatio est crimen, vt patet Tobia. 4. Attende tibi ab omni fornicatione, & preter vxorem tuā nunquam patiaris crimen fornicare.

RESPONDEO dicendū, q sicut in Secundo libro dictū * est: Illi actus ex suo genere sunt peccata mortalia, per quos foedus amicitia hominis ad Deum, & hominis ad hominē violatur: & n. sunt contra duo præcepta charitatis, quæ est animæ vita: & ideo cū concubitus fornicarius tollat debitam ordinatiōē parentis ad prole, quā natura ex concubitu intendit, nō est dubiū, quin fornicatio simplex, de sui ratione est peccatum mortale, & si lex scripta non esset.

AD PRIMVM ergo dicendum, q frequēter homo qui non vitat peccatum mortale, vitat aliqd peccatum veniale, ad quod non habet tñ incitamentum, & ita ēt Iudas mendaciū vitauit, fornicationem nō vitans, quāuis illud mendaciū pncipio fuisset, iniuriā habens annexam, si promissum nō reddidisset.

AD SECUNDVM dicendū, q peccatū nō dī mortale, qā morte tēporali puniatur, sed qā puniit morte aeterna: vnde ēt furtū qd est peccatum mortale, & multa alia, interdum non puniuntur p leges temporales morte: & similiter etiam est de fornicatione.

AD TERTIVM dicendum, q sicut non quilibet motus supbiæ est peccatū mortale, ita nec quilibet motus luxuriæ, qā primi motus luxuriæ & huiusmodi, sunt peccata venialia, & etiā concubitus matrimonialis interdum: sed tñ aliqui luxuriæ actus sunt peccata mortalia, aliquibus motibus supbie venialibus existentibus, qā in verbis Greg. * inductis intelligitur cōparatio vitiōriū fm genus, non quantum ad singulos actus.

AD QVARTVM dicendū, q illa circumstantia efficiacior est ad aggrauandum, q magis appropinquat speciei peccati. Vnde quāuis fornicatio est magnitudine incitamenti diminuat, tamen ex materia, circa quam est, grauitem habet maiore, quā inordinata comestio, cū sit circa ea quæ pntinent ad fouendū foedus societatis humane: & ideo ratio non sequitur.

ARTICVLVS V.

Verum aliquando licitum fuerit concubinam habere.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur, q aliquando licitū fuerit concubinā habere: Sicut n. habere vnam vxorē est de lege naturæ, ita non habere concubinam: sed aliquando licuit plures vxores habere: ergo & habere concubinam.

¶ 2 Præterea, Non potest aliqua simul esse ancilla & vxor: vñ fm legē ex hoc ipso q ancilla in matrimoniu duebat, libera reddebatur: sed aliq amiciissimi Deo legē tur ad suas accessisse ancillas, sicut Abraham & Iacob: ergo illa nō erāt vxores: & sic aliq licuit concubinas hñe.

¶ 3 Præterea, Illa q i matrimoniu ducit, nō potest eici, & fili? ei? dēt ē hereditatis princeps: sed Abraham eiecit Agar, & fili? ei? nō fuit heres: ergo nō fuit vxor Abraham.

SED CONTRA, Ea q sunt cōtra præcepta Decalogi, nūquā licuerūt: sed hñc concubinā est cōtra pceptū Decalogi, f. Non moechaberis: ergo nunquam fuit licitum.

¶ Præterea, Ambrosius dicit in li. de Patriarchis. Vi ro non licet quod mulieri non licet: sed nunquam licuit mulieri ad aliū virum accedere, dimisso viro proprio: ergo nec viro vnquam licuit concubinā habere. parū ante med. com. 4

RESPONDEO dicendum, quod Rabbi Moyses dicit, quod ante tempus legis, fornicatio non erat peccatum, quod probat ex hoc, q Iudas cum Thamar concubuit. Sed ista ratio non cogit. Non n. necesse ēt filiis Iacob a peccato mortali exulari, cū accusati fuerint apud patrē crimine pessimo, & in Ioseph necē & venditiōē consenserint. Et ideo dicendū est, q cū habere concubinam non matrimonio iunctam sit cōtra legem naturæ, * nullo tempore secundum se licitū fuit, nec etiam ex dispensatione. Sicut enim ex didis pa

li 4 ter,

* Th. 1. 8. 2
Sen. di. 4. 2
q. 1. ar. 8.

* in arg. 3.

273

† in li. 1. 2
est Abrahā
ham ca. 4.
parū ante
med. com. 4

Gen. 38.

Gen. 37.

* Ar. 3. 1. 1
ius quati.

Ar. 3. huius
quasi.
cor.

ter,* concubitus cui ea q̄ non est matrimonio iuncta, nō est concubitus actio ad bonū prolis, qd̄ est principalis finis matrimonij; & ideo est cōtra prima præcepta legis naturæ, q̄ dispensatio non recipitur: vñ ubiq̄ que legitur in veteri Testamento, aliquos habuisse concubinas, quos necesse sit à peccato mortali excusari: oportet eas esse matrimonio iunctas, & tñ concubinas dici q̄ aliqd̄ habebant de rōne vxoris, & aliquid de ratione concubinae. Scdm̄. n. qd̄ matrimoniu ordinat ad suū principālē finē, qui est bonū prolis, vxor viro coniungitur in solubili coniunctione, vel saltē diuturna, vt ex dictis patet: * contra hoc non est aliqua dispensatio, Sed quantū ad fm̄ finē, q̄ est dispensatio familiae & cōmunitatis operū, vxor coniungitur viro vt socia; sed hoc de cetero in his que concubinae nominabuntur, in hoc n. poterat esse dispensatio, cum sit secundarius matrimonij finis: & ex hac etiam parte habebat aliqd̄ simile concubinis, ratione cuius concubinae notabatur.

Ar. 3. cor.

Ar. 1. huius
q. ad. 7. &
q. ad. ar. 1. p. 1.
finit.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ habere plures vxoris nō ē cōtra prima p̄cepta legis naturæ, sicut hīc concubina vt ex dictis patet: & ideo ratio nō sequitur.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ antiqui Patres ea dispensatione qua plures habebant vxores, ad ancillas accedebat vxorio affectu: erāt. n. vxores quātu ad principālē & primariū finē matrimonij, sed nō quātu ad illi coniunctionē q̄ respicit secundariū finē, cui cōditio seruitutis opponit, cū nō possit simul esse socia & ancilla.

Ar. 6. cor.

AD TERTIVM dicendū, q̄ sicut in lege Moy si dispensatio licebat dare libellum repudiij ad eū qd̄ duxit vxoridū, vt dicitur: Ita ex eadē dispensatione licuit Abraha eijcere Agar, ad significandam mysteriū, quod Apost. explicat. Gal. 4. Quod ē ille filius hāres non fuerit, ad mysterium p̄tiner, vt ibidē patet: & quod Esau filius liberæ, hāres non fuit, vt patet Romanorum nono. Similiter est p̄p̄ mysterium factū fuit, vt libi Iacob ex ancillis & liberis nati, hāredes essent, vt Aug. dicit: sc̄ia Christo nascuntur in baptismo filij & hāredes tam per bonos, quos libera significat, q̄ per malos ministros, qui per ancillas significantur.

QVÆSTIO LXVI.

De bigamia & irregularitate ex ea contracta, in quinque articulis diuisa.

DE INDE considerandum est de bigamia & irregularitate ex ea contracta.

¶ Circa quod queruntur quinque.

- ¶ Primo, vtrum illi bigamia, q̄ ex hoc, q̄ aliquis duas vxores successiue habuerit, sit irregularitas annexa.
- ¶ Secundo, vtrum irregularitatem contrahat, qui simul vel successiue duas vxores habuit.
- ¶ Tercio, vtrum irregularitas contrahatur ex hoc, q̄ aliquis vxorē non virginem accipit.
- ¶ Quarto, vtrum bigamia per baptismum soluetur.
- ¶ Quinto, vtrum cum bigamo liceat dispensare.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum bigamia irregularitas sit annexa.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ illi bigamia, q̄ est ex hoc, q̄ aliquis duas vxores successiue habuit, non sit irregularitas annexa, q̄ multitudo & vnitas consequitur ens: cum ergo nō ens, non faciat multitudinē aliquā, ille q̄ habet successiue duas vxores, quando vna est in esse, alia in esse, non ex hoc efficitur vir non vnus vxoris, qui secū dum Apostolum ad Episcopatu prohibetur.

¶ 2. Præterea, Maius signū incontinentiæ apparet in eo, qui plures fornicat, q̄ nō in eo, qui plures vxores successiue habet: sed ex primo non efficitur aliquis irregularis, ergo nec ex secundo.

¶ 3. Præterea, Si bigamia irregularitatem causat, aut hoc est ratione sacramenti, aut ratione carnalis copulæ. Sed non ratione primi: quia sic si aliquis cū vna contraxisset per verba de præfenti, & ea mortua ante carnalē copulā subsecutam duceret aliam, efficeretur irregularis, qd̄ est contra Decretum Innocentij. Nec iterum ratione secundi, quia fm̄ hoc etiam qui plures fornicatio concubitu cognoscere, irregularis esset: quod falsum est: ergo nullo modo bigamia irregularitatem causat.

RESPONDEO dicendū, q̄ aliquis per sacramentum ordinis ministrat sacramentorum constituitur, & ille qui alijs sacramenta ministrare debet, nullū defectū in sacramentis pati debet. Defectus autē in sacramēto est, quando sacramenti significatio integra non inuenitur: sacramentū autem matrimonij significat coniunctionē Christi ad Ecclesiā q̄ est vnus ad vnam. Et ideo requiritur ad perfectam significationē sacramenti, q̄ vir sit tm̄ vnus vir & vxor sit tm̄ vnus vxor: & ideo bigamia q̄ hoc tollit, irregularitatem inducit. Et sunt quatuor modi bigamie. Primus est, cū quis plures habet vxores de iure, successiue. Secundus, cū simul habet plures, vnam de iure, aliam de facto. Tertius, cū habet plures successiue, vnam de iure, alia de facto. Quartus, quando viduam ducit in vxorem. Et in omnibus his est irregularitas adiuncta. Alia autē causa consequens assignatur, quia in illis qui accipiunt sacramentum ordinis, maxima spiritualitas debet apparere; tum quia spiritualia ministrant, sacramenta tū quia spiritualia doceant & in spiritualibus occupari debent. Vnde cū concupiscentia maximē spiritualitati repugnet, per quam totus homo caro efficitur, non debet aliquid signum concupiscentiæ permanentis in eis apparere, quod quidem apparet in bigamis, qui vna vxore contenti esse noluerunt. Tamen prima ratio est melior.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ multitudo pluriū vxorum simul existentium, est multitudo simpliciter: & ideo talis multitudo totaliter significationi sacramenti repugnat, & propter hoc tollitur sacramentum. Sed multitudo pluriū vxorū successiue, est multitudo fm̄ quid, & ideo non tollit significationē sacramenti totaliter, nec sacramentum euacuat: quantū ad sui essentialē sed quantū ad sui perfectionē, quæ regitur in illis qui sunt sacramentorum dispensatores.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ quauis sit in fornicarijs maioris concupiscentiæ signū, nō tñ cōcupiscentiæ ita adherentis: q̄ p̄ fornicationē vnus alteri nō in p̄petuū obligat, & iō non est defectus sacramenti. AD TERTIVM dicendū, q̄ quod tollit dictū est, bigamia causat irregularitatem, inquantū tollit perfectam significationē sacramenti, quæ quidem consistit in coniunctione animorū, quæ fit per consensum, & in coniunctione corporum: & ideo ratione vtriusq̄ simul oportet esse bigamiā q̄ irregularitatem faciat. Vnde per Decretum Innocentij. I. obuiatur ei quod Magister in littera dicit: scilicet quod solus consensus per verba de præfenti sufficit ad irregularitatem inducendam.

ARTICVLVS II.

Vtrum irregularitas sit annexa bigamia, q̄ contingit ex hoc, qd̄ homo habet duas vxores, vnam de iure, & alterā de facto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ irregularitas non sit annexa bigamia, q̄ contingit ex hoc, quod hō habet duas vxores, simul vel successiue, vnam de iure, & alia de facto. Quia ubi nullū est sacramentū, nō potest esse defectus sacramenti: sed q̄ aliquis contrahit de facto cū aliqua, & non de iure, nō est ibi aliqd̄ sacramentū, q̄ talis consensio non significat coniunctionē Christi ad Ecclesiā, ergo cū irregularitas nō consequatur bigamiā nisi p̄ defectū sacramenti, vñ, quod tale bigamiā irregularitas non consequatur. ¶ 2. Præterea, Aliquis accedens ad illam, cum qua contrahit de facto & non de iure, committit fornicationem, si non habeat aliquam vxorem legitimam, vel adulteriū, si habeat: sed diuidere carnem suam in plures per fornicationem vel adulteriū non causat irregularitatem: ergo nec dictus bigamiæ modus.

¶ 3. Præ-

In Decretum.
l. 1. c. 11.
de debitoribus,
in fine illius.

In corp. d.
ad 2.
Al. matri-
monij.

Hic citatur
1. ad arg.
2. q. 4. de
div. in p.
ne in iur.

276

275

Tb. 4. dist.
27. q. 3. ar.
1. & 109.

1. ad Tim.
3.

hinc iam
1400.

¶ Præterea, Si eundem dicitur. Femina si cathecumina vel pagana, vitata est, non potest inter Dei virginem post baptismum consecrari: ergo eadem ratione, nec bigamus ante baptismum ordinari.

Functus.
5. epist. 2.
ca. 52.
ca. 17. de
bino coniu-
gali c. 18.
1400. 6.

RESPONDEO dicendum, quod baptisimus soluit culpas & non soluit coniugia: unde cum ex ipso coniugium sequatur irregularitas, per baptismum tolli non potest, vt Aug. dicitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in casu isto non tenetur Hieronymi opinio, nisi forte velimus eum exponere quod loquitur, ad superioris dispensationem.

AD SECVNDVM dicendum, quod non oportet vt quod facit maius, faciat minus, nisi sit ad aliud ordinatum, & hoc deficit in proposito, quia baptismus ad irregularitatem tollendam non ordinatur.

AD TERTIVM dicendum, quod hoc intelligendum est de penis consequentur ex actuali peccato, quasi in sciencia, vel infigenda. non. n. aliquis per baptismum virginitatem recuperat, nec similiter carnis indiuisione.

Al. baptis-
mus con-
format.

AD QVARTVM dicendum, quod baptizatus conformatur Christo quantum ad virtutem mentis, sed non quantum ad statum carnis, qui consideratur in virginitate vel in diuisione carnis.

AD QVINTVM dicendum, quod illa irregularitates ex leuibus causis non perpetuis erant contractæ & ideo etiam per illa sacramenta auferri poterat, & iterum erant ad hoc ordinata, non aut baptismus ad hoc ordinatur.

A R T I C V L V S V.

Vtrum cum bigamo liceat dispensare.

279
in decret.
l. 1. c. 21.
a. 4. in fi.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod cum bigamo non liceat dispensare. Quia Extra de bigamis dicitur: Cum clericis, qui in quantum in ipso fuisset, sibi mulieres coniunxerunt matrimonialiter, tanquam cum bigamis non licet dispensare.

r. Tim. 3.

¶ Præterea, Contra ius diuini non licet dispensare: sed omnia que in Canone dicuntur ad ius diuinum pertinent; Cui ergo Apostolus in scriptura Canonica dicitur oportet Episcopum vniuiri uxoris virum esse, videtur quod in hoc possit dispensari.

¶ 3. Præterea, Nullus potest dispensare in his que sunt de necessitate sacramenti: sed non esse irregulare, est de necessitate sacramenti ordinis, cuius significatio quod est sacramentum essentialis, desinit eo qui est irregularis, ergo non potest in hoc dispensari.

¶ 4. Præterea, Hoc quod rationabiliter factum est, non potest rationabiliter mutari: si ergo potest rationabiliter dispensari cum bigamo irrationabiliter est ei adiuncta irregularitas, quod est inconueniens.

SED CONTRA Est, quod Lucius papa dispensauit cum Episcopo Panormitano, qui erat bigamus.

¶ Tit. refert
gle. in de-
cret. di. 34.
a. Lector.
¶ Refertur
decretis di.
34. c. 1. c. 10.

¶ Præterea, Martinus Papa dicit, Lector si vidua uxorem accipiat, in lectoratu permaneat: si necessitas fuerit, subdiaconus fiat, nihil autem supra: similiter si bigamus fuerit, ergo ad minus vsque ad subdiaconatum cum eo dispensari potest.

RESPONDEO dicendum, quod bigamia non est adiuncta irregularitas de iure naturali, sed de iure positivo: nec iterum est de essentialibus ordinis, quod eligi non sit bigamus: quod patet ex hoc, quod si aliquis bigamus ad ordines accedat, characterem accipit. Et ideo papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter, sed Episcopus, quantum ad minores ordines. Et quid dicitur, quod etiam quantum ad maiores, in illis qui volunt Deo in religione seruire, propter vitandum religiosorum discursum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per illa Decretum dicitur eadem esse difficultas dispensandi illis, qui de facto cum pluribus contraxerunt, ac si de iure contraxissent, non quod substat simpliciter pater Papa dispensandi illis talibus.

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc est verum quantum ad ea que sunt de iure naturali, & quantum ad

ea que sunt de necessitate sacramentorum & fidei, sed in alijs que sunt de institutione Apostolorum, cum Ecclesia habeat nunc eandem potestatem statuendi & de constituendi, quam tunc habuerit, potest per eum qui prius matum tenet in ecclesia, dispensari.

AD TERTIVM dicendum, quod non qualibet significatio est de essentiali sacramenti, sed tantum illa que pertinet ad officium sacramenti, & talis non tollitur per irregularitatem.

AD QVARTVM dicendum, quod in particularibus non potest inueniri ratio, que omnibus cooperetur: quia licet, propter eorum diuersitatem: & ideo quod vniuerialiter statutum est rationabiliter, consideratis his que in pluribus accidunt: potest etiam per dispensationem rationabiliter remoueri in aliquo casu determinato.

Alius est
dum

Q V A E S T I O LXVII.

De libello repudij, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de libello repudij.

¶ Circa quod quaeruntur septem.

¶ Primo, vtrum inseparabilitas matrimonij sit de lege natura.

¶ Secundo, vtrum repudiare uxorem possit esse licitum per dispensationem.

¶ Tertio, vtrum sub lege Moysi fuerit licitum.

¶ Quarto, vtrum liceat uxori repudiare alium virum accipere.

¶ Quinto, vtrum liceat viro repudiatam a se iterum dicere.

¶ Sexto, vtrum causa repudij fuerit odium vxoris.

¶ Septimo, vtrum cause repudij debeant in libello scribi.

A R T I C V L V S PRIMVS.

Vtrum inseparabilitas vxoris sit de lege natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod inseparabilitas vxoris non sit de lege natura. Lex naturæ eorum est apud omnes: sed nulla lege præter legem Christi fuit prohibita vxorem dimittere, ergo inseparabilitas vxoris non est de lege natura.

¶ 2. Præterea, Sacramenta non sunt de lege natura: sed inseparabilitas matrimonij ad sacramenti bonum pertinet: ergo non est de lege natura.

¶ 3. Præterea, Coniunctio viri & feminae in matrimonio ordinatur principaliter ad proles generationem, & educationem, & instructionem: sed hæc omnia alio quo certo tempore consumantur, ergo post illud tempus cet vxorem dimittere sine aliquo iudicio legis naturæ.

¶ 4. Præterea, Ex matrimonio principaliter quaritur bonum proles, quia inseparabilitas matrimonij, est contra bonum proles, quia vt tradunt philosophi, alius vir non potest ex aliqua femina prolem accipere, quod tamen ex alia accipere possit, & quæ etiam ab alio viro imprægnentur: ergo inseparabilitas matrimonij magis est contra legem naturæ, quam de lege natura.

SED CONTRA Est, quod Iulius papa est de lege naturæ, quod natura bene instituta accepit in sui principio: sed inseparabilitas matrimonij est huiusmodi, vt patet Matth. 19. ergo est de lege natura.

¶ Præterea, De lege naturæ est, quod homo Deo non contrarietur: sed homo quodammodo contrarius esset Deo, si separaret quos Deus coniunxit: cum ergo ex hoc instituta sit inseparabilitas matrimonij, Mat.

19. videtur, quod sit de lege natura.

RESPONDEO dicendum, quod matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad educationem proles, non solum ad aliquod tempus, sed per totam vitam proles. unde de lege natura est, quod parentes filiis thesaurizent, & filii parentum heredes sint. Et ideo contra proles fit commune bonum viri & vxoris, oportet eorum societatem perpetuo permanere indiuisam secundum legis naturæ dictamen: & sic inseparabilitas matrimonij est de lege naturæ.

AD PRI-

280

Tit. 4. di.
33. 3. c. 10.
in fi. 1. 1. 1. 1.

per privationē prohibitionis: sicut venialia dicuntur permissa quia nō sunt prohibita. Tertius, per privationē prohibitionis: & sic peccata omnia dicuntur permit-
ti a Deo, in quantum nō impedit, cum impedire possit. Quartus, per privationē punitionis: & sic libellus repu-
dij in lege pmissus fuit, nō quidē propter aliquod ma-
ius bonū consequendū, sicut fuit dispensatio de pluribus
vxoribus habendis, sed propter maius malū cohibendū,
scilicet vxoricidij, ad quod Iudaei prout erant pp cor-
ruptionē infidelitatis: sicut & pmissum est eis extraneis
scenerari pp corruptionē aliquam in concupiscibili, ne
scilicet fratribus suis scenerarentur: & sicut etiam pro-
pter corruptionē suspitionis in rationali, fuit permis-
sum sacrificij de zori pira, ne sola suspicio apud eos iudi-
cijū conrumperet. Sed quia lex vetus quantumvis gratiā
nō conferret, tamē ad hoc data erat, vt peccatū ostē-
deret, vt cōminter Sancti dicunt, ideo alijs videtur, q
si repudiando vxorē peccassent, hoc salte eis per legē
aut prophetas indicari debuisse. Itaq; s. A. nuntiā po-
pulo meo scelera eorū. A. has viderunt nimis esse ne-
glecti, si ea quae necessaria sunt ad salutē, quae non co-
gnoscēbant, nunquā eis nuntiata fuissent: quod nō pōt
dici, cum iustitia legis tempore suo observata, vitā ac-
ceretur aeternā. Et propter hoc dicunt, q quāvis repu-
diare vxorē, per se fit malū, tamen ex permissione diui-
na licitum fiebat: & hoc confirmant auctoritate Chry-
sostomi, q dicit, q a peccato absolutū culpā leg. stator,
quando permittit repudium. Et quāvis hoc probabili-
ter dicatur, tamē primum communius finitur: ideo
ad virāque ratio nō respondendū est.

AD PRIMVM ergo dicendū, q aliquis qui potest
prohibere, nō peccat, si a prohibitionē abstinat, nō
spēras correctionē: sed d. mai' malū actū nō ex tali phi-
bitione occasione sumere: & sic accidit Moyū, vnde di-
uina auctoritate fretus, libellū repudij nō prohibuit.

AD SECVNDVM dicendū, q Propheta spiritu-
sancto inspirati nō dicebant dimittendū esse vxorē,
quasi Spiritus sancti praeceptum fuisse quali per-
missum, ne mala peiora illi rent.

AD TERTIVM dicendū, q illa permissionis si-
militudo nō est intelligenda quantum ad omnia, sed
solum quantum ad causā eandem: quia virāque per-
missio ad vitandam turpitudinem facta est.

AD QVARTVM dicendū, q quāvis d. ritia cor-
dis nō excusaret a peccato, tamen permissio est duri-
tie facta excusat. Quādā enim prohibetur tanis, quae
nō prohibentur in nimis corporaliter, nec tamen in-
firmi peccant, permissione sibi facta videntes.

AD QVINTVM dicendū, q aliquod bonū pōt in-
termitti dupliciter. Vno modo, propter aliquod maius
bonū consequendū: & tunc intermissio illius boni ex
ordine ad maius bonū accipit honestatē sicut intermit-
tebatur singularitas vxoris honestatē a Iacob, propter bo-
nū prolis. Alio modo, bonū aliquod intermittit ad vi-
tandū maius malū: & tunc si auctoritate eius, qui dis-
pensare potest, hoc fiat, reatū talis boni intermissio nō ha-
bet, sed honestatē etiā nō acquirit: & sic indistinctas
matrimonij lege Moyfi intermittebatur propter ma-
ius malū vitandū, scilicet vxoricidij. Et ideo Chrys.
dicit, quod a peccato absolutū culpā, quāvis in inordinati-
one maneret in repudio, ex quo peccatū dī, tñ reatum
poena nō habebat, neq; temporalis neq; perpetua, in
quantū diuina dispensatione fiebat, & sic erat ab eo
culpa ablata: & ideo etiā ipse ibide dicit, q permissum
est repudiū nō malum quidem, tamen licitum, quod
quidē illi qui sunt de prima opinione, r. ferūt ad hoc
tantum q nō habebat reatum temporalis poenae.

ARTICVLVS III.

Utrum liceat vxori repudiata, alium virum habere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q li-
ceat vxori repudiata alium virum habere. Quia in

repudio magis erat iniquitas viri repudiantis, q vxoris
repudiatae: videtur potius sine peccato aliā ducere vxorē:
ergo & vxor sine peccato aliū virū ducere poterat.

q 2 Praterea, Aug. dicit de duabus vxoribus: quod
quādo mox erat, peccatum nō erat: sed tēpore legis ve-
teris erat talis cōsuetudo, quod repudiata aliū virū du-
cebat, vt patet Deut. 24. Cum egressa alterū virū duxe-
rit, & ergo vxor nō peccabat, alterū virū se iungendo.

q 3 Praterea, Matth. 6 Dominus iustitiam nō Testa-
mentū obediē superabundantē esse respectū iustitiae ve-
teris Testamenti: hoc autē dicit ad iustitiam nobis Testa-
menti superabundantiam pertinere, q vxor repudiata
nō ducit alterum virum: ergo in veteri lege licebat.

q 4 SED CONTRA est, q dicitur Matth. 5. Qui di-
missam duxit, mœchatur: sed mœchia nūquam fuit
in veteri Testamento licita: ergo nec vxori repudiatae
licuit alium virum habere.

q 5 Praterea, Deut. 24. dī, q mulier repudiata q aliū
virum duceret, polluta erat, & abominabilis facta cor-
am Domino: ergo peccabat, alium virum ducendo.

RESPONDEO dicendū, q secundum primā opi-
nionē, post repudium vxor peccabat alium virum du-
cendo, quia adhuc primum matrimonium nō erat fo-
lutum. Mulier enim quanto tempore viuī, alligata est
legi viri: ad Rom. 7. nō autem poterat simul plures vi-
ros habere. Sed secundum aliam opinionem sicut lice-
bat viro ex dispensatione diuina vxorem repudiare, ita
vxori alium virum ducere: quia inseparabilitas matri-
monij ex causā diuinā dispensationis tollebatur, qua
inseparabilitate manente, intelligitur verbum A. pō-
li. Vt ergo ad virāque rationes respondeatur.

AD PRIMVM dicendū, q viro licebat plures vxorē
simul habere secundum dispensationem diuinā,
& ideo vna dimissa etiam matrimonio nō soluto, po-
tebat aliam ducere: sed nunquam vxori licuit habere
plures viros. Et ideo nō est simile.

AD SECVNDVM dicendū, q in illo verbo Aug.
mos nō ponitur pro consuetudine, sed pro actu honesto
secundum quod a more dicitur aliquis morigeratus,
quia est bonum morum: & sicut a more philoso-
phia moralis nominatur.

AD TERTIVM dicendū, q Dominus Matthaei
5. ostendit nouā legē abundare per consilia ad veterē,
nō solum quātū ad ea quae lex vetus licet a faciebat, sed
etiā quātū ad ea quae in veteri lege illicita erant, sed a
multis licita putabatur per nō rectā praeceptorū exposi-
tionē, sicut patet de odio inimici: & ita & dī repudio.

AD QVARTVM dicendū, q verbum Domini in-
telligitur quantum ad tempus noua legis in quo dicta
permissio est: fabulari: & sic etiam intelligitur quiddā
verbum Chrysostomi. q dicit quod qui secundum legē
dimittit vxorem, quatuor facit iniquitates, quia quo-
ad Deum, existit homicida, in quantum habet propo-
situm occidendi vxorem, nisi eam d. mitteret, & quia di-
mittit nō fornicatorem, in quo solo casu lex Euange-
lii vxorem dimittere permittit, & similiter quia facit
eam adulterum & illum cui copulatur.

AD QVINTVM dicendū, q quādam glo. inter-
linearis dicit, polluta est & abominabilis: sed illius in-
dicio qui quāsi pollutam eam prius dimisit, & sic nō
oportet quod sit polluta simpliciter. Vel dicitur pollu-
ta eo modo quo immundus dicebatur, qui mortuum
tangebatur vel leprosum, nō immunditia culpe, sed cu-
iusdam irregularitatis legalis: vnde & facit d. nō li-
cebat viduam, aut repudiatam ducere in vxorem.

ARTICVLVS V.

Utrum liceat viro repudiatae, se accipere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q
liceat viro repudiatae a se, iterum accipere.
Licet enim corrigere quod male factū est: sed
male factum erat, quod vir vxorem repudiabat: ergo li-
cebat

hom. 32. in
Matth. 19. o-
pere imper-
fecto 10. 2.

Al. magis.

hom. 32. in
Matth. 19. o-
pere imper-
fecto, ante
med. 10. 2.

Posita ini-
mo corp.

In li debi-
no conu-
sali, c. 11.

Posita in-
3. anu q
in corp.

Hom. 12. 1
Ad act. 19.
pere imper-
fecto nō
multum
mōd. 10. 21

ebat hoc corrigere reducendo vxorem ad se.

¶ 2 Præterea, Semper licuit peccanti indulgere, cum sit morale præceptum, quod in omni lege manet: sed vir accipiendo vxorem repudiata, ei peccanti indulgebat: ergo hoc licitum erat.

¶ 3 Præterea, Deuter. 24. ponitur pro causa quare vxor repudiata non possit iterum accipi, quia polluta est: sed repudiata non polluitur, nisi alterum virum du- cendo: ergo saltem ante, quam alium virum duceret, li- cebat eam accipere.

SED CONTRA est, quod dicitur Deutero. 24. Non porcorit prior maritus recipere eam, &c.

RESPONDEO dicendum, quod in lege de libello repudij duo erant permilla, scilicet dimittere vxorem, & vxorem dimissam alteri iungi: & duo præcepta, scilicet scriptura libelli repudij, & quod iterum maritus repudiatus, eam accipere non possit. quod quidem se- cundum eos qui primam opinionem tenent, factum fuit in penam mulieris, quæ alteri nupsit, & in hoc pec- cato polluta est. Sed secundum alios, vt vir non de fa- cili vxorem repudiaret, quam postea nullo modo, re- cuperare posset.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ab illius ma- li impedimentum, quod committitur aliquis, repu- diando vxorem, ordinabatur quod vir vxorem repu- diatam assumere iterato non posset, & ideo diuinitus ordinatum fuit.

AD SECUNDVM dicendum, quod semper licuit indulgere peccanti, quantum ad rancorem cordis, sed non quantum ad poenam diuinitus taxatam.

AD TERTIVM dicendum, quod in hoc duplex est opi- nio. Quidam enim dicunt, quod licuit vxorem repu- diatam viro reconciliari, nisi matrimonio alteri viro esset iuncta: tunc enim propter adulterium cuius mul- ier voluntarie subdidit, in penam dabatur ei, quod ad priorem virum non rediret. Sed quia lex vniuersaliter prohibet, ideo dicunt alij, quod etiam antequam alteri nuberet, non poterat renouari, ex quo repudiata erat: quia pollutio non intelligitur quantum ad culpam, sed vt dictum est.

ARTICVLVS VI.

Utrum causa repudij fuerit odium vxoris.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod causa repudij fuerit odium vxoris. Nam Ma- lalac 2. dicitur, Cum odio habueris, dimitte. ergo, &c.

¶ 2 Præterea, Deuteron. 24. dicitur: Si non inuenerit gratiam ante oculos eius, propter aliquam foedita- tem, &c. ergo idem quod prius.

¶ 3 SED CONTRA, Sterilitas & fornicatio magis contrariantur matrimonio, quam odium: ergo illa po- tius debuerunt esse causa repudij, quam odium.

¶ 4 Præterea, Odium potest causari ex virtute eius qui odio habetur: si ergo odium est sufficiens causa, tunc mulier posset repudiari propter virtutem suam; quod est absurdum.

¶ 5 Præterea, Deuteron. 22. dicitur: Si duxerit vir vxo- rem, & postea odio habuerit eam, quæ fueritq; occasio- nes quibus dimittat eam, obijciens ei stuprum ante co- iugium, si in probatione descenderit, verberabitur, & cen- tum siclis argenti condemnabitur, & non poterit dimitti- tere eam omnibus diebus vitæ suæ: ergo odium non est sufficiens causa repudij.

RESPONDEO dicendum, quod causa permissio- nis repudiandi vxorem fuit vitio xioridij, vt san- cti communiter dicant: proxima autem causa homici- dij est odium, & ideo proxima causa repudij est odiu. Sed odium ex aliqua causa causatur, sicut & amor: ideo oportet etiam aliquas causas repudij ponere re- motas, quæ erant causa odij. Dicitur autem August. in glossa, Deuter. 24. Multa erant in lege causa dimitti-

tendi vxorem, solum Christus fornicationem excepit, ceteras vero molestias iubet pro fide & castitate con- iugij sustineri. Ila autem causa intelliguntur foedita- tes in corpore: puta, infirmitas vel aliqua notabilis ma- culæ vel in anima; sicut fornicatio; vel aliqua huiusmo- di, quæ in moribus inhonestatem facit. Sed quidam has causas satis probabiliter magis coarctant, dicentes, quod non licebat repudiare nisi propter aliquam causam post matrimonium superuenientem, nec propter quamlibet talem. Sed propter illas solum quæ possunt bonum prolis impedire; vel in corpore, vt sterilitas, aut lepra, aut aliquid huiusmodi; vel in anima, vt si esset malorum morum, quos filij ex conuersatione ad ipsam, imi- tarentur. Sed quædam glossa super illud Deuterono- nij vigesimo quarto, Si non intuerentur gratiam, &c. videtur magis arctare, scilicet ad peccatum, cum dicit, quod ibi per foeditatem peccatum intelligitur; sed pec- catum glossa nominat non solum in moribus animæ, sed etiam in natura corporis.

Sic ergo PRIMA DVO concedimus.

AD TERTIVM dicendum, quod sterilitas & alia huiusmodi, sunt causa odij: & sic sunt causa remota.

AD QVARTVM dicendum, quod propter virtu- tem non est aliquis odibilis, per se loquendo, quia bo- nitas causa est amoris: & ideo ratio non sequitur.

AD QVINTVM dicendum, quod dabatur in po- nam viri, quod non posset in perpetuum repudiare vxorem in casu illo, sicut etiam in alio casu quando puellam deflorauerat.

ARTICVLVS VII.

Utrum causa repudij debeant in libello scribi.

286

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod causa repudij debeant in libello scribi. Quia per libellum repudij scripturam, a poena le- gis absoluebatur: sed hoc omnino videtur iniustum nisi causis sufficiens repudij assignatis. ergo illas oportebat scribere in libello.

¶ 2 Præterea, Ad nihil aliud illa scriptura valere vi- debatur, nisi vt causa rep- dijonenderetur: ergo si non inscribebantur, frustra libellus ille tradebatur libi.

¶ 3 Præterea, Hoc Magister dicit in licera.

SED CONTRA, Causæ repudij aut erant suf- ficientes, aut non: si sufficientes, præcludebatur mul- ier viam ad secundas nuptias, quæ ei secundum legem concedebantur: si autem insufficientes, ostendeba- tur iniustum repudium, & sic repudium fieri non po- terat: ergo nullo modo causa repudij ibi in speciali inferbatur.

RESPONDEO dicendum, quod causa repudij in speciali non scribebantur in libello, sed in generali, vt ostenderetur iustum repudium: sed secundum Iosephum, vt mulier habens libellum scripturum de repudio, al- teri nubere posset, alias enim ei credendum non fuisset. Vnde in eo scriptura talis erat secundum eum, Promit- to tibi, quod nunquam tecum conueniam: sed secun- dum Augustinum, ideo libellus scribatur, vt mora interueniente, & consilio Scribarum dissuadente, vir a proposito repudiandi desisteret.

Et per hoc patet solutio AD OBIECTA.

QVAESTIO LXVIII.

De filiis illegitimis natis, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de filiis illegiti- mis natis.

¶ Et circa hoc quarantur tria.

Primo, utrum qui nascuntur extra, verum matrimo- nium, sint illegitimi.

¶ Secundo, utrum illegitimi filij debeant ex hoc, dam- num reportare.

¶ Tertio, utrum possint legitimari.

ARTI-

Glo. inter-
line. ibid.

lib. 4. sent.
di. 33. q. 2.

li. 4. Anti-
quitatum,
ca. 6. circa
medium.
li. 19. con-
tra Fan-
sum, c. 26.
circa prin-
cip. 6.

R. 1. ar.
3. huius q.
corp.
Al. repro-
pare.

Art. præc.
resp. ad 5.
285

Al. A-
dici.
Al. enim
lib. 1. de

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum filij qui nascuntur extra verum matrimonium, sint legitimi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod filij qui nascuntur extra verum matrimonium, sint legitimi. Quia secundum legem natus, legitimus filius dicitur: sed quilibet nascitur secundum legem, ad minus natus; quæ fortissima est: ergo quilibet filius dicitur legitimus.

¶ 2 Præterea, Communiter dicitur, quod legitimus filius est, qui est de legitimo matrimonio natus, vel de eo quod in facie Ecclesiæ legitimus reputatur: sed contingit quandoque quod aliquod matrimonium legitimum reputetur in facie Ecclesiæ, quod habet impedimentum ne sit verum matrimonium, & tamen à contrahentibus in facie Ecclesiæ scitur; & si occulte nubant, & impedimentum nesciant, legitimus videtur in facie Ecclesiæ; ex quo per Ecclesiam non prohibetur: ergo filij extra verum matrimonium nati, non sunt illegitimi.

SED CONTRA, illegitimus dicitur quod est contra legem: sed illi qui nascuntur extra matrimonium, nascuntur contra legem: ergo sunt illegitimi.

RESPONDEO dicendum, quod quadruplex status est filiorum. Quidam enim sunt naturales & legitimi, sicut illi qui nascuntur ex vero & legitimo matrimonio. Quidam, naturales & non legitimi, ut filij qui nascuntur ex simplici fornicatione. Quidam, legitimi & non naturales, sicut filij adoptiui. Quidam nec legitimi nec naturales sicut spurij nati de adulterio vel de stupro: tales enim nascuntur & contra legem possuntur & contra legem natura expressè. Et sic concedendum est quosdam filios esse illegitimos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis illi qui nascuntur ex illicito coitu, nascuntur secundum naturam, quæ communis est homini & omnibus animalibus; tamen nascuntur contra legem naturæ, quæ est propria hominibus, quia fornicatio & adulterium & huiusmodi, sunt contra legem naturæ: & ideo tales secundum nullam legem sunt legitimi.

AD SECUNDVM dicendum, quod ignorantia excusat illicitum coitum à peccato nisi sit affectata. Unde illi qui concubant bonæ fide in facie Ecclesiæ, quâvis sit impedimentum, dum tamen ignorent non peccant, nec filij sunt illegitimi. Si autem sciant, quamuis Ecclesia sustineat quæ ignorat impedimentum, non excusantur à peccato, nec filij ab illegitimitate. Si autem nesciant & in occulto contrahant, etiam non excusantur, quia talis ignorantia videtur affectata.

ARTICVLVS II.

Utrum filij illegitimi debeant ex hoc aliquod damnum reportare.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod illegitimi filij non debeant ex hoc aliquod damnum reportare. Quia filius non debet puniri pro peccato patris, ut patet per sententiam Domini, Ezech. 18. sed quod iste nascatur ex illicito coitu, non est peccatum proprium, sed peccatum patris: ergo ex hoc non debet aliquod damnum incurere.

¶ 2 Præterea, iustitia humana est extracta à divina: sed Deus equaliter largitur bona naturalia legitimis & illegitimis filijs: ergo & secundum iura humana filij illegitimi debent legitimis àquipari.

SED CONTRA est, quod dicitur Gen. 25. quod Abraham dedit omnia bona sua Isaac, & filijs concubinarum largitus est munera: & tamen illi non erant ex illicito coitu nati: ergo multo magis debent illi, qui ex illicito coitu nascuntur, hoc damnum reportare, quod non succedant in bonis paternis.

RESPONDEO dicendum, quod aliquis dicitur damnum

ex aliquo incurere dupliciter. Vno modo, per hoc quod ei subtrahitur, quod erat ei debitum: & sic filius illegitimus nullum damnum incurrit. Alio modo, per hoc, quod ei aliquid non est debitum, quod alius poterat ei se ei debitum: & sic filius illegitimus damnum incurrit duplex. Vnum, quia non admittitur ad actus legitimos, sicut ad officia vel dignitates, quæ requirunt aliquam honestatem in illis qui hoc exercent. Aliud damnum incurrit, quia non succedit in hereditate paterna. Sed tamen naturales filij succedere possunt in sexta parte tantum; spurij autem in nulla parte, quamuis ex iure naturali parentes eis in necessarijs prouideri teneantur. Unde pertinet ad sollicitudinem Episcopi, vt vtrumque parentum cogat ad hoc, quod eis prouideant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod incurere damnum hoc secundo modo, non est poena: & ideo non dicitur, quod sit poena alicui, quod non succedit in regno aliquo, per hoc, quod non est filius regis: & similiter non est poena, quod alicui qui non est legitimus, non debeat ea quæ sunt legitimorum filiorum.

AD SECUNDVM dicendum, quod coitus illegitimus non est contra legem, inquantum est actus generatiua virtutis, sed inquantum ex praua voluntate procedit: & ideo filius illegitimus non incurrit damnum in his quæ acquiruntur per naturalem originem, sed in his quæ per voluntatem fiunt vel possidentur.

ARTICVLVS III.

Utrum filius illegitimus possit legitimari.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod filius illegitimus non possit legitimari. Quantum enim distat legitimus ab illegitimo, tantum econuerso illegitimus a legitimo: sed legitimus nunquam fit illegitimus: ergo nec illegitimus nunquam fit legitimus.

¶ 2 Præterea, Coitus illegitimus creat illegitimum filium: sed coitus illegitimus nunquam fit legitimus: ergo nec filius illegitimus legitimari potest.

SED CONTRA, quod per legem inducitur, per legem reuocari potest: sed illegitimitas filiorum est per legem positua inducta: ergo potest filius illegitimus legitimari ab eo qui habet auctoritatem legis.

RESPONDEO dicendum, quod filius illegitimus potest legitimari, non vt fiat de legitimo coitu natus; quia coitus ille transiit, & nunquam potest fieri legitimus, ex quo semel fuit illegitimus: sed dicitur legitimari, inquantum damna quæ illegitimus filius incurrit, subtrahuntur per legis auctoritatem. Et sunt sex modi legitimandi. Duo secundum Canones, scilicet: cum generauit, si non fuit adulterium, & per specialem indulgentiam & dispensationem domini Papæ. Quatuor autem alij modi sunt secundum leges. Primus est, si pater filium naturalem curie Imperatoris offerat, ex hoc enim ipso legitimatur propter curiæ honestatem. Secundus, si pater in testamento nominet eum legitimandum, si filius postmodum testamentum Imperatoris offerat. Tertius est, si nullus sit filius legitimus, & ipsemet filius scriptum principi offerat. Quartus est, si pater in publico instrumento vel cum trium testium subscriptione eum legitimum nominet, nec adjiciat naturalem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod alicui potest sine iniuria gratia fieri, sed non potest aliquis damnum fieri nisi pro culpa: & ideo magis potest illegitimus fieri legitimus, quam econuerso. Et si est legitimus, aliquando hereditate priuatur pro culpa, non tamen dicitur illegitimus filius, quia generationem legitimam habuit. AD SECUNDVM dicendum, quod actus illegitimus habet defectum intra se inseparabilem, quod legi opponitur: & ideo non potest fieri legitimus: nec est simile de filio illegitimo, qui non habet huiusmodi defectum.

Q V A E S T I O L X I X .
De his quæ spectant ad resurrectionem. & primò de loco
animarum post mortem in septem articulis diuisa.

O S T H Æ C agendum est de his, q̄
spectant ad statum resurrectionis. Post-
quam enim dictum est de sacramen-
tis, quibus homo liberatur à morte
culpa, consequenter dicendum est de
resurrectione, per quam homo libera-
tur à morte poenæ.

¶ Circa tractatum aut resurrectionis
tria consideranda sunt: scilicet. præcedentia resurrectionem,
concomitantia, & sequentia. Et iò primo dicendum est
de his, q̄ pro parte, quamuis non ex toto, resurrectionē
pcedunt. Scdō, de ipsa resurrectione & circumstantibus
eā. Tertiò de his, q̄ sequuntur. Præcedentia aut res-
urrectionē prima consideratio est de receptaculis ani-
marum post mortē eis assignatis. Secunda, de qualitate
& poena aiarum separatarū, eis ab igne in fīctā. Tertia,
de suffragiis quibus aīæ defunctorū à viuis adiuant.
Quarta de oronibus sanctorū in patria existentium.
Quinta de signis iudiciū gnale pcedentib⁹. Sexta de igne
vltimæ cōflagrationis mūdi, q̄ faciem iudicis præcedet.

¶ Circa primum quaruntur septem.

- ¶ Primo, vtrum animabus post mortem receptacula assi-
gnentur.
- ¶ Secundo, vtrum statim post mortem ad ipsa animæ de-
ducantur.
- ¶ Tercio, vtrum de ipsis locis egredi articulo.
- ¶ Quarto, vtrum limbus inferni sit idem quod sinus
Abrahæ.
- ¶ Quinto, vtrum limbus sit idē q̄ infernus dānatorū.
- ¶ Sexto, vtrum limbus patrū sit idem q̄ limbus puerorū.
- ¶ Septimo, vtrum tor receptacula debeant distingui.

A R T I C V L V S P R I M V S .

Vtrum animabus post mortem receptacula assignentur.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt, q̄ aīabus
post mortem receptacula non assignentur. Sicut
enim dicit Boetius in lib. de Hebdomadibus,
cōis animi conceptio est apud sapientes, incorporalia
in loco non esse: cui concordat q̄ Aug. * dicit in 12. su-
per Genes. ad literam, Cito quodem rīderi potest, ad
corporalia loca animam non ferri, nisi cum aliquo cor-
pore. Sed anima separata à corpore non habet aliquod
corpus, sicut ibidem August. † dicit: ergo ridiculum est
animabus separatis aliqua receptacula assignare.

¶ Præterea, Oē q̄ hēt locū determinatū, magis cō-
uenit cum illo loco, q̄ cum alio. Sed aīæ separatae, sicut
et q̄libet alia spiritualia substantia, indifferenter se
habent ad oīa loca: non enim pōt dici, q̄ cum aliquo
corporibus conueniant, & cum alijs differant, cum ab
omnibus cōditionibus corporalibus penitus sint remo-
ta: ergo eis receptacula determinata nō sunt assignāda.

¶ Præterea, Animabus separatis non assignatur ali-
quid post mortem, nisi quod cedat in poenam vel in
prium: sed corporalis locus non potest eis cedere in po-
nam, vel in primum, cum à corporibus nihil recipiant
ergo non sunt eis assignanda certa receptacula.

S E C O N D A, Cælum empyreum est locus
corporalis, & tñ ipsum factum, mox fāctis Angelis est
receptulum, vt Beda † dicit. Cum ergo Angeli sint incorpo-
rei, sicut & anima separata, videtur etiā, q̄ animabus
separatis sint certa receptacula assignanda.

¶ Præterea, Hoc patet per id q̄ Gregorius in quarto
Dialogo narrat, fāmas post mortē ad diuersa loca cor-
poralis eis deductas, vt patet de Paschasio quē Germa-
nus Capuanus Ep̄s in balneis inuenit, & de aīa Theo-
doric regis, quā dicit ad gehennam eis deductam: er-
go anima post mortem habent certa receptacula.

R E S P O N D E dicendū, q̄ quamuis substantiæ

spirituales fm esse suum à corpore non depēdant, cor-
poralia tñ ad emedantibus spiritualibus gubernant:
vt dicit Aug. † in 3. de Tri. & Greg. * in 4. Dial. & iō et
quodam conuenientia spiritualium substantiarum ad
corporales substantias p congruentiā quandam, vt f. di-
gnioribus substantijs digniora corpora adaptentur. Vñ
et Philosophi fm ordinē mobilium possunt ordinē
substantiarum separatarum. Quamuis aut aīabus post
mortem non assignentur aliqua corpora, quorum sint
forma vel determinari motores: determinantur tñ eis
quodam corporalia loca p congruentiā quandam fm
gradus dignitatis earum, in quibus sint quasi in loco, eo
modo quo incorporalia eis pnt in loco, fm q̄ magis
vel minus accedunt ad primam substantiam, cui locus
superior per congruentiam deputatur, scilicet Deum, cuius se
dem cælum Scriptura eis denotat. * Et iō animas q̄
sunt in participatione pfectæ deitatis, in cælo esse poni-
mus, animas verò quæ à participatione huiusmodi im-
pediuntur, loco contrario dicimus deputari.

A D PRIMVM ergo dicendum, q̄ incorporalia
non sunt in loco modo aliquo nobis noto & consuetū,
fm quod dicimus corpora proprie in loco esse: sunt ta-
men in loco, modo substantijs spiritualibus conuenient
ti, qui nobis plene manifestus esse non potest.

A D SECUNDVM dicendum, q̄ duplex est con-
uenientia vel similitudo. Vna est, q̄ est per participatio-
nē eiusdem qualitatis: sicut calida adiuuicē conueniunt,
Et talis conuenientia incorporalium ad loca corporalia
esse non pōt. Alia, per quandam proportionalitatem,
fm quam in Scripturis metaphoricè corporalia ad spi-
ritualia transferuntur, quo modo in scripturis deus di-
citur esse sol, quia est principij vitæ spiritualis, sicut sol
vitæ corporalis. Et fm hanc conuenientiam quamdam
animæ cum quibusdam locis magis conueniunt, sicut
aīæ spiritualiter illuminatae, cū corporibus luminosis:
aīæ verò obtenebratae p culpam, cum locis tenebrosis.

A D TERTIVM dicendum, q̄ anima separata
directē nihil recipit à locis corporalibus: p modum quo
corpora recipiunt, quæ conseruantur à suis locis: sed ip-
sæ animæ ex hoc q̄ cognoscunt se talibus locis deputa-
ri, sibi gaudium ingerunt vel moerorem, & sic locus ce-
dit eis in poenam vel pramium.

A R T I C V L V S I I .

Vtrum statim post mortem anima deducatur ad cælum, vel
ad infernum.

AD SECUNDVM sic proceditur. Viderur,
q̄ statim post mortē nulla animæ deducantur
ad cælos vel ad infernum, quia super illud Ps.
36. Adhuc pusillum, & non erit peccator, dicit Gl. * q̄
sancti liberantur in fine vitæ, post istā parū vitā nondū
fieri, vbi erunt sancti, quibus dicitur: Venite benedicti
Patris mei: isti illi sancti erunt in cælo: ergo sancti post
hanc vitam non statim ascendunt ad cælum.

¶ Præterea, Augustinus † dicit in Ench. q̄ tempus in-
ter hominis mortem & vltimam resurrectionem inter-
positum, aīas aditis receptaculis continet, sicut vna-
quæque digna est requie vel erumna: sed hæc abditæ re-
ceptacula non pnt intelligi cælum & infernum, quia in
illis, et post resurrectionem, vltimam, animæ cum cor-
poribus erunt, vnde pro nihilo distingueret tēpus ante
resurrectionē & post resurrectionē: ergo non erunt nec
in inferno nec in paradiso vsque ad diem iudicii.

¶ Præterea, Maior est gloria aīæ, q̄ corporum, sed si-
mul oībus redditur gloria corporum, vt sit maior lati-
tudo singulari ex cōi gaudio, vt patet p hoc q̄ super il-
lud ad Heb. 11. Deo pro nobis melius aliquid prouiden-
te, &c. dicit Glo. * Vt in cōi gaudio omnium maius fiat
singulorum: ergo multo fortius gloria animarum dēt
differri vsque ad finem, vt simul omnibus reddatur.

¶ Præterea, Poena & pramium quæ per sententiam
iudicii redduntur, iudicium præcedere non debent: sed
ignis

† Au. li. 3.
de Trin. c.
4. & 5. to.
3.
* li. 4. dial.
cap. 5.

Aug. 11. trac.
49. in 10. d.
tom. 6.

Pf. 302 &
11. 66.

Aug. li. 13
de Civ. dei
ca. 8. to. 5.

291

* Gl. or. in
eum locum
Pf. 30. ex
Au. super
eum Psal.
con. 110. 8
† In En-
chir. c. 109
in pri. 10. 3

Glo. in
lin. ibid.

ignis inferni & gaudium paradisi dabantur oibus per sententiam iudicantis Christi, in ultimo iudicio, vt patet Matthai 25. ergo ante diem iudicii nullus ascendit in cælum, vel descendit ad inferos.
S E D C O N T R A est, quod dicitur 2 Cor. 5. Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, & edificatioem ex deo habemus domum non manufactam, conseruatam in cælis. ergo dissoluta carne, anima habet mansionem quæ ei in cælis fuerat conseruata.

Præterea, Philip. 1. dicit Apostolus, Cupio dissolui, & esse cū Christo: ex quo sic arguit Greg. in 4. Dial. Qui ergo Christum esse in cælo non dubitat, nec Pauli animam in cælo esse negat. Sed non est negandum Christum esse in cælo, cum sit articulus fidei: ergo nec dubitandum est animas sanctorum ad cælos furi. Quod etiã aliqua anime ad infernum descendant statim post mortem, patet Lucæ 16. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno.

R E S P O N D E O dicendum, qd sicut in corporib⁹ est grauitas vel leuitas, ita feruntur ad suū locū, qui est finis motus ipsorum, qui est in animabus meritū vel demeritum, quibus perueniunt animæ ad pramium vel ad penam: quæ iuxta fines actionum ipsarum. Vñ sicut corpus p grauitatē vel leuitatē statim fertur in locum suum, nisi prohibeatur, ita animæ statim, soluto vinculo carnis, p qd in statu vitæ detinebantur, pramii consequuntur vel penā, nisi aliquid impediatur: sicut interdū impedit consecutio pramii veniale peccatum, quod prius purgari oportet, ex quo sequitur quod pramii differatur. Et quia locus deputatur animabus fm cōgruentiam pramii vel penæ, statim vt anima absoluitur a corpore, vel in infernum demergitur, vel ad cælos euolat, nisi impediatur aliquo reatu quo oporteat exolationē differri, vt prius anima purgetur. Et huic veritati auctoritas Scripturæ canonicæ manifeste attestatur & documenta sanctorum Patrum. Vnde contrarij pro heresi est habendum, vt patet 4. Dialog. * & in libro de ecclesiasticis dogmatibus †

A D P R I M V M ergo dicendum, qd glo. * seipsam exponit Quod enim dicit Nondum eris vbi erunt sancti, &c. statim exponit subdens, i. non habebis geminam stollam, quam habebunt sancti in resurrectione.

A D S E C V N D V M dicendum, qd inter illa abdita receptacula, de quibus Augustinus loquitur, † est sunt computanda & infernus & paradysus, in quibus aīæ ali quæ ante resurrectionē continentur. Sed ideo distinguuntur ipsæ ante resurrectionem, & post, quia ante resurrectionem sunt ibi sine corpore, post autem, erunt cum corpore, & quia in aliquibus receptaculis nunc sunt animæ, in quibus post resurrectionem non erunt.

A D T E R T I V M dicendum, qd homines secundū corpora habent quandam continuationem adinuicem, quia fm ea est verum quod dicitur Actuum 17. qd deus ex vno fecit omne genus hominum Sed animas singulatim finxit, vnde non est tanta congruentia vt omnes homines simul glorificentur in anima, quanta vt simul glorificentur in corpore. Et præterea gloria corporis nō est ita essentialis sicut gloria animæ: vnde maius detrimentum esset sanctis, si gloria animæ differretur, quam si gloria corporis differatur, nec posset hoc detrimentū gloria recompenfari propter ampliationem gaudij sui gulorum de gaudio communi.

A D Q V A R T V M dicendum, qd eandē obiectio nem Greg. in 4. Dialo. proponit & soluit. Si igitur, inquit, nunc sunt in cælo anime iustorum, quid est qd in die iudicii pro iustitia suæ retributione recipient? & respondet: Hoc eis nimirum crescit in iudicio. qd nunc animarum sola, postmodum vero etiam corporum beatitudine perficiuntur, vt in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolo res pro Domino cruciatuſque pertulerūt. Et eodem modo dicendum est de damnatis.

ARTICVLVS III.

Vtrū anima paradiso vel in inferno existens, credi valeat.
A D T E R T I V M sic proceditur. Videtur, quod anima imparadiso vel in inferno existens, credi non valeat. Augustinus * enim dicit in libro de cura pro mortuis agenda; Si rebus viuentiū vterentur animæ mortuorum, vt de alijs taceat, me ipsa pia mater nulla nocte deferret, quæ terra marique secura est, vt mecum viueret & ex hoc concludit, qd animæ defunctorum rebus viuencium non interfunt. Sed iterum se possent, si de suis receptaculis, exirent. ergo de suis receptaculis non exeunt.

2. Præterea, in Psalmo 29. dicitur, Vt inhabitent in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ; & Job 7. Qui descenderit ad inferos non ascendet: ergo tam boni quā mali a suis receptaculis oon exeunt.

3. Præterea, Receptacula, vt dictū est *, animabus post mortē dantur in pramii vel in penā: sed post mortem neque premia sanctorum minuantur, neque pena damnatorum: ergo non exeunt de suis receptaculis.

S E D C O N T R A est, qd dicit Hiero. * contra Vigilantium, sic eum alloquens: Ait enim vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter arā Dei, animas Apostolorum & Martyrū cōsedisse, nec posse suis tumulis & ubi voluerint adesse pntes: & ita tu Deo lege potest. tu Apostolis vincula iniicies, vt vsque ad diē iudicii teneantur in custodia, nec sancti & Dño suo de quibus scriptum est, Sequuntur Agnum quocunque ierit. Si agnus, vbique, ergo & hi qui cum agno sunt, vbique esse credendi sunt. Ridiculum ergo est dicere quod animæ mortuorum a suis receptaculis non recedant.

4. Præterea, Hieron. ibidem * arguit sic: Cum diabolus & daemones toto vagent in orbe, & celeritate nimia vbique pntes sint, quare martyres potē effusioē sāguinis sui arca operire inclusi, & inde exire nō potuerūt? Ex quo potē concludi nō solum de bonis, sed et de malis, qd sua receptacula quæque exeunt, cum non habeant maiorem damnationem, qd daemones, qui vbique discurrunt.

5. Præterea, Hoc idem probari potest per Gregorij in quarto Dialog. * vbi narrat de multis mortuis, quod viuis apparuerint.

R E S P O N D E O dicendum, qd aliquem exire de inferno vel paradiso, potē intelligi dupliciter. Vno modo ita vt simpliciter inde exeat, vt iā locus eius non sit paradysus vel infernus: sic nullus in inferno vel paradiso finaliter deputatus inde exire potē, vt in frā dicitur. * Alio modo potē intelligi, vt exeat inde ad tps: & in hoc distinguendum est, quid eis conueniat fm lgē naturæ, & qd eis conueniat fm ordinē diuinæ prouidentie, quia vt eis conueniat fm ordinē diuinæ prouidentie, alij sunt dicit Aug. * i libro de cura pro mortuis agenda, alij sunt humanarum limites rerum, alia diuinarū signa virtutū alia sunt qd naturaliter, alia qd mirabiliter fieri. Scdm ergo naturale cursum, alia separatæ propitijs receptaculis deputatæ, a conseruatione viuentiū penitus segregantur, non. fm cursum naturæ, hoies in mortali carne viuētis substantijs separatim immediate coniunguntur, cum oīs eorum cognitio a sensu oriatur: nec propter aliud a suis receptaculis eas exire * conueniret, nisi vt rebus viuentiū interessent. Sed fm dispositionem diuinā prouidentie, aliquando alia separatæ a suis receptaculis egrediuntur, aliquando alia separatæ a suis receptaculis Augustinus * in libro prædicto narrat de Felice martyre, qui ciuibus Nolanis visibiliter apparuit, cum a Barbaris oppugnatis contingat, qd ad eruditionem hominum & terrarum, permittuntur viuentiū apparere: aut et ad suffragia expetenda quantū ad illos qui in purgatorio detinentur, vt p multa quæ in 4. Dialog. * narratur patet.

Sed hoc interest inper sanctos & damnatos, qd sancti cū voluerint, apparere possunt viuentiū, non autē damnati. Sicut enim sancti viuētes in carne, dona gratiæ gratias datæ accipiunt, vt sanitates & signa percipiunt, quæ non

Ca. 13. mō
paul à prā
cipio. 4.

Ar. præd.
corp.

Incipit
epi. adula
in orbe mō
fra. inter
prim. et me
diu. 10. 3.

Cōtra vi
gilant in
epi. quā
cipit, adu
tam vbi
monstra
tom. 3.
li. ac. 36.
et 40.

Quas 7.
ar. 5. ad 1.
et ar. 6. ad 1.

Ca. 16. in
ter prim. et
me. 10. 4.

Al. conu
gret.

In ludo
ra pmo
tuis greg
c. 16. et 4.

Greg. li. 4.
ca. 35. 40.
et 51.

* Greg. li.
4 dial. ca.
15. 28. &
30.

† Aug. in
ls. de eccl.
dog. c. 79.
p. 70. 3.

* loco cita
90 in argu.
† loco cita
90 in argu.

et est En
chirid. ca.
109. 10. 3.

li. 4 dialo.
cap. 25. in
medio.

non nisi diuina virtute rationabiliter fiunt; quæ quidem signa ab alijs hoc dono carentibus perfici non possunt: ita et non est inconueniens, vt ex virtute gloriæ, aliqua potentia animabus sanctoꝝ deſcendat, per quā possint mirabiliter apparere viuētibz cum volunt; quod alij non possunt, nisi interdum permissi.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Aug. * (vt per frequentia patet) loquitur fm̄ communem cursum naturæ: nec tamen sequitur, qd etiā si mortui possint, vt volunt, viuētibz apparere, toties appareant, quoties apparent in carne viuētes: quia separati a carne vel omnino conformantur diuinæ voluntati, ita quod non liceat eis nisi quod fm̄ diuinam dispositionem cōgrue intuentur, vel ita sunt pœnis oppressi, vt de sua miseria magis dolant, quàm eurent alijs apparere.

AD SEPTIMVM dicendum, qd auctoritates illæ loquunt ad hoc, qd nullus de paradiso vel inferno egreditur simpliciter; & non quia aliquis egreditur ad tēpus.

AD TERTIVM dicendum, qd (sicut ex dictis patet) secundum hoc locus aīæ cedit in præmiū vel pœnā, qd aīa efficiatur ex hoc, qd tali loco deputatur; vel gaudendo vel dolendo. Hoc autem gaudium, siue hi: dolor de hoc, quod talibus locis deputatur, manet in aīa, etiam qn̄ extra loca prædicta fuerit: sicut Pontifici, cui datur, p̄ honore, vt in cathedra sedeat in Ecclesia, non minuitur gloria, qn̄ a cathedra recedit; qd etiā ibi non sedeat, locus tamen ille libi deputatus est.

Ad ea ēz quæ contra obijciuntur, respondere oportet: AD QVORVM PRIMVM dicendum, quod Hier. * loquitur de Apostolis & Martyribz, fm̄ hoc, qd eis accrescit ex potestate gloriæ, & non fm̄ hoc quod eis cōgruit ex debito naturæ. Quod autē dicit eos ubiq; esse, non est intelligendū quasi simul sint in pluribus locis, aut ubiq; sed quia esse possunt ubi volunt.

AD SECVNDVM dicendum, quod non est simile de demonibus & angelis, & animabus sanctoꝝ & damnatoꝝ. Angeli enim boni vel mali, hoc officium forſiunt, vt hominibus præſint, vel ad custodiam vel ad exercitum: quod de animabus hominum dici non potest. Sed tamen fm̄ potestatem gloriæ, animabz sanctorum hoc congruit, quod possint esse ubi voluerint: & hoc est, quod Hieronymus intendit.

AD TERTIVM dicendum, quod quamuis aliqui animæ sanctorum vel damnatoꝝ p̄ſentialiter adsint, ubi apparent; non tamen credendū est hoc semper accidere. Aliquando, n. huiusmodi apparitiones fiunt, vel in dormiendo vel in vigilando, operatione bonorum vel malorum spirituum, ad instructionem, vel destructionem, vel deceptionē viuētiū. Sicut etiam viui homines quandoq; alijs apparent, & eis multa dicūt in somnis cū tñ conſiter eos non esse præſentes, sicut Aug per multa exēpla probat i lib. * de Cura p̄ mortuis agēda.

ARTICVLVS III.

Utrum limbus inferni sit idem quod sinus Abrahe.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod limbus inferni non sit idem qd sinus Abrahe: sicut n. dicit Aug. 12. super Gen. ad literā. † Non d. inueni inferos alicubi in bono posuisse Scripturā: sicut Aug. in bono accipitur, vt ibidem subintelligit Augustinus * sic dicens, Non in bono accipiendum per ablatum est, nescio utrum quisquam possit audire: ergo sinus Abrahe non est idē quod limbus inferni.

¶ 2 Præterea. In inferno existētes nō vidēt Deū, sed solum, qd loquēs de Nebriido dicit, Quiquid illud est, qd sinus Abrahe vocat, ibi Nebriidi meus viuūt: & in fonte riuū, non ponit aurē ad os meum, sed spiritale os ad ne sine felix: ergo in * Abrahe nō ē idē qd limbus inferni.

¶ 3 Præterea, Ecclesia non orat p̄ aliquo, vt ad infer Supplement. 3. par. S. Thomæ.

nū deducatur: orat autem, vt angeli animam defuncti in sinum Abrahe deferant: ergo videtur, quod sinus Abrahe non sit idem quod limbus.

SED CONTRA. Sinus Abrahe dīr, ubi mendicus Lazarus ductus est: idē dīr ductus est ad infernū, qd dicit gl. * Iob 30. sup̄ illud, Vbi cōſtituta est domus omni viuēti, Infernus domus erat omnī viuēti ante Christi aduentū: ergo sinus Abrahe ē idē qd limbus.

¶ Præterea, Gen. quadragesimo secundo dicit Iacob filijs suis, Deducetis canos meos cū dolore ad inferos: ergo Iacob sciebat ante mortē, cōducē inferos ē trāsferēdū: ergo & eadē rōne Abrahā ad inferos trāsſatus fuit post mortem: & ita sinus Abrahe vī ē aliqua pars inferni.

RESPONDEO dicendum, quod aīa hominū post mortem ad querem peruenire non possunt nisi merito fidei, quia accedentem ad Deum oportet credere, Hebręor. vñdecimo. Primum autem exemplū credendi hominibus in Abraham datur, qui primus fē a cōm in fidelibz segregauit, & speciale signū fidei accepit: & ideo requies illa quæ hominibus post mortē datur, sinus Abrahe dīr, vt patet per Aug. * 12. super Gen. ad literā. Sed animæ sanctorū post mortem non omnī tempore eadē quietē habuerunt, quia post Christi aduentum habent plenam quietē diuinā visione p̄ſentes; sed ante Christi aduentū habebant quidē quietē per immunitatē pœnæ, sed non habebāt quietē deſiderij, per conſecutionē finis: & ideo status sanctorū ante Christi aduentū potest considerari & fm̄ id quod habebat de requie, & sic dicitur sinus Abrahe; & potest etiam considerari quantum ad id quod eis deſceat de requie, & sic dicitur limbus inferni.

Limbus ergo inferni & sinus Abrahe fuerūt ante Christi aduentū vnū per accidens, & non p̄ se: & ideo nihil prohibet post Christi aduentū esse sinū Abrahe, & cō oīno diuerſū a limbo: quia ea qd sunt vnū p̄ accidens, separari cōtingit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd quantum ad id qd habebat de bono status sanctorū Patrū, sinus Abrahe dicebat: sed quantum ad id quod habebat de deſectu, dicebat infernus. & sic nec sinus Abrahe in malū accipitur, nec infernus, in bonū; quīs quodammodo sint vnū.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut requies sanctorum Patrum ante Christi aduentum dicebatur sinus Abrahe, ita & post Christi aduentū; sed diuerſimodē. Quia n. ante Christi aduentū, sanctorū requies habebat deſectū: requies adiunctum, dicebatur idem infernus & sinus Abrahe; tñ n. ibi non videbat Deus.

Sed quia post Christi aduentū sanctorū requies est cōpleta, cū Deum videant; talis requies dicit sinus Abrahe, & nullo modo infernus: & ad hunc sinum Abrahe, Ecclesia orat fideles perducī.

Vnde patet responsio ad AD TERTIVM. Et sic etiam intelligenda est quædam glossa * Lucæ decimo sexto, super illud, factum est vt moreretur mendicus, & cætera: qd dicit, Sinus Abrahe est requies beatorum pauperum, quorum est regnum cœlorum.

ARTICVLVS V.

Utrum limbus idem sit quod infernus damnatoꝝ.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, qd limbus sit idem quod infernus damnatoꝝ. Christus n. dicitur infernum momordisse, non absorbuisset, quia aliquis inde extraxit, non aut omnes: nō aut diceret momordisse infernū, si illi quos liberauit, non fuissent pars multitudinis in inferno contentæ: ergo cum illi, quos liberauit, in limbo inferni continerentur, idē cōtinebatur in limbo & in inferno: ergo limbus vel est idē qd infernus, vel est pars inferni.

¶ 2 Præterea, Christus dīr in Symbolo descendisse ad infernum: sed non descendit nisi ad limbum Patrum; ergo limbus Patrum est idem quod infernus.

¶ 3 Præterea, Iob decimo septimo dicitur, in p̄fundis sinū infernum descendit anima mea: sed Iob cum

Gloss. ordi.
ibidem.

li. 12. c. 34.
ante mēd.

Gloss. ordi.
ibid.

esset sanctus & iustus, ad limbum descendit: ergo lim-
bus est idem quod profundissimus infernus.

SED CONTRA, In inferno nulla est redemptio:
sed à limbo Sancti fuerunt redempti: ergo limbus non
est idem quod infernus.

¶ Præterea, Aug. * dicit 12. super Gen. ad liter. Quo-
modo illam requiem quam Lazarus accepit, apud infe-
ros esse credamus, non video: sed anima Lazari ad lim-
bum descendit: ergo limbus non est idem qd infernus.

RESONDEO dicendum, q̄ receptacula anima-
rum post mortem dupliciter distingui possunt, aut se-
cundum situm, aut fm locorum qualitatem, prout sci-
licet in aliquibus locis penas vel premia recipiunt
animæ. Si ergo consideretur limbus Patrum & infer-
nus fm locorum qualitatem p̄dictâ, sic non est dubiū,
q̄ distinguuntur; tum q̄a in inferno est pena sensibili-
s, quæ non erat in limbo Patrum; tum et̄ q̄a in infer-
no est pena æterna, sed in limbo Patrum detineban-
tur sancti temporaliter tantum. Sed si considerentur
quætu ad situm loci, sic probabile est, q̄ idem locus
vel quasi continuus sit infernus, & limbus; ita tamen,
quod quædã superior pars inferni limbus Patrum dica-
tur; existerit enim in inferno fm diuersitatem culpe
diuersimodè sortiuntur & poenam. Et ideo fm quod gra-
uioribus peccatis irretiuntur damnati, fm hoc obcu-
riorum locū & profundiorē obtinent in inferno; vnde
& sancti Patres, in quibus minimum erat de ratione
culpe, supremum & minus tenebrosū locum habue-
runt omnibus puniendis.

AD PRIMVM. ergo dicendum, q^d fm hoc, quòd
infernus & limbus sunt idem quantum ad sitū, dicit
Christus infernum momordisse, & ad infernum de-
scendisse, quando Patres à limbo eripuit suo descēsu.

Et per hoc patet solutio SE CVNDVM.

AD TERTIUM dicendum, quod Iob non de-
scendit in infernum damnatorum, sed in limbum Patris;
qui quidem dicitur profundissimus locus, non quidem
respectu locorum poenaliu, sed in comparatione ad
alia loca fm quod sub eodem includitur omnis locus
poenalis. Vel dicendum, sicut Aug. *solut. 12. super
Gene. ad literam, de Iacob, sic dicens. Illud qd Iacob
dicitur filios suos, Deducens se necesse est meam qd tri-
stitia ad inferos, videtur hoc magis timuisse, ne nimia
tristitia sic perturbaretur, vt ad requiem bonoru non iret,
sed ad interos peccatoru; & similiter potest exponi
verbu Iob, vt sit verbu magis timetis, qd asserentis.

A R T I C V L V S VI.

295

ARTICULVS VII.
Utrum limbus puerorum sit idem quod limbus Patrum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, q̄ lim-
bus puerorum sit idem quod limbus Patru. Po-
nā. n. debet respondere culpa: sed pro eadē cul-
pa detinebātur i limbo Patres & pueri, i. pro culpa ori-
ginali: ergo idē debet esse vtrorumque locus poenae.

¶ 2 Præterea, Aug. dicit in Ench. * Mirissima est poena puerorum, qui cum solo originali decedunt: sed nulla est poena mitior ea, quam sancti Patres habebant: ergo idem est locus poenæ virorumque.

SED CONTRA, Sicut actuali peccato debetur
poena temporalis in purgatorio, & aeterna in inferno,
ita & originali peccato debebatur poena temporalis in
limbo Patrum, & aeterna in limbo puerorum. Si ergo
infernus & purgatorium nō sint idem, videtur, qd nec
limbus puerorum & limbus Patrum sint idem.

RESPONDEO dicendum, quod limbus Patrum et
limbus puerorum absque dubio differunt, fm qualita-
tem pramij vel poenae. Pueri enim non adest ipse bea-
ta vite, quae Patribus in limbo adest, in quibus etiam
lumen fidei et gratiae refulgabat. Sed quantum ad fi-
tum, probab. licet creditur utroq; locus idē fuisse, nisi
quod res beatorū adhuc erat in superiori loco, q̄ lim-
bus puerorum; sicut de limbo et inferno dictum* est.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ad culpā origi-
nalem non eodē modo se habebant Patres & pueri.
In patribus n. originalis culpa expiata erat, fm qd erat
infectiua personæ; remanebat tñ impedimentū ex par-
te naturæ, pro qua nondum erat satisfactum plenariē.
Sed in pueris ē impedimentum & ex parte personæ
& ex parte naturæ. Et ideo pueris & Patribus diuersa
receptacula assignantur.

A D S E C V N D V M dicens, p. Aug. de poenis qui debetur alicui ratione personæ suæ, in-
ter quos mitissima poenâ habet qui solo originali pec-
cato grauant: sed adhuc est mitior poena eorum quos nō
impedit a peceptione gloriæ defectus p. one, sed solum
defectus nature vt ipsa dilatio gloriæ qdâ poena dicat.

ARTICVLVS VII.

Utrum debeant tot receptacula distingu.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, non debeant tot receptacula distinguere. n. receptacula debentur animabus post mortem pro peccato, ita & p. merito: sed ratione meriti non debentur nisi vnū receptaculum, s. paradisi: ergo nec ratione peccatorum debetur nisi vnum receptaculum.

¶ 2. Frateres, Receptacula assignantur a iudicibus post mortem ratione meritorum vel demeritorum: sed vnus est locus in quo merentur vel demerentur: ergo vnū receptaculū debet eis assignari post mortem.

¶ 3 Præterea, loca pœnarum debent respondere
 scilicet culpæ: non sunt nisi tria genera culparum, scilicet
 originalis, venialis, & mortalis: ergo non debet ef-
 se nisi tria receptacula pœnalis.

SEDE CONTRA, Videtur, qd debeant esse
to plura, quàm assignentur. Aer enim iste caliginosus
est dæmonum carcer, vt patet 2. Pet. 2. nec tamen com-
putatur inter quinque receptacula, quæ a quibusdā as-
signantur: ergo sunt plura receptacula, quàm quinque.

¶ 95 Præterea, Alius est paradifus terreſtris, & alius
paradifus caeleſtis: ſed qdā poſt ſtatū vitę huius ad pa-
ra-diſum terreſtrē ſunt tranſlati, ſicut de Enoch & de
Helia dī: cū ergo paradifus terreſtris inter quinq; rece-
pitacula nō computetur, vī, & ſint plura, quam quin-
que, debet ali-

quis locus poenalis responderet: sed si ponatur aliquis in originali peccato decedere, cum solo veniali, nullum receptaculorum assignatorum ei competet. Constat namque in paradiso non esset, cum gratia caretet, & eadem ratione nec in limbo Patrum: similiter etiam nec in limbo puerorum, cum in ipso non sit poena sensibiles, quod tali debetur ratione venialis peccati: similiter nec in purgatorio, quia ibi non est nisi poena temporalis, huic autem debetur poena perpetua: similiter nec in inferno non damnatorum, quia mortali peccato actuali caret: ergo oportet receptaculum assignare.

¶ 7 Præterea, Diversa sunt quantitates præmiorum & poenarum, fm differentias culpârũ & meritum: sed infiniti sunt gradus meritum & culpârũ: ergo infinita debent distinguí receptacula, in quibus animæ puniantur vel præmientur post mortem.

in quibus peccauerit, vt patet p Greg. * 4. Dialog. Ite
peccauerunt in loco vbi habitarunt: ergo hic locus de
bet cõputari iter receptacula: & peipeuq; aliq in hoc
mundo p peccatis suis puniant, vt in iprà Magister dixit.
Sicut aliqui in gratia decedentes hanc vitam

bent aliqua venialia, pro quibus digni sunt pena, pro quibus in peccato mortali decederet, habet aliqua bona, pro quibus essent digni premio: decedentibus in gratia cum peccata venialibus assignatur aliquid pro receptaculo, in quo puniuntur antequam premia consequantur: scilicet purgatorium: ergo eadem ratione contrarium debet esse de illis, qui in mortali decedunt cum aliquibus bonis operibus. *Bartholæus.* Sicut Patres retardabant a plenam gloriam animæ,

It. 110 Preterea, Sicut Patres Romanorum

* locomata
to 122 argu.

296
Tho. 4 dis.
45. art. 3.

li. 12. c. 33.
non procul
a fine, 10.3

Ench. c. 93
in med s. 3

li. 4. dialo.
ca. 30. 31.
32. & 40.

Aug. in l.
50. Hamil
hom. 16.20
10.

animæ, ante Christi aduentum, ita & nunc, à gloria corporis: ergo sicut distinguitur receptaculum sanctorum ante Christi aduentum, ab eo, in quo nunc recipiuntur, ita debet nunc receptaculum distingui ab eo in quo recipiuntur post resurrectionem.

R E S P O N D E O dicendum, qd receptacula aſarū distinguuntur secundum diuerſos ſtatus earū. Aſa autē coniuncta mortali corpori, hēt ſtatum merēdi: ſed exuta à corpore, eſt in ſtatu recipiendi, p meritis bonū vel malū. Sic ergo poſt mortem, vel eſt in ſtatu recipiendi finale pmiū, vel eſt in ſtatu quo impeditur ab illo. Si autē eſt in ſtatu recipiendi finale retributionē, hoc eſt dupliciter. Vel quāntū ad bonū: & ſic eſt paradīſus. Vel quāntū ad malū, & ſic rōne actualis culpa eſt infernus: ratione autē originalis eſt limbus puerorum. Si verō eſt in ſtatu quo impeditur à finali retributione cōſequenda, vel hoc eſt propter defectum perſonæ, & ſic eſt purgatorium, in quo detinentur aſa, ne ſtatim præmiū conſequantur, pp peccata quæ commiſerunt, vel pp defectum naturæ, & ſic eſt limbus patrum, in quo detinebantur partes a conſecutione gloriæ pp reatum humanæ naturæ, quæ nondum poterat expiari.

A D P R I M V M ergo dicendū: qd bonū contingit vno modo, ſed malum multiſarē, vt pater per Dion.⁴ c. de diui. no. & per Philoſophum in 2.^a Ethic. Et pp hoc non eſt inconueniens, ſed ſi locus beatæ retributionis ſit vnus, loca verō penarum ſunt plura.

A D S E C V N D V M dicendū, qd ſtatus merendi, & demerendi eſt vnus ſtatus, cum euſdem ſit poſſe mereri & demereri: & ideo cōuenienter debetur oibz vn^o locus. Sed eorum qui recipiunt pro meritis, ſunt ſtatus diuerſi; & ideo non eſt ſimile.

A D T E R T I V M dicendū, qd pro culpa originali poſſet aliquis puniri dupliciter, vt ex diſcis pater, & vel rōne perſonæ, vel ratione naturæ tantum: & ideo illi culpa reſpondet duplex limbus.

A D Q V A R T V M dicendū, qd aer iſte caliginofus non aſſignatur demonibus quaſi locus in quo recipiāt retributionem pro meritis, ſed quaſi competens officio eorum, in quantum deputatur nobis ad exercitiū: & ideo in ter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur: primo, n. eis deputatur ignis inferni, vt pater Matthæi 25.

A D Q V I N T V M dicendū, qd paradīſus terreſtris p. tinet magis ad ſtatum vitoris, quā ad ſtatum recipiendi pro meritis: & ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur.

A D S E X T V M dicendū, qd illa poſitio eſt impoſſibile ſi tamen eſſet poſſibilis, talis in inferno puniretur in æternum. Quod enim veniale peccatum in purgatorio tempora ſec iter puniatur, accedit ei in quantum gratiam habet adiutam, vnde ſi adiungatur mortali, quod eſt ſine gratia, poena æterna in inferno puniatur. Et quaſi iſte, qd eſt originalis p. ſiſſo decedit, habet veniale ſine gratia, non eſt inconueniens, ſi ponitur æternaliter puniri.

A D S E P T I M V M dicendū, qd diuerſitas graduū in poenis vel præmiis, non diuerſificat ſtatum, ſecundum cuius diuerſitatem receptacula diſtinguntur: & ideo ratio non ſequitur.

A D O C T A V V M dicendū, qd licet aſa ſeparata aliquando in loco noſtræ habitationis puniantur, non eſt tamen propter hoc, qd locus iſte ſit proprius locus penarum, ſed hoc fit ad noſtram inſtructionē, vt earū poenas videntes, retrahamur à culpis. Quod autē anime exiſtentes in carne hē puniantur pro peccatis, nō p. extra ſtatum meritis vel demeritis. Nunc autē agimus de receptaculis, quæ debentur animæ poſt ſtatum meriti vel demeriti.

A D N O N V M dicendū, qd malum non poſſet eſſe purum aliſque commixtione boni: ſicut bonum ſummum eſt abſque omni commixtione mali. Et ideo illi

Supple. 3. par. S. Thomæ.

qui ad beatitudinem, quæ ſummum bonū eſt, tranſferendi ſunt, debent eſſe ab oī malo purgati: & pp hoc oportet eſſe locum, in quo tales purgentur, ſi hinc non oīno purgati exeant. Sed illi qui in infernum detrudentur, non erunt immunes ab omni bono, & ideo nō eſt ſimile: quia in inferno exiſtentes, præmiū bonorum ſuorum recipere poſſunt, in quantum bona præterita eis valent ad mitigationem poenæ.

A D D E C I M V M dicendū, qd in gloria aſe conſiſtit pmiū eſſentialē, ſed gloria corporis cō redundet ex aſa, tota conſiſtit in aſa quaſi originaliter: & ideo carentia gloriæ aſa diuerſificat ſtatum, non autem carentia gloriæ corporis, & propter hoc eſt idem locus. ſ. cœli empyrē debet abſque ſanctis exutis à corpore, & coniunctis corporibus glorioſis. Non autem idem locus debetur animabus patrum ante perceptionē gloriæ animæ, & poſt perceptionem ipſius.

Q V A E S T I O LXX.

De qualitate animæ exeuntis à corpore et pœna ei inſiſtente ab igne corporeo, in tres articulos diuiſa.

D E I N D E conſiderandū eſt de qualitate anime exeuntis à corpore, & poena ei ab igne corporeo inſiſtente.

¶ Circa quod queruntur tria.

¶ Primo, vtrum in anima ſeparata remaneant potentia ſenſitiua.

¶ Secundo, vtrum remaneant in ea aſus dictarum potentiarum.

¶ Tertio, vtrum aſa ſeparata pati poſſit ab igne corporeo.

A R T I C V L V S PRIMVS.

Vtrum in anima ſeparata remaneant potentie ſenſitiue.

A D P R I M V M ſic proceditur. videtur, quod in anima ſeparata remaneant potentia ſenſitiua. Aug. n. in li. de ſpī & Anima ſic dicit, Recedit anima à corpore, ſecū trahens omnia, ſenſum imaginatīonem, rōnem, intellectū, intelligentiā, concupiſcibilitatem & iraciſcibilitatem, ſed ſenſus & imaginatio, & viſ iraciſcibilis & concupiſcibilis vtrum vires ſenſitiuæ: ergo & in anima ſeparata vires ſenſitiuæ remaneant.

¶ Præterea, Aug. n. dicit in li. de Eccleſiaſticis dogmatibus, Solū hoīem credimus hēre aſam ſenſitiuā, q exuta corpō viuūt, & ſenſus ſues atq; ingenia viuaciter tenet, ergo aſa exuta à corpore hēt potentias ſenſitiuas.

¶ Præterea, Potentia aſe vel eſſentialiter ei inſunt, vt quidam dicunt, vel ad minus ſunt naturales appropriatæ ipſius: ſed id quod eſſentialiter ineſt alicui, non pot ab eo ſeparari, neq; ſubiectū aliq; deſerit à naturalibus proprietatibus: ergo impoſſibile eſt, q anima ſeparata à corpore, aliquas potentias amittat.

¶ Præterea, Non eſt totum integrum, cui aliqua partium deſit: ſed potentia aſa dicunt partes ipſius: ſi ergo potentias aliquas poſt mortem anima amittat: non erit anima integra poſt mortem, quod eſt inconueniens.

¶ Præterea, potentia aſe magis cooperant ad meritū, q et corpus, cū corpus ſit ſolū inſtrūctus ad ſus, potentia vero, principia agendi, ſed neceſſe eſt, q ſimul corpus pmi tur cū oīa, pp hoc, q cooperat in merito, ergo multo fortius eſt neceſſe, q potentia aſa ſimul præmient cum ipſa: ergo anima ſeparata eas non amittit.

¶ Præterea, Si aſa cū ſeparata à corpore potentia ſenſitiua amittit, oportet, q illa potētia in nihilū cadat, nō .n. potē dicit, q materia aliq; ſoluatur, cū nō hēat materiā partē ſui: ſed id quod oīno in nihilū * cadit, nō teiterat idē numero: ergo aſa non hēbit in reſurrectionē eandem numero potentia ſenſitiua. Sed ſm Philoſophum, * ſicut fe habet anima ad corpus, ita fe habent potentia aſe ad partes corporis, vt viſus ad oculum: ſi autem nō eſſet eadem numero aſa, quæ redibit ad corpus, non eſſet idē numero hō: ergo eadem ratione non eſſet idē oculi numero, ſi non ſit eadē nūero potētia viſiua: & ſimili

Kk 2 ratione

297

Tho. 4. di.

44. q. 3. ar.

3. q. 1. & ſi

qu. et idem

tradat. in

1. parte q.

77. ar. 8.

¶ Ca. 15.

circa me-

diū tom. 3.

* Ca. 16. i

prim. to. 3.

Al. cedat.

Al. cedit.

Li. 2. de

ans. ſcnd.

inspicere, sicut in somnis accidit, cōtingit aīa separare.
Vñ Aug. * 12. sup Gen. ad literam sic dicit, Neq. n. vi-
deo cur heat aīa similitudinē corporis qd̄ iacente si-
ne sensu ipso corpore, nondū tñ penitus mortuo, videt
talīa, qualia multi ex illa subduōne viuis redditi nar-
rauerūt, & nō heat, cū pfecta morte penitus de corpore
exierit. Nō n. pōt hoc intelligi qd̄ aīa similitudinē corpo-
ris heat, nisi, qm̄ qd̄ ea inspicit. vñ pmissit de iacentibus
sine sensu, qd̄ gerunt quandam similitudinē corporis
sui, qnā pnt ad loca corporalia ferri, & talia qualia vi-
dent similitudinibus sensuum experiri. Ergo anima se-
parata pōt exire in actum potentiarum sensitiuarū.

¶ 4 Præterea, Memoria est potentia sensitiua partis,
vt probatur in lib. de Memoria & reminiscētia: * sed
aīa separata, actu memorabuntur eorum quā in hoc
mundo gesserunt: vnde & diuiti epuloni dicitur Luca
16. Recordare, quia receperis bona in vita tua: ergo ani-
ma separata exhibet actum potentie sensitiue.

¶ 5 Præterea, Sēdm Philosophum * in 3. de Anima.
Inseparabili & cōcupiscibili sunt in parte sensitiua: sed i-
nseparabili & cōcupiscibili sunt gaudium & tristitia, amor
& odium, timor & spes, & hmoi affectiones, quas sē si-
dem nostram ponimus in aīabus separatis: ergo anima
separata nō carebit actibus potentiariū sensitiuarum.

S E D C O N T R A, Id qd̄ est cōtra aīa & corpori,
non pōt remanere in aīa separata: sed oēs operationes
potentiarum sensitiuarum sunt cōtra aīa & corpori, qd̄
patet ex hoc qd̄ nulla potentia sensitiua alicuius actū
habet nisi per organum corporale: ergo anima separata
carebit actibus sensitiuarum potentiarum.

¶ Præterea, Philosophus * dicit in primo de Anima,
q corrupto corpore, anima neque reminiscitur neque
amat: & eadem ratio est de omnibus alijs aīabus sensi-
tiuarum potentiarum: ergo anima separata non procedit
in alicuius actum alicuius potentie sensitiue.

R E S P O N D E O dicendum, q quidā dī tinguūt
duplices actus sensitiuarū potentiariū. Quosdā exte-
riores, quos aīa p corpus exerceat, & hī non remanent i aīa
separata: quosdā verō interiores, quos aīa p seipsam ex-
erceat, & hī erunt in anima separata. Hæc autē positio
descendit vñ ab opinione Platonis, * qui posuit aīam
corpori coniungi, sicut quandam substantiam perfectā
in nullo a corpore dependentem, sed solū sicut motore
mobili, quod patet ex transcorporeatione quā ponēbat.
Quia autē sē ipsum nihil mouebat nisi motū: & ne a-
biretur in infinitum, dicebat, q primū mouens, mouet
seipsum, & posuit qd̄ aīa erat seipsam mouens. Et sē
hoc erat duplex motus animæ: vnus quo mouebat seip-
sam alius, quo mouebatur corpus ab ea, & sic aīa habe-
bat actum, qui est videre, primo, in seipsa, sē qd̄ moue-
bat seipsam, & secundo, in organo corporali, sē quod
mouebat corpus. Hanc expositionē Philosophus destruit
in 1. de Anima: ostendens quod aīa non mouet seipsam
& q nullo modo mouetur sēdm istas operationes, quæ
sunt videre, sentire, & hmoi: sed quod istæ operationes
actus sensitiuarum continent tantum. Vnde oportet dicere, q
in anima separata, nullo modo maneat in anima separata, nisi forte sicut in radice remota.

A D P R I M V M ergo dicendū, q liber ille negat
quibusdam esse Augustini. Dicitur enim fuisse cuius-
dam Cisterciensis, qui eum ex dictis Augustini cōpila-
uit, & quādam de suo addidit. Vnde qd̄ ibi scribitur, p
auctoritate habendum non est. Si enī auctoritas debeat
sustineri, dicendum, q non debet intelligi quod anima
separata ex imaginatione & alijs hmoi potentis affi-
ciatur, quasi ipsa affectio sit actus potentiariū predicta
hulmofum potentis habet quæ aīa per imaginationem, & alias
fieri, vel i bonū vel in malum, vt sic imaginatio &
hulmofum potentie non intelligatur elicere illā affe-
ctionē, sed elicere illam in corpore meriti affectionis illius.

A D S E C V N D V M dicendū, q aīa dī sentire p
Supple. 3. par. 3. Thom. v.

corpus, non quasi actus sentiendi sit aīa, sē se, sed qd̄
est totius coniuncti, rōne aīa: eo mō loquendi, quod dici-
mus q calor calefaciat. Quod autē subiungitur, qd̄ aīa
quādam sentit sine corpore, vt timorem, & hulmofum
intelligendum est sine exteriori corporis motu, qui ac-
cidit in actibus sensuum propriorum: non enim timor
& hmoi passionēs sine motu corporali contingunt. Vel
potest dici, q Aug. * loquitur secundum opinionem
Platoniorum qui hoc ponebant, vt dictum ē est.

A D T E R T I V M dicendū, q Aug. * ibi inquiren-
do loquitur non determinando, sicut & sere p totū illū
librū. Patet. n. q non est similis rō de aīa dormientis, &
de aīa separata. Aīa n. dormientis vitur organo imagi-
nationis, in qua corporales similitudines imprimuntur,
qd̄ de aīa separata dici nō pōt. Vel dicendū q similitu-
dines rerū sunt in aīa & quantū ad potentia sensitiuam
& imaginatiuā, & intellectū, sēdm maiore & mino-
re abstrāctionē a materia, & a materialibus conditioni-
bus Tenet ergo similitudo Aug. quantū ad hoc, q si-
cut similitudines rerū corporalium sunt in anima som-
nantis secundū excessum mentis patientis imaginabili-
ter, ita sunt in anima separata intellectūaliter: non autē
quod in anima separata sint imaginabiles.

A D Q V A R T V M dicendū, q sicut in primo li-
bro dictū ē est, memoria dupliciter sumit. Qnq; prout
est potentia sensitiua partis, sēdm, q qd̄ concernit pēti-
tū tps: & hoc mō actū memoria in aīa separata nō erit.
Vñ dicit Philosophus * in 1. de Aīa, q hoc corrupto, i
corpore, aīa nō reminiscit. Alio mō accipitur memoria
prout est pars imaginationis ad intellectūā partē prin-
cipis, sēdm, q ad omni differentia temporis abstrahit
eum non sit tantum præteritorum, sed etiam præsen-
tis & futurorum, vt Augustinus dicit: ¶ & secundum
hanc memoriam anima separata memorabitur.

A D Q V I N T V M dicendū, q amor, gaudium & tri-
stitia, & hmoi, dupliciter accipiuntur. Qnq; quide sēdm
qd̄ sunt passionēs appetitiuæ sensibiles: & sic nō erunt i
aīa separata, hoc n. nō expletur sine determinata
motu cordis. Alio mō sēdm qd̄ sunt actus voluntatis,
q est in parte intellectiua: & hoc mō erunt in aīa se-
parata: sicut et & delectatio erit ibi sine motu corporali,
prout ēr ponitur in Deo, in quantum, s. est simplex mō
suo voluntatis. Et hoc mō Philosophus in 7. Eth. * dicit
quod Deus vna simplici delectatione gaudet.

A R T I C V L V S I I I.

Vtrum anima separata pati possit ab igne corporeo.

A D T E R T I V M sic proceditur. Videtur, q a-
nima separata pati non possit ab igne corporeo.
Aug. enim 12. super Gen. ad literam dicit: * Nō
sunt corporalia, sed corporalibus similia, quibus anima
corporibus exure afficiuntur, seu bene, seu male: ergo
anima separata igne corporeo non puniatur.

¶ Præterea, August. in eodem lib. * dicit, q agēs sem-
per est nobilior patiens: sed impossibile est aliquid cor-
pus esse nobilior anima separata: ergo non potest ab ali-
quo corpore pati.

¶ Præterea, Sēdm Philosophū * in 1. de Gēstione, &
sēdm Boetii ¶ in lib. de duabus naturis, illa solum agūt
& patiuntur adinuicē, q in materia cōueniunt, sed aīa
& ignis corporeus nō cōueniūt in materia, qā spiritua-
liū & corporaliū non est materia cōis, vnde nec pnt ad
inuicē transmutari, vt Boetius * in eodem lib. dicit:
ergo anima separata ab igne corporeo non patitur.

¶ Præterea, Omne quod patitur, recipit aliquid ab a-
gente: itē ergo anima patitur ab igne corporeo, aliquid
ab eo recipiet. Sed omne quod recipitur in aliquo, est i
eo p modū recipientis: ergo qd̄ recipitur ab igne in aīa
nō est in eo materialiter, sed spiritualiter. Sed forma re-
rū in aīa spūaliter existentes sunt pfectiones ipsius: er-
go etī ponatur q anima patitur ab igne corporeo, hoc
nō erit in eius penam, sed magis in eius pfectionem.

Loco mar.
citata.
¶ in cor.
¶ loco ix
arg. citato

Tho. in 1.
1. Sen. dī.
3. q. 4. ar. 3.

Habetur li.
br. 1. de A.
anima. c. 4.
post med. co-
stitur i a
argu. Sed
cont. huius
art.
¶ li. 1. 4. d.
Tria c. 1. c.
tom. 3.

li. 7. Eth.
cū c. 1. b.

299

li. r. a. c. 3.
ad me. 10. 3.

li. 12. super
Gen. c. 16
in m. 10. 3.

¶ li. 1. sen.
87.

¶ Aliquan-
tum a
med. libri.
¶ In lib. de
duabus na-
turis circa
med.

QV AESTIO LXXI.

De suffragijs mortuorum, in quatuordecim articulis diuisa.

DE INDE considerandū est de suffragijs mortuorum.

Et circa hoc quaruntur quatuordecim.

¶ Primo, vtrum suffragia quæ per vnum sunt, alijs prodesse possint.

¶ Secundo, vtrum mortui iuari possint ex operibus viuentium.

¶ Tertio, vtrum suffragia per peccatores facta, mortuis prosint.

¶ Quarto, vtrum suffragia pro mortuis facta, facientibus prosint.

¶ Quinto, vtrum suffragia existentibus in inferno prosint.

¶ Sexto, vtrum prosint existentibus in Purgatorio.

¶ Septimo, vtrum valeant peris existentibus in Limbo.

¶ Octauo, vtrum aliquo modo prosint existentibus in patria.

¶ Nono, vtrum oratio Ecclesie, & sacramentum altaris & elemosyna prosint defunctis.

¶ Decimo, vtrum indulgentia, quas Ecclesia facit, eis prosint.

¶ Undecimo, vtrum cultus exequiarum eis prosint.

¶ Duodecimo, vtrum suffragia magis prosint eis, pro quo sunt, quam alijs.

¶ Decimotertio, vtrum suffragia pro multis facta, valeant in singulis, ac si pro vnoquoque singulariter fierent.

¶ Decimoquarto, vtrum valeant tamen communia suffragia illis, pro quibus specialia non sunt, quantum illis, pro quibus sunt, valeant specialia & communia simul.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum suffragia per vnum facta, alijs prodesse possint.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt, quod suffragia per vnum facta, alijs prodesse non possint. Dicitur. n. ad Galat. 6. Quæ n. seminauerit homo, hæc & metet: sed si vnus ex suffragijs alterius consequeretur fructum, meteret ab alijs seminata: ergo ex suffragijs aliorum nullus fructus consequitur.

¶ 2. Præterea, Ad iustitiam Dei pertinet, vt vnicuique tribuat, p. meritis: vn. Psal. 61. Tu reddes vnicuique iuxta opera sua: sed iustitiam Dei deficere est impossibile: ergo impossibile est, q. vnus ex operibus alterius inuenit.

¶ 3. Præterea, Secundum eandem rationem est aliquod opus meritorium & laudabile, quia scilicet, in quantum est voluntati: sed ex opere vnus non laudat alter: ergo nec opus vnus potest esse alteri meritorium & fructuosum.

¶ 4. Præterea, Ad iustitiam diuinam pertinet similiter bona reddere pro bonis, & mala pro malis: sed nullus puni pro malis alterius, imò vt dicitur Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: ergo nec vnus inuatur per bona alterius.

¶ 5. Præterea, Omnes fideles p. charitatem viuunt, sunt vnus corpus Ecclesie: membrat: sed vnus membrum inuatur per alterum: ergo & vnus homo potest ex alteri meritis iuari.

¶ 6. Præterea, Ad iustitiam diuinam pertinet similiter bona reddere pro bonis, & mala pro malis: sed nullus puni pro malis alterius, imò vt dicitur Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: ergo nec vnus inuatur per bona alterius.

¶ 7. Præterea, Secundum eandem rationem est aliquod opus meritorium & laudabile, quia scilicet, in quantum est voluntati: sed ex opere vnus non laudat alter: ergo nec opus vnus potest esse alteri meritorium & fructuosum.

¶ 8. Præterea, Ad iustitiam diuinam pertinet similiter bona reddere pro bonis, & mala pro malis: sed nullus puni pro malis alterius, imò vt dicitur Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: ergo nec vnus inuatur per bona alterius.

¶ 9. Præterea, Secundum eandem rationem est aliquod opus meritorium & laudabile, quia scilicet, in quantum est voluntati: sed ex opere vnus non laudat alter: ergo nec opus vnus potest esse alteri meritorium & fructuosum.

¶ 10. Præterea, Ad iustitiam diuinam pertinet similiter bona reddere pro bonis, & mala pro malis: sed nullus puni pro malis alterius, imò vt dicitur Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: ergo nec vnus inuatur per bona alterius.

¶ 11. Præterea, Secundum eandem rationem est aliquod opus meritorium & laudabile, quia scilicet, in quantum est voluntati: sed ex opere vnus non laudat alter: ergo nec opus vnus potest esse alteri meritorium & fructuosum.

¶ 12. Præterea, Ad iustitiam diuinam pertinet similiter bona reddere pro bonis, & mala pro malis: sed nullus puni pro malis alterius, imò vt dicitur Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: ergo nec vnus inuatur per bona alterius.

¶ 13. Præterea, Secundum eandem rationem est aliquod opus meritorium & laudabile, quia scilicet, in quantum est voluntati: sed ex opere vnus non laudat alter: ergo nec opus vnus potest esse alteri meritorium & fructuosum.

accipientis. Vnusquisq; autē ex actu suo disponitur & non ex alieno, & dico dispositione dignitatis ad primum: sed per viam orationis, & quantum ad statum consequendum, opus vnus alteri, dum est in via, valere potest; sic q; vnus homo impetret alteri primā gratiā.

2.2. q. 174
art. 16.

Cum igitur impetratio orationis sit fecunda liberalitatis Dei, qui oratur ad omnia illa impetratio orationis potest extendere, quā potestati diuinā lubunt ordinate: sed quantum ad aliquid, quod est consequens, vel accessorium ad statum, opus vnus potest valere alteri, non solum per viam orationis, sed etiam per viam meriti. Quod qui dem dupliciter contingit, vel propter communicatiōem in radice operis; quā ei charitas in operibus meritorijs. Et ideo omnes qui sibi inuicem charitate conueniunt, aliquod emolumentum ex mutuis operibus reportant; tamen secundum mensurā status vnus cuiusque, quia etiam in patria vnusquisq; gaudebit de bonis alterius: & inde est q; articulus fidei ponit sanctorū communio. Alio modo ex fectōne facietis, q; aliqua opera specia liter ad hoc faciūt, vt talib; proficiūt. Vn ista opera quodāmodo efficiunt eorū, p q; sūt quas eis a faciente collata: vnū posuit eis valere, vel ad impletiōem satisfactiōis, vel ad aliqd humilidū, qd statim non mutat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod messio illa est pceptio vite aeternae sicut habetur Ioan. 4. Et q; metit, cōgregat fructū i viti aeternae. Sors autē vite aeternae nō datur alicui, nisi p proprijs operibus; quia et si aliquis alteri impetret, vt ad vitam pueniat, non quā tū hoc fit, nisi mediāntibus operibus, p proprijs: dū. f. pēib; alicuius, gā alicui dāt p quā meret vitam aeternam.

AD SECVNDVM dicendum, q; opus quod pro aliquo fit, efficitur eius pro quo fit & similiter opus quod est eius, qui meū est vnū, est quodāmodo & meū: unde nō est cōtra diuinā iustitiā, si vnus fructū pēpit de operibus factis ab eo, q; est vnū secum in charitate, vel ab operibus pro se factis: hoc ētm humanam iustitiā conungit, vt satisfactiō vnus, p alio accipitur.

AD TERTIVM dicendum, q; laus non datur alicui nisi fm ordinē eius ad actum, unde laus est ad aliquid, vt dicitur in 5. Ethic. Et quia ex opere alterius nullas efficitur, vel ostenditur bene dispositus vel male ad aliquid: inde est q; nullus laudatur ex operibus alterius, nisi p accidens, fm qd ipse est aliquid: modo operum illorum causā; consiliū vel auxiliū praebeō, seu inducendo, vel quocunque alio modo. Sed opus est meritum alicui non solum considerata eius dispositione sed etiam quantum ad aliquid consequens dispositionē vel statum eius: vt ex dictis patet. *

AD QVARTVM dicendum, quod auferre alicui quā sibi debetur, hoc dicitur iustitia repugnare, sed dare aliquid alicui quod ei non debetur, hoc non est iustitia cōtraria, sed meras iustitiae excedit: est. n. liberalitas: nō aut potest aliquid dāre ex malis alterius, nisi aliqd ei de suo subtraheretur; & ita nō conuenit, quod aliquis puniatur pro peccatis alterius, sicut quod emolumentum percipiat ex bonis alterius.

ARTICVLVS II.

Utrum mortui possint iuuari ex operibus viuorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q; mortui nō possint iuuari ex operibus viuorum. Primo p hoc qd dicit Apostolus 2. Cor. 5. Oēs nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propter corpus, put gessit: ergo ex his q; post mortē hōis geruntur, quando extra corpus erit, nihil ei accessere: re poterit ex aliquibus operibus.

2. Præterea, Hoc idē vī ex hoc qd hī Apoc. 14. Beati Mortui q; i Dño moriuntur, opera n. illorū sequuntur illos.

3. Præterea, Proficere ex opere aliquo, est solum in via existens: sed hōes post mortē iam non sunt viatores, quia de his hoc intelligitur quod legitur Iob 19. Semitam meam circūsepsi, & transire non possum:

ergo mortui de suffragijs alienius iuuari nō possunt.

4. Præterea, Nullus iuuatur ex opere alterius, nisi sit aliqua vita communicatio inter eos: sed nulla cō-

catio est mortuorū ad viuos, fm Philo. in 1. Ethic. ex

go suffragia viuorum non proficiunt mortuis.

SED CONTRA est quod habetur 2. Machab.

12. Sancta & salubris est cogitatio p defunctis exorare, vt a peccatis soluantur: sed hoc non esset vtile, nisi eos iuuaret: ergo suffragia viuorū mortuis proficiunt.

1. Præterea, Aug. dicit in lib. 2. de Cura pro mortuis agēda, nō parua est vniuersa Ecclē sū, q; in hac cō-

fuctudine claret, auctoritas vī in precibus sacerdotū;

2. Dñs Deo ad eius altare funditur, locū sū habeat ē-

cōmēdatio mortuorū: q; qd cōfuctudo ad ipīs Ap-

stolis i instituta est, vt dicit Dam. in quodam sermo-

ne de suffragijs mortuorū sic dicit. Myfteriorū consij-

dicipulū Saluatoris, & sacri Apostoli in tremēdis & vi-

uificis myfterijs memoriā fieri eorū, q; fideliter dormie-

rūt, sanxerūt: qd ē p Dion. patet in vlt. c. Ecclē. Hie-

rar. i vbi itū commemorat quo in primitiua Ecclesia

p mortuis orabat, vbi ē Dion. i. assensit, suffragia viuorū

mortuis prodesse ergo hoc indubitātē credēdū est.

RESPONDEO dicendū, q; charitas, q; est vinculū

Ecclēsiæ mēbra vniens, non solum ad viuos se extendit,

sed etiam ad mortuos, q; in charitate decedunt. Charit-

as n. q; est vita aīa, sicut aīa est vita corporis, non fini-

tur. 1. Cor. 13. Charitas nunquam excedit. Similiter ē

mortui in memorijs hominū viuētiū viuunt: & ideo

intētiō viuētiū ad eos dirigi potest, & sic suffragia viuorū

mortuis dupliciter proficiunt, sicut & viuis: & p char-

itatis vniōe, & p intētiōē in eos directā: nō ita

sic eis valere credenda sūt, vī viuorū suffragia, vī sta-

tus eorū mutetur de miseria ad felicitatē, vel econ-

uerso: sed valēt ad diminutiōē pēnæ, vel aliquid hu-

milidū, quod statum mortui non transmutat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q; homo dū in

corpore vixit, meruit, vt hac ei valerēt post mortē: &

ideo si post hanc vitā iuuatur, nihilominus hoc proce-

dit ex his, quæ in corpore gessit. Vel dicendū fm Ioa-

damā, in serm. prædic. q; hoc est intelligendū quā

tū ad retributiōem, q; nec in finali iudicio; quæ erit

aeternæ gloriæ, vel aeternæ miserie: in qua ghibet retri-

piet solum secundum quod ipse in corpore gessit, inte-

rim aut iuuari potest viuorum suffragijs.

AD SECVNDVM dicendū, q; auctoritas illa

expresse loquit de sequela aeternæ retributiōis: quod

patet ex hoc quod præmittitur: Beati mortui, &c. Vel

dicendum quod opera pro eis facta sūt etiam quodā-

modo eorū; vt dictum est.

AD TERTIVM dicendū, q; quamuis anime post

mortē non sint simpliciter in statu viæ: sed quantum

ad aliquid adhuc sūt in statu viæ, inquantū i. eorum

progressus adhuc retardat ab vltima retributiōe. Et

ideo simpliciter eorū via est circūsepta, vt non possint

ulterius aliqua opera transmutari fm statū felicitatis

& miserie, sed quātū ad hoc nō est circūsepta, quin

quantū ad hoc qd derinentur ab vltima retributiōe;

possint ab alijs iuuari, q; fm hoc adhuc sūt in via.

AD QVARTVM dicendum, q; quāuis communi

catio ciuiliū operū, de qua Philosophus loquitur, non

possit esse mortuorū ad viuos; quia mortui extra vitā

ciuilem sūt: potest tamen eorū communicatiō effi-

ci quāntum ad opera vitæ spiritualis, quæ est p chari-

tatem ad Deum, cui mortuorum spiritus viuunt.

ARTICVLVS III.

Utrum suffragia per peccatores facta a mortuis proficiunt.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt q; suffra-

gia per peccatores facta, mortuis non proficiunt.

Quia vt dicitur 1o. Peccatores Deus nō audit: si

orones eorū prodesse illis pro quibus orāt, Deo exau-

ditur: ergo suffragia p eos facta, mortuis nō proficiunt.

Arist. li. 16
c. 12. ante
med.

In initio
cor. huius
art.

301
Sicut obie.
fuit in An.
ga in En-
chirid. ca.
110. 10. 3.

Al. quā
luno a prim
ex illis.

Ar. præ.
circa finē
cor. et ad

302

In parte
ca. 1. non
probat. d
pinc.

q2 Præterea, Greg. † in Pastoralis dicit, qd cum is qui dupliciter ad interpellandum mittitur, irati animi ad de-
teriora prouocatur: sed qlibet peccator Deo displicet: ergo per peccatorem suffragia Deus ad misericordiam nō
flectitur: & ideo talia suffragia non prosunt.

q3 Præterea, Opus alicuius videtur magis esse fructuo-
sum facienti, quam alteri: sed peccator per opera sua ni-
hil mereri sibi ergo multo minus potest alteri mereri.

q4 Præterea, Omne opus meritorium oportet esse vi-
tutum, i. charitatis informatum: sed opera per pccō-
res facta sunt mortua: ergo non possunt per ea mortui
iuari, pro quibus fiunt.

5. SED CONTRA est, qd nullus pōt scire de alte-
ro p certo, vtrū sit in statu culpæ vel gratiæ: si ergo tan-
tum illa suffragia, pdesent, quæ sūt p eos q sūt in grā,
non possit hō scire p quæ suffragia subueniunt suis de-
functis: & ita multi a suffragijs, pcurandis retraherent.

q6 Præterea, Sicut Aug. † dicit in litera. * Secundum
hoc iuuat aliquis mortuus ex suffragijs, secundum quod
dum vineret, meruit vt iuaret post mortem: ergo val-
lor suffragiorum mensuratur, secundum conditionem
eius, p quo fiunt: non ergo differt, vt videtur, vtrum p
bonos vel malos fiunt.

RESPONDEO dicendū, qd i suffragijs, quæ p malos
fiunt, duo possunt considerari. Primo, ipsum opus ope-
ratum, sicut Sacrificiū altaris: & quia nostra sacramēta
ex seipis efficaciam habēt absque opere operantis, quā
equaliter explent p quoscunque fiunt, quātum ad hoc
suffragia p malos facta, de funetis, psumt. Alio mō quan-
tum ad opus operantis, & sic distinguendum est: quia
operatio peccatoris suffragia faciens, potest vno mo-
do considerari prout est eius, & sic nullo modo merito-
ria esse potest, nec sibi nec alijs. Alio modo inquantum
est alicuius, quod dupliciter contingit. Vno mō inquan-
tum peccator suffragia faciens gerit p onam totius Ec-
clesiæ, sicut sacerdos dum dicit Ecclēsia exequas mor-
tuorum: & quille intelligit facere, cuius nomine. vel
vice sit, vt patet p Dion. * in li. Eccl. Hierar. inde est, qd
suffragia talis sacerdotis, quamuis sit peccator, & defun-
ctis prosunt. Alio modo, qn agit vt instrumentum alte-
rius opus. n. instrumentum est magis principalis agentis,
vnde quamuis ille qui agit vt instrumentum alterius. n.
non sit in statu merendi, actio tamen eius pōt esse me-
ritoria ratione principalis agentis: sicut si seruus i pec-
catore existens, quodcumque opus misericordiz facit ex p-
cepto domini sui charitatem habētis. Vnde si aliquis in
charitate decedens, pcepit sibi suffragia fieri, vel alius
pcepit charitatē habēs, illa suffragia valent de functo,
quamuis illi p quos fiunt, in peccato existant, magis ta-
men valent, si essent in charitate, quia tunc ex duobus
partibus opera illa meritoria essent.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd oratio p pec-
catorem facta quandoque non est peccatoris, sed alteri-
us, & ideo secundum hoc digna est vt a Deo exaudiat
tamen etiam quandoque deus peccatores audit, quādo
i. peccatores petunt aliquid deo acceptum, non n. lo-
lis iustis, sed etiam peccatoribus deus bona sua prouidet
vt patet Matt. 5. nō autem ex eorum meritis, sed ex sua
clementia. Ideo 1o super illud, deus peccatores nō
audit, Glossa * dicit, p loquitur vt innatus, nō sicut ple-
ne videns.

AD SECUNDUM dicendum, qd quāuis ex parte eius
cui dupliciter oratio peccatoris. n. sit accepta, tamen
ratione alterius, cuius vice vel imperio agitur, potest ef-
ficari deo accepta.

AD TERTIUM dicendum, qd hoc qd peccator fa-
ciens iusmodi suffragia, nullum reportat commodū
contingit ex hoc, qd non est capax talis profectus. pro-
pter propriam indispositionem, & tamen alij, qui est
dispositus aliquo modo, valere potest: vt dictum * est.

AD QUARTUM dicendum, quod quamuis opus pec-
catoris non sit viuum, inquantū est eius, potest tamen

esse viuum, inquantum est alterius, vt dictum est. *

SED QVIA rationes quæ sunt in oppositum, vi-
dentur concludere qd non differat, vtrum quis suffra-
gia, poret per bonos, vel per malos, ideo ad eas etiam
est respondendum.

AD QUINTUM ergo dicendū, qd quis aliquis pro cer-
to scire non possit de altero, an sit in statu salutis, pōt tū
probabiliter estimare de his, qd exterius de hōe videt,
ex fructu. n. suo arbor cognoscitur, vt dicitur Matth. 7.

AD SEXTUM dicendum, qd ad hoc, qd suffragia
alicui valeat, requiritur ex parte eius pro quo fit, capaci-
tas huiusmodi valoris, & hanc homo acquirit p opera pro-
pria, quæ gessit in vita, & sic August. * loquitur, Re-
quiritur nihilominus qualitas operis, quæ prodesse de-
bet, & hæc non pendet ex eo, pro quo fit, sed magis ex
eo, qui facit vel exequendo, vel imperando.

In cor. ar.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum suffragia quæ a viuis pro mortuis fiunt,
faciuntibus prosunt.

303

AD QVARTUM sic procedit. Vt, qd suffragia, qd
a viuis pro mortuis fiunt, faciētibz nō prosunt:
quia si aliquis pro altero debiti solueret, sū huma-
nam iustitiā ipse a debito proprio nō absolueretur, ergo
per hoc, qd aliquis suffragia faciens, debiti soluit pro illo
pro quo facit, ex hoc a debito proprio non absoluitur.

q2 Præterea, Vnusquisque quod facit, facere debet me-
liori modo, quo pōt, sed melius est iuare duos, quam
vnum. Si ergo qui per suffragia debitum mortui soluit,
a proprio debito liberatur, videtur, qd nūquam deberet
aliquis pro seipso satisfacere, sed semper pro alio.

q3 Præterea, Si satisfactio alicuius pro alio satisfacen-
tis equaliter prodesse sibi, vt ei pro quo satisfacit. eadē
rōne equaliter valebit, & tertio, si pro eodē satisfaciatur
simul, & similiter quarto, & sic deinceps, ergo vnus
satisfactioe posset pro oibz satisfacere, qd est absurdū.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 34. Oratio
mea in sinu meo conuertetur ergo eadem rōne & suf-
fragia quæ pro alijs fiunt, satisfaciētibz prosunt.

q4 Præterea, Damasc. † dicit in sermone de his qui i fide
dormierunt. Quemadmodum vnguento vel alio oleo
sancto circumlinere volens infirmum, primo ille, si li-
berius, participat vñctionem, & sic postea perungit labo-
rantem, & sic quicunque pro proximi salute agonizat,
primum sibiipso prodest, deinde proximo, & sic habet
propositum.

RESPONDEO dicendū, qd opus suffragij quod
pro altero fit, potest considerari dupliciter. Vno modo,
vt est expiatiuum pœnæ per modum cuiusdam recom-
pensationis, quæ in satisfactioe attendit, & hoc modo
opus suffragij quod computatur quasi eius pro quo fit,
ita absoluit eum a debito pœnæ, qd non absoluit facien-
tem a debito pœnæ propriæ, quia in tali recompen-
satione consideratur aequalitas iustitiæ. Opus autē illud
satisfactorij ita pōt adequari vni reatu, qd alteri non
adequatur: reatus n. duorum peccatorum maiorem sa-
tisfactionem requirunt, quam reatus vnius. Alio modo
potest considerari, inquantum est meritorium vitæ æ-
ternæ, quod habet inquantum procedit ex radice cha-
ritatis, & secundum hoc non solum prodest ei, pro quo
fit, sed facienti magis. Et p hoc patet solutio Ad obiecta.

Præter enim rōnes procedentes de opere suffragij, se-
cundum quod est satisfactorium, sed aliz, secundū quod
est meritorium.

ARTICVLVS V.

Vtrum suffragia a prosunt existentibus in inferno.

304

AD QVINTUM sic procedit. Videtur, quod suf-
fragia prosunt existentibus in inferno, per hoc quod
h. 2. Mach. vbi dicitur, quod inueniuntur sub
unicis interfectorum donaria idolorum, a quibus lex
prohibebat ludas, & tamen post subditur, qd ludas
duode-

Aug. 2. En
hor. c. 109
110. et 119
113. & 114.
de cura p
mortalium a-
nimas. c. 1.
de vit. &
mili. de 8.
Dicitur q.
q. 2. 10. m.
de Reba-
nati. li. de 7.
p. clerici.
c. 109.

Quidam in
li. Eccl. hic
text. c. 7.

Glo. ord.
lib. 4. su-
matur ex
Aug. trac.
de iust. 10. m.
de a. m. d.
10. m.

In cor. ar.

In sermo-
ne pro mor-
tuis parum
a. m. d.

* Eisdē lo-
cis nunc
proximē et
vatis tā in

Aug. quā
in Megi-
stro. Et Au-
gust. in lib.
de verbis
Apost. ho.

22. Super
illud 1.

Thess. 4.

ut de dor-
mientib. & a-
lijis locis in

arg. Sed cō-
tra art. pē.
citatis

* August.

11. 21. de cō-
nitato Dei

c. 24. 10. 5.

* August. 7.

li. de prae-
fina. San-
cti c. 2.

10. 7. & tra-

ditu 44 in

laamē su-
per illud Ve-

nit nec,
quādo & c.

tem 9.

307

* 3 p q 83.

art. 5.

inter prin-
& medium

illius.

* li. 4. Sē.
ci. 45. S. D.

in fine.

* Aug. de
verbis A-

postoli ser.

17. & inci-
pit 11. die

non pōtē
a pīne &

pārīum ser.

41. ad fra-

tres in re-
mo, cuius

incitum est.

Prater
Chariss.

& c. 10. 10.

P. salm. 35.

* Al. corū
gloriam cō-

5. SED CONTRA est, q̄ habetur in litera* ab Au-
gust. quōd suffragia non profunt illis, qui sine fide ope-
rante per dilectionem hinc exierunt: sed pueri hoc mo-
do exierunt: ergo suffragia eis non profunt.

RESPONDEO dicendum, q̄ pueri non baptizati
nō detinentur in limbo, nisi quia deficiunt à statu gra-
tiz, vnde cum per opera viuorum, mortuorum status
mutari non possit: maximē quantum ad meritum ef-
fentialis pramij vel poenae: suffragia viuorum pueris
in limbo existentibus prodesse non possunt.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ quamuis peccatum
originale sit huiusmodi, quōd pro eo possit aliquis ab
alio iuari, tamen anima puerorum in limbo existe-
tes, sunt in tali statu, quōd iuari non possint: quia*
post hanc vitam non est tempus gratiam acquirendi.

AD SECVNDVM dicendum, quōd August. locutur
de non valde malis qui tamen baptizati sunt, quōd
patet ex hoc quōd pramittitur: eum ergo sacrificia si-
ue altaris, siue quantumcumque elemosynarum pro
baptizatis omnibus offeruntur, &c.

ARTICVLVS VIII.

Virum suffragia profunt sanctis existentibus in parua.

AD OCTAVM sic proceditur. Videtur, q̄
aliquo modo profunt sanctis existentibus in pa-
tria, per hoc quōd habetur in collecta Missae,
Sicut sanctis tuis tuis profunt ad gloriam, scilicet sa-
cramenta, ita nobis proficiant ad medelam: sed inter
alia suffragia praeceptum est sacramentum altaris: ergo
suffragia profunt sanctis qui sunt in patria.

¶ 2. Præterea, sacramenta efficiunt quod figurant: sed
tertia pars hostiae*, scilicet in calicem missae, significat
eos qui beatam vitam in patria ducunt: ergo suffragia
Ecclesiae profunt sanctis existentibus in patria.

¶ 3. Præterea, sancti non solum gaudent in patria de
proprijs bonis, sed etiā de bonis alienis: vnde Luc. 15.
dicitur, Gaudium est angelis Dei si per vno peccatore
penitentiam agente: ergo ex bonis operibus viu-
centium, sanctorum qui sunt in patria gaudium crescit, &
ita etiam eis nostra suffragia profunt.

¶ 4. Præterea, Dam.† dicit in sermone de dormienti-
bus, inducens verba Chrysost. Si n. Gentiles, inquit, cū
his qui abierunt, sua cōbōrunt, quanto magis te fidele
mittere conuenit, cum fidei ipsius propria, non vt sa-
uilla fiant, sed hæc velut illa, sed vt maiorem huius cir-
cumponas gloriā: & si quidē peccator fuerit q̄ mortuus
est, vt peccamina soluas: si autem iustus, vt appositio
fiat mercedis & retributionis: & sic idem quod prius.

SED CONTRA est, quod in litera* habetur ex ver-
bis Aug. iniuria est pro martyre osare in Ecclesia, eu-
ius nos debemus orationibus commendari.

¶ Præterea. Eius est iuari cuius est indigere: sed san-
cti in patria sunt absque omni indigentia: ergo per suf-
fragia Ecclesie non iuuantur.

RESPONDEO dicendum, quōd suffragium de sui
ratione importat quandam auxilium, quā non
competit ei qui defunctus non patitur. Nulli. n. iuari
competit, nisi ei qui indigens est: vnde cum sancti qui
sunt in patria, sint ab omni indigentia immunes, in-
ebriati ab vbertate domus Dei, * eis iuari per suffragia
non competit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quōd huiusmodi lo-
cutioes non sunt sic intelligendae, quasi Sancti in glo-
ria proficiant quantum ad se, quod eorum festal reco-
limus: sed quia nobis proficiunt, quia de eorum gloria, so-
lennia sed bramus: sicut ex hoc quōd Deum cognosci-
mus vel laudamus, & sic quodammodo eius gloria in
nobis crescit: nihil Deo, sed nobis accrescit.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ quamuis sacra-
menta efficiant quod figurant, non tamen illum effectum
suum ponunt circa omne id quod figurant: alias cum
figurent Christum, in ipso Christo aliquid efficiunt,

quod est absurdum: sed efficiunt circa suscipientem sa-
cramentum ex virtute eius, quod per sacramentum si-
gnificatur: & sic non sequitur, quōd sacrificia pro fi-
delibus defunctis oblata, Sanctis profunt, sed quod ex
meritis Sanctorum cuius recoluntur vel significantur
in sacramento, profunt alijs, pro quibus offeruntur.

AD TERTIVM dicendum, q̄ quamuis sancti qui
sunt in patria, de omnibus bonis nostris gaudent non
tamen sequitur, q̄ multo plicatis nostris gaudijs, eorum
gaudium augmentetur formaliter, sed materialiter sū-
tum: quia omnis passio formaliter augeatur secundum
rationem obiecti sui: ratio autem mandandi in Sanctis
de quibuscumque gaudent, est ipse Deus, de quo nō pos-
sunt magis & minus gaudere: quia sic essentialiter eorum
pramium variatur, quod consistit in hoc q̄ de Deo
gaudeant. Vnde ex hoc, quōd bona multiplicantur, de
quibus gaudent ratio eis Deus est, non sequitur, quōd
intensius gaudeant, sed quōd de pluribus gaudent: &
ideo non sequitur quōd operibus nostris iuuentur.

AD QVARTVM dicendum, quōd non est intelligē-
dum quod fiat appositio mercedis vel retributionis illi
beato per suffragia ab aliquo facta, sed facient. Vnde il-
lud quod suffragijs potest appositio mercedis fieri
beato defuncto, in quantum de suffragijs sibi faciendis
adhuc viuens disposuit: quod ei meritorium fuit.

ARTICVLVS IX.

Virum orationes Ecclesie, sacrificium altaris, & elemosyna profunt defunctis.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quōd
non solum orationibus Ecclesie, & sacrificio al-
taris & elemosynis anima defuncti iuuen-
tur, vel quōd eis iuuantur precipue. Poena enim debet
per poenam recompenari: sed ieiunium magis est pe-
nale, quam elemosyna & oratio: ergo ieiunium magis
prodest in suffragijs, quam aliquid praedictorum.

¶ 2. Præterea, Greg. istis tribus eis, enumerat ieiunium,
vt habetur in Can*. 13. q. 2. Anime defunctorum qua-
tuor modis soluntur, aut oblationibus sacerdotum, aut
charorum elemosynis aut precibus sanctorum, aut
ieiunio cognatorum: ergo insufficienter connumerantur
hic ab August. tria praedicta.

¶ 3. Præterea, Baptismus est potissimum sacra-
mentum, maximē quantum ad effectum, ergo baptismus
vel alia sacramenta deberent vel similes vel magis
pro defunctis fieri, sicut sacramentum altaris.

¶ 4. Præterea, Hoc videtur ex hoc quōd habetur 1.
Cor. 15. Si omnino mortui non resurgunt, vt quid &
baptizantur pro illis? ergo etiam baptismus valet ad
suffragia defunctorum.

¶ 5. Præterea, In diuersis Missis est idem sacrificium
altaris: si ergo sacrificium computatur inter suffragia,
& non Missa, videtur, quōd tantundem valeat quacun-
que Missa pro defuncto dicatur, siue de beata Virgine,
siue de Spiritu sancto, vel quocumque alia, quod vide-
tur esse contra Ecclesiae ordinationem, quæ speciale
Missam* pro defunctis instituit.

¶ 6. Præterea, Dama† in sermone de dormientibus
docet, ceras & oleū, & huiusmodi, p̄ defunctis offerri:
nō solum solum oblatio sacramenti altaris, sed etiā alia
oblationes debent inter suffragia mortuorum computari.

RESPONDEO dicendum, q̄ suffragia viuorum pro-
funt defunctis, secundū quod viuunt viucentibus situr in
charitate, & secundū quod intentio viuents sit tur in
mortuos: & ideo illa opera precipue nata sunt mortuis
suffragari, quia maximē ad communicationē charitatis
pertinet, vel ad directionē intentionis ad alterū. Ad chari-
tatem autē, sacramētū Eucharistiae precipue pertinet, cum
sit sacramentū ecclesiasticae vnionis, scilicet Christi:
quod tota Ecclesia vnit & cōsolidatur, scilicet Christi:
vnde Eucharistia est quasi quādā charitatis origo vel
vinculum. Sed inter charitatis effectus est praeceptum
elemo-

308

* Deet. 13. q. 2. ca. 21. incipit. Animad. finaliter.

† In lib. de cura p̄ mor- tuis gerenda c. 2. tom. 4. Epiphani. haer. 77. & Aug. Ha. res. 13. 10. 6. & Luc. 11. in sua liturgia.

Al. prede- se defun- tis.

Aug. de em- ra pro ger- tis geran- da c. 1. & 4. tom. 4. lib. 2. de cō- sil. p̄ mor- 24. tom. 5.

electio mortuorum op? & ideo ista duo ex parte charitatis
pepue mortuorum suffragant. si sacrificiū Eccl. sig. & elec-
tio mortuorum, sed ex parte intentionis directę in mortuos, p-
cipue valet oratio, q̄ oratio fm sua ratione, nō solum
dicit respectu ad orantē, sicut & cetera opera, sed direc-
tus ad illud, p̄ quo orat: & ideo ista tria ponunt quasi
pepua mortuorum suffragia, quāvis quęcunq; alia bona
q̄ ex charitate fiūt, p̄ defunctis, eis valere credēda sint.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ in eo qui satisfaci-
tur altero, magis est considerandum ad hoc, q̄ effectus
satisfactionis ad alterū perueniat, q̄ illud, quo satisfac-
tio vnius transit in alterum, q̄ etiam satisfactionis pe-
na: quamvis ipsa pena magis expiet reatum satisfaciē-
tis, inquantum est quidam medicina: & ideo tria prę-
dicta magis valent defunctis, quam ieiuniū.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ et ieiuniū prodest po-
test defunctis ratione charitatis & intentionis in defun-
ctos directę: sed tamē ieiuniū in sui ratione nō cōtinet
aliquid quod ad charitatē vel directiōē intentionis perti-
neat, sed hæc sunt ei quasi extrinsecę: & ideo Aug.* nō
posuit, sed Greg. posuit ieiuniū inter suffragia mortuorū.

AD TERTIVM dicendū, q̄ Baptism* est qđ spūalis
regeneratio: vñ sicut p̄ generationē nō acquirit esse nisi
generato, ita baptism* nō habet efficaciam, nisi i eo q̄ ba-
ptizatur, quātū est ex opere operato, quāvis ex opere ope-
rate vel baptizatis vel baptizaripō sit alijs, p̄desse, sicut
& cetera op̄a meritoria: sed Eucharistia est signū Ecclē-
siasticę vñionis: & iō ex ipso op̄e op̄ato est efficaciam in
alterū trāsire pōt: quod nō cōtingit de alijs sacramētis.

AD QVARTVM dicendū, q̄ Glo.* istā auctoritatē
duplicit̄ exponit: vno modo sic: si mortui non resur-
gūt, nec Christus resurrexit, vt qđ & baptizant p̄ illis?
id est, peccatis, cum ipsa nō dimittant, si Christi nō re-
surrexit, qđ ibaptismo nō solum Christi passio sed etiā
resurrectio operatur, q̄ est nostre spūalis resurrectionis
quodammodo causa. Alio modo sic: fuerūt qđ imperiti,
q̄ baptizabant p̄ his, q̄ de hac vita sine baptismo decē-
scerāt, putātes illis, p̄desse; & secundū hoc Apostolus nō
loquit nisi secundū errorem aliorum in verbis illis.

AD QVINTVM dicendū, q̄ in officio Missę, nō so-
lum est sacrificiū, sed etiam sunt ibi orationes: & ideo
Missę suffragiū cōtinet duo hæc, quę hic Augustinus*
enumerat, scilicet orationē & sacrificiū. Ex parte ergo
sacrificij oblati, Missā æqualiter prodest defuncto, & de
quocunque dicat: & hoc est præcipuū quod fit in Mis-
sa: sed ex parte orationū magis prodest illa, in qua sunt
orationes ad hoc determinatę: sed tñ iste defectus recō-
pensari potest per maiore devotionem, vel eius qui di-
cit Missam, vel eius qui iubet dici, vel iterū per inter-
cessionē Sancti, cuius suffragium in Missa imploratur.

AD SEXTVM dīdū, q̄ hmōi oblato candelarū vel
olei, pōt prodesse defuncto, inquātū sunt elemosynę
qđā, dant. n. ad cultū Ecclēsię, vel etiā in vsum fideliū.

ARTICVLVS X.

Utrum indulgentia Ecclesię prosumt mortuis.

AD DECVIMVM sic proceditur. Videtur, q̄
indulgentia, quas Ecclesia facit, etiam mortuis
prosumt. Primo p̄ cō utendū Ecclesię, quę fa-
cit prædicari crucē, vt aliquis indulgentia habeat, p̄ se,
& duabus vel tribus, & quandoq; etiam de cē anima-
bus, tam viutorū, q̄ mortuorū; quod esset deceptio, nisi
mortuis prodesset: ergo indulgentia mortuis prosumt.

2 Præterea, Meritū totius Ecclesię est efficacius, q̄
meritū vnius personę: sed meritū personale suffragat
defunctis, vt patet: in largitione elemosynarum: ergo
multo fortius meritū Ecclesię, cui indulgentię inniunt.

3 Præterea, Indulgentiæ Ecclesię prosumt illis, qui
sunt de foro Ecclesię: sed illi, q̄ sunt i Purgatorio, sunt
de foro Ecclesię, alias eis Ecclesię suffragia nō prodest:

ergo videtur, q̄ indulgentia defunctis prosumt.

SED CONTRA, Ad hoc q̄ indulgentia valeant,

requiritur causa conueniens, pro qua indulgentia dan-
tūrsed talis causa non potest esse ex parte defuncti, q̄
non potest facere aliquid, quod sit in vilitatem Ecclē-
się: pro qua causa præcipue indulgentia dantur: ergo
videtur, quod indulgentia defunctis non prosumt.

Præterea, Indulgentiæ determinant fm arbitrium
ea facientis: si ergo indulgentia defunctis prodesse pos-
sent, esset in potestate facientis indulgentiā, vt defun-
ctū omnino liberaret a penā: quod videtur absurdum.

RESPONDEO dicendū, q̄ indulgentia duplicit̄
alicui prodesse pōt. Vno modo, principaliter. Alio mo-
do, secundariō. Principaliter quidē prodest ei, qui indul-
gentiam accipit, scilicet qui facit hoc, pro quo indulgē-
tia dat, vt qui visitat limina alicuius Sancti: vnde cum
mortui non possint facere aliquid horū, pro quibus in-
dulgentiæ dant, eis directē indulgentia valere nō pos-
sunt. Secundariō autē & indirectē prosumt, pro quo
aliquis facit illud quod est indulgentia causa: quod quā-
doq; cōtingere potest, quādoq; autē non potest secun-
dū diuersam indulgentiæ formā: si enim fit talis indul-
gentiæ forma, Quicunq; facit hoc vel illud, habebit tā-
tum de indulgentia: ille q̄ hoc facit, nō potest fructum
indulgentiæ in alium transferre: quia eius nō est appli-
care ad aliq̄, intentionē Ecclesię: per quam cōmuni-
cantur cōmunia suffragia, ex quibus indulgentiæ valēt.
Si autē indulgentia sub hac forma fiat, Quicunq; fece-
rit hoc vel illud, ipse & pater eius, vel quicunq; alius ei
adiunctus in purgatorio detentus, tantū de indulgentia
habebit: talis indulgentia non solum viuo, sed etiā mor-
tuo proderit: nō. n. est aliqua ratio, quā Ecclesia trāsfer-
re possit cōmunia merita, quibus indulgentię inniunt, in
viuos, & nō in mortuos: nec tñ sequitur q̄ pralatus Ec-
clesię possit pro suo arbitrio animas a purgatorio libe-
rare: qđ ad hoc vt indulgentiæ valeant, requiritur causa
cōueniens indulgentiis faciendū: vt sup̄ dictū est.

ARTICVLVS XI.

Utrum cultus exequiarum defunctis prosumt.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Vide-
tur, q̄ cultus exequiarum defunctis prosumt. Da-
masceus t̄ enim in sermone de dormientibus
inducit verba Athanasij. sic dicens: Licet in aera qui in
pietate cōsummatu est, dispositio fuerit, ne renuas o-
leum & ceras Deum inuocantes in sepulchro accēde-
re: accepta enim ista sunt Deo, & multa ab eo recipien-
ti retributionē: sed huiusmodi pertinent ad cultū ex-
equiarum: ergo cultus exequiarum prodest defunctis.

2 Præterea, Sicut August.* dicit in lib. de Ciui. Dei,
Antiquorum iustorum funera, officiosa pietate curata
sunt, & exequia celebrata, & sepulchra prouisa: ipsiq;
dum viuerent, & de sepeliendis vultibus transirendis
suis corporibus, filiis mandauerunt: sed hoc non fecis-
sent, nisi sepulchra & huiusmodi, aliquid mortuis con-
ferrent: ergo huiusmodi aliquid prosumt defunctis.

3 Præterea, Nullus facit elemosinā circa aliq̄,
nisi ei proficiat: sed sepelire mortuos computatur in-
ter opera elemosynarum: vnde vt Augustinus* dicit
in primo de Ciui. Dei, Tobias sepeliendo mortuos Deū
promeruisse teste angelo commendatur: ergo huiusmo-
di sepultura cultus, mortuis prodest.

4 Præterea, Inconueniens est dicere, quod frustra-
tur deuotio fidelium: sed aliqui ex deuotione se in lo-
cis aliquibus religiosis sepeliri disponunt: ergo sepul-
tura cultus prodest defunctis.

5 Præterea, Deus prior est ad miserēdum, quā
ad condemnandū: sed aliquibus nocet in aliquibus lo-
cis sacris sepultura, si indigni sunt: vnde dicit Gregor*.
q̄ peccata grauia depriment, ad maiorem damnatio-
nis cumulum potius, quā ad solutionem, dum corū
corpora in Ecclesiis ponuntur: ergo multo amplius di-
cendum est, quod sepultura cultus, prosumt bonis.

SED CONTRA est, quod August. t̄ dicit in libro de

Cura

Supr. q.
36. art. 3.

Supr. q.
25. art. 2.

Supr. q.
27. art. 3.
præsertim
ad 2.

Q. 26. ar.
3. corp. &
in arg. &
con. huius
art.

310
† non pro-
ced. ad me-
d. illius.

li. 1. c. 13.
paulo a
principio
tom. 5.

li. 1. c. 13.
ante me-
dium, 30. 1.

* li. 4. Dia-
log. c. 5. et
53. in fine.
† cap. vis.
ante med.
tom. 4.

Cura, p. mortuis agēda: Corpori humano q̄d impēdi-
tur, nō est p̄sidiū i vitę ęternę, sed humanitatis officiū.

¶ Præterea, Gregor⁹ dicit in 4. Dialog. Curatio fune-
ris, conditio sepulchræ, pompa exequiarum, magis sunt
viviūm solatia, quam subditia defunctorum.

¶ Præterea, Dominus dicit Matthæi decimo, Nolite
timere eos, q. corpus occidit, & post hoc nō habet am-
pli⁹ q. d. faciēs post mortē sanctiorū corpora possunt
a sepulchra prohiberi, sicut in Ecclesiastica historia
legitur esse factū, de quibusdā martyribus Lugduni
Galliæ: ergo non nocet defunctis, si eorū corpora inhu-
mata remaneant: ergo nec cultus sepulchræ prodest.

RESPONDEO dicendū, q. sepulchra adinuenta est
& propter viuos & propter mortuos: propter viuos q.
dē, ne corpi oculi ex turpitudine cadaverū offendat⁹,
& corpora fœtoribus inficiant⁹; & hoc quā si ad corp⁹,
sed spiritaliter etiā prodest viuis, inquantū p. hoc alit⁹
resurrectionis fides. Sed mortuis prodest ad hoc, q. in-
spiciant⁹ sepulchra, memoriā retinēt defunctorum, &
pro defunctis orāt: vnde & monumētū a memoria non
mē accipit. Dicit n. monumētū quasi monens men-
te, vt dicit Aug⁹, in lib. de Cui. Dei: & in lib. de Cura
pro mortuis agēda. Paganorum tñ error fuit, q. ad hoc
sepulchra mortuō profici, vt eius anima quietē accipiat:
nō enim credebāt animas prius quietē posse accipere, q.
corpus sepulchre daretur; quod omnino ridiculū est &
absurdū. Sed q. vltimus sepulchra in loco sacro, mor-
tuo prodest, nō quidē est ex ipso opere operato, sed ma-
gis ex ipso opere operatē: dū scilicet vel ipse defunctus
vel alius, corpus eius tumulari in loco sacro disponēs,
patrocinio alius sancti eū cōmittit, cuius precibus p.
hoc credendū est adiuvari: & etiā patrocinio eorū, q. lo-
co sancto deseruiunt, q. pro tumularis ad se, frequen-
tius & specialius orant. Sed illa quæ ad ornatū sepulch-
ræ adhibentur, proficiunt quidē viuis, inquantū sunt viuo-
rū solatia; sed possunt etiā defunctis prodesse, nō quidē
p. se, sed p. accedens, inquantū scilicet p. huiusmodi homi-
nes excitantur ad cōpatendū, & per cōsequeus, ad orā-
dū: vel etiā inquantū ex sumptibus sepulchræ vel pau-
peres fructum capiunt, vel Ecclesiæ decoratur: sic enim
sepulchra inter cā teras elemosynas computantur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q. oleum & cera ad
sepulchrum defunctorum perlata, pro accedens defun-
cto proficiunt, vel inquantum Ecclesiæ offeruntur, siue
pauperibus dantur, vel inquantum huiusmodi in Dei
reuerentiam fiunt. Vnde & verbis præmissis subiungit⁹.
Oleum enim & cera holocausta sunt.

AD SECVNDVM dicendū, q. ideo sancti patres de
suis corporibus tumulandis curauerunt, vt ostenderēt
corpora mortuorū ad Dei prouidentia pertinere: non
q. mortuis corporibus aliquis sensus insit, sed propter
fidem resurrectionis astruendū: vt patet per Aug⁹.
in 1. de Cui. Dei. Vnde etiam voluerunt in terra pro-
missionis sepeliri: vbi credebāt Christū nasciturū & mo-
riturū, cui⁹ resurrectio nostrā resurrectionis est causa.

AD TERTIVM dicendū, q. quia caro est pars na-
ture hominis, naturaliter homo ad carnē suā afficitur:
secundū illud Ephe. 5. Nemo vnquā carnē suā odio ha-
buit. Vnde secundū naturā affectū inest viuenti que-
dā sollicitudo, quid etiā post eius mortē de corpore sit
futurum, doleretque si aliquid indignum suo corpori
euenire præsenti⁹. Et ideo illi qui hominē diligunt
ex hoc q. affectū eius, quē diligunt, conformantur; eir-
ca eius carnē curā humanitatis impendunt. Vt enim di-
cit Aug⁹ 1. 1. de Cui. Dei. Si paterna vestis & annulus,
ac si q. huiusmodi, tādē charius est posteris: quāto erga
parentes maior extitit affectus, nullo modo ipsa fœnē da
sunt corpora, q. vtiq; multo familiaris atq; cōiun-
ctius, quā quilibet indumēta gestamus. Vnde & inq̄tū
affectū hominis satisfaciit fœpeliē ei⁹ corpus, cū ipse
i hoc sibi satisfacere nō possit, elemosynā ei facere dī.

AD QVARTVM dicendū, q. fidelium deuotio (vt

Aug⁹ dicit in li. de Cura pro mor. agen.) vix charis in
locis sacris prouidēs sepulchrā, in hoc nō frustrat⁹ q. de-
functū suū suffragio sanctiorū cōmittit: vt dictum⁹ est.

AD QVINTVM dicendū, q. sepulchra in loco sacro,
impio defuncto non nocet, nisi quatenus hanc sepulch-
rā sibi indignā propter humanā gloriā procurauit.

ARTICVLVS XII.

Utrum suffragia quæ fiunt pro vno defuncto magis profi-
ciant ei, pro quo fiunt, quā alijs.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Vnde
tur, q. suffragia quæ fiunt pro vno defuncto, nō
magis proficiant ei pro quo fiūt, q. alijs. Lumē
enim spirituale magis est communicabile, q. corpo-
rale lumen: sed lumen corporale scilicet candela, quā-
uis accendatur pro vno; tamē æqualiter omnibus pro-
dest qui simul commorantur, quamuis pro eis candela
non accendatur; ergo cum suffragia sint quædam spiri-
tualia lumina, quamuis pro vno specialiter fiant, non
magis valent ei, quā alijs existentibus in purgatorio.

¶ 2. Præterea, Sicut in litera⁹ dī, secundū hoc suffra-
gia mortuis proficiunt, quā dī vixerent hic, sibi vt postea
posset prodesse, meruerūt: sed aliqui magis meruerūt
vt suffragia sibi prodesse, q. illi, p. quibus fiunt: ergo
eis magis proficiunt, alijs eorū meritum frustraretur.

¶ 3. Præterea. Pro pauperibus non fiunt tot suffragia,
quot pro diuitibus: si ergo suffragia facta pro aligibus,
eis solum vel magis quam alijs, valerent, pauperes des-
sunt peioris conditionis, quod est contra sententiā Do-
mini Luc. 6. Beati pauperes quia vestrū est regnū Dei.

SED CONTRA, Iustitia humana exemplatur a iu-
stitia diuina: sed iustitia humana, si aliquis debitum
pro aliquo soluit, eum solum absoluit: ergo cum ille
qui suffragia facit, quodammodo soluat debitum eius
pro quo facit, ei soli proderunt.

¶ Præterea, Sicut homo faciens suffragia, quodammodo
satisfacit pro mortuo, ita etiam⁹ interdū aliquis pro vi-
uino satisfacere potest: sed quādo alijs satisfactio pro vi-
uo, satisfactio illa nō cōputat nisi illi, p. quo facta est:
ergo & suffragia faciens, ei soli prodest, pro quo facit.

RESPONDEO dicendū, q. circa hoc fuit duplex opi-
nio: quidā enim (vt Præpositinus) dixerunt, q. suffragia
pro vno aliquo facta nō magis proficiunt ei pro quo fiūt,
sed eis qui fiunt magis digni. Et ponebant exēplum de
candela, quæ accendit⁹ pro aliquo diuite, quē nō minus
prodest alijs, quā ei illo fiunt, q. ipsi diuites; & forte ma-
gis, si habeant oculos clariores; & etiā de lectione, quæ
nō magis prodest ei, pro quo legitur, q. alijs, qui simul
cum eo audiunt; sed forte alijs magis, q. sunt in sensu sa-
pientes. Et si eis obijceretur, q. secundum hoc ordinā-
tio Ecclesiæ esset vana, quæ pro aliquibus specialiter,
orationes instituit: dicunt, q. hoc Ecclesiā fecit ad exci-
tandā deuotionem fidelium, qui priores sunt ad faci-
ciendā specialia suffragia, q. cōmunia, & frequentius
etiam pro suis propinquis orant, q. pro extraneis. Alij
econtrariō dixerunt, q. suffragia magis valent eis q. ve-
ritatē habet: valor. n. suffragiorū p̄sari p̄t ex duobus.
Valent enim vno modo, ex virtute charitatis, quæ facit
omnia bona cōmunia: & secundū hoc, magis valent ei
qui magis charitate est plenus, quamuis pro eo speciali-
ter non fiant; & sic valor suffragiorum attenditur mater-
ter secundū quādam interiorē consolationem, secundū
quod vnus in charitate existens, de bonis alterius dele-
ctatur post mortē, quantū ad diminutionē p̄næ; post
mortē enim non est locus acquirēdi gratiā vel augmē-
di, ad quod nobis in vita valent suffragia ex hoc, q. per
te charitatis. Alio modo valent suffragia ex hoc, q. sic satisfactio
intentionem vnus alteri applicatur: & sic satisfactio
vnus alteri computatur: & hoc modo non est dubiū,
quin magis valeant ei pro quo fiunt, imō sic ei soli va-
lent: satisfactio enim propriē ad remissionem p̄næ ordina-

† Id habet
Aug. lib.
de cura p.
mortuis ge-
renda c. 2.

¶ 4. Refer-
tur in dec.
13. q. 2. c.
2. incipit,
Anima et

Aug. ser.
32. vel 34.
de verbis
Apostoli,
tom. 1. c. 2.
med. illius.

capit. 4. in
med. 10. 4.

Aug. in li.
de cura p.
mort. c. 1. 4.
s. 6. 12. 10
p̄sari 4.

non lōge a
medio ser.

lib. 1. c. 13.
somo 5.

ib. 1. c. 13.
circa prim
principium 10.
quinto.

ca. 4. & vi
rimo. 10. 4.

In cor. ar.

* Al. vā-
nam.

311

li. 4. Sent.
dist. 45. pa-
rag. B. &
sumitur cu
Aug. in li.
ad Dulci-
cum q. 2.
& de cura
p. mortuis
gerenda. c.
4. 10. 4. et 5.
Enchir. c.
110. 10. 3.

Tho in 4.
dist. 20.

* Al. firi
tini.

peccati iniunguntur: credibile tñ est, qd p diuinā miseri-
cordiā si aliqd de specialibus suffragiis superstit his, p
ybus sunt, vt Feis non indigeant, alijs dispensent, p q
bus non sūt, si eis indigeant, vt patet p Damas. † in ser-
mo ne de dormientibus sic dicent: Verē Deus tanquā
iniustus cōmetiet impotenti possibilitatē, tanquā fufci-
piens defectū & mutationē, negotiabit, q qdē negotia-
tio attenditur, si id quod deest vni, alteri suppleat.

QV AESTIO LXII.

De oratione respectu sanctorum qui sunt in patria in tres ar-
ticulos diuisa.

DEINDE considerandum est de oratione re-
spectu sanctorum qui sunt in patria.

¶ Et circa hoc quaruntur tria:

¶ Primo, vtrum sancti orationes nostras cognoscant.

¶ Secundo, vtrum eos interpellare debeamus ad orandū
pro nobis.

¶ Tercio, vtrum orationes eorum pro nobis fuisse, semper
exaudiantur: nam vtrum sancti orent pro nobis, di-
ctum est quæst. 83. in 2.2. art. 11.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sancti orationes nostras cognoscant.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt, qd sancti o-
rationes nostras nō cognoscūt. Ita. 63. Tu pater
nr es, & Abraham nō sciuit nos, & Israel ignora-
uit nos. Gl. * dicit, qd mortui nesciunt, et sancti, qd agāt
vni et eorum filij: & fūit ab Aug. † in lib. de Cura p-
mor agen. vbi hanc auctoritatē inducit, & sunt hæc ver-
bis Aug. * ibidē. Si tāti Patriarchæ, quid erga populū ab
eis proceatū ageretur, ignorauerunt, quo mortui vi-
torū rebus atq; actibus cognoscendis adiunxerūt; mi-
serent ergo sancti orōnes nostras cognoscere non pnt.

¶ Præterea, Quarta Reg. 22. dicitur ad Iosiam regem
Idcirco (quia f. fleuisti corā me) colligam te ad patres
tuos, vt non videant oculi tui oīa mala, q inducturus sū
super locū istum: sed in hoc nullo mō per mortem lo-
ci subuentum fuisset, si post mortē quid gēti suæ eue-
niret, cognosceret: ergo sancti mortui, actus nostros nō
cognoscunt, & ita non intelligunt nostras orationes.

¶ Præterea, Quanto aliqs est in charitate pfectior,
tāto magis proximo in periculis subuenit: sed sancti in
carne viuētes, proximis & maxime sibi cōiūctis, in peri-
culis cōsistūt, & manifestē auxiliant: ergo post mortē
ē sint multo maioris charitatis, si facta nra cognosce-
rent, multo amplius suis charis & cōiūctis cōsule-
rent & auxiliaretur in necessitatibus. qd facere nō vñt,
ergo non vñt, q actus nostros & orationes cognoscant.

¶ Præterea, Sicut sancti post mortē vident verbū, ita
& angelī, de quibus d. Math. 18. Angeli eorū semper vi-
dent faciē Patris mei: sed angelī verbum videntēs non
pp hoc oīa cognoscunt, cū a nescientia minores & supe-
rioribus purgantur: vt patet per Dionys. * in 6. cap. ca-
lest. hierar. ergo nec sancti, quamvis verbum videant, in
eo nras orōnes cognoscant, & alia qd circa nos aguntur.

¶ Præterea, Solus Deus inspector est cordiū: sed ora-
tio precipue in corde consistit: ergo solius Dei est orō-
nes cognoscere: nō ergo sancti nras orōnes cognoscūt.

SED CONTRA, Super illud Iob 14. Siue nobi-
les fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelligunt, di-
cit Greg. * 12. lib. Moral. Hoc de aīabus sanctis sentien-
dum non est, quia quā intus omnipotentis Dei clarita-
tē vident, nullo mō credendum est, quia foris fit aliqd
quod ignoret: ergo ipsi orationes nostras cognoscunt.

¶ Præterea, Greg. * in 2. Dial. Anima videntī Creato-
rē angusta est oīs creatura. Quātilibet. n. parū de lue-
ce Creatoris aspexit, breue ē in eo qd creatū est: sed hoc
maximē impedire videtur, q animā sanctorum oratio-
nes & alia, qd circa nos aguntur, cognoscant, quia a no-
bis distant: cum ergo distantia non impediāt illa, vt ex
pdicta auctoritate patet, vñt, q animā sanctorum cogno-

scant orationes nostras, & ea quæ hic aguntur.

¶ Præterea, Si ea quæ circa nos aguntur, non cogno-
scent, nec pro nobis orarent, quia defectus nostris
ignorarent: sed hic est error Vigilati, vt Hierony.
cit in Epistola contra eum: ergo sancti ea quæ circa nos
aguntur, cognoscunt.

RESPONDEO dicendū, qd diuina essentia est suffi-
ciens medium cognoscendi oīa, qd patet ex hoc qd De-
videndo suam essentia, oīa intuetur: non tñ sequitur, qd
quicunque essentiam Dei vident oīa cognoscant, sed lo-
lū qui essentiam Dei comprehendunt: sicut nec principio
aliquo cognito, * consequens est oīa cognosci, q ex prin-
cipio cōsequunt, nisi tota virtus principij comprehenda-
cipio. Vñ cum aīa sanctorū diuinā essentiam non cōpre-
hendant, non est consequens vt oīa cognoscant qd p-
sentiam diuinā cognosce pnt: vñ ē de quibusdā inferiori-
bus angelī a superioribus edocentur, quam oēs essentia
diuinā videant. Sed vnusquisq; beatus tantū de alijs re-
bus necessariū est, vt in essentia diuina videat quantū
pfectio suæ beatitudinis requirit. Hoc autem ad pfectio-
nem beatitudinis in requiritur, * vt homo habeat quicquid
velit, nec aliquid inordinatē velit: hoc aut relicta volū-
tate quilibet vult, vt ea qd ad ipsum pntinent, cognoscat:
vnde cū nulla reāctio sanctis desit, volunt cognosce-
re ea qd ad ipsos pntinent: & ideo oportet, q illa in verbo
cognoscant: hoc autē eorū gloriā pertinet, q auxiliū
indigentibus præstent ad salutem, sic. n. Dei cooperato-
res efficiuntur, quo nihil est diuinis aut Dionys. * 3. ca.
Caest. hierar. Vnde patet, q sancti habent cognitionē
eorum quæ ad hoc requiruntur: & sic manifestum est,
q in verbo cognoscunt vota & deuotiones & orationes
hominum, qui ad eorum auxiliū confugiant.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd verbum Aug. * in
telligendū est de cognitione naturali animarū separa-
tarum, quæ quidem cognitio in sanctis viris non est ob-
tenebrata, sicut est in peccatoribus: non aut loquitur de
cognitione quæ est in verbo, quam constat Abraham eo
ante quæ hæc dicta sunt per Isaiam, non habuisse, cū an-
te Christi passionē nullus ad visionē dei perueniret.

AD SECUNDVM dicendū, qd sancti, licet post
hanc vitam cognoscant, ea quæ hic geruntur, nō tñ cre-
dendum est qd afficiantur doloribus, cognitio aduersita-
tibus eorū, quos in hoc seculo dixerūt ita enim reple-
ti sunt gaudio beatitudinis, q dolor in eis locū nō inue-
nit. Vñ & si cognoscant suorum infortunia post mortem
nihilo minus dolori eorū cōsultur, si ante hmōi infor-
tunia, de hoc seculo subtrahantur. Sed forte aīa nō glo-
rificata dolorē aliquem sentient, si incommoda charo-
rum suorum perciperent: & quia aīa Iosif nō statim
glorificata fuit a corpore egressa, quantū ad hoc, ex hac
rōne Augustinus * concludere nititur, q anima mortuo-
rum cognitionem non habeant de factis viuientium.

AD TERTIVM dicendum, qd anima sanctorū
habent voluntatem plenariē conformem diuinæ volū-
tati, ē in volito: & ideo quamvis affectum charitatis ad
proximum retineant, non tñ eis aliter auxiliū ferit, q
q secundum diuinam iustitiam vident esse dispositum
& tamen credendum est, quod multum proximos iu-
uent, pro eis apud deum intercedendo.

AD QVARTVM ergo dicendum, qd quamvis vi-
dentes verbum, non sit necessarium in verbo omnia vi-
dere, vident tamen ea quæ ad perfectionem suæ beatitu-
dinis pertinent, vt dictum est.

AD QVINTVM dicendum, qd cogitationes cor-
dium solus Deus per seipsum nouit, sed tamen alij co-
gnoscent quatenus eis reuelatur vel per visionem Ver-
bi, vel quocunque alio modo.

ARTICVLVS II.

Vtrum debeamus sanctos interpellare ad orandū pro nobis.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod
non debeamus sanctos interpellare ad orandū pro
nobis:

inter finē
med. 11
illius.

* inter p-
cipiū et me-
dū, illū,
incipit,
Multa in
orbem iſta
tem 3.

* Al. non
cessat.

Tho. in 2.
dist. 40.

Cap. 3. in
medio.

citatur in
argum.

Inti. de ad
rapro m-
tūi bñdū
da, ca. 13.
14. & 15.

In cm. 11

355

314
Tho. 4. dif-
45. q. 3. ar.
1. & 2. q. 1.
Glo. inter
lin. ibid.
† cap. 15.
¶ eodem li.
cap. 13. in
med. 10. 4.

* Al. ma-
ximē.

Ex cap. 7.
caest. bñ.
a medio. 25
e. 6. Ecclē.
hierar. de
clinando
ad finem.

* Libr. 12.
Moral. c.
13. & li. 2.
cap. 3.

* Greg. li. 4.
Dial. c. 35

* In argu-
sed contra.

nobis; Nullus enim amicus alicuius interpellat ad orā
dū pro se, nisi quatenus credit apud eos se facilius gra-
tia obtinere posse: Sed Deus est in infinitū magis mis-
ericors, quolibet sancto, & sic volūtas eius facilius incli-
natur ad nos exaudiendum, quam volūtas alicuius
sancti: ergo videtur superfluum constituitur mediato-
res inter eos & Deū, vt ipsi p nobis intercedant.

¶ 2 Præterea, Si eos ad orandum pro nobis interpella-
re debemus, hoc non est nisi q scimus eorum oratio-
ne Deo esse acceptam: sed quāto aliquis est sanctior in-
ter sanctos, tanto eius oratio est magis Deo accepta, et
qo semper deberemus superiores sanctos pro nobis in-
tercessores cōstituire ad Deum, & nūquam minores.

¶ 3 Præterea, etiam Christus fm quod homo, dñs fñ
deus sanctorū, & ei fm qd homo, orare competit: sed
nunquam Christū ad orandum pro nobis interpella-
mus: ergo nec alios sanctos interpellare debemus.

¶ 4 Præterea, Quicumq; rogatus ab aliquo, vt pro eo
intercedat, preces ipsius ei representant, apud quem p
eo intercedit: sed supflūū est ei representare aliquid,
cui oīa sunt pñentia: ergo superfluum est, qd sanctos in-
tercessores cōstituiamus pro nobis apud Deum.

¶ 5 Præterea, illud est superfluum qd fit p aliquid,
quod sine eo fieret vel non fieret: sed similiter sancti
orant p nobis, vel nō orāt, siue nos oremus eos, siue
non oremus, qd si sumus digni vt p nobis orēt, et
nobis eos non orātibz p nobis orant: si autē sumus
indigni, et si petamus, p nobis nō orant: ergo interpel-
lare eos ad orandū p nobis, videtur omnino supflūū.

SE D C O N T R A est, qd dñs Iob 5. Voca, si est q
tibi respondeat, & ad aliquem sanctorū cōuētere Vo-
care aut, nostrū, est (vt Greg. * dicit ibide) humiliter Deū
prece depolere: ergo cum volumus Deum orare, debe-
mus ad sanctos conuerti, vt p nobis Deum orent.

¶ Præterea, sancti q i sunt in patria, magis sunt ac-
cepti Deo, quam in statu via: sed sanctos q sunt in via,
constituere debemus intercessores, p nobis ad Deū, exē
plo Apostoli, q dicebat Rom. 15. Obl. cor vos fratres p
Dominū nostrū Iesum Christū, & p charitatē scti Spi-
ritus, vt adiūuetis m in orationibus vestris p me ad
Deū: ergo nos multo fortius petere debemus a sanctis,
q sunt in patria, vt nos inuent orationibus suis ad Deū.

¶ Præterea, qd hoc est cōmūis cōuēntio Ecce-
siæ, quæ in litanis sanctorum orationem petit.

R E S P O N D E O dicendum, quod i. e. ordo est
diuinitus institutus in rebus fm Dion. * vt p r media,
vltima reducantur in Deū: vnde cum Sancti q sunt in
patria, sint Deo propinquissimi, hoc diuine legis or-
do requirit, vt nos q manēt in corpore peregrinamur
ad Deū, in eum per Sctos medios reducamur, quod q
dem contingit dum p eos diuina bonitas in nos suum
effectum infundit. Et quia reditus noster ad Deum re-
spondere debet processui bonitatis ipsius in nos, sicut
deuocuntur, ita oportet nos in Deum r. duci, vt iterato
beneficia eius sumamus mediātibz sanctis, & inde est
q nos intercessores p nobis ad Deū cōstituiamus & qua
li mediator s, dū ab eis petimus, quod pro nobis orēt.

A D P R I M V M ergo dicendum, q sicut nō est pp
defectum diuine potentie, quod mediātibz seculan-
is causis agentibus operatur, sed est ad cōplemētū ordi-
nis vniuersi, & vt eis bonitas multipliciter diffundat
in res, dum res ab eo non solum suscipiunt bonitates, s
prius, dñs p quod alijs causis bonitatis existit: ita
etiam nō est p defectū misericordie ipsius, q oportet
ut mediator s, dū ab eis petimus, quod pro nobis orēt.

A D S E C V N D V M dicendum, quod quamuis s. n
sūt superiores, sūt magis Deo accepti, q inferiores: vi-
quinq; rōnes. Primò, ex hoc, qd aliqui quādoq; habet
maiorē deuotionē ad minores sanctū, q ad sanctū ma-
Supple. 3. par. S. Thomæ.

iorē: ex deuotionē autē maximē dependet orationis ef-
fectus. Sed o, pp fastidiū tollendū, quia assidue as oramus
rei fastidiū parit: p hoc aut q diuinos sanctos iuimus,
quasi in singulis nouus fuerit deuotionis exē tal. Ter-
tio, qd qbusdā sanctis datū est in aliquibus specialibus
causis, præcipue patrocinarī, sicut sancto Antonio, ad
ignē infernalē. Quarto, vt oibus honor debitus exhi-
beat a nobis. Quinto, qd plurimum orationibus quādo-
que impetratur, qd vnus oratione non impetratur.

A D T E R T I V M dicendū, quod oratio est ad
qdā: & sicut aut sunt particulariū suppositiōnū: & ideo si
diceremus, Christe ora p nobis, nisi aliqd addiderimus,
videretur hoc ad personam Christi referri: & ita videretur
esse cōfōnū errori Nestorij, q distinxit in Christo
plonā filij hominis, a persona filij Dei: vel errori Ar-
rij, qui posuit plonā filij minorē Patre. Vnde ad hos er-
rores euitandos Ecclesiā non dicit, Christe ora pro no-
bis, sed Christe audi nos, vel miserere nobis.

A D Q V A R T V M dicendū, q sicut infra * dñs, non
dicantur sancti preces nostras Deo representare quasi
ei incognita manifestent, sed q eas exaudiri a Deo pe-
unt, vel diuinam consulunt veritatem de eis, quid sci-
licet secundum eius prouidentiam fieri debeat.

A D Q V I N T V M dicendū, q ex hoc ipso aliq
efficitur dignus, vt sanctus aliquis pro eo orēt, q ad p
sum in sua necessitate cum pura deuotione recurrat: &
ita non est superfluum quod sanctos oremus.

ARTICVLVS III.

Vt rōnes sctorū p nobis ad Deū efflue, sep exaudiantur.

A D T E R T I V M sic procedit. Videtur, q ora-
tiones sanctorū, p nobis ad Deum fuisse, nō sēp
per exaudiantur: nō sēp exaudiantur, ma-
ximē exaudiantur sancti de his q ad eos pñerūt: sed de
his non exaudiantur. Vnde dicitur Apocalypsis sexto,
q martyribz petentibus vindictam de ijs q habitant
in terra: dñm est, vt re iudicet: adhuc tempus mo-
dicū, donec impleat r. numeros fratū suorū. ergo multo
minus exaudiantur de his, quæ ad alios pertinent.

¶ 1 Præterea, Hier. 15. dñs, Si fterit Moyses & Sam-
el corā me, nō est alia mea ad populū iū: ergo sancti
nō sēp exaudiantur, cum pro nobis orant ad Deum.

¶ 2 Præterea, Sancti in patria æquales ang. Ihs Dei
sūt, vt pater Matth. 22. sed angeli nō sēp exaudiantur
in suis orationibz, quas fundat ad Deū: qd pater ex
hoc qd habetur Dan. 10. vbi dñs Ego veni pp sermones
tuos, pnceps aut regni Persarum resistit mihi viginti
& vno diebus. Non autē venerat in adiutoriū Dani-
li angelus, q loq. batur nisi a Deo liberationē petedo;
& tñt impedita orationis eius impletio: ergo nec et
alij sancti p nobis orātes apud Deū sēp exaudiantur.

¶ 3 Præterea, Quicumque oratione impetrat aliqd,
quodammodo meretur illud: sed sancti qui sunt in pa-
tria, non sunt in statu merendi: ergo non possunt suis
orationibus aliqd nobis impetrare apud Deum.

¶ 4 Præterea, Sancti per omnia conformāt voluntatē
suā voluntati diuine: ergo nō volunt nisi qd sciunt
Deum velle. Sed nullus orat nisi quod vult: ergo non
orant nisi pro eo qd sciunt Deum velle. Sed hoc quod
Deus vult, fieret et ipsi sanctis nō orantibus: ergo eorū
orationes non sunt efficaces ad aliqd impetrandū.

¶ 5 Præterea, Ofones totius celestis Curie, si aliqd
impetrare possunt, efficacia eis essent, q oīa pñentis
Ecclesiæ suffragia: sed multiplicatis pñentis Ecclesiæ suf-
fragijs, factis p aliquo in purgatorio exultēt, totaliter
aboleret a pœnā: ergo sancti q sunt in patria, eadē
rōne orēt p illis, q sunt in purgatorio, sicut & p nobis;
si nobis aliqd impetrat, sic illos q sūt in purgatorio, to-
taliter ofones eorū a pœna absoluerēt: qd falsū est, q
sic suffragia Ecclesiæ p de sanctis facta, supflua essent.

SE D C O N T R A est, quod habetur secūda Macha-
bæorum ultimo. Hic est qui multum orat p populo &
vniuer-

Art. Seq.

Aug. in li.
de spiritu
& anima,
c. 59. tom. 3

316

vnuerſa ſancta ciuitate, Hieremias propheta Dei : & q̄e uſoratio ſit exaudita, patet p hoc quod ſequitur, quod excedit Hieremias deſerā, & dedit Iuda gladiū dicēs, Accipe ſanctum gladiū munus à Deo, & cetera.

¶ Præterea, Hier. * in Epistoſola contra Vigilantiū: Diſcis in libello tuo, quod dum viuimus. mutuo p nobis orare poſſumus: & poſtea improbat, dicēs ſic, Si Apoſtoli & martyres adhuc in corpore conſtituti poſſunt orare pro cæteris q̄i pro fe adhue debet eſſe ſolliciti: quāto magis poſt coronas, victorias, & triumphos?

¶ Præterea, Ad hoc eſt conſuetudo Eccleſiæ, quæ fre- quenter petit, vt ſanctorum orationibus adiungetur.

RESPONDEO dicendum, quod ſancti dñr dupliciter orare p nobis. Vno modo oratione expreſſa, dñi votis ſuis aures diuinae clementiæ pro nobis pulſant. Alio modo quali oratione interpretatiua, ſc. p corū merita, in conſpectu eius exiſtētia nō ſolū eis cedunt ad gloriā, ſed ſunt etiam nobis ſuffragia & orationes quædā, ſicut et languis Chriſti, p nobis effuſus, dñi veniam petere. Vtrog; aut nō ſanctorū orationes ſunt, quantum eſt in eis, efficaciæ ad impetrādū qd petunt: ſed ex parte noſtra pōt eſſe deſectus, quod nō conſequamur ſuadum orationū ipſorum, ſim qd p nobis orare dñr, ex hoc quod merita eorum nobis p ſufficiunt: ſed ſim quod orāt pro nobis, votis ſuis aliis nobis poſtulatō, ſem- per exaudiuntur. quia nō volunt, niſi quod Deus vult; nec petunt, niſi qd volunt fieri; quod autē Deus vult, ſemper implet: niſi loquamur de voluntate antecede- te, ſim quā vult oēs hoies ſaluos fieri; q̄i nō ſemp impletur. Vnde nec eſt mirum, qd ſancti volunt per hunc modum voluntatis, interdum non impleatur.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod illa oratio martyrum non eſt aliud, q̄ eorum deſiderium de ob- tinenda ſtola corporis & ſocietate ſanctorum, qui ſaluū dñi ſunt; & conſenſus quod conſentium diuinā iuſtitia punienti malos: vnde Apoc. 6. ſup illud: Viquequo Domine, &c. dicitur * Gloſſ. Deſiderant gaudiū maius, & co- ſortium ſanctorum, q̄ iuſtitia dñi conſentium.

AD SECVNDVM dicendum, quod Dominus loq- tur ibi de Moſye & Samuele ſim ſtatū, quo fuerunt in hac vita. Ipſi n. leguntur p populo orantes, ira Dei re- ſtituiſe, vt Gloſſa interlinearis dicit: & tamē ſi in illo tempore fuiſſent non poſſent orationibus Deum placare ad populum, propter populū illius malitiam. & hic eſt illius literæ intellectus.

AD TERTIVM dicendū, quod iſta pugna bono- rū angelorū non intelligitur ex hoc, quod apud Deum contrarias orationes funderent: ſed quia contraria me- rita ex diuerſis partibus ad diuinū examē referre bant, diuinā ſententiam expectantes: & hoc eſt qd Greg. 17. Moral. exponēs p̄dicta verba Danielis, dicit: Sublimes ſpiritus gētibz principant nequaquā pro iniuſte agē- tibus decernat. ſ. d eorū ſactia iuſte iudicantes exami- nant: cumq; vniuſcuſque gentis vel culpa vel iuſtitia ad ſuperna Curia cōſiliū ducit, eiſdem gentis præ- poſitus vel obtinuiſſe in certamine vel nō obtinuiſſe p- bibeat: quoniam tñ omnium vna victoria eſt ſui ſuper ſe opificis volūtas ſumma. quā dñi ſemp aſpicit, qd ob- tinere non valet, nequaquam voluit, vnde nec petit: ex quo et patet, quod orationes eorum ſemp exaudiuntur.

AD QVARTVM dicendū, quod licet ſancti non ſint in ſtatu merendi ſibi, poſtquā ſunt in patria; ſunt tñ in ſtatu merendi alijs, vel potius ex merito præcedē- ti alios iuuādū: hoc n. apud Deum viuētes meruerunt, vt orationes eorum exaudirent poſt mortem. Vel dicē- dum, quod oratio ex alio meretur & ex alio impetrat. Meritum n. conſiſtit in quadā adequatione actus ad fi- nē, p p̄p̄ eſt q̄ ei quaſi merces redditur: ſed orationis impetratio innititur liberalitati eius q̄ rogatur, p p̄ qd quandoque ex liberalitate eius q̄ rogat, impetrat ora- tio, qd non meruit vel ille qui rogat vel ille pro quo ro- gatur. Er ita quamuis ſancti non ſint in ſtatu meren-

di, tñ non ſequitur, quod non ſint in ſtatu impetrandi.

AD QVINTVM dicendum, quod licet ex au- ſtoritate Greg. * inducitur patet, ſancti vel angeli nō vo- lunt niſi quod in diuina voluntate conſpiciunt, & ita eſt nihil aliud petunt: nec tñ oratio eorū eſt inſuadua- ſa, q̄a eſt (ſicut dicit Aug. * in lib. de P̄dſtinatione ſanctorum) orationes ſanctorum p̄dſtinatis proſunt; q̄a forte pordinatum eſt, vt intercedentium orationi- bus ſaluētur: & ita et Deus vult, vt orationibus ſancto- rum impleatur illud quod ſancti vident eum velle.

AD SEXTVM dicendū, q̄ ſuffragia Eccleſiæ pro deſunctis ſunt quaſi quædam ſauſſationes viuētiū vice moriūtorum; & ſecundum hoc mortuos ad pœna abſoluunt, quam non ſoluerunt: ſed ſancti qui ſunt in patria, non ſunt in ſtatu ſatiſfaciendi, Et ideo non eſt ſimile de eorum orationibus, & ſuffragijs Eccleſiæ.

Q V A E S T I O L X X I I I .

De ſignis qua iudiciū præcedēt, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de ſignis, qua iu- diciū præcedunt.

¶ Circa quod quaruntur tria.

¶ Primo. vtrum aduentum Domini ad iudiciū aliqua ſigna præcedunt.

¶ Secundo, vtrum ſecundum rei veritatem Sol & Luna obſcurari tunc debeant.

¶ Tertio, vtrum virtutes eorum Domini veniente mouebuntur.

A R T I C V L V S P R I M V S .

Vtrum aliqua ſigna præcedēt aduentum Domini ad iudiciū.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quod aduentum Domini ad iudiciū non præcedēt aliqua ſigna, quia 1. Theſſ. 5. Cū dixerint pax & ſecuritas, tñ repetitus eſt ſuperuenient interitus: ſed nō eſſet pax & ſecuritas ſi hoies p ſigna præcedentia ter- rerentur: ergo ſigna non præcedent illum aduentum.

¶ 2 Præterea, Signa ad manifeſtationē alicuius * re- quiruntur: ſed aduentus eius debet eſſe occultus: vnde & 1. Theſſ. 5. Dies domini, ſicut fur in nocte, ita veniet: ergo ſigna non debent ipſum præcedere.

¶ 3 Præterea, Tempus primi aduentus fuit præcogni- tū à prophetis, quod non eſt de ſecundo aduentu: ſed primū aduentum Chriſti non præceſſerunt aliqua huiusmodi ſigna: ergo nec ſecundum præcedent.

S E D C O N T R A, eſt, quod dicitur Luc. 21. Erūt ſigna in Sole, & Luna, & ſtellis, &c.

¶ Præterea, Hieronymus ponit 15. ſigna præceden- tia iudiciū dicens, q̄ primo die maria omnia exalta- buntur 15. cubitis ſuper montes. Secūdo, omnia aquo- ra proſternentur in profundum, ita vt vix videri pote- runt. Tercio, redigentur in ſtatum antiquum. Quarto, beluæ omnes & alia quæ mouentur in aquis, congrega- buntur, & leuabunt capita ſuper pelagus: non conten- tionis inuicem mugientes. Quinto. oīa volatilia coeli congregabuntur in campis inuicem plorantes, non gu- ſtantes aliquid nec bibentes. Sexto, flumina ignea ſur- ſtantes aliquid nec bibentes. Sexto, flumina ignea ſur- gent contra firmamentum ab Occaſu Solis vltiq; ad Or- tum corruentia. Septimo, omnia ſydera errantia & ſi- tum, ex ſe ipſarum igneas comas ſicut comæ. Oſtauo, erit magnus terræ motus, vt oīa aialia p̄ſternantur. Non- no, omnes planities ſanguineæ dabunt t̄rē. Decimo, omnes lapides parui & magni diuidentur in quatuor partes, vnaquæq; aliā collidēt. Vnde cimo, omnes col- lides, & montes, & ædificia in puluē redigent. Duode- cimo, oīa iumenta venient ad campos de ſylus & mō- tibus rugientia & nihil guſtanti. Decimotercio, oīa ſepulchra ab Ortu Solis vltiq; ad Occaſum Solis, pate- bunt cadaueribus ad reſurgendum. Decimoquarto, oēs hoies de habitaculis recedent, non intelligentes neque loquentes neque diſcernentes. Decimoquinto, omnes morientur & reſurgent cū mortuis longē ante deſunctis.

RESPON-

Inter prin-
cipiū et me-
dium illius
epistolæ, q̄
incipit, Mul-
ta in orbe
mōstra, t. 3
† post ver-
ba citata,
et tale qd
habet Aug-
guſt. ſer. 29.
de ſanctis,
30. a. o.

Gloſſ. ordi-
nar. ibidē.

Gloſſ. inter
lin. ibidem.

ll. 17. Mo-
nal cap. 7.
non proci-
a ſine.

In ſolu. ar.
3. huius ar.
In l. 2. quod
eſt, de bono
pleneria
c. 22. 10. 70

317
Tho. 4. diſt.
4. q. 1. ar.
4. q. 1. cō-
ſequenti.

* Al. ordi-
nantur.

RESPONDEO dicendum, qd xps ad iudicandū veniēs, in forma glorioſa apparebit, pp auctoritatē, q iudici de beſ. Ad dignitatē aut iudiciaria ptatis ptnet hēre aliquid iudiciā. q ad reuerentiā & ſubiectionē inducāt: & iō aduentū Chriſti ad iudiciū venientis multa ſigna pcedunt, vt corda hoīum in ſubiectionē venturi iudicis, cedant, & ad iudiciū pparent, hmoi ſignis pmoniti. Quae aut ſint iſta ſigna, de ſacili ſciri non pōt. Signa. n. q in Euangelijſ leguntur, vt Augu. * dicit ad Helychiū de ſine mundi, non ſolum pinent ad aduentū xpi ad iudiciū, ſed et ad tempus deſtructionis Hieruſalem: & ad aduentum quo Chriſtus continuē eccleſiam ſuam viſitabit q forte ſi diligenter aduertat, nullum eorum inuenietur ad futurū aduentū ptnere, vt ipſe dicit: q illa ſigna q in euangelijſ tanguntur, ſicut pugnā, & terrores, & hmoi, a principio humani gnis fuerūt, niſi forte dicatur, q tunc tps magis inualeſcent, ſed ſm quā menſuram creſcentia, vicinū aduentum denuntient in certū eſt. Signa verō qz Hieron. * ponit, nō aſſerit, ſed in Annalibz Hebraorū ſe ea ſcripta reperiſſe dicit, quae etiam valde parum veriſimilitudinis habent.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ſm Aug. in lib. ad Helych. praedictū, circa finem mundi erit vniverſaliſ pſecutio malorū contra bonos, vnde ſimul alit timebunt, q boni, & alig ſecuri erunt. Quid aut dr, cū dixerint pax & ſecuritas, &c. ad malos referendū eſt q ſigna futura iudicij paupendēt: ad bonos verō ptnet quod dr Luc. 21. Aſcendent hoībus &c. vel pōt dici q oīa illa q circa iudiciū erant, infra tempus iudicij commutantur, vt ſic dies iudicij oīa illa contineat. Vnde qnis ex ſignis apparentibus circa diem iudicij hoīes terrentur, ante tū quā ſigna illa apparere incipiant, in pace & ſecuritate impij ſe eſſe credent poſt mortē Antichriſti, non ſtatim videntes mundum conſummati, vt prius exiſtimabant.

AD SECVNDVM dicendum, q dies dñi dicitur ſicut ſur venire, q ignoratur determinatū tempus, q p ſigna illa cognōci non poterit, quia etiam ſub die iudicij comprehendī poſſunt omnia illa manifeſtiſſima ſigna, quae immediate iudicij praecedūt, vt dictū eſt.

AD TERTIVM dicendum, q in primo aduentu Chriſtus venit occultus, quāvis determinatū tempus eſſet prius cognitū a pphetis, & iō nō oportebat hmoi ſigna in primo aduentu apparere, ſicut apparebunt in ſecundo aduentu, in quo manifeſtiſ veniet, quāvis determinatū tempus ſit occultum.

A R T I C V L V S II.

Utrum circa iudicium ſecundum rei veritatem Sol & Luna obſcurabuntur.

AD SECVNDVM ſic pceditur. Vt, q circa iudicium ſm rei veritatem Sol & Luna obſcurabuntur. Quia vt dicit Rabanus ſuper Matt. Nihil phibet intelligere, tunc temporis veraciter Solem & Lunā cū ſyderibz ceteris ſuo lumine priuari, qd de Sole conſtat factum eſſe tempore dominicae paſſionis.

¶ Præterea, Lux corporū caeleſtium ad generationē inferiorū corporū ordinatur, q per ea influunt in hac inferiora & nō ſolum p motum, ſed p lumē vt dicit Auer. * in li. de ſubſtantiā orbis, ſed tunc generatio ceſſabit, ergo nec lux in ceſteſtibz corporibz remanebit.

¶ Præterea, Inferiora corpora purgabuntur (vt qbusdam videtur) a qualitatibz, quibz agunt, corpus autē caeleſte nō ſolum agit per motum, ſed per lumē, vt dictum * eſt, ergo ſicut motus ualī ceſſabit, ita & lumē corporum caeleſtium.

SED CONTRA eſt, quod ſm Astrologos Sol & Luna ſimul eclipſim pati non poſſunt, ſed illa obſcuratio Solis & Lunae ſimul eſt dicitur Domino ad iudiciū veniente, ergo nō erit obſcuratio ſecundum rei veritatem per modum eclipſis naturalis.

¶ Præterea, Non congruit idem eſſe cauſam defectus Supple. 3. par. S. Thomæ.

alicuius rei & augmenti, ſed veniente domino lux luminarium augmentabitur, vnde ita 30. Erit lux lunae ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptemplex, ergo nō eſt conueniens, quod veniente domino lux illorum corporum ceſſet.

RESPONDEO dicendum, q ſi loquamur de Sole & Luna, quantum ad ipſum monumentū aduentus Chriſti, ſic non eſt credibile quod obſcurabuntur ſui luminis priuatione, quia totus mūdus innouabitur Chriſto veniente, & ſanctiſ reſurgentibus, vt dicitur. * Si autem loquamur de eis ſm tempus propinquum ante iudiciū, ſic eſſe poterit quod ſol & luna & alia coeli luminaria, ſui luminis priuatione obſcurabuntur, vel diuerſis temporibz, vel ſimul, diuina virtute faciente ad hominū terrorem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Rabanus loquitur quantum ad tempus praecedens iudicium.

AD SECVNDVM dicendum, q lux eſt in corporibz ceſteſtibz non ſolum ad cauſandam generationem, in iſtis inferioribus, ſed etiam ad eorum perfectionem & decorem, vnde non oportet quod ceſſante generatione lux corporum caeleſtium ceſſet, ſed magis augeatur.

AD TERTIVM dicendum, q non videtur eſſe probabile q qualitates elementares ab elementis remouetur quāvis qdam hoc poſuerint, ſi tamen remoueretur, adhuc nō eſſet ſimile de eis & de luce, eo q qualitates elementares habent adiunctū contrarietatem, vnde agunt corumpendo, lux aut nō eſt principium actioſis per viam contrarietatis, ſed per viam principij regulantis contraria, & ad concordiam reducentis, nec eſt ſimile de motu corporum caeleſtium, motus enim eſt actus imperfectū, & vnde tolli debet quando tolletur imperfectio, quod de luce non poteſt dici.

A R T I C V L V S III.

Utrum virtutes calorum Domino veniente communes buntur.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, q virtutes calorum Domino veniente non communes buntur. Virtutes n. calorum dici non poſſunt niſi angelis beati. ſed immutabilitas eſt de ratione beatitudinis, ergo moueri non poterunt.

¶ Præterea, Admirabilis cauſa eſt ignorantia, vt patet in primo * Metaphyſicæ, ſed ſicut ab angelis vige abet timor, ita & ignorantia, q vt dicit Gregorius, * Quid eſt quod non videt, qui videntem oīa vident? ergo non poterunt per admirationem moueri, vt in litera dicitur.

¶ Præterea, Omnes angeli diuino iudicio aſtabunt, vnde Apocalyp. 7. dicitur Omnes angeli ſtabunt i circuitu throni, ſed virtutes nominant vnum ſpecielem ordinem in Angelis, ergo non potius de eis dici debuit q mouebuntur, quā de aliis angelis.

SED CONTRA eſt, quod dr Iob. 26. Columnae caeli contremiſcunt & paueant ad nutum eius, ſed columnae caeli non poſſunt intelligi niſi virtutes celorum, ergo virtutes celorum communes buntur.

¶ Præterea, Matth. 24. dicitur, Stellae cadent de coelo, & virtutes calorum communes buntur.

RESPONDEO dicendum, q virtutes i angelis dñr dū pliciter, vt patet p Dion. 11. c. Cal hier. Qñque. n. nomen virtutū vni ordini appropriatur, qm ipſum, eſt medius mediae hierarchiae, ſm verō Grego. * eſt ſupremus in ſimā hierarchiā. Alio mō accipit cōter, pro oībus caeleſtibz ſpiritibz. Et vtroq; mō pōt accipi in ppoſito. In litera. n. exponit, prout accipit ſecundo modo, ſ. pro omnibus angelis, & tunc dicitur moueri, propter admirationem nouitatis, quae i mundo erit, ſicut in litera dr. Poteſt etiam exponi prout virtutes, eſt primum nomen ordinis: & tunc ordo ille dicitur moueri prae alijs, rōne effectus, q alii ordini ſecundum Grego. ¶ attribuitur miracula facere, q maxime circa illud

Ll a tempus

Q. 74. ar. 7. corp.

139

Arist. li. 1
Metaph. c. 2
circum med.
¶ li. 4. Dia
lo. c. 33 in
fine, & li.
12. Ad ora
liū, c. 13.

c. 11. cale.
hierarc.
¶ homi. 34
in euang.

* Hom. 34
in euang.
non multū
ante med.

sed quidam necesse sit aqua purgari, sicut vetus lex distinguit, videtur, q ignis non purget ad minus vniuersaliter.

¶ Præterea, Purgatio ad hoc vbi pertinet, vt partes mundi ab iniuncta segregata, puriores reddantur: sed legregatio partium mundi ab iniuncta in mundi initio sola virtute diuina facta est, quia ex hac opus distinctio nis determinatur, vnde & Anaxagoras q segregationem posuit per actum intellectus mouentis omnia: ergo videtur quod in fine mundi purgatio fiet immediate a Deo & non per ignem.

S E C O N D R A est, quod in Psalmo 49 dicitur: In conspectu eius exardebit ignis & in circuitu eius respektus valida: & postea sequitur de iudicio, q Aduocatus eius de sursum, & terra discernere populum suum: ergo videtur, q vltima purgatio mundi fit futura per ignem.

¶ Præterea, Secundum Petri vltimo dicitur: Celi ardentes solentur, & elementa ignis ardore tabescent: ergo illa purgatio per ignem fiet.

R E S P O N D E O dicendum, q illa mundi purgatio vt dictum est, remouebit a mundo infectione ex causa relicta, & impuritate commixtione, & etiam ipsa gloria perfectionis: & id quantum ad hac tria, conuenientissime fiet per ignem purgatio. Primo, quia ignis est nobilissimum elementorum, hiet naturales proprietates similes proprietatibus glorie, vbi maxime patet de luce. Secundo, quia ignis non ita recipit commixtionem extraneis, p efficaciam suam virtutis actus, sicut alia elementa. Tercio, q sphaera ignis est remota a nostra habitatione, nec ita cois est nobis vsus ignis sicut terræ aqua & aeris, vnde non ita inficitur, & per hoc hiet maxima efficaciam ad purgandum & ad diuidentium subtiliando.

A D P R I M V M ergo dicendum, q ignis non venit in vsum nostrum prout est in materia propria, sicut enim remotus est a nobis, sed solum prout est in materia aliena. & quantum ad hoc poterit purgare mundum per ignem in sua puritate existentem: quantum vero ad hoc quod habet de extraneo adiunctum, poterit purgari. Et hoc diuerso respectu idem erit purgans & purgatum, qd non est inconueniens.

A D S E C V N D V M dicendum, q prima purgatio mundi q facta est per diluuium, non respiciebat, nisi infectionem peccati, præcipue aut tunc regnabat peccatum concupiscentia: & id conuenienter p contrarium purgatio facta fuit, s per aquam. Sed scda purgatio respicit et infectionem culpæ, & commixtionis impuritatem, & quantum ad vtrumq conuenit magis q nat p ignem quā paquam: aqua, n. non hiet vim disgregandam, sed magis congrua diuine p aquam naturalis impuritas. Elementorum tolli non possit, sicut p ignem. Similiter et circa finem mundi regnabit virtutis tepiditas, quasi mundo iam fenescere, quia vt dicitur Matt. 24. tunc resurget charitas multorum: vnde tunc conuenienter purgatio per ignem fiet. Nec est aliquid qd igne purgari non possit aliquo modo: sed quidam purgatio que sine sui corruptione p ignem non possunt purgari, sicut panni, & vasa ligna, & humilidodi, & talia lex præcipit purgari per aquam, quæ tamen omnia finaliter corrumpuntur per ignem.

A D T E R T I V M dicendum, q per opus distinctionis sunt rebus di. eris formæ collata, quibus ab iniunctis distinguuntur: & id hoc fieri nō potuit, nisi p eam est auctor natura: sed p finali purgatione reducere res ad puritatem, in qua cōdita fuerunt: & id in hoc poterit natura creata exhibere ministerium Creatori: & p hoc ministerium creature committit, qd hoc ad ei nobilitatem cedit.

A R T I C V L V S III.

Vtrum ignis ille quo mundus purgabitur, sit eiusdem speciei cum igne elementari.

A D T E R T I V M sic procedit. Videi, q ignis ille non sit eiusdem speciei cum igne elementari. Nihil enim seipsum consumit: sed ille ignis quæ

Supple. 3. par. 3. Thomæ.

tuor elementa consumit, vt dicit Glo. 2. Petri vltimo: ergo ignis ille nō est eiusdem speciei cum igne elementari. ¶ Præterea, Sicut virtus manifestatur p operationem, ita natura p virtutem: sed ille ignis habet aliam virtutem ab igne, q est elementum, qd. s. purgabit vniuersum, quod ignis ille facere nō ptergo nō est eiusdem speciei cum isto. ¶ Præterea, Ea quæ sunt eiusdem speciei in corporibus naturalibus, habent eundem motum: sed ille ignis habebit alium motum, quam ignis, qui est elementum: quia circumquaque mouebitur, vt totum purgare possit ergo non est eiusdem speciei.

S E C O N D R A est, quod Augustinus dicit 20. de Ciuit. Dei: & habetur in Glo. 1. prima ad Corinth. 7. qd figuram huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit ergo ignis ille erit de natura ignis, q nunc est in hoc mundo.

¶ Præterea, Sicut purgatio est futura per ignem, ita pcedens fuit per aquam, & vtrique adinuicem comparatur 2. Petri, sed 1. prima purgatione: aqua tunc eiusdem speciei cum aqua elementari: ergo & similiter erit in secunda purgatione ignis eiusdem speciei cum igne elementari.

R E S P O N D E O dicendum, q circa hoc inueniuntur tres opinionēs. Quidā n. dicunt q elementum, q in sphaera sua, descendet ad purgationem mundi, modum aut descensionis ponunt p multiplicationem. Ignis enim vndique appositus cōpustibilis, augmentatur, & hoc præcipue tunc fiet, q virtus ignis exalabitur super omnia alia elementa. Sed contra hoc esse videtur, q ignis ille non nō descendet, sed et a Sanctis ascendere peribit vt patet 2. Petri vbi dicit, q tūc ascendet iudicij ignis, quantum aqua Diluuij, ex quo videtur, q ille ignis sit circa locum medium generationis. Et p hoc alij dicunt, q ignis ille generabitur circa locum medium ex congregatione radiorum celestium corporum, sicut videmus q congregantur in speculo comburenter: tunc aut loco speculorum erunt nubes concavae, ad quas fiet radiorum reuerberatio. Sed istud etiam non videtur conueniens, quia cum esse eius corporum celestium se quantur determinatos situs & aspectus eorum: si ex virtute corporum celestium ignis ille generaretur, tempus illius purgationis posset esse notum considerantibus motus altorum: q id auctoritate scripturæ repugnat. Et id alij dicunt sequentes Augustinum, quod sicut mundamur aquarum inundatione factum est Diluuium, ita mundanorum ignium conflagratione figura huius mundi peribit, vt dicitur 1. 20. de Ciuitat. Dei. Ita aut conflagratio nihil aliud est, q congregatio omnium causarum inferiorum & superiorum, quæ ex natura sua habent virtutem igniendi, q quidem congregatio non naturali cursu rerum, sed virtute diuina fiet: & ex omnibus istis causis sic congregatis generabitur ignis, q faciem huius mundi exuret. Si autem hæc opinionēs directæ considerentur, inueniuntur diuersificari, quantum ad causam generationis illius ignis, & non quantum ad speciem eius ignis enim generatus a Sole vel ab inferiori calefaciente est eiusdem speciei cum igne, qui est in sua sphaera, nisi in quantum adiuuatur ei de materia aliena, quod quidē tunc oportebit, quia ignis non potest aliquid purgare nisi sibi hoc per alteram efficiatur materia eius aliquo modo. Vnde simpliciter cōcedendum est q ignis ille erit eiusdem speciei cum isto.

A D P R I M V M ergo dicendum, q ignis ille quamuis sit eiusdem speciei cum igne, qui apud nos est, non tamen est idem numero. Videmus autem q diuersi ignium eiusdem speciei vni alterum destruit, maior. t. minorē, consumendo materiam eius: & similiter etiam illi ignis ignem, qui apud nos est, consumit, re poterit.

A D S E C V N D V M dicendum, q sicut operatio, q procedit ad virtutem rei, est virtutis indicium, ita & virtus eius est indicium essentie vel naturæ, q procedit a principijs essentialibus rei: operatio autem, quæ non pcedit ex virtute rei operantis, nō indicat virtutem ipsius, sicut patet in instrumentis. Actio. n. instrumenti magis manifestat

Gloss. ord. sup. illud 2. Pet. 3. elementa vni & habebit ex Be. d. in omni locum.

li. 20. c. 20. autem mod. tom. 5. Glo. ord. & iterum ibidem.

Matt. 24. Ant. 1.

li. 20. c. 20. tom. 5.

nifestat virtutem mouentis, q̄ instrumenti virtutē: quia
virtutem agentis manifestat, vt primū operationis prin-
cipij, virtutē autē instrumenti nō manifestat, nisi quate-
nus est susceptiuum in fluentiæ principalis agentis, sicut
q̄d mouet ab eo. Similiter et virtus q̄ non procedit ex
principijs essentialibus rei, nō manifestat naturā ei⁹,
nisi quantum ad susceptibilitatem, sicut virtus, qua aqua
calefacta pōt calefacere, nō manifestat naturā eius, nisi
q̄ntū ad calefactibilitatē: & iō nihil prohibet q̄n aqua
habens hanc virtutē, sit ei⁹ de speciei cū aqua nō ha-
bente virtutē istā. Similiter et non est inconueniens q̄
ignis ille, q̄ habebit vim purgandi faciē mundi, sit ei⁹
de speciei cum igne, q̄ apud nos est, cū vis calefactiua
non oriatur in ipso, ex principijs essentialibus, sed ex diu-
na virtute vel operatione: siue dicat q̄ illa virtus sit al-
qua qualitas absoluta, sicut calor in aqua calefacta, siue
sit intentio q̄dam, sicut de instrumentalī virtute in pri-
ma distinctione dictum* est. Et hoc probabilis est, q̄
ianis ille nō ager, nisi vt instrumentum diuinæ virtutis

Thm. in 4.
dist. 1.

AD TERTIUM dicendum, quod ignis ex propria natura non feruit, nisi sursum: sed in quantum sequitur materiã quam requirit, extra propriam Sphærã existens, sic sequitur materiã combustibilis situm, & p. modum istum non est inconueniens quod vel in circuitu vel deorsum moueatur, & præcipue secundum quod agit vt instrumentum diuinæ * virtutis..

ARTICVLVS IIII.

Utrum ignis ille purgabit etiam calos superiores.

323

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod ignis illi purgabit et cœlos superiores, quia in Plal. xxi. dicitur: Opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt, tu autem permanes sed etiam superiores cœli sunt opera manuum Dei: ergo & ipsi in finali illa mundi conflagratione peribunt.

¶ Præterea, Secunda Petr. 3. dicitur : Cœli ardentes
soluentur, & elementa ignis ardore tabescent, Cœli autem
qui ab elementis distinguuntur, sunt cœli superiores in
quibus fixa sunt sydera : ergo videtur quod etiâ illi per
ignem illum purgabuntur.

¶ Præterea, Ignis ille ad hoc erit, vt remoueat à corp-
 oribus indispofitionem ad perfectionē gloriæ: fed in
 celo fuperiori inuenitur indifpofitio, & ex parte cul-
 pæ: quia diabolus ibi peccauit: & ex parte naturalis de-
 fectus, quia Rom. 8. fuper illud: Scimus q̃ omnis creatu-
 ra in gemitu, & parturit vique adhuc dicit Glo. tertia
 elementa cum labore explent officia fua, ficut fol & lu-
 na non fine labore, ftatuta ibi implent fpatia: ergo et
 purgabuntur per ignem illum.

est gl. Am.
i. Hud. p. 11
i. ad. Ro.
p. 10. 11.

SED CONTRA est, quod corpora cœlestia peregrina impressionis receptiua non sunt.

regina impressionis et corporis
'Fraterre, Super illud 2. Thel. 1. In flamma ignis de-
tis vindictam, dicit Gl. Igniserit in muedo, qui prae-
cedet eorum: tantum spatium aeris occupat, quantum ope-
pauit aqua in Diluuio: sed aqua Diluij non ascendit
vsque ad superiores coelos, sed solum quindecim cubi-
ti super altitudinem montium, vt habetur Gen. 7. et
go. qd si superiores illo igne non purgabantur.

† Gt. order.
10. d. 13.

RESPONDEO dicendum, quod purgatio mē-
ad hoc erit, vt remoueat a corporibus dispositio contrari-
fectionis glorię, quę quidem perfectio est vltima re-
consummatio: & hac quidem dispositio in omnib; co-
poribus inuenitur, sed diuersimode in diuersis. In quib-
dam enim inuenitur indispositio fm aliquid inherens
substantię eorum, sicut in istis corporibus inferioribus
quę per mutam mixtionem decidunt a propria pur-
tare. In quibusdam vero corporibus inuenitur indispo-
tio non per aliquid substantię eorum inherens, sicut
corporibus celestibus, in quib; nihil fuerit repugnans
vltimę perfectioni vniuersi, nisi motus qui est via ad per-
fectionem, nec motus quilibet, sed localis est, qui non
variat aliquid quod sit intranscensum rei, vt substantię, a

Mr. J. W. W.

quantitatem, aut qualitatem sed solū locū, q̄ est extra
rē: & iō a substantia celi superioris nō oportet q̄ aliquid
remoueat̄ur, sed oportet q̄ motus eius quietetur. Quia
tunc actus motus localis non fit p̄ actionem alieuius co
trarij agentis, sed per hoc, quod motor desinit a mouen
do: & iō celestia corpora nec per ignem nec per alium
creature actionem purgabitur: sed ipsa eorū quietatio
sola volūtatē diuinā accendens, eis loco purgationis erit.
Sed sicut Aug dicit

A D P R I M V M. ergo dicendū, quod licet Aug.
cit 20. † de Ciuitate Dei: Verba illa Pfalmi sunt intelli-
genda de cœlis ætæris, qui purgabantur per ignem vlti-
mæ conflagrationis. Vel dicendum, q̃ si etiam de superi-
rioribz cœlis intelligatur, tunc dicuntur perire, quan-
tum ad morum, quo nunc continuè mouentur.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ Petrus ex
nit, de quibus cœlis intelligat, præmiserat enim ante
verba inducta, q̃ celi prius & terra per aquâ perierant,
qui nunc eodem verbo repositi sunt, igni reservati in
diem iudicii: ergo illi celi per ignem peribuntur, qui
prius per aquam Diluvij sunt purgati, & celi æerei.

AD TERTIVM dicendū, quille labor & mē-
uitus ereatur, quā corporibus celestibus fm Amb. tri-
buitur, nihil est aliud, quā viciissitudo morus, ratio-
ne cuius tempori subijciuntur, & defectui vltimā cor-
flagrationis, quā finaliter in eis erit : & ex culpa etiam
damonum cēlum empyreum infestationem non cōtra-
xit, quia peccando statim de cēlo expulsi sunt.

ARTICVLVS V.

Virum ignis ille alia elementa consumet.

AD QVINTVM sic proceditur. Vñ, pñ
 ille alia elementa consumit. Quia vt dicitur. * in
 Bede, 2. Petri vltim. elementa quatuor, quibus
 mundus consistit, ille maximus ignis absumet, nec cūda
 in tm absumet vñ nō sint, sed duo ex toto consumet, duo
 vñ in meliore restructi faciet: ergo vñ, ad minus duo
 elementa per ignem illum destrucenda sint totaliter.
 * in cometary
 ad 3. ca. 1.
 epist. * Pet.
 & in gl. 1.
 ord. vñ dicitur.

22. Præterea Apocalyp. 2. 1. dicitur, Primum celum
prima terra abiit, & mare iam non est: sed per celū aer
intelligitur, vt Augustinus † dicit, mare autē: est aqua
rum congregatio, ergo videtur, q̄ illa tria elementa to-
taliter destruantur.

¶ 3. Præterea, *Ignis non purgat nisi s̄m hoc, q̄ alia efficiuntur materia eius: si ergo ignis purgat alia elementa, oportet quòd eius materia efficiatur: ergo oportet quòd in naturam ignis transeant, & sic a natura sua corrumpantur.

¶ Præterea, Forma ignis est nobilissima forma
ad quam perducere possit elementaris materia sed per il-
lam purificationem omnia in nobilissimum statum per-
ducuntur vel mutabuntur: ergo alia elementa in ignem
totaliter convertentur.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Cor. 15. 50. illud: Præterit figura huius mundi Pulchritudo, non substantia huius mundi præterit: sed ipso substantia elementorum pertinet ad mundi perfectionem: ergo elementa non consumuntur secundum suam substantiam.

Præterea, illa finalis purgatio quæ fiet per ignem
spondebit primæ purgationi, quæ facta est per aquam:
sed illa non corrumpit elementorum substantiâ: ergo nec
illa, quæ fiet per ignem, corrumpet.

RESPONDEO Dicendum, ꝑ circa
tionem est multiplex opinio. Quidam enim dicunt, ꝑ
omnia elementa manebunt, quantum ad materiam, om-
nia autem mutabuntur, quātum ad imperfectionē: sed
duo eorum retinebunt propriam formam substantialem,
scilicet & terram duobus verō signis & aqua, non reman-
nebit forma substantialis eorum, sed mutabuntur ad
formam celis: & sic tria elementa scilicet ignis, aer, & a-
qua, celum dicentur, quāuis aer retineat eandem for-
mam substantialem, quam nunc habet, quā nunc etiā
celum dicitur. Vnde etiā Apocalypsis vigesimoprimo,
non

li. 20 de C
ut. ca. 16.
inca med.

in argum.
Al. cōfuta
rationis.

324

s Et gl Bed.
* in medio
is cōmēarij
a ad 3. ca. 2.
o epis. Pet.
o & in gloss.
ord. ibidē.

li. 20. de ci
uit. ca. 18.

Ar. 3. huius
et in quatuor
in si. corp.

non fit metio nisi de coelo & terra. Vidi, inquit, coeli noui & terra noua. Sed hac opinio est omnino ablut da. Repugnat n. & Philoſophia, ſm qua poni nō pōt, q corpora inferiora ſint in potentia ad formam coeli, cū nec materia habeant cōmūē, nec contrarietatem adiuuancem; & ē Theologia, qā ſm hanc poſitionē nō ſaluberrim pfectio vniuerſi, cum integritate ſuarū par tium duobus elem. ntis ſublaris. Vnde p hoc qd dī cōlū, intelligitur quintū corpus; oīa verō elementa intelliguntur p terrā, ſicut in Plal. 148. Laudate Dominū de terris; & ſequitur: Ignis, grando, nix, glacies, &c. Et deo alij dicitur, q oīa elementa manebunt ſm ſubſtan tiam, ſed qualitates actiua & paſſiua ab eis remoue buntur. Sicut et ponunt, q in corpore mixto elemēta ſaluantur ſm ſuas formas ſubſtantiales ſine hoc quod proprias qualitates habeant, cū ſint ad mediū reducte; medium autem neutrū extremorū eſt. Et hūc etiā vī conſonare quod Aug dicit 20. † de Ciuit. Dei Illa con flagratione mundana, elementorū corruptibiliū quali tates, quā corporibus noſtris corruptibilibus congrue bant, ardendo penitus interibunt, atque ipſa ſubſtātia eas qualitates habebit, q corporibus immortalibus mi rabilis mutatione conueniant. Sed iſtud non videtur p babile: quia cū qualitates pprie elementorū ſint eſſe ctus formatū ſubſtantialiū, non vī q formis ſubſtātia libus manebunt, qualitates prædictæ poſſunt mutari, niſi per actionem violentā ad tēpus; ſicut in aqua cale facta videmus q ex vi ſua ſpeciei frigiditatē recupera t quā per actionē ignis amiſit, dimodo ſpecies aqua remaneat; & præea ipſe qualitates elementares ſunt de pfectione ſecta elemētorū, ſicut pprie paſſiones eorū: nec eī probabilē, q in illa finali cōſumatione aliquid perfectionis naturalis ab elementis tollat. Et ideo vide tur dicendū, q manebunt elementa, quantum ad ſubſtā tiam & qualitates eorum, pprie; ſed purgabitur ab * infectione, quā ex peccatis hominū contraxerunt, & ab impuritate, q p actionē & paſſionē mutuā in eis ac cidit: qā iam ceſſante motu primi mobilis, in inferiori bus elementis mutua actio & paſſio eſſe non poterit; & hoc Aug. * appellat qualitates corruptibilium eleme torum, ſcilicet innaturales diſpoſitiones eorum, ſecun dum quas corruptioni appropinquāt.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ignis ille dī qua tuor elemēta abſumere, inquit, a aliquo modo pur gabit: qd aut ſe, iuit, q duo ex toto cōſument, nō eī in tell gendū, q duo elementa ſm ſubſtantiam deſtruan tur, ſi q duo magis remoueantur a proprietate, quā nunc habet; qd de duo a quibuſdam dicitur eſſe ignis & aqua; quæ maximē excedunt in qualitatibus acti uis, i. calore & frigore; q ſt maximē corruptionis prin cipis, i. caloris corporib; & q tunc non crit actio ignis & aquæ; q ſunt maximē actiua, maximē immutari videntur a virtute, quam nunc habent. Alij verō dīr, hæc duo eſſe aerē & aquā, pp̄ varios motus iſtorū do rū elemētorū, quos cōſequuntur ex motu corporū cele ſtiū: qd q iſti motus non erunt, ſicut fluxus & reſlu xus maris, & cōmōtiones vētorū & huiſmodi iō illa elemēta maximē mutabunt a pprietate, quā nūc hñt.

AD SECVNDVM dicendū, q ſicut dicit Augu ſt * 20. de Ciuit. Dei, cum dīr: Et mare iſt nō eſt; per ma re poteſt intelligi præſens ſæculum, de quo parā ſupra ante dixerat: dedit mare mortuos qui in eo erant; ſi ta men mare ad literam referamus, tunc eſt dicendū, quod in mari duo intelliguntur, ſcilicet ſubſtantia aquarū & carum d ſpoſitio, quantum ad falſedinem & cōmō tiones fluctuū; & quantum ad hoc ſm, mare non re manebit; remanebit autem, quantum ad primum.

AD TERTIVM dicendū, quod ignis ille non ager niſi vī inſtrumentum prouidentē & virtutis dui na: vnde non ager in alia elementa vique ad eorū con ſumptionē, ſed ſolū vique ad purgationē: nec oportet quod illud quod eſſicitur materia ignis, totaliter a

ſpecie propria corripat, ſicut patet in ferro ignito, qd a loco ignitionis remouetur, ex virtute ſpeciei remanen tis ad proprium ſtatū & priſtinum redit: ita etiam erit de elementis per ignem purgatis.

AD QVARTVM dicendū, q in partib; elemēto rū nō debet cōſiderari ſolū qd cōgruat alicui parti ſm ſe accepta; ſed et qd cōgruat ſm ordinē ad totū. Dico ergo, q quāuis aqua eſſet nobilior, ſi haberet formam ignis, ſimiliter terra & aer: vniuerſum tū eſſet impetū, ſi tota elemētorū materia formā ignis aſſumeret.

ARTICVLVS VI.

Utrum omnia elementa per illum ignem purgantur.

325

AD SEXTVM ſic prædī, Vī, q nec oīa ele menta pilli ignē purgantur, qā ignis ille (vt dīcū*) nō accēdit, niſi quāu accēdit aqua diluuij: ſed aqua diluuij nō puenit vīq; ad ſphāra ignis: ergo nec p vīram purgationē elemēta ignis purgabit. q 2 Præerea, Apoc. 21. dīcū t glo. * ſuper illud: Vidi cōelum nouū, &c. Immutatio aeris & terræ dubitabi le nō eſt, quin p ignē fieri: ſed de aqua dubitat, nū pur gationem in ſeipſa habere creditur: ergo ad minus nō eī certū, quod omnia elementa purgantur.

q 3 Præerea, Locū qui eſt perpetuū in ſeſionis, nū quam purgatur: ſed in inferno erit perpetua infeſtio: cū ergo infernus inter elementa collocetur, videtur, q elementa non totaliter purgantur.

q 4 Præerea, Paradīſus terreſtris i terra cōtinetur: ſed ille non purgabit p ignē, qā et nec aqua diluuij illuc acceſſerūt, vt Beda † dīcī; & habet in ſecūdo Snuarū: * ergo vī, q non oīa elemēta totaliter purgantur.

SED CONTRA, eſt glo. * ſupra inducta, q habet ur 2. Petri vlt q quatuor elemēta ignis ille abſumer.

RESPONDEO dicendū, q qdam dicunt quod ignis ille aſcendet vſque ad ſummītatē ſpatij continē tis quatuor elementa, vt ſic elementa totaliter purgen tur & ab infeſtione peccati, quo et ſuperiores partes elemētorū ſunt infeſtæ (vt patet per ſumū idolatriæ ſuperiora inficientia) & et a corruptione, quia elemē ta ſm oēs partes ſui corruptibilia ſunt. Sed hac opīo nō repugnat auctoritatī ſcripturæ q 2. Pet. 3. dīr, q illi celi repositi ſunt igni, qui ſuerunt p aquam purgari. Et Aug. † dīcīr 20. de Ciuit. Dei ille mūdus qui diluuiū perit, igni reſeruetur. Conſtat aut q aqua diluuij non aſcendit vſque ſummītatē ſpatij elementorū, ſed ſolū vſque ad quindecim cubitos ſuper altitudinem mon tū. Et piera notū eī, q vapores eleuati a terra vel ſu mi, quicunq; nō poſſunt pertranſire totā ſphērā ignis, vt pueniant ad ſummītatē eius. Et ita infeſtō peccati non puenit vſq; ad ſpatium pdictū. * A corruptibilia tē et elementa non poſſunt purgari p ſubtrāctionem alicuius, qd p ignem poſſit cōſumi: ſed per ignem po terunt cōlūmi impuritates elemētorū, quæ ex eorū pmixtione proueniūt. Huiſmodi aut impuritates p cipue ſunt circa terrā, vſq; ad mediū aeris interitū: vnde vſq; ad illud ſpatij, ignis vltimæ conflagrationis elementa purgabit. Tantū, n. etiā aqua diluuij aſcen derunt, quod probabiliter a ſumari pōt ex montū alti tudine, quos determinata meſura tranſcenderant.

PRIMUM ergo concedimus.

AD SECVNDVM dicendū, q ratio dubita tionis in gloſſ. * exprimitur, q a ſua vim purgatio nis in ſe habere creditur: non tū habet vim purgatio nis talis, qualis futuro ſtatui cōpetit, vt dīcīt ſ. patet.

AD TERTIVM dicendū, q illa purgatio præci pue ad hoc erit, vt quicquid eſt infeſtationis, a ſancto rum habitatione remo. eat: & ideo in illa purgatione totū qd eſt foedū, ad locū dammatorum cōgregabitur: vnde infernus non purgabitur, ſed ad ipſum deducen tur totius mundi feces ſecundum illud Plal. 74. Fex eius non eſt exinanita; bibent oēs peccatores terrā.

AD QVARTVM dicendū, quod quāuis pec

Ar. 3. huius q. cor. 2. arg. Sed contra. Et ad 2. idem dicitur hic in corp. * Gloſſa per d. marſi ibi dem.

† habetur i glo ordinaria ſup illud Gen. 2 Plantauit autem. * M. agifter h. 2. Sent. di. 57. S. E in fine. * Eſt gloſſa Bedæ i mōdo cōmentarij ad 5. c. Petri. † In or. præ dīcīt, ut. 1. l. 20. c. 18. iter mediū & ſine t. 5. * Intro cor po huius.

* loco citato in arg. 2. Ar. 2. huius q. ad 2. & ar. p. cor.

catum primi hominis in terrestri paradiso sit commissum, non tamen locus ille est locus peccati, sicut nec coelum empyreum; ex utroque enim loco homo & diabolus statim post peccatum sunt eieci, unde locus ille purgatione non indiget.

ARTICVLVS VII.

Utrum ignis vltima conflagrationis iudicium debeat sequi.

¶ Hic. 20. ca. vltimo, non preceat si non totum.

¶ Lib. 20. de ciuitate Dei c. 26. & 27. mod. 10. s.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod ignis vltima conflagrationis iudicium debeat sequi Aug. tenim 20. de Ciuitate Dei, hunc ordinem ponit eorum, qui in iudicio sunt futura, dicens, In illo iudicio vel circa illud iudicium has res iudicemus esse futuras, Heliam Thesbitem, fidem Iudaeorum, Antichristum persequentem, Christum venturum in dicatum mortuorum resurrectionem, bonorum malorumque diuisionem, mundi conflagrationem, eiusdemque renouationem. Ergo conflagratio iudicium sequetur.

¶ 2 Præterea, Augustinus dicit in eodem libro, In diebus impijs, & in æterni ignem missis, figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit ergo idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Dominus ad iudicandum veniens, aliquos viuos reperiet; ut patet ex hoc quod habetur 1. Thess. 4. vbi ex persona eorum Apostolus dicit deinde nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, &c. sed hoc non esset si conflagratio mundi præcederet, quia per ignem dissoluerentur ergo ignis ille iudicium sequetur.

¶ 4 Præterea, Dominus dicitur iudicaturus orbem per ignem, & ideo conflagratio finalis videatur esse executionis sententia, vel diuini iudicii; sed executio sequitur iudicium; ergo ille ignis iudicium sequetur.

SECONDUM CONTRA est quod dicitur in Psalmo 96. Ignis ante ipsum præcedet.

¶ Præterea, Resurrectio præcedit iudicium, aliis non videret omnis oculus Christum iudicantem; sed mundi conflagratio resurrectionem præcedet; sancti enim qui resurgent, corpora spiritualia & impassibilia habebunt, & ita non poterunt purgari per ignem, cum tamen in litera dicatur ex verbis Aug. quod per illum ignem purgabitur, si quid in aliquibus sit purgandum: ergo ignis ille iudicium præcedet.

RESPONDEO dicendum, quod illa conflagratio sem rei veritatem, quantum ad finem suum, iudicium præcedet; quod ex hoc manifeste colligi potest, quod mortuorum resurrectio iudicium præcedet; quod patet 1. Thess. 4. vbi dicitur, quod illi qui dormierunt, rapiuntur in nubibus in aera obuiam Christo ad iudicium venient. Simul autem erit resurrectio communis & corporum sanctorum glorificatio; sancti enim resurgentes, corpora gloriosa resument; ut patet per illud quod dicitur prima Cor. 15. Seminatur in ignobilitate surget in gloria. Simul etiam cum corpora sanctorum glorificabitur, & tota creatura suo modo renouabitur, ut patet per illud quod dicitur ad Ro. 8. ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem glorie filiorum Dei: cum autem conflagratio mundi sit dispositio ad renouationem prædictam, ut ex dictis patet, manifeste potest colligi, quod illa conflagratio quod ad purgationem mundi, iudicium præcedet; sed quod ad aliquid aliud, qui se habet licet involuere malos iudicium sequetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Augustinus non loquitur determinando, sed opinando; quod patet ex hoc quod sequitur. ¶ Quia omnia quid ventura esse credendum est; sed quibus modis & quod ordine veniant, magis tunc docebitur experientia; quod uincit valeat consequi ad perfectum, hominis intelligentia existimo tamen eo quo ad me commemorata sunt ordine esse ventura. Ergo patet, quod hæc dixi opinando.

Et similiter dicendum **A**D SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, quod omnes homines moriuntur & resurgentur; sed tamen illi dicuntur viui

peperi, qui vsque ad tempus conflagrationis viuunt in corpore.

AD QVARTVM dicendum, quod ille ignis non exequitur sententiam iudicis, nisi quo ad inuolutionem malorum: & quantum ad hoc sequetur iudicium.

ARTICVLVS VIII.

Utrum ille ignis habiturus sit talem effectum in hominibus, qualis designatur.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod ille ignis non habebit talem effectum in hominibus, qualis in litera designatur. Illud enim committitur, quod in nihilum reducit: sed corpora impiorum non resoluuntur in nihilum, sed in æternum obsequium non erit malis consumptio, ut in litera dicitur.

¶ 2 Si dicitur, quod consumet malorum corpora, inquit, ea resoluuntur in cineres: contra, sicut corpora malorum, ita & bonorum in cinerem resoluuntur hoc enim est Christi solius privilegium, ut caro eius non videatur corruptionem; ergo & bonis tunc reperitis erit consumptio.

¶ 3 Præterea, Infectio peccati magis abundat in elementis secundum quod veniunt ad compositionem humani corporis, in quo est corruptio seminis, etiam quantum ad bonos; quam in elementis extra corpus humanum existentibus; sed elementa extra corpus humanum existentia, purgabitur per peccati infectionem; ergo multo fortius oportet per ignem purgari elementa in corporibus humanis existentia, siue bonorum, siue malorum & ita oportet utrumque corpora resoluere.

¶ 4 Præterea, Quandiu status via durat, elementa si milititer agunt in bonos & in malos: sed adhuc durabit status huius viae in illa conflagratione; quia post statum huius viae non erit mors naturalis, quia tunc post conflagrationem causabitur; ergo ille ignis, a qualiter ager in bonos & in malos; & ita non videtur, quod sit aliqua discretio inter eos, quantum ad effectum illius ignis suscipiendum; sicut in litera ponitur.

¶ 5 Præterea, illa conflagratio quasi in momento perficietur; sed multi inueniunt viui, in quibus erit multa purgatio; ergo illa conflagratio non sufficit ad eorum purgationem.

RESPONDEO dicendum, quod ignis ille finalis conflagrationis quantum ad hoc quod iudicium præcedet, ager, ut instrumentum diuinae iustitiae, & iterum per virtutem naturalem ignis. Quantum ergo potius ad virtutem naturalem ipsius, similiter ager in malos & bonos, qui viui reperientur, utrumque corpora in cinerem resoluendo. In quantum vero ager ut instrumentum diuinae iustitiae, diuersimode ager in diuersos, quantum ad suam poenam. Mali enim per actionem ignis cruciabantur boni vero, in quibus nihil purgandum inueniunt, sicut nec pueri nino nullum dolorem ex igne sentiunt, sicut nec pueri senserunt in camino ignis, Dan. 3. quoniam eorum corpora non seruabunt integra, sicut puerorum seruata fuerunt; & hoc diuina virtute fieri poterit, ut sine doloris cruciatu resolutionem corporum patiantur. Boni vero, in quibus aliquid purgandum reperiet cruciatu doloris ex illo igne, plus vel minus, per meritum diuersitatem. Sed quantum ad actum, quod potest iudicium ille ignis habebit, in dānato tunc ager, quia oēs boni habebunt corpora impassibilia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod consumptio ibi accipitur non pro annihilatione, sed per resolutionem in cineres.

AD SECVNDVM dicendum, quod bonorum corpora quamuis in cinerem resoluuntur per ignem, non tamen hoc dolorem sentient, sicut nec pueri in fornace existentes; & quantum ad hoc est dissimile bonis & malis.

AD TERTIVM dicendum, quod elementa in corporibus humanis existentia, purgabitur per ignem etiam in corporibus elementariis, sed hoc per diuinam virtutem sicut sine cruciatu doloris.

AD QVARTVM dicendum quod ignis ille non ager

327

¶ 1. & 2. dicitur, diff. 47. §. D. circa medium.

¶ 1. & 2. dicitur, diff. 47. §. D.

¶ 1. & 2. dicitur, diff. 47. §. D.

Art. præ. in fine. c. 20. de ciuitate Dei. c. 18. & 19. tom. 1.

aget tantum secundum naturalem elementi virtutem,
sed etiam ut diuinæ iustitiæ instrumentum.

AD QVINTVM dicendū, q̄tres sūt causæ, quare
subito illi, qui viui reperiuntur, purgari poterūt. Vna
est, quia in eis pauci purganda inueniuntur cum ter-
ribus & persecutionibus præcedentibus, fuerint pur-
gati. Secunda causā est, quia & viui & voluntarii poenā
sustinebunt: pena. n. i hac vita volūtariē suscepta, mul-
to plus purgat quā poena post mortem in fide, sicut
pater in martyribus, quia si quid purgandum, in eis fue-
rit, passionis fācie tollitur. vt Aug. dicit: cum tamē
poena martyrii sit brevis in comparatione ad penam, q̄
in purgatorio sustinetur.

Tertia est, quia calor ille recuperabit in intensiōe,
quantum amittit in temporis breuitate.

ARTICVLVS XI.

Utrum ignis ille inuoluet reprobos.

AD NON V M sic procedit. Videſt qꝫ ignis ille non inuoluet reprobos, quia ſup illud Malac. 3. Purgabit filios. Leui. dieit gloſſi. qꝫ duos ignes legimus futuros. vnum qui purgabit electos, & pcedet iudicium; alterum qui reprobos cruciat: ſed hic eſt ignis inferni, qui malos inuoluet; primus autem eſt ignis finalis conflagrationis: ergo ignis finalis conflagrationis non erit ille qui malos inuoluet.

¶ Præterea, Ignis ille deo obſequit in purgatione mūdi: ergo remunerari debet aliis elementis remuneratis, & pſeque cum ignis fit nobiliſſimum elementorum: non ergo videtur, qꝫ in infernum debeat deiſci ad poenam damnatorum.

ab h

IGNIS CONTRARIUM est quod in psal. 96. de illo
loigne dicit in flammabit et circumit in inimicos eius.
Præterea Dan. 7. dicit Fluvius igneus rapidusque egre
diebatur a facie eius. Glo. * vt peccatores traheret i ge
hennam. Loquitur aut auctoritas de illo igne. de quo nunc
est mentio. vt patet p. quanda Gloss. * ibi dicit. vt ma
los puniat. & bonos purget: ergo ignis finalis confla
tionis in inferno. cū reprobis demeretur.

bonos & cruciabit malos, & quantum ad officiū, & aliquo mō quantū ad substantiā: quia non tota substantia ignis purgantis ī infernū detrudetur: vt dictum est. *

AD SECVNDVM dicendum, q̄ in hoc ille ignis remunerabitur, q̄ illud quod est grossum in eo, separabitur ab iſto, & in infernum retrudetur.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut gloria electorum post iudiciū erit maior quam ante, ita et pena reproborum. Et ideo sicut claritas superioris creature addet ad augmentum dam gloriā electorum, ita et quicquid est turpe in creaturis retrahet in infernum ad augmentandam miseriam damnatorum. Et ideo igni damnatorum ab initio preparato in inferno, non est inconueniens, si alter ignis addat.

QV AESTIO LXXV.

De resurrectione in tres articulos diuisa.

POST hæc considerandū ē de circumstātib⁹ & cō-
comitātib⁹ resurrectionē: Quorū prima considera-
tio ē de ipsa resurrectione Secūda de eius cā. Tertia
de eius tempore & modo. Quarta de ipsius termino
quo. Quinta de conditionibus resurgentium.

Circa primum quatuordecim.

Primo, verum corporum resurrectio fit futura.

¶ Secundo vtrum sit omnium generaliter.

¶ Tertio. vtrum naturalis vel miraculosa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum corporum resurrectio sit futura.

AD P R I M V M sic pcedit. videt. q corporu re
surrectio nō sit futura. Iob. 24. Hō cū dormierit
nō resurget. donec atterat cœli: sed cœli nūq̃
atteret. quia terra de qua minus ṽr in ætērnū stat. ṽr
patet Ecclesi. i. ergo homo mortuus nūquam resurget.

q. Præterea, dñs Matt. 22. probat resurrectionem per
authoritatem illam, * Ego sum deus s Abraham, & deus
Iaac, & deus Jacob, quia non est deus mortuorum, sed
viventium. sed constat, quod qñ verba illa dicebantur, Ie-
suum Iaac, & Iacob non vivebant corpore, sed solū
anima. ergo resurrectione nō erit corporū, sed solū aīarū.

43. Præterea, Apostolus 1. Corin. ir. videtur probare resurrectionem ex remuneratione labori, quos in hac vita sustinent sancti: quia qui si in hac vita tantis confecti essent miserabilioribus essent oibis hominibus, sed sufficiens remuneratio oñi labori hois, pot. esse in aeternum, non n. oportet, qd instrumenta simul cum operante remunerentur: corpus aut instrumentū aīme ē: vñ ē in Purgatorio, vbi aīme puniunt, p his q gesserunt in corpore anima sine corpore puniunt. Ergo nō oportet ponere resurrectionem corporum, sed sufficit ponere resurrectionem animarum, q est, dum transcurrunt de morte culor & miserie in vitam gratiæ & gloriæ.

illud attingit sine fuisse perfectissimum status animæ
ut sit a corpore separata, quia in hoc statu conformior
Deo & angelis & magis pura, quasi separata ab oī extra
nea natura ergo separatio a corpore est virginitas status
eius & ita ex hoc statu non redit ad corpus sicut nec ex
viro licet puer.

¶ Præterea, Mors corporalis in pœnam homini est
inducta pro prima prauaricatione, vt patet Genef. 3.
sicut & mors spūalis, quæ est separatio animæ a Deo,
est infligta homini pro peccato mortali: sed de morte
spūrituali nunquam redit, homo ad vitam pot. fentire
etiam damnationis acceptam, ergo nec de morte cor-
porali ad vitam corporalem erit regressus, & sic resurre-
ctio non erit.

SED CONTRA est, quod dicitur Job 19 Scio q
Redemptor meus viuit. & in nouissimo die de terra sur
recturus sum. & rursus in circumdabor pelle mea, &c. er
go resurrectio corporum erit.

¶ Præterea, donum Christi est maius quàm peccatum
Adæ, vt patet Rom. 4. sed mors per peccatū introducta
est.

In fine
hunc ar

329

Th. 4. dist.
43. q. un.
ca, ar. 1. q.
1. & seq

Exod. 8.

est quia si peccatum non fuisset mors nulla esset: ergo p donū Christi, a morte reparabitur ad vitam.

vide amb. in li. de fide resurrexerit in 10. 3. et li. 5. Hexa meron. ca. 23. 10. 4. et in li. de bono mortis c. 4. 10. 1. & tractatu de prima interpel. c. 7. 10. 4. & super 1 Cor. 15. tom. 5.

R E S P O N D E O dicendū, qd scdm diuersas fides de ultimo fine hoīs, diuersificata sunt fides ponentis, vel negantium resurrectionem. Vltimus n. animis hoīs, quem omnes hoīes naturaliter desiderant, est beatitudo, ad quam qd m hoīem pertingere in hac vita, qdam posuerunt: vnde nō cogebantur ponere aliam vitā post istam, in qua homo suam vltimam perfectionem conquiretur, & sic resurrectionē negabant. Et hanc opinionē facis probabiliter ex ludit varietas fortuna: & infirmitas humani corporis, sciētia: & virtutis imperfectio & instabilitas, quibus oibus beatitudinis perfectio impeditur vt Auguſt. p. prosequitur in fine de Ciuit. Dei. Et ideo alij po. u. runt aliam vitā esse post hanc, i. quā homo tantum secundum animam vivebat post mortē: & hanc vitā ponebant sufficere ad naturae desiderium implendi beatitudine coāse quenda: vnde Porphyrius dicebat: vt Auguſt. i. dicit in libro de Ciuit. Dei: vt beata sit anima, corpus omne esse fugiendum: vnde tales resurrectionem non ponebant. Huius autem opinionis apud diuersos diuersa erant falsa fundamenta. Quidam. n. haeretici posuerunt omnia corporalia esse a malo principio, spūalia verō, a bono: & secundum hoc oportebat, qd aīa summē perfecta nō esset nisi a corpore separata, per quod a suo principio distrahitur: cuius participatio ipsam beatam facit, & ideo oēs haereticorum sectae, q. ponunt a diabolo corporalia esse creata vel formata, negant corporum resurrectionem. Huius autem fundamenti falsitas in principio 2. lib. ostensa est. *

Quidam verō posuerunt totam hoīs naturam in aīa consistere, ita vt aīa corpore vtetur sicut in instrumento, aut sicut nauta naui: vnde secundū hanc opinionē sequitur, qd sola anima beatificata, homo naturali desiderio beatitudinis nō frustraretur, & sic nō oportet ponere resurrectionem. Sed hoc fundamentum sufficiens philosophus in 2. de Ani. destruit, ostendens aīam corpori, sicut formā materiae, vniri, & sic patet qd si in hac vita, hō nō prae b. t. necesse est resurrectionē ponere.

A D P R I M V M ergo dicendū, qd calum nunquā atteret, quantum ad substantiam, sed atteret quantum ad effectum virtutis, per quam mouet ad generationē, & corruptionē inferiorum, ratione cuius dicit Apostolus. 1. Cor. 7. Præterit figura huius mundi. **A D S E C V N D V M** dicendū, qd anima Abraham, non est, proprie loquendo, ipse Abraham, sed est pars eius, & sic de alijs. Vnde vita animae Abraham non sufficeret ad hoc quod Abraham sit viuens, vel quod Deus Abraham sit deus viuens. fed exigitur vita totius con iuncti, animae & corporis, quae quidem vita quamuis non esset aīa, qd verba proponebant, erat tñ in ordine vtriusq. partis ad resurrectionē: vnde dñs per verba illa subtilissimē & efficaciter resurrectionem probat.

A D T E R T I V M dicendū, qd aīa non comparatur ad corpus solū, vt operans ad instrumentū quō. operatur, sed et vt forma ad materiā, vnde operatio est coniuncta & non tñ anima, vt patet per philosoph. 1. in 2. de Ani. Et quia operanti debetur operis merces oportet, qd ipse homo compositus ex anima & corpore, operis sui mercedem accipiat. Venialia autē sicut dñr peccata, quae si dispositiones ad peccandum, non quod simpliciter habeant & perfectē rationem peccati: ita poena, quae redditur in Purgatorio, non est simpliciter retributio, sed magis purgatio quādam, quae seorsum fit in corpore, per mortem & incinerationem, & in anima, per purgatorij ignem.

A D Q V A R T V M dicendū, quod, cæteris parib⁹,

perfectior ē status animae in corpore, quā extra corpus, quia est pars totius compositi, & oīs pars integralis, materialis est respectu totius & quāuis sit Deo conformior secundū quid, non tamen simpliciter, tunc n. simpliciter loquendo, est aliquid maximē Deo conforme, quando hēt quicquid suae naturae conditio requirit, quia tñ perfectiōne diuinam maximē imitatur: vnde cor animae magis est conforme Deo immobili, quando mouetur, quam quando quiescit, quia perfectio cordis est in moueri & eius quies est eius d. fructio.

A D Q V I N T V M dicendū, quod mors corporalis introducta est per peccatū Adā, quod est morte xpi delectum: vnde poena illa non manet in aeternū: sed peccatū mortale quod mortē aeternam per impoenitentiā in ducit, ultra nō expiabitur: & ideo mors illa aeterna erit.

A R T I C V L V S II.

Utrum resurrectio erit omnium generaliter.

A D S E C V N D V M sic proceditur. videtur, qd resurrectio non erit omnium generaliter: in 1. p. n. 1. d. Non resurgēt impij in iudicio: sed resurrectio non erit hominum nisi tempore iudicii vniuersalis: ergo impij nullo modo resurgent.

q. 3. Præterea, dan. 12. d. Multi de his qui dormiūt in terra puluere, euigilabūt: sed hoc loquutio quādam participationem importat: ergo non oēs resurgent.

q. 3. Præterea, per resurrectionem homines conformantur Christo resurgenti. Vnde 1. Cor. 14. concludit Apostolus: Quod si xps resurrexit, & nos resurgemus: sed illi soli debent xpo resurgenti conformari, qui imaginē ipsius portauerunt: quod est solum bonorum, ergo ipsi soli resurgent.

q. 4. Præterea, Poena non dimittitur nisi ablata culpa: sed mors corporalis est poena peccati originalis. ergo cū non omnibus fit dimissum originale peccatū, non omnes resurgent.

q. 3. Præterea: Sicut per gratiam xpi renascimur, ita per gratiam eius resurgemus: sed illi qui in matris vteris moriuntur, nunquam poterunt renasci: ergo nec resurgere poterunt, & sic omnes resurgent.

S E D C O N T R A est, qd d. 1. o. 5. Oēs qui in monumentis sunt, audient vocem filij dei, & * qui audierint, viuent: ergo omnes resurgent.

q. Præterea, Prima Cor. 5. dicitur. Omnes quidem resurgemus &c.

q. Præterea, Resurrectio ad hoc necessaria est, vt resurgētes recipiant pro meritis poenam vel pmiū: fed omnibus debetur vel poena vel pmiū, p merito ppro, sicut adultis: vel alieno, sicut paruulis: ergo oēs resurgent.

R E S P O N D E O dicendū, quod ea, quorū ratio sumitur ex natura speciei, oportet similiter inueniri in oibus, quae sunt eiusdem speciei: autē est resurrectio. Hanc n. est iō (vt ex dictis * patet) quod aīa in perfectiōne vltima spēi humanae esse non potest a corpore separata: vnde nulla anima in perpetuum remanebit a corpore separata: & ideo necesse est sicut vnum, ita & omnes resurgere.

A D P R I M V M ergo dicendū, qd loquitur de spūali resurrectione, quia impij non resurgent in iudicio discussionis conscientiae, vt Gloss. * exponit: vel loquitur de impijs, qui sunt animo infideles, qui non resurgent: vt iudicentur: iam enim iudicati sunt.

A D S E C V N D V M dicendū, qd Augu. † exponit multi, omnes, & hic modus loquendi inuenitur in sacra Scriptura, vel particulatio potest intelligi quātum ad pueros damnatos in limbo, quāquam resurgent: nō proprie dicuntur euigilare, cum nec sensum poenae nec gloriae habituri sint, vigilia n. est solutio sensus.

A D T E R T I V M dicendū, qd omnes tam boni quā mali conformantur Christo, viuendo in ista vita, i. his quae ad naturam spēi pertinent: non autem in his, quae pertinent ad gratiam: & ideo omnes ei cōformabū

habetur eo dem c. pau lo ante pra dicta vlti ma

ar. praed.

Ex glo. in d. maria 1

l. 2. de di. ut. Da. 23. a. me. tom. 5.

† li. 22. c. vlt. & li. 25. c. 3. 10. 5.

vide amb. li. 1. de fide Orthod. c. 8 tom. 2. † li. 22. ca. 26. tom. 5.

* Tho. in 2 Sent. d. 1. q. 1. ar. 1. in fine cor.

* Arist. circa primū, lib. 2. de ani.

tur in reparatione vite naturalis; non autem in similitudine gloria, sed soli boni.

AD QVARTVM dicendum, qd mortem quæ est poena originalis peccati, qui in originali decesserunt, exsoluerunt moriendo: unde non obstante originali culpa, possunt a morte resurgere: poena enim originalis peccati magis est mori, quam morte detineri.

AD QVINTVM dñm, qd renascerimur p gratiã Christi nobis datã, sed resurgimus p gratiã Christi, quã actũ est, vt natura nostra suscipiatur qd ex hoc ei in naturalibus conformamur: unde illi, qd a matris uteris decesserunt, quãvis renati non fuerint p susceptionem gratiã, tñ resurgunt pp conformitatem naturã ad ipsum, quã consequuti sunt, ad perfectionem humane speciei pertingentes.

ARTICVLVS III.

Utrum resurrectio sit naturalis.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur, qd resurrectio sit naturalis: quia sicut dicit Damasc. 3. lib. quod cõmuniter in omnibus cõspicit, illud naturã designat in ijs quæ sub ipso sunt indiuiduis: d. resurrectio cõiter in oibus inuenitur: ergo est naturalis.

q 2 Præterea, Gregorius dicit 14. Moralium. Qui resurrectionis fidẽ ex obedientia nõ tenent certe hæc ex ratione tenere debebant. Quid. n. quotidie nisi resurrectionẽ nostrã in elementis iuis mundus imitatur? & ponit exemplum de luce, quæ quasi moriendo oculis subtrahitur, & rursus quasi viuẽdo reuocatur, vel resurgendo: & de arbutis quæ viriditate amittunt, & rursus quasi resurrectione reparantur: & de seminibus quæ putrescentia moriuntur, & rursus germinando quodammodo resurgunt: quod etiã exemplũ Apostolus ponit 1. Cor. 15. Sed nihil potest ex naturalibus operibus ratione cognosci nisi naturalis. Ergo resurrectio erit naturalis.

q 3 Præterea, illa quæ sunt præter naturam, non multo tempore manent, quia sunt quasi violenta: sed vita quæ per resurrectionem reparatur, in æternum manebit: ergo resurrectio erit naturalis.

q 4 Præterea, illud ad quod tota natura expectatio intendit, maxime videtur esse naturale: sed resurrectio & glorificatio sanctorum est huiusmodi, vt patet Rom. 8. ergo resurrectio erit naturalis.

q 5 Præterea, Resurrectio est motus qd ad perpetuam cõiunctionem aie & corporis: sed motus est naturalis qd terminatur ad quẽ naturale: vt patet 1. 3. Physic. Perpetua autem cõiunctio aie & corporis erit naturalis, quia cum aia sit proprius motor corporis, habet sibi corp. proportionatũ, & ita in perpetuũ est: & similiter viuificabile ab ipsa, sicut ipsa in perpetuũ viuunt: ergo resurrectio erit naturalis.

SED CONTRA. A privatione in habitu nõ fit regressus fm naturã: sed mors est privatio vite: ergo resurrectio, p quã est redit. d. morte ad viã, nõ est naturalis.

q Præterea, Ea qd sunt vnus speciei, vnũ habent de terminatũ modum originis: unde animalia qd generant ex putrefactione, & ex semine nõquã sunt ex de speciei, vt dicit Commentator in octauo Physic. Sed naturalis modus, quo homo orit. est generatio eius ex simili ipe cie: qd nõ in resurrectione. Ergo nõ erit naturalis.

RESPONDEO dñm, qd motus siue actio aliqua se habet ad naturã tripliciter. Est n. aliquis motus siue actio, cuius natura nec est principium nec terminus, & talis motus quos est a principio supra naturã, vt patet de glorificatione corporis: quos autem a principio alio quocunque, sicut patet de motu violento lapidis sursum, qd terminatur ad quẽtẽ violentiam. Est etiã aliquis motus, cuius principium & terminus est natura, vt patet in motu lapidis deorsum. Est & aliquis alius motus cuius terminus est natura, sed nõ principium: sed quos aliquid supra naturã, sicut patet in illuminatione cæci, quia visus naturalis est, sed illuminationis principium est supra naturã: quos autem, aliquid aliud: vt patet in acceleratione florum vel fructuum per artem facta. Quod autem principium

fit natura, & nõ terminus, esse nõ potest, quia principia naturalia sunt ad determinatos esse: & de natura, vita quos se extendere non possunt. Operatio ergo vel motus primo modo se habens ad naturã, nullo modo potest dici naturalis, sed vel est miraculosa, si sit a principio supra naturã: vel violenta, si sit ab alio quocunque; principio. Operatio autem vel motus secundum modo se habens ad naturã, est simpliciter naturalis. Sed operatio quæ tertio modo se habet ad naturã, nõ potest dici simpliciter naturalis, sed secundum quid, inquantum scilicet perducit ad id, quod secundum naturã est: sed vel dicitur miraculosa, vel artificialis, vel violenta. Naturale n. proprie dicitur quod secundum naturam esse: secundum naturam autem esse dicitur habens naturam, & quæ consequuntur naturam, vt patet in 2. Physic. Unde motus simpliciter loquendo, non potest dici naturalis, nisi eius principium sit natura: resurrectionis autem principium natura esse nõ potest, quia tñ ad vitam naturã resurrectione terminatur. Natura n. est principium motus in eo, in quo est vel actiũ, vt patet in motu lenium & grauiũ, & alterationibus naturalibus animalibus, vel passiuũ, vt patet in generatione simplicis corporũ. Passiuum autem principium naturalis generationis est potentia passiva naturalis, quæ semper habet aliquã potentiam ad uũ, sibi respondente in natura, vt dicitur in 9. Metaph. Nec differt quantum ad hoc, siue respondeat passiuo principio actiũ principium in natura respectu vltimæ perfectionis. scilicet formæ: siue respectu dispositionis, quæ est necessitas ad formã vltimã, sicut est in generatione hominis secundum positionem fidei, vel etiam de omnibus aliis, secundum opinionem Platonis & Auicennæ. Nullum autem principium actiũ resurrectionis est in natura; neque respectu cõiunctionis animæ ad corpus; neque respectu dispositionis, quæ est necessitas ad talẽ cõiunctionem, quia talis dispositio nõ potest a natura induci, nisi determinato modo per viam generationis ex semine. Unde & si ponatur esse etiã aliqua potentia passiva ex parte corporis, cui etiã inclinatio quæcunq; ad animam cõiunctionem: non est talis qd sufficiat ad rationem motus naturalis: unde resurrectio, simpliciter loquendo est miraculosa nõ naturalis, nisi secundum quid, vt ex dictis patet.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd Damasc. loquitur de illis quæ inueniuntur in omnibus indiuiduis ex principis naturæ causatis. Non n. si diuina operatione oēs homines dealbarentur, vel in vno loco cõgregarentur (sicut tempore diluuij factum est) propter hoc albedo esset proprietas naturalis hominis, vel esse in tali loco.

AD SECUNDVM dicendum, qd ex rebus naturalibus non cognoscitur aliquid nõ naturale, ratione demonstrante, sed ratione persuadente potest cognosci aliquid supra naturã, quia eorũ quæ supra naturã sunt, ea quæ sunt in natura, aliquã similitudinẽ representant; sicut vnio animæ & corporis representat animam vnionẽ ad Deum per gloriam fruitionis, vt Magister dicit: & simili modo exempla quæ Apostolus & Gregorius inducunt, fidei resurrectionis persuaasue admiuiculantur.

AD TERTIVM dicendum, qd illa ratio procedit de operatione illa, quæ terminatur ad id, quod nõ est per naturam, sed natura contrarium; hoc autem non est in resurrectione. & ideo non est ad propositum.

AD QVARTVM dicendum, qd tota operatio naturæ est sub operatione diuina, sicut operatio inferioris artis sub operatione superioris. Unde licet omnis operatio inferioris artis expectet aliquẽ finẽ ad quẽ nõ pertinet nisi operatio artis superioris interiectis formis, vel vtriusque artificis factio: ita ad vltimũ finẽ ad quẽ tota natura expectatio incedit, nõ potest perueniri operatione naturæ, & propter hoc cõsequenti eo nõ est naturalis.

AD QVINTVM dicendum, qd quamuis non possit esse motus naturalis, qui terminatur ad quẽtẽ violentam: tamen potest esse motus nõ naturalis, qui terminatur ad quẽtẽ naturalem, vt ex dictis patet.

Am. 11. ne.
91. sup 10.
anno 10. y.

* Arist. 11.
2. 1. 1. 1. 1. 1.

Aristote.
lib. 9.
Metaph. ca.
10.

Incorp. ar.
1. loco citat.
in arg. 1.

* loco citat.
1012. a. g. 1.

Incorp. ar.

QVAESTIO LXXVI.

*De causis resurrectionis, in tres articulos diuisa.***D**E INDE considerandum est de causa nostrae resurrectionis.

¶ Circa quod quaeruntur tria.

¶ Primo, utrum resurrectio Christi sit causa nostrae resurrectionis.

¶ Secundo, utrum vox tubae.

¶ Tertio, utrum angeli.

ARTICVLVS PRIMVS.

*Utrum Christi resurrectio sit causa nostrae resurrectionis.***A**D PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod Christi resurrectio non sit causa nostrae resurrectionis. Posita enim causa, ponitur effectus: sed posita resurrectione Christi, non est sequuta statim resurrectio aliorum mortuorum: ergo resurrectio eius non est causa nostrae resurrectionis.

¶ Præterea, Effectus non potest esse, nisi causa præcesserit: sed resurrectio mortuorum esset, etiam si Christus non resurrexisset: erat enim alius modus possibilis Deo, vt hominem liberaret: ergo resurrectio Christi non est causa nostrae resurrectionis.

¶ 3 Præterea. Idem est factum vnius in tota specie vna: sed resurrectio erit omnibus hominibus communis: cum ergo resurrectio Christi non sit causa sui ipsius, non erit causa aliorum resurrectionis.

¶ 4 Præterea. In effectu relinquit aliquid de similitudine causæ: sed resurrectio ad minus quorundam, scilicet malorum, non habet aliquid simile resurrectioni Christi: ergo resurrectio illorum, non erit causa resurrectionis Christi.

SED CONTRA. Illud quod est primum in quolibet genere, est causa eorum quæ sunt post, vt patet in 2.^a Metaph. sed Christus ratione sua resurrecti, omnis corporalis dicitur primitia dormientium, 1. Cor. 15. & primogenitus mortuorum, Apoc. 1. ergo sua resurrectio est causa resurrectionis aliorum.

¶ Præterea, Resurrectio Christi magis conuenit cum nostra resurrectione corporali, q̄ resurrectio spirituali: quæ est per iustificationem: sed resurrectio Christi est causa iustificationis nostræ, vt patet Romanorum 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: ergo resurrectio Christi est causa nostrae resurrectionis corporalis.

¶ **RESPONDEO** dicendum, q̄ Christus ratione humana natura dī Dei & hominū mediator: vnde diuina dona a Deo in homines mediante Christi humanitate* proueniunt. Sicut autē a morte spirituali liberari non possumus, nisi per donū gratiæ diuinitus datū; ita nec a morte corporali, nisi per resurrectionē diuinā virtute factā: & ideo sicut Christus secundū humanā naturā primitias gratiæ suscepit diuinitus, & eius gratia est causa nostræ gratiæ, q̄ de plenitudine eius nos omnes accepimus, gratiā pro gratiā. Ioannis primitia in Christo inchoata est resurrectio, & sua resurrectio causa est nostræ resurrectionis, vt sic Christus in quātū est Deus, sit prima causa nostræ resurrectionis, quasi equiuocaliter inquantū est Deus & homo resurgens, est causa proxima & quasi vniuoca nostræ resurrectionis. Causa autē vniuoca agens, producit effectū in similitudine formæ suæ: vnde non solum est causa efficiens, sed exemplaris respectu istius effectus. Hoc autē cōtingit dupliciter. Quādoque n. ipsa forma, p̄ quā attēdit similitudo agētis ad effectū, est directē principium actionis, quā producit ille effectus, sicut calor in igne calefactionis. Quā autē illius actionis, quā producit effectus, non est principii primū & p̄ se ipsa forma, secundū quā attēdit similitudo, sed principia illius formæ, sicut si homo albus genere hominē albū, ipsa albedo generantis non est principii actiua generationis: & tñ albedo generantis dī causa albedinis generati, q̄a principia albedinis ī genere sunt principia* generationis, facientia albedi

nē in generato. Et p̄ hūc modū resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis: quā illud idē quod fecit resurrectionē Christi, q̄ est causa efficiēs vniuoca nostræ resurrectionis, ad nostrā resurrectionē agit, scilicet virtus diuinitatis ipsius Christi, quā sibi & patri cōmūnis est. Vnde dī Rom. 8. Qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, viuificabit & mortua corpora vestra. Sed ipsa resurrectio Christi virtute diuinitatis adiūgē, est causa, quāsi instrumentalis resurrectionis nostræ. Operationes n. diuinæ agēbant mediāte carne Christi, quāsi quodā organo, sicut ponit exēplū Damasc. 1. 3. lib. d. tñ corporali, quō mudauit leprosum, Matthæi o. dano.

¶ **AD TERTIVM** dicendum, q̄ causa sufficiens statim producit effectū suū, ad quē immediatē ordinat: nō autē effectū ad quē ordinat mediāte alio, quātūcūq; sit sufficiens: sicut calor quātūcūq; sit intensus, nō statim in primo instanti causat calorem, sed statim incipit mouere ad calorem, q̄a calor est effectus eius mediāte motu: resurrectio autē Christi dī causa nostræ resurrectionis, nō q̄a ipsa agit immediatē resurrectiōnem nostrā, sed mediāte principio suo, scilicet diuinā virtute, quā nostrā resurrectionē faciet ad similitudinē resurrectionis Christi. Virtus autē diuinā operat mediāte voluntate, q̄ est propinquissima effectui: vnde nō oportet, q̄ statim resurrectio Christi facta, nostrā resurrectio sit sequuta: sed tūc sequat quādo voluntas Dei ordinauit.¶ **AD SECVNDVM** dicendum, q̄ virtus diuinā nō alligatur aliquibus causis secundis, quā effectus illarū possit immediatē vel aliis causis mediātibz, producere: sicut posset generationem corporum inferiorum causare, etiam motū cœli non existente; & tñ secundum ordinem quē in rebus statuit, motus cœli est causa generationis inferiorū corporum. Similiter etiā secundum ordinem, quem rebus humanis diuinā prouidentia præstitit, resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis. Potuit tñ alium modum præfigere, & tunc effectus alia causa nostræ resurrectionis, qualem Deus ordinasset.¶ **AD TERTIVM** dicendum, q̄ ratio illa procedit, q̄a omnia quæ sunt in vna specie, habent eundē ordinem ad causam primā illius effectus, q̄ est inducendus in totā illā speciem. Sic autē nō est in proposito, q̄a humanitas Christi propinquior est diuinitati, cuius virtus est prima causa resurrectionis: q̄ humanitas aliorū. Vnde resurrectio Christi causat a diuinitate in mediāte, sed resurrectio aliorū mediāte Christo hominē resurgente.¶ **AD QVARTVM** dicendum, q̄ resurrectio omnī hominū habebit aliquid de similitudine resurrectionis Christi, quod, s. p̄tinet ad vitā naturā, secundū quā oēs Christofuerunt cōformes; & ideo oēs resurgēt in vitā immortalē: sed in sanāis q̄ fuerunt Christo conformes p̄ gratiā, erit cōformitas quātū ad ea, quæ sunt gloriæ.

ARTICVLVS II.

*Utrum vox tubæ sit causa nostræ resurrectionis.***A**D SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ vox tubæ non sit causa nostræ resurrectionis. Dicit enim Damasc. 1. Crede resurrectionis nē futura diuina voluntate, diuina virtute & nutu: ergo cum hæc sint sufficiens causa resurrectionis nostræ, non oportet ponere causam eius vocem tubæ.

¶ 2 Præterea, Frustrā vox emittit ad eū, q̄ audire non potest: sed mortui nō habebūt auditū: ergo non est cōueniens, q̄ vox aliqua formetur ad eos resuscitandum.

¶ 3 Præterea, Si vox aliqua sit causa resurrectionis: hoc nō erit nisi sit p̄ virtutē voci diuinitus datā: vñ fuit per illud Psal. 67. Dabit voci suæ vocem virtutis, dicit Glossa. Resuscitandi corpore. Sed ex quo potētia data est alicui, quāuis miraculose detur, tñ actus, q̄ sequit, est naturalis: sicut patet in exco nato, miraculose illuminato, qui postea naturaliter videt. Ergo si vox illa esset cāse resurrectionis, resurrectio esset naturalis: q̄d falsū est. **SED CONTRA.** est, quod dicitur 1. Thessal. 4. Ipse Dominus

Dam. l. 1. cap. 11.

333
li. 4. vltimo
si. ca. ult.
non longe
a fine.Glo. ordi.
sup. Psal.
67. vlt. ex
Casual.
ro.
Quasi p̄a
ce. art. 3.332
Tub. 4. di.
41. q. 1. m.
ca. ar. 2. q.
1. & seq.Aug. li. 13
de Trm. c.
10. tom. 3.
C. 16. 3.
Sent. dist.
20. 2. prim.* Arist. li.
2. metaph.
10. 4. &
vide in 3.
parte q.
56. art. 1.li. 3. Sent.
dist. 19. S.
G.
Al. perue
nunt.* Al. gene
ratina,

Dominus in tuba Dei descendet de caelo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent.

¶ Præterea, lo. 5. dicitur, Qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint vivent: hæc autem vox dicitur tuba, vt in litera* pater: ergo, &c.

RESPONDEO dicendum, q. causam & effectum oportet aliquo modo coniungi: quia mouens & motus, faciens & factus sunt simul: vt patet in octauo* 1° phisic. Christus autem resurgens est causa vniuersa nostre resurrectionis; vnde oportet, q. in resurrectione corporum, comuni aliquo signo corporali dato, Christus resurrectione operetur: quod quidē signum (vt quidā dicunt) erit ad literā, vox Christi resurrectionem imperantis: sicut imperauit mari, & cessauit tempestas, Matth. 8. Quidā vero dicunt, q. hoc signū nihil aliud erit, q. ipsa representatio euidens filij Dei in mūdo, de qua dicitur Matth. 24. Sicut fulgur exiit ab Oriente, & pater vsque in Occidente, ita erit & aduentus filij hominis: & inueniuntur auctoritates Gregorij dicentis, q. tubā sonare, nihil aliud est, q. huic mundo, vt iudicem, illū demon strare. Et secundū hoc ipsa apparitio filij Dei vox eius dicitur, quia ei apparenti obediit tota natura ad corpus humanorum reparationem, sicut imperanti; vnde in iussu venire dicitur 1° Thess. 4. & sic eius apparitio inquantū habet vim cuiusdam imperij, vox eius dicitur. Et hæc vox quæcūq; sit, quādoq; dicitur clamor, quasi præconis ad iudicium citantis; quādoq; autē dicitur sonus tubæ, vel propter euidētiā, vt in litera* dicitur, vel propter conuenientiam ad vsum tubæ, qui erat in veteri Testamento. Tuba enim congregabantur ad concilium, cōmouebantur ad prælum, & vocabant ad festum: resurgentes autem congregabantur ad concilium iudicij, & ad prælum quo orbis terrarum pugnabit contra insensatos, & ad festū æternæ solennitatis.

AD PRIMVM ergo dicendū, q. Dam*. in verbis illis circa materiale causam resurrectionis tria tetigit; scilicet voluntatē diuinā, quā imperat; virtutem quæ exequitur; & facilitatē exequēdi, in hoc, q. nutum adiungit, ad similitudinē eorum quæ in nobis sunt. Illud enim valde facile est nobis facere, quod statim ad dictū nostrū fit; sed multo apparet maior facilitas, si ante verbū prolatus, ad primū signū voluntatis, (quod nūc dicitur) statim exequutio nostre voluntatis per ministros fiat: & talis nutus est quādam causa prædictæ executionis, inquantū per ipsum inducuntur alij ad nostrā voluntatē expledam. Nutus autē diuinus, quo fiet resurrectio, nihil aliud est, q. signū ab ipso dato, cui tota natura obediit, ad resurrectionē mortuorum: & hoc signum idem est quod vox tubæ, vt ex dictis* patet.

AD SECVNDVM dicendū, q. sicut formæ sacramentorum habent virtutem sanctificandi, nō ex hoc, q. audiuntur; sed ex hoc, q. profertur: ita illa vox quæcūq; sit, habebit efficaciam instrumentalem ad resuscitandum, non ex hoc, q. sentitur, sed ex hoc, q. profertur: sicut etiā vox ex ipsa impulsione aeris excitat dormientem soluendo organum sentiendi; non ex hoc, quod cognoscitur: quia iudicium de voce veniente ad aures, sequitur excitationem, & non est causa eius.

AD TERTIVM dicendū, q. ratio illa procederet, si virtus data illi voci esset ens perfectū in natura, quā tunc quod ex ea procederet, virtutē iam naturalē factā principium haberet: non autē talis virtus illa, sed qualis supradicta* est esse in formis sacramentorum.

ARTICVLVS III.

Vtrum ad resurrectionem angeli operabuntur.

AD DERTIVM sic proceditur. Videtur, q. nullo modo ad resurrectionem angeli operabuntur. Quia maioris virtutis est ostēdere suā resurrectionē mortuorum, q. generatio hominū: sed quādo homines generantur, anima nō infunditur corpori mediantibus angelis: ergo nec resurrectio, quæ est iterata

cōiūctio animæ & corporis, fiet ministerio angelorū.

¶ Præterea, Si ad aliquos angelos hoc ministerium pertineat, maximē vt pertineat ad virtutē, quāquā est miracula facere: sed eis nō ascribitur, sed archangelis, vt patet in litera* ergo resurrectio nō fiet ministerio angelorū.

SED CONTRA dicit, qd dicit 1° Thess. 4. q. Dominus I vocē archangelī descendēt de celo, & mortui resurgent: ergo resurrectio mortuorū ministerio angelico cōplebitur.

RESPONDEO dicendū, q. sicut Augustinus dicit in 3. de Trinitate, sicut corpora crassiora & inferiora q. subtiliora & potentiora quodam ordine regunt, ita omnia corpora regunt a Deo per spiritū vitæ rationale, & hoc etiā Gregorius 4. Dialog. tangit vnde in omnibus quæ corporaliter a Deo fiunt, vult Deus ministerio angelorū. In resurrectione autē est aliquid ad transmutationem corporū pertinens, scilicet collectio cinerū & eorū præparatio ad reparationē humani corporis, vnde quantū ad hoc in resurrectione vtetur Deus ministerio angelorū: sed anima sicut immediate a Deo creata est, ita immediate a Deo corporiter vnicta, sine aliqua operatione angelorū, similiter etiā gloria corporis ipse faciet absq; ministerio angelorū, sicut & animā immediate glorificat. Et istud angelorū ministeriū dicitur vox, secundum vnā expositionem quā tangitur in litera*.

AD PRIMVM pater solutio ex dictis*.

AD SECVNDVM dicendum, q. ministerium istud erit principaliter vnius archangelī scilicet Michaelis, qui est princeps Ecclesiæ, sicut fuit synagoga, sicut dicitur Dan. 10. qui tamen ageat ex influenza Virtutis & aliorum superiorum ordinū: vnde quod ipse faciet, superiores ordines quodammodo facient. Similiter inferiores angeli cooperabuntur ei circa resurrectionē singulorum, quorū custodia deputati fuerunt. Et sic vox illa poterit dici vnius & plurium angelorum.

QVAESTIO LXXVII.

De tempore & modo resurrectionis, in quatuor articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de tempore & modo resurrectionis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum tempus resurrectionis oporteat differri vsque ad finem mundi.

¶ Secundo, vtrum tempus illud sit occultum.

¶ Tertio, vtrum resurrectio fiet noctis tempore.

¶ Quarto, vtrum fiet subito.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum tempus nostre resurrectionis oporteat differri vsque ad finem mundi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod tempus resurrectionis nō oporteat differri vsque ad finē mūdi, vt oēs simul resurgant: maior est enim cōuenientiā capitis ad mēbra, q. mēbrorū ad inuicē; sicut causæ ad effectū, q. effectum ad inuicē: sed Christus, q. est caput nostrū, nō diffinit resurrectionē suā vsq; ad finē mundi, vt simul cū omnibus resurgeret: ergo nec oportet, q. priorū sanctorū resurrectio vsq; ad finem mundi differatur, vt simul cum aliis resurgant.

¶ Præterea, Resurrectio capitis causat et resurrectionis mēbrorum: sed resurrectio quorundam mēbrorum nobilium propter vicinitatē ad caput, non est dilata vsque ad finem mūdi, sed statim resurrectionem Christi sequuta est, sicut pater creditur de beata Virgine & Ioanne Euangelista: ergo & aliorum resurrectio tantō propinquior erit resurrectioni Christi, quantō per gratiam & meritum magis fuerint conformes.

¶ Præterea, Status noui Testamenti est perfectior, & expressius porrigit imaginē Christi, q. status veteris Testamenti: sed quidā Patres veteris Testamenti Christo resurgente, resurrexerunt, sicut dicit Matth. 27. q. multa corpora sanctorū, qui dormierant, surrexerunt: ergo videtur, quod nec sanctorum noui Testamenti resurrectio differri

lib. 3. de Trinitate. cap. 4. ante medium. 1° Al. 12° s. 1° lib. 4. c. 1. post medium.

1° lib. 4. di. 13. par. 4. in corp. ar.

335

Thom. 4. dist. 43. q. vnic. art. 3. q. 1. & seq.

Ar. pater in corp.

Thom. 1° dist. 1. q. 1. art. 4. 334

differt debet vsq; ad finē mundi, vt fiat oīum simul.

¶ 4 Præterea. Post finē mundi non erit aliquis adhuc cō-
rū numerus: sed post resurrectionē mortuorū adhuc cō-
putantur multi anni vsq; ad resurrectionē aliorū, vt
patet Apoc. 20. Dicitur. n. ibi. Vidi animas decollatorū
propter testimoniu Iesu & propter verbum Dei. Et in-
frā: Et vixerunt, & regnauerunt cum Christo mille an-
nis, & ceteri mortuorū non vixerunt donec consum-
marentur mille anni: ergo resurrectio omnīū non de-
bet differt vsq; ad finē mundi, vt sit oīum simul.

SED CONTRA est, quod dicitur Iob. 14. Homo
cū dormierit non resurget, donec atteratur cælum
non euigilabit, nec conserget de somno suo: & loqui-
tur de somno mortis: vsque ad finem mundi, quā-
do cælum atteretur, resurrectio hominū differtur.

¶ Præterea, Heb. 11. dī, Hi omnes, testimonio fidei
probatī, non acceperunt repositionē (id est plenam
animā & corporis beatitudinē) Deo melius aliquid
pro nobis providente, ne sine nobis consummaretur.
id est pscerent Gloss. * vt in cōmuni gaudio omnīū,
maius heret gaudium singulorū, sed nō erit ante resur-
rectiō, q̄ corporum glorificatio: quia reformabit corpus
humilitatis nostræ, configuratū corpori claritatis suæ.
Philip. 3. & resurrectionis filij erunt sicut angeli in cē-
lo: vt patet Matth. 22. ergo resurrectio differtur vsque
ad finem mundi, in quo omnes simul resurgent.

RESPONDEO dicendū, q̄ sicut Aug. dicit in 3. de
Trinit. * Diuina prouidentia statuit, vt corpora cassio-
ra & inferiora per subtiliora & potentiora quodā ordi-
ne regantur; & ideo tota materia corporū inferiorum
subiacet variationi am motū celestiu corporū: vnde ef-
fet cōtra ordinē quē diuina prouidentia statuit in reb;,
si materia inferiorū corporū ad statū incorruptionis p-
duceret manēte motu superiorū corporū. Et q̄ am po-
sitionē fidei resurrectio erit in vitā immortalē conformi-
ter Christo q̄ resurgens ex mortuis, iā nō moriē, vt dī
Rom. 6. ideo humanorū corporū resurrectio vsq; ad finē
mūdi differt, in quo morē celi q̄ fecer. Et pp hoc est
quidā Philosophi, q̄ posuerit motū celi nunquā cessā-
re, posuerunt reditu humanarū animarū ad corpora
mortalia qualia nūc habemus, siue ponerēt reditū ani-
mæ ad idē corpus in fine magni anni, vt Empedocles;
siue ad aliud, vt Pythagoras, qui posuit, quamlibet ani-
mam quodlibet corpus ingredi, vt dī in 1. de Anim*.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ quāuis caput magis
cōueniat cū mēbris cōuenientia proportiōis, qua exi-
gitur ad hoc, q̄ in mēbra fluat, q̄ mēbra ad inuicem: tū
caput habet causalitatē quāndā super mēbra, qua mem-
bra carent: & in hoc mēbra differunt a capite & conue-
niunt adinueniē. Vnde resurrectio Christi exemplar
quoddā nostræ resurrectionis est, ex cuius fide spes no-
bis de nostrā resurrectione surgit, non autem resur-
rectio alicuius membri Christi est causa resurrectionis
ceterorum membrorū: & ideo Christi resurrectio de-
buit præcedere resurrectionē aliorū, qui omnes simul
resurgere debuerunt in consummatione sæculorum.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ quāuis inter mē-
bra sint qdā alijs digniora & magis capiti cōformia, nō
tū ptingūt ad rationē capitis, vt sint cā aliorū: & iō ex
cōformitate maiori ad Christū nō debet eis, q̄ corū resur-
rectio pcedat resur-
rectiōe aliorū, quā si exēplār exem-
plū, sicut distū est de resurrectione Christi. Sed q̄ ali-
quibus sit hoc cōcessum, q̄ corū resurrectio nō sit vsq;
ad cōm resurrectionem dilata, est ex speciali gratia
priuilegio; non ex debito conformitatis ad Christum.

AD TERTIVM dicendū, q̄ de illa resurrectione
sanctorū cū Christo, vī dubitare Hier* in sermone de
Assumptione, Vtrū. s. p̄sperāo resurrectionis testimo-
nio, iterū mortui sint, vt sic iterū fuerit magis resuscita-
tio quādā, sicut fuit Lazari, q̄ iterū mortuus est, q̄ vera
resurrectio, qualis erit in fine mūdi: an ad immortalē
iā verē resurrexerint, vt temp in corpore victuri, in

cælū cū Christo ascendētes corporaliter, vt Glo. * dicit
Matth. 27. & hoc vī p̄babilis, q̄ ad hoc, q̄ verū testi-
moniu de vera resurrectione Christi proferret, cōgruū
fuit, vt verē resurgerent, sicut Hierony. alibi dicit. Nec
corū resurrectio p̄p̄ios accelerata est, sed p̄ resurre-
ctionē Christi iustificada, quod quidē testimoniu erat
ad fundandā fidē noui Testamenti. Vnde decentius fa-
ctū est p̄ patres veteris Testamētī, q̄ p̄ eos q̄ iam nouo
Testamento fundato decesserūt. Tū sciendū est, q̄ est
de resurrectione corū in Euāgeliō mēto fiat ante resur-
rectionē Christi: nō vt per textū patet, intelligendū est
per anticipatiōē esse dictū, quod frequenter historio-
graphis accidit. Nulli. n. vera resurrectio ante Chri-
stū resurrexerunt, eo q̄ ipse est primitia dormientiū:
vt dicitur 1. Cor. 14. Quamuis fuerint alij resuscitati
ante Christi resurrectionem, vt de Lazaro patet.

AD QVARTVM dicendū, q̄ occasione illorū ver-
borū: vt Augustinus narrat li. 20. de Ciuitate Dei: qui-
dā haeretici posuerunt primā resurrectionē futurā esse
mortuorū, vt cū Christo mille annis, quasi millenarij:
vnde vocati sunt Chiliastræ, quasi millenarij: & ideo
August. dicit, verba illa aliter esse intelligēda, scilicet
de resurrectione spirituali, p̄ quam homines a peccatis
dono gratiæ resurgunt. Secunda autē resurrectio est cor-
porū, Regnū autē Christi dī Ecclesia, in qua cum Chri-
sto nō solum martyres, sed etiā alij eledī regnant; vt a
parte totū intelligat: vel regnant cū Christo in gloria,
quātū ad oēs; & sit specialiter mēto de martyribus, q̄
ip̄i p̄cipue regnāt mortui. q̄ vsq; ad mortē, p̄ verita-
te certauerūt Millenarij autē annorum nō significat
aliquē certū numerū, sed designat totū tēpus quod nūc
agit, in quo nūc sancti cū Christo regnāt; q̄ numerus
millenarij designat vniuersitatē magis, q̄ cētenarij,
eo q̄ cētenarij est quadratū denarij, sed millenarij
est numerus solidus, ex duplici ductu denarij in seip-
sum surgens: quia decies decē, cētū sunt, & cētū decies,
mille sunt: & similiter in Psal. 104. dicitur, Verbi quod
maudauit in mille generationes, id est, in omnes.

ARTICVLVS II.

Vtrum tempus resurrectionis nostra sit occultum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur,
q̄ tempus illud nō sit occultū. Quia cuius prin-
cipiū est determinatū, & scitū, & finis potest
determinatē sciri, eo q̄ omnia mensurantur quadam
periodo, vt dicitur in 2. de Generatione: sed principiū
mundi determinatē scitur: ergo & finis ipsius potest
determinatē sciri: Tūc autē erit tempus resurrectio-
nis & iudicij: ergo tempus illud non est occultum.

¶ Præterea, Apocalyp. 12. dicitur, q̄ mulier (per quā
Ecclesia significatur) habet locum paratum a Deo, in
quo pascatur diebus mille ducentis sexaginta.
etiā 12. ponitur quidam determinatus numerus die-
rum, per quos anni significari videntur, secundum il-
lud Ezech. 4. Diem pro anno, diem, inquam, pro anno
dedi tibi. ergo ex sacra Scriptura potest sciri determi-
natē finis mundi & resurrectionis tempus.

¶ 3 Præterea, Status noui Testamētī p̄figurat* fuit
in veteri Testamēto: sed seimus determinatē tēpus, in
quo vetus Testamētū statū habuit: ergo & potest sciri
tēpus determinatē, in quo nouum Testamētū statum
habebit. Sed nouum Testamētum habebit statum in
fine mundi; vnde dī Matth. vltim. Ecce ego vobiscum
sum vsq; ad consummationem sæculi: ergo potest sciri
determinatē finis mundi & resurrectionis tempus.

SED CONTRA, illud quod est ignoratū ab ange-
lis, multo magis hominibus est occultū, q̄ ea ad quæ
homines naturalī ratione ptingere possunt, multo mē-
pidius & certius angelī naturalī cognitione cognoscūt.
Similiter etiā reuelationes hominibus nō sūt nisi me-
diātib* angelis, vt patet p̄ Diony*. 4. c. Celest. Hierar.
sed angelī nesciunt tēp* determinatē, vt patet Marc. 24.
De die

Glo. inter-
lin. ibid.

lib. 3. ca. 4.
tom 3.

Arist. li. 7.
textu 53.

non multū
remotē a
principio
incipit:

Cogitatio,
sermo 2.

Ioa. 11.

lib. 2. de Ci-
uit. c. 7. cir-
ca mediū,
tom 5.
seculo mūdi
citato.

336

Cap. 4. Ca-
lest. Hierar.
par. 4. mē-
dio.

De die illa & hora nemo scit, neque angeli celorum: ex quo tempus illud est hominibus occultum.

Præterea, Apostoli fuerunt magis secreta secretorum Dei, quam alij quæscunque, quia ut dicitur Rom. 8. Ipsi primicias spiritus habuerunt: Glossa, * tempore prius, & ceteris abundantius. Sed eis de hoc ipso quærentibus dictum est Act. 1. Nō est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate: ergo multo magis est alijs occultum.

RESPONDEO dicendum, quod sicut Aug. dicit in lib. 83. Quæstionum, ætas vltima generis humani, quæ incipit a Dñi Aduentui vsque ad finem seculi, quibus generationibus computetur, incertum est: sicut et senectus, quæ est vltima ætas hominis, non habet determinatum tempus secundum mensuram aliarum, cum quandoque sola tantum teneat tempus quantum reliquæ ætates omnes. Huius autem ratio est, quia determinat tempus naturalem rationis sciri non potest nisi vel per reuelationem, vel per naturalem rationem: tempus autem quod erit vsque ad resurrectionem, enumerari non potest naturali ratione, quia simul erit resurrectio & finis motus celi, yd dictum * est. Ex motu autem accipitur numerus otium, quod determinat tempus naturalem rationis futura prouidentur, ex motu autem celi non potest cognosci finis eius: quia cum sit circularis, ex hoc ipso habet, quod secundum naturam suam possit in perpetuum durare. Vnde naturali ratione tempus, quod erit vsque ad resurrectionem, numerari non potest. Similiter etiam per reuelationem haberi non potest, ideo, ut omnes sint solliciti & parati ad Christum occurrendum, & per hoc et Apostoli de hoc quærentibus respondit Christus Act. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate: in quo ut Aug. * dicit 18. de Ciuit. Dei. omnium de hac re calculantium digitus resoluitur & quiescere iubet. Quod enim Apostolis quærentibus noluit indicare, nec alijs reuelabit: vnde omnes illi qui tempus predictum numerare voluerunt, hactenus falsiloqui sunt inuenti. Quidam enim, vt Aug. * dicit ibidem, dixerunt, ab Ascensionibus Domini vsque ad vltimum eius Aduentum quadringentos annos posse compleri, alij quingentos, alij milles, quorum falsitas patet, & patebit similiter eorum, qui adhuc computare non cessant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod eorum quorum finis cognoscitur principio noto, oportet mensuram nobis esse cognitam: & ideo cognito principio alius rei, cuius duratio mensuratur motu celi, possumus cognoscere eius finem, eo quod motus celi est nobis notus: sed mensura durationis motus celi est sola diuina dispositio, quæ est nobis occulta: & ideo quantumcunque sciamus principium eius, finem scire non possumus.

AD SECVNDVM dicendum, quod per mille ducentos sexaginta dies, de quibus fit mentio Apoc. 12. significat quod tempus in quo Ecclesia durat, & non determinata suis aliquis numerus enormis: & hoc ideo, quia predictio Christi, super quam fundatur Ecclesia, durabit tribus annis cum dimidio, quod tempus ferè continet æqualem numerum dierum numero predicto. Et similiter erit numerus eorum, qui in Daniele ponitur, non est referendus ad numerum aliquem annorum, qui sunt vsque ad finem mundi vel vsque ad predicationem Antichristi, sed debet referri ad tempus quo predicabit Antichristus, & quo persecutio eius durabit.

AD TERTIVM dicendum, quod quamuis status noui Testamenti in generali sit præfiguratus per statum veteris Testamenti, non tamen oportet, quod singula respondeant singulis, præcipue cum in Christo omnes figurae veteris Testamenti fuerint completæ. Et ideo Aug. 18. de Ciuit. Dei, respondet quibusdam, qui volebant accipere numerum persecutionum, quas Ecclesia passa est & passura, secundum numerum plagarum Aegypti, * dicens: Ergo per illas res gestas in Aegypto, * istas persecutiones, phœtice significatas esse non arbitror, quamuis ab eis, qui hoc putant, exquisitè, & ingeniosè illa singula his sin-

gulis comparata videantur non prophetico spiritu, sed coniectura mētis humanæ, quæ aliquando ad aliquid verum puenit, aliquando fallitur & similiter videtur esse de dictis Abbatis Ioachim, qui per tales coniecturas de futuris aliqua vera prædixit, & in aliquibus deceptus fuit.

ARTICVLVS III.

Vtrum resurrectio futura sit in noctis tempore.

333

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod resurrectio non erit in noctis tempore. Quia resurrectio non erit donec atteratur celi: vt dicit Iob decimo quarto, Sed cessante motu celi, quod dicitur eius attritio non erit tempus, nec nox, nec dies: ergo resurrectio non erit in nocte. 2. Præterea, Finis vniuersi mundi rei dicitur esse predictio: sed tunc erit finis predictissimus tempus: vnde in Apoc. dicitur, quod tempus amplius non erit: ergo tunc debet esse tempus sui optima dispositio, & ita debet esse dies.

3. Præterea, Qualitas temporis debet ridere, si geruntur in tempore loca. 13. fit mentio de nocte, quoniam Iudas exiit a consorcio lucis: debet tunc erit perfecta manifestatio omnium, cum nunc latent, quia cum venerit Dominus, illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: vt dicitur 1. Cor. 4. ergo debet esse in die.

SED CONTRA, Resurrectio Christi est exemplar nostræ resurrectionis: sed resurrectio Christi fuit in nocte, vt Greg. * dicit in Hom. Paschali: ergo & nostra resurrectio nocturno tempore erit.

Præterea, Aduentus Domini comparatur aduentui Iuris in domum vt patet Luc. 12. Sed Iuris in tempore non dicitur in domum venire: ergo & Dominus in tempore nocturno veniet. Sed veniente ipso fiet resurrectio, vt dictum * est: ergo fiet resurrectio in tempore nocturno.

RESPONDEO dicendum, quod determinata hora temporis, quæ fiet resurrectio, sciri per certo non potest, vt in litera * dicitur: tñ satis probabiliter a quibusdam dicitur, quod resurrectio erit quasi in crepusculo, sole existente in Oriente, & luna in Occidente: quia in tali dispositione sol & luna creduntur esse creati, vt sic coram circuitio compleatur penitus per reditum ad idem punctum: vnde de Christo dicitur, quod tali hora resurrexit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quod resurrectio erit, non erit tempus, sed finis temporis: quia in eo dem instanti, in quo cessabit motus celi, erit resurrectio mortuorum, & erit situs iudicium secundum dispositionem, quæ se habent nunc in aliqua determinata hora, & secundum hoc dicitur resurrectio futura tali vel tali hora.

AD SECVNDVM dicendum, quod optima dispositio temporis dicitur esse in meridie per illuminationem Solis: sed tunc ciuitas Dei non egerit neque sole neque luna, quia claritas Dei illuminabit eam, vt dicitur Apoc. vlt. & ideo quantum ad hoc non refertur utrum in die vel in nocte resurrectio fiat.

AD TERTIVM dicendum, quod temporis illi conuenit manifestatio, quantum ad ea, quæ tunc geruntur, & occultatio, quantum ad determinationem ipsius temporis, & ideo vtrumque congrue fieri potest, vt scilicet sit resurrectio in die vel in nocte.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum resurrectio futura sit subito vel successiue.

338

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod resurrectio non fiet subito, sed successiue. Quia Ezech. 37. prædicta resurrectio mortuorum, ubi dicitur Accesserunt ossa ad ossa, & vidi, & ecce super ea nervi & carnes ascenderunt, & extera est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant: ergo reparatio corpori præcedet tempore coniunctione aiarum, & sic resurrectio non erit subita.

2. Præterea, Illud ad quod exiguntur plures actiones se consequentes, non potest subito fieri: sed ad resurrectionem exiguntur plures actiones se consequentes, scilicet collectio cinerum, reformatio corporis, & infusio animæ, ergo resurrectio non fiet subito.

33 Præterea

Q. praed. ar. 2. ¶ 3 Præterea, Omnis sonus tempore mensuratur: sed sonus tubæ erit causa resurrectionis, ut dictum est: * ergo resurrectio fiet in tempore & non subito.

Aristot. in 1. de sensu, et sensato, cap. 7. ¶ 4 Præterea, Nullus localis motus potest esse subito, ut dicitur in lib. de Sensu & sensato: sed ad resurrectionem exigitur aliquis motus localis in collectione cinerum: ergo non fiet subito.

li. 4. ortho. si. n. p. p. cul. a sine libri. **S E D C O N T R A** est, quod dicitur 1. Cor. 15. Omnes quidem resurgemus in momento, in ictu oculi: ergo resurrectio erit subito.

Q. praed. ar. 3. ¶ 5 Præterea, Virtus infinita subito operatur: sed sicut Dam. dicit Crede resurrectionem futuram diuina virtute: de qua constat, quod sit infinita: ergo resurrectio erit subito.

Q. praed. ar. 3. **R E S P O N D E O** dicendum, quod in resurrectione aliquid fiet ministerio angelorum: & aliquid virtute diuina immediate, ut dictum est: illud ergo quod fiet ministerio angelorum, non erit in instanti, si instanti dicatur indubitabile: tunc erit tamen in instanti, si instanti accipiat pro tpe imperceptibile, fiet subito, scilicet in termino temporis, quo angelorum opus complebitur: quia virtus superior inferiori ad perfectionem adducit.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. **A D P R I M V M** ergo dicendum, quod Ezechiel loquebatur populo rudem: unde sicut Moyses distinxit operam sex dierum per dies, ut rudis populus capere posset, quamuis omnia simul sint facta, secundum Aug. * ita Ezechiel diuerſa, quia in resurrectione futura sunt, expressit, quamuis, omnia simul sint futura in instanti.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. **A D S E C V N D V M** dicendum, quod quamuis illa operationes sint se inuicem consequentes natura, sunt tamen simul tempore, quia vel sunt simul in eodem in instanti, vel una est in instanti, ad quod alia terminatur.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. **A D T E R T I V M** dicendum, quod idem videtur esse dicendum de sono illo & de formis sacramentorum, scilicet quod in ultimo instanti sonus effectum suum habebit.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. **A D Q V A R T V M** dicendum, quod congregatio cinerum, quia sine motu locali esse non potest, fiet ministerio angelorum: & ideo erit in tempore, sed imperceptibili, propter facilitatem operandi, quia cōperit angelis.

Q V A E S T I O L X X I I I.

De termino à quo resurrectionis, in tres articulos diuisa.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. **D E I N D E** considerandum est de termino à quo resurrectionis.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. Circa quod quaeruntur tria.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. ¶ Primo, utrum mors sit terminus à quo resurrectionis in omnibus.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. ¶ Secundo, utrum cineres vel pulueres.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. ¶ Tertio, utrum illi pulues esse habeant naturalem inclinationem ad animam.

A R T I C V L V S P R I M V S.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. **Utrum mors erit terminus à quo resurrectionis in omnibus.**

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. **A D P R I M V M** sic procedit. Videtur, quod mors non erit terminus à quo resurrectionis in omnibus. Quia quidam non moriuntur, sed immortalitate superueniunt, dicitur enim in Symbolo, quod dñs veteris est iudicare vivos & mortuos: hoc autem non potest intelligi quantum ad tempus iudicii, quia tunc erant omnes vivi: ergo oportet, quod reseratur hæc distinctio ad tempus præcedens, & ita non omnes ante iudicii moriuntur.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. ¶ 2 Præterea, Naturale & commune desiderium non potest esse vacuum & inane, quia in aliquibus expleat: sed sicut Apostolum 2. Cor. 5. Hoc est commune desiderium: quod nolumus expoliari, sed superuenire: ergo aliqui erunt qui nunquam expoliabuntur corpore per mortem, sed superuenient gloria resurrectionis.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. ¶ 3 Præterea, Aug. * in Ench. dicit, quod quatuor ultimæ petitiones Dominicæ orationis ad præsentem vitam pertinent, quarum vna est, Dimitte nobis debita nostra: ergo Ecclesia petit in hac vita sibi omnia debita relaxari.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. Sed Ecclesiæ oratio non potest esse cassa, quin exaudiat, Ioan. 15. Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis: Ergo Ecclesia in aliquo huius vite tempore omnium debitorum remissionem consequetur. Sed vni de debitis, quo pro peccato primi parentis adstringimur, est, quod nascimur in originali peccato: ergo aliquando hoc Ecclesia Deus præstabit, quod homines sine originali peccato nascuntur: sed mors est peccati originalis peccati: ergo aliqui homines erunt in fine mundi, qui non morientur, & sic idem, quod prius.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. ¶ 4 Præterea, Via compendiosior est semper sapienti magis eligenda: sed compendiosior via est, quod homines qui inueniuntur viui, in impassibilitate resurrectionis transferantur, quam quod prius moriantur, & postea resurgant a morte in immortalitatem: ergo Deus, qui est summus sapiens, hanc viam eligit in his, qui viui inueniuntur, & sic idem quod prius.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. **S E D C O N T R A** 1. Cor. 15. Visificatur nisi prius moriatur, & loquitur sub similitudine seminis de resurrectione corporum: ergo corpora a morte resurgent.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. ¶ 2 Præterea, 1. Cor. 14. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur: sed in Christo omnes viuificabuntur: ergo in Adam omnes moriuntur, & sic resurrectio omnium erit a morte.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. **R E S P O N D E O** dicendum, quod super hæc quaestio varie loquuntur sancti, ut in litera * patet, in seuerior est hæc & communior opinio, quod omnes moriantur & a morte resurgent: & hoc propter tria. Primo, quia magis concordat & diuina iustitia, quia humanam naturam naturæ ab eo originem ducerent, in sequestratione mortalitatis peccati contraherent & per consequens, mortis debitorum essent. Secundo, quia magis concordat diuina Scriptura, quia omnia futura resurrectionem cecidit. Resurrectio autem proprie non est nisi eius quod cecidit.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. Resurrectio est, ut Dam. * dicit. Tertio, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus, quod illud quod corruptum & vitiatum est in suam naturam non reductur, nisi corruptione mediante: sicut acetum non fit vinum, nisi aceto corrupto, & in humoribus vitis transiente: unde cum natura humana in defectum necessitate moriendi deuenit, non erit reductus ad immortalitatem, nisi mediante morte.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. Conuenit etiam ordini naturæ, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus, quod illud quod corruptum & vitiatum est in suam naturam non reductur, nisi corruptione mediante: sicut acetum non fit vinum, nisi aceto corrupto, & in humoribus vitis transiente: unde cum natura humana in defectum necessitate moriendi deuenit, non erit reductus ad immortalitatem, nisi mediante morte.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. Conuenit etiam ordini naturæ, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus, quod illud quod corruptum & vitiatum est in suam naturam non reductur, nisi corruptione mediante: sicut acetum non fit vinum, nisi aceto corrupto, & in humoribus vitis transiente: unde cum natura humana in defectum necessitate moriendi deuenit, non erit reductus ad immortalitatem, nisi mediante morte.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. Conuenit etiam ordini naturæ, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus, quod illud quod corruptum & vitiatum est in suam naturam non reductur, nisi corruptione mediante: sicut acetum non fit vinum, nisi aceto corrupto, & in humoribus vitis transiente: unde cum natura humana in defectum necessitate moriendi deuenit, non erit reductus ad immortalitatem, nisi mediante morte.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. Conuenit etiam ordini naturæ, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus, quod illud quod corruptum & vitiatum est in suam naturam non reductur, nisi corruptione mediante: sicut acetum non fit vinum, nisi aceto corrupto, & in humoribus vitis transiente: unde cum natura humana in defectum necessitate moriendi deuenit, non erit reductus ad immortalitatem, nisi mediante morte.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. Conuenit etiam ordini naturæ, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus, quod illud quod corruptum & vitiatum est in suam naturam non reductur, nisi corruptione mediante: sicut acetum non fit vinum, nisi aceto corrupto, & in humoribus vitis transiente: unde cum natura humana in defectum necessitate moriendi deuenit, non erit reductus ad immortalitatem, nisi mediante morte.

lib. 4. sup. Gen. c. 3. 4. to. 3. & vi d. in 2. 8. d. 1. 2. p. 1. r. g. r. D. & C. & eod. lib. dist. 15. par. g. E. A. prol. t. t. n. i. s. Quasi. praed. ar. 3. Conuenit etiam ordini naturæ, quia magis concordat ordini naturæ, in quo inuenimus, quod illud quod corruptum & vitiatum est in suam naturam non reductur, nisi corruptione mediante: sicut acetum non fit vinum, nisi aceto corrupto, & in humoribus vitis transiente: unde cum natura humana in defectum necessitate moriendi deuenit, non erit reductus ad immortalitatem, nisi mediante morte.

nee potest dici, q non hac redemptione indigerent, qd praelitum fuit eis vt sine peccato cōciperent: quia vel illa grā facta est parentibus, vt in eis vitium natura sanarentur; quo manente, sine originali peccato generare non possent: vel ipsi natura, q sanata est. Oportet autē ponere quod quilibet psonaliter redemptione Christi indiget, non solū rōne naturae. Liberari autē à malo, vel à debito absoluti nō pōt, nisi qui debiti incurrit vel in malum defectus fuit: & ideo non possent oēs fructus Dominicae orationis in seipsis percipere, nisi omnes debitorum nascerentur & malo subiecti. Vnde dimissio debitorum, vel liberatio à malo non pōt intelligi quod aliqui sine debito vel immunis à malo nascatur, sed quia cū debito natus, postea p grām Christi liberat. Nec est sequi, si pōt sine errore poni, q aliqui nō moriantur, quāvis sine originali nascatur, licet mors sit poena peccati originalis: q Deus pōt ex misericordia relaxare alicui poenam, ad quā obligat ex culpa pterita, sicut adulteram sine poena dimittit Iōh. 8. Et similiter poterit à morte liberare eos qui reatum mortis contraxerunt, cum originali nascendo: & sic nō sequitur, si nō morientur, ergo nascunt sine originali peccato.

AD QVARTVM dicendum, quod nō semper via compendiosior est magis eligenda, sed solum quādo est magis vel aequaliter accommodata ad finem cōsequendum: & sic non est hic, vt ex dictis patet.

ARTICVLVS II.

Utrum omnium resurrectio erit a cineribus.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vt, quod nō omnium resurrectio erit a cineribus. Resurrectio n. Christi est exemplar nostrae resurrectionis: sed resurrectio eius non fuit a cineribus, quia caro eius nō vidit corruptionē, vt dicitur in Psal. 15. & Act. 2. ergo resurrectio omnium non erit ex cineribus.

¶ 2 Præterea, Corpus hominis non semper comburitur: sed in cineribus non potest aliquid resolui, nisi per combustionē: ergo non omnes a cineribus resurgent.

¶ 3 Præterea, Corpus hominis mortui non statim post mortē in cinerē redigitur: sed quidam statim post mortē resurgunt vt in littera * dicitur, scilicet illi q viuū inueniuntur: ergo non omnes resurgent a cineribus.

¶ 4 Præterea, Terminus a quo respondet termino ad quē: sed terminus ad quē resurrectionis non est idē in bonis & malis, 1. Cor. 15. Omnes quidē resurgemus, sed non omnes immutabimur: ergo nec est idē terminus a quo: & sic illi mali resurgent a cineribus, boni a cineribus non resurgent.

SED CONTRA est, quod dicit Haymo. * Omnes in originali peccato nati tenent hanc sula, Terra es, & in terra ibis: sed oēs, q in cōi resurrectione resurgūt, sicut nati in peccato originali, vel natiuitate ex vtero, vel salte natiuitate in vtero: ergo oēs a cineribus resurgēt.

¶ Præterea, Multa sunt in corpore humano quae non sunt de veritate humanae naturae, sed omnia illa auferuntur: ergo oportet omnia corpora in cinerem resolui. RESPONDEO dicendum, quod eisdem rōnibus, quibus s ostensum * est, omnes a morte resurgere, est et ostendendum, quod oēs resurgent a cineribus in cōi resurrectione, nisi aliquibus ex speciali privilegio grā, sit indultum contrarium, sicut & resurrectionis accelerationis. Scriptura autem sacra sicut resurrectionē prænūtiat, ita & corporū reformationē: Philip. 3. & ideo oportet quod sicut oēs moriuntur ad hoc, quod oēs vere resurgere possint: ita omnium corpora dissolutioni ad hoc, quod omniū corpora reformari possint: sicut etiā in poenam hominis mors à diuina iustitia est infligita, ita & corporis resolutio, vt patet Gen. 3. Terra es, & in terram ibis. Similiter ordo naturae exigit, vt non solū aīe & corporis coniunctio solutur, sed etiam elementorum commixtio: sicut etiā acetū nō pōt in vini qualitatem reduci, nisi prius facta resolutione in materiam

Supple. 3. par. S. Thomae.

praesentem: ipsa enim elementorum cōmixtio ex mo tu celi causatur & cōseruatur: quo cessante, omnia mixta in pura elementa resoluuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod resurrectio Christi est exemplar nostrae resurrectionis, quo ad terminum ad quem, non autem quo ad terminum a quo.

AD SECVNDVM dicendum, qd p cineres intelligitur omne reliquiae q remanet humano corpore resolutio, duplici rōne. Primò, qd cōis mos erat apud antiquos corpora mortuorum cōbuerere, & cineres reseruare. Vnde insoluitur modus loquendi, vt ea in qua corpora humanū resoluuntur, cineres dicantur. Secundo, pp causam resolutionis, quae est incendium fomitis, quo corpus humanū radicatus est insectum: unde ad purificationē huiusmodi infectionis, oportet vsq; ad prima compontia corporis humanū resoluendū: autē propter incendium resoluuntur, dicitur in cineres resoluti: & ideo ea, in qua corpus humanum resoluuntur, cineres dicantur.

AD TERTIVM dicendum, qd illo ignis, qui faciet mundi purgabit, poterit statim corpora eorum qui viuū inueniuntur vsq; ad cineres resoluere, sicut & alia mixta resoluuntur in materiam praesentem.

AD QVARTVM dicendum, qd mortis non accipit specie a termino a quo, sed a termino ad quē: & id resurrectio sanctorū, q erit gloriosa, oportet, q differat a resurrectione impiorū, q non erit gloriosa: penes terminū ad quē, non autē penes terminū a quo. Cō Al. Cōtinuatur. n. frequenter non esse eundē terminū ad quem, existente eodē termino a quo, sicut de nigredine potest aliquid moueri in albedinē, & in pallorem.

ARTICVLVS III.

Utrum pulueres illi, ex quibus humanū corpus reparabitur, aliquē habeat inclinationē naturāle ad aīam, q eis coniungitur.

AD TERTIVM sic pcedit. Vt, qd pulueres illi, ex quibus corpus humanū reparabitur, a liquam habeant inclinationē naturāle ad aīam, q eis coniungitur. Si n. nullā inclinationē habēt ad aīam, eodē modo se habēre: ad illā aīam, sicut alij pulueres: ergo nō esset dīa, vtrū ex illis vel ex alijs puluerib; resurgeret corpus aīae coniungendum: quod falsum est.

¶ 2 Præterea, Maior est dependentia corporis ad animam, q aīa ad corpus: sed anima separata a corpore, adhuc habet aliquam dependentiam ad corpus: vnde retardatur eius motus in Deum pp appetitū corporis, vt dicit Hier. ergo multo fortius corpus separatum ab aīa, adhuc habet naturāle inclinationē ad animam illā.

¶ 3 Præterea, Io. 20. dicitur, Oīa eius implebuntur vitijs adolescentiae eius, & cum eo in puluere dormiet: sed vitia non sunt nisi in aīa: ergo adhuc in illis puluerib; remanebit aliqua naturalis inclinatio ad animam.

SED CONTRA Corpus humanū potest resolui ad ipsa elementa, vel etiā in carnes aliorum animalium conuertitur: sed elementa sunt homogenea, & simili ter caro leonis vel alterius aīalis: cum ergo in alijs partibus elementorū vel aīalium non sit alia inclinatio naturalis ad illā aīam, nec in illis partibus, in quas conuersum est corpus humanū, erit aliqua inclinatio ad animā. Prima p auctoritatē Aug. patet in Enchir. Corpus humanum, in quancūq; aliorum corporū s. lib. c. 88. 1072. g In Enchir. c. 88. 1072. g

¶ Præterea, Quilibet inclinationi naturali, responderet aliquod agens naturale, alias natura deficeret in necessarijs: sed a nullo agente naturali, possunt p dīcti pulueres eidē aīa iterato coniungi: ergo in eis non est aliqua naturalis inclinatio ad praedictam coniunctionē.

RESPONDEO dicendum, qd circa hoc est triplex opinio. Quidam enim dicunt, quod corpus humanum nunquā resoluuntur vsq; ad elementa, & ita semper in

M m cineribus

In arg. Sed
contra.

cineribus manet aliqua vis addita elementis, q̄ facit natura le inclinatione ad eandem aiam. Sed hoc posito contrariatur auctoritati Aug. *Inducta*, & sensui, & rationi, quia oīa composita ex cōparis, p̄ possibile est in ea resoluī, ex quibus cōponuntur. Et ideo alij dicunt, q̄ ille partes elementorū, in quas humanū corpus resoluītur, retinet plus de luce, ex hoc q̄ fuerunt animę humane cōiunctę, & ex hoc habent quandā inclinationē ad aīas humanas. Sed hoc iterum frivoluū est: q̄ partes elementorū sunt eiusdem nature, & equaliter habent participationē lucis & obscuritatis. Et ideo aliter dicendum ē, q̄d in cineribus illis nulla est inclinatio naturalis ad resurrectionē, sed solum ex ordine diuine prouidentię, q̄ statuit illos cineres iterum animę coniungi, & ex hoc prouenit, quod ille partes elementorū iteratō coniunguntur, & non alia.

Vnde patet solutio ad P R I M V M.

AD S E C V N D V M dicēdū, q̄ aīa separata a corpore, manet in eadē natura, quā habebat, cū corpori esset vnita, q̄d a corpore nō cōtingit: & ideo nō ē simile.

AD T E R T I V M dicendum, quod verbum illud Iob non est intelligendū, quod vitia aīa maneat in pulueris mortuorum, sed fm ordinē diuine iustitię, quo sunt deputati cineres illi ad corporis reparationē, & quod pro peccatis cōmissis cruciabantur in aeternū.

QVAESTIO LXXIX.

De cōsequētibz Resurgētium, & primō de eorū identitate in tres articulos diuisa.

CONSEQUENTER agendū est de conditionibus resurgētium. Vbi prima cōsideratio erit de his, q̄ cōtinent ad bonos & malos pertinent. Secūda, de his q̄ tñ ad bonos pertinent. Tertia, de his, q̄ spectant tñ ad malos. Ad bonos autē & malos cōtinent tria pertinent, s̄p̄sorum idētitas, integritas, & qualitas. Et primō videndū est de resurgētium identitate. Secūdo, de eorū integritate. Tertiō, de ip̄sorum qualitate.

¶ Circa primum queruntur tria.

¶ Primo, vtrum idē numero corpus resurget.

¶ Secundo, vtrum idem numero homo.

¶ Tertiō, vtrū oporteat eodēdē pulueres ad easdē partes, in quibus ante fuerant, reuerti.

342

Tho. in 4.
q. 1.
ar. 1. q. 1. et
sequens.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrū anima idem corpus numero resumat in resurrectione.

AD P R I M V M sic proceditur. Vt, quod non idē numero corpus anima resumat in resurrectione. 1. Cor. 15. Non corpus quod futurū est, seminas, sed nudum granum: sed Apostolus ibi comparat mortē seminatio, & resurrectionē pullulationi: ergo non idē corpus, quod per mortem deponitur, in resurrectione resumitur.

¶ 2. Præterea, Cuilibet forme aptatur materia fm suā cōditionē, & similiter cuilibet agentī, instrumentum: sed corpus cōparat ad aīam, sicut materia ad formam, & sicut instrumentū ad agētē: cū ergo aīa in resurrectione nō sit eiusdem cōditionis, sicut modō est; q̄a vel transfertur totaliter in caelestē vitā, cui inhaerit viuēs in mundo, vel dēmittit in brutale, si brutaliter in hoc mundo vixit, videtur, quod non resumit idē corpus, sed vel caeleste, vel brutale.

¶ 3. Præterea, Corpus humanū vsq; ad elemēta post mortē resoluītur, vt dictū ē supra: sed illa pars elemētōrū, in quas corpus humanū resoluītur, nō cōiungit cū humano corpore, d̄ in ea resoluītur est, nisi in materia prima, quo nō q̄libet alia partes elemētōrū cū p̄dicto corpore cōiunguntur, si autē ex alijs partibz elemētōrū corpus formaret, nō diceret idēdē nūm. ro: ergo nec si ex illis partibz reparat corp⁹, erit numero idē.

¶ 4. Præterea, Impossibile est illud corpus esse idē numero, cuius partes essēntiales sunt alia numero: sed forma mixti q̄ est essēntialis pars corporis humani, si-

cut forma eius, non poterit eadē numero resumī: ergo corpus non erit idē numero. Probatio media, illud q̄d penitus cedit in nō ens, nō pōt idē numero resumī, q̄d patet ex hoc, q̄ nō pōt esse idē numero, cuius est esse diuersum: sed esse incorruptū, q̄d est actus entis, est diuersum, sicut & q̄libet alius act⁹ interrumpit: sed forma mixtionis cedit penitus in nō ens p̄ mortē cū sit forma corporalis, & similiter qualitates cōtrarię, ex quibz fit mixtio: ergo forma mixtionis nō redit eadē numero.

¶ S E C U N D A CONTRA, est, q̄d ad Iob 19. In carne mea videbo Deū Saluatorem meū: loquitur autē de visione post resurrectionē: q̄d patet ex hoc q̄d p̄cedit. In nouissimo die dē terra surrectur⁹: sū ergo idē numero corp⁹ resurget.

¶ Præterea, sicut Damasc. dicit in 4. li. resurrectionē est ei⁹, q̄d cecidit: sed hoc corpus q̄d nunc gerimus per mortē cecidit: ergo idē numero resurget.

¶ R E S P O N D E O dicendum q̄ circa hanc quæstionē & Philosophi errauerūt, & quidā haretici moderni errant. Quidā Philosophi p̄ponunt aīas a corpore separatas iteratō corporibus coniungi. Sed errabant in hoc, quantū ad duo. Primō quidem quantū ad modū coniunctionis, q̄a quidā ponebat corpori iterum coniungi naturaliter aīam separatam, p̄ viā gnationis. Secundo quantū ad corpus, cui coniungebat; q̄a ponebant, q̄ secunda coniunctio non erat ad idē corpus numero quod per mortē depositum est, sed ad aliud; quandoq; idē specie, quandoq; autē diuersum. Ad diuersum q̄d, q̄n aīa in corpore existens præter rationis ordinē vitā duxerat: vnde transibat post mortem de corpore hoīs in corpus alterius animalis cuius moribus viuendo se conformauerat; sicut in corpus canis, & sic de alijs. Sed in corpore eiusdē speciei, q̄n aīa bene in corpore viuens, post mortem aliqua felicitate persūta, post aliqua secula incipiebat ad corpus velledire, & sic iterum corpori cōiungebatur humano. Sed hæc opinio ex duabus falsis radicibus venit. Quarum prima est, quia dicebat, q̄ aīa non coniungit corpori essēntialiter, sicut forma materię: sed solū cōiungit taliter sicut motor mobili, aut sicut homo vestimentis: & ideo ponere poterant, q̄ aīa præexistebat antequā corpori generato infunderet in generationē naturalē, & iterū, q̄ diuersis corporibus vniretur. Secunda est, quia ponebant intellectū non differe a sensu nisi accidentaliter: vt si f. homo diceretur intellectū habere præ alijs aīalibus, quia in eo p̄ optimā corporis cōplexione vis sensitua amplius viget: vnde poterant ponere, q̄ aīa hoīs in corpus aīalis, bruti transiret, p̄cipue factā immutatione aīe humanæ ad effectū brutales. Sed illa dua p̄dicta radices destruitur a Philosopho in lib. de Aīa. q̄bus destruitur, pater falsitas p̄dictæ positionis. Et simili modo destruitur error opinione Philosophorum incidenter: Quidam autem ponebant aīas iteratō coniungi corporibus celestibus, vel et corporibus in modum venti subtilibus, vt Gregorius de quodā Episcopo Constantiopolitano narrat, exponents illud Iob 19. In carne mea videbo Deum, & extera. Et p̄ hoc p̄dicti errores hareticorū destrui possunt ex hoc, q̄ veritati resurrectionis p̄iudicant, quam sacra scriptura profitetur: non. n. resurrectionē dici pōt, nisi anima ad idem corpus redeat quia resurrectio est iterata resurrectio: eiusdem autem est surgere & cadere. Vnde resurrectio magis respicit corpus, quod post mortē cadit quam animam, quæ post mortem viuīt; non ita si non est idem corpus, quod anima resumit, non dicitur resurrectio, sed magis noui corporis assumptio.

¶ AD P R I M V M ego dicendū, q̄ similitudo non erit p̄ omnia, sed quantum ad aliquā. In seminatione n. granum, granum seminatū & natū nō est idē numero: nec eodē modo se habens cū primo seminatū fuerit abſque folliculis, cum quibus tamen corpus

li. 4. ca. 11.
circa pr. m.

Referat a
pud Arist.
1. 2. lib. 1. 8. q.
de Anima
tex. 77.

Vide Tho.
mā 3. 2. 8.
1. 2. lib. 1. 8. q.
2. ar. 1. 2. et
p̄cipuā 1.

De quo ē
supra, q.
71. ar. 1.
corp.

Alia: off.
1. 1. 2. 2. de
Anima
tex. 13. et
q̄ ad 114
Greg. 1. 1. 4.

Moral. 1. 6
en. 31.

corpus aut resurgens erit idem numero, sed alio modo se habens, quia fuit mortale, & surget in immortalitate.

AD SECUNDUM dicendum, quod differentia quae est inter animam resurgentem, & animam in hoc mundo viventem, non est secundum aliquid essentiale, sed secundum gloriam, & misericordiam, quae differentiam accidentalem faciunt, unde non oportet quod aliud corpus numero resurgat, sed alio modo se habens, ut respondeat proportionabiliter differentia corporum differentiae animarum.

AD TERTIUM dicendum, quod illud quod intelligitur in materia ante formam, remanet in materia post corruptionem, quia remoto posteriori, adhuc potest remanere prius, oportet autem, ut Commentator dicit in 1. phys. & in li. de substantia forbis in materia generabili & corruptibili, ante formam substantialem intelligere dimensiones non terminatas. secundum quae attendat diuisio materiae, ut diuersas formas in diuersis partibus recipere possit, unde & post separationem substantialis formae a materia, adhuc dimensiones illae manent eadem, & sic materia sub illis dimensionibus existens, quaeunque forma accipiat, habet maiorem identitatem ad illud, quod ex ea generatum fuerat, quia aliqua pars alia materiae sub quacunque forma existens, & sic eadem materia ad corpus humanum reparandum reducitur, quae prius materia eius fuit.

AD QUARTUM dicendum, quod sicut qualitas simplex non est forma substantialis elementis, sed accidentis, proprium est & dispositio, quod materia efficiat propria forma: ita forma mixtionis quod est qualitas resultans ex qualitatibus simplicibus ad medium venientibus, non est forma substantialis corporis mixti, sed est accidentis, proprium & dispositio, per quam materia fit necessaria ad formam. Corpus autem humanum praeter hanc formam mixtionis non habet aliquam formam substantialem, nisi animam rationalem, quia habet aliam formam substantialem praeter illam, illa daret ei esse substantialem, & sic per eam contineretur in genere substantiae, unde anima iam adueniret corpori constituto in genere substantiae, & sic corporatio autem ad corpus esset, sicut generatio formatum formatum articulationem ad suas partes, quantum ad hoc, quod constituantur in genere substantiae per suam materiam, unde constitutio animae ad corpus esset accidentalis, quod est error antiquorum philosophorum a philosopho reprobatus in li. de anima. Sequetur etiam quod corpus humanum & singulae partes eius non acquiescent reuerterentur priora, quod est contra philosophum in 2. de anima. Unde cum anima rationalis remaneat, nulla forma substantialis corporis humani cedit penitus in non ens: formarum autem accidentalium variatio, non facit diuersitatem in numero. Unde idem numero resurgit, cum materia eadem numero resumatur, ut in praecedenti solutione dictum est.

A R T I C V L V S . I I .

Utrum sit idem numero homo qui resurgit.

AD SECUNDUM sic procedit, videtur quod non sit idem numero homo qui resurgit. Sicut enim dicit philosophus in 2. de generatione. Quaecunque habet speciem corruptibilem motum, non reiterant eadem numero sed talis est substantia hominis secundum praesentem statum, ergo non potest mutationem mortis reiterari idem numero.

Præterea, ubi est alia & alia humanitas, non est idem numero, unde Socrates & Plato sunt duo homines, & non unus homo, quia alia est humanitas virtutis, sed alia est humanitas resurgentis ab ea, quae nunc habet. Ergo non est idem numero. Media probatio dupliciter. Primo, quia humanitas (quod est forma totius) non est forma & substantia, sicut anima, sed est forma tantum: huius autem formae cedit penitus in non ens, & sic non possunt iterari. Secundo, quia humanitas resultat ex coniunctione partium sed non potest eadem numero coniunctio resumitur, quod prius fuit, quia iteratio identitatis opponitur iterationi numeri, numerum importat identitatem unitatem, quod se non comparant. In resurrectione autem coniunctio iteratur, ergo non est eadem coniunctio, & sic non est eadem humanitas, nec idem homo.

Præterea, idem homo non est plura animalia: ergo

si non est idem animal, non est idem numero, sed ubi non est idem sensus non est idem animal, quia animal definitur per sensum primum secundum adum, ut patet in 2. de anima. Sensus autem cum non maneat in anima separata (ut quidam dicunt) non potest idem numero resumitur: ergo in resurrectione non erit homo resurgens idem animal numero & sic nec idem homo.

Præterea, materia statuta principalior est in statuta materia hominis in homine, quia artificialia tota sunt in genere substantiae ex parte materiae, sed naturalia, ex forma, ut patet per philosophum in 2. phys. & Commentator idem dicit in 2. de anima. Sed si statuta ex eodem genere reficiatur, non erit eadem numero, ergo multo minus si hoc ex eisdem pulueribus reficiatur, erit idem hoc numero.

SED CONTRA est quod dicit Iob 19. Quamvis fursum ego ipse, & non alius, & loquitur de visione post resurrectionem: ergo idem numero homo resurgit.

Præterea, Augustinus dicit 8. lib. de Trinitate. Quod resurgere nihil est aliud, quam reuiuiscere: nisi autem idem homo numero rediret ad vitam, qui mortuus est, non diceretur reuiuiscere, ergo non resurgeret, quod est contra fidem.

RESPONDEO dicendum, quod necessitas ponendi resurrectionem est ex hoc, ut homo finem ultimam, per quod factus est, consequatur, quod in hac vita fieri non potest, nec in vita animae separatæ, alius homo esset vanum constitutus, si ad finem, ad quem factus est, venire non posset. Et quia oportet, quod illud idem numero ad finem perveniat, quod per finem est factum, ne in vanum esset factum videatur, oportet, quod idem homo numero resurgat & hoc quidem fit, dum eadem anima numero eidem corpori numero coniungitur, alius non esset resurrectio, proprie, nisi idem homo repararetur, unde ponere, quod idem numero non fit qui resurgit, est hereticum, de rogans veritati Scripturae resurrectionem predicat.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod philosophus loquitur de reiteratione, quae fit per motum vel mutationem naturalem. Oportet enim, quod differentiam circulationis, quae est in generatione & corruptione, ad circulationem, quae est in motu caeli, quia caelum per motum localem redit idem numero ad principium motus, quia habet substantiam incorruptibilem motum: sed generabilia, & corruptibilia per generationem redeunt ad idem speciem, non ad idem numero, quia ex hoc homine generatur semen, ex quo sanguis, & sic deinceps quousque perveniat ad hominem, non eundem numero, sed speciem, similiter ex igne generatur aer, ex quo, aqua, ex aqua, terra, ex qua, ignis non idem numero, sed speciem. Unde patet, quod ratio, inducta, secundum philosophi intentionem non est ad propositum. Vel dicendum, quod aliorum generabilia & corruptibilia forma non est per se subsistens, ut post compositionem corruptionem remanere valeat: sicut est de animalia rationali, quae esse quod sibi in corpore acquiritur, etiam post separationem a corpore retinet, & in partem generationis illius esse, corpus per resurrectionem adducit, cum non sit aliud esse corporis, & aliud anima in corpore, alias esset coniunctio animae & corporis accidentaliter. Et sic interruptio nulla facta est in esse substantiali hominis, ut non possit idem numero redire hoc per interruptionem essendi, sicut accidit in alijs rebus corruptis quarum esse omnino interruptum forma non remanet, materia autem sub alio esse remanet, sed tunc nec est homo per generationem naturalem reiteratur idem numero, quia corpus generatur hominem non fit ex tota materia generantis, unde corpus diuersum est numero, & per consequens anima & totus homo.

AD SECUNDUM dicendum, quod de humanitate & de qualibet forma totius, est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod idem secundum rem est forma totius & forma partium: dicitur forma partis, secundum quod perficit materiam, totius autem, secundum quod ex ea, tota ratio speciei consequitur, & secundum hanc opinionem humanitas secundum rem non est aliud, quam anima rationalis

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum omnia membra humani corporis resurgant.

AD PRIMVM sic proceditur Videtur, qd nō oīa membra corporis humani resurgunt. Remo- to. n. sine, frustra repararetur id qd est ad finē: si nō aut cuiuslibet membri est eius actus: cum ergo nihil frustra fiat in operibus diuinis & quorundam mem- brum vlt post resurrectionem non competat homini, pēpue genitalium, quia tunc neque nubent neque nu- bentur. Ergo videtur, qd non omnia membra resurgunt.

¶ Præterea, intestina, quadam membra sunt: sed nō resurgunt, plena enim resurgere non possunt, quia im- munditias continent, nec vacua, quia nihil est vacuum in natura: ergo non omnia membra resurgunt.

¶ Præterea, Ad hoc corpus resurgit, vt præmetur de opere, quod anima per ipsum gessit: sed membra pro- pter furtum, amputationem furi, qui postea penitentiam agit & saluatur, non pōt in resu rectione remunerari, nec de bono, quia ad hoc cooperatum non est: nec de malo, quia pena membri in poenā hominis redunda- ret: ergo non omnia membra resurgunt cum homine.

S E D C O N T R A, Magis pertinent aduertatē humane nature alia membra, quam capilli & vngues: sed ista restituentur homini in resurrectione, vt in lite- ra dicitur: ergo multo fortius alia membra.

¶ Præterea, Dei perfecti sunt opes: ad resurrexio- nem diuino fiet, ergo homo reparabitur perfectus in omnibus membris.

R E S P O N D E O dicendū qd sicut dicitur in secū- do qd aīa, aīa se hēt ad corpus non solum in habitu- dine formæ & finis, sed et in habitudine causæ efficiētis. Est enim cōparatio aīa ad corpus, sicut cōparatio artis ad artificiatū, vt dicitur in 3. de Animalibus: quicquid autē explicite in artificiatū ostenditur, hoc totum implicite & originaliter in ipsa arte continetur: & similiter quicquid in parte corporis apparet, totum originaliter & quodā- modo implicite in aīa continetur. Sicut ergo artis opus non est pfectum si artificiatū aliquid deficiat eorum, quæ ars continet, ita nec homo posset esse pfectus, nisi totum qd in aīa implicite continetur, exterius in cor- pore, explicite nec et corpus animæ ad plēnū propor- tionem responderet: cum ergo oportet in resurrectione corpus hōis esse animæ totaliter correspondens, quia non resurgit, nisi secundum ordinem, quem habet ad animam rationalem oportet et hominem pfectum resurgere vt pote qui ad vltimam perfectionem cōsequen- dam reparatur, oportet ergo qd omnia membra, qd nunc sunt in corpore hominis, in resurrectione reparentur.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd membra pos- sunt dupliciter considerari in comparatione ad aīam, vel sūm habitudinem materiæ ad formam, vel sūm habi- tudinem instrumenti ad agentem: eadem est enim com- paratio totius corporis ad totam animam: & partium ad partes, vt dicitur 1. 2. de Aīa. Si ergo membra accipiātur sūm primam cōparationem, finis eorum non est opera- tio, sed magis perfectum esse speciei, quod et post resur- rectionem requireretur. Si aut accipiuntur sūm secundā cōparationem, sic finis eorum est operatio: nec tū sequi- tur, qd qñ deficit operatio, frustra sit instrumentū, quia instrumentum non solum feruit ad exequendā operatio- nem agentis: sed et ad ostendendam virtutem ipsius. Vnde oportet vt virtus potentiarum animæ in instru- mentis corporis demonstretur, & si nūquam in actū prodeat, vt ex hoc commendetur Dei sapientia.

A D S E C V N D V M dicendum, qd intestina resur- gent in corpore, sicut & alia membra & plena erunt non qd turbis superfluitatibus, sed nobilibus humorib⁹.

A D T E R T I V M dicendum, qd actus, quibus me- totus hōis: sicut & operatio artis non attribuitur scē- tis, sed artifici, vt Philo'sophus dicit. Quia ergo mem-

Supple. 3. par. S. Thomæ.

brum, qd ante penitentiam est mutilatum, non sit coope- ratum homini in statu illo, quo gloriam pōt meretur: tamen ipse homo meretur, vt totum præmetur, qui ex toto quod habet, Deo feruit.

ARTICVLVS II.

Utrum capilli & vngues in homine resurgant.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, qd capilli & vngues in homine nō resurgant, qd sicut capilli & vngues ex superfluitatibus cibi gñantur, ita & vrina, & sudor, & alii superfluitates vel feces, sed hæc non resurgunt cum corpore, ergo nec ca- pilli & vngues.

¶ Præterea, Inter alias superfluitates, quæ ex cibo generantur, maximè accedit ad naturā humanā veri- tatem semens, quod est superfluum, quo indiget, sed semen non resurgit in corpore hominis, ergo multo mi- nus capilli & vngues resurgunt.

¶ Præterea, Nihil est perfectum aīa rationali, quod non sit perfectum aīa sensibilis: sed capilli & vngues nō sunt pfecta aīa sensibilis, quia eis non sentimus, vt dī 1. tertio de anima: ergo cum non resurgit corpus huma- num nisi propter hoc, qd est imperfectum ad animā rō- nali: videtur, qd capilli & vngues non resurgunt.

S E D C O N T R A est, quod dicitur Luc. 21. Capil- lus de capite vestro non peribit.

¶ Præterea, Capilli & vngues sunt dati in ornamētum hominis: d corpora hominum, præcipue lectiorum, de- bent resurgere cum omni ornatu: ergo debent resurgere cum capillis.

R E S P O N D E O dicendū, qd aīa se habet ad cor- pus animatum, sicut ars ad artificiatū: & ad partē eius: sicut ars ad sua instrumenta: vnde & corpus animatum o- ganicum dī: ars autē vtitur instrumentis quibuldā ad operis intenti executionem, & hæc instrumenta sunt de prima intentione artis. Vtut et alijs instrumentis, ad conseruationē, nō principalitū instrumentorū, & hæc sunt de secunda intentione artis, sicut ars militaris vti gladio ad bellū, & vagina, ad gladij conseruationē. Ita & in partibus corporis animati quædā ordinant ad ope- rationes aīa exequēdas, sicut cor, h. par, manus, & pes, quædam aut ad conseruationem aliarum partū, sicut folia sunt ad cōpœturam fructuū: ita et capilli & vngues sunt in hōie ad cōmodam aliarū partū, vñ sunt de scda pfectione corporis humani, quāuis non de pri- mæ: & qd homo re. urget in omni pfectione suæ nature ppter hoc oportet, vt capilli & vngues resurgāt in ipso.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd illa pfecti- tates expelluntur a natura, quāsi ad nihilum viles: vnde non pertinent ad perfectionem humani corporis. Se- cus autem est de alijs superfluitatibus, quas natura sibi retinet ad generationem capillorum & vnguium, qui- bus indiget ad membrorum conseruationem.

A D S E C V N D V M dicendum, quod semine non in- digetur ad perfectionem indiuidui, sicut capillis & vn- guibus: sed solum ad perfectionem speciei.

A D T E R T I V M dicendum, qd capilli & vngues nu- triuntur & augent, & sic patet qd aliquam operationem participant, qd non possit esse, nisi essent partes aliquo- mo ab aīa pfectæ, & qd in hōie non est nisi vna aīa, qd aīa rationalis, & constat qd ab aīa rōnali pfecta sunt, quā- uis non vix ad hoc, qd operationem sensus participant: sicut nec ossa, de quibus constat, qd resurgunt & sunt de integritate indiuidui.

ARTICVLVS III.

Utrum humores in corpore resurgant.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qd hu- mores in corpore nō resurgant. Quia 1. Cor. 15. dī, Caro & sanguis regnū Dei possidere nō pñt: sed sanguis est principalior humor: ergo non resurgit in beatis q regnū Dei possidebunt, & multo minus alijs.

M m 3 qd 2 Præ-

q2 Præterea, Humores sunt ad restaurationem deperditis: sed post resurrectionem nulla deperditio fieri ergo corpus non resurget cum humoribus.

q3 Præterea, illud quod est in via generationis in corpore humano, nondum est ab anima rationali perfectum: sed humores adhuc sunt in via generationis, quia sunt in potentia caro & os: ergo nondum sunt perfecti anima rationali. Sed corpus humanum non habet ordinem ad resurrectionem, nisi secundum quod est anima rationali perfectum: ergo humores in eo non resurgent.

SED CONTRA, quod est de constitutione corporis humani, resurget in eo: sed humores sunt humores, ut patet per Aug. * qui dicit, quod corpus constat ex membris officialibus, officialia ex consimilibus, consimilia ex humoribus: ergo humores resurgent in corpore.

Præterea, Resurrectio nostra erit conformis resurrectioni Christi: sed in Christo resurrexit sanguis, alias nunc vinum non transubstantiaretur in sanguinem eius in sacramento altaris ergo & in nobis resurget sanguis, & eadem ratione alij humores.

RESPONDEO, dicendum, quod quicquid pertinet ad integritatem humanæ naturæ in resurgente, hoc totum resurget, ratione prædicta: unde oportet, quod illa humiditas corporis resurgat in homine, quæ ad integritatem humanæ naturæ pertinet. Est autem in homine triplex humiditas. Quædam humiditas est in recedendo a perfectione huius individui: vel quia in via est corruptionis & a natura abijcitur, sicut vrina, sudor, & sanies, & humores: vel quia a natura ordinatur ad conformationem speciei in alio individuo, siue per actum generatiue, sicut semen. siue per actum nutritiue, sicut lac, & nulla talium humiditas resurget, eo quod non est de perfectione individui resurgentis. Scd hæc humiditas est, quæ nondum puenit ad ultimam perfectionem, quæ natura operatur in individuo, sed est ad illam ordinata a natura, & hæc est duplex, quia quædam est, quæ habet aliquam formam determinatam, quæ continetur inter partes corporis, sicut sanguis & alij tres humores quos natura ordinauit ad membra, quæ ex eis generantur, sed tamen habent aliquas formas determinatas, sicut & alia partes corporis, & iō resurgent cum alijs partibus corporis. Quædam vero humiditas est in via transeundi de forma in formam, s. de forma humoris in formam membri, & talis humiditas non resurget, quia post resurrectionem partes corporis singula in suis formis stabilientur, ut vrina in alia non transeat, & iō non resurget illa humiditas, quæ est in ipsa actu transeundi de forma in formam. Hæc autem humiditas potest in duplici statu accipi, vel secundum quod est in principi pro transmutationis, & sic vocatur * resilla, s. humiditas, quæ est in foraminibus paruatum venarum vel secundum quod est in progressu transmutationis, & incipit iam dealbari, & sic vocatur cambium, in neutro autem statu resurget. Tertium autem genus humiditatis est, quod iam peruenit ad ultimam perfectionem, quam natura intendit in corpore individui, quæ iam est dealbata, & incorporata membris, & hæc vocatur glutem, & cum hæc sit de substantia membrorum, resurget sicut & membra.

AD PRIMVM, ergo dicendum, quod caro & sanguis in verbis illis Apostoli non accipiuntur pro substantia carnis & sanguinis, sed pro operibus carnis & sanguinis, quæ sunt opera peccati, vel opera aialis vite. Vel secundum quod dicit Augustinus * in epistola ad Consentium, Caro & sanguis accipiuntur ibi pro corruptione, quæ nunc dominatur in carne & sanguine. Unde & subditur in verbis Apostoli, Neque corruptio in corruptionem.

AD SECUNDVM, dicendum, quod sicut membra seruientia generationi erant post resurrectionem ad integritatem humanæ naturæ, non ad operationem quæ nunc exerceatur per membra illa: ita & humores erunt in corpore non ad restaurationem deperditis, sed ad integritatem humanæ naturæ reparandam, & ad virtutis naturalis orationem.

AD TERTIVM, dicendum, quod sicut elementa sunt in via generationis respectu corporum mixtorum, quia

sunt eorum materia, non autem ita quod semper sint in transeundi in corpore mixto: ita etiam se habent humores ad membra: & propter hoc sicut elementa in partibus vniuersi habent formas determinatas, ratione quarum sunt de perfectione vniuersi, sicut & corpora mixta: ita etiam humores sunt de perfectione corporis humani, sicut & alia partes, quamuis non perueniant ad tantam perfectionem sicut alia partes, nec elementa habent ita perfectas formas, sicut mixta. Sicut autem partes omnes vniuersi, à Deo perfectionem consequuntur non æqualiter, sed vnumquodque secundum suum modum: ita etiam humores alij quo modo perficiuntur ab anima rationali, non tamen eodem modo sicut partes perfectiores.

ARTICVLVS IIII.

Utrum totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ, resurget in ipso.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod non totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturæ, resurget in ipso. Quia cibus conuertitur in veritate humanæ naturæ: sed aliqui carnes bouis sumunt in cibis: si ergo resurget quicquid de veritate humanæ naturæ, resurget etiam caro bouis, quæ est conueniens.

Præterea, Costa Ada fuit de veritate humanæ naturæ in ipso, sicut & costa nostra in nobis: sed costa Ada non resurget in eo, sed in Eua, alias Eua non resurget, quæ de costa illa formata est: ergo non resurget in homine quicquid fuit in eo de veritate humanæ naturæ.

Præterea, Non potest esse quod idem in diuersis hominibus resurgat: sed potest esse quod aliquid fuit de veritate humanæ naturæ in diuersis hominibus, sicut si veli quis carnibus humanis vescatur, quæ in substantiam eius transseant: ergo non resurget in aliquo, quicquid fuit de veritate humanæ naturæ in ipso.

Si dicatur quod non quicquid est in carne comesta, est de veritate humanæ naturæ: & ita aliquid eorum potest resurgere in primo, & aliquid in secundo: Contra, De veritate humanæ naturæ maxime vult esse illud quod a parentibus trahitur: sed si aliquis non comedens nisi carnes humanas filium generet, oportet, quod illud quod filius pater suus comedit: quia semen est de superfluo alimentis, ut Philosophus * probat in libro de Animalibus: ergo illud quod est de veritate humanæ naturæ in puero isto, fuit etiam de veritate humanæ naturæ in alijs hominibus quorum carnes pater comedit.

Si dicatur, quod illud quod erat de veritate humanæ naturæ in carnibus hominum comestorum, non transit in semen: sed illud quod erat ibi de veritate humanæ naturæ non existens: Contra, Ponat quod aliquis ciber solus embryonis, in quibus nihil vult esse, quod non sit de veritate humanæ naturæ, quia totum quod est in eis, à parentibus trahitur: si ergo superfluitas cibi conuertitur in semen, oportet quod illud quod fuit de veritate humanæ naturæ in embryonibus, quæ etiam ad resurrectionem pertinent, postquam animam rationalem ceperunt, sit et de veritate humanæ naturæ in puero, quæ tali semine generat: & sic non possit idem resurgere in duobus, non poterit in quolibet resurgere quicquid fuit de veritate humanæ naturæ in ipso.

SED CONTRA, Quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, fuit perfectum anima rationali: sed ex hoc habet corpus humanum ordinem ad resurrectionem, quia fuit anima rationali perfectum: ergo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, resurget in vnoquoque.

Præterea, si à corpore hominis subtrahatur aliquid quod est de veritate humanæ naturæ in ipso, non erit corpus hominis perfectum: sed omnis imperfectio hominis tollitur in resurrectione, præcipue ab ecclesiis, quibus promissum est Luc. 21. quod capillus de capite eorum non peribit: ergo quicquid fuit de veritate humanæ naturæ, resurget in homine.

RESPONDEO, dicendum, quod vnumquodque secundum se habet ad veritatem, ita se habet ad esse, ut dicitur in 2.ª Metaph.

In li. de Spiritu
rit. & an
magis r. s.
ante med.
notum q.

An r. et 2.
huius qua.
corpo.

An r. 701

Epist. 140.
de humando
ad fin. 10. 2.

An r. 1. huius
qua. q. ad 1.

348

li. 1. de ge-
nerat. ani-
malium 1.
18. & 19.

Arif. li. 2.
m. 4.
cogni
tri.

2 * Mēta. quia res illa est vera, q̄ ita est vt vñ cogitari
fm actū, & pp hoc Aul. dicit q̄ veritas vniuscuiusque
rei est p̄p̄tias sui esse: qd̄ stabilitū est ei: & fm hoc ali
quid d̄ esse de veritate humanæ naturæ, q̄ p̄p̄tias p̄
tinet ad esse humanæ naturæ, & hoc est qd̄ participat
formā humanæ naturæ, sicut verū aurū d̄, quod habet
veram formam auri, ex qua est p̄p̄tū esse auri.

Vt ergo videat quid sit illud quod est de veritate hu
manæ naturæ, sciendū est, quod circa hoc est triplex
opinio. Quidā. n. p̄fuerit, quod nihil de nouo esse in
cipit de veritate humanæ naturæ: sed quicquid ad veri
tatem humanæ naturæ p̄tinet, totū fuit in ipsa institu
tione humanæ naturæ de veritate eius & hoc per seip
sum multiplicat, vt ex eo possit semē decidi a generatē
ex quo filius generet, i quo ē illa pars decisa multipli
cat, vt ad p̄fectā quantitatem perueniat p̄ augmentū, & sic
deinceps, & ita multiplicatū est totū genus humanū.
Vnde fm hanc opinionē, quicquid ex alimento gene
ratur, quamuis videatur speciei carnis aut sanguinis ha
bere, non tñ pertinet ad veritatē humanæ naturæ.

Alij autē dixerunt, quod aliquid de nouo addit ad ve
ritatē humanæ naturæ p̄tinet ad naturā naturæ ali
menti in corpus humanū cōsideratā veritate humanæ
naturæ in specie, ad cuius cōseruationē ordinat actus
gñatiuæ virtutis. Si autē veritas humanæ naturæ in indi
uiduo cōsideret, ad cuius cōseruationē & p̄fectionem
actus nutritiuæ virtutis ordinat, nō addit aliquid p̄ ali
mentū qd̄ sit primo de veritate humanæ naturæ huius
indiuīdū, sed solum secundariū. Ponit. n. q̄ veritas huma
næ naturæ primō & principaliter cōsistat in humido
radicali, ex quo est prima cōstitutiō humani generis:
qd̄ autē cōuertit de alimēto in verā carnē & sanguinē,
non est principaliter de veritate humanæ naturæ indiui
dū, sed secundariū; sed p̄tē esse principaliter de veritate
humanæ naturæ alterius indiuidū, quod ex semine il
lius gñat. Semen. n. ponunt esse sup̄fluum alimentū vel
cum admixtione alicuius, qd̄ est primō de veritate hu
manæ naturæ in gñatione, vt quidā dicunt; vel etiam
sine admixtione eius, vt dicunt alij: & sic quod est hu
midū nutritiū in vno sit aliquid radicale in alio.

Tertia opinio est, quod aliquid de nouo incipit esse
principaliter de veritate humanæ naturæ, & in isto in
diuiduo, quia non est distinctiō talis in corpore huma
no, vt aliqua pars materialis signata, de necessitate p̄
totā vitā remaneat, sed ad hoc indifferenter se habet
qualibet pars signata accepta, qd̄ manet semp̄ quantū
ad id qd̄ est speciei in ea, sed p̄tē fluere & resurgere quā
tum ad id qd̄ est materiā in ipsa, & sic humidum nu
trimentale nō distinguit a radicali ex parte principij;
vt dicatur radicale, qd̄ est ex semine gñatiū nutritiā
le verō qd̄ gñatur ex cibo, sed magis distinguit ex ter
mino vt radicale dicat qd̄ ad terminum gñationis pue
nit p̄ actū gñatiuæ vel ēt nutritiuæ virtutis, sed nutri
mentale qd̄ nondū puenit ad hūc terminū, sed ēt adhuc
in via nutriendi. Et hæc tres opiniones in 2. lib. sen
tentiā dist. 30. plenē positæ & inuestigatæ sūt: & iō nō
oportet hic repetere, nisi quantū ad p̄positū p̄tinet.

Sciendū est ergo q̄ fm has opiniones diuersimodē
ad hanc questionē oportet respondere. Prima. n. opi
nio p̄ viā multiplicationis quam ponit, p̄tē ponere p̄
fectionē humanæ naturæ, & quātū ad numerum indi
uiduorū, & quantū ad debitiā quantitatem vniuscuiusq̄
indiuīdū, abq̄ eo quod est ex alimēto generatū; qd̄
qd̄ non additur, nisi ad resistendū consumptioni, quē
posset induci p̄ actionē caloris naturalis: sicut argen
to apponitur plumbū, ne ex liquefactione consumatur.
Vñ cū i resurrexione oporteat naturā humanā in sua
p̄fectione reparari, nec calor naturalis tñ agat ad cō
sumptionē humidū naturalis, nulla necessitas erit q̄ re
surgat aliquid in hōie quod ex alimento sit generatum:
sed resurgat tñ illud qd̄ fuit de veritate humanæ natu
ræ indiuidū, & p̄ decisionē, & multiplicationē ad p̄

dictā p̄fectionē puenit in numero & quantitate.

Secūda autē opinio, q̄a ponit, q̄ eo qd̄ generator ex
nutrimento, indiget ad p̄fectionē quantitatis indiui
& ad multiplicationē, q̄ sit p̄ generationē, necesse ha
beret ponere aliquid, de hoc qd̄ cōuersum est in alimen
tū, resurgere; non tñ totū, sed solum quātū indiget ad
p̄fectionē reintegrationē humanæ naturæ in oibus suis
indiuīdū. Vnde ponit hæc opinio, q̄ totū illud quod
fuit in substantia seminis, resurgit in illo hōie, quicquid
illo semine generatus est, q̄a hoc ē principaliter de veri
tate humanæ naturæ in ipso, de eo autē qd̄ postea ad
uenit p̄ nutrimentū tñ resurgit in eo, quantū est nec
cessariū ad p̄fectionē quantitatis; & non totum, quia
hoc nō pertinet ad veritatē humanæ naturæ, nisi qua
tenus natura eo indiget ad p̄fectionē quantitatis: Sed
quia hoc humidū nutritiū fuit & resuit, hoc or
dine reparabit, q̄a illud qd̄ primo fuit de substantia cor
poris hōis, totum reparabitur, & de eo qd̄ secundū, &
tertiū & deinceps aduenit, quantū necessariū est ad
quantitatem reintegrandam: quod parer duplici rōne. Pri
mū quia illud qd̄ super hoc aduenit, inditū fuit, vt il
lud q̄ primo erat dep̄ditū, repararet, & ita non ita prin
cipaliter p̄tinet ad veritatē humanæ naturæ: sicut p̄
cedēs. Secundū, q̄a adiunctiō humidū extranei ad pri
mū humidū radicale, facit, q̄ totū p̄mixtū non ita per
fectē participet veritatē speciei, sicut primū partici
pat. Et ponit exēplū Philosophus * in primo de Gene
ratione, de aqua permixta vino q̄ semper virtutē vini
debilitat, ita quod in fine ipsum aquosum reddit: vnde
de sicut secūda aqua, quāvis afflatur, in speciem vi
ni, non tñ ita p̄fectē speciei vini participat, sicut prima,
q̄ in vinū affluebat: ita illud quod de alimento secun
dū in carnē cōuertit, non ita p̄fectē attingit ad speciem
carnis, sicut q̄ primū cōuertebat; & ideo non ita perti
net ad veritatē humanæ naturæ, nec ad resurrexioneē.
Sic ergo parer, q̄ hæc opinio ponit resurgere totū id, qd̄
est de veritate humanæ naturæ principaliter, non autē
totum qd̄ est de veritate humanæ naturæ secundariū.

Tertia autē opinio, quantū ad aliquid differt a secū
da, & quantū ad aliquid conuenit cū ea. Differt quidē
quantū ad hoc, q̄ ponit totū qd̄ est sub forma carnis &
ossis eadem rōne ad veritatē humanæ naturæ pertine
re, q̄a non distinguit aliqd̄ materiale signatū p̄manēs
in hōie toto tēpore vitæ eius, qd̄ per se p̄tinet ad ve
ritatē humanæ naturæ, & primū; & aliquid fluens
& resuens, qd̄ pertinet ad veritatē humanæ naturæ so
lū p̄ quantitatis p̄fectionē, nō propter primū esse spe
ciei, sicut secūda opinio dicebat: sed ponit oēs partes
q̄ non sūt p̄ter intentionem naturæ aggeneratā, perti
nere ad veritatē humanæ naturæ, quantū ad id qd̄
habent de specie, q̄a sic manēt; non autē quantū ad id
quod habet de materia, q̄a sic fluit & resuit indif
ferenter, vt ita ē intelligamus cōtingere in partibus
vnius hōis, sicut cōtingit in tota multitudine ciuita
tis, quia singuli subrahunt a multitudine p̄ mortem,
alijs in locū corū succedentibus. Vñ partes multitudi
nis fluunt, & resuit materialiter sed formaliter ma
nent: q̄a ad eadem officia & ordines subsistunt; alijs, q̄
qb̄ priores subtrahēbātur, vnde resub. vna numero re
manere d̄r. Et similiter ēt dū quibūdā partibus resuen
tibus alię reparant in eadē figura & in eodē situ, oēs
partes fluit & resuit fm materiā, sed manēt fm spe
ciem: manet nihilominus hō idem numero. Sed conue
nit tertia cū secūda opinione, q̄a ponit, q̄ partes secun
dario adueniētēs, non ita p̄fectē pertingūt ad verita
tē speciei, sicut q̄ primū adueniunt; & ideo idē quod
ponit resurgere in hōie secūda opinio, ponit tertia, sed
non penitus eadē rōne. Ponit. n. totū illud quod ex se
mine generatum est, resurgere, nō q̄a alia rōne perti
neat ad veritatē humanæ naturæ, q̄ hoc qd̄ postea ad
uenit, sed q̄a p̄fectius veritatē speciei participat: quē
ordinē ponebat secūda opinio in his, q̄ postea adueniūt

* li. 1. ten.
88.

* Al. gene
ratur.

ex alimentis in quo etiam hac opinio concordat cum alia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod res naturalis non est id quod est ex sua materia sed ex sua forma: unde quamuis illud materia quod quicquid fuit forma carnis bonina, resurgat in hominem sub forma carnis humane, non sequitur, quod resurgat caro bouis, sed caro hominis: alias non posset concludi, quod resurgeret limus de quo formatum est corpus Adae, tamen prima opinio concedit hanc rationem.

AD SECUNDVM dicendum, quod contra illa non sunt in Ada de perfectione individui, sed ordinata ad multiplicationem speciei, unde resurgit in Ada, sed in Eua: sicut et semen non resurgit in genere, sed in genito.

AD TERTIVM dicendum, quod secundum primam opinionem facile est ad hoc respondere: quia carnes comestae nunquam sunt de veritate humana natura in comestente: fuerit autem de veritate humane nature in eo, cuius carnes comeduntur, & ita resurgit in primo, & non in secundo, sed secundum secundam opinionem & tertiam, vnumquodque in illo resurgit, in quo magis accessit perfectionis participatio virtutis speciei: & si aequaliter in utroque accesserit, resurgit in illo, in quo primo habuit ordinem ad resurrectionem ex coniunctione ad animam rationalem illius hominis: & ideo si in carnibus comestis fuit aliqua superfluitas, que non pertineret ad veritatem humane nature in primo, resurgere poterit in secundo, alias illud quod pertinebat ad resurrectionem in primo, resurgit in eo, & non in secundo: sed in secundo loco eius sumetur vel aliquid de eo quod ex alijs cibis in carnem secundi conuersum est vel si nullo cibo vnumquodque passus fuisset, nisi carnibus humanis virtute aliunde suppleret, quantum idigeret ad perfectionem quantitatis, sicut et supplet in illis, ante perfectionem etate decedunt, nec per hoc aliquid prodecat idem titati in numero, sicut nec prodecat per hoc, quod partes secundum materiam fluunt & resurgunt.

AD QVARTVM dicendum, quod secundum primam opinionem facile est solvere, quia ponit quod semen non est ex superfluo alimenti, unde carnes comestae non transeunt in semen ex quo puer generetur. Sed secundum alias duas opiniones dicendum est, quod non est possibile, quod totum quod fuit in carnibus comestis in semen conuerteretur, quia post multam depurationem cibi peruenit ad decoctionem feminis, quod est superfluitas vltimi cibi: illud autem quod de carnibus comestis in semen conuertitur, pertinet magis ad veritatem humane nature in eo qui ex semine nascitur, quam in illo, ex cuius carnibus semen est generatum: & ideo secundum regulam prius datam, hoc quod in semen conuersum est, resurgit in eo, quod ex semine nascitur: residuum vero materie resurgit in illo, ex cuius carnibus comestis semen est generatum.

AD QVINTVM dicendum, quod embrya non pertinent ad resurrectionem ante animationem per animam rationalem, in quo statu iam multum aduenit supra substantiam feminis de substantia nutritiua, quia puer in utero matris nutritur & ideo si aliquis embryus vascetur, & ex superfluo illius cibi generetur aliquid, illud quod erit in substantia feminis, resurgit quod in eo quod ex femine generatur, nisi in illo continetur aliquid quod fuisset de substantia feminis in illis, ex quorum carnibus comestis semen generatur, est, quod hoc resurgit in primo & non in secundo residuum autem carnis comestae, quod non est conuersum in semen, constat, quod resurgit in primo, vtrique diuina potentia supplere quod deest. Prima autem opinio hac obicitur non arduatur, cum non ponat semen esse ex superfluo alimenti, sed alia multitudine rationis sunt contra eam, ut in secundo libro distinctionis trigesima patuit.

ARTICVLVS V.

Vtrum quicquid fuit materialiter in membris hominis, totum resurgit.

AD QVINTVM sic proceditur. Vbi, quod quicquid fuit materialiter in membris hominis, totum resurgit. Minus enim videtur pertinere ad resurrectionem capilli, quam alia membra: sed quicquid fuit in capillis, totum

resurgit, & si non in capillis, saltem in alijs partibus corporis, ut Augustinus dicit in littera: ergo multo fortius quicquid in alijs membris materialiter fuit, totum resurgit.

¶ 2. Praterea, Sicut partes carnis secundum speciem perficiuntur ab anima rationali, ita partes secundum materiam sed corpus humanum habet ordinem ad resurrectionem ex hoc, quod fuit anima rationali perfectum: ergo non solum partes secundum speciem, sed et omnes partes secundum materiam resurgunt.

¶ 3. Praterea, Ex parte illa accidit corpori totalitas ex qua parte accipit ei diuisio in partes: sed diuisio in partes accidit corpori secundum materiam, cuius dispositio est quantitas secundum quam diuiditur ergo, & totalitas corporis, ita est diuisio secundum partes materiae, si ergo non omnes partes materiae resurgant, nec totum corpus resurgit: quod est inconueniens.

¶ SED CONTRA, Partes secundum materiam non manent in corpore, sed fluunt & resurgunt, ut patet per illud quod dicitur in primo de Generatione: Si ergo omnes partes secundum materiam, quae non manent in corpore, sed fluunt & resurgunt, resurgit, vel erit corpus resurgens tantis similitudinem, vel erit immoderate quantitas.

¶ Praterea, Quicquid est de veritate humane nature in vno homine, totum potest esse pars materie rationalis hominis, quod eius carnis vultus: ergo omnes partes secundum materiam resurgunt in aliquo sequetur quod resurgit in vno id quod est de veritate humane nature in alio: quod est inconueniens.

¶ RESPONDEO dicendum, quod illud quod est in homine materialiter, non habet ordinem ad resurrectionem, nisi secundum quod pertinet ad veritatem humane nature, quia secundum hoc habet ordinem ad animam rationalem: illud autem totum quod est in homine materialiter, pertinet quidem ad veritatem humane nature, quantum ad id quod habet de specie, sed non totum considerata materiae totalitate: quia tota materia, quae fuit in homine a principio vitae, vsque ad finem, excederet quantitatem debitam speciei, ut tertia opinio dicit, quod probabilior inter ceteras mihi videtur. Et ideo totum quod est in homine, resurgit considerata totalitate speciei, quae attenditur secundum quantitatem, figuram, situm, & ordinem partium: non autem resurgit totum considerata totalitate materie. Secunda autem opinio & prima non videntur habere distinctionem, sed distinguunt inter partes, quarum vtraque habet speciem & materiam. Conueniunt autem habere duae opiniones in hoc, quod vtraque dicit, quod illud quod est ex femine generatum, totum resurgit, etiam totalitate materiae considerata: dist-

tingunt autem in hoc, quod de eo quod ex elemento generatur, nihil resurgere ponit prima opinio. Secunda vero aliquid ei resurgere ponit, & non totum, ut ex dictis patet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut quicquid est in alijs partibus corporis, resurgit considerata totalitate speciei, non autem considerata totalitate materie, ita est de capillis. In alijs autem partibus aduenit aliquid ex nutrimento: quod facit augmentum, & hoc computatur, ut alia pars considerata totalitate speciei: quia obtinet alium locum & situm in corpore, & subsistat alijs corporis dimensionibus. Aliquid autem aduenit quod non facit augmentum, sed dedit in restitutionem perdidit nutriendo, & non computatur ut alia pars totius considerata secundum speciem, cum non obtineat alium locum vel situm in corpore, quam pars quae defluxit, tenebat, quamuis possit alia pars computari considerata totalitate materie: & similiter est de capillis. Augustinus vero loquitur de incisionibus capillorum, qui erant partes facientes augmentum: & ideo oportet, quod resurgant, non tamen in quantitate capillorum, ne sit quantitas immoderata: sed in alijs partibus, ut necessarium indididit alia providentia. Vel loquitur in casu illo quod do alijs partibus deficit, tunc enim earum defectus poterit ex superfluitate capillorum reparari.

AD SECUNDVM dicendum, quod secundum tertiam opinionem eadem sunt partes secundum materiam & secundum materiam. Non enim illa distinctione videtur Philo sophus in primo de generatione, ad distinguendum diuersas

Al. etiam

Aristoteles li. 1. de G. terat. tex. 33. 36. & 37.

Postea aut. pract. corp.

Postea ibi.

In hoc est corp. & in corp. pract. artic.

In hoc est in arg.

Postea in corp. x. Aristoteles li. 1. de nat. 33. 36. & 37.

In praeced. solut. & ad 1. & corp.

Thom. in 2. d. 10. q. 2. art. 2.

349

Aug. lib. 3. de Ciu.

Dei c. 16. non procul a prin. 10. & in Enchir. capis.

88. 89. & 90. tom. 3.

† Magister Sent. lib. 4. d. 4. §. B.

diuersas partes, sed ad ostendendum quod eadē partes possunt considerari: & secundum speciem, quantum ad illud quod est forma & speciei in ipsis, & secundum materiam, quantum ad illud, quod subest forma & speciei, constat autem qd materia carnis non habet ordinē ad animam rationalem, nisi inquantū est sub tali forma & ideo ratione eius habet ordinem ad resurrectionē. prima & secunda opinio, quae ponunt alias esse partes quae sunt secundum speciem, & alias, quae sunt secundum materiam, dicunt, quod aīa rationalis quauis vtrāque partes perficit, non tamen perficit partes secundū speciem nisi mediantibus partibus secundum speciem, & ideo non habent aequaliter ordinem ad resurrectionem.

AD TERTIVM dicendum, qd in materia generalium, & corruptibilium dimensiones interminatae oportet intelligere ante receptionem formae substantialis, & ideo diuisio, quae fit secundum hōi dimensiones, proprie pertinet ad materiam, sed quantitas completa & terminata aduenit materiae post formam substantialem, & ideo diuisio, quae fit secundum dimensiones terminatas, respicit speciem praecipue quando ad rationē speciei pertinet determinatus situs partium, sicut est in corpore humano.

Q V A E S T I O LXXXI.

De qualitate resurgentium in quatuor articulos diuisa.

DE INDE considerandum est de qualitate resurgentium.

¶ Circa quod quaeruntur quatuor.

¶ Primo, utrum resurgent omnes in aetate iuuenili.

¶ Secundo, utrum in aequali statura.

¶ Tercio, utrum omnes in eodem sexu.

¶ Quarto, utrum in vita animalium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum omnes resurgent in eadem aetate.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd non omnes resurgent in eadē aetate, scilicet iuuenili. Quia deus resurgentibus praecipue beatis, nihil subtrahet, quod ad perfectionem hōis pertinet: sed aetas pertinet ad perfectionem hōis, cum senectus sit venerabilis aetas, ergo senes non resurgent in aetate iuuenili.

¶ Praeterea, Aetas computatur, secundum mensuram temporis praeteriti, sed impossibile est tempus, qd fuit praeteritum, non praeteriisse, ergo impossibile est eos, qd maioris aetatis fuerunt, ad aetatem iuuenilem reduci.

¶ Praeterea, illud quod magis fuit de veritate humanae naturae in vnoquoque, maxime resurgit in eo: sed quanto aliquid minus fuit in hōie, tanto videtur magis ad veritatem humanae naturae pertinuisse: quia in fine propter veritatem speciei debilitatam, comparatur vnoquoque corpus humanum, vt patet per philosophū in primo de generatione, ergo si omnes debent in eadem aetate resurgere, magis deest, qd resurgant in aetate puerili, quam iuuenili.

SED CONTRA est, quod dicitur Ephes. 4. donec occurramus omnes in virum, perfectum in mensuram aetatis plenitudinis Christi, sed Christus resurrexit in aetate iuuenili, quae circa 30 annos, incipit, vt Augustinus dicit, ergo & alij in aetate iuuenili resurgent.

¶ Praeterea, Homo in maxima perfectione naturae resurgit, sed natura humana perfectissimum statum habet in aetate iuuenili, ergo in illa aetate resurgent omnes.

RESPONDEO dicendum, qd hō resurgit absque omni defectu humanae naturae: quia sicut deus humanam naturam absque defectu instituit, ita sine defectu reparabit. Deficit autē humana natura dupliciter. Vno modo, quia nondum perfectionem vltimam est consecuta. Alio modo, quia iam ab vltima perfectione recessit. Et primo modo deficit in pueris, secundo modo deficit in senibus. Et ideo in vtriusque reducet humana natura per se

surrectionem ad statum vltimae perfectionis, qui est in iuuenili aetate, ad quam terminatur motus augmenti, a qua incipit motus decrementi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod aetas senectutis habet reuerentiam non propter conditionē corporis, quod in defectu est, sed propter sapientia aīa, qd ibi esse presumitur, ex temporis antiquitate. Vnde i electis manebit reuerentia senectutis, pp plenitudinē diuinā sapientia, quae in eis erit, sed non manebit senectutis defectus.

AD SECUNDVM dicendum, qd non loquimur de aetate quantum ad numerum annorum, sed quantum ad statū qd i corpore humano ex annis relinquitur. Vnde Adam di iur in aetate iuuenili formatus, propter talē corporis conditionem quam primo die formationis suae habuit: & ideo ratio non est ad propositum.

AD TERTIVM dicendum, qd virtus speciei dicitur esse perfectior in puero, quam in iuene quantum ad efficaciam agendi conuersionem alimentum aliquo modo. Sicut est perfectior in femine, quam i hōie completo, sed in iuuenibus est perfectior, quantum ad terminū complementi. Vnde illud quod maxime ad veritatem humanae naturae pertinet, ad illam perfectionem deducitur, quam habet in aetate iuuenili, non ad illam, quam habet in aetate puerili, in qua humores adhuc non perueniunt ad vltimam digestionem.

ARTICVLVS II.

Utrum omnes resurgent eiusdem statura.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, qd omnes resurgent eiusdem statura. Sicut n. hō mensuratur quantitate dimensionum, in oīa quantitate durationis, sed quantitas durationis, in oībus reducitur ad eadē naturam, puta oēs in eadem aetate resurgent, ergo & quantitas dimensionum in omnibus reducitur ad eadē mensuram. Vnde in eadem statura omnes resurgent.

¶ Praeterea, Philosophus in 2. de anima dicit, qd omniū natura constantium terminus est & ideo magnitudinis & augmentis, sed iste terminus non est nisi ex virtute formae, cui debet congruere quantitas, sicut & oīa alia accidentia, ergo cum oēs hōies habeant eandē formam specificam, in omnibus debet esse secundum materiam eadem quantitatis mensura, nisi sit error. Sed error naturae corrigetur in resurrectione, ergo omnes resurgent in eadem statura.

¶ Praeterea, Quantitas resurgentis non poterit esse proportionata virtuti naturali, quae primo corpus formauit, alias qui non poterunt ad maiorem quantitatem perducere virtute naturae, nunquam in maiori quantitate resurgent, quod falsum est. Ergo oportet, quod quantitas illa proportionetur virtuti reparanti, corpus humanum per resurrectionem, & materiae de qua reparatur. Sed virtus reparans oīa corpora, est eadē numero. Scilicet diuina virtus, cineres autem omnes ex quibus reparantur humana corpora, se habent aequaliter ad suscipiendā actionē pōitae virtutis. Ergo ad eandē quantitatem terminabitur resurrectio oīum hōium, & sic idē qd prius.

SED CONTRA, Quantitas naturalis consequitur naturam vniuersalem quod indiuidui: sed in resurrectione non variabitur natura indiuidui: ergo nec quantitas naturalis eius. Sed non est eadem quantitas naturalis oīum, ergo non omnes resurgent in eadem statura.

¶ Praeterea, Natura humana reparabitur per resurrectionem, ad gloriam vel ad penam, sed non erit eadem quantitas glorie vel penae in omnibus resurgentibus: ergo nec eadem quantitas natura.

RESPONDEO dicendum, quod i resurrectione non reparabitur humana natura solum quantum ad idē spē, sed et quantum ad idē numero, & ideo i resurrectione non solum attendendum est qd competat naturae spēi, sed qd competat naturae indiuidui. Natura autem spēi habet aliquam quantitatem, quam nec excedit

nec

ibidem po
sita.

350

2. in 4. di.
in 1. ar.
2. q. 1. &
figunt.

2. de praec.
in 1. corp.
1. ar. 1. li.
1. text. 88.

2. de 2. de
crist. dei
1. 1. 2. me
dicitur rade
in glo. Hay
minus sup
vult ad E.
Phil. 4. do
mecc occurr
ram. & in
glo. ad ibi.
6. de agri.
li. 4. sent.
di. 4. S.
A.

Arist. li. 1.
text. 41.

ne ab ea deficit absque errore, quæ tamen quantitas habet aliquos gradus latitudinis, & nõ est accipienda secundum mensuram determinatam. Vnumquodque autem indiuiduum in specie humana assequitur infra terminos illius latitudinis aliquem gradum quantitatis, quæ competit naturæ indiuidui, & ad hæc perducitur in termino augmenti: si nõ fuerit aliquis error in opere naturæ, per quæ sit aliquid additum vel subtractum prædictæ quantitati, cuius quidem mensura accipitur secundum proportionem caloris extendentis, & humiditatis extensibilis, quod non est eiusdem virtutis in omnibus: ideo non omnes resurgent in eadem quantitate, sed quilibet resurget in illa quantitate, in qua fuisset in termino augmenti, si natura nõ errasset vel defecisset, quod autem superest vel deficit in hõie, refectabit, vel supplebit diuina potentia.

Art. præ. ad 2.
AD PRIMVM ergo dicendum, quod iam patet ex dictis, quod non dicuntur omnes in eadem aetate resurgere, quasi omnibus competat eadẽ quantitas durationis, sed quia idem status perfectionis erit in omnibus, quod idem status saluari potest in magna & in parua quantitate.

In corp. ar.
AD SECVNDVM dicendum, quod quantitas huius indiuidui, non solum respondet formæ speciei, sed etiã naturæ indiuidui: ideo ratio non sequitur.

AD TERTIVM dicendum, quod quantitas resurgentis non proportionatur virtuti reparanti, quia illa non est de natura corporis, neque omnibus secundum illum statum, in quo sunt ante resurrectionem: sed natura, quæ primo indiuidui habebat: tunc si virtus formatiua, propter aliquem defectum nõ poterat producere ad debitam quantitatem quæ competit speciei, diuina virtus supplebit in resurrectione defectum, sicut patet in nanis, & eadẽ ratio est de illis, quæ immoderate magnitudinis fuerint ultra debitam naturam.

ARTICVLVS III.

Utrum omnes resurgent in sexu virili.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod omnes resurgent in sexu virili. Quia dicitur Eph. 4. quod omnes occurremus in ritum perfectum &c. Ergo nõ erit ibi nisi sexus virilis.

Glo. ord. su per illud 1. Cor. 15. c.
Præterea, in futuro omnis prælatio cessabit: ut dicitur glo. 1. Cor. 15. sed mulier orationi naturali subdita est viro, ergo mulieres non resurgent in sexu muliebri sed virili.

Cor. 15. c. enunciatio- rit omnem principatum.
Præterea, illud quod est occasionaliter & præter intentionem naturæ inducitur, nõ resurget, quia in resurrectione omnis error cessabit vel tolletur: sed sexus muliebris est præter intentionem naturæ inducitur, ex defectu virtutis formatiue in femine, quod non potest perdere materiam conceptam ad formam virilem, unde dicitur philosophus in 16. de Animalibus, quod femina est mas occasionatus, ergo sexus muliebris nõ resurget.

SED CONTRA est quod dicit Augustinus in 22. li. de ciuit. dei, Melius sapere videtur quod utrumque sexus resurrectionem esse non dubitant.

* li. 2. de generatione animalium, cap. 3. & sup. q. 12. ar. 1. ad 2. Tit. 22 de ciuit. Dei c. 17. non procul a princ. to. 5
Præterea, deus reparabit in resurrectione quod in homine fecit in prima conditione: sed ipse fecit mulierem de costa viri, ut patet Genesis 2. ergo ipse sexum femineum in resurrectione reparabit.

RESPONDEO dicendum, quod sicut consideratur natura indiuidui, debet diuersa quantitas diuersis hoibus, ita considerata natura indiuidui, debet diuersus sexus diuersis hoibus: & hæc est diuersitas competit perfectioni speciei, cuius diuersi gradus implent prædictam diuersitatem sexus, vel quantitas, & idem, sicut resurgent hoies in diuersis statibus, ita in diuersis sexibus: & quamuis sit diuersa sexuum decretum tamen consilio mutue visionis, quia abest libi do incitans ad turpes actus ex quibus confusio causatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cum dicitur, Omnes Christo occurremus in virum perfectum, nõ dicitur, per sexum virile, sed per virtutem animi, quæ erit in oibus, & viris & mulieribus.

AD SECVNDVM dicendum, quod mulier subditur viro propter imbecillitatem naturæ: & quantum ad

vigorem animi, & quantum ad robur corporis, sed post resurrectionem non erit differentia in his secundum diuersitatem sexuum, sed magis secundum diuersitatem meritum, & ideo ratio non procedit.

AD TERTIVM dicendum, quod quamuis femina generatio sit præter intentionem naturæ particularis, est tamen de intentione naturæ vniuersalis, quæ ad perfectionem humanæ speciei utrumque sexum requirit, nec ex sexu erit ibi aliquis defectus.

ARTICVLVS IIII.

Utrum omnes resurgent in vita animali.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod resurgent in vita animali, ut si, videntur actu nutritiuæ virtutis & generatiue. Quia resurrectio nõ frustra erit conformis resurrectioni Christi: sed Christus dicitur post resurrectionem comessisse, ut patet Matth. vlti. & Luc. vlti. ergo & homines post resurrectionem comedent: & eadem ratione generabunt.

Præterea, distinctio sexuum ad generationem ordinatur, & similiter instrumenta quæ descendunt virtuti nutritiue, ordinantur ad comestione, sed homo cum omnibus huiusmodi resurget, ergo utetur actibus virtutis generatiue & nutritiue.

Præterea, Totus homo beatificabitur, & secundum animam & secundum corpus, sed beatitudo sine felicitate secundum philosophum, in perfecta operatione consistit, ergo oportet, quod omnes potentia animæ & omnia membra sint in suis actibus in beatis post resurrectionem, & sic idem quod prius.

Præterea, in beatis post resurrectionem erit beata & perfecta incunctitas, sed talis incunctitas omnes delectationes includit, quia beatitudo est status otium bonorum aggregatione perfectus, & perfectum est, cui nihil deest, cum ergo in actu virtutis generatiue & nutritiue sit magna delectatio, videtur, quod tales actus ad vitam animalem pertinentes, in beatis erunt, & multo fortius in alijs, qui minus spiritualia corpora habebunt.

SED CONTRA est quod dicitur Matth. 22. in resurrectione neque nubent, neque nubentur.

Præterea, Generatio ordinatur ad subueniendum de seculi, quod per mortem accidit ad multiplicationem humani generis, & comestio, ad restaurationem perperit & augmentum quantitatis, sed si statu resurrectionis iam humanum genus habebit totam multitudinem indiuiduorum a deo præfinitam, quæ usque ad hoc generatio differetur, similiter etiam quilibet homo resurget in debita quantitate, nec erit ultra mors, aut aliqua deperditio fiet a partibus hominis: ergo frustra esset actus generatiue & nutritiue virtutis.

RESPONDEO dicendum, quod resurrectio nõ erit necessaria hoies, propter primam perfectionem ipsius, quæ consistit in integritate eorum, quæ ad naturam spectant, quia ad hoc homo peruenire potest in statu presentis vite per actionem carum naturalium, sed necessitas resurrectionis est ad consequendam ultimam perfectionem, quæ consistit in perueniente ad ultimum finem. Et ideo illæ operationes naturales quæ ordinantur ad primam perfectionem humanæ naturæ vel causandam, vel conservandam non erunt in resurrectione, & homines sunt actiones animales vite in hõie, & actiones mutue in elementis, & motus cæli, & ideo omnia hæc cessabunt in resurrectione. Et quia comedere & bibere, & dormire, & generare, ad animæ vitam pertinent cum sint ad primam perfectionem naturæ ordinata, ideo in resurrectione talia non erunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illa comestio qua Christus comedit, non fuit necessitatis, quasi cibis indigeret humana natura post resurrectionem, sed fuit potestatis, ut ostenderet se veram naturam resumpsisse quam prius habuerat in statu illo quod cum discipulis comederat & biberat, hæc autem offensio nõ erit necessaria in resurrectione communi, quia oibus norum erit, & ideo dicitur dispensatiue Christus mādūcasse, eo modo loquendi

li. 1. Ethic. c. 1. ad modum.

* q. 9. ar. 1. c. 1. ar. 1. q.

* Vide Th. quod libet a art. 1.

loquendi quo iurata dicunt, q. Dispensatio est communis iuris relaxatio; quia Christus intermisit hoc quod est communiter resurgenti, scilicet non uti cibis, propter causam praedictam. Et propter hoc ratio non sequitur.

AD SECUNDUM ddm, q. differentia sexuum & membrorum uarietas erit ad naturam humanam perfectione reintegranda, & in specie, & in individuo; unde non sequitur q. sint frustra, quia sunt animales operationes de sint.

AD TERTIUM ddm, q. praedictae operationes non sunt hominis in quantum est homo, vt etiam Philoſophus dicit; & ideo in eis non consistit beatitudo humani corporis: sed corpus humanum glorificabitur ex redundantia a ratione a qua est homo, in quantum erit ei subditum.

AD QUARTUM ddm, q. delectationes corporales, sicut dicit Philoſophus in 7. & 10. Ethic. sunt medicinales, q. adhibentur homini ad tollendum fastidium: vel etiam aggritudines; in quantum in eis homo inordinate delectatur, ac si essent verae delectationes. sicut homo habens insectum gustu, delectatur in quibusdam q. sanis non sunt delectabilia. Et ideo non oportet, q. tales delectationes sint de perfectione beatitudinis, vt Indaei & Sarraceni ponunt; & quidam haeretici posterunt, q. vocant Ciliarches; qui etiam secundum doctrinam Philoſophi non vident sanum habere affectum: sola. n. delectationes spirituales secundum ipsum sunt simpliciter delectationes & propter se querenda; & ideo ipsae solae ad beatitudinem requiruntur.

QVAESTIO LXXXII.

De conditionibus corporum beatorum resurgentium, in quatuor articulos diuisa.

DE INDE considerandum est de conditionibus beatorum resurgentium. Et primum de eorum corporum impassibilitate. Secundo, de subtilitate. Tercio, de agilitate. Quarto, de claritate.

Circa primum quaruntur quatuor.

¶ Primum, utrum Sancti resurgentes, resurgent quo ad corpora, impassibiles.

¶ Secundo, utrum aequalis impassibilitas omnibus inerat.

¶ Tercio, utrum illa impassibilitas sensum in actu a corporibus gloriosis excludat.

¶ Quarto, utrum sint in eis omnes sensus in actu.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum corpora sanctorum post resurrectionem erunt impassibilia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q. corpora sanctorum post resurrectionem non erunt impassibilia. Omne enim mortale est passibile: sed homo post resurrectionem erit animal rationale mortale; haec enim est definitio hominis, quae nunquam ab eo separabitur: ergo corpus erit passibile.

¶ 2. Præterea, Omne quod est in potentia ad formam alterius, passibile est ab illo, q. secundum hoc aliquid est passibile ab alio, vt dicitur in primo de generatione: sed corpora sanctorum post resurrectionem erunt in potentia ad aliam formam: ergo erunt passibilia. Probatio media. Quaecumque coëscit in materia, vñ eorum est in potentia ad formam alterius, materia enim, secundum quod est sub forma, non amittit potentiam ad aliam formam: sed corpora sanctorum post resurrectionem coëscabunt cum elementis in materia, q. ex eadem materia reparabuntur, ex qua nunc sunt: ergo erunt in potentia ad aliam formam: & sic erunt passibilia.

¶ 3. Præterea, Contraria nata sunt agere & pati adinuicem, vt in primo de generatione dicit Philoſophus: sed corpora sanctorum post resurrectionem erunt ex contrariis coëscita, sicut & nunc sunt: ergo erunt passibilia.

¶ 4. Præterea, In corpore humano resurgit sanguis & alij humores, vt supra dictum est: sed ex pugna humorum adinuicem generantur aggritudines & huiusmodi passionem in corpore: ergo erunt corpora sanctorum post resurrectionem passibilia.

¶ 5. Præterea, Magis repugnat perfectioni, defectus in actu, q. defectus in potentia: sed passibilitas importat so-

lum defectum in potentia: cum ergo in corporibus beatorum sint futuri aliqui defectus tactu, sicut cicatrices vulnerum in martyribus, vt in Christo fuerunt: vt q. nihil deperibit perfectioni eorum si ponantur hec corpora passibilia.

SED CONTRA, Omne passibile est corruptibile, quia passio magis facit abijci a substantia: sed corpora sanctorum post resurrectionem erunt incorruptibilia, vt dicitur prima ad Cor. 15. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: ergo erunt impassibilia.

¶ Præterea, Fortius non patitur a debilitate: sed nullum corpus erit fortius corporibus sanctorum, de quibus dicitur prima ad Cor. 15. Seminatur in infirmitate, surget in virtute: ergo erunt impassibilia.

RESPONDEO ddm, q. passio dupliciter dicitur. Vno modo, cōter; & sic omnis receptio, passio dicitur, sine illud quod recipit fit cōuenienti recipienti & perfectum ipsum, sive contrarium & corruptiui: & ab huiusmodi passionis remotione corpora gloriosa impassibilia non dicuntur, cum nihil quod est perfectio, ab eis sit auferendum. Alio modo passio dicitur proprie, quā fit definit Dam. in 2. li. Passio est motus prater naturam: unde immoderatus motus cordis, passio eius dicitur, sed moderatus dicitur operatio. Cuius ratio est, q. omne patitur, trahit ad terminos agens, q. agens assimilatur sibi patiens. & ideo patiens in quantum ad huiusmodi, trahitur extra terminos proprios, in quibus erat: sic ergo, proprie accipiendo passionem, non erit in corporibus sanctorum resurgentiū potentialitas ad passionem; & ideo impassibilia dicentur. Huius autem impassibilitatis ratio a diuersis diuersimode assignatur. Quidam. eā attribunt conditioni elementorum, quae aliter tunc se habebunt in corpore, q. modo se habent. Dicunt enim, q. elementa remanebunt ibi secundum substantiam, sed qualitates actiuae & passivae ab elementis auferentur. Sed hoc non vñ verum, q. qualitates actiuae & passivae sunt de perfectione elementorum: unde si sine eis repararetur elementa in corpore resurgenti, essent minoris perfectionis q. modo sint. Et præterea cum qualitates illae sint propria accidentia elementorum ex forma & materia ipsorum causata, & vñ valde absurdum, q. causa maneat & effectus tollatur. Et ideo alij dicunt, q. manebunt qualitates, sed non habebunt proprias actiones, diuina virtute id faciente ad conseruationem humani corporis. Sed hoc etiam non vñ posse stare, q. ad mixtionem requiritur actio & passio actiuarum & passivarum qualitatum: & secundum prædominium vnius vel alterius mixta, efficiuntur diuersae complexionis: quod oportet ponere in corpore resurgenti, quia erunt ibi carnes & ossa, & huiusmodi partes; quibus omnibus non competit vna complexio. Et præterea secundum hoc impassibilitas non posset poni dos in eis, quia non poneret aliquā dispositionem in substantia impassibili: sed solum prohibitionem passionis ab exteriori, scilicet diuinā virtutē, q. tunc posset id facere de corpore hominis statu huius vite.

¶ Et ideo alij dicunt, q. in ipso corpore erit aliquid prohibens passionem corporum gloriosorum, scilicet natura quinti corporis, quā ponunt venire in compositionem humani corporis ad conciliandum elementa in harmonia quandā per quā possint esse debita materia animae rationalis: sed tunc in statu huius vite propter dominium elementarum naturae, corpus humanum patitur ad similitudinem aliorum elementorum: sed in resurrectione dominabitur natura quinti corporis, & ideo corpus humanum seddetur impassibile ad similitudinem corporis celestis. Sed hoc non potest stare, quia corpus quintum non venit materialiter ad compositionem corporis humani, vt in 2. li. ostensum est. Et præterea impossibile est dicere, q. aliqua virtus naturalis, qualis est virtus corporis celestis, transferat corpus humanum ad proprietatem gloriae, qualis est impassibilitas corporis gloriosi, cum immutatione corporis humani a peccato: attribuat virtuti Christi: quia qualis celestis, tales & celestis, 1. Cor. 15. & Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostrae, &c.

* q. 74. art. 5. corp.

li. 2. ca. 22. non procedit a prime.

Th. in 2. Sent. di. 1. q. 1. art. 1.

¶ Præterea,

¶ Præterea, Non potest natura epl. Ais ita dominari in corpore humano, qn natura elementaris remaneat, cui ex essentialibus suis principijs passibilitas inest. Et ideo aliter ddm est, q ois passio sit p victoriâ agētis si per patiens. aliâs nō traheret ipsum ad terminos suos: impossibile est autē, q aliquid dominet sup patiens, nisi inquantū debilitatur dominium formæ propriæ supra materiâ parietis, loquēdo de passione, q est cōtra naturâ, de qua nūc loquimur. nō. n. materia subijcti vni cōtrariōni, sine hoc q tollat dominū alterius sup ipsam, vt salte diminuat. Corpus autē humanū & quicquid in eo est, erit perfectē subiectū animæ rationali, sicut anima pfecte erit subiecta Deo: & ideo in corpore glorioso nō poterit esse aliqua mutatio cōtra dispositionē illā, qua pñcit ab aīa: & ita corpora illa erūt impassibilia.

In lib. 2.
(ut Deus
homo c. 1. r.
parum a
principio.

AD PRIMVM ergo ddm, q fm Anselmum*, morale ponit in definitione hominis à Philosophis, q nō crediderunt hominē totum aliquando posse esse immortalē; quia non videntur homines nisi secundū humanitatis statum. Vel potest dici, q secundū Philosophum in octavo Metaph. quia differētiæ essentialis sunt nobis incognitæ. vtimur quandoq; differētijs accidentibus, ad significandū differētijs essentialibus, quæ sunt accidentalium causæ vnde mortales in definitione hominis nō ponit, quasi ipsa mortalitas ad essentiā nominis pteat, sed q illud quod est causa passibilitatis & mortalitatis secundū præsentē statū, scilicet cōpositio ex cōtrarijs, est de essentiā hominis: sed tūc nō erit causa eius, propter victoriā animæ super corpus.

AD SECVNDVM dicendū, q duplex est potētia, ligata & libera, & hoc nō solum est verū de potētia actiua, sed etiā de passiva. Forma, n. ligat potētiā materię, determinando ipsam ad vnū; & hoc secundū q dominat super eam: & q in rebus cōcorporeis nō perfectē dominatur forma supra materiā, non pfecte potest ligare ipsam, quin recipiat interdum p aliquam passionē, dispositionē cōtrariam formæ. Sed in sanctis post resurrectionē, omnino anima dominabitur supra corpus: nec illud dominū aliquo modo poterit auferri, q ipsa erit immutabiliter Deo subiecta; quod non fuit in statu innocentie: & ideo in corporibus illis manet eadē potētia ad formā aliā, quæ nunc inest, quantū ad substantiā potētiā: sed erit ligata p victoriā animæ supra corp⁹, vt nūquā i actū passionis exire possit.

AD TERTIVM dicendū, q qualitates elementares sunt instrumēta animæ, vt patet in secundo de anima, q calor ignis in corpore animalis regulat in actū nutriendi per virtutē animæ. Quando autē agens principale est perfectū, & non est aliquis defectus in instrumēto; nulla actio procedit ab instrumēto, nisi secundū dispositionē principalis agentis: & ideo in corporibus sanctōrum post resurrectionē nulla actio vel passio poterit provenire à qualitatibus elementaribus, q sit cōtra dispositionē animæ, quæ intendit cōseruare corpus.

† Est epist.
146. inter
principia &
med. 10. 2.

AD QVARTVM dicendū, q fm Augustinum † in epistola ad Consentium, valet diuina potētia de ista visibili atq; tractabili natura corpori, quibusdā manentibus auferre, quæ voluerit qualitates. Vnde sicut ab igne fornacis Chaldaeorū abstulit virtutē comburendi, quantū ad aliquid q corpora pierorum illæsa seruata sunt, sed mansit quantū ad aliquid, quia ignis ille ligna cōburebat: ita auferat ab humorib⁹ passibilitatē & dimittit naturā. Modus autē m quo hoc fiet dictus est.*

In corp. hu
ius artic.

AD QVINTVM dicendū, q cicatrices vulnerū nō erunt in sanctis, nec in Christo fuerunt, inquantū important aliquē defectum, sed inquantū sunt signa constantissimæ virtutis, quæ passi sunt pro iustitia & fide, vt ex hoc & ipsis, & alijs quodam crederet: vnde dicit Augustinus. 22. de Ciui. Dei. Nescio quomodo si afficerim amore martyrum beatorū, vt velimus i illo regno in eorū corporibus videre vulnera cicatrices, qd Christi nō mine ptulerunt, & fortasse videbimus: non. n. de formi-

tas in eis, sed dignitas est qdā, quānis in corpore sancto nō corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebunt: nec tū si aliqua martyribus amputata & ablata sunt mēbra, si ne ipsis mēbris erant in resurrectione mortuorū, quibus dictum est, Capillus de capite vestro non peribit. Lucas 11.

ARTICVLVS II.

Verum impassibilis in omnibus erit equalis.

355

AD SECVNDVM sic pcedit. Vt q impassibilitas i oib⁹ erit equalis. Quia prima ad Cor. 15. dicit Glo. q equaliter oēs habēt q pati nō possunt: sed ex hoc, q pati nō possunt, habēt dotē impassibilitatis, ergo impassibilitas est equalis in omnibus.

¶ 2 Præterea. Negationes nō recipiunt magis & minus: sed impassibilitas est quādā negatio vel priuatio passibilitatis: ergo nō pot. esse maior in vno, q in alio.

¶ 3 Præterea, Magis albi dī est nigro impermixtius: sed nulli corporū sanctōrum admiscebitur aliquid de passibilitate: ergo oīa erunt equaliter impassibilia.

SED CONTRA, Merito debet triderē premiū proportionaliter: sed sanctōrum quidā fuerunt aliis maiorē merito: ergo eūm impassibilitas sit quodā premiū, videtur, quod in quibusdā sit maior, quam in aliis.

¶ Præterea, Impassibilitas diuiditur contra dorem claritatis: sed illa non erit equalis in omnibus, vt patet 1. Cor. 15. ergo nec impassibilitas.

RESPONDEO ddm, q impassibilitas pot. dupliciter cōsiderari: vel fm se, vel fm causam suā. Si fm se cōsideret, quā solā negationē vel priuationē importat, nō suscipit magis & minus: sed erit equalis in oībus beatis. Si autē cōsideretur fm suam causam, sic erit in vno maior, q in alio. Causa autē eius est dominū animæ super corpus, q quidem dominium caulatur ex hoc, q ipsa anima fuit Deo immobilitē: vnde in illo q perfectius fruitur, est maior impassibilitatis causa.

AD PRIMVM ergo ddm, q glof. illa loquitur de impassibilitate fm se, & non secundum causam suam.

AD SECVNDVM dicendū, q quamuis negationes & priuationes secundum se non intendunt nec remittantur, tamen intenduntur & remittuntur ex causis suis: sicut dicitur esse locus magis tenebrosus, qui habet plura & maiora obstacula lucis.

AD TERTIVM dicendū, q ali. nō solum intenduntur per recessum a contrario, sed etiam per accessum ad terminum, sicut lux intenditur. Et præterea etiam impassibilitas est maior in vno, quam in alio; quamuis in nullo aliquid passibilitatis remaneat.

356

ARTICVLVS III.

Verū impassibilis sē sū i actū a corporib⁹ gloriosis excludat.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q impassibilitas sensum in actū a corporibus gloriosis excludat. Quia sicut dicit Philosophus † in secundo de Anima, sentire est quoddā pati: corpora autē gloriosa erunt impassibilia: ergo nō sentiet in actū.

¶ 2 Præterea, Immutatio naturalis præcedit immutationē animālē, sicut esse naturæ præcedit esse intentionale: sed corpora gloriosa ratione impassibilitatis non immutabuntur immutatione naturali: ergo nec immutatione animālī, quæ requiritur ad sentiendū.

¶ 3 Præterea, Quandoq; sit sensus in actū, cū noua receptione sit nouum iudicium: sed ibi non erit nouum iudicium, quia non erunt ibi cogitationes volubiles: ergo non fiet ibi sensus in actū.

¶ 4 Præterea, Quādo aīa est in actū intēso vnus potentie, remittit actus alterius potētiæ: sed aīa summē erit intēta ad aīū virtutis intellectiue, quæ Deū cōtemplabit: ergo nō erit aliquid mō i actū virtutis sentitiue.

SED CONTRA est, quod dicitur Apoc. 1. Videbit eum omnis oculus: ergo erit ibi sensus in actū.

¶ Præterea, Secundū Philosophū*, in primo de Aīa, animatū ab inanimato distinguitur sensu & motu; Arist. lib. 1. text. 11.

† lib. 22. de
Cinit. Dei
cap. 20. in
prim. 20. 5.

sed ibi erit motus in actu, quia tanquam scintilla in arundinero discurrent: Sapien. 3. ergo & sensus in actu.

RESPONDEO dñm. q aliquem sensum esse in c or
poribus beatorum omnes ponunt, alias corporalis vita,
sanctorū post resurrectionē assimilaret magis somno. q

AD PRIMVM. ergo dñm (quòd iā patet ex dictis) quod p hanc passionē, quæ est in actu sentiēdi, quæ nō est aliqd, qd receptio predicta, nō trahit corpore extra naturā suā qualitatē, sed spiritualiter pñcit: vnde impāribilitas glorioſiori corpōri hanc passionē nō excludit.

AD SECVDVM. dñm, quòd omne passiuum recipit actionē agentis fm suum modū: si ergo aliqd fit quod sit natū immutari ab actiōe, naturā & spirituali immutatioe, immutatio naturalis pcedet immutatioē spirituale, sicut esse naturale pcedit esse intentionale: si autē natū sit immutari spiritualiter tantū, nō oportet quòd immutetur naturaliter: sicut de aere, qui nō est receptiuus coloris (secundū esse naturale, sed solum secundū esse spirituale: & ideo hoc natum modo

immutat: sicut ecōuerso corpora inanimata immutantē
p. qualitates sensibiles solum naturaliter, & nō spiritua
liter, i corporib⁹ aut gloriosis nō poterit esse aliqua im
mutatio naturalis: & iō ibi erit spūalis īmutatio tantū.

AD TERTIVM dñm, q̄ sicut erit noua receptio
speciei in organo sentiēdi, ita erit nouū iudiciū sensus
cōmunis: nō autē erit nouū iudiciū intell. Etus de hoc,
sicut fit in eo q̄ videt aliquid qđ prius scieuit. Quod autē
dicit August*, nō erit ibi cogitationes volubiles, itelli
git d̄ cogitationib⁹ intellectuē prijs: vñ nō est ad profitū.

AD QVAETVM ddm,q qñ vñu duorū est ratio al
terius. occupatio animæ circa vñu nō impedit nec re
mittit occupationē eius circa aliū. Sicut medicus d
videt vñam, nō minus pot' cōsiderare artis regulas de
coloribus vñarū, sed magis. Et q Deus apprehendit ā
sanctis, vt rō omnī quæ ab eis agent vel cognoscē
ideo occupatio eorū circa sensibilia sentiēda, vel q
cūctis; alia cōtēplanda aut agēda, in nullo impedit d
uīnā cōtēplationē nec ecōuerso. Vel ddm, q ideo vna
potētia impedit in actu suo, qñ alia vehēmentē opatā,
q vna potētia de se non sufficit ad tam intēnsam op
rationē nisi ei subueniant pīd quod erat alijs potētijs
vel mēbris influendū ā principio vitæ. & q in sanctis
erunt omnes potētiæ perfectissimæ, vna poterit ita in
tense operari, q ex hoc nulla impedimētū praestabit
actioni alterius potētiæ; sicut & in Christo fuit.

A R T I C V L V S   I I I I .

Virū in beatis post resurrectionem sint omnes sensus in actu.

357

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod non sint ibi omnes sensus in actu. Tactus. non est primus inter omnes alios sensus, vt dicitur in 2a de Animatis tactus corpora gloriosa carerebunt actu sensus tactus. quia sensus tactus fit in actu per immutationem corporis animalis, ab aliquo exteriori corpore predominantem in aliqua qualitatum actumuarum vel passumuarum, quamrum est tactus discretivus, qualis tunc immutatio esse non poterit: ergo non erunt ibi omnes sensus in actu.

† *Suprà q.*
81 ar. vit.

¶ 3 Prætere. Post resurrectionē nihil corrumpetur, quia tota creatura vestietur quadam virtute incorruptionis: sed sensus odoratus in actu suo esse non potest nisi aliqua corruptione facta, quod odor non sentitur sine aliqua summi corruptione; quæ in quadâ resolutione consistit: ergo sensus odoratus non erit ibi in suo actu.

¶ 4 Præterea, Auditus deleuit disciplinę, vt dī ī lib.
de sensu & sensato: sed nō erit post resurrectionē beatis
necēssaria aliqua disciplina p sensibilia, q̃a diuina sapiē
tia replebunt ex ipsi⁹ dei visione: ergo nō erit ibi audit⁹

¶ 5 Præterea, Visio fit secundum quod in pupilla recipitur species rei visæ: sed hoc non poterit esse post resurrectionem in beatis: ergo nō erit ibi visus in actu, qui tamen est omnī sensuum nobilior. Probatio me-

quid tamen est omnino remanens in nobis? dicitur. Illud quod est lucidum in actu, non est receptiuū speciei visibilis; vnde speculum directē positum sub radio Solis, non representat speciem corporis oppositi: sed pupilla sicut et totum corpus, erit claritate dotata: ergo non recipietur ibi aliqua species colorati corporis.

¶ **Præterea**, Secundu[m] p[er]fectio[n]is, omne quod videtur, hab[et] angulo videtur: sed hoc n[on] co[n]cipit corp[or]ibus glorio[s]is: ergo non habebunt sen[su]m visus in actu. Probatio media. Q[uod] docent; aliquid v[er]o hab[et] angulo, oportet: aliqua esse proportionem anguli ad distantiã rei visæ: quia quod a remotiori videtur, minus videtur, & sub minori angulo; vnde posset esse ita parvus angulus, q[uo]d nihil de re videtur: si ergo oculus glorio[s]us videbitur angulo, oportet q[uo]d videat sub determinata distantiã. & ita q[uo]d non videat aliquid a remotiori, q[uam] modo videmus; quod videtur valde absurdum: & sic videtur, q[uo]d sensus visus, actu non erit in corp[or]ibus glorio[s]is.

SED CONTRA, Potētia cōiuncta actui est perfectior, q̄ nō cōiuncta: sed natura humana erit in beatis in maxima pfectione: ergo erit ibi oēs sensus in suo actu.

¶ Præterea, Vicinius se habēt ad aīam potētia sensitiva: q̄ corpus: sed corpus præmiabit vel puniet pp merita vel demerita aīæ: ergo & oēs sensus præmiabunt in beatis, & punient in malis, secundū delectationē & dolore vel tristitiā, quæ in operatione sensus cōsistunt.

RESPONDEO dicendum, q̄ circa hoc est duplex opinio. Quidā n̄ dicunt, q̄ in corporibus gloriosis erūt oēs potētia sensuum, nō tñ erunt in actu, nisi duo sensus, scilicet tactus & visus: nec hoc erit ex defectu sensuum, sed ex defectu mediū & obiecti: nec tñ erunt frustra, quia erunt ad integritatem humanæ naturæ, & ad cōmendandā sapientiam Creatoris. Sed hoc non vī verum, quia illud quod est medium in istis sensibus, est etiam in alijs medium. In visu n̄ est medium aer, qui etiam est medium in auditu & odoratu, sicut patet in secundo de Anima. Similiter etiā gustus habet mediū cōiunctū sicut & tactus, cum gustus sit tactus quidā, vt in eodē libro dicitur. Olor etiā erit ibi qui est obiectum odoratus: cum Ecclesia cante, q̄ odor suauissimus erunt corpora sanctorum. Laus etiam vocalis erit in patria. Vnde dicitur sup illud * Psal. 149. Exultationes Dei in gutture eorum: q̄ corde & lingua nō desinent laudare Deū. Et idē etiam habetur per Glo. * sup illud 2. Eīdræ 12. In canticis & in cymbalis, & cætera.

¶ Et ideo secundum alios dicendum, q̄ odoratus & auditus erunt ibi in actu, sed gustus nō erit in actu, ita q̄ immutet alio cibo vel potu sumpto, vt patet ex dictis * nisi forte dicatur, q̄ erit ibi gustus in actu q̄ immutatione linguae ab aliqua humiditate adiuncta.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ qualitates quas tactus percipit, sunt illæ ex quibus constituitur animale corpus: vnde per qualitates tangibilis corpus animalis secundum statum presentem natum est immutari immutatione naturali & spiritali ab obiecto tactus. Et ideo tactus dicitur maximē materialis inter alios sensus, q̄a habet plus de materiali immutatione adiunctū: non tñ immutatio materialis se habet ad actū sentienti, qui perficitur spiritali immutatione nō per accidens. Et ideo in corporibus gloriosis, a quibus impassibilitas excludit naturalem immutationem, erit immutatio a qualitatibus tangibilibus spiritali statum, sicut etiā in corpore. Ad hæc fuit, q̄a nec ignis vrere nec glaciū scindere potuisset, & tamen horum sensum habuisset.

AD SECVNDVM dicendum, quod gustus secundum quod est sensus alimentis, non erit in actu, sed secundum quod est iudicium saporum, esse poterit forte per modum prædictum.

AD TERTIVM dicendum, q̄ quidam posuerunt q̄ odor nihil aliud est q̄ quidam fumalis evaporatio. Sed hæc positio nō potest esse vera: quod patet ex hoc, q̄ vultures currunt ex odore percepto ad cadavera ex locis remotissimis: cum tamen non esset possibile, q̄ evaporatio aliqua peringeret ad cadavera ad tam remota loca, etiā si totū resolveretur in vapore, & præcipue cum sensibilibus in æquali distātia ad quamlibet partē immutent. Vnde odor immutat medium quandoq̄; & instrumentū sentiendi spiritali immutatione sine aliqua evaporatione pertingente ad organū. sed q̄ aliqua evaporatio requiritur, hoc est, eo q̄ odor in corporibus est humiditate aspersus. Vnde oportet resolutionē fieri ad hoc q̄ percipiat. Sed in corporibus gloriosis erit odor in sua vltima perfectione nullo modo p humidum repressus: vnde immutabit spiritali immutatione, sicut odor fumalis evaporationis facit: & erit sensus odoratus in sanctis, q̄a nulla humiditate impedit, & cognoscat non solum excellentias odoris: sicut nūc in nobis contingit propter nimiam cerebri humiditatem, sed etiam minimas odorum differentias.

AD QVARTVM dicendū, q̄ in patria erit laus vo-

calis, quamvis quidā aliter dicant, & sola immutatio ne spiritali organū auditus immutabit in beatis; nec erit propter disciplinā qua scientiā acquirunt, sed propter perfectionē sensus & delectationē quomodo autē vox ibi formari poterit, dictum est in secundo libro *.

AD QVINTVM dicendum, q̄ intentio luminis nō impedit receptionem spiritalium speciei coloris, dummodo maneat in natura diaphani: sicut patet, q̄ quantumcūq̄ illuminetur aer, potest esse medium in visum: & quanto est magis illuminatus, tanto per ipsum aliquid clariū videtur, nisi sit defectus ex debilitate visus. Quod autem in speculo directē opposito radio Solis, non appareat species corporis oppositi, nō est propter hoc, q̄ impediatur receptio, sed propter hoc, q̄ impedit reuerberatio. Oportet n̄ ad hoc, q̄ forma in speculo appareat, q̄ fiat quidā reuerberatio ad aliquod corpus obscurū: & ideo plumbū vitro adiungit in speculo: hæc autē obscuritas radius Solis repellit, vnde nō pot apparere species aliqua in speculo. Claritas autem corporis gloriosi non aufert diaphaneitatem a pupilla, q̄a gloria nō tollit naturā: vñ magnitudo claritatis ī pupilla magis facit ad * acumen visus, q̄ ad eius defectū.

AD SEXTVM dicendum, q̄ quanto sensus est perfectior, tanto ex minori immutatione facta pot obiectum suum percipere: quanto autem sub minori angulo visus a visibili immutatur, tanto minor immutatio est, & inde est quod visus fortior magis a remotis aliquid videre potest, quam visus debilior, quia quanto a remotiori videtur, sub minori angulo videtur: & quia visus corporis gloriosi erit perfectissimus, ex parvissima immutatione poterit videre: vnde sub angulo multo minori videre poterit: quam modo possit, & per consequens multo magis a remotis.

Q V A E S T I O LXXXIII.

De subtilitate corporum beatorum, in sex articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de subtilitate corporum beatorum.

¶ Circa quod quærentur sex.

1. Primò, vtrū subtilitas sit proprietas corporis gloriosi.

2. Secundo, vtrum ratione huius subtilitatis possit esse in eodem loco cum alio corpore non glorioso.

3. Tertiò, vtrum per miraculum duo corpora possint simul esse in eodem loco.

4. Quarto, vtrum corpus gloriosum possit esse cum alio glorioso in eodem loco.

5. Quintò, vtrum corpus gloriosum necessariò requiratur a qualem sibi locum.

6. Sextò, vtrum corpus gloriosum sit palpabile.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Vtrum subtilitas sit proprietas corporis gloriosi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod subtilitas non sit proprietas corporis gloriosi.

¶ Proprietas enim gloriæ excedit proprietatem naturæ, sicut gloriæ claritas claritatē Solis, quæ est maxima in natura: si ergo subtilitas sit proprietas corporis gloriosi, videtur, q̄ corpus gloriosum futurū sit subtilius omni quod est subtile in natura: & ita erit ventis aëres; subtilius quod est heres a Gregor. * in Cōstitutione nopolitana vrbe dānata, vt ipse narrat in 14. lib. Moral.

¶ 2. Præterea, Sicut caliditas & frigiditas sunt quædam qualitates simplicium corporum, scilicet elementorū, ita & subtilitas: sed calor & alia qualitates elementorum non intenduntur in gloriosis corporibus magis, quam nunc, imò magis ad medium reducuntur: ergo neque subtilitas in eis erit maior, quam nunc sit.

¶ 3. Præterea, Subtilitas inuenitur in corporibus pp paucitatem materiæ: vnde corpora quæ habent minus de materia sub æqualibus dimensionibus, dicimus magis subtilia, vt ignē, aërē; & aërē, aquas; & aquā, terras: scilicet tūc de materia erit in corporibus gloriosis, quā tūc est.

* Arist. li. 2 de ani. 1. ex. 70. & 97.

* Arist. li. 2 de ani. 1. ex. 28. & 94.

* Glo. ordin. na super il. lnd. Psalm. 149. Exultationes.

* Glo. ord. ibidem.

* Quæst. 8. art. 4.

* Al. indicat.

* In fine cor. huius art.

Tho. in 2. Sent. dist. 1.

Al. actum.

358

Tho. 4. dist. 4. q. 2. art. 2.

lib. 14. Moral. ca. 31. 32. & 33.

est: ergo tunc non erunt magis subtilis, quam modo sint.
 SED CONTRA est, quod dicitur. 1. Cor. 15. Semi-
 nat corpus animale, surgit corpus spirituale id est spiri-
 tui simile: sed subtilitas spiritus excedit omnem subtilita-
 tem corporis: ergo corpora gloriosa erunt subtilissima.
 Præterea, Corpora quanto sunt subtiliora, tanto sunt
 nobiliora: sed corpora gloriosa sunt nobilissima: ergo erunt
 subtilissima.

RESPONDEO dicendum, quod nomen subtilitatis
 ad virtutem penetrandi est assumptum, unde dicitur 1. secun-
 do * de generatione, quod subtile est repletum partibus &
 partium partibus. Quod autem aliquod corpus sit penetrati-
 um, contingit ex duobus. Primo, ex parvitate quanti-
 tatis præcipue secundum profunditatem & latitudinem, non autem
 secundum longitudinem, quia penetratio fit in profundum: unde
 longitudo penetrationi non obstat. Secundo, ex paucitate
 materiae, unde rara subtilia dicimus: & quia in corpori-
 bus raris forma prædominatur materiae magis, ideo trans-
 latum est nomen subtilitatis ad illa corpora quæ optimè sub-
 stant formæ, & perficiuntur ab ea completissimo modo,
 sicut dicimus subtilitatem esse naturam in Sole & Luna
 & alijs huiusmodi: sicut et aurum vel aliquid huiusmodi potest dici
 subtile, quoniam perfectissimè cõpletur in esse & virtute sua
 speciei. Et quia res incorporeæ quantitate carent & ma-
 teria, ideo nomen subtilitatis ad eas transferretur non soli-
 ratione suæ subtilitatis, sed et ratione suæ virtutis: sicut, non
 subtile dicitur penetrativum, quia ptingit versus: ad intimam
 rei, ita et dicitur aliquis intellectus subtilis, quia ptingit
 ad inspicendam intrinsecam principia, & proprietates natu-
 rales rei latentes. Et similiter dicitur aliquis habere
 visum subtile quia aliquid minimè potest visu percipere: &
 similiter est de alijs sensibus. Et secundum hoc diversimodè
 modo subtilitatem corporibus gloriosis attribuerunt.

Quidam, namque, haec retici, ut Augustinus narrat, attribuerunt eis sub-
 tilitatem secundum modum, quod spirituales substantia sub-
 tiles dant, dicentes quod in resurrectione corpus vertetur in
 spiritum: & ratione huius corpora resurgentium Apostolus
 spiritus spiritualia nominat, 1. Cor. 15. Sed hoc non potest sta-
 re. Primo, quia corpus in spiritum transire non potest, cum
 non cõcideret in materia, quod et Boetius ostendit in li. de
 duabus naturis. * Secundo, quia si hoc esset possibile
 corpore in spiritum conversio, non resurgeret homo, qui
 ex anima & corpore naturaliter constat. Tercio, quia si A-
 postolus sic intelligeret, sicut nominat corpora spiritualia
 spiritualia, parti ratione nominaret corpora animalia, quia in ani-
 malium sunt conversæ: quod patet esse falsum. Unde quidam hæc
 retici dixerunt, quod corpus in resurrectione remanebit,
 sed habebit subtilitatem secundum modum rarefactionis, ita
 quod corpora humana in resurrectione erunt aërea, vel vel
 to similia, ut Gregorius narrat in 14. li. Moral. * sed hoc et non
 potest stare, quia Dñs post resurrectionem corpus habuit pal-
 pabile (ut patet Luc. vii. Spiritus carne & ossa non habet, si-
 cut videtis habere) quod præcipue subtile credendum est.

Et præterea corpus humanum cum carnibus & ossibus resur-
 get, sicut & corpus Dñi, ut dicit Luc. vii. Spiritus carne
 & ossa non habet, sicut me videtis habere: & Iob 19. dicit,
 In carne mea video Deum saluatorem meum: natura
 autem carnis & ossis prædictam raritatem non patitur.
 Et ideo est assignandum corporibus gloriosis alijs
 modis subtilitatis, ut dicantur subtilia per completionem in
 modum corporis perfectionem: sed hanc completionem qui-
 dam eis attribuerunt ratione quintæ essentia. quia in eis tunc
 maxime dominabitur, quod esse non potest. Primo, quia
 nihil de quinta essentia potest venire in compositionem
 corporis, ut in tertio libro ostensum est. Secundo, quia da-
 to quod veniret in compositionem corporis humani, non
 posset intelligi quod dominaretur magis tunc, quod nunc su-
 pra naturam elementarem, nisi ita quod esset in corpori-
 bus humanis plus secundum quantitatem de natura cele-
 stis: et sic corpora humana non essent eiusdem stature,
 nisi forte minueret natura elementaris in homine, quod
 repugnat integritati resurgentium, vel ita quod natura ele-

mentaris induceret proprietates naturæ celestis ex eius
 dominio in corpore, & sic naturalis virtus esset causa
 proprietatis gloriosæ, quod videtur absurdum.

Et ideo alij dicunt, quod dicta completio, ex qua corpo-
 ra humana subtiliora dicuntur, erit ex dñio anima glorifi-
 catæ, quæ est forma corporis, superius ratione cuius cor-
 pus gloriosum spirituale dicitur, quasi omnino spiritui subiectum.
 Prima autem subiectio, qua corpus anime subijciatur, est ad par-
 ticipandum esse speciem, prout subijciatur sibi vel ma-
 teria formæ, & deinde subijciatur ei ad alia opera anime,
 prout anima est motor: & ideo prima ratio spiritualitatis in cor-
 pore est, ex subtilitate, & deinde ex agilitate, & alijs pro-
 prietatibus corporis gloriosi. Et per hoc Apostolus 1. spi-
 ritualitate tergit dote subtilitatis, ut Magister exponit:
 unde et Gregorius * dicit in decimo quarto Moralium, quod
 corpus gloriosum dicitur subtile per effectum spiritualis potentia.
 Et per hoc patet solutio ad OBIECTA, quæ proce-
 dunt de subtilitate, quæ est per rarefactionem.

ARTICULVS II.

Utrum ratione huius subtilitatis competat corpori glorioso esse
 in eodem loco cum alio corpore non glorioso.

359

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, quod
 non huius subtilitatis cõpetat corpori, quod sit simul
 in eodem loco cum alio corpore non glorioso. Quia
 ut dicitur Philip. 3. reformabit corpus humilitatis nostra
 cõfiguratur corpori claritatis sue: sed corpus Christi po-
 tuit simul esse cum alio corpore in eodem loco: ut patet per
 hoc, quod post resurrectionem intrauit ad discipulos inanis
 clausis, ut dicitur 10. 20. ergo & corpora gloriosa eodem subtili-
 tatis poterunt esse cum alijs corporibus non gloriosis in eodem loco.
 Præterea, Corpora gloriosa erunt nobiliora omnibus
 alijs corporibus: sed quidam nunc ratione suæ nobilitatis putant
 esse simul cum alijs corporibus, sicut radii solares: ergo multo
 fortius hoc conveniet corporibus gloriosis.

Præterea, Corpus celeste non potest diuidi ad mi-
 nus quantum ad substantiam sphaeræ: unde dicit Iob 37.
 Quæ velut aræ solidissimi firmati sunt: ergo corpus
 gloriosum non poterit simul esse cum alio corpore in
 eodem loco ratione subtilitatis, nunquam ad celum em-
 pyreum ascendere poterit, quod est erroneum.

Præterea, Corpus quod non potest simul esse cum
 alio corpore, potest ex alterius obstaculo impediri in mo-
 tu suo, vel etiam includi: sed hoc non poterit contingere
 corporibus gloriosis: ergo poterunt simul esse in eodem
 loco cum alijs corporibus.

Præterea, Sicut si habet punctum ad punctum, ita li-
 nea ad lineam, & superficies ad superficiem, & corpus ad
 corpus: sed duo puncta præter esse simul (ut patet quod duæ
 lineæ se tangunt) & similiter duæ lineæ in contactu
 duarum superficierum, & duæ superficies in contactu
 duorum corporum: quia contigua sunt quorum vltima sunt
 simul, ut patet 6. Physicorum. ergo non est contra naturam cor-
 poris, quin possit esse simul cum alio corpore in eodem
 loco. Sed quicquid nobilitatis natura corporis patitur,
 toti corpori glorioso præstabitur: ergo corpus gloriosum
 ex sua subtilitatis proprietate habebit quod possit esse si-
 mul cum alio corpore in eodem loco.

SED CONTRA est, quod Boetius dicit in libro de
 Trinitate, in numero differentiam varietas accidentium
 facit. Nam tres homines neque genere, neque specie, sed suis
 accidentibus differant: nam si omnino cuncta ab his accide-
 tia separamus, tunc locus est cunctis diuersus, quæ vnum
 vnum fingere nullo modo possumus: ergo si ponatur
 duo corpora esse in vno loco, erunt vnum corpus numero.

Præterea, Corpora gloriosa maiori convenientiâ
 habebunt cum loco quod spiritus angelici: sed spiritus an-
 gelici (ut quidam dicunt) non possunt distinguere nume-
 ro, nisi essent in diuersis locis: & per hoc ponunt quod ne-
 cesse est esse res in loco, & quod ante mundum creati non po-
 tuerunt: ergo multo magis debent dicere, quod duo corpora
 quælibet quod non possunt simul esse in eodem loco.

RE-

lib. 1. 2. de
 10.

lib. 1. 3. de
 Civitate dei
 1. 2. 2. 5.

aliquan-
 talia de
 p. 10.

lib. 1. 4. de
 1. 2. 1. 3. 1.
 1. 2. 1. 3. 1.
 1. 2. 1. 3. 1.
 1. 2. 1. 3. 1.

lib. 1. 4. ca.
 31. circa
 prin.

† Ari. 1. 6
 Physicorum
 lib. 1.

† non mul-
 tū remore
 à princ. li-
 bra.

RESPONDEO dicendum qd nō pōt dici qd corpus gloriosum rōne suā subtilitatis habeat qd possit ēē cum alio corpore in eodem loco, nisi p subtilitatem auferatur ab eo id qd prohibetur nunc esse simul cū alio corpore in eodem loco. Dicunt autē quidā, qd prohibet ab hoc in isto statu rōne corpulentie, p quam hēt qd repleat locum, qd quidē corpulentia ab eo p subtilitatis dōtem tolleretur. Sed hoc non pōt stare, pp duo. Primo, quia corpulentia quā dos subtilitatis auferit, est ad defeētū principis, puta aliā inordinatio materiae non pfectē substantias lux formae. Totum. n. qd ad integritatem corporis p̄tinet in corpore refulget, tam ex parte forme quā ex parte materiae: qd autē aliqd corpus sit repletiū loci, hoc hēt pillūd, qd est de integritate natura eius, & non ex aliquo defectu naturae. Cū n. plenum opponatur vacuo, illud solū non replet locum, quo posito in loco, nihilominus remanet vacuus locus. Vacuum autē definitum in 4. Phys. + qd est locus non plenus sensibili corpore: dicitur autē aliqd corpus esse sensibile ex materia & forma & naturalibus accidentibus, quae oīa ad integritatem naturae p̄tinent: constat itē qd corpus gloriosum erit sensibile, ēē fm tactum, vt patet in corpore Dñi, Luc. VI. nec. n. ei dērit materia aut forma, aut naturalia accidentia, f. calidum & frigidum & hmōi. Vnde patet, qd corpus gloriosum non obstante subtilitatis dote replebit locum. Infamia. n. videtur dicere, qd locus vbi erit corpus gloriosum, esset vacuus. Secūdo, iō cor ū prādicta non valet, quia coexistentiam corporis impedire in eodem loco est plus qd replere locum. Si. n. ponamus dimensiones esse separatas sine materia, illa dimensiones non replent locū. Vnde quidā ponentes vacuum dixerunt vacuum esse locū, in quo sunt hmōi dimensiones sine aliquo sensibili corpore, & tñ istae dimensiones prohibent ne simul cum alio corpore in eodē loco, vt patet p. Physic. * in 4. Physic. & in 3. Metaphys. vbi hēt pro inconuenienti, qd corpus mathematicum, qd nihil est aliqd qd dimensiones separatae, sit simul cum corpore naturali sensibili. Vnde dato, qd subtilitas corporis gloriosi auferret ab eo hoc qd est replere locū, non tñ sequeretur qd pp hoc possit esse cum alio corpore in eodem loco: quia remoto eo quod minus est, non pp hoc remouetur qd plus est. Dicendum est ergo, qd illud qd impedit corpus nostrum nunc, ne simul cum alio corpore sit in eodem loco, nullo mō poterit ab eo remoueri per dotem subtilitatis. Nihil enim pōt prohibere corpus aliqd ne sit simul situatum cum alio corpore in eodē loco, nisi in hoc, qd in eo requirit diuersum situm: nihil enim est impedimentū identitatis nisi qd est causa diuerſitatis. Hanc autē distinctionē situs non requirit aliqua corporis qualitas, quia copori non debetur aliqis situs rōne suae qualitatis: vñ remouetur a corpore sensibili, qd sit calidū aut frigidū aut graue, aut leue, nihilominus i eo remanet necessitas p̄dictae distinctionis, vt patet p. Philosophum in 4. Physico. & ēē p se planū est. Si militet ēē materia non pōt inducere necessitatem p̄dictae distinctionis, quia materia non aduenit situs nisi mediante quantitate dimensionū. Similiter ēē neque forma sitū hēt nisi ex materia sitū habente. Restat ergo qd necessitas distinctionis duorum corporum in situ causetur a naturae quantitaris dimensionē, cui p se cōuenit situs: cedit. n. in definitione eius, quia q̄ntitas dimēnsina est quantitas habens situm: & inde est, qd remotis omnibus alijs, quae sunt in re, talis distinctionis necessitas inuenitur in sola quantitate dimensionū. Si enim accipiat linea separata, oportet qd sit sint dux lineae, vel dux partes vnius lineae, qd sint distinctae in situ: alias linea addita lineae nō esset maior, quod est contra cōm. animi cōceptionem & similitur est de superficiebus & corporibus mathematicis. Et quia materia debetur situs, i quantum substat dimensionū, exinde prādicta necessitas ad materiam situatā deriuatur, vt sicut nō est possibile esse duas lineas vel duas partes lineae, nisi sint di-

stinctae fm: ita impossibile est esse duas materias vel duas partes materiae, nisi sit distinctio situs: & quia distinctio materiae est principium distinctionis indiuiduorum, inde est, quod Boetius * dicit li. de Trinit. quod duo bus corporibus, vñ locū fingere nullo mō possumus, vt hanc saltē accidentium varietatem distinctionis indiuiduorum requiratur. Subtilitas autē a corpore glorioso dimensionē non auferit, vnde nullo mō auferit sibi p̄dictā necessitatē distinctionis situs ab alio corpore: & iō corpus gloriosum nō hēbit rōne suae subtilitatis qd possit esse simul cū alio corpore sed poterit simul cū alio corpore esse ex operatione virtutis diuinae: sicut et corpus Petri nō habuit ex aliqua proprietate indita, qd ad vmbra eius sanarentur infirmi, sed hoc fiebat virtute diuina ad adificationē fidei, ita faciet virtus diuina vt corpus gloriū possit simul cū alio corpore ēē, ad p̄fectionē gloriae.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd corpus Christi non habuit ex subtilitatis dote qd possit esse simul cū alio corpore in eodem loco, sed hoc factū est virtute diuinitatis post resurrectionē sicut i nativitate: vñ Greg. in Homilia + dicit, illud corpus Christi intrauit ad discipulos ianuis clausis, qd ad humanos oculos p̄ nativitatem suā clauso exiit vtero Virginis. Vnde non oportet qd rōne suae subtilitatis hoc conueniat corporibus gloriosis.

AD SECVNDVM dicendum, quod lumen non est corpus, vt in prima parte dictum est: vnde obiectio procedit ex falsis.

AD TERTIVM dicendum, qd corpus gloriosū transibit sphaeras colorum sine earū diuisione, non ex vi subtilitatis, sed ex diuina virtute, quae eis ad nutum in omnibus subueniet.

AD QVARTVM dicendum, qd ex hoc, qd Deus beatis ad nutum aderit in omnibus quae volent, sequitur qd non poterunt includi vel incarcerationi.

AD QVINTVM dicendū, qd sicut dicitur in 4. Phys. * Puncto non competit locus: vnde si dicatur esse in loco, hoc non est nisi p accidens quia corpus cuius est terminus, est in loco: sicut autē totus locus rīdet toti corpori, ita terminus loci rīdet termino corporis. Continuitas autem duorum locorum est vñ terminus, sicut & duas lineas terminari ad vñ punctū: & ideo quod vñ duo corpora non possint esse nisi in diuersis locis, tñ duobus terminis duorum corporum respondet idē terminus duorum locorum, & secundū hoc dicuntur vñ tima corporum se tangentium esse simul.

ARTICVLVS III.

Vtrū p miraculū fieri possit qd duo corpora sint in eodē loco.

AD TERTIVM sic proceditur. Vñ, qd nec ēē p miraculum fieri possit qd duo corpora sint in eodem loco. Non. n. pōt fieri p miraculū quod duo corpora sint simul duo & vñ, quia hoc ēē facere contradictoria esse simul: sed si ponant duo corpora esse simul sequeretur, illa duo corpora esse vñ: ergo non est possibile hoc p miraculū fieri. Probatio media. Sicut duo corpora in eodē loco, quorū vñ dicat A, & aliud B, aut ergo dimensiones A, erunt eadē qd dimensiones separatae, qd nō pōt poni, qd dimensiones, qd sunt inter terminos loci, nō sint in aliquo subiecto, nisi sint in corpore locato. Si autē sint eadē, ergo eadē rōne dimensiones B, erunt eadē qd dimensiones loci. Sed q̄cūq; vñ & eadē sunt eadē, sibi inuicē sunt eadē: ergo dimensiones A & B, sunt eadē. Sed duorū corporū non pōt esse eadē dimensiones, sicut nec eadē albedo: ergo A & B, sunt vñ corpus, & erant duo: ergo sunt i mul vñm & duo.

¶ Præterea Contra communes animi conceptiones non potest aliquid miraculose fieri, vt i pars non sit in toto: quia contraria communibus conceptionibus directē contradictionē includit. Similiter nec cōtra conclusiones Geometriae, qd a communibus animi cōceptionibus infallibiliter deducuntur, sicut qd triangulus non habet

Art. 4.
Physic. tex.
57. & 58.

In hoc
corp.

* Arist. 3.
4 Physic. tex.
76.
¶ 1. 3. Met.
tex. 17.

* In hoc eo
dem cap.
¶ 1. 4. Phys.
tex. 74.

Non mul.
tū remouet
a principio.

Ho. 28. in
Biblicam
nō p̄tinet
a principio
Homil.

1. p. q. 67.
art. 3.

¶ 1. 4. Phys.
tex. 76. et 1. 4.
3. tex. 24.

360

habeat tres angulos æquales duobus rectis. Similiter nec aliquid potest fieri in linea contra definitionem lineæ: quia separare definitionem à definito, est ponere duo contradietoria esse simul. Sed duo corpora esse in eodem loco est contra conclusionem Geometriæ & contra definitionem lineæ: ergo non potest fieri per miraculū. Probatio media. Conclusio est Geometriæ, quod duo circuli non se tangant nisi in puncto: si autem duo corpora circularia essent in eodem loco, duo circuli designati in eis, se tangere: sem totū. Similiter est et contra definitionem lineæ, quod infra duo puncta sit plus, quam una linea recta: quod fieret, si duo corpora essent in eodem loco: quia infra duo puncta signata in diversis superficiebus loci, essent duæ lineæ rectæ duorum corporum locorum.

¶ 3 Præterea, Hoc videtur non posse esse fieri miraculū, quod corpus includatur in alio corpore, non sit in loco, quia si haberet locū cōmūne & non proprium, quod non potest esse: sed hoc sequeretur si duo corpora essent in eodem loco: ergo hoc non potest fieri per miraculū. Probatio media. Sint duo corpora in eodem loco, quorū vñū sit quālibet dimensionē sit maius alio, corpus minus erit inclusum in corpore maiore, & locus corporis maioris erit locus eius cōis. locū autē propriū non habebit, quia non erit aliqua superficies corporis actu signata, quæ contineat ipsū: quod est de ratione loci: ergo non habebit locū propriū.

¶ 4 Præterea, Locus, proportionallyter respondet locatōri: nūquā potest fieri per miraculū, quod id corpus sit simul in diversis locis nisi per aliquā cōversionē, sicut accidit in sacramēto altaris: ergo nullo modo potest fieri per miraculū, quod duo corpora sint simul in eodem loco.

SEDE CONTRA. Beata Virgo filium miraculose peperit: sed in illo benedicto partu oportuit quod corpora essent simul in eodem loco, quia corpus pueri exiit, clausura pudoris non fregit: ergo potest miraculose fieri, quod duo corpora sint simul in eodem loco.

¶ Præterea, Hoc idem potest ostendi per hoc, quod Dominus ad discipulos intrauit clausis ianuis, Ioan. 20.

RESPONDEO dicendū, quod sicut ex dictis patet, quod hoc necesse est duo corpora in duobus locis esse, quia diversitas materiæ requirit distinctionem in situ: & ideo videmus, quod quando conveniunt duo corpora in vnum, destruitur esse distinctum vtriusque, & acquiritur vtrique simul esse vnum indistinctū, ut patet in mixtionibus non potest ergo esse, quod duo corpora remaneant duo, & tamen sint simul, & vtriusque conservet esse distinctū quod prius habebat, sem quod vtrumque erat ens in diuisum in se & diuisum ab alijs. Hoc autē esse distinctum dependet à principijs essentialibus rei, sicut à causis, proximis: sed à Deo, sicut à causa primā: & quia causa prima potest cōservare rem in esse, cessantibus causis secundis, ut patet per primā propositionem libri de causis; ideo diuina virtute & ea sola fieri potest, ut accidens sit sine subiecto, ut patet in sacramēto altaris & similiter virtute diuina fieri potest, & ea sola, quod corpori remaneat esse distinctum ab alio corpore, quamuis eius materia non sit distincta in situ ab alterius corporis materia: & sic miraculose fieri potest, quod duo corpora sint simul in eodem loco.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa est sophistica, quia procedit ex suppositione falsi, vel petit principium. Procedit enim ratio illa ex inter duas suppositiones oppositas loci alicuius esse aliquam dimensionem propriam loco, cui oporteret quod vniueretur dimensio corporis locati adueniens. Sic enim sequeretur, quod dimensiones duorum corporum locatorum esset una dimensio, si vtrumque vnum fierent cum dimensione loci. Hæc autem suppositio falsa est: quia sem hoc, quandoquod corpus acquiritur nouum locū, oporteret aliquam immutationem fieri in dimensionibus loci vel locari. Nō enim potest esse, quod aliqua duo fiant de nouo vnum, nisi alterorum immutatio: si autem, sicut se rei veritas habet, loco non debentur aliæ dimensiones, quod dimensiones lo-

catipater, quod non nihil probat, sed petit principium: quia sem hoc, nihil est aliud dictū, quod dimensiones locari eadem cum dimensionibus loci, nisi quod dimensiones locati continent infra terminos loci, & sem eorum mensuram distat termini loci, sicut distat proprijs dimensionibus, si eas haberent: & sic dimensiones duorum corporum esse dimensiones vnius loci nihil est aliud, quod duo corpora esse in eodem loco; quod est principale propositū.

AD SECUNDVM dicendū, quod posito quod duo corpora sint simul in eodem loco per miraculū, non sequitur aliquid neque contra cōmūne animi conceptionē, neque contra definitionē loci, neque contra conclusiones aliquas Geometriæ. Quia sicut supra dictū est, quantitas dimensionis in hoc differt ab oibus alijs accidentibus, quod habet speciale rationē indiuiduationis & distinctionis, lex situ partū per rationē indiuiduationis & distinctionis, quæ est sibi, & oibus accidentibus cōis, & materia subiecta. Sic ergo una linea potest intelligi diuerse ab alia, vel quæ est in alio subiecto, quæ consideratio non est nisi de linea materiali: vel quæ distat in situ ab alia, quæ consideratio est de linea mathematica, quæ intelligitur per materiā: si ergo remoueat materia, non potest esse distinctio linearū, nisi sem situ diuersum, & similiter nec punctōrum, nec superficiū, aut quatuor quæ dī mentionē: & sic Geometriæ non potest ponere, quod una linea addat alteri tantā distantiā ab ea, nisi sit distincta à situ ab ea. Sed supposito distinctione subiecti, sine distinctione situs ex diuino miraculo, intelligitur diuerse lineæ, quæ non distat situ, per diuersitatem subiecti; & similiter puncta diuersa: & sic diuersæ lineæ designatæ, in duobus corporibus quæ sunt in eodem loco, trahuntur ad diuersis punctis ad diuersa puncta, ut non accipiamus punctū signatū in loco, sed in ipso corpore locato: quia linea non potest trahi nisi à puncto quod est terminus eius: & similiter et duo circuli designati in duobus corporibus sphericis existentibus in eodem loco; quæ sunt duo non per diuersitatem situs, alias non possent se tangere sem totū, sed duo ex diuersitate subiectōrum. & per hoc se totaliter tangentes, adhuc manent duo: sicut et circulus signatus in corpore locato spherico tangit secundu totum aliam circulū signatū in corpore locato.

AD TERTIVM dicendū, quod Deus potest facere aliquid corpus non esse in loco; & tñ illa positio facta, non sequitur quod aliquid corpus non sit in loco; quia corpus maius & locus corporis minoris, ratione illius superficie, quæ designat in contactu terminorum corporis minoris.

AD QVARTVM dicendū, quod vñ corpus esse simul localiter in duobus locis, non potest fieri per miraculū (corpus enim Christi non est in altari localiter) quāuis miraculose possit fieri, quod duo corpora sint in eodem loco: quia cōmūne locis simul, repugnat indiuiduo, ratione eius, quod est ens indiuiduum in se: sequeretur enim, quod esset distinctū in situ: sed esse cū alio corpore in eodem loco, repugnat ei quāntū ad hoc, quod est diuisum ab alio: rō autem vnius speciei in indiuiduo: ut patet in 5. Metaph. sed diuisio ab alijs est de consequentibus ad rationē vnius. Vnde quod id corpus sit localiter simul in diuersis locis, includit contradietionē, sicut quod hoc creatur ratione: sed duo corpora esse in eodem loco, non includit contradietionē, ut ex dictis patet: & ideo non est simile.

ARTICVLVS IIII.

Utrum vñ corpus gloriosū possit esse cū alio glorioso in eodem loco.

AD QVARTVM sic procedit. Vt, quod corpus gloriosum possit esse cum alio glorioso in eodem loco. Quia ubi est maior subtilitas, ibi est minor resistētia: si ergo corpus gloriosum futurū sit subtilius, quod non gloriosum, minus resistet corpori glorioso: & ita si corpus gloriosum poterit esse cū corpore non glorioso in eodem loco, multo fortius cū corpore glorioso.

¶ 2 Præterea, Sicut corpus gloriosum erit subtilius non glorioso, ita vñ gloriosum erit subtilius alio: si ergo

Non corpus

Art. post corpus.

Art. post corpus.

Propositio, ne prima: in opera vtriusque.

Tho. in 4. dist. 10. q. 2. ad 1. in 5. s. arg. & sequens.

li. 5. text. 11.

In hoc art.

361

corpus gloriosum poterit esse simul cum nō glorioso, & corpus gloriosum magis subtile poterit esse cū glorioso minus subtile.

¶ 3 Præterea, Corpus celi est corpus subtile, & erit tunc glorificatum. Sed corpus gloriosum alius est sancti poterit simul esse cum corpore celi, quia poterunt ad terram descendere, & ascendere pro sua libito voluntatis: Ergo duo corpora gloriosa poterunt esse simul.

SED CONTRA, Corpora gloriosa erunt spiritalia, id est, spiritibus quantum ad aliquid similia: sed duo spiritus nō possunt esse simul in eodē loco (quāvis spiritus & corpus possint esse in eodē loco) vt in 1. li. dist. 37 dictum est. Ergo nec duo corpora gloriosa poterunt esse in eodem loco.

¶ Præterea, Duorum corporū existentia simul vnū ab alio penetrat: sed penetrari ab alio corpore, est ignobilitas, quā omnino a corporibus gloriosis aberit: ergo non poterit esse duo corpora gloriosa simul.

RESPONDEO dicendū, q corpus gloriosum ratione suæ proprietatis non habet, quod possit esse cū alio corpore glorioso in eodē loco, sicut nec vt sit simul cū corpore nō glorioso: diuina autē virtute fieri possit, vt duo corpora gloriosa essēt simul, vel duo nō gloriosa, sicut gloriosum & nō gloriosum. Sed tñ nō ē conueniēs q corpus gloriosum sit simul cū alio corpore glorioso; tñ qā in eis seruabitur debet ordo, q distinctionē requirit; tñ qā vnū corpus gloriosum nō se opponet alteri: & sic nūq duo corpora gloriosa erūt simul.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit ac si corpori glorioso inesset ratione suæ subtilitatis, quod possit esse simul i eodem loco cum alio corpore, quod fallum est.

Et similiter dicendum AD SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, quod corpus celi & alia corpora æquiuocē dicuntur gloriosa, inquantū participabant aliquā gloriā & non quod eis conueniant dotes corporum humanorum glorificationum.

ARTICVLVS V.

Utrum ex sua subtilitate remoueatū a corpore glorioso necessitas existendi in aequali loco.

AD QVINTVM sic proceditur. Vt, q ex sua subtilitate remoueatū a corpore glorioso necessitas existendi in aequali loco: corpora nō gloriosa erunt cōformia corpori Christi, vt patet ad Philipenses. 3. Sed corpus Christi non cōstatū hac necessitate, vt sit in loco aequali: vnde continetur totū sub paruis vel magnis dimensionibus hostiæ consecrata: ergo & hoc idem erit in corporibus gloriosis.

¶ 2 Præterea, Philo. probat in 4. Physic. quod duo corpora non sunt in eodem loco, quia sequeretur, q maximum corpus obtineret minimum locū, quia diuersæ partes ei⁹ poterūt esse in eadē parte loci: non nō differēt vtrū duo corpora vel quācūq, sint in eodē loco: sed corpus gloriosū erit simul in eodē loco cū alio corpore, vt dicē cōiter. Ergo poterit esse in quouis paruo loco.

¶ 3 Præterea, Sicut corpus ratione sui coloris videt, ita cōmensuratur loco rōne suæ quātitatis: sed corpus gloriosum ita subiectum erit spiritui, q poterit videri & nō videri, & præcipue ab oculo nō glorioso, p suæ libito voluntatis, vt in Christo patuit. Ergo ita quātitas subiecti nutrit spiritū, q poterit ēē i paruo vel magno loco, & habere parua vel magna quātitatē ad libitum.

SED CONTRA est, q Philo. * dicit in 4. Physic. qd omne qd est in loco, est in loco aequali sibi: sed corpus gloriosū erit in loco: ergo erit in loco aequali sibi.

¶ Præterea, Eadem sunt dimensiones loci & locati, vt probat in 4. * Physic. Si ergo locus esset maior locato: esset idē maior & minus seipso; qd est incoueniēs.

RESPONDEO dicendū, q corpus non cōparatur ad locū, nisi mediātib⁹ dimensionibus proprijs, in quas corpus locatū circūscribitur ex contrāctū cor-

poris locantis: vnde q corpus aliquid sit in minori loco, q sit sua quātitas, hoc nō pōt esse nisi p hoc, q quātitas corporis ppria, efficit aliquo modo minor seipsa: quod quidē nō pōt intelligi nisi dupliciter. Vno modo ex variatione quantitatis circa eadē materiam, vt si materia quā primō subest magnæ quantitatis, postea subest paruæ: & hoc qdā posuerit in corporibus gloriosis, dicētes, q quātitas eis subest ad nutū, ita q cum voluerint parua. Sed hoc nō potest esse, quia nullus mortuus, q sit fm aliquid intrinsecum rei, pōt esse sine passionē abiciente a substantia: & ideo in corporibus incorruptibilib⁹, scilicet cōstibus, est solus motus localis, qui nō est fm aliquid intrinsecum: vnde patet, q mutatio quātitatis circa materiam repugnat impassibilitati corporis gloriosi & incorruptibilitati. Et præterea sequetur, q corpus gloriosum quādoq; esset rari⁹, & quādoq; spissius, quia cū nihil diuidi possit ab eo de materia sua, q quādoq; eadē materia esset sub paruis dimensionibus, & quādoq; sub magnis, & ita rateretur & densaretur; qd nō pōt esse. Alio modo pōt intelligi, quod quātitas corporis gloriosi efficit minor seipsa p variationem situs, ita scilicet q partes corporis gloriosi subintrent se inuicem, & sic redeat ad quācūq; parua quantitatē. Et hoc quidā posuerunt, dicentes, q ratione suæ subtilitatis corpus gloriosum habebit, q possit esse simul cū alio corpore non glorioso in eodē loco. Et similiter pōt vna pars esse intra aliā, inquantū totum corpus gloriosum poterit intrare per minimum porum alterius corporis: & sic ponunt, q corpus Christi, qd exiit de vtero Virginali, intrauit ianuis clausis ad discipulos. Sed hoc nō pōt esse: tñ corpus gloriosum non habebit, q sit cū alio corpore simul, rōne subtilitatis: tñ quia et si haberet, vt esset simul cū alio corpore, non tñ cū alio corpore glorioso, vt multi dicūt; tñ quia repugnat rectæ dispositioni corporis humani, quæ requirit determinatū situm & distantiam partium. Vnde nec p miraculum hoc vnquā fieri. Et ideo dicendū, q corpus semper erit in loco sibi aequali.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod corpus Christi in altaris sacramento non est localiter, vt dictū est. AD SECVNDVM dicendū, quod probatio Philoſophi pcedit ex hoc, quod vna pars eadē rōne subintraret aliā: sed talis subintratio partū corporis gloriosi in inuicē nō pōt ēē, vt dictū est. Et iō rō nō sequitur.

AD TERTIVM dicendum, quod corpus videt ex hoc, quod agit in visum: quod autem agit in visum nō agat, nisi variat in ipso corpore: & iō nō est incoueniens si possit qd vult videri, & qd vult nō videri: sed et in loco nō ē actio alius, pcedēs ab eo rōne suæ quātitatis, sicut videri rōne sui coloris. Et iō nō ē simile.

ARTICVLVS VI.

Utrum corpus gloriosum rōne suæ subtilitatis sit impalpabile.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod corpus gloriosum rōne suæ subtilitatis sit impalpabile. Greg. * enim dicit in hom. 1. in octaua Paschæ: Corrupti necesse est qd palpat: sed corpus gloriosum erit incorruptibile: ergo erit impalpabile. ¶ 2 Præterea, Omne quod est palpabile, resistit palpi: sed quod potest simul esse cū alio, non resistit ei: cū corpore, non erit palpabile.

¶ 3 Præterea, Omne corpus palpabile est tangibile: sed omne tangibile corpus habet palpitantes tangibiles cedētes qualitates tangentis: cū ergo qualitates tangibiles nō sint in excessu, sed reducāt in maximā aequalitatem in corporibus gloriosis; vñ, quod nō sint palpabilia, tñ in corporibus gloriosis; vñ, quod nō sint palpabilia.

SED CONTRA est, quod Dominus in corpore glorioso resurrexit, & tamē corpus palpabile habuit, vt patet Luc. vii. Palpate & videte, qā spiritus carnis & ossa, non habet. Ergo & corpora gloriosa erunt palpabilia.

¶ Præterea.

362

Arist. li. 4.
p. 76.

Arist. li. 4.
p. 76.

Arist. li. 4.
p. 76.

Vide Gr.
hom. 26.
in Euang.

Th. in 4.
dist. 2. q. 1.
ar. c. ad 1.
p. qd nō
sequitur.
in argu-
men. & ar.
ad 4.
* Incor. ar.

363
Hom. 26.
in Euang.
p. 1. q. 1.

Præterea, hæc est hæresis Euticii Constantinopoli-
tani Episcopi, vt Greg. dicit 14. lib. Moral. q dixit, q
corpus nostrum in resurrectionis gloria, erit impalpabile.

RESPONDEO dicendum, q omne corpus palpabile
est tangibile, sed non conuertitur: o. n. corpus est tan-
gibile, qd hêt qualitates, quib' natus est immutari sen-
sus tactus: vnde aer, ignis, & hmoi, sunt corpora tangi-
bilia. Sed palpabile vltcrius addit q resistat tangenti, vñ
aer qui nunquam resistit transienti per eū, sed est facili-
m̃ diuisibilis, tangibilis quidem est, sed non palpabi-
lis. Sic ergo patet, q palpabile dicitur aliquod corpus ex
duob'. Ex qualitatibus tangibilibus, & ex hoc q resi-
stet tangenti, vt non pertransleat. Et quia qualitates tan-
gibiles sunt calidū, & frigidū, & hmoi, q non inueni-
unt nisi in corporibus granibus, & leuibus, q habent cō-
trarietatem adinuicem, ac per hoc sunt corruptibilia: sūt
corpora caelestia, q sunt fm naturā in corruptibilia, sunt
sensibilia qdem visu, sed non tangibilia, & sic etiā nec
palpabilia. Et hoc est qd Grego. dicit, q corrupti neces-
se est omne quod palpatur. Corpus ergo gloriosum ha-
bet a natura sua qualitates q sunt natæ immutare ta-
ctum: sed tamen quia corpus est omnino subiectū spiri-
tui, in potestate eius est, vt fm eas immutetur tactū, vel
non immutetur. Similiter etiam fm naturam sibi compe-
tit, vt resistat cuilibet alteri corpori transienti, ita q nō
possit esse cū eo simul in eodē loco: sed miraculosē hoc
potest diuina virtute contingere ad nutū ipsius, q sit
aliō corpore in eodem loco: & sic non resistet ei trā-
scuntī. Vnde scdm naturam suam palpabile est corpus
gloriosum, sed ex virtute supernaturali hoc ei cōperit,
vt cū vult non palpetur a corpore non glorioso: & iō
Greg. dicit, q dñs palpandum carnem præbuit, qd lau-
sis inuis introduxit, vt perfectē ostenderet, post resur-
rectionē corp' suū eē & eiusdē naturæ & alteri gloriæ.

AD PRIMVM M ergo dicendum, q incorruptibili-
tas gloriosi corporis non est ex natura componentū, le-
cundū quam omne quod palpatur, necesse est corrum-
pi, vt ex dictis * patet. Et ideo non sequitur ratio.

AD SECVNDVM M dicendum, q quamuis aliquo
modo possit fieri, q corpus gloriosum sit cū alio corpo-
re in eodem loco: tamen corpus gloriosum habet in po-
testate sua resistere cuilibet tangenti, cū voluerit, &
sic palpari potest.

AD TERTIVM M dicendum, q qualitates tangibiles
in corporibus gloriosis, non erūt reductæ ad mediū rei
scdm xqui distantiam ab extremis acceptū, sed ad medi-
ū proportionis secundū quod optime competit * com-
plexioni humanæ in singulis partibus. Et ideo tactus il-
lorū corporū erit delectabilissimus, quia potentia sem-
per delectatur in conuenienti, & trahitur in excessū.

Q V A E S T I O LXXXIII.

De agilitate corporum beatorum, in tres articulos diuisa.

DE I N D E considerandū est de agilitate corpo-
rum beatorum resurgentium.

* Circa quod quaeruntur tria.

* Primo, vtrum corpora gloriosa sint futura agilia.

* Secundo, vtrum mouebuntur.

* Tertio, vtrum mouebuntur in instanti.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum corpora gloriosa sint futura agilia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q cor-
pora gloriosa non sint futura agilia. illud n. qd
de se agile est ad motū non indiget aliquo defe-
ctione: sed corpora glorificata deferentur post resurre-
ctionem in nubibus obuiam Christo in aera ab ange-
lis, vt dicit Glof. 1. Thessal. 4. Ergo corpora gloriosa
non erunt agilia.

Præterea, Nullum corpus quod mouetur cum labo-
re & poena, potest dici agile: sed corpora gloriosa, hoc
modo mouebuntur: cū motor eorum, scilicet anima,
Supple. 3. par. S. Thomæ.

moueatur in contrarium naturæ eorū, alias moueretur,
semper in vnam partem, Ergo non erunt agilia.

Præterea, inter omnes operationes animalis sen-
sus ē nobilior, & p̃prior, quā morus: sed non assigna-
tur corporibus gloriosis aliqua proprietas, quæ perficiat ea
ad sentiendum: Ergo nec debet eis attribui agilitas, per
quam periciuntur ad motum.

Præterea, Natura dat diuersas instrumenta dispositio-
nis diuersæ scdm diuersas virtutes ipsorum, vnde non
eiusdem dispositionis instrumenta dat aialitudo & ve-
locitas: sed Deus multo ordinatius operatur, q natura. Cū
ergo corpus gloriosum habeat membra eiusdem dispo-
sitionis in figura & quantitate, sicut modo, videtur, q
non habeat agilitatem aliam, quā modo habet.

SEDCONTRA est qd dicitur 1. Cor. 15. Semi-
natur in infirmitate, surgit in virtute, * glo. i. mobile &
viuū: sed mobilitas nō potest dicere nisi agilitatem ad
motum: ergo corpora gloriosa erunt agilia.

Præterea, Tarditas maxime videtur spiritualitati re-
pugnare, sed corpora gloriosa maxime erunt spiritualia
vt dicitur 1. Cor. 15. Ergo erunt agilia.

RESPONDEO dicendum, q corpus gloriosum
erit omnino subiectū animæ glorificatæ, nō solū vt ni-
hil in eo sit quod resistat voluntati ipsius (quia hoc fuit
etiam in corpore Adæ) sed etiam vt sit in eo aliqua p-
fectio effluens ab anima glorificata in corpus, p quā ha-
bile reddit ad p̃dictā subiectionē: q quidē perfectio, dos
glorificati corporis dicitur. Anima autē cōiungitur cor-
pori non solū vt forma, sed etiā vt motor: & vtrq; mō
oportet, q corpus gloriosum aīæ glorificatæ sit summe
subiectū. Vñ sicut per deiorem subtilitatis subiecitur ei to-
taliter in quantum est forma corporis, dāns ei specifi-
cū: ita p deiorem agilitatis subiecitur ei in quantum est mo-
tor, vt. i. sit expeditum & habile ad obediendum ipsi in
omnibus motibus & actionibus aīæ. Quidam tñ cām
istius agilitatis attribuit quintæ essentia, q tunc in cor-
poribus gloriosis dñabit, sed de hoc frequenter dīdū ē.
quod non videtur conueniens. Vnde melius est, vt attri-
buatur a nīmæ, a qua gloria in corpus emanat.

AD PRIMVM M ergo dicendum, q corpora gloriosa
dicuntur ferri ab angelis, & etiam in nubibus: nō quasi
eis indigeant: sed ad reuerentiam designandam, quæ
corporibus gloriosis & ab Angelis & ab omnibus crea-
turis deferretur.

AD SECVNDVM M dicendum, q quāto virtus aīæ mouē-
tis dñatur magis supra corpus, tāto minor ē labor i mo-
tu, q ē fit cōtra naturā corporis. Vñ illi i qbus viri *
motus ē fortior, & illi qui habet ex exercitio corpus ma-
gis habitatū ad obediendū spūi mouenti, minus labo-
rant in motu. Et quia post resurrectionē aīa p̃fectā dñā-
bitur corpori, tū p̃ perfectionē propriæ virtutis, tum
p̃ habitatem corporis gloriosis, ex redundantia gloriæ
ab anima in ipsum, non erit aliquis labor in motu san-
ctorum, & sic dici poterunt corpora sanctorum agilia.

AD TERTIVM M dicendum, q p deiore agilitatis, corpus
gloriosū reddet habile nō solū ad motū locale, sed etiā
sentiendū, & ad oēs alias aīæ operationes exequendas.

AD QVARTVM M dicendum, q sicut natura dat velo-
cioribus aialibus instrumenta diuersa dispositōis in figu-
ra & quantitate, ita deus dabit corporibus scōrū, aliā
dispositōem, quam nunc habeant, nō quidem in figura &
quātitate, sed in p̃prietate gloriæ, quæ dicitur agilitas,

ARTICVLVS II.

Vtrū sancti agilitate sua nūquā videntur, ita quod moueantur.

AD SECVNDVM sic proceditur. videtur
quod sancti agilitate sua nunquam videntur, ita
quod moueantur. Quia secundum Philosophum * mo-
tus est aīa imperfecti: sed in corporibus gloriosis nul-
la erit imperfectio: Ergo nec aliquis motus.

Præterea, Omnis motus fit propter indigentiam,
quia oē quod mouetur, mouetur ppter adiectionem
Na 2 ali-

Colligetur
glossa in cor-
lin. cor. ibi.

Supra qd.
2. art. 1.
corp. 6. q.
83. artic.
1. corp. 6.
in libr. 2.
sent. d. 1.
2. q. 1. 100.
ti. 1.

377
1. 2. 3. phy
si. 6. 6.

26. in
2. art. 1.
lib. 1. in
1.

26. in
2. art. 1.
lib. 1. in
1.

26. in
2. art. 1.
lib. 1. in
1.

26. in
2. art. 1.
lib. 1. in
1.

373
2. art. 1.
lib. 1. in
1.

26. in
2. art. 1.
lib. 1. in
1.

RESPONDEO dicendum, qd circa hoc est multiplex opinio. Quidam n. dñr, qd corpus gloriosum trāsit de vno loco in aliū, sine hoc, qd ptranseat medium: & pp hoc pōt corpus gloriosum motus esse in instanti, sicut et voluntatis Sed hoc non pōt stare, qd corpus gloriosum nūquā pueniat ad dignitatē naturā spūali, sicut nunquā definit esse corpus. Et pterea voluntas, cū dī moueri de vno loco in aliū, non transfertur essentialiter de loco in locū, quia neutro locorū illorū essentialiter continetur sed dirigit in vnu locū, postquā fuerat directā p intentionē ad aliū, & pro tanto dī moueri de loco ad locū.

Et iō alij dicunt qd corpus gloriosum hēt de proprietate naturae suae quā corpus est, qd ptranseat medium, & tū qd moueatur in tpe sed virtute gloriā, quā hēt in instanti quādam supra naturam hēt, qd possit non ptransire mediū, & sic in instanti moueri. Sed hoc non pōt esse, quia implicat in se contradictionē: qd sic patet. Sit aliquod corpus qd moueatur de A, in B, & corpus motū sit Z, constet qd Z, quandiu est totum in A, non mouetur. Similiter nec qd est totū in B, qd tūc motū est: ergo si alij mouetur, oportet, qd neque sit totum in A, neq: totum in B ergo qd mouet, vel nūquā est; vel est partim in A, & partim in B, vel totū in alio loco medio, puta, in C, vel partim in A, & C, vel partim in C, & B. Sed nō pōt poni qd nūquam sit, quia sic esset aliqua quantitas dimensua, non habens sitū, quod est impossibile. Neq: pōt poni, qd sit partim in A, & partim in B, & non sit medio aliquo mō: quia cū B, sit locus distā ab A, seque retur in medio interiacente, quod pars C, quā est in B, non esset cōtinua parti, qd est in A ergo restat, quod vel sit totum in C, vel partim in eo, & partim in alio loco, qd ponetur mediū inter C, & A, puta D, & sic de alijs. Ergo oportet, quod Z, non pueniat de A, in B, nisi prius sit in omnibus D, medijs, nū dicatur qd pueniat de A, in B, & nunquam mouetur, qd implicat contradictionē: quia ipsa successio locorū est motus localis: & eadē rō est de qualibet mutatione, qd hēt duos contrarios terminos quorum vtrūq: est aliquid positū. Secus autē est de illis mutationibus qd habent vnum terminū positū, & alterum pyram priuationē, quia inter affirmationē & negationē seu priuationē, nō est aliqua determinata distātia. Vñ qd est in negatione, pōt esse propinquius vel remotius ab affirmatione vel econuerſo, rōne alicuius qd causat alterum eorum, vel disponit ad eā: & sic dū id qd mouetur, est totū sub negatione, mutatur in affirmationē, & econtrario: vnde etiā in eis mutans praecedit mutatiō esse, vt probatur in quinto* Physicorū. Nec est simile de motu Angeli, quia esse in loco, & quicquid dicit de corpore & de Angelo: & sic patet, quod nullo modo pōt esse, quod aliqd corpus pueniat de vno loco ad aliū, nisi transeat oīa media.

Et iō alij hoc concedunt, sed tū dicunt quod corpus gloriosum mouetur in instanti. Sed ex hoc sequitur quod corpus gloriosum in eodem instanti sit in duobus locis simul vel pluribus, in termino vltimo, & in oībus medijs locis, qd non pōt esse. Sed ad hoc dicunt, quod quamuis sit idem instans fm rem, tū differt rōne, sicut punctus ad quē terminantur diuersae lineae: sed hoc nō sufficit, quia instans mensurat hoc quod est in instanti fm rem, non fm hoc quod consideratur. Vnde diuersa consideratio instantis non facit, quod instans possit mensurare illa quae non sunt simul tempore, sicut nec diuersa consideratio puncti potest facere, quod sub vno puncto loci contineantur quae sunt distantia situ.

Et ideo alij probabilis dicunt, qd corpus gloriosum mouetur in tpe, sed impereceptibilē p breuitatē, & tū quod vnum corpus gloriosum pōt in minori tpe idem spatium ptransire, qd aliud: quia tps quantūcūque parum accipitur, est in infinitum diuisibile.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illud qd patet, quod nihil deesse videt, vt dicitur in 2. Phy. & ideo dicimus sciatū facio, quod post modicū tempus

fiet: & per hunc modum loquitur Aug. qd vbi cūque erit voluntas, ibi erit statim corpus. Vel dicendum, qd voluntas nunquam erit inordinata in Beatis. Vñ nūquā volens corpus suum esse alicubi in aliquo instanti, in quo nō possit ibi esse. Et sic quicūq: instans volūtas detert minabit, corp⁹ erit in illo loco, quē volūtas determinat.

AD SECVNDVM dicendum, qd quidam cōtradi xerunt illi propositioni, quā Philosophus inducit in parte illa, vt Commentator ibidē dicit, dicentes, qd non oportet esse proportionē totius motus ad totū motū, fm proportionē resistentis medijs ad aliud medium resistentē sed oportet, qd fm proportionē medijs, qd transiret, attē datur proportio retardationis, qd accedit i motibus ex resistentia medijs. Quilibet n. motus hēt determinatū tps velocitatis & tarditatis ex victoriā mouentis supra mobile, & si nihil resistat ex parte medijs sicut patet in corporibus celestibus, in quibus non inuenitur aliquid qd obstat motui ipsorum, & tū non mouentur in instanti, sed in tempore determinato secundum proportionē potentiae mouentis ad mobile: & ita patet, quod etiam si ponatur aliquid moueri in vacuo, non oportebit, qd moueatur in instanti: sed quod nihil addatur tempore, quod debetur motui ex proportione praedicta mouentis ad mobile, quia motus non retardatur.

Sed hae rñio (vt Cōmentator dicit) procedit ex falsa imaginatione, quia quis imaginatur, qd tarditas qd causatur ex resistentia medijs, sit aliqua pars motus addita motui naturali, qd hēt quantitātē fm proportionē mouentis ad mobile: sicut vna linea addit lineae, ratione cui⁹ accedit in lineis, qd non remaneat eadē proportio tot⁹ ad totā lineā, qd erat lineari additari adiuuente: vñ sic nō sit eadē proportio totius motus ad totū motū sensibile, qd est retardationū contingentū ex resistentia medijs. Quae qdē imaginatio falsa est, qd quilibet pars motus hēt tū de velocitate, quantum totus motus: non autē qd liber pars lineae hēt tū de quantitate dimensionū, quā tū hēt tota linea. Vñ tarditas vel velocitas addita motui, redundat in qualibet partem eius, qd de lineis non contingit: & sic tarditas addita motui, non facit aliā partē motus: sicut in lineis accidebat, qd additū est pars tot⁹ lineae. Et iō ad intelligendā probationē Philosophi, vt Cōmentator ibidē exponit, sciendū est, qd oportet accipere totū pro vno, i. resistentia mobilis ad virtutē mouentē, & resistentia medijs, p qd est motus: & cuiusq: alterius resistentis: ita qd accipitur quantitas tarditatis totius motus fm proportionē virtutis mouentis ad mobile resistentis quocūque mouetur, vel ex se, vel ex alio extrinseco. Oportet enim sp. qd mobile resistat aliquo mō mouenti, cui mouens & motū, agens & patiens in quantum hmoi, sint contraria. Quicūq: aut inuenitur resistere mobile mouenti ex seipso, qd hēt virtutem inclinantem ad contrariū motū, sicut patet ex moribus violentis: vel saltem, quia hēt locū contrariū loco, qd est in intentione mouentis: cuiusmodi resistentia inuenitur etiam corporum celestium ad suos motores. Quae autem mobile resistit virtuti mouentis ex alio tū & non ex seipso, sicut patet in motu naturali grauiū & leniū: quia p ipsā formā eorū inclinantur ad motum talē. Est enim forma impressio gūantis, qd est motor ex parte grauiū & leniū: ex parte autē materiā non inueniuntur aliqua resistentia neque virtutis inclinantis ad contrariū motū, neque contrarij loci, quia locus non debet materiā nisi fm qd sub dimensionibus consistens perficitur forma naturalī. Vnde non pōt esse resistentia, nisi ex parte medijs, quae quidem resistentia est motui eorū connaturalis, quicūq: autē est ex vtroque, sicut patet i motibus animalū. Quādo ergo in motu nō est resistentia nisi ex parte mobilis, sicut accedit in corporibus celestibus: tūc ipse motus mensurat fm proportionē motoris ad mobile, & in talibus nō pcedit rō Philosophi: quia remoto dī medio, adhuc manet motus eorū in tpe, sed in illis moribus, i. quibus est resistentia ex parte medijs, tū

sed propter hanc similitudinē, quia sicut illud quod in vitro clauditur, apparet: ita anima gloria quae in corpore glorioso clauditur, non latebit. Sed premium meritis eius, quia magis saluator dignitas corporis gloriosi, & magis consonat dictis Greg. †

AD TERTIVM dicendum, quod corporis gloria naturam non tollit, sed perficit: unde color qui debet corpori ex natura suam partem, remanebit in eo, sed superadditur claritas ex gloria animae. Sicut etiam videmus corpora colorata ex natura sui, solis splendore refulgere, vel ex aliqua alia causa, extrinseca seu intrinseca.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut gloria claritas redundat ab anima in corpus secundum suum modum & ibi est alio modo, quam sit in aia; ita in quamlibet partem corporis redundabit secundum suum modum. Unde non est inconueniens, quod diuersae partes habeant diuersimodē claritatē, secundum quod sunt diuersimodē dispositae ex suu natura ad ipsam: nec est si simile de alijs dotib⁹ corporis, respectu quarū partes corporis non inueniuntur habere diuersam dispositionē.

ARTICVLVS II.

Utrum claritas corporis gloriosi possit videri à nō glorioso oculo

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod claritas corporis gloriosi non poterit videri à non glorioso oculo. Oportet. n. esse portionem visibilib⁹ ad visum: sed oculus non glorificatus, non est proportionatus ad videndam claritatē gloriae, cui sit alterius generis, quam claritas naturae. Ergo corporis gloriosi claritas nō videbitur ab oculo nō glorioso.

¶ 2^a Præterea, Claritas corporis gloriosi erit maior, quā sit claritas Solis: quia et Solis erit tūc maior, quā modo sit, ut dicitur & multo maior erit corporis gloriosi, propter quod Sol & totus mundus claritatē maiorem accipiet. Sed oculus non gloriosus, non potest inspicere Solem in tota sua propter magnitudinem claritatis. Ergo minus poterit inspicere claritatem corporis gloriosi.

¶ Præterea, Visibile oppositum oculis videndis, necesse est videri, nisi sit latius alius in oculis: sed claritas corporis gloriosi opposita oculis non gloriosis, nō necessario vtrāque eis; quod patet de discipulis, quod corpus Dñi post resurrectionē, viderit claritatē ei⁹ nō intueretur. Ergo claritas illa nō erit visibilis ab oculo nō glorioso.

SED CONTRA, e⁹, quod dicit Gloss. ¶ Philip. 3. sup. illud: Configuratur corpori claritas sua. Assimilabitur claritati, quam habuit in transfiguratione: sed claritas illa visa fuit ab oculis discipulorum non glorificatis. Ergo & claritas corporis glorificati ab oculis non gloriosis, visibilis erit.

¶ Præterea, Impij videntes gloriam iustorum, ex hoc torquentur in iudicio: ut patet per hoc, quod dicitur Sap. 5. sed non plenē vident gloriam ipsorum, nisi claritatem eorum inspicerent. Ergo, &c.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt, quod claritas corporis gloriosi non poterit videri ab oculo non glorioso, nisi forte per miraculum. Sed hoc non potest esse nisi claritas illa æquiuocē diceretur, quia lux est id quod est nata est mouere visum, & visus secundum id quod est natus est percipere lucem, sicut verum se habet ad intellectum & bonum ad affectum: unde si esset aliquis visus, qui non posset percipere aliquam lucē omnino, vel ille visus diceretur æquiuocē vel lux illa: quod non potest in proposito dici: quia per hoc, quod dicitur gloriosa corpora futura esse lucida, nihil nobis notificaretur: sicut qui dicit canem esse in calo nihil notificat ei, qui non nouit nisi canem, qui est animal. Et ideo dicendum est, quod claritas corporis gloriosi naturaliter ab oculo glorioso videri poterit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod gloria claritas erit alterius generis, quā claritas naturae, quantum ad speciem causam, sed non quantum ad speciem: unde sicut claritas naturae ratione speciei lux est proportionata visui:

Suppl. 3 par. 8. Tho.

ita & claritas gloriosa.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut corpus gloriosum non potest pati aliquam passionem naturae, sed solum passionem animae, ita ex proprietate gloriae non agit nisi a actione animae. Claritas autē intensā non offendit visum, inquantū agit a actione animae, sed secundū hoc magis delectat: offendit autem inquantū agit a actione naturae calefaciendo & dissoluendo organū visus & dissipando spiritus: & ideo claritas corporis gloriosi, quāvis excedat claritatem Solis; tamen de sui natura non offendit visum, sed demulcet, propter quod claritas illa comparatur claritati lapidis, Apoc. 21.

AD TERTIVM dicendum, quod claritas corporis gloriosi puenit ex merito voluntatis: unde voluntati subditur, ut in eius imperiū videatur vel nō videatur. Et ideo in potestate corporis gloriosi erit, ostendere claritatē suā vel occultare: & hoc fuit opinio Præpositini.

ARTICVLVS III.

Utrum corpus gloriosum necessario videbitur à corpore nō glorioso.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod corpus gloriosum necessario videbitur à corpore non glorioso. Quia corpora gloriosa erūt lucidat: sed corpus lucidum manifestat se & alia: ergo corpora gloriosa necessario vidēbuntur.

¶ 2^a Præterea, Omne corpus quod occultat alia corpora post se existentia, de necessitate, visu percipitur ex hoc ipso, quia alia sunt post, occultantur: sed corpus gloriosus occultabit visui alia corpora post se existentia, quia erit corpus coloratum, ergo & de necessitate videbitur.

¶ 3^a Præterea, Sicut quantitas est de his quae insunt corpori, ita & qualitas per quam videtur: sed quantitas nō suberit voluntati, ut corpus gloriosum possit esse maioris quantitatis vel minoris: ergo nec qualitas, per quam visibile est, vt possit non videri.

SED CONTRA est, quod corpus nostrum glorificabitur in conformitatem corporis Christi, post resurrectionē: sed corpus Christi post resurrectionē non necessarium videbatur, imò disparuit ab oculis discipulorum in Emmaus, ut dicitur Luca ultimo. ergo & corpus glorificatum non necessario videbitur.

¶ Præterea, Ibi erit summa obedientia corporis ad animam: ergo corpus poterit videri vel non videri secundum voluntatem animae.

RESPONDEO dicendum quod visibile vtrūque, scilicet quod agit in visum. Ex hoc autem, quod aliquid agit vel non agit in aliquid extrinsecum, non est aliqua mutatio in ipso: unde sine mutatione aliusque proprietatis, quod sit de perfectione corporis glorificati, potest contingere, quod videatur & nō videatur: unde in potestate animae glorificata erit, quod corpus ipsi videatur vel nō videatur, sicut & glaber alia actio corporalis a iāte potest esse etiam actio corporis gloriosi nō esset in istum summē obediens principali agere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod claritas illa obediens corpori glorioso, ut possit eam ostendere vel occultare.

AD SECVNDVM dicendum, quod color corporis non impedit peruenire ipsius, nisi inquantū immutat visum: quia visus non potest immutari simul duobus coloribus, ut vtrunque perfectē inspiciat: color autē corporis gloriosi erit i perfecta parte animae, ut ipsum, immutet visum vel nō immutet. Et ideo erit in parte eius, ut corpus quod est post, se occultet vel nō occultet.

AD TERTIVM dicendum, quod quantitas est in huius rebus ipsi corpori glorioso, neque posset quantitas immutari ad imperium animae, sine mutatione intrinseca corporis gloriosi, quae impassibilitati eius repugnaret: & ideo nō est simile de quantitate & visibilitate, quae est qualitas illa, per quam est visibile, nō potest subtrahi ad imperium animae: sed actio illius qualitatis suspendetur, & sic occultabitur corpus ad imperium animae.

Nn 4 QVAE-

QV AESTIO LXXXVI.

De conditionibus corporum damnatorum resurgentium
in tres articulos diuisa.

CONSEQUENTER considerandū est de conditionibus corporum damnatorum resurgentium.

¶ Circa quod quaruntur tria.

- ¶ Primo, vtrum corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgent.
- ¶ Secundo, vtrum eorum corpora erunt corruptibilia.
- ¶ Tercio, vtrum erunt impassibilia.

370

ARTICVLVS PRIMVS.

Tho 4. dist. Vtrum corpora damnatorū cū suis deformitatibus resurgent.

4. q. 4. ar.
1. q. 9. 1. &
sequem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgent. Illud enim qd in poenā peccati indultum est, desinit non debet, nisi peccato remisso: sed membrum defectus qui accidunt per mutilationem, in poenā peccati indulti sunt; & similiter etiam omnes aliae deformitates corporales: ergo a damnis qui peccatorum remissionē nō sunt consequuti, in resurrectione non remouebuntur.

¶ 2. Præterea. Sicut resurrectio Sanctorum erit ad vltimam q̄ sollicitatē, sic & resurrectio impiorū erit ad vltimam miseriam: sed sancti resurgentibus non auferetur aliquid quod ad eorum perfectionem pertinet: possit ergo nec impijs resurgentibus aliquid auferetur quod ad eorum defectum vel miseriam pertineat. Humiliū autem sunt deformitates: ergo, &c.

¶ 3. Præterea. Sicut ad defectum passibilis corporis pertinet deformitas, ita & tarditas: sed a corporibus damnatorum resurgentium, tarditas non remouebitur, quia eorum corpora non erunt agilia: ergo eadem ratione nec deformitas remouebitur.

SED CONTRA. Prima ad Cor. 15. Mortui resurgent incorrupti, id est sine aliqua diminutione membrorum. Glossa. Mortui, id est peccatores, vel generaliter omnes mortui resurgent incorrupti: ergo mali resurgent sine deformitatibus.

¶ Præterea. In damnatis non erit aliquid qd sensum doloris i eis impedit: sed agritudo impedit sensum doloris, inquantū p eam debilitant organa sentiendi: & si in illis defectus membrum impedit ne ceteri vniuersales dolori i corpore: ergo sine ipsis defectibus dānati resurgent.

RESPONDEO dicendū, qd in corpore humano potest esse deformitas dupliciter. Vno modo, ex defectu alicuius membri, sicut mutilatos turpes dicimus, defectus n. eis debita proportio partium ad totū: & de tali deformitate nulli dubiū est, quod in corporibus damnatorum non erit: quia oia corpora tam bonorū, quā malorū integra resurgent. Alio modo deformitas contingit ex indebita partium dispositione, vel ex indebita quantitate vel qualitate vel situ, quæ etiam proportione debita partium ad totum non paritur: & de talibus deformitatibus & similibus defectibus, sicut sunt febres, & alia huiusmodi aggritudines, quæ interdū sunt deformitatis causæ. Aug.† in determinatōe & sub dubio relinquunt in Ench. vti in littera Magister * dicit. Sed apud Doctores modernos est duplex lūp hoc opinio.

Quidā n. dicūt, qd huiusmodi deformitates & defectus in corporibus damnatorum remanebunt, considerantes eorū damnationē, quæ ad summam miseriam deputatur, cui nihil incommoditatis subtrahi debet. Sed hoc non vti rationabiliter dici, in reparatione enim corporis resurgentis magis attēditur naturæ perfectio, quā conditio quæ prius fuit. Vnde & q infra perfecti avaritæ decedunt, in statu iuuenilis ætatis resurgent, vt supra dictum est. Vnde & illi qui aliquos defectus naturales in corpore habuerunt, vel deformitates ex eis prouenientes, in resurrectione sine illis defectibus vel deformitatibus reparabuntur, nisi peccati meritum impe-

diret: & ita si aliqui cū defectibus vel deformitatibus resurgent, hoc ei erit in poenā. Modus aut poenæ est secundum mensurā culpæ. Contingit autē qd aliqui peccatores dānandus minoribus peccatis subiectus aliquas deformitates vel defectus habeat, quas non habuit aliquis damnandus peccatis grauioribus irriterius: vnde si ille qui in hac vita deformitates habuit, cū eis resurgat, si ne quibus cōstat qd resurgere talis grauius puniendus, & eas in hac vita non habuit, modus poenæ nō respondeat quantitati culpæ: sed magis videretur aliquis puniri p poenis, quas in hoc mūdo passus fuit, qd est absurdū. Et ideo alij rationabiles dicunt, qd Auditor qui naturā cōdidit, in resurrectione naturā corporis integrē reparabit vnde quicquid defectus vel turpitudinis ex corruptione vel debilitate naturæ siue principiorū naturalium in corpore fuit, totū in resurrectione remouebitur, sicut febris, lippitudo, & similia. Defectus autē, qd ex naturalibus principijs in humano corpore naturaliter consequuntur, sicut ponderositas, passibilitas & similia, in corporibus dānatorū erunt: quos defectus ab electorum corporibus gloria resurrectionis excludet.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd cum poenā in quolibet foro infigatur sibi conditionem illius fori, poenā quæ in hac vita temporalis infiguntur pro aliquo peccato, temporales sunt, & vltra vitā terminā non se extendunt: & ideo quamuis peccator nō sit remissus damnatis, non tñ oportet quod easdem poenas ibi sustineat, quas in hoc mūdo sunt passus: sed diuina iustitia requirit, vt ibi poenis grauioribus in æternū crucietur.

AD SECVNDVM dicendū, qd non est similis ratio de bonis & malis, eo quod aliquid potest esse pure bonum, non autē pure malum. Vnde sanctorū vltima felicitas hoc requirit, vt ab omni malo penitus sint immunes: sed vltima malorum miseria non excludit omne bonum, quia malum si integrum sit, corrumpit seipsum, vt Phylo.† dicit in 4. Ethic. Vnde oportet qd miseria damnatorum subternatur bonum naturæ ipsius, quod opus est Conditoris perfecti, qui ipsam naturam in perfectione suæ speciei reparabit.

AD TERTIVM dicendū, quod tarditas est de illis defectibus, qui naturaliter consequuntur principia humani corporis, non autem deformitas: & ideo de eis non est similis ratio.

ARTICVLVS II.

Vtrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, qd corpora damnatorū erunt corruptibilia. Omne n. compositū ex contrarijs, necesse est corrūpi: sed corpora damnatorū erunt ex contrarijs composita, & per eō nūc cōponuntur, alias nō essent eiusdē speciei, & per eō sequens nec eadem numero: ergo erunt corruptibilia.

¶ 2. Præterea. Si corpora damnatorum non erunt corruptibilia, aut hoc erit per naturam, aut per gratiā, aut per gloriam, non per naturam, quia sunt iuxta a eiusdē naturæ, cuius & nunc sunt: nec per gratiā vel gloriam, quia talibus omnino carebunt: ergo erunt corruptibilia.

¶ Præterea, illis qui sunt in summa miseria, sobrahe re maximam poenarum videtur inconueniens: sed maxima poenarū est mors: vt patet per Philo. in 3. Ethic. ergo a dānatis qui sunt in summa miseria, mors remouetur: non dēt: ergo eorum corpora incorruptibilia erunt.

SED CONTRA est, quod dicitur Apo. 2. In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

¶ Præterea, Dammati punientur in aia & corpore perpetua p ppetua Matth. 25. Ibiunt hi in supplicium æternū, sed hoc esse non possit, si eorum corpora corruptibilia essent. Ergo eorum corpora erunt incorruptibilia.

RESPONDEO dicendū, qd cum in omni mortuo oporteat esse aliquid principium motus, dupliciter motus alius vel mutatio a mobili remouetur. Vno modo per

Alia per
fectiōem.

† Glossa
dem.

† In Ench.
radio 92.
10m. 3
† 1. q. 4. Sen.
di. 44. S.
D.

* q. 81. art.
secundo.

† Arist. li.
4. c. 3. parū
ante mediū

371

* Arist. li. 3.
cap. 6. post
mediū.

per hoc, qd deest principium motus. Alio mō p hoc qd i-
peditur principii motus. Corruptio aut mutatio qua-
dam est: unde dupliciter pot contingere, vt corpus, qd
ex conditione suorum principiorum corruptione hēt, in-
corruptibile reddat. Vno modo ex hoc qd principii ad
corruptibilem aтем mouet, totaliter tollitur, & hoc mō
corpora damnatorum incorruptibilia erunt. Cum n. pri-
mū calū sit alteras per motū suū localem, & alia oia
agentia secunda in virtute ipsius agant, & quasi ab ip-
so motu oportet qd motu calū cessante, nihil sit agēs,
quod possit corpus per alterationē aliquā transmutare
a naturali sua proprietate, & iō post resurrectionē, ces-
sante motu cœli, nulla qualitas erit sufficiens, vt corp⁹
humanū alterare possit a sua naturali qualitate: cor-
ruptio aut est terminus alterationis, sicut & gñatio. unde
corpora dānatorū corrupti nō poterūt: & hoc de iurē
vina iustitia, vt perpetuo viuetes, ppetuo puniantur,
vt diuina iustitia requirit, vt infra, dicitur, sicut & nūc
corruptibilitas corporū deseruit diuinā, puidētia, p q
ex aliquibus corruptis alia gñantur. Alio mō contingit
ex hoc qd principii corruptionis impeditur, & hoc mō
corpora adā incorruptibilia fuit, qā cōtraria qualitates i
hoīs corpore exiētes continebantur per gratiā inno-
centiæ, ne ad dissolutionē corporis agere possent, &
multo plus cōtinebuntur corporib⁹ glorioſi⁹ qd erūt oīno
subiecta spūi: & sic i corporib⁹ beatōrū post resurrectiōē
necesse cōiungent duo modi pēdiū incorruptibilitatis.

AD P R I M V M ergo dicendū, qd cōtraria, ex qbus
corpora cōponuntur, sunt secunda principia ad corruptiō-
nē agentia. Primū. n. agens ē motus caleſtis: n. suppo-
sitū motu calū, necesse est vt corpus ex cōtrariis cōpositū
corruptū, nisi sit aliqua cā potior ipeclēs. Sed motu cœ-
li remoto, cōtraria, ex qb⁹ corp⁹ cōponit, nō sufficiūt ad
corruptionē faciendā ēt m uacūā, vt patet ex dictis. *

Cessationē aut motus caleſtis non cognoue nūc Philo-
sophi: unde pro infallibili hēbant qd corpus cōpositū
ex cōtrariis corruptum patet naturam.

AD S E C V N D V M dicendū, qd incorruptibilitas
illa erit per naturam, nō qd sit aliquid incorruptionis
principiū in corporibus damnatorū, sed per defectū
principii mouentis ad corruptionem.

AD T E R T I V M dicendū, qd quis mors sit simpli-
citer maxima penarū, fm qd tū nihil prohibet mortē ef-
ficere in pœnarū remediū, & per cōsequē, ablationē mor-
tis in pœnarū augmentū. Viuere n. vt dicit Philo. † 9.
Euhic. vī oībus delectabile est, & qd oīa esse appetunt,
nō oportet aut, vt ibidē dicit, accipere malā vitā, neq;
corruptā, neque qd ē in tristitijs: sicut ergo viuere sim-
plicitē est delectabile, nō aut vitā qd est in tristitijs, ita
& mors qd est pūatio vitæ simpliciter est pœnosa, &
maxima penarū, inquantū subtrahit primū bonū, scē
cā quo omnia alia subtrahuntur, sed inquantū priuat
malam vitā & qd est in tristitijs est in remediū pœnarū
quas terminat, & p cōsequē mortis subtractio est in
augmentū penarū, quas perpetuas facit. si aut dicitur
mors esse pœnalis propter corporealem dolorē, quē sen-
tiūt morientes, nō est dubiū, qd multo maiore dolorē
damnati cōtinuē sustinebunt. Vñ i perpetua morte esse
dicit, sicut scriptū est in psal. 48. Mors depascet eos.

A R T I C V L V S III.

Vtrum corpora damnatorum sint futura impassibilia.

AD T E R T I V M sic procedit. Videtur, qd cor-
pora damnatorū futura sint impassibilia. Quia
fm Philosophi. * in c. 6. Topic. Omnis passio magis
facit abiectionē substantiā, sed a finito, si semper aliquid
abiectionis necesse est illud tandem consumi, vt dicitur
in primo. * Phisic. Ergo si corpora damnatorū erūt pas-
sibilia, & semper patientur, quandoque deicient & cor-
rumpentur, quod falsum esse ostensum est. * Ergo erūt
impassibilia.

Præterea, Omne agens assimilatur sibi patiens, si ergo

go corpora damnatorum patiētur ab igne, ignis ea sibi
assimilabitur: sed non confumit aliter ignis corpora, nisi
inquantum ea sibi assimilans resoluūt. Si ergo corpora
damnatorum erunt passibilia, ab igne quandoque con-
sumuntur, & sic idē quod prius.

¶ Præterea, Animalia quæ in igne sine corruptione
dicuntur viuere, vt de salamandra dicitur ab igne non
assiluntur: animal. n. dolore corporis non affigitur, ni-
si corpus aliquo mō lēdat. si ergo corpora damnatorū,
in igne sine corruptione remanere possint, sicut & aia
lia pēcta, vt Aug. in li. de ciui. Dei dicit: videtur qd nul-
lam assilidionem ibi sustinebunt, quod non esset, ni-
si eorum corpora impassibilia essent, ergo, &c.

¶ Præterea, si corpora damnatorum sunt passibilia,
dolor qui ex eorū passione pueniet, vt vī, superare de-
bet oēm pēntem corporū dolorem, sicut & sanctorū
iucunditas superabit oēm pēntem iucunditatem: sed
propter immensitatem doloris quandoque contingit,
in hac vita aliam a corpore separari, ergo multo fortius
si corpora illa futura sint passibilia, ex immensitate do-
loris, animæ a corpore separabuntur: & sic corpora cor-
rūptū, qd falsum ē. Ergo corpora illa erūt impassibilia.

SED CONTRA est quod dicitur i. Co. 15. Et
nos immutabimur. Gloss. * Nos boni tantummodo im-
mutabimur gloria immutabilitate, & impassibilia ē. c.

Ergo corpora damnatorum non erunt impassibilia.
¶ Præterea, sicut corpus cooperatur animæ ad meritū
ita cooperatur ei ad peccatum: sed propter cooperatio-
nem prædictam non solum anima, sed etiam corpus
post resurrectionem premiabitur. Ergo & simili ratio-
ne damnatorum corpora pueniunt, quod non esset si
impassibilia forent: ergo erunt passibilia.

R E S P O N D E O dicendum, qd principalis causa
quare corpora damnatorum ab igne non consumuntur,
erit diuina iustitia, qua eorum corpora ad penam ppe-
tutam sunt addicta: sed diuina iustitia seruit etiam, a
naturalis dispositio ex parte corporis patiens, & ex parte
agentis, quia cū pati sit recipere quoddā, duplex est mo-
dus passionis, secundum quod aliquid in aliquo recipi
pot dupliciter. Pot enim aliqua forma recipi in aliquo
suauitudo secundū esse naturale materialiter, sicut calor
ab igne recipitur in aere materialiter: & secundū hūc
modum receptionis est vnus mod⁹ passionis, qui dicit
passio natura. Alio modo aliquid recipitur in alio spūi
tualiter, p modū intentionis cuiusdā sicut similitudo
albedinis recipitur in aere & i pupilla, & hanc receptio
similatur illi receptioni, qua aia recipit similitudines
rerum: unde secundum hūc modū receptionis est alius
modus passionis, qui vocatur passio animæ. Quia igit
post resurrectionem motu cœli cessante, nō poterit al-
iquid corpus alterari a sua naturali qualitate, vt dictū
est: nullū corpus pati poterit passionē nature: unde quā-
tum ad hunc modum passionis, corpora damnatorū im-
passibilia erūt, sicut & incorruptibilia. Sed cessante mo-
tu cœli, adhuc remanebit passio, qd est per modum aia:
quia & aer a Sole illuminabitur, & colorum dīas de se
ret ad vīsum: unde & secundum hunc modum passio-
nis corpora damnatorum passibilia erunt: & quia in ta-
li passione, sensus pēditur: ideo in corporibus damna-
torū sensus pœnæ erit sine mutatione naturalis dispo-
sitionis. Corpora vero glorioſa etī recipiunt aliquid, &
quodammodo patientur in sentiendū, non tamen pas-
sibilia erunt, quia nihil recipiunt per modum assilidionis
vel a sui, sicut recipient corpora damnatorum quæ ob
hoc passibilia dicuntur.

AD P R I M V M ergo dicendū, qd Philosophus lo-
quitur de illa passione, per quam transmutatur patiens
a sua naturali dispositione: talis autem passio non erit
in corporibus damnatorum, vt dictū est.

AD S E C V N D V M dicendū, qd similitudo agen-
tis est dupliciter in patiente. Vno mō, per modum con-
dē, quo est in agente, sicut est in oibus agentibus vni-

li. 2. c. 4.
& 2. 10. 3.

Gloss. inter
lin. ibid.

Ar. præc.
cor. & q.
82. art. 3.
cor. et ad 2

372

Arist. li. 2.
c. 6. Ethic.

Arist. li. 1.
c. 37.
Ar. præc.

In cor. ar.

- uocis,

vocis, ut calidum facit calidū. & ignis generat ignem. Alio modo, p modo diuersum a modo, quo est in agere resuscitatur in obitu agens equiuocis, in quib' qñq; contingit, q in agere est forma spiritualiter, quae est in domo facta per artificem, est materialiter in ipsa, & in mente artificis est spūaliter. Quandoq; verò econuerso est materialiter in agere, & recipitur spūaliter in patietes, sicut albedo materialiter est in pariete, a quo recipitur spūaliter in pupilla, & in medio deferente. & similiter est in proposito, quia spēs quae materialiter est in igne, recipitur spūaliter in corporibus damnatorum, & sic ignis sibi assimilabit dānatorum corpora, nec tñ ea cōsumet.

Non mul-
tis remotis
a princip.
libri.

A D T E R T I V M dicendū, qm Philosph. in l. de proprietatibus clemētorum nullum aīal in igne viuere potest. Galenus etiam in li. de simplicibus medicinis dicit, q nullum corpus est quod tandem ab igne, non cōsumatur, quamuis quicquid quādam corpora sint, q ab horum in igne sine laesione permancant, vt patet de Ebero. vnde qd inducitur de Salamandra, non est omnino simile, quia nō posses perseuerare finaliter ī igne sine corruptione, sicut corpora damnatorum in inf. rno. Neque tñ oportet, q quia corpora damnatorum ab igne inferni per corruptionem aliquā non lādēt, q p hoc ab igne non affligantur, quia sensibile nō solū natū est delectare vel affligere sensum, sicut quod agit aīone naturae confortando vel corumpendo organū, sed ēt secundū qd agit aīone spūali, quia quando sensibile est in debita proportione ad sentiendum delectat: contra-rio autē qñ se habet in superabundantia vel defectu. vnde & colores medij & voces consonantes sunt delectabiles, in consonantes autem offendunt auditum.

A D Q V A R T V M dicendū, quod dolor nō separatur animam a corpore sed in quod manet tñ in portētia aīae, cuius est dolere, sed scdm quod ad passionē aīae mutatur corpus a sua naturali dispositione sedm modum quo videmus quod ex ira corpus calefit, & ex timore frigefit, sed post resurrectionē corpus non poterit trāsmutari a sua naturali dispositione, vt ex dictis* patet: vñ quātuscunque sit dolor, aīam a corpore nō separabit.

A. 2. et 3
huius qd.
cor.

Q V A E S T I O LXXXVII.

De cognitione, quam habebunt resuscitati in iudicio respectu meritorum & demeritorum, in tres articulos diuisa.

P O S T hāc agendum est de his quae sequuntur resurrectionem. Quorum prima consideratio erit de cognitione, quam habebunt resuscitati in iudicio respectu meritorum & demeritorum. Secundo, de ipso iudicio in generali, tempore, & loco in quo erit. Tercio de iudicantibus & iudicatis. Quarto, de forma in qua iudex veniet ad iudicandum. Quinto, de statu mundi & resurgentium post iudicium.

*Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum quilibet poterit legere omnia quae sunt in conscientia alterius.

¶ Secundo, vtrum quilibet poterit legere omnia quae sunt in conscientia alterius.

¶ Tercio, vtrum omnia merita & demerita vno intuitu quis videre poterit.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Vtrum post resurrectionē quilibet cognoscat peccata quae fecit.

A D P R I M V M sic proceditur. videtur, q post resurrectionē non cognoscat quilibet oīa peccata quae fecit. Oē n. quod cognoscimus, vel de nō uo p sensum accipimus, vel de thesauro memoriae educitur: sed hominis post resurrectionem sua peccata nō poterunt sensu percipere, quia iā transferunt sensus autē tñ praesentibus: multa ē peccata a memoria peccatis ex cidentur quae non poterunt de thesauro memoriae educi. Ergo non omnium peccatorum quae fecit resurgens cognitionem habebit.

¶ 2 Præterea, sicut in litera dicitur: Libri conscientiae

quidam sunt, in quibus merita singulorum leguntur, si in libris non potest aliquid legi, nisi eius nota continetur in libro: nota autem quaedam remanent peccatorum in conscientia, vt patet Rom. 1 in gloss. * quae non videtur aliud esse, quam reatus vel macula. Cum ergo multorum peccatorum macula & reatus a multis fit deletus per gratiam videtur, quod non omnia peccata quae fecit, possit aliquis in sua conscientia legere, & sic idē quod prius.

¶ 3 Præterea, Crescente causa, crescit effectus: sed causa quae facit nos dolere de peccatis, quae ad memoriam reuocamus, est charitas. Cum ergo in sanctis resurgentibus sit perfecta charitas, maxime de peccatis dolebit si ea ad memoriam reuocantur, quod non potest esse, quia fugiet ab eis dolor & gemitus, Apoc. 2. Ergo propria peccata ad memoriam non reuocantur.

¶ 4 Præterea, sicut se habebunt resurgentes dānati ad bona quae aliquando fecerunt, ita se habebunt resurgentes boni ad peccata quae aliquando commiserunt: sed resurgentes dānati, vt videtur, cognitione de bonis, quae aliquando fecerunt, non habebunt, quia p hoc eorum pena multū alieniaretur: ergo nec beati habebunt cognitionem peccatorum, quae commiserunt.

S E D C O N T R A ēt quod Aug. * dicit 20. de ciuitate dei, quod quādam diuina vis aderit, quae fiet vt cuncta peccata ad memoriam reuocentur.

¶ 1 Præterea, sicut se habet humanum iudicium ad testimonium exterius, ita se habet diuinū iudicium ad testimonium conscientiae, vt patet 1. Reg. 16. Homo videt ea quae parent. Dominus autem intuetur cor: sed nō posset perfectum iudicium humanum esse de aliquo, nisi testes de omnibus de quibus iudicandū est, testimonium deponerent. Ergo oportet, cum diuinum iudicium sit perfectissimum, quod conscientia teneat oīa de quibus iudicandum est: sed iudicandum erit de omnibus bonis operibus & malis, 2. Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi. &c. Ergo oportet, quod conscientia vniuersiusque retineat omnia opera quae fecit, siue bona siue mala.

R E S P O N D E O dicendum, quod sicut dicit Ro. 2. In die cum iudicabit dominus, te testimonium vniuersique sua conscientia reddet, & cogitationes erunt accusantes & defendentes: & quia oportet, quod testis accusator & defensor in quolibet iudicio, habeat eorum notitiam q in iudicio versatur in illo autem cōi iudicio, quia omnia opera hominum in iudicium venient, oportet, qd omnium operum suorum quisque tunc notitiam habeat: vnde conscientiae singulorum erunt, quasi quidā libri continentes res gestas: ex quibus iudicij procederet: sicut etiam in iudicio humano registris vimur, & isti sunt libri de quibus Apoc. 20. dicitur: Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vita & iudicatus sunt mortui ex his quae scripta erant in libris sedm opera ipsorum vt per libros q dñr sic aperit (vt Aug. exponit 20. * de ciuitate dei) significantur sancti & noui & veteris Testamenti, in quibus Deus ostendit, quae mandata fieri iussit: eorum quasi quādam Canonum decreta. Sed per librum vitam, de quo subiungitur, intelligitur conscientia singulorum, quae dicuntur singulariter libri vnos, quia vna virtute diuina fiet, vt cunctis ad memoriam sua facta reuocentur: & haec vita in quantum ad memoriam hominum reducet sua facta, liber vita dicitur, vel per primos libris iudicis in eius providentia descripta.

A D P R I M V M ergo dicendum, q quāuis multa merita & demerita a memoria exciderint, tñ nullū eorū erit, quod non aliquo mō manebit in suo effectu quia merita quae non sunt mortificata manebunt, manebit quoque eis redditur: quae autē mortificata sunt, manebunt in reatu ingratitude, quae augetur ex hoc, q homo post gratiam susceptam peccauit. Similiter ē demerita quae

Est gl. Ori-
genis in li.
2. Epist.
ad Romanos
nos nō mul-
tis remem-
te, ante a
med. rom. 2

li. 20. c. 14
a med. 16.

li. 20. c. 14
parum a
med. 10. r.
+ in tra-
dicta de lu-
cidaria po-
testate in
finali iudi-
cio, in me-
dio illius.

quæ non sunt per poenitentiam deleta, manent in reatu poenæ, q̄ eis debetur: quæ autē poenitentia deletuit, manent in ipsa poenitentia memoria, quā simul cū alijs meritis i notitia habebunt: vñ in quolibet homine erit aliqd ex quo possit ad memoria sua oia reuocare, & tñ (vt Aug⁹ dicit) principaliter ad hoc diuina vis oñabit.

AD SECVNDVM dñm, q̄ aliqua nota manent in
conscientijs singulorū de operibus a se factis nec oportet, q̄ nota ista sint reatus tantum. vt ex dictis patet.

AD TERTIUM dicendum q[uod] quamvis charitas sit
nunc causa dolendi de peccato, in Sancti in patria erit
p[er]f[ec]ti gaudio, q[uod] dolor in eis locum habere n[on] po-
terit: & ideo de peccatis non dolebunt, sed potius gaud-
ebunt de diuina misericordia, qua eis peccata sunt re-
laxata, sicut etiam n[on] angeli gaudent de diuina ius-
titia, qua fit v[er]i dei i[n] gratia, in peccato n[on] illi
quos custodiunt. *Expositio Galv[er]si p[er]p[et]ua inuolant*

AD QVARTVM dicēdum, q̄ mali cognoscant om-
nia bona quæ fecerunt, & ex hoc nō minuetur eorum
dolor, sed magis augebitur: q̄ maximus dolor est multa
bona p̄didisse: propter quod dicit Boet. * in 2. de Cōso-
lat. q̄ summum infortunii genus est, fuisse felicem.

ficut oportet, q̄ iudex & affessor iudicis merita causa cognoscant, ad hoc q̄ iusta sententiā proferant, ita oportet ad hoc q̄ iusta sententiā appareat, q̄ omnibus iustitiā cognoscentibus merita innotescant. Vnde quia, ficut cuilibet nota est, sua premiatio & sua dānatio, ita & omnibus aliis innotescit: oportet q̄ ficut quilibet sua merita vel demerita reducat ad memoriam, ita etiā & aliena sua cognitiōni subiaceāt: & hoc est probabilius & cōmunior opinio, quāvis contrarium Magister in litera dicit. scilicet, q̄ peccata quā sunt per penitentiam deleta, in iudicio alijs nō pateficient: ex hoc sequetur, q̄ nec etiā penitentia de peccatis illis p̄fēde cognoscit, in quo multū de traheret Sāctōr gloria & laudi diuinā: quā tū misericorditer Sāctōs liberat.

AD TRIMVM ergo dicendum, q[uod] omnia merita pre-
cedētia, vel demerita, faciē aliquid quātitatē in gloria
vel miseria hominū s[ecundum] sūperfluit & idco extērius vi-
sū poterit cūctā i cōfētū videri, & p[er]cipē diuinā vi-
ritutē hoc op[er]te. v[er]o tū iudicisū oīb[us] app[ar]eat.

AD SECVNDVM dicendum, qd merita v. l. demeri
ta poterunt aliis ostēdi in suis effectibus, vt ex dictis
paret: vel etiam in seipsis per diuinam virtutem, quā
uis ad hoc virtus intellectus creati non sufficiat.

AD TERTIVM dicendum, qđ publicario peccato-
rum ad ignominiam peccantis ea effectus negligetia,
quę committitur in omissione confessionis: sed qđ pecca-
ta Sāndorū reuclentur, nō poterit eis esse in erubescē-
tiam, vel verecundia: sicut nec Maria Magdalena
in confusione, qđ peccata sua publice in ecclesia reci-
tantur, quia v. recundia est timor ingloriationis: vt Da-
maſcenus *dicit, quā in beatis esse non poterit. Sed ta-
men publicatio eiſe eis ad magnā gloriam, propter pœni-
tentia quā fecerunt: sicut & confessor approbat ei, qui
magna esse eſt quia confiteitur. Dicuntur autem pecca-
ta esse deleta, quia Deus non videt eadē puniendum.

Ad QVARTVM ddm, qñ ex hoc, qñ peccator alio-
r peccata incipit, in nullo suo confusio minuit, sed
magis augebitur in alieno viuipero suum viuipero
magis agouens: quod, n. ex tali causa confusio minui-
tur, cõtingit ex hoc, qñ uerecundia respicit estimatiõem
hominis, quæ ex consuetudine r. datur l. uior: sed tuc
cõfusio respicit estimatiõem rei, qñ et fecit ueritatẽ
de quolibet peccato, quod sit vni. s. tantu. f. u. multoru.

*li. 4. Sct.
dist. 43 S
D.

Art. præ-
sen. ad 1.

*li. 2. Gr-
thodoxa fi-
dei. ca. 15.
† Al. for-
titer.

ARTICVLVS II.

Virū quilibet poterit legere oīa quæ sunt in cōsciētia alterius.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur,
quod non quilibet poterit legere oia quae sunt in
scientia alterius. Refugitur enim, non erit
impudicus cognitio, quae nunc fit angelorum, quorum aequa-
litas refugitur sic promittit, Matt. 22. fed angeli non
possunt inuicem in suis cordibus videre ea quae depen-
dent a libero arbitrio: unde indigent locutione ad ea
inuicem innotescenda. Ergo refurgentes non poterunt
inspicere ea quae continentur in conscientia aliorum.

12 Patet, quia cōtinetur in cōficientis a cōficienti.
 13 Patet, quia cōficientis a cōficienti, vel cōficienti
 in fe, vel in fua caufa, vel in fuo effectu: fed merita vel
 demerita, quia cōtinetur in cōficientia alicuius, non
 poterit alius cōgnoscere in feipfis: quia folus Deus cor
 di illabatur, & fecreta cōfuitur. Similiter nec in cau
 fa: quia non omnes videbunt Deum, qui folus po
 teft impingere in affectū, ex quo procedūt merita vel
 demerita. Similiter etiā nec in effectu: quia multa demerita
 erunt, quorū nullus effectus remanebit, eis totali
 ter.

ter per poenitentia abolitis. ergo non omnia qua sciunt
in conscientia alicuius. poterit qlibet alius cognoscere.

¶ 3. Præterea. Ioan. Chrys. ¶ dicit in littera*. Nun-
recorderis peccatorum tuorum. & it. quæter ea in con. pe-
lebis. Ii vero obliuiscaris. tunc coru recordaberis nolēs.
qñ publicanorum in conspectu omnium amicorum &
inimicorum. sanctorumq; angelorum proferuntur. Ex
hoc accipitur. qñ illa publicatio pœna est negligentia.
qua homo confessione prætermittit: ergo illa peccata.
de quibus homo confitetur. est. nō qñ bligebuntur pœni-

¶ Præterea, Solatiū est alicui, si scire habere multos socios in peccato, & minus verecundatur inderi se er-
go quilibet peccatum alterius cognosceret, cuiuslibet
peccatoris erubescencia multū minueretur, quod non
cōpetit: ergo.

SED CONTRA, Super illud 1. Cor. 4. Illuminabit
abscondita tenebrarum, dicit gloriā. † Gestā & cogitata,
bona & mala, tunc aperta erunt omnibus & nota.

¶ Præterea, Omnium bonorum peccata præterita æqualiter erunt abolita: sed quorundam Sanctorum peccata sciemus, sicut Magdalena & Petri & David: ergo pari ratione alicui electorū peccata scientur, & multo magis damnatorum.

RESPONDEO dicendum, q̄ in vltimo & in com-
muni iudicio oportet, q̄ diuina iustitia omnibus eui-
denter appareat, quæ nunc in plerisque latet, senten-
tia autem condẽnantis vel præmiantis iusta esse nõ po-
test nisi secundũ merita vel demerita proferat. Et ideo,

ARTICVLVS III.

Virum omnia merita vel demerita, propria & aliena, uno
incensu ab aliquo videbuntur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qd non omnia merita vel demerita propria & aliena ab aliquo vno intuitu videbuntur. Ea enim que sigillatim considerantur, non videntur vno intuitu: sed damnari sigillatim considerabunt sua peccata & ea plangent. Unde dicunt Sap. 3. Quid nobis prosit si peccata & ergo non omnia videbunt vno intuitu.

¶ 2 Præterea, Philosophus dicit in secundo* Topicor.
 q non contingit simul plura intelligere: sed merita &
 demerita, propria & aliena non videbuntur nisi intel-
 lexi: ergo non poterunt simul omnia videri.

§ 3. Praeterea, Intellectus damnatorum non erit post resurrectionem limpidior, quam nunc sit beatorum et Angelorum, quatum ad cognitionem naturalem; quia cognoscunt res per species innatas: sed tali cognitione angeli non vident plura simul: ergo nec tunc damnatorum erunt omnia facta simul videre.

SED CONTRA, Super illud Job 8. Induetur cōfu-
sione, dicit glōf.* Viro iudice mala omnia ante oculo
mētis v. r. abunt: sed iudicē subito videbunt: ergo simi-
liter mala, quæ commiserunt, & eadē ratio ne oia alia

¶ Præterea, Augult. 720 de Ciui. Dei, habet pro incó-
uenientibus, q̃ legatur aliquis libet materialis in iudicio
in quo facta singulorū sunt scripta, eò q̃ nullus valea-
t affirmare illius libri magnitudinem, vel quanto tem-

* Gloss. or
di. ibidem

† li. 20. ca.
14. à med
tom. 5.

poie

potest legi possit sed similiter etiam non possit aestimari tempus, quantum oportet ponere ad considerandum omnia merita & demerita, sua & aliena, ab aliquo homine, si successe dicitur videtur: ergo oportet ponere quod omnia simul videantur vniuersique.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam n. dicunt, quod omnia merita & demerita, simul alijs videbitur, sua & aliena i. inflati, quod quidē de beatis facile credi potest, quia oīa i. verbo videbuntur: & sic nō est incoueniens, quod simul plura videant. Sed de dānatis, quorū intellectus nō est eleuatus, vt possint Deum videre, & in eo omnia alia, est magis difficile. Et ideo alij dicunt, quod mali simul oīa videbantur in genere peccata, sua & aliena, & hoc sufficit ad accusationē illā quā debet esse in iudicio, vel ad abolitionē: non autem videbit oīa simul descendendo ad singula. Sed hoc etiā nō vt consonum dicitur Aug. 120. de Ciui. Dei, qui dicit, quod oīa mentis intuitu enumerabunt, quod autē in genere cognoscit nō enumerat. Vnde potest eligi media via, quod singula considerabunt, nū tñ in instanti, sed in tēpore breuissimo, diuina virtute ad hoc adiuuante: & hoc est quod dicit Aug. 120. dē. quod nūra celeritate enumerabunt, nec hoc est impossibile quia in quolibet paruo tēpore sunt infinita in iudiciā in portia. Et per hoc patet responsio ad OBIECTA in vtramque partem.

Q V A E S T I O LXXXVIII.

De iudicio generali, tempore & loco in quo fiet, in quatuor articulos diuisa.

DE I N D E considerandum est de iudicio generali, tempore & loco in quo fiet.

Circa quod quaruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum generale iudicium sit futurum.

¶ Secundo, vtrum quantum ad disceptionem fiat per vocalem locutionem.

¶ Tertio, vtrum fiet tempore ignoto.

¶ Quarto, vtrum fiet in valle Josaphat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vnum generale iudicium sit futurum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod generale iudicium nō sit futurum. Quia vt dicitur Naum. 1. Non iudicabit Deus bis in idipsum: sed nūc Deus iudicat de singulis hominū operibus, cum post mortē vnicuique poenas vel premia p. meritis tribuit, & dū etiā quodā in hac vita pro bonis vel malis operibus p. meritis vel punitur: ergo vñ, q. nō sit aliud iudicium futurum.

¶ 2. Præterea, in nullo iudicio executio sententiæ præcedit iudicium: sed sententia diuini iudicii, quod ad homines est de adeptione regni, vel exclusionē a regno, vt patet Matt. 25. ergo cum modo aliqui adipiscantur regnum æternum, & quidam excludantur ab ipso perpetuo, videtur, quod aliud iudicium non sit futurum.

¶ 3. Præterea, Propter hoc aliqua in iudicio oportet adduci, quia dubiū est quid de eis de fide nō sit: sed ante finē mundi determinata est vnicuique dānatorū sua damnatio, & cuiusq. sanctorum sua beatitudo: ergo, &c.

SED CONTRA, Matt. 12. dicitur: Viri Nininitæ surgent in iudicio cū generatione ista, & cōdēnabunt eam: ergo post resurrectionem aliquid iudicium fiet.

¶ Præterea Io. 5. dicitur: Proceunt qui bona fecerūt, in resurrectionem vitæ; qui verō mala egerunt, in resurrectionem iudicii: ergo videtur, quod post resurrectionem aliquid iudicium sit futurum.

RESPONDEO dicendū, quod sicut operatio pertinet ad rerum principium quo produciuntur in esse, ita iudicium, p. necesse ad terminum, quo res ad finem suū produciuntur. Distinguitur autē duplex Dei operatio: vna, quæ res primitus in esse produxit, in istius nature naturam, & distinguens ea q. ad completionē ipsius pertinent, a quo qd. em opere, Deus dicitur quiescere, Gen. 1. Alia eius

operatio est, qua operatur in gubernatione creaturarū, de qua Io. 5. Patet meus vñq. mō operat. & ego operor. Et ita ē duplex eius iudicium distinguitur, ordine tñ conuerso. Vnum quod rādetur operatiō gubernationis quæ sine iudicio esse non potest: per qd. quidem iudicium vniuersique singulariter pro suis operibus iudicatur, non solum sed m. quod sibi competit, sed et sedm. quod competit gubernationi vniuersi: vnde dicitur vniuersi p. miato pro vtilitate aliorum (vt patet Heb. 11.) & p. vniuersi ad profectum alterius cedunt: vnde necesse est, vt si aliud iudicium vniuersale correspondens ex auctoritate primæ rerum productioni in esse: vt videlicet sicut tūc oīa processerunt immediate a Deo, ita tunc vltima cōpletio mundo deat, vnoquoque accipiente finaliter qd. ei debetur secundum seipsum. Vnde & in illo iudicio apparebit manifeste diuina iustitia quantum ad oīa, q. nunc ex hoc occultantur, q. inter dū de vno disponit ad vtilitatem aliorū, aliter q. manifeste opera exigere videantur. Vnde et tunc erit vniuersale separatim bonorū a malis, quia vltierius non erit loc. s. vt mali per bonos, vel boni per malos p. ficiant, ppter qd. pfectū interim cōmixti inueniuntur boni malis, quoadusque status huius vitæ per diuinā prouidentiam gubernatur.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod quilibet homo & est singularis quādā persona, & est pars totius generis humani: vnde & duplex ei iudicium debetur. Vnum singulare; quod de eo fiet post mortem, quando recipiet iuxta ea quæ in corpore gessit, quamuis nō totaliter, quia non quo ad corpus, sed quo ad animam tantū. Aliud iudicium debet esse de eo, secundū quod est pars totius humani generis; sicut aliquis iudicari dicitur secundum humanam iustitiam, q. etiam iudicari datur de communitate, cuius ipse est pars: vnde & tunc quando fiet vniuersale iudicium totius humani generis per vniuersalem separationem bonorum a malis, etiam quilibet per consequens iudicabitur. nec tñ Deus iudicabit bis in idipsum, quia non duas poenas pro vno peccato inferet, sed poena quæ ante iudicium cōpletur in fide nō fuerat, in vltimo iudicio cōplebitur, postq. impij cruciabuntur, quoad corpus & animam simul.

AD SECVNDVM dicendū, quod propria sententia illius generalis iudicii, est vniuersalis separatio bonorum a malis, quæ illud iudicium non præcedit: sed etiam nunc quo ad particularem sententiam vniuersi iusque, non plene præcedit iudicii effectus, quia etiam boni amplius post iudicium præmiabuntur, tū ex gloria corporis adinfecta, tum ex numero sanctorum completo: & mali etiam plus torquebuntur ex adiuncta peccata corporis, & impleto in poenis numero damnatorū, quia quanto cum pluribus ardebunt, magis ardebunt.

AD TERTIVM dicendū, quod vniuersale iudicium magis directē respiciet vniuersalitatē hominū, q. singulos iudicatorū, vt dicitur: est: quāvis ergo quilibet homini ante iudicium erit certa notitia de sua dānatione vel præmio, non tñ omnibus hominū dānatio vel præmiū innotescet, vnde iudicium vniuersale necessariū erit.

ARTICVLVS II.

Vnum iudicium fiet per locutionem vocalem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod iudicium illud quantum ad disceptionē & sententiam fiat per locutionē vocalem. Quia vt Aug. 1. dicit 20. de Ciui. Dei. Per quot dies futurū hoc iudicium tēdat, hoc incertū est. Sed nō esset incertū, si illa quæ in iudicio dicuntur futura, tantū mentaliter cōplerentur. Ergo iudicium illud vocaliter fiet, & nō solū mentaliter.

¶ 2. Præterea, Greg. 1. dicit, & habetur in libera 1. Illi saltem verba iudicis audiunt, qui eis fidem saltem verborum tenuerunt: hoc autem non potest intelligi de verbis interiori, quia sic omnes verba iudicis audiret, quia omnibus & bonis & malis, nota erit omnia facta aliorū. Ergo videtur, quod iudicium illud vocaliter peragatur.

¶ 3. Præ-

Al. operi.

In corp. h. m. m. m.

377

376

Th. 4. dis.
47. q. 1. ar.
1. q. 1. &
sequens.

lib. 20. 2. c.
ante med.
10. 5.
lib. 26.
Mor. c. 1.
parum ante
med.
vel senten-
tiam quā-
dam quā-
dam 20.
lib. 2. 5. c.
41. 47. & c.
ante med.

¶ 3 Præterea, Christus secundū formam hominis iudicabit, in qua corporaliter ab omnibus possit videri: ergo eadem ratione videtur, quod corporali voce loquatur, vt ab omnibus audiatur.

SED CONDRÀ, August^{us} dicit 20. de Ciui. Dei, q^{uo}d liber vitæ, de quo Apocal. 20. quædā vis intelligenda est diuina, quæ fiet, vt cuique opera sua, vel bona vel mala, cuncta in memoriā reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset vel excuset cōscientia, atque ita simus! & omnes & singuli iudicentur. Sed si vocaliter discurrerent merita singulorū, nō possent omnes & singuli iudicari in maximo tēpore: ergo videtur, quod illa discussio non erit vocalis.

¶ Præterea, Sētentia proportionaliter debet testimo- nio respondere: sed testimonium & accusatio & excusatio erit mentalis. Vnde Roman. 2. Testimonium red- dente illis conscientia ipsorū, & inter se inuicē cogita- tionū accusantū, aut etiā defendentium in die, cum iudicabit Deus occulta hominū: ergo videtur, q^{uo}d illa sē- tentia & totum iudicium, mentaliter compleatur.

RESPONDEO dicendū, q^{uo}d quid circa hanc quæstio- nē sit verum, pro certo definiri non potest, tñ probabi- lius æstimat^{ur}, q^{uo}d totū illud iudiciū & quoad discussio- nē, & quoad accusationē malorū & commendationē bo- norū, & quoad ad sēntentiam de vtriusq^{ue} mentaliter perti- cietur. Si. n. vocaliter singulorū facta narraretur, in illi- mabilis magnitudo tēporis ad hoc exigeretur: sicut ēt Aug^{ustinus} dicit 20. de Ciui. Dei: q^{uo}d si liber, ex cuius scrip- tura omnes iudicabuntur, vt d^{icitur} Apoc. 20. carnaliter cogi- tatur: quis eius magnitudinē aut longitudinem valeat æstimare, aut quanto tempore legi poterit liber, in quo scripta sunt vniuersa vitæ vniuersorū? Non autē mi- nus tēpus requiritur ad narrandum eo tenus singulo- rum facta, q^{uo}d ad legendū, si essent in libro materiali scri- pta. Vnde probabile est, q^{uo}d illa quæ dicunt Matth. 25. nō vocaliter, sed mentaliter intelligenda sūt esse p̄cedenda.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod pro tanto di- citur Aug^{ustinus}, quod incertum est per quot dies hoc iudiciū tendatur, quia non est determinatum, vtrum mentali- ter vel vocaliter perficiatur. Si enim vocaliter perfice- retur, prolixum tempus ad hoc exigeretur: si autē men- taliter, in momento fieri poterit.

AD SECVNDVM dicendū, q^{uo}d etiam si iudicium fiat mentaliter tantum, verbum Greg. saluari poterit: quia etiā omnibus innotescit sua & aliorum facta, di- uina virtute hoc faciente, quæ in Euāgelio locutus ē: illi, qui fidem habuerunt, quam ex verbis D^{ominus} cōce- perunt, ex ipis verbis iudicabuntur, quia d^{icitur} Roman. 2. Quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabun- tur. Vnde quodam specialiter modo dicitur aliquid his, qui fuerunt fideles, quod non dicitur infidelibus.

AD TERTIVM dicendū, q^{uo}d Christus corporaliter apparet, vt ab omnibus corporaliter iudex cogno- scatur, quidem subito fieri poterit: locut^{us} o^{mnibus} q^{uo}d tē- pore mensuratur, requiritur in mensam temporis lon- gitudinem, si vocali locutione iudicium perageretur.

A R T I C V L V S III.

Vtrum tempus futuri iudicii sit ignotum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q^{uo}d tēpus futuri iudicii nō sit ignotū. Sicut. n. sancti Patres expectabant primum aduentum, iuxta nos expectamus secundum, sed sancti Patr. s. sciuerunt tē- pus primi aduentus: sicut patet per numerum hebdo- madarū, qui d^{icitur} scribitur Daniel 9. vnde & rephrahendū tur iudex, quod tempus aduentus Christi non cognoue- rit: vt patet Luca 12. Hypocrita, faciem cali & terræ nostris probare, hoc autem tempus quomodo non proba- tis? ergo videtur nobis esse determinatum tempus secundi aduentus, quo Deus ad iudicium veni- t.

¶ 2 Præterea, Per signa denique in cognitionē si- gnatorū, sed de futuro iudicio multa signa nobis p̄po-

nunt in Scriptura, vt patet Matthæi 24. & Luca 21. & Marc. 13. ergo i cognitionē illi^{us} tēpis possum^{us} puenire.

¶ 3 Præterea, Dicit Apostolus 1. Cor. 10. Nos sumus in quos fines sæculorū deueniunt. Et 1. Ioan. secūdo, Filioi nouissimi hora est, &c. Cum ergo iā longū tē- pus trāserit, ex quo hæc dicta sunt, v^{erum}, q^{uo}d salte nūc scire possumus, q^{uo}d vltimum iudicium sit propinquum.

¶ 4 Præterea, Tempus iudicii nō oportet esse occultū, nisi propter hoc, q^{uo}d quilibet sollicitus se ad iudiciū præparet, d^{icitur} determinatū tēpus ignorat: sed eadē soli- citudo remanet etiā si certū esset: quia cuiq^{ue} in incertū est tēpus fidei mortis: & sicut dicit August^{us}, in epistola ad Hefychium: in quo quemque inueniret suus nouissi- mus dies, in hoc est comprehendere mundi nouissimi dies: ergo non est necessariū tēpus iudicii esse occultū.

SED CONTRA est, quod dicitur Marc. 13. De die illo vel hora nemo scit, neque angeli in celo, neque Fi- lius, nisi Pater. Dicitur autem Filius nescire, inquan- tum non scire non facit.

¶ Præterea, Prima Thess. 5. Dies Domini sicut sur in nocte: ita veniet: ergo videtur, cum aduentus suris in nocte sit omnino incertus, quod dies vltimi iudicii sit omnino incertus.

RESPONDEO dicendū, q^{uo}d Deus per scientiā suā est causa rerum; vtrumque autem creaturis comunicat, dum & rebus tribuit virtutē agendi alias res, quarum sunt cause, & quibusdam etiam cognitionē rerū præ- bet, sed in vtroque aliqua sibi reservat. Operatur enim quædā, in quibus nulla creatura ei cooperatur: & simi- liter cognoscit quædā, quæ a nulla pura creatura cogno- scuntur. Hæc autem nulla alia magis esse debent, q^{uo}d illa quæ soli diuina subiectiō potestati, in quibus nulla creatura ei cooperatur, & huiusmodi est finis mūdi, in quo erit dies iudicii. Non enim per aliquam causam creatam mundus finietur, sicut etiam mundus esse in- cepit immediate à Deo. Vnde decenter cognitio finis mundi soli Deo reservatur, & hanc rationem videtur ipse Dominus assignare, Actū. 1. Non est (inquit) ves- trū nosse tempora vel momēta, quæ Pater posuit in sua potestate: quasi diceret, q^{uo}d soli potestati ei reservata sūt.

AD PRIMVM ergo dicendū, q^{uo}d in primo aduentu Christi venit occultus, secundum illud Isaia 45. Verē tu es Deus absconditus, Deus Israel saluator. Et ideo vt a fidelibus cognosci posset, oportuit determinare tem- pus determinationis: sed in secundo aduentu veniet ma- nifeste, vt dicitur i Psal. 49. Deus manifeste veniet, &c. Et ideo circa cognitionem aduentus ipsius error esse non poterit: & propter hoc non est simile.

AD SECVNDVM dicendū, q^{uo}d sicut dicit Augu- stinus in epistola de die iudicii, ad Hefychium: Signa quæ in Euāgelijis ponuntur, non omnia pertinent ad secundū aduentū, qui erit in fine, sed quædā eorū perti- nent ad tēpus destrūctionis Hier. scilicet, quæ iam præ- terijta quædā verō & plura pertinent ad aduentum quo quotidie venit in Ecclesiā, eam visitans spiritualiter, prout nos inhabitat per fidē & amorē. Nec illa quæ in Euāgelijis v^{erum} in Epistolis ponuntur ad vltimū aduen- tū spectantia adhuc o^{mnibus} possunt valere, vt determinatē tē- pus iudicii possit agnosce: quia illa pericula, quæ pronun- ciantur, nūciatua vicinū Christi aduentū, etiā à tēpore primitiua Ecclesiā fuerunt, quādoq^{ue} intensius, quan- doq^{ue} remissius: vnde & ipsi dies Apostolorū dicti sunt nouissimi dies, vt patet Act. 2. vbi Petrus exponit illud verbū Ioel 2. Erit in nouissimis diebus &c. pro tēpore illo: & tñ ex illo tēpore iam tēpus plurimū transiit, & quandoq^{ue} plures, & quandoq^{ue} pauciores tribulatio- nes in Ecclesiā fuerunt. Vnde non potest determinari, quantum tēpus sit futurum, nec de mense nec de anno, nec de centis, nec de mille annis, vt August^{us}. in eodē li- bro dicit: Esti credam in fine huiusmodi pericula ma- gis abundare, nō pot^{est} tñ determinari, quæ sit illa quan- titas periculorū, quæ immediate diem iudicii præcedet,

Espe. 2o.
non multū
remotē
p̄ncipio. 2o.

Ep. 1o.
non multū
remotē an-
temed. &
denecp.
10. 2o.

Al. prænū-
ciantur,

Espe. 1o.
post mediu
illius. 10. 2o.

vel An-

etitur: Sedebitis iudicantes. Videtur enim iudicium con-
fessionis superaddere. Et iō est quartus modus iudicādi,
q̄ perfectis viris conuenient, in quantum in eis continent
decreta diuinā iustitiā, ex quibus hoies iudicabuntur,
sicut si liber in quo cōtinetur lex, iudicare dicatur. Vnde
de Apoc. 20. Iudicium sedet, & libri aperti sunt. Et p̄ hūc
modum hanc iudicationē Richardus * de sancto Victo-
re exponit. Vnde dicit: Qui diuinā contemplationi aspi-
ciunt, qui in libro Sapientie quotidie legunt, velut in
cordiū voluminibus transcribunt, quicquid p̄spicua ve-
ritatis intelligentia comprehendunt. Et infra, Quid ve-
ro sunt iudicantiū corda, diuinitas in omni veritate
edocā nisi quedā Canonum decreta? Sed quia iudicare
importat actionē in aliū procedentē, iō propriē loquē-
do, iudicare dī, qui ināam loquēdo i alterū fert. Sed hoc
duplīter cōtingit. Vno mō, ex propria auctoritate: &
hoc est illius q̄ hēt dñum in alios & potestātē, cuius re-
gimini subdūt q̄ iudicant. Vñ eius est in eos ius facere:
sic iudicare est solius Dei. Alio mō, iudicare est senten-
tiā alterius auctoritate latā, in aliorū notitiā ducere qd̄
est sententiā latā pronuntiare: & hoc mō p̄fecti viri iu-
dicabunt, quia alios ducunt in cognitionē diuinā iusti-
tiā, vt sciāt quid iuste p̄ meritis, eis debeatur, vt sic
ipla reuelatio iustitiā, dicatur iudiciū. Vñ dicit Richar-
dus * de sancto Victore: Iudices coram iudicandis. De-
cretorū suū liberos aperire, est ad cordiū suorū inspec-
tionē inferiorū quorūlibet vīsum admittē, sensum
quē suum in his quā ad iudicium pertinent reuelare.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ obiectio illa p-
cedit de iudicio auctoritatis: quod soli Christo cōuenit.

Et similiter dicendū est AD SECVNDVM.
AD TERTIVM dicendū, q̄ nō est incōueniens,
aliquos Sāctorū alijs qd̄ reuelare, vel p̄ modū illumina-
tionis, sicut superiores angeli inferiores illuminant, vel
p̄ modū locutionis, sicut inferiores superioribus loquunt.

ARTICVLVS II.

Utrum iudicaria potestas correspondeat voluntaria paupertati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̄
iudicaria potestas nō cōrespōdeat voluntarię pau-
p̄tati. Hāc n. solū duodecim Apostolis est p-
missa, Matth. 19. Sedebitis sup̄ sedes duodecim iudican-
tes, & c. ū ergo non oēs voluntarię pauperes sint Apo-
stoli, vt, q̄ non oibus iudicaria potestas respondeat.

¶ Præterea, Maius est offerre sacrificiū Deo de p̄prio
corpore, quā de exterioribus: sed Martyres & etiā Vir-
gines offerunt de p̄prio corpore sacrificium Deo; vo-
luntarie autem pauperes de exterioribus rebus: ergo sub
limitas iudicarię potestatis magis respondet martiri-
bus & virginibus, quā voluntarię pauperibus.

¶ Præterea, Ioan. 5. Est qui accusat vos, Moyses, in
quo vos speratis. Glossa: q̄ a voci eius non creditis. Et
Ioan. 13. Sermo quē locutus sum, ille iudicabit eū in no-
tissimo die: ergo ex hoc, q̄ aliquis proponit legem, vel
verbum exhortationis ad instructionē morū, hēt quod
iudicet contententes: sed hoc est doctorum: ergo do-
ctoribus magis competit, q̄ voluntarię pauperibus.

¶ Præterea, Christus ex hoc, q̄ iniuste iudicatus est,
in quantum homo meruit, vt sit iudex omnium in hu-
mana natura: Ioan. 5. Potestatem dedit ei iudicium fa-
cere, quia Filius hominis est: sed qui persecutionem pati-
untur p̄ iustitiam, iniuste iudicantur: ergo iudicaria
potestas magis competit eis, quā pauperibus.

¶ Præterea, Superior non iudicatur ab inferiori: sed
multi licitē diuitijs vientes, erunt maioris meriti mul-
tis voluntarię pauperibus: ergo voluntarię pauperes nō
iudicabunt, vbi alij iudicabuntur.

SED CONTRA, Iob 35. Non saluat impius, &
iudiciū pauperibus tribuet: ergo pauperum est iudicare.

¶ Præterea, Matth. 19. super illud: Vos qui reliquistis
omnia, &c. Dicit Glossa: Qui reliquerunt omnia, & secu-
ti sunt Deum, hi iudices erunt: qui, licita habentes re-

vi sunt, iudicabuntur: & sic idem quod prius.

RESPONDEO dicendū, q̄ paupertati * datur
iudicaria potestas specialiter p̄ tria. Primo, rōne con-
gruitatis, quia voluntaria paupertas est eorū, q̄ oibus, q̄
mundi sunt, cōtēptis, soli Christo inhaerent. Et iō nō
est in eis aliquid qd̄ eorū iudiciū iustitiā defleat.
Vnde idonei ad iudicandū reddent quāsi veritatē iusti-
tiæ p̄ oibus diligentes. Sed o, p̄ modū meriti, q̄ humili-
tati rīdet exaltatio p̄ merito: inter oīa aut, q̄ hoīem
in hoc mundo despectū faciunt, præcipuē est pauper-
tas: vnde & pauperibus excellentia iudicarię potesta-
tis promittit, vt sic q̄ se p̄ Christum humiliat, exaltet
Tertio, quia pauperes disponit ad p̄dictum modū iudi-
candi. Ex hoc n. aliquis Sāctorū iudicare dicitur, vt
ex dictis * patet, quia cor habebit edocū omni diui-
na veritate, quā alijs potens erit manifestare: in p̄p̄re
su aut ad perfectionē, primum quod derelinquendum
occurrit, p̄ter exteriores diuitias, quia hāc sunt vltimō
acquistā: quod aut vltimum in generatione est, est p̄-
mum in destructione, vnde & inter beatitudines, q̄bus
est progressus ad perfectionē, prima ponit paupertas:
& sic pauperati rīdet iudicaria potestas, in quātū est
prima dispositio ad p̄fectionem prædictam. Et hinc est
q̄ non quibuscunq̄ pauperibus est voluntarie, repro-
mittitur potestas prædicta: sed illis qui relinquētes om-
nia, sequuntur Christum secūm perfectionem vitę.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ sicut Aug. * dicit
20. de ciuit. Dei: Neque quoniā sup̄ duodecim sedes ses-
suros esse ait, duodecim solos homines, cū ipso iudica-
turos putare debemus: alioquin quoniā in locū Iude tra-
ditoris Apostolus Matthiā legitimus ordinatū: Paulus
qui plus alijs laborauit, vbi ad iudicandū sedeat, non
habebit: vñ duodenario numero significata est vniuersa
iudicantiū multitudo, p̄ duas partes septenarij, s. tria
& quatuor: quæ in se ductæ faciunt duodenarium. Se-
ptenarius autem est numerus p̄fectus: vel p̄pter hoc,
q̄ consistit in duplici senario, qui est numerus p̄fectus:
vel quo ad litteram 12. Apostolis loquebatur, in quorū
persona hoc, omnibus eorū (equacibus promittebat.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ virginitas & mar-
tyrium non ita disponunt ad retinendū in corde decre-
ta diuinā iustitiā, sicut paupertas, sicut cōtrario exte-
rioris diuitiæ ex sua sollicitudine suffocant verbū Dei: si-
cut dicitur I uca. 8. Vel dicendū, q̄ paupertas nō solum
sufficit ad meritū iudicarię potestatis: sed quia est p̄-
ma pars p̄fectionis, cui rīdet iudicaria potestas: vñ iter-
ea q̄ sequuntur ad paupertatem, ad p̄fectionem spectan-
tia, p̄nt computari & virginitas & martyrium, & om-
nia p̄fectionis opera, non tñ sunt ita principalia sicut
paupertas, quia principium est maxima pars rei.

AD TERTIVM dicendū, q̄ ille qui legem p-
posuit, aut exhortatus est ad bonū, iudicabit, causaliter
loquendo, quia per comparationē ad verba ab ipso Ala-
ta, vel posita alij iudicabuntur: & iō non rīdet propriē
potestas iudicarię prædicationi vel doctrinæ: Vel dicē-
dū ēm quosdam, q̄ tria requiruntur ad potestatem iudi-
ciariam. Primo abdicatio tgalis * curarum, ne impediāt
animus à sapientiæ perceptione. Secundo requiritur ha-
bitus continens diuinam iustitiam scitam & obseruatā.
Tertio, q̄ illam iustitiam alios quis docuerit, & sic do-
ctrina erit p̄fectio, compens meriti iudicarię p̄tatis.

AD QVARTVM dicendū, q̄ Christus in hoc,
q̄ iniuste iudicatus est, seipsum humiliat: oblati est
enim, q̄a voluit: & meritū humilitatis est iudicarię ex-
altatio, quia ei oīa subduntur, vt dicitur Philip. 2. & iō
magis debet iudicarię potestas illi, q̄ voluntarię se hu-
miliant, bona tgalia abijciendo, p̄ quā homines à mū-
danis honorantur, quā his qui ab alijs humiliantur.

AD QVINTVM dicendū, q̄ inferior non pōt
dicare superiori auctoritate propria, sed tñ auctori-
tate superioris pōt, sicut patet in iudicibus de legatis: &
ideo non est inconueniens, si hoc quasi accidentale p̄-
mum.

Al. debe-
tur.* Ar pro
cedi.
† Al. quā.lib. 2. c. 5. s.
ante me-
dū, c. 5. s.Al. creatum
patrum.

Ista. 30.

mum pauperibus detur, ut iudicent alios: et qui sunt ex cellentioris meritis respectu pramij essentialis.

ARTICVLVS III.

Utrum Angeli debeant iudicare.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur, qd angeli deant iudicare. Mat. 25. Cū venerit filius hoīs in maiestate sua, & oēs angeli cū eo: sed loquit de aduētu ad iudiciū: ergo videt, qd angeli iudicabunt.

¶ Præterea, Angelorum ordines nomina sortiuntur ex officio quod exercent: sed quidam ordo angelorum est ordo Thronorum, qd videtur pertinere ad iudiciaria potestatem, thronus enim est sedes iudicis, solij regis, cathedra doctoris: ergo, aliqui angeli iudicabunt.

¶ Præterea, Sancti sū post hanc vitam promittunt angelorum æqualitas: Mat. 22. Si ergo homines hanc habebunt potestatem ut iudicent, multo fortius & angeli.

SED CONTRA, Ioan. 5. Potestatem dedit ei iudiciū facere, qd Filius hoīs est: sed angeli non cōicant in humana natura: ergo nec in iudiciaria potestate.

¶ Præterea, Nō est ei iudicare, & eē iudicis ministrū sed angeli erūt in iudicio illo ut ministri iudicis, ut dī Mat. 13. Mittet Filius hoīs angelos suos & colligēt de regno eius oīa scādala: ergo Angeli nō iudicabūt.

RESPONDEO dicendū, qd afflores iudicis de bēt iudici eē cōformes: iudiciū autē Filio hoīs attribuit, quia ēm humana naturā oībus apparebit tā bonis, q̄ malis, quāvis tota Trinitas iudicet p̄ auctoritatē: & iō ē oportet ut afflores iudicis humanā naturā habeāt, in qua possint ab oībus bonis & malis videri: sic angelis nō cōpetit iudicare, quāvis angeli ēt aliquo modo possint dici iudicare, s̄ per sententiæ approbationem.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd sicut ex glossa ibidem patet: Angeli cum Christo venient, non ut iudices, sed ut sint testes humanorum actuum, sub quorum custodia homines bene vel male exeunt.

AD SECVNDVM dicendū, qd nomē throni attribuit angelis rōne illius iudicij, qd Deus p̄ exercet, oīa iustis sū gubernanda cuius iudicij angeli sūnt quodam mō executores, & pmulgatores: sed iudiciū qd de hoībus p̄ hominē Christum fiet, ēt requirit homines afflores.

AD TERTIVM dicendū, qd hoībus promittitur Angelorū æqualitas, quantū ad pramij essentialē: nihil tñ prohibet aliqd p̄uium accidentale exhiberi hoībus qd angelis non dabitur, ut patet de ar. eola virginum aut martyrum: & similiter pōt dici de iudiciaria prate.

ARTICVLVS IIII.

Utrum demones exequentur sententiam iudicis in dñatos.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, qd post diem iudicij demones non exequent sententiam iudicis in dñatos: quia ēm Apō. 1. Cor. 5. tunc euacuabit omnem principatū & potestātē & virtutē: ergo cessabit oīs praelatio: sed exequi iudicis sententiā, quandā denotat praelationē: ergo demones post diem iudicij non exequentur sententiam iudicis.

¶ Præterea, Demones magis peccauerūt, q̄ hoīes: ergo non est iustum, qd hoīes per Demones torqueātur.

¶ Præterea, Sicut dñomones suggerūt hoībus mala, ita angeli boni suggerūt bona: sed p̄miare bonos, non erit officium bonorū angelorū, sed hoc erit ab ipso Deo immediate: ergo nec punire malos erit officij dñomoni.

SED CONTRA est, quod homines peccatores se diabolo subdiderunt peccando: ergo iustum est, ut ei subijciatur in pœnis, quasi ab eo puniendi.

RESPONDEO dicendū, qd circa hoc tangit Magistro* in littera duplex opinio, & vtraque iustē Dei iustitiā cōpetere: ex hoc enim, qd homo peccat, iustē dñomoni subijciatur, sed dñomoni in iustē p̄ praest. Opinio ergo illa qua ponit demones, in futurū post diem iudicij hominibus non praesse in panis, respicit ordinē di-

verō opinio respicit ordinē diuinæ iustitiæ ex parte hoīum punitorum; quæ autem earum verior sit, certū nobis esse non potest. Verius tñ illū, qd sicut ordo seruabitur in saluatis, quo quidam à quibuscūq̄ illumi nabitur & perficiuntur, eo qd ordines celestis hierarchiæ perpetui erunt: ita seruabitur ordo in panis, ut homines per demones puniantur, ne totaliter diuinis ordinibus, quo angelos mediet inter naturam humanam & diuinā cōstituit, annulet. Et iō sicut dicit Hieronymus, sicut vitæ per angelos bonos diuinæ illuminationis deserunt, ita ēt demones sunt executores diuinæ iustitiæ malos. Nec ob hoc minuit aliqd de dñomoni pœnitia: hoc ēt, qd alios torqueant, ipsi torquebuntur, ibi. n. mīserorum societas miseriam non minuet, sed augebit.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd praelatio illa, qd dicitur euacuanda per Christum in futuro, est accipienda secundum modum praelationis, quæ est secundum statum huius mundi, in quo & homines hominibus p̄cipantur, & angeli hominibus, & angeli angelis, angeli dñomoni & demones dñomoni, & demones hominibus, & hoc totū ad perducendum ad finē, vel adducendum ad finē: tunc autē cum omnia ad finem illum p̄uenierint, non erit praelatio abducens ad finē, vel adducens ad finem: sed confusurus in finē boni vel mali.

AD SECVNDVM dicendū, qd quamvis meriti dñomoni non requiratur, ut hominibus p̄ferantur, tum in iustē sibi homines subiecerunt tamen hoc requirit ordo naturæ ipsorum ad naturam humanam. Bona enim naturalia in eis integra manent, ut Dyoni. dicitur 4. cap. de Diuin. nominibus.

AD TERTIVM dicendū, quod angeli boni non sunt causa principalis pramij electis, quia hoc oēs immediate à Deo percipiunt: sed tñ quorundam accide talium pramiorum angeli hominibus sunt cā, in quantum per superiores angelos, in inferiores & angeli & homines illuminantur de aliquibus secretis diuinorū, & ad substantiam beatitudinis non p̄tinent: & similiter ēt principalem pœnam damnati excipient immediate à Deo, s̄ exclusionem perpetuam à visione Dei: alias autē pœnas sensibiles non ēt inuenientes hominibus per demones infligi. In hoc tamen est differentia, quia meritū exaltat, sed peccatum deprimit: unde cum natura angelica sit altior q̄ humana, quidam p̄ excellentiam meriti in tñ exaltabuntur, qd talis exaltatio excedat altitudinē naturæ & pramij in quibusdam angelis: unde ēt quidam angeli p̄ quosdā hoīes illuminabuntur, sed nulli hoīes peccatores p̄ aliquem gradū malitiæ p̄uenient ad illā eminentiam, qd debetur naturæ dñomoni.

ARTICVLVS V.

Utrum omnes homines in iudicio comparebunt.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, qd non oēs homines in iudicio comparebunt. Quia dicitur Mat. 19. Sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel: sed non omnes homines pertinent ad illas duodecim tribus: ergo videtur, quod non omnes in iudicio comparebunt.

¶ Præterea, Idē videtur per hoc, quod dicitur in Psalmo 1. Non resurgent impij in iudicio: sed multi sunt tales: ergo videtur, quod non omnes comparebunt.

¶ Præterea, Ad hoc aliquis ad iudiciū adducitur, ut eius merita discutiantur: sed quidam sunt qd nulla merita habuerunt, sicut pueri ante perfectam aetatem decedentes ergo illos in iudicio comparere necesse non erit.

SED CONTRA est, quod dicitur Actuum 10. quod Christus constitutus est à Deo iudex viuorū & mortuorum: sed sub istis duabus differentiis cōprehenduntur omnes homines qualitercūque viuī & mortuī distinguantur: ergo omnes homines in iudicio comparebunt.

¶ Præterea, Apoc. 1. dicitur: Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, hæc autem non essent, si non omnes in iudicio comparerent: ergo, &c.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ potestas iudicialis Christo homini collata est in præmium humilitatis, quam in passioe exhibuit; ipse autē in sua passioe in sanguinem pro oibus fudit, quantum ad sufficientiam; licet nō in oibus effectū habuit, p̄ impedimentum in aliquibus inuentum: & ideo congruum est, vt omnes hoies in iudicio congregentur ad videndū eius exaltationem in humana natura, s̄m quam constitutus est a Deo iudex viuorum & mortuorum.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ sicut dicit Augu. 20. de ciui. Dei Non quia distū est, Iudicantes duodecim tribus Israel, tribus Levi quæ tertidecima est, iudicanda non erit, aut solum illum populum, sed etiam gentes cæteras iudicabunt; ideo autem per duodecim tribus omnes alie gentes significatæ sunt, quia per Christum in fortē duodecim tribu sunt vocatæ.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ hoc quod dicitur, Non resurgēt impij in iudicio: si reseratur ad omnes peccatores, sic intelligendum est, quod nō resurgēt ad hoc, quod iudicet. Si autem impij dicantur in iudicio: sic intelligendū est, q̄ non resurgēt ad hoc, q̄ iudicet; quia iā iudicati sunt: sed omnes resurgēt, vt in iudicio compareant ad gloriam iudicis in uēda.

A D T E R T I V M dicendum, q̄ etiam pueri ante perfectam ætatem decedentes, in iudicio comparebunt, non vt iudicentur, sed vt videant gloriam iudicis.

A R T I C V L V S VI.

Utrum boni in iudicio iudicabuntur.

A D S E X T V M sic proceditur. Videtur, quod boni in iudicio iudicabuntur. Quia Ioan. 3. Qui credit in eum, nō iudicatur: sed omnes boni crediderunt in eum: non ergo iudicabuntur.

¶ 2. Præterea, Illi non sunt beati, quibus est incerta sua beatitudo, ex quo Augustinus * probat demones nunquam fuisse beatos: sed sancti homines nunc sunt beati: ergo certi sunt de sua beatitudine. Sed q̄ certum est, non adducit ad iudiciū: ergo boni non iudicabunt.

¶ 3. Præterea, Timor beatitudinis in pugna: sed extremum iudiciū quod tremendum maxime dī, non poterit fieri sine timore eorū, qui sunt iudicandi: vnde et Gregorius * dicit sup illud Job 4. Cum fabulatus fuerit timebunt angeli, & cætera. Consideremus quomodo tunc iniquorum conscientia conuincitur, quando etiam iustorū vita turbat: ergo beati non iudicabunt.

S E D C O N T R A, Videatur, q̄ omnes boni iudicabuntur, quia dī 2. Cor. 5. Omnes nos manifestati oportet ante tribunal Christi, vt referat vniūquisq̄ propria corporis prout gessit, siue bonū siue malū: sed nihil est aliud iudicari: ergo omnes etiam boni iudicabuntur.

¶ Præterea, Vniuersale omnia comprehendit: sed illud iudiciū dicitur vniuersale: ergo omnes iudicabuntur.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ ad iudiciū duo pertinent, scilicet discussio meritorum, & retributio præmiorum. Quantum ergo ad retributionem præmiorum omnes iudicabuntur, & vniūquisq̄ recipiet ex diuina sententia præmium merito respondens: sed discussio meritorum non fit nisi vbi est quedam meritorum commixtio, bonorum cum malis. Illi autem q̄ ædificant super fundamentum fidei, aurum & argentū & lapides preciosos, diuinis seruitijs totaliter in sustentibus, qui nullam admixtionē notabilem alicuius mali meriti habent, in eis discussio meritorum locum non habet: sicut illi qui rebus multū penitus abiectis, solum cogitant solum quæ Dei sunt; & ideo saluabuntur, sed non iudicabuntur: illi verō qui ædificant super fidem, scilicet amant secularia, & terrenis negotijs implicantur, ita tamen, quod nihil Christo præponant, sed stum mixtionem bonorum meritorum cum malis: & ideo discussio meritorum in eis locū habet, vnde tales quan

tum ad hoc & iudicabuntur, & tamen saluabuntur.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod quia punitio est effectus iustitiæ; præmia autē, misericordie, & ideo magis iudiciū q̄ est ad iustitiam, antonomastice punitio attribuitur, vt iterū iudiciū pro ipsa condemnatione accipitur: & sic intelligitur auctoritas induta, vt per Glossā ibidem patet.

A D S E C V N D V M dicendū, q̄ discussio meritorum in electis non erit ad tollendum certitudinem beatitudinis: ad cordibus ipsorum iudicandorum, sed vt præminencia bonorum meritorum ad mala ostendatur omnibus manifestet; & sic Dei iustitia cōprobet.

A D T E R T I V M dicendū, quod Gregorius loquitur de iustis adhuc in carne mortali existentibus Vnde supra præmisit, Illi qui in corporibus reperiri poterant, quāuis iam fortes atque perfecti adhuc in carne sint positi, non possunt in tanti terroris turbine, nulla formidine conuerti: vnde patet, quod terror ille referendus est ad tempus immediatū iudicii præcedens, quāvis quidem maxime malis: non autē bonis, quibus nulla erit malis suspicio.

¶ Rationes autem quæ sunt ad oppositum, procedūt de iudicio quia nūm ad retributionem præmiorum.

A R T I C V L V S VII.

Utrum mali iudicabuntur.

A D S E P T I M V M sic proceditur. Videtur q̄ nulli mali iudicabuntur. Sicut enim est certa infidelium damnatio, ita & eorum, qui in mortali decedunt: sed pp damnationis certitudinem dicit Ioan. 3. Qui non credit, iam iudicatus est: ergo eadem ratione, nec alij peccatores iudicabuntur.

¶ 2. Præterea, Vox iudicis est valde terribilis eis, qui per iudiciū condemnantur: sed sicut in litera ex verbis Greg. * habetur, ad infideles locutio iudicis nō fiet: si ergo heret ad fideles damnandos, ipse infideles de sua infidelitate cōmōdi reportaret; quod est absurdum.

S E D C O N T R A, Videtur, quod omnes mali sint iudicandi, quia omnibus malis infligitur pœna secundum quantitatem culpæ: sed hoc sine definitione iudicij esse non potest: ergo omnes mali iudicabuntur.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ iudiciū quod est pœnarū retributio pro peccatis, omnibus competit: iudiciū autem quod est discussio meritorum, solum fidelibus, quia in infidelibus non est fidei fundamentum; quo sublato, omnia opera sequentia perfecta reſtitutione intentionis carent: vnde nō est in eis aliqua permixtio bonorū operum vel meritorū ad mala, quæ discussionē requirat: sed fideles in quibus manet fidei fundamentū, ad minus fidei actum laudabilem habent: quāuis non sit meritorius sine charitate tamen quantū est de se, est ordinatus ad meritum; & ideo in eis iudiciū discussionis locū habet. Vnde ipsi fideles qui fuerūt saltem numero ciues ciuitatis Dei, iudicabuntur vt ciues, in quos sine discussionē meritorū sententia mortis nō fit reſtitutio: sed infideles condemnabuntur vt hostes, qui cōſueuerūt apud hostes absq̄ meritorū * audientia exterminari.

A D P R I M V M ergo dicendū, q̄ quāuis eis q̄ in mortali decedunt, pro certo consistit de eorum damnatione: quia tamen aliqua quæ pertinent ad benedendum, habent annexa; oportet ad manifestationem diuinæ iustitiæ, vt discussio de eorum meritis fiat, per quam ostendatur eos iuste a sancta ciuitate exclusos, cuius esse ciues numero, exterius videbantur.

A D S E C V N D V M dicendū, q̄ alioquin illa spiritaliter intellecta non erit aspera fidelibus condemnandis: quia in eis aliqua sibi placencia manifestabit q̄ in infidelibus inueniri non possunt, quia sine fide impossibile est placere Deo, Heb. 11. Sed sententia cōdemnationis, quæ in omnes feretur, oibus terribilis erit.

¶ Ratio verō in contrarium adducta, procedebat de iudicio retributionis.

Glo. ordi.
ibidem.

Al. tremēdam.

386

l. 20. Moralium, c. 2. 30.

Al. di. cas.
sine.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum angelus in futuro iudicio iudicabitur.

AD OCTAVM sic proceditur. Videtur, qd Angeli in futuro iudicio iudicabuntur. Quia dicitur 1. Cor. 6. Nescitis, quoniam angelos iudicabimus? sed hoc non potest referri ad statum presentis temporis: ergo referri debet ad futurum iudicium.

¶ 2 Præterea, Job 40. dicitur de B-heemoth, per quem diabolus intelligitur: Videntibus cunctis præcipitur: & Marc. 1. exclamavit dæmon ad Christum: Venisti ante tempus perdere nos? & Glossa dicit ibidem, qd Dæmones in terra Dominum cernentes, se continuo iudicandos esse credebant: ergo videtur, quod eis finale iudicium referretur.

¶ 3 Præterea, Secunda Petri 2. dicitur: Deus angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reservari: ergo videtur, quod angeli iudicabuntur.

S E D C O N T R A, Deus non iudicabit bis in idipsum: sed mali angeli iam iudicati sunt; unde dicitur Ioan. 16. Princeps huius mundi iam iudicatus est: ergo in futuro angeli iudicabuntur.

¶ Præterea, Perfectior est bonitas vel malitia angelorum, quam aliorum hominum in statu viæ: sed quia homines boni & mali non iudicabuntur, ut dicitur in litera: * ergo nec angeli boni vel mali iudicabuntur.

R E S P O N D E O Dicendum, qd iudicium discussionis nullo modo habet locum neque in bonis angelis, neque in malis: quia neque in bonis potest aliquid mali inveniri, neque in malis aliquid boni ad iudicium pertinere. Sed si loquamur de iudicio retributionis, sic est distinguenda duplex retributio. Vna respondens propriis meritis angelorum, & hæc a principio fuit virique facta: unde quia in beatitudine sublimati sunt, quidam vero in miseria demersi. Alia retributio est, quæ respondet meritis bonis vel malis per angelos: procreatur, & hæc retributio in futuro iudicio fiet; quia boni angeli amplius gaudii habebunt de salute eorum, quos ad meritum induxerunt; & mali amplius torquebuntur, multiplicata malorum ruina, q per eos ad mala sunt incitati. Unde dicitur de loquendo, iudicium neque ex parte iudicantium, neque ex parte iudicandorum, erit angelorum, sed hominum: sed in indirecte quodammodo respiciet angelos, in quantum actibus hominum fuerunt commixti.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod illud verbum Apostoli est intelligendum de iudicio comparationis, quia quidam homines quibusdam angelis superiores inveniuntur.

A D S E C V N D V M dicendum, qd ipsi dæmones cunctis videntibus tunc præcipiuntur, quia in perpetuum in inferni carceres detrudentur, ut iam non sit eis liberum egredi extra; quia hoc eis non concedebatur nisi secundum quod ordinabantur ex divina providentia ad hominum vitam exercendam.

¶ Et similiter dicendum **A D T E R T I V M**.

QVAESTIO XC.

De forma iudicii venientis ad iudicium in tres artentus divisa.

D E I N D E considerandum est de forma iudicii venientis ad iudicium.

¶ Circa quod quaeruntur tria.

¶ Primo, vtrum Christus in forma humanitatis sit iudicaturus.

¶ Secundo, vtrum apparebit in forma humanitatis gloriosa.

¶ Tercio, vtrum divinitas possit sine gaudio videri.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus in forma humanitatis sit iudicaturus.

A D P R I M V M sic proceditur. Videtur, qd Christus in forma humanitatis non sit iudicaturus. Iudicium enim auctoritatem requirit in i-

dicante, sed auctoritas super vivos & mortuos est in Christo, sem qd est Deus, si enim & Dominus & creator omnium: ergo in forma divinitatis iudicabit.

¶ 2 Præterea, in iudice requiritur potestas invincibilis. Unde Eccles. 7. Noli quærere fieri iudex nisi valeas virtute intrinsece iniquitates: sed virtus invincibilis convenit Christo secundum quod est Deus: ergo in forma divinitatis iudicabit.

¶ 3 Præterea, Ioan. 5. dicitur: Pater omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium sicut honorificant Patrem: sed honor aequalis Patri non debetur Filio secundum humanam naturam: ergo non iudicabit secundum formam humanam.

¶ 4 Præterea, Dan. 7. dicitur, A spiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedet: throni autem iudicarii potestatem designant, antiquitas autem de Deo dicitur ratione aternitatis, ut Dionysius dicit in li. de div. nomi. ergo iudicare convenit Filio prout est aternus: ergo non secundum quod homo.

¶ 5 Præterea, Aug. dicit, * & habetur in litera, quod factum in carne Filium hominis, sit corporis resurrectionis iudicium illud finale pertinet magis ad animam, quam ad carnem: ergo magis convenit Christo iudicare, secundum quod est Deus, quam secundum quod est homo.

S E D C O N T R A, Ioan. 5. dicitur, Potestatem dedit ei iudicium facere, qui filius hominis est.

¶ Præterea, Job 36. Causa tua quasi impij iudicata est, Glossa, a Pilato: ideo causam iudiciumque recipies: Glossa, Vt iudices: sed Christus in humana naturam iudicatus est a Pilato: ergo secundum humanam naturam iudicabit.

¶ Præterea, Eius est iudicare, cuius est legem condere: sed Christus in humana natura apparet, nobis legem Evangelij dedit: ergo secundum eandem naturam iudicabit.

R E S P O N D E O dicendum, qd iudicium, aliud est in iudicando requiritur: unde Rom. 14. Tu quis es qui iudicas alienum servum? & ideo in hoc Christo cõpeti iudicare, sem quod dominum super homines habet, de quibus principaliter erit finale iudicium. Ipse autem est noster dominus, non solum ratione creationis, quia dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, & non ipsi nos: sed etiam ratione redemptionis, quod ei in hoc petiit sem humanam naturam: unde Roma. 14. In hoc Christus mortuus est, & resurrexit; vt & mortuorum & vivorum dominetur. Ad premium n. vita æterna cõsequendam, nobis creationis bona non sufficerent, nisi redemptionis beneficium adderetur, pp impedimentum quod natura creatura supervenit ex peccato primi parentis. Unde et finale iudicium ad hoc ordinatur, vt aliqui admittantur ad regnum, & aliqui excludantur a regno, conveniens est, vt ipse Christus sem humanam naturam, cuius redemptionis beneficium ad regnum admitti mur, illi iudicio psideat: & hoc est, quod dicitur Act. 10. qd ipse constitutus est a Deo iudex vivorum, & mortuorum. Et quia per redemptionem humani generis non solum homines reparavit, sed etiam vniuersalem creaturam, sem quod tota creatura reparato homine, melioratur, vt habetur Colos. 1. Pacificas p sanguinem crucis, quæ in terris, siue quæ in calis sunt: ideo non solum su per homines, sed super vniuersam creaturam Christus p suam passionem, dominum pmeruit & potestatem iudicariæ. Mat. ult. Data est mihi omnis potestas in calo & in terra.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd in Christo secundum diuinam naturam est auctoritas dominij, respectu vniuersalis creatura ex iure creationis: sed in ipso sem humanam naturam, est auctoritas dominij, quia promeruit per passionem & est quasi auctoritas secularis & acquisita, sed prima est naturalis & æterna.

A D S E C V N D V M dicendum, qd quoniam Christus potestatem ex naturali virtute humane speciei, tam ex dono.

A D P R I M V M sic proceditur. Videtur, qd Christus in forma humanitatis non sit iudicaturus. Iudicium enim auctoritatem requirit in i-

li. 1. co. non
remittit a
drimipio.
Tract. 19.
in 10. a me
die illius,
10.9. & ci-
ratur a
Magist. li.
4. sen. dist.
43. S. C.

Psalm. 89.
li. 1. de Tri-
ni. c. 13. no
mo 3.

Aug. 1. 1. 1.
li. 1. in 10.
c. 13. no
mo 3.

dono diuinitatis et in humana natura inuincibilem hēt potestatem, fm̄ quod omnia sunt subiecta pedibus ei⁹, vt dicitur 1. Cor. 15. & Heb. 2. & ideo iudicabit quidem in humana natura sed ex diuinitatis virtute.

A D T E R T I V M dicendū, q. Christus nō sufficit set ad humani generis redemptionē si purus hō fuisset & iō ex hoc ipso, q. fm̄ humanam naturam genus humanū redimere potuit, ac per hoc iudiciariam potestatem consecutus est; manifeste ostenditur, q. ipse est Deus, & ita aequaliter honorandus cum Patre, non inquantū homo, sed inquantū Deus.

A D Q V A R T V M dicendū, q. in illa visione Dan. manifeste totus exprimitur ordo iudiciariæ potestatis, q. qd̄ sicut in prima origine, est in ipso Deo; & specialius in patre, q. ē fontis origo deitatis, & iō pmissit p̄cipio, q. an tūq. dicitur sedis: sed in Patre iudiciaria potestas tradita ē filiū nō solum ab aeterno, fm̄ diuinā naturā, sed et in tpe fm̄ humanam, in qua eam meruit: & ideo subiungitur in visione p̄dicta, Ecce cū nubibus celi quasi filius hominis veniebat, & vsq. ad antiquū diem peruenit, & dedit ei potestatem & honorem & regnum.

A D Q V I N T V M dicendū, q. Aug. loquitur, p. appropriationē quandā, vt. redcat effectus, quos Christus in humana natura fecit, ad cās aliquo nō cōsimiles, & q. fm̄ iam sum⁹ ad imaginē & similitudinē Dei, fm̄ car nē aut sumus eiusdē speciei cū hōte Christo: iō ea q. in statu nōstris Christus fecit, diuinitati attribuit: q. vt rō in carne fecit vel facturus est, attribuit eius carni: quis caro eius, inquantū est diuinitatis organū, vt dicit Dama. * heat ē effectū in statu nōstris, fm̄ illud qd̄ dicitur Heb. 9. q. sanguis eius emundauit cōscientias nostras ab operibus mortuis, & sic et verbū caro factū est, causa resurrectionis animarū. Vnde etiam secundū humanam naturam conuenienter est iudex non solum cor poralem, sed etiam spiritalium bonorum.

A R T I C V L V S II.

Utrum Christus in iudicio apparebit in forma humanam sive gloriosa.

A D S E C V N D V M sic p̄ceditur. Videtur, q. Christus in iudicio non apparebit in forma humani tatis gloriosa, quia super illud lo. 19. Videbūt in quem transierūt, dicit Glo. * Quia in ea carne venturus est, in qua crucifixus est, sed crucifixus est in forma infirma: ergo in forma infirmitatis apparebit, non in forma gloriosa.

¶ 1. Præterea, Mat. 24 dicit, q. apparebit signū filij hominis in celo, i. signū crucis: vt Chrys. * dicit videlicet q. veniet in iudicio Christus non solum vulnerū cicatrices, sed etiam ipsam mortē exprobratissimam ostēdēs. ergo videtur, q. non apparebit in forma gloriosa.

¶ 2. Præterea, Secundū hanc formā Christus in iudicio apparebit, quā ab omnibus cōspici possit: sed Christus scdm̄ formam humanitatis gloriosam nō poterit videri ab oibus bonis & malis, quia oculus nō gloriificatus nō videtur esse proportionatus ad vidēdā claritatē corporis gloriosi: ergo non apparebit in forma gloriosa.

¶ 3. Præterea, illud quod promittitur iustis in p̄miū, nō cōceditur iniustis: sed videre gloriam humanitatis promittitur iustis in p̄miū, lo. 10. Ingrediet̄ & egrediet̄, & pascua mueniet, i. refectiōē, & in diuinitate & in hu vidēbūt, ergo i. exponit, & illa 33. Regē i. decore suo

¶ 4. Præterea, secundū illam formam Xps iudicabit quia iudicatus est. Vnde sup̄ illud lo. 5. Sic & filius quos ē iuste iudicabit, vt possit ab ip̄is videri. Sed iudicatus ē in forma infirmitatis, ergo & in eadē iudicio apparebit

S E D C O N T R A est, quod dicitur Luc. 2. Tūc vident filium hominis venientē in nube cum potestatem magnā & maiestatem: maiestas autē & potestas ad gloriam pertinent, ergo in forma gloriosa apparebit.

Supple. 3. par. 8. Thomā.

¶ 1. Præterea, ille qui iudicat, debet eminere illis q. iudicantur: sed electi qui iudicabuntur a Christo, corpora gloriosa habebunt: ergo multo fortius iudex in forma gloriosa apparebit.

¶ 2. Præterea, sicut iudicari est infirmitatis, ita iudicare est auctoritatis & gloriæ: sed in primo aduentu, quo Xps venit ad hoc, q. iudicaretur, in forma iniū mitatis apparuit: ergo in secundo aduentu in quo veniet ad hoc, vt iudicet, apparebit in forma gloriosa.

R E S P O N D E O dicendū, q. Christus dicitur Dei & hominum mediator, inquantū pro hominibus satisfaci & interpellat apud Patrē, & ea q. sunt patris, hominibus cōicere scdm̄ quod dicitur Io. 17. Claritatem quam dedisti mihi, dedi eis. sed in hoc autem vt unque ei conuenit, q. cū vtroque cōicet extremorū. Inquantū n. cum hominibus cōicet, vices hominum gerit apud Patrem: inquantum vero cum patre cōicet, dona patris transmittit ad homines. Quia ergo in primo aduentu ad hoc venit, vt pro nobis satisfaceret apud patrē in forma nostrā infirmitatis apparuit: quia vero in secundo aduentu ad hoc veniet, vt iustitiam patris in homines exequatur, demonstrare gloriam debet, quā inest ei ex cōicatione ad patrem: & ideo in forma gloriosa apparebit.

A D P R I M V M ergo dicendū, q. in eadē * forma apparebit, sed non similiter se habente.

A D S E C V N D V M dicendū, q. signū crucis apparebit in iudicio non ad iudiciū tunc existentis infirmitatis, sed p̄teritæ: vt per hoc iustior cōdēnatio corū appareat, qui tantam misericordiam neglexerūt: & corū p̄cipue qui Christi iniuste p̄sequuti sunt. Cicatrices autē quæ in eius corpore apparebunt, non pertinebunt ad aliquam infirmitatē, sed erūt indicia maxime virtutis, quā Christus p. passionē & infirmitatē de hostibus triūphauit. Etiam exprobratissimam mortē ostendit, nō sensibilibiter cum oculis ingerens ac si tunc eam pateret, sed ex his quæ apparebūt. si indicij præteritæ passionis, homines in recogitationem præteritæ mortis adducet.

A D T E R T I V M dicendū q. corpus gloriosū habet in potestate sua vt se demonstrat vel nō demonstrat oculo non glorioso, vt patet ex his quæ dicta sunt, * & iō in forma gloriosa Xps ab omnibus poterit videri.

Ad Quartum dicendū, q. sicut amici gloriæ est delectabilis, ita gloria & potestas eius q. odio habetur, maxime contristat: & ideo sicut visio gloriæ humanitatis Christi erit iustus in p̄miū, ita inimici Christi erit in supplicium: vnde illa. 26. Videant & confundantur zelantes populi, & ignis (id est inuidia) hostes tuos deuoret.

A D Q V I N T V M dicendū, q. forma accipitur ibi pro natura humana, in qua iudicatus est: & est iudicabit: nō autē pro qualitate naturæ, quæ non erit eadem in iudicante, s. in firma, quæ in iudicato fuit.

A R T I C V L V S III.

Utrum diuinitas a malis sine gaudio videri possit.

A D T E R T I V M sic procedit. Vt q. diuinitas a malis sine gaudio videri possit. Constat. n. q. impii manifestissimē cognoscunt Christi esse deū: ergo diuinitatem eius videbunt, & tū de visione Christi non gaudebunt: ergo sine gaudio videri poterit.

¶ 1. Præterea, voluntas impiorū p̄uersa nō magis aduersatur humanitati Christi, q. eius diuinitati: sed i. hoc q. videbunt gloriam humanitatis, cedet eis in penam, vt dictum * est: ergo multo fortius i. diuinitatē eius viderent, magis contristarentur, quā gauderent.

¶ 2. Præterea, Ea q. sunt in affectu, nō de necessitate sequuntur ad ea q. sunt de intellectu. Vnde Aug. * dicit. Præcedit intellectus, & sequitur tardus aut nullus affectus: sed visio ad intellectū p̄tinet, gaudium aut ad affectum: ergo poterit esse diuinitatis visio sine gaudio.

¶ 3. Præterea, Omne quod recipitur in aliquo recipitur in eo per modum recipientis & non per modū recepti: sed omne q. videtur, quodāmodo in iudicatore recipitur: ergo

Al. carnis.

q. 3. var. 2. ad 3.

390

Ar. præc. in resp. ad 4.

Concione 8. in psal. 118. non procul a p. ne 3. tom.

attingere non poterit: & ideo ut ei etiam solatium con-
gruens de visione diuinitatis præbeat, inspiciet diuini-
tatem. I tuis enim diebus corporalibus. I quibus manifesta
indicia diuina maiestatis apparebunt, & præcipue. I car-
ne Christi: & post hoc, in corporibus beatorum: & deinde
in oibz aliis corporibus. Et iō oportebit ut etiam cor-
pora maiore influentiā a diuina bonitate suscipiant, q̄
nunc: non tñ speciem variantem, sed addeute cui. Idā
glorie pfectione: & hęc erit mundi innouatio: vnde si
mūl mundus innouabitur & homo glorificabitur.

A D PRIMVM dicendū, q̄ Salomō ibi
loquitur de cursu naturalis: q̄d pater ex hoc, quod subdi-
tur, Nihil sub Sole nouū: cum enim Sol circulariter mo-
ueatur, oportet ē q̄ Solis virtuti subiungat, circulationē
aliquam habere, q̄ consistit in hoc, q̄ illa quæ prius
fuerunt, iterum redeant specie eadem, numero diuersa
vt dicitur in fine libri de Generatione: * ea vero quæ ad
statum gloriæ pertinent, Soli non subfunt.

A D SECVNDVM dicendū, q̄ illa rō procedit
de alteratione naturali, quæ habet ages naturale quod
ex necessitate naturæ agit. Non enim pōt tale agens va-
riam dispositionem inducere nisi ipsū aliō & alio mō
le habeat: sed ea q̄ diuinitus sunt, procedunt ex liber-
tate voluntatis: vñ sine aliqua immutatione Dei volē-
tis, pōt nunc hæc, nunc illa dispositio ab ipso in vnuer-
so existere: & sic ista innouatio nō reducitur in aliq̄
principiū motū, sed in principiū immobile, scilicet Deum.

A D TERTIVM dicendū, q̄ pro tanto dī Deo
die septimo a nouis creaturis cōdendis cessasse, quia ni-
hil postea factum est, quod prius nō pcesserit in aliqua
similitudine fm g. nus vel speciem, vel ad minus sicut
in principio seminali, vel etiam sicut in potentia obedi-
entiali. Dico ergo, q̄ nouitas mundi futura præcessit
in operibus sex dierum, in quadam remota similitudi-
ne, scilicet in gloria & in gratia angelorū, præcessit et in po-
tentia obedientia, quæ tunc creatura est indita ad talē
nouitatem suscipiendam, a Deo agente.

A D QVARTVM dicendū, q̄ illa dispositio no-
uitatis nō erit naturalis nec cōtra naturā, sed erit supra
nat. rā, sicut gratia & gloria sunt supra aīa naturam: &
erit a perpetuo agente, q̄d eam perpetuo conferuabit.

A D QVINTVM dicendū, q̄ quamuis corpora
insensibilia non mererent illam gloriam, proprie loquē-
do: homo tñ meruit, vt illa gloria toti vniverſo confer-
retur, in quantum hoc cōdit in augmentū gloriæ hoīs:
sicut aliquis homo meretur, vt ornatio vestibus in
quatuor, quem tñ ornati ipsa vestis nullo modo meret.

ARTICVLVS II.

Vtrum motus corporum celestium cessabit.

A D SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ mo-
tus corporum celestium in illa mundi innouatio-
ne non cessabit. Quia Genes. 8. dicitur, Cunctis
diebus terræ frigus & æstus, æstas & hyems, nox & dies
non requiescent: nec nox & dies, & æstas & hyems cō-
stituitur per motū Solis: ergo nunquā motus Solis cessabit.

¶ Præterea, Hier. 31. dī, Hæc dicit Dñs q̄ dat Solē in
lumine diei, ordinem Lunæ & stellarum in lumine no-
ctis, qui turbat mare & sonant fluctus eius: Si defecerint
leges istæ coram me, tunc & semen Israel deficiet, vt
non sit gens eorū me cunctis diebus. Sed tñ Israel nun-
quā deficiet, sed in ppetuū permanebit: ergo leges ei
& noctis, & fluctus maris, quæ ex motu celi causantur,
in perpetuum ei inttergo motus celi nunquā cessabit.

¶ Præterea, Substantia corporū celestium sp̄s erit: sed fru-
stra est ponere aliquid, nisi ponat illud pp q̄d est factū:
corpora autē celestia ad hoc iūta facta, vt diuidat diē ac
noctem, & sint in signa & tpa & dies & annos: Gene-
1. q̄ non pnt facere nisi p motum: ergo motus eorum
semper manebit, alias fr. ita illa corpora remanerent
¶ Præterea, in illa mūdi innouatione totus mūd⁹ me-
liorabitur: ergo nulli corpori remanenti auferet id q̄d est de

sui pfectione. Sed motus est de pfectione corporis calo-
ris, q̄, vt dī in scdo de calo & mūdo. * Illa corpora pce-
cipat diuina bonitate p motu: ergo mot⁹ celi nō cessabit.

¶ Præterea, Sol succēssu illuminat diuersas partes
mundi, sed in q̄d circulariter mouetur: si ergo motus cir-
cularis celi cesset, sequitur q̄ in aliqua superficie terræ
erit perpetua obscuritas, q̄d non conuenit illi nouitati.

¶ Præterea, si motus cessaret, hoc nō foret nisi in quā-
tū motus aliquā imperfectionē in calo ponit, vt potē,
la situtinis, vel laboris, quod non potest esse, cum mo-
tus ille sit naturalis, & celestia corpora sunt impossibi-
lia, vñ in suo motu non fatigantur, vt dī in secundo p
celi & mundi: ergo motus celi nunquam cessabit.

¶ Præterea, Frustra est potētia, q̄ nō reducit ad actū:
sed in quocunq; situ ponat corpus celi, est in potentia
ad alū situ ergo nisi reduceret ad actū, potētia illa fru-
stra remaneret, & p esset imperfecta. Sed nō pōt reduci
in actū, nisi p motū localem: ergo semper mouebitur.

¶ Præterea, illud q̄ se hēt indifferētē ad plura, au-
t vtrunq; attribuet ei, aut nullū: sed Sol idifferētē se hēt
ad hoc q̄ sit in Oriētē, vel Occidētē, aliās motus eius nō
esset vniformis p totū, q̄ ad locū vbi naturalius est, vo-
locius moueretur: ergo vel neuter situs attribuet Soli,
vel vterq;: Sed nec vterq; nec neuter pōt ei attribui nisi
succēssu per totum: oportet enim si quiescat, q̄ in ali-
quo situ quiescat ergo corpus Solis in perpetuum mo-
uebitur, & eadem ratione omnia alia corpora celestia.

¶ Præterea, Motus celi est causa tps: si ergo motus
celi deficiat, oportet tēpus deficere: quod si deficeret,
deficeret in instanti: definitio autem instantis est in o-
statio Physic. * q̄ est initium futuri & finis præteriti, &
sic pōt vltimum in tās temporis esset tempus quod est
impossibile. Ergo motus celi nunquam cessabit.

¶ Præterea, Gloria non tollit naturam, sed motus,
celi est naturalis ei: ergo per gloriam ei non tollitur.

¶ SED CONTRA est, q̄d dicit Apocalypsis
decimo, q̄ angelus qui apparuit, iurauit per Vientem
in secula, q̄ tempus amplius non ē, s. postquam septi-
mus angelus tuba cecinit, quæ canente, mortui resur-
gent: vt dicitur 1. Cor. 15. sed si non est tempus, non est
motus celi: ergo motus celi cessabit.

¶ Præterea, Isa. 70. Nō occidet vltṛa Sol tuus, & Lu-
na tua non minuetur: sed occasio Solis & diminutio Lu-
na ex motu celi causatur: ergo motus celi q̄nq; cessabit.

¶ Præterea, Vt probatur in scdo de Generatione, *
motus celi est ppter continuam generationē in istis
1. senioribus: sed g. neratio cessabit completo numero
electorum, ergo motus celi cessabit.

¶ Præterea, Ois motus est ppter aliquē finem, vt
dicitur in secundo Met. * sed omnis motus, qui est ppter
finē, habito fine, quiescit: ergo vel motus celi nunquā cō-
suetur sine fine, & sic esset frustra, vel aliq̄ quiesceret.

¶ Præterea, Quies est nobilior, q̄ motus, q̄ fm hoc
q̄d res sunt immobiles. Deo magis a similitudine, in quo est
summa immobilitas: sed corpora inferiorū motus termi-
nat naturaliter ad quē: ergo cū corpora celestia sint
multo nobiliora, eorū mot⁹ similiter ad quē terminabit.

RESPONDEO dicendū q̄ circa illā cōnem est
triplex positio. Prima est Philosophorū, q̄ dicit, q̄ mot⁹
celi ipdurabit: sed hoc nō est cōsonū idēi nostræ, q̄ po-
nit certū numerū electorū p finitū a Deo, & sic oportet,
q̄ g. natio hominū nō in ppetuū duret, & eadem rōne
nec alia q̄ ad g. nationē hoīs ordinat, sicut est motus
celi, & variationes elementorū. Alij vero dicūt, q̄ mo-
tus celi cessabit scdm naturā: sed hoc est falsū. Quia
oē corpus q̄ naturaliter quiescit & naturaliter mouet,
habet locū, in quo naturaliter quiescit, ad quē mouetur
naturaliter, & a quo nō recedit nisi p violentiā: nullus
aut talis locus pōt assignari corpori celesti, q̄ non est
magis naturalis Soli accessus ad punctū Oriētis, quam
recessus ab eo: vnde vel motus eius nō ē naturalis to-
taliter, vel mot⁹ eius nō terminat natu. aliter ad quietē.

Vnde dicendum est in alios, q. motus coeli cessabit illa mundi inuolutione, non quide est aliqua naturalis, sed, fed diuina voluntate faciente Corpus n. illud, sicut & alia, in ministerii hominis facta sunt dupliciter, vt prius dictum est. Altero aut horu ministerioru homo post statum gloria non indigebit, secundum quod corpora ei deferuntur ad sustentationem corporalis vite: hoc aut modo seruit ei corpus celeste per motu, in quantum per motu coeli multiplicatur genus humanu, & generantur plantae & aialia, q. vnu hominu sunt necessaria, & et temperies in acre efficitur cōseruans sanitatem vnde homine glorificato, motus coeli cessabit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. verba illa intelligunt de terra, s. in statu istu, in quo pot esse gñationis principiu, & corruptiois plantaru, qd patet ex hoc qd ibi dicitur, Cū in diebus terrae semetis & messis: & hoc simpliciter concedendum est, quod quando terra erit semetibus & messis apta, motus coeli nō cessabit.

Et similiter dicendum AD SECVNDVM, q. Dñs loquitur ibi de duratione seminis Israel, s. in pñtē statu, quod patet ex hoc qd dicitur, Et semen Israel deficiet vt non sit gens corā me centis diebus. Vicissitudo. n. dieru post istu statu non erit: & ideo etiam leges, de quibus fecerat mentionē, post istu statum non erunt.

AD TERTIVM dicendum, quod finis, qui ibi assignatur corporibus celestibus, est finis proximus, q. est prius eoru actus: sed iste actus ulterius ordinatur ad aliū finē, scilicet ad ministerium humanum, vt patet per id quod habetur Deuter. 4. Ne forte oculis eleuatis ad coelum, videas Solē & Lunam, & oia astra coeli, & errore deceptus adores ea, quae creauit dñs Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quae sub coelo sunt. & ideo magis dēt iudicia sumi de corporibus celestibus s. in ministeriu hominu, quam secundum finem in Genesi assignatu, corpora aut celestia, per modū aliū in ministeriu hominis glorificati cedēt, sicut prius dictum est: & iō non sequitur, q. frustra remaneant.

AD QVARTVM dicendum, q. motus non est de perfectione corporis celestis, nisi inquantu p hoc ē cñgñationis aut corruptionis in istis inferioribus, & scdm hoc ē motus ille facit corpus celeste participare diuinā bonitate, per quandā similitudinē causalitatis, non aut motus est de perfectione substantiae cali, q. remanebit, & iō non sequitur, quod motu cessante, aliquid de perfectione cali tollatur, s. in quod remanebit.

Ad Quintum dicendum, q. omnia corpora elementorum habebūt in seipsis quandam gloriā claritatē vnde quamuis aliqua superficies terrae non illuminetur a sole, nullo tamen modo remanebit ibi obscuritas.

Ad Sextū dicendum, q. Rom. 8. super illud, Omnis creatura ingemiscit, &c. dicit Gl. Amb. *expresse, q. oia elementa cū labore expleant sua officia, sicut Sol & Luna, nō sine labore statuta sibi impleant spacia: qd ē cā nostri, vnde quiescēt nobis assūptis, labor aut ille (vt credo) nō significat aliq. fatigationē vel passionē illis corporibus accidētē ex motu, cū motu ille sit naturalis, ni hil habēs de violentia, vt probatur in 1. de cal. & mun. * sed labor ibi intelligit de defectu ab eo, ad qd aliqd tēdit vnde q. motus ille ordinatus est ex diuina providentia ad cōplēndū numerū electoru, illo non cōpleto, nō dū assequit illud ad qd ordinatus est, & iō similitudina nō dicitur labor, sicut hō qui non hēt quod intendit: & hic ē defectus a celo tollitur, impleto numero electorum. Vel ē potest referri ad desideriu futurae inuolutionis, quam ex diuina dispositione expectat.

Ad Septimū dicendum, quod corpori celesti nō inest aliqua potentia, quae periciatur per locum, vel q. facta sit propter hunc finē, qui est esse in tali loco: sed hoc modo se habet potentia ad vbi in corpore celesti, sicut se habet potentia artificis ad hoc, q. faciat diuersas domos vnius modi, quantum si vnā faciat, non dicitur frustra potētiam habere. Et similiter in quocūque

situ ponatur corpus celeste potentia quae est in ipso ad vbi, non remanebit incompleta, nec frustra.

AD OCTAVVM dicendum, q. quāuis corpus celeste scdm suam naturam aequaliter se habeat ad omnem situ q. est ei possibilis, tñ si cōparet ad ea q. sunt extra ipsū, non aequaliter se hēt ad oēs situs, sed scdm vnum situm nobilius disponitur respectu quorundam, q. scdm aliū, sicut quo ad nos nobilius disponitur Sol in die, q. in nocte: & iō probabile est, cum tota inuolutio mundi ad hominem ordinetur, q. calum in illa nouitate habeat nobilissimū situ q. est possibilis in respectu ad habitationem nostrā. Vel s. in quosdā cali quiescet in illo situ in quo factū fuit, alia aliqua reuolutio cali maneret in completa. Sed ista ratio non videtur conueniens: quia cum aliqua reuolutio sit in celo quae non finitur nisi i. triginta sex milibus annorum, sequeretur, q. mundus deberet tam diu durare, quod non videtur probabile.

Et praeterea s. in hoc posset sciri q. mundus finiri deberet, probabiliter n. colligit ab Astrologis, in quo situ corpora celestia sunt facta, cōsiderato numero annoru q. cōputatur ab initio mudi, & eodē mō posset sciri ceteros annoru numeros, in quo ad dispositionē similē reuerteretur: tps autem finis mundi ponitur esse ignotus.

AD NONVM dicendum, q. tps qñq. deficiet motu cali deficiet: nec illud nisi vltimu erit principiu futuri dicta. n. definitio nō dat de nūc, nisi scdm qd est cōtinuas partes tps, non scdm qd est terminas totum tempus.

AD DECIMVM dicendum, q. motus cali non ē naturalis, quasi sit pars naturae, eo mō quo principia naturae naturalia dir, nec iterum q. habeat principium actiuū in natura corporis: sed receptiuum tm. Principiu aut actiuum eius est substantia spiritalis, vt dicit Cōment. in princip. Cal. & mun. Et ideo non est inconueniens, si per nouitatem gloriā motus ille tollatur: non enim eo ablato, natura corporis celestis variabitur.

q. Alias rōnes cōcedim. s. tres primas, q. sunt ad oppositu, q. debito mō cōcludūt. Sed q. alia dū vñr cōcludere, q. motu cali naturaliter cesset, iō ad eas rñdēdū ē.

AD PRIMAM ergo earum dicendum, q. motus cessat habito eo, propter qd est, si illud sequatur motu & cōcomitetur ipsū. Illud aut pp qd est motus celestis s. in Philosophos, cōcomitat motu, limitatio diuinae bonitatis in causalitate, quā habet super inferiora: & ideo non oportet, quod naturaliter motus ille cesset.

AD SECVNDAM dicendum, q. quāuis immobilitas sit simpliciter nobilior, q. motus: tñ motus in eo, q. pot consequi aliquā pfectā participationē diuinae bonitatis, est nobilior, q. quies in illo, q. nullo mō dō p motu posset illā pfectionē cōsequi: & hac rōne terra q. est infimū elemētū, est sine motu, quāuis ipse Deus, q. est nobilissimus rerū, sine motu sit, a quo corpora nobiliora mouent: & inde est ē q. motus corporu superioru possent poni s. in viam naturae perpetuari, & nunquā ad quietem terminari, quāuis motus inferiorum corporum, ad quietem terminetur.

ARTICVLVS III.

Vtrum in corporibus celestibus claritas augebitur in ista inuolutione.

AD TERTIVM sic pceditur. Videtur, quod in corporibus celestibus claritas non augebitur in illa inuolutione. Inuolutio. n. in corporibus inferioribus erit pignē purgātē: sed ignis purgāt nō ptingit ad corpora celestia: ergo corpora celestia non inuoluantur per maioris claritatis susceptionem.

2. Praeterea, sicut corpora celestia p motu sunt causa generationis in istis inferioribus, ita & p lucē: sed celae sunt generatione, cessabit motu, vt dictū ē: ergo similiter cessabit lux celestiu corporu magis, q. augetur.

3. Praeterea, si inuoluitur homine, corpora celestia inuoluantur, oportet quod eo deteriorato, tuerint et ea corpora sint

Ar. prae.
omip.

Gotes. f.

Q. 74. art.
4. corp. &
ibi. art. 7.
corp. et ar.
hoc & prae
ead. huius
quasi.

Amb. sup
ill. illocam
paul. to. 5.

Al. p. m. u.

* ibi. u. m.
s. & scps.
rom. 2.
Al. de la-
horare.

Mat. 24.
et alia lo-
cit.

li. 1. de co-
lo & mone-
do, ten. 1.
con. 5.

393

Ar. prae.
ead. huius
quasi. corp.

pore sint inuariabilia quantum ad eorum substantiā: ergo nec innouatur homine, innouabuntur.

¶ 4 Præterea, Si tunc deteriorata fuerint, oportet quod tunc deteriorata fuerint, quantum dicitur esse melioranda in hominis innouatione: sed dicitur Iſa. 30. quod erit lux Luna sicut lux Solis: ergo & in primo statu ante peccatum Luna lucebat quantum nunc lucet Sol: ergo, quando tunc Luna erat super terrā, faciebat diē sicut nunc Sol. Quod manifeste apparet esse falsum per quod dicitur Gen. 1. quod Luna facta est ut præſſet noctē. Ergo hoc peccatum, non sunt celestia corpora diminuta in lumine, & ita nec eorum lumen augebitur in hominis glorificatione.

¶ 5 Præterea, Claritas corporum celestium ordinata est in hominibus, sicut & aliarum creaturarum: sed post resurrectionem claritas Solis non cedit in hominibus. Dicitur n. Iſa. 60. Non erit tibi amplius Sol ad lucendum diē, nec splendor Luna illuminauit te; & Apoc. 21. Ciuitas illa non eget Sole neque Luna, vt luceat in eorum claritas habebit.

¶ 6 Præterea, Non esset sapiens artifex, qui maxima instrumenta faceret ad aliquod modicum artificij constructionem: sed homo est quoddam minimum, comparatione celestium corporum, quod sua ingenti magnitudine, quasi incomparabiliter hominis quantitate excedit; imo etiam totius terræ quantitas se habet ad cælum, ut punctus ad spherā, sicut Astrologi dicunt: cum ergo Deus sit sapientissimus, non videtur, quod finis creationis cæli sit homo, & ita non videtur, quod peccante, cælum deterioratum sit, nec eo glorificato, melioretur.

SED CONTRA est, quod dicitur Iſa. 30. erit lux Luna sicut Solis lux, & lux Solis septemplex.

¶ Præterea, Totus mundus innouatur in melius: sed cæli est nobilior pars mundi corporalis: ergo in melius mutabitur. Sed hoc non potest esse nisi maiori claritate respicere: ergo crescat eius claritas.

¶ Præterea, Omnis creatura, quæ ingemiscit & parturit, expectat reuelationē gloriæ filiorum Dei, ut dicitur Rom. 8. Sed corpora celestia sunt huiusmodi, ut ibidem dicit Glossa. ¶ expectant gloriā Sanctorum: sed non expectant, nisi ex hoc eis aliquid accrescere: ergo claritas eis per hoc accrescet, quia præcipue decoratur.

RESPONDEO dicendum, quod ad hoc innouatio mundi ordinatur, ut etiam mundus innouatus manifestis indicij, quasi sensibiliter Deus ab homine videatur. Creatura autem præcipue in Dei cognitionē ducit sua specie & decore, quæ manifestat sapientiam facientis & gubernantis. Vnde dicitur Sapient. 13. A magnitudine speciei cognoscibiliter poterit Creator horum videri. Pulchritudo autem celestium corporum præcipue consistit in luce: unde Eccles. 43. dicitur, Species cæli gloria stellarum mundum illuminas in excelsis Dominus. Et ideo præcipue quantum ad claritatem corpora celestia meliorabuntur: quantitas autem & modus meliorationis illi soli cognita est, qui erit meliorationis auctor.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ignis purgans non causabit innouationis formam, sed disponet tantum ad eam, purgando à fœditate peccati, & à impunitate commisionis, quæ in corporibus celestibus non inuenitur: ideo quamuis corpora celestia per ignem non sint purganda, sunt tamen diuinitus innouanda.

AD SECUNDUM dicendum, quod motus non importat aliquā perfectionē in eo, quod mouetur, secundum quod in se consideratur, cum sit adus imperfecti, quamvis possit pertinere ad perfectionē corporis in quantum est causa alienius: sed lux pertinet ad perfectionē corporis lucens: est in substantia sua considerari: ideo postquam corpus caeleste definit esse causa generationis, non remanebit motus, sed remanebit claritas eius.

AD TERTIUM dicendum, quod super illud Iſa. 30. erit lux Luna sicut lux Solis dicit Glossa, Omnia per hominem facta, sunt in eius lapsu peiorata, & Sol & Luna suo lumine minorata: quæ quidem minoratio a quibusdam intelligitur secundum realem minorationē luminis.

Supple. 3. Par. S. Tho.

nisi. Nec obstat, quod corpora celestia secundum naturā sunt inuariabilia, quia illa variatio facta est ad diuinā virtutem. Alij vero probabilius intelligunt, minorationē illā esse dicentes non secundum realem luminis defectū, sed quod ad usum hominis, qui non tamen beneficium ex lumine corporum celestium post peccatum consequutus est, quantum ante fuisset: per quod est modum dicitur Gen. 3. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi: quæ tamen ante, spinas & tribulos germinasset, sed non in hominibus poenā. Nec tamē sequitur, illud celestium corporum per essentiam minorata non est hominibus peccante, quod realiter non sit augenda in eius glorificatione: quia peccatum hominis non immutauit statum vniuersi, cum et homo prius fuerit & post, animale vitam habuerit, quæ motu & generatione corporalis creaturæ indiget: sed glorificatio hominis statum totius corporalis creaturæ immutabit, ut dictum est, & ideo non est simile.

AD QVARTUM dicendum, quod minoratio illa, ut probabilius estimatur, non fuit secundum substantiam, sed secundum effectum. Vnde non sequitur, quod Luna existens super terram, diem fecisset, sed quod tantummodo ex lumine Luna homo tunc habuisset, sicut nunc habet ex lumine Solis. Sed post resurrectionē, quando lux Luna augebitur secundum rei veritatem, non erit alicubi nox super terram, sed solum in centro terræ, ubi erit infernus: quia tunc, ut dicitur, Luna lucebit quantum lucet nunc Sol: Sol autem, in septuaginta plus, quam modo luceat, corpora autem beatorum, septies magis Sole: quamuis hoc non sit aliqua auctoritate ratione probatum.

AD QUINTUM dicendum, quod aliquid potest cedere in vsum hominis dupliciter. Vno modo, per necessitatem; & sic nulla creatura cederet in vsum hominis, quia ex Deo plenam sufficientiam habebit: & hoc significatur Apoc. 21. in auctoritate inducta, quod dicit, quod ciuitas illa non eget Sole neque Luna. Alius vultus est ad maiorem perfectionē; & sic homo alijs creaturis vetitur, non tamen quasi necessarijs ad perueniendum in finem, sicut nunc eis vitur.

AD SEXTUM dicendum, quod ratio illa est Rabbi Moyſi, qui omnino improbare nititur, mundum per hominem esse factum. Vnde & hoc quod in veteri Testamento de innouatione mundi legitur, sicut patet in auctoritatibus istarum inductis, dicit esse metaphoricè dictum, ut sicut alicui dicitur obtenebrari Sol, quando in magnam tristitiam incidit, ut nesciat quid faciat (qui est modus loquendi consuetus est in Scriptura) ita et econuerso dicitur ei Sol magis lucere & totus mundus innouari, quod ex statu tristitiæ in maximam exultationē conuertitur. Sed hoc dissonat ab auctoritatibus & expositionibus Sanctorum. Vnde rationi illi inductæ hoc modo respondendum est, quod quamuis corpora celestia maxime excedat corpus humanum, tamen multo plus excedit anima rationalis corpora celestia, quod ipsa excedat corpus humanum. Vnde non est inconueniens si corpora celestia per hominem facta esse dicantur, non tamen sicut per principalem finem, quia principalis finis omnium est Deus.

ARTICVLVS IIII.

Utrum elementa innouabuntur per receptionē alicuius claritatis.

AD QVARTUM sic proceditur. Videtur, quod elementa non innouabuntur per receptionē alicuius claritatis. Sicut enim lux est qualitas corporis celestis, propria, ita caliditas, & frigiditas, & humiditas, & siccitas, sunt, propria qualitates elementorum: ergo sicut cælum innouatur per augmentum claritatis, ita debet innouari elementa per augmentum qualitatū actiuarum & passiuarum.

¶ 2 Præterea, Rari & densum sunt qualitates, elementorum, quas elementa in illa innouatione non amittunt: sed raritas & densitas elementorum resistere videntur claritati cum corpus clarum oporteat esse condensatum: vnde raritas aeris non vit, quod possit claritate pati: & similiter et nec densitas terræ, quod puierat tollit: ergo non potest esse, quod elementa innouentur per alicuius claritatis additionē.

Ob 4 ¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Constat qđ damnati erunt in terra: sed ipsi erunt in tenebris nō solū interioribus, sed etiā exterioribus: ergo terra nō dōbitur claritate in illa innouatione, & eadem ratione nec alia elementa.

¶ 4 Præterea, multiplicatio claritatis in elementis multiplicat calorē. Si igitur in illa innouatione erit maior claritas elementorū, qđ nunc sit, erit et per consequens maior caliditas: & sic videtur, quod transmutabitur a suis naturalibus qualitatibus: quæ insunt eis secundum certam mensuram, quod est absurdum.

¶ 5 Præterea, Bonum vniuersi quod consistit in ordine & harmonia partium, dignius est quā aliquid bonū alicuius naturæ singularis: sed si vna creatura efficiatur melior, tollitur bonum vniuersi, quia non remanebit eadē harmonia: ergo si corpora elementa, quæ secundum gradum suæ naturæ quē tenent in vniuerso, claritatis debent esse expertia claritatis accipiant, magis ex hoc deperibit perfectio vniuersi, qđ accrescet.

SED CONTRA est, quod dicitur Apoc. 21. Vidi cœlū nouū & terrā nouā: sed cœlū innouabitur p̄ maiore claritate: ergo & terra, & similiter alia elementa.

¶ Præterea, Corpora inferiora sunt in vltimo hoīs, sicut & superiora: sed creatura corporalis renouabit p̄ ministeriū, qđ homini exhibuit, vt vī dicere glo. Rō. 8. ergo et elementa clarificabunt sicut corpora cœlestia.

¶ Præterea, Corpus hominis est ex elementis cōpositum: ergo partes elementorum, quæ sunt in corpore hominis, glorificato homine, glorificabuntur: sed eandem conuenit esse dispositionem totius, & partis ergo & ipsa elementa conuenit claritate donari.

RESPONDEO dicendum, quod sicut est ordo cœlestium spirituum ad spiritus terrenos, scilicet humanos; ita et est ordo cœlestium corporū ad corpora terrestria: eū ergo creatura corporalis sit facta p̄ spirituale, & p̄ eam regatur, oportet similiter disponi corporalia, sicut spiritualia disponuntur. In illa aut vltima rerū summatione spiritus inferiores accipient proprietates superiorū spirituum; quia homines erunt sicut angeli in calo, sicut dī Matth. 19. vigesimo secūdo; & hoc erit inquantū ad maximā perfectionē puenient, s̄m quod humanus spiritus cum angelico conuenit. Vnde etiam similiter cum corpora inferiora cū cēstibus non communiceant, nisi in natura lucis & diaphani. vt dī in secundo de Anima: *oportet corpora inferiora, maximē p̄fici s̄m claritatē. Vnde oīa elementa claritate quadā vestient, nō in æqualiter, sed s̄m sui modū: terra n. (vt dicitur) erit in superficie exteriori perua, sicut vitru; aqua sicut crystallus; aer, vt cēlū, ignis, v. luminaria cēli.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod innouatio mundi ordinatur ad hoc, quod homo etiam sensu, in corporibus quodammodo per manifesta indicia diuinitatem videat. Inter sensus autem nostros spiritualior est visus & subtilior: & ideo quantū ad qualitates vitiuas, quarū principū est lux, oportet oīa corpora inferiora maximē meliorari: qualitates aut elementares p̄tinent ad tactū qđ est maximē materialis; & earū excessus cōtrarietatis, magis est cōtrarietatis qđ delectationis: excessus aut lucis, erit delectabilis, cū contrarietatis nō habeat, nisi p̄ organi debilitatē; quæ tunc non erit.

AD SECVNDVM dicendū, quod aer nō erit clarus, sicut radios p̄iciens, sed sicut diaphanum illuminatum. Terra verō, quamuis ex natura sua opacitatem habeat, propter defectū lucis; tamen ex diuina virtute in sui superficie gloria claritatis vestietur, sine præiudicio densitatis ipsius.

AD TERTIVM dicendum, quod in loco inferni non erit terra glorificata per claritatem, sed loco humani gloriæ habebit pars illa terræ, spiritus rōnales hominū & dāmonū; quāuis rōne culpe sint in hominī, tñ ex dignitate naturæ sunt qualitate corporali superiores. Vel dicendū, qđ et si sit tota terra glorificata, nihilominus reprobi in tenebris exterioribus erunt,

quia et ignis Inferni, qui quantum ad aliquid eis lucet, quantum ad aliud eis lucere non poterit.

AD QVARTVM dicendum, qđ claritas illa erit in istis corporibus, sicut est in corporibus cœlestibus, in quibus caliditatem non causat: quia corpora ista tunc inalterabilia erunt, sicut modo sunt cœlestia.

AD QVINTVM dicendum, quod non tollitur propter meliorationem elementorum, ordo vniuersi: quia etiam omnes alię partes meliorabuntur, & sic remanebit eadem harmonia.

ARTICVLVS V.

Utrum planta & animalia remanebunt in illa innouatione.

395

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, qđ plantæ & animalia remanebunt in illa innouatione. Elementis n. non dē aliquid subtrahi qđ ad eorū ornatū p̄tinet: sed animalibus & plantis elementa ornari dicunt: ergo nō auferetur in illa innouatione.

¶ 2 Præterea, Sicut elementa homini seruiunt, ita et aīalia, & plantæ & corpora mineralia: sed elementa p̄ p̄dictum ministeriū glorificabuntur: ergo similiter & aīalia, & plantæ, & corpora mineralia glorificabuntur.

¶ 3 Præterea, Vniuersum remanebit imperfectū, si ali quid quod est de eius perfectione, auferatur: sed species animalū & plantarū & corporum mineralū sunt de perfectione vniuersi: cum ergo non debeat dici, qđ mundus in sua innouatione imperfectus remaneat, videtur, qđ oportet dicere plantas & alia animalia remanere.

¶ 4 Præterea, Aīalia & plantæ habebunt nobiliorē formā quā ipsa elementa: sed mundus in illa finali innouatione in melius immutabitur: ergo magis debent remanere aīalia & plantæ, quā elementa cū sint nobiliora.

¶ 5 Præterea, Inconueniens est dicere, qđ naturalis appetitus frustretur: sed s̄m naturalē appetitū aīalia & plantæ appetunt esse p̄tuetā, & si nō s̄m in diuiduum, salte s̄m specie, & ad hoc ordinatur eorū generatio cōtinua, vt in secundo de Generatione: *dicitur: ergo in conueniens est dicere, quod ista species aliqđ deficiat.

SED CONTRA, Si plantæ & animalia remanebunt, aut omnia, aut quadā. Si omnia, oportet etiam animalia bruta quæ prius fuerunt mortua, resurgere, sicut & hoīes resurgēt: qđ dici non pot, quia cum forma eorū in nihilū cedat non pot eadē numero resumi. Si autē non omnia, sed quadā; cum non sit maior ratio de vno qđ de alio, qđ in perpetuum maneat, videtur, qđ nullum eorū in perpetuū remanebit. Sed quicquid remanebit post mundi innouationē, in perpetuū erit, generatione & corruptione cessante: ergo plantæ & animalia penitus post mundi innouationē non erunt.

¶ Præterea Secundum Philosophū in 2. de Generatione, in animalibus & plantis & huiusmodi corruptionibus, species p̄tuetas non conseruatur, nisi ex continuatione motus cœlestis: sed tunc ille cessabit: ergo non poterit perpetuitas in illis species conservari.

¶ Præterea, Cessante fine, cessare dēbit qđ est ad finē: sed aīalia & plantæ, facta sunt ad aīalē vītā hoīs sustentandā, vnde dī Gen. 9. Quasi olera vītēria dedi vobis oēm carnē: sed post illā innouationē, aīalis vītā in hoīe finietur: ergo nec plantæ, nec aīalia remanere debēt.

RESPONDEO dicendum, qđ cum innouatio mundi propter hominē fiat, oportet quod innouatio hominis cōformetur. Homo autē innouatus, de statu corruptionis in incorruptionē transibit, & perpetuū quietis: vnde dicitur primē ad Corin. 15. Oportet corruptibile hoc inducere incorruptionem, & mortale hoc inducere immortalitātē: & ideo mundus hoc modo innouabit, vt abiecta omni corruptione p̄tuo maneat in quiete. Vnde ad illā innouationē nihil ordinari poterit, nisi quod habet ordinē ad incorruptionē: huiusmodi aut sunt corpora cœlestia, elementa, & hoīes. Corpora n. cœlestia s̄m sui naturam incorruptibilia sunt, & secundū totum & s̄m partes: elementa vero sunt qđ

Glo. Ar. 18.
in illum lo-
cum 10. s.

Ar. 2. com-
muns. 68.
1077. 2.

Ar. 1. h.
vīs q. corp.

Ar. 2. com-
muns. 56. & sig-
1077. 2.

Ar. 2. com-
muns. 56. & sig-
1077. 2.

de corruptibilia in partes, sed incorruptibilia secundum totum: homines vero corruptuntur & secundum totum, & secundum partes: sed hoc est ex parte materiae, non ex parte formae, & animae rationalis, quae post corruptionem hominis remanet incorrupta. Aialia vero bruta, & plantae, & mineralia, & oia corpora mixta, corruptuntur & secundum totum & secundum partem, & hoc, ex parte materiae, quae formam amittit & ex parte formae quae actu non manet: & sic nullo modo habent ordinem ad corruptionem, unde in illa inuolutione non manebunt, sed sola ea quae dicta sunt.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod huiusmodi corpora debent esse ad ornatu elementorum, in quantum virtutes actiuae & passivae generales, quae sunt in elementis, ad speciales actiones contrahunt, & ideo sunt ad ornatu elementorum in statu actionis & passionis, sed hic status in elementis non remanebit, unde nec aialia nec plantas remanere oportet.

A D S E C V N D V M dicendum, quod nec aialia, nec plantae nec aliqua alia corpora in ministrando hominibus aliquod meruerunt, cum libertate arbitrii careant, sed pro tanto dicuntur quadam corpora remunerari, quia homo non metuit, ut illa inuolutionem qua ad inuolutionem ordinem habent: plantae autem & animalia non habent ordinem ad inuolutionem corruptionis, unde ex hoc homo non meruit ut inuolutionem, quia nullus potest alteri mereri, nisi id cuius est capax, nec etiam ipse subijci. Unde et dato quod animalia bruta mererentur in ministerio hominibus, non tamen essent inuolanda.

A D T E R T I V M dicendum, quod perfectio hominis multipliciter assignatur: est, n. perfectio naturae conditae, & naturae glorificatae, ita est perfectio vniuersi est duplex. Vna, secundum statum huius mutabilitatis; altera, secundum statum futuram nouitatis. Plantae autem & animalia sunt de perfectione illius secundum statum istum: non autem secundum statum nouitatis, cum ordinem ad eam non habeant.

A D Q V A R T V M dicendum, quod quia animalia, & plantae, quantum ad aliqua sunt nobiliora quam ipsa elementa, tamen quantum ad ordinem incorruptionis, elementa sunt nobiliora, vt ex dictis patet.

Ad Quintum dicendum, quod naturalis appetitus ad perpetuitatem qui inest animalibus & plantis, est accipiens secundum ordinem ad motum caeli, vt in eis permaneat quantum motus caeli durabit. Non enim potest esse appetitus in effectu vt permaneat ultra eam suam: & ideo si cessante primi mobilis motu, plantae & animalia non remaneant secundum seipsum, non sequitur appetitum naturale frustrari.

Q V A E S T I O X C I I .

De visione diuina esse per comparationem ad beatos, in tres articulos diuisa.

C O N S E Q V E N T E R considerandum est de his quae spectant ad beatos post iudicium generale. Et primo de visione eorum respectu diuinae essentiae in qua eorum beatitudo principaliter consistit. Secundo, de eorum beatitudine & eorum mansionibus. Tertio, de modo quo se erga damnos habebunt. Quarto, de doctibus ipsorum, qui in beatitudine eorum continentur. Quinto, de aureolis, quibus eorum beatitudo perficitur, & decoratur.

¶ Circa primum quaeruntur tria.

¶ Primum, utrum sancti videbunt deum per essentiam.

¶ Secundum, utrum videbunt eum oculo corporali.

¶ Tertio, utrum videndo deum, videbunt oia quae deus videt.

A R T I C V L V S P R I M V S .

Utrum intellectus humanus possit peruenire ad videndum Deum per essentiam.

A D Primum sic proceditur. Videtur, quod intellectus humanus non possit peruenire ad videndum deum per essentiam. Quia Io. 1. dicitur, Deum nemo vidit vnquam: & exponit Chrysostomus, quod nec ipse caelestes es-

sentia, ipsa dico Cherubin & Seraphin, ipsi vt est nunquam videre poterant, sed homines non promittitur nisi aequalitas Angelorum Mat. 22. Erunt sicut Angeli dei in caelo, ergo nec sancti in patria deo per essentiam videbunt.

¶ 2. Praeterea, Dionysius sic argumentatur in 1. c. de diuinis nominibus: Cognitio non est nisi existentia: non autem existentium finitum est, cum sit in aliquo genere determinatum: & sic Deus cum sit infinitus est super omnia existentia: ergo eius non est cognitio, sed est super omnem cognitionem.

¶ 3. Praeterea, Dionysius in 1. d. mystica Theologiae, ostendit quod perfectissimus modus, quo intellectus nosse deo coniungitur potest, est in quantum coniungitur ei, vt ignoret: sed illud quod est visum per essentiam non est ignotum: ergo impossibile est vt intellectus per essentiam deum videat.

¶ 4. Praeterea, Dionysius in epistola ad Caium Monachum dicit, quod supponitur Deum tenebrae, quas abundantiam lucis appellat, cooperiunt oia luminis, & absconduntur oia cognitioni. Et si aliquis videns deum, intellexit quod vidit, non ipsum vidit, sed aliquid eorum quae sunt eius: ergo nullus intellexit creaturam poterit Deum per essentiam videre.

¶ 5. Praeterea, sicut Dionysius dicit in epistola ad Dorotheum. Inuisibilis quidem est deus existens propter excessum claritatem, sed claritas eius sicut excedit intellectum hominis in via, ita excedit intellectum hominis in patria: ergo sicut inuisibilis est in via, sic erit inuisibilis in patria.

¶ 6. Praeterea, Cum intelligibile sit perfectio intellectus oportet esse proportionem inter intelligibile & intellectum sicut inter visum & visibile: sed non est accipere proportionem aliquam inter intellectum nostrum & essentiam diuinam, cum in infinitum distent: ergo intellectus nosse non poterit pertingere ad videndam diuinam essentiam.

¶ 7. Praeterea, Plus distat Deus ab intellectu nostro quam intelligibile creatum a sensu: sed sensus nullo modo potest pertingere ad creaturam spiritalem videndam: ergo nec intellectus nosse poterit pertingere ad videndam diuinam essentiam.

¶ 8. Praeterea, Quandoque intellectus intellectus intelligit aliquid in actu, oportet quod in informatum per similitudinem intellectus, quia est principium intellectualis operationis: tale obiectum determinatum, sicut calor est principium calefactionis: si ergo intellectus nosse Deum intelligat, oportet quod fiat per aliquam similitudinem informatam ipsum intellectum. Hoc autem non potest esse ipsa diuina essentia, quia forma & formati oportet esse vnum: diuina autem essentia ab intellectu nostro distat secundum essentiam & esse: ergo oportet quod forma, qua in formatum intellectus nosse in intelligendo Deum, sit aliqua similitudo impressa a Deo in intellectum nostrum. Sed similitudo illa cui sit quod creatum, non potest ducere in Dei cognitionem nisi sicut effectus in causam: ergo impossibile est vt intellectus nosse Deum videat, nisi per effectum ipsum. Sed visio Dei, quae est per effectum eius non est visio Dei per essentiam: ergo intellectus nosse non poterit Deum per essentiam videre.

¶ 9. Praeterea, Diuina essentia magis distat ab intellectu nostro, quam quicumque angelus vel intelligentia sed sicut dicit Auicenna in sua Metaphysica intelligit a se in intellectu, non est essentiam intelligentem esse in intellectu nostro, quia sic scientia quae de intelligentia habemus, esset substantia, & non accidens: sed hoc est impressio in intelligentia esse in nostro intellectu: ergo & Deus non est intellectus nostro, vt intelligat a nobis, nisi in quantum impressio eius est in intellectu. Sed illa impressio non potest ducere in cognitionem diuinam essentiam, quia cum in infinitum distet a diuina essentia, degeneraret in aliam speciem multo amplius, quam si species albi degeneraret in speciem nigri: ergo sicut ille, in cuius visu species albi degenerat in speciem nigri per inordinatam organum non dicitur videre albiditatem nec intellectus nosse, quod solus per huiusmodi impressionem Deum intelligit, cum per essentiam poterit videre.

¶ 10. Praeterea, In rebus separatis a materia idem est intelligens & quod intelligitur, vt patet in 3. de Anima. Sed

Io aliquam
rui ab int
tio. tom. 3.

Ca. 1. de ci
uimis no
mms.

Ca. 1. in fi
ne illius

fin epist. 1
ad Canon
qua incipit
Tenebrae.

In epist. 5.
qua est ad
Dorotheum
circa prin
cip.

l. 3. de ani
com. 15.
tom. 2.

Deus

Deus est maximè à materia separatus: cum ergo intellectus qui est creatus non possit ad hoc pertingere, vt fiat essentia increata, non poterit esse q̄ intellectus non fter Deū per essentiam videat.

¶ 11 Præterea, Oē illud q̄ videt p̄ essentia, de eo scit qd̄ est: sed de Deo intellectus noster nō pōt scire quid ē sed solū quid nō est, sicut Diony. dicit & Dama. ergo intellectus noster Deū per essentia videre non poterit.

¶ 12 Præterea, Oē infinitū, inquantū infinitū ē, ignotū est: sed Deus est oibus modis in finitus: ergo ē oīno ignotus, ergo p̄ essentia ab intellectu creato videri nō poterit ¶ 13 Præterea, Aug. dicit i. li. de vidēdo Deo, Deus ē natura inuisibilis, sed ea q̄ insit de p̄ natura, nō pōt ali ter se habere, ergo nō pōt esse, q̄ p̄ essentia videatur.

¶ 14 Præterea, Omne quod alio modo est, & alio modo videt, non videtur s̄m id quod est: sed deus alio mō est, & alio modo videbitur à sanctis in patria, est. n. p̄ modum suum, sed videbitur à sanctis per modū corū, ergo non videbitur à sanctis secundum illud quod est, & sic non videbitur per essentiam.

¶ 15 Præterea, illud quod p̄ mediū videtur, nō videt p̄ essentia: sed Deus in patria videbit p̄ mediū quod est lumen gloriæ, vt patet in psal. 35. In lumine tuo videbimus lumen, ergo non videbitur per essentiam.

¶ 16 Præterea, Deus in patria videbitur facie ad faciē vt dicitur 1. Cor. 13. sed hōiem quē facie ad faciem, videmus, videmus per similitudinē: ergo Deus in patria videbitur per similitudinē, & non per essentiam.

S E D C O N T R A est, quod dicitur 1. Cor. 13. vide mus nūc p̄ speculū in ænigmatē, tūc autē facie ad faciē: sed id quod videtur facie ad faciē, videtur p̄ essentia, ergo Deus per essentiam videbitur à sanctis in patria.

¶ Præterea. 1. I. o. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est, ergo videbimus eū per essentiam.

¶ Præterea. 1. Cor. 15. super illud, Cū tradiderit regnū Deo & patri, dicit Glossa, scilicet vbi in patria, essentia patris & filii & Spiritus sancti videbitur, quod solum mundis cordibus dabitur, quod est summa beatitudo: ergo beati Deum per essentiam videbunt.

¶ Præterea. Io. 14. dicitur, Si quis diligit me, diligetur a patre & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum: sed illud quod manifestatur per essentiam videtur, ergo Deus à sanctis in patria per essentiam videbitur.

¶ Præterea. Exod. 33. super illud, Non videbit me homo, & viuet, Gregorius improbat opinionem illorum qui dicebāt, q̄ in illa regione beatitudinis Deus in claritate sua conspici pōt, sed in natura videri non pōt, quia aliud nō est eius claritas, & eius natura. Sed natura eius est essentia eius: Ergo videbitur p̄ essentiam suam.

¶ Præterea, sanctorum desiderii non pōt oīno frustrari: sed sanctorum desiderii cōe est, vt deum per essentiam videant, vt patet Exod. 33. Ostende mihi gloriam tuam, & in psal. 79. Ostende faciem tuam, & salui erimus, & Io. 14. Ostende nobis patrem, & sufficit nobis: ergo sancti deum per essentiam videbunt.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ sicut secundum fidē ponimus, finē vltimū humanæ vitæ esse visionem dei, ita Philosophi posuerūt vltimū hominis felicitatē esse intelligere substantias à materia separatas s̄m esse: & iō circa hanc questionem eadē difficultas & diuersitas inuenitur apud philosophos & apud Theologos. Quidam .n. Philosophi posuerūt, quod intellectus noster possibilis nunquam potest ad hoc puenire, vt intelligat substantias separatas, sicut Alpharabius in fine suæ Ethicæ quamvis contrarium dixerit in libro de intellectu, vt Commentator refert in tertio de Anima. Et similiter quidam Theologi posuerūt, quod intellectus humanus nunquam potest ad hoc puenire, vt deū per essentiam videat. Et vtroq̄ ad hoc mouet distantia inter intellectū nostrū, & essentia diuinā, & alias substantias separatas. Cum .n. intellectus in actu sit quodam

modo vnū cum intelligibili in actu, videtur difficile, q̄o intellectus creatus aliquo mō fiat essentia increata. Vnde Chrysostomus p̄ dicit, Quō creabile videri increabile? Et maior difficultas est illis adhuc, qui ponūt intellectū possibile esse generabilem & corruptibile, vt pote virtute a corpore dependentem, non solū respectu visionis diuinæ, sed et respectu visionis quatuorq̄ substantiarū separatarū. Sed hac positio stare omnino non pōt. Primò, quia repugnat auctoritate scripturæ Canonice, vt Aug. dicit in li. de vidēdo Deo, Secūdo, quia cū intelligere sit maximè propria operatio hominis, oportet q̄ secundū eam assignetur sibi sua beatitudo, cū hæc operatio in ipso perfecta fuerit. Cū autē perfectio intelligentis, inquantū hmōi, sit ipsum intelligibile, si in perfectissima operatione intellectus, homo non perueniat ad videndam essentiam diuinā, sed ad aliquid aliud, oportet dicere, qd̄ aliquid aliud sit beatificans ipsum hominē, q̄ deus, & cum vltima perfectio cuiuslibet sit in coniunctione ad suū principii, sequitur, qd̄ aliquid aliud sit principii effectuum hominis, quam deus, q̄ est absurdū secundū nos, & similiter est absurdū apud philosophos, qui ponūt animas nostras à substantiis separatis emanare, vt in fine eas possimus intelligere. Vñ oportet ponere secūdu nos, q̄ intellectus noster quāque perueniat ad videndam essentiam diuinā, & secūdu philosophos, quod perueniat ad videndam essentiam substantiarū separatarū. Q̄o autē hoc possit accidere, restat inuestigandū. Quidam .n. posuerūt, vt Alpharabius & Auempace, q̄ ex hoc ipso q̄ intellectus noster intelligit, quæcunq̄ intelligibilia pertingit ad videndam essentiam substantiæ separata, & ad hoc ostendendum procedunt duobus modis. Quorū primus est, q̄ sicut natura speciei non diuersificatur in diuersis indiuiduis, nisi secundū quod coniungitur principii in diuisantibus, ita forma intellectiua hominis non diuersificatur apud me & te, nisi secundū quod coniungitur diuersis formis imaginabilibus, & ideo q̄ intellectus separat formam intellectam à formis imaginabilibus, remanet quidditas intellecta, que est vna & eadem apud diuersos intelligentes, & hmōi est quidditas substantiæ separata. Et ideo q̄ intellectus noster ad summam abstractionē quidditatis cuiuscunq̄ peruenit, intelligit per hoc quidditatem substantiæ separata, q̄ est ei similis. Secundus modus est, quia intellectus noster natus est abstrahere quidditatē ab omnibus intelligibilibus habētibus quidditatem. si ergo quidditas quam abstrahit ab hoc singulari habente quidditatem, si quidditas non habens quidditatem, intelligendū eam, intelligit quidditatē substantiæ separata, q̄ est talis dispositio nis, eo q̄ substantiæ separata sunt quidditates substantiæ q̄ nō habent quidditates, quidditas .n. simplicis est ipsum simplex, vt Auic. dicit si autē quidditas abstracta ab hoc particulari sensibili sit quidditas habens quidditatē: ergo quidditatem illam intellectus natus est abstrahere & ita cū nō sit abire in infinitū, erit deuenire ad quidditatem non habentem quidditatem, per q̄ intelligitur quidditas separata. sed iste modus nō videtur esse sufficiens. Primò, quia quidditas substantiæ materialis, quam intellectus abstrahit, non est eiusdem rōnis cū quidditatibus substantiarū separatarū, & ita per hoc, q̄ intellectus noster abstrahit quidditates rerum materialium, & cognoscit eas, non sequitur, q̄ cognoscit quidditatem separatam substantiæ, & præcipue diuinā essentiam, q̄ maximè est alterius rōnis ab omni quidditate creata. Secūdo, quia dato q̄ esset eiusdem rōnis: ramen cognita quidditate rei cōposita, non cognosceretur qd̄ dicit substantiæ separata nisi s̄m genus remotissimū, quod est substantia. Hæc autē cognitio est imperfecta, nisi deueniat ad propria rei. Qui enim cognoscit hominem solum, inquantum est animal, non cognoscit eum nisi secundū quid, & in potentia, & multo minus cognoscit eum, si nō cognoscit nisi substantia naturā in ipso.

+ Hom. 1. in 1. o. al. quatuor ab initio, como. 1.

In epi. 1.11
et es epi.
1.13. c. 7. et
8. tom. 2.

gloss. ordi.
ibid.

li. 18. mor.
e. 37. aut
in recitio
ribus edic
tion. 1.18.
e. hom. 14
in Exod. a
mud.

li. 3. de ani
ma cōmē.
36

ipso. Vnde sic cognoscere Deum vel alias substantias separatas non est videre essentiam diuinam, vel quidditatem substantiæ separatæ, sed est cognoscere per effectum & quasi in speculo.

Et ideo alius modus intelligendi substantias separatæ ponit ab Auctore in sua Metaphysica. scilicet quod substantiæ separatæ intelliguntur à nobis per intentiones suarum quidditatum, quæ sunt quedam earum similitudines, sed abstractæ ab eis, quia ipsæmet sunt immateriales, sed impressæ ab eis in animabus nostris. Sed hic modus est non videtur nobis sufficere ad visionem diuinam quam quærimus. Constat. n. quod omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis: & ideo similitudo diuinæ essentie impressa in intellectu nostro, erit per modum nostri intellectus: per modum autem intellectus nostri deficiet esse ad perfectam receptionem diuinæ similitudinis: defectus autem diuinæ similitudinis: potest tot modo disaccidere, quod modis dissimilitudo inuenitur. Vno enim modo est deficiet similitudo quando participatur forma secundum eandem rationem speciei, sed non semper eundem perfectionis modum, sicut est similitudo deficiens eius, qui parum habet de albedine ad illam, qui multum habet. Alio modo adhuc magis deficiens, quoniam non peruenit ad eandem rationem speciei, sed tamen ad eandem rationem generis, sicut est similitudo in ter illi qui habet colorem citrinum, & illi qui habet colorem album. Alio modo adhuc est magis deficiens, quoniam ad rationem eandem generis non pertingit, sed solum secundum analogiam suæ proportionis, sicut est similitudo albedinis ad hominem in eo, quod utriusque est ens, & hoc modo est deficiens omnis similitudo, quæ est in creatura recepta, respectu diuinæ essentie. Ad hoc autem quod visus cognoscat albedinem, oportet quod recipiat in eo similitudo albedinis secundum rationem suam speciei, quæ non secundum eundem modum essendi: quia habet alterius modi esse formæ in sensu & in re extra animam & in intellectu. Si enim fieret in oculi forma citrini, non diceretur oculi videre albedinem. Et similiter ad hoc, quod intellectus intelligat aliquam quidditatem, oportet quod fiat in eo similitudo eiusdem rationis secundum speciem, quævis forte non sit idem modus essendi utrobique: non enim forma existens in intellectu vel sensu est principium cognitionis, secundum modum essendi, quæ habet utrobique, sed secundum rationem, in qua communicat eam re exteriori. Et ita patet, quod per nullam similitudinem receptam in intellectu creato, potest deus similitudinem suam esse essentia eius videat immediate. Vnde etiam quidam ponentes diuinam essentiam per hunc modum videri, dixerunt quod ipsa essentia non videbitur: sed quidam fulgor quasi radius ipsius. Vnde necesse est modus sufficit ad visionem diuinam quam quærimus.

Et ideo accipimus est alius modus, quæ etiam qui de Philosophi posuerunt, scilicet Alexander & Averroes in 3. de Anima. Cuius in quolibet cognitione sit necessaria aliqua forma quæ res cognoscatur aut videatur forma ista qua intellectus percipit ad videndas substantias separatas, non est quidditas quæ intellectus abstrahit à rebus compositis, ut dicebat prima opinio, neque aliqua impressio relicta à substantia separata in intellectu nostro, ut dicebat secunda: sed est ipsa substantia separata quæ coniungitur intellectui nostro: ut forma, ut ipsa sit quod intelligit & qua intelligitur. Et quicquid sit de alijs substantijs separatæ: tamen istum modum oportet nos accipere in visione Dei per essentiam, quia quæcumque alia forma informatur intellectus noster, non potest per eandem in essentia diuinâ: quod quid non dicit intelligi, quæ diuinæ essentia sit vera forma intellectus nostri, vel quod ex ea & intellectu nostro efficiat unum simplex, sicut in naturalibus ex forma & materia naturali: sed quæ proportio essentie diuinæ ad intellectum nostrum, est sicut proportio formæ ad materiam. Quæcumque etiam aliqua duo quorum unum est altero perfectius, recipiuntur in eodem receptibili, proportio vnius duorum ad alterum, sicut perfecti ad minus perfectum, est sicut proportio formæ

ad materiam, sicut lux & color recipiuntur in diaphano quorum lux habet ad colorem sicut forma ad materiam: & ita cum in anima recipiatur lux intellectus diuinæ, & ipsa diuinæ essentia inhabitat, licet non per eundem modum essentie diuinæ habebit ad intellectum sicut forma ad materiam. Et quod hoc sufficiat ad hoc, quod intellectus per diuinam essentiam possit videre ipsam diuinam essentiam, hoc modo potest ostendi. Sicut enim ex forma naturali, qua aliquid habet esse, & materia efficiat unum ens simpliciter, ita ex forma, qua intellectus intelligit, & ipso intellectu, fit unum in intelligendo. In rebus autem naturalibus res per se subsistens non potest forma esse alius materia, si illa res habeat materiam partem suam, quia non potest esse, ut materia sit forma alius: sed si illa res per se subsistens sit forma tantum, nihil prohibet esse effici formam alius materia, & fieri quod est ipsius compositus: sicut patet de anima. In intellectu autem oportet accipere ipsam intellectum in potentia quasi materiam, & speciem intelligibilem quasi formam, & intellectus in actu intelligens erit, quasi compositus ex utroque. Vnde si sit aliqua res per se subsistens, quæ non habet aliquid in se præter id quod est intelligibile in ipsa, talis res poterit esse forma qua intelligit intellectus: res autem quilibet est intelligibilis secundum id quod habet de actu, non secundum id quod habet de potentia: ut patet in 9. Metaphysicæ & huius signum est, quod oportet formam intelligibilem abstrahere à materia, & ab omnibus proprietatibus materia: & ideo cum diuinæ essentie sit actus purus, poterit esse forma, qua intellectus intelligit, & hæc erit visio beatificans: & ideo dicit Magister in 1. d. secundi. Sententiarum quod unio anime ad corpus est quoddam exemplum beatæ unionis, qua spiritus vnitur Deo.

AD PRIMVM dicendum, quod auctoritas illa potest tripliciter exponi, ut patet per Augustinum in libro de Videndo Deum. Vno modo, ut excludat corporalis visio, qua nemo videt vel visurus est Deum in essentia sua. Alio modo ut excludat intellectualis visio Dei per essentiam ab his, qui in ista mortali carne viuunt. Alio modo ut excludat visio comprehensionis ab intellectu creato, & sic intelligit Chrysostomus. Tunc subdit: Notitia hominibus dicitur euangelista certissima consideratione & comprehensione tantam, quantam habet Pater de Filio: & hic est intellectus Euangelistæ. Vnde subdit, Vnigenitus, qui est, &c. per comprehensionem volens probare filium esse Deum.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut Deus excedit omnia existentia, quæ habent esse determinatum, per essentiam suam infinitam: ita cognitio sua, qua cognoscit, est super omnem cognitionem: unde quod est proportio cognitionis nostre ad essentiam nostram creatam, ea est, proportio cognitionis diuinæ ad essentiam suam infinitam. Ad cognitionem autem duo concurrunt, scilicet cognoscens, & quo cognoscit. Visio autem illa qua Deus per essentiam videbimus, est eadem cum visione, qua Deus se videt ex parte eius quo visus: quia sicut ipse se videt per essentiam suam, ita & nos videbimus eum. Sed ex parte cognoscētis inuenit diuersitas quod est inter intellectum diuinum & nostrum. In cognoscendo autem id quod cognoscitur, sequitur formam, qua cognoscimus: quæ per formam lapidis videmus lapidem: sed efficacia in cognoscendo sequitur virtutem cognoscētis, sicut quæ habet visum fortius, acutius videt: & ideo in illa visione nos idem videbimus quod Deus videt, scilicet essentiam suam: sed non ita efficaciter.

AD TERTIVM dicendum, quod Dionysius ibi loquitur de cognitione qua Deus in via cognoscimus per aliquam formam creatam, qua intellectus noster formatur ad Deum videndum: sed sicut dicit Augustinus. Deus omnem formam intellectus nostri subterfugit, quia quæcumque forma intellectus noster concipiat, illa forma non pingit ad rationem diuinæ essentie: & ideo ipse non potest esse peruius intellectui nostro, sed per hoc cum perfectissime cognoscimus in statu viæ, quod scimus eum esse super omne id quod intellectus noster concipere potest, & sic ei coniungimur quæ si ignoto: sed in patria idipsum per formam, quæ est essentia sua, videbimus, & coniungemur ei quasi noto.

* li. 9. com-
ment. 20.
com. 3. 2.

* li. 2. S. 2.
di. 1. S. 2.
sub intell.

* Epist. 2.
ca. 6. & 9.
com. 2.

* Hom. 1. 4.
in 1. 4. p.
ar. ante
intel. 11. 3.

ib. 3. com.
36. & 5.

AD DECIMUM SEXTVM dicēdū, q creatura cor-
poralis nō dicuntur immediate videri nisi quādo est
in eis cognoscibile, visui coniungitur: non sunt au-
tē cognoscibiles per essentiam suā, sōne materialita-
tis, & ideo tunc immediate videntur, q eorū similitu-
do intellectui coniungitur: sed Deus p essentia suā cō-
iungibilis est intellectui, vnde non immediate videretur
nisi essentia sua coniungeret intellectui, & hac vi-
sio immediate dī visio faciet. Et prateria similitudo
rei corporalis recipitur in visu secundum eandē rōnē,
qua est in re, licet nō secundū eundē modū essendi: &
ideo similitudo illa ducit in illam rē directē, nō autem
pōt hoc modū ducere aliqua similitudo intellectū no-
strū in Deū, vt ex dictis patet: & p hoc nō est simile.

ARTICVLVS II.

Utrum Sancti, post resurrectionem, Deum corpo-
ralibus oculis videbunt.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt, q
sancti, post resurrectionē, Deū corporalibus o-
culis videbūt. Oculi n. glorificat. maioris erit
virtutis, q aliquis oculus nō glorificatus: sed Beatus Iob
oculo suo Deū vidit, Iob 42. Audiuī auris audiui te, nūc
autem oculus meus videt te: ergo multo fortius oculus
glorificatus per essentiam Deum videre poterit.

¶ 2 Prateria, Iob decimonono: In carne mea vide-
bo Deum Saluatorem meum: ergo in patria Deus corpo-
ralibus oculis videbitur.

¶ 3 Prateria, Augustinus 22. de Ciuitate Dei, loquēs
de visu oculorū glorificatorū, sic dicit. Vis pāpōlletior
oculorū erit illorū, nō vt acius videant, q dē perhi-
bent videre serpentes vel aquila (quantalibet. n. acrimo-
nia cernēdī eadē animalia vigeant, nihil aliud possunt
videre, q corpora) sed vt videāt incorporea. Quēcūq;
autē potentia cognoscitiua est incorporea, pōt eleuari
ad vidēdū Deū. Ergo oculi gloriosi Deū videre poterūt.

¶ 4 Prateria, Quā est differentia corporalium ad in-
corporalia, eadē est e conuerso. Sed oculus incorporeus
potest corporalia videre: ergo oculus corporeus potest
videre incorporea, & sic idem quod prius.

¶ 5 Prateria, Gregorius in 5. Moralium sup illud Iob 4.
Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum &c. sic
dicit, Homo qui si pceptum seruare voluisset, carne
spiritualis futurus fuerat, factus est peccando etiā carne
visus mente. Sed ex hoc, q est mente factus carnalis, vt
ibi dī, solum ea cogitat, quā ad animum per corpo-
rales imagines trahit: ergo etiā quando carne spiri-
tualis erit (quod post resurrectionē sanctis promittitur)
etiā carne spiritalia videre poterit, & sic vt prius.

¶ 6 Prateria, Homo a solo Deo potest beatificari: bea-
tificabitur autem nō solum quantum ad animum, sed
etiā quantum ad corpus: ergo non solum intellectu,
sed etiā carne Deum videre poterit.

¶ 7 Prateria, Sicut Deus est piens p suā essentia in in-
tellectu: ita et erit piens in sensu, q aeri oīa in oibus,
vt dī 1. Corinth. 15. sed videtur abintell. dū ex hoc,
q sua essentia ei cōiungit ergo poterit videri et a sēsu.

SED CONTRA, Ambrosius * dicit super Lucā, Nec
corporalibus oculis Deus quārit, nec circūferibit visu,
nec tactu tenet: ergo nullo corporali sensu Deū videbit.

¶ Prateria, Hieronymus dicit. Nō solum diuinitatē Pa-
tris, sed nec Filij, nec Spiritū sanctū oculi carnis possunt
aspicere, sed oculi mēris, de gub dī, Beati mūdo corde.

¶ Prateria, Idem Hieron. dicit, Res incorporealis cor-
poralibus oculis non videtur: sed Deus est maximē in-
corporeus, ergo &c.

¶ Prateria, Augustinus lib de videndo Deum: Deū ne-
mo vidit vnquam, vel in hac vita, sicut ipse est, vel in
angelorum vita, sicut visibilia ista, quā corporali visio-
ne cernuntur: sed vita angelorum dicitur vita beata, in
qua refulgentes viuunt, ergo, &c.

¶ Prateria, Secundum hoc homo dī factus ad imagi-

nē Dei, q Deum cōspicere potest: vt Aug. dicit: sed
homo est ad imaginē Dei secundum mentem, nō secū-
dum carnem: ergo mente & non carne Deū videbit.

RESPONDEO dicendum, q sensu corporali aliqd
sentitur dupliciter. Vno modo per se, alio modo per ac-
cidens. Per se quidem sentitur illud quod per se passio-
nē sensui corporali inferre potest: per se autē potest ali-
nē sensui inferre aut sensui, in quantum est sensus:
quid passio ē inferre aut sensui, in quantum est sensus:
aut huic sensui, in quantum est hic sensus. Quod autē
hoc secundo modo infer per se passio ē sensui, dī sen-
sibile proprium, sicut color respectu visus, & sonus res-
pectu auditus. Quia autem sensus in quantum est sensus,
vtitur organo corporali, non potest in eo aliqd
recipi nisi corporaliter, cum omne illud quod recipitur
in aliquo, sit in eo per modū recipientis: & ideo omnia
sensibilia inferunt passionē sensibus in quantum est sen-
sus, secundū quod habent magnitudinē: & ideo magni-
tudo & omnia consequentia, vt motus & quies, & nu-
merus, & huiusmodi, dicuntur sensibilia cōmunia per
se tantū. Per accidens autē sentitur illud quod non in-
ferunt passionē sensui neq; in quantum est sensus, neq; in
quantū est hic sensus, sed cōiungitur his quā per se sen-
sui inferunt passionē: sicut Socrates & filius Darij, &
amicus, & alia huiusmodi quā per se cognoscuntur: in
vniuersali, ab intellectu, in particulari autem, a virtute
cogitativa in homine, estimatiua autē in alijs anima-
libus. Huiusmodi autē tunc sensus exterior dī sentire,
quāvis per accidens, quando ex eo q per se sentitur vis
apprehensiuā, cuius est illud cognitū per se cognosce-
re, statim & sine dubitatione & discursu apprehendit:
sicut videmus aliquē viuere ex hoc, q loquitur, quādo
autem aliter se habet, non dicitur illud sensus videre
etiā per accidens. Dico ergo, q Deus nullo modo potest
videre visu corporali, aut aliquo alio sensui sensui, sicut
p se visibile nec hic nec in patria: quia si a sensu remo-
ueatur illud quod cōuenit sensui, in quantum est sensus,
non erit sensus. Et similiter si a visu removeat illud q
est visus, in quantum est visus, nō erit visus. Cum ergo sen-
sus in quantum est sensus, percipiat magnitudinē, & visus
in quantum est talis sensus, percipiat colorem, impossi-
bile est, q visus percipiat aliquid quod nō est color nec
magnitudo, nisi sensus diceretur aquiaerē. Cum ergo
visus & sensus sit futurus idē specie in corpore glorio-
so, non poterit esse, q diuinam essentiam vidat, sicut
visibile per se. Videbit autem eam sicut visibile per ac-
cidens, dum ex parte vna, visus corporalis tantam glo-
riam Dei inspicit in corporibus, & precipue gloriosis,
& maxime in corpore Christi: & ex parte alia, intellec-
tus tam clarē eum videbit, q in rebus corporalibus vi-
sis Deus percipit, sicut in locutione percipit vita:
quamuis, n. tunc intellectus noster non videat Deū ex
creaturis, tamen videbit Deum in creaturis corporaliter
visis. Et hunc modum quo Deus corporaliter possit
videri, Augustinus * ponit in fine de ciuitate Dei, vt pa-
teret verba intuenti: dicit, n. sic, Valde credibile est
sic nos esse visuros mundana tunc corpora celi noui &
terrā nouā, vt Deum vbique praesentem & vniuersā etiā
corporalia gubernantē clarissima perspicuiter videā-
mus; non sicut nunc inuisibilia Dei per eū quā facta
sunt, intellecta, conspiciuntur; sed sicut homines mox
vt aspiciemus, non credimus viuere, sed videmus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q verbum illud
Iob, intelligit de oculo spirituali: de quo dicit Aposto-
lus Ephes. 1. Illuminatos habere oculos cordis nostri.

AD SECVNDVM dicendum, q illa autoritas
non intelligitur, q per oculos carnis Deum sumus vi-
suri; sed quia in carne existentes Deum videbimus.

AD TERTIVM dicēdū, q Augustinus loquitur
inquirendo in verbis illis, & sub conditione: quod patet
ex hoc, q pmitit. Longē ita; alterius potētie erit,
si eos videbitur incorporea natura: & postea sub
dit, Vis itaque, &c. Postmodū determinat, vi dī dī est.

* lib. 14. d.
Trinit. ca.
4. parum d.
princ. 10.
mo 3.

* lib. 22. c.
29. de ciuitate
do ad finē,
tomo 5.

Ibid. nō lō
q ante ci-
tata verba.
+ in corp.
ar.

AD

dunt. Non est enim necessarium, quod scias causam, sciat oēs eius effectus, nisi causam comprehendat, quod non competit in intellectu creato, & ideo unusquisque videns Deum perfectissimum, tantum plura in eius essentia conspicit, quanto clarius divinam essentiam intuetur: & inde est, quod de his potius alii intueretur, & sic scientia angelorum & aliorum sanctorum potius augeri videtur ad dei iudicium, sicut & alia quodammodo accidentalia pertinent: sed ulterius non proficiet, quia tunc erit ultimus status rerum, & in illo statu possibile est quod oēs oia cognoscant, quia Deus scientia visionis novit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hoc quod Iheronimus dicit, quod angeli sciunt in verbo oia ante quodammodo potius referri ad ea, quod Deus scit scientia simpliciter intelligit, tamen, quia illa nunquam fiunt: sed referendum est ad ea, in quibus Deus scit scientia visionis, de quibus et non dicitur, quod oēs angeli ea oia cognoscant, sed forte aliqui: & illi, qui cognoscunt non perfectius oia cognoscunt. In una enim re est multas rationes intelligibiles considerare, sicut diversitas eius proprietates & habitudines ad res alias: & possibile est, quod eadem res scita a duobus coiter, unus alio plures rationes percipiat, & has rationes unus ab alio accipiat. Unde Dionysius dicit 4. cap. de divinis nominibus, quod inferiores angeli docent a superioribus rerum scibiles rationes, & ideo angeli qui omnes creaturas cognoscunt non oportet, quod oia quod in eis intell. ligunt, percipiant.

AD SECUNDVM dicendum, quod ex verbo illo Gregorius ostenditur, quod in illa beata visione est sufficiens via ad oia intuenda ex parte divinæ essentiae, quod est medium quo videtur, per quam Deus omnia videt, sed quod non omnia videantur, est defectus intellectus creati, qui divinam essentiam non comprehendit.

AD TERTIUM dicendum, quod intellectus creatus non videt divinam essentiam secundum modum ipsius essentiae, sed secundum modum proprium, qui finitus est: unde non oportet, quod eius efficacia in cognoscendo ex visione prædicta amplectitur in infinitum ad omnia cognoscenda.

AD QUARTVM dicendum, quod defectus cognitionis non solum procedit ex excessu & defectu cognoscibilis super intellectum, sed et hoc, quod intellectui non coniungitur id quod est ratio cognoscibilis, sicut visus non videt lapidem quodque, ex hoc, quod species lapidis non est ei coniuncta: quare autem intellectui Dei videns coniungitur ipsa divina essentia, quod est oium ratio, non tamen coniungitur ei prout est oium ratio, sed secundum quod est ratio aliorum, & tanto plenius, quanto quisque plenius divinam essentiam intuetur.

AD QUINTVM dicendum, quod potentia passiva est perfectibilis pluribus perfectionibus ordinatis, si perfecta sit sua ultima perfectione, non dicitur imperfecta, etiam si aliquæ dispositiones præcedentes ei desint. Ois autem cognitio qua intellectus creatus perficitur, ordinatur sicut ad finem, ad Dei cognitionem: unde videns deum per essentiam, etiam si nihil aliud cognoscere, perfectum intellectum habere, nec est perfectio ex hoc, quod aliquod aliud cum ipso cognoscit, nisi quatenus ipsum plenius videt. Unde Augustinus in 5. conf. In felix homo qui scit illa omnia creata, et autem nescit: beatus autem qui se scit, etiam si illa nesciat. Qui vero te & illa novit, non per ipsa beatior, sed per te solum beatus est.

AD SEXTVM dicendum, quod speculum illud est votum quod vult, & sicut ostendit se cui vult, ita in se ostendit quod vult: nec est simile de speculo materiali, in cuius potestate non est quod videatur, vel non videatur. Vel dicendum, quod in speculo materiali, tamen res quod speculum videtur sub propria forma, quamvis speculum illud videtur per formam a re acceptam. Lapis vero per propriam formam resultantem in re alia: & ideo propter quod rationem cognoscit unum, & aliud. Sed in speculo increatum videtur aliquid per formam ipsius speculi, sicut effectus videtur per similitudinem cause, & e converso: & ideo non oportet, quod quisque qui videt speculum æternum, videat omnia quæ in speculo resultant, non enim necesse est, quod videns causam, videat omnes effectus eius, nisi

si comprehendat causam.

AD SEPTIMVM dicendum, quod sanctorum desiderium, quo oia scire desiderant, implebitur ex hoc solum, quod deum videbunt, sicut desiderium eorum quo oia bona habere cupiunt, complebitur in hoc, quod deum habebunt. Sicut enim deus in hoc, quod habet perfectam bonitatem, sufficit affectui, & eo habito, oia bona quodammodo habentur, ita eius visio sufficit intellectui Ioan. 14. dicit, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

AD OCTAVVM dicendum, quod ignorantia proprie accepta, privationem sonat, & sic poena est: sic enim ignorantia est nescientia aliquorum quod sciri debent, vel quod necesse est scire: nullus autem horum scientia sanctis deest in patria. Quæque autem ignorantia communiter accipitur pro oī nescientia: & sic angeli & sancti in patria quodammodo ignorabunt, unde Dionysius dicit quod angeli nescientia purgantur: sic autem ignorantia non est penalitas, sed defectus quidam: nec est necesse quod ois talis defectus in gloria auferatur, sic enim et posset dici, quod defectus esset in Papa Lino, quod non peruenit ad gloriam Petri.

AD NONVM dicendum, quod corpus nostrum confortabitur corpori Christi in gloria secundum similitudinem, non secundum æqualitatem: erit enim clarum sicut & corpus Christi sed non æquale. Et similiter anima nostra habebit gloriam ad similitudinem animæ Christi, sed non ad æqualitatem: & ita habebit scientiam sicut anima Christi, sed non tantam, ut sciat omnia sicut anima Christi.

AD DECIMVM dicendum, quod quamvis essentia divina sit ratio omnium cognoscibilium, non tamen coniungitur cuilibet intellectui creato, secundum quod est ratio omnium: & ideo ratio non sequitur.

AD VNDECIMVM dicendum, quod intellectus agens est forma proportionata intellectui possibili: sicut etiam potentia materialis est proportionata potentia agentis naturalis, ut omne quod est in potentia passiva materię vel intellectus possibilis, sit in potentia activa intellectus agentis, vel naturalis agentis: & ideo si intellectus agens fiat forma intellectus possibilis oportet, quod intellectus possibilis cognoscat oia ad quæ se extendit virtutis intellectus agens: divina autem essentia non est forma hoc modo nostro intellectui proportionata: & ideo non est simile.

AD DVODECIMVM dicendum, quod nihil prohibet dicere, quod post diem iudicii quoniam gloria hominum & angelorum erit penitus consummata, oēs beati scient oia, quod deus scientia visionis novit, ita tamen quod non oēs oia videant in essentia divina, sed anima Christi plenè videbit oia, sicut & nunc videt: alij autem videbunt ibi plura vel pauciora secundum gradum quo Deum cognoscunt: & sic anima Christi de his quod præ aliis videt in verbo oēs alias illuminabit. Unde dicitur Apoc. 21. quod claritas dei illuminabit civitatem Hierusalem, & lucerna eius est agnus. Et similiter alij superiores illuminabunt inferiores, non quidem nova illuminatione ut scientia inferiorum hoc augeatur, sed quodam continuatione illuminationis, sicut si intelligat, quod sol quiescit, non illuminat aerem: & ideo dicitur dan. 12. quod iusti in perpetuas æternitates. Prælatio autem ordinum dicitur cessatura quantum ad ea quod nunc circa nos per eorum ordinata ministeria exercent, ut patet et per Glossam ibidem.

Q V A E S T I O X C I I I .

De sanctorum beatorum digne & eorum mansionibus, in tres articulos divisa.

DE INDE considerandum est de sanctorum beatitudine & eorum mansionibus.

¶ Circa quod queruntur tria.

¶ Primo, utrum sanctorum beatitudo augeatur post iudicium.

¶ Secundo, utrum gradus beatitudinis appellentur mansiones.

¶ Tercio, utrum diversæ mansiones distinguantur penes diversos gradus charitatis.

A R T I C V L V S P R I M V S.

An beatitudo sanctorum sit maior futura post iudicium, quam ante.

339
l. 10. q. 1.
r. 46. q. 1.
ar. 4. q. 1.
et sequens.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd beatitudo sanctorum non sit maior futura post iudicium, qm an. Quanto. n. aliquid magis accedit ad similitudinem diuinam, tanto perfectius beatitudinem participat sed anima a corpore separata, deo similior est quam corpori coniuncta: ergo maior est beatitudo ante corporis resurrectionem, quam post.

¶ Præterea, Virtus vnita magis est potēs, qm multipli-
cata: sed aīa extra corpus est magis vnita, qm cū est corpo-
ri cōiūcta: ergo virtus eius est maior ad operandū, & ita
perfectius beatitudinē participat, quā in actu cōsistit.

¶ Præterea, Beatitudo cōsistit in actu intellectus
speculatiui: sed intellectus in suo actu non vitur organo
corporali: & sic corpore resumptum, non efficiet vi-
am pfectius intelligat: ergo beatitudo animæ nō e-
rit maior post resurrectionem, quā ante.

¶ Præterea, In finito non potest aliquid maius, &
ita infinitum cum aliquo finito non facit maius, qm infi-
nitum ipsum: sed anima a corpore ante corporis resump-
tionem beatitudinē habet de hoc, qd gaudet de bono infi-
nito, & deo: post resurrectionem aut corporis non habe-
bit de alio gaudio, nisi forte de gloria corporis qua
est bonum quoddam finitum: ergo gaudium eorū post
corporis resurrectionem non erit maius, quā ante.

Gloss. 67
di. nar. ibi
dem.

S E D C O N T R A est, quod dicitur Apoc. 6, super
illud, Vidi sub altare animas interfectorum, &c. di-
citur gl. Modo animas sanctorum sunt existentes sub
altare, id est in minori dignitate, quā sit futura: ergo
maior erit eorum beatitudo post mortem.

¶ Præterea, Sicut bonis beatitudo reddit, p pmo, ita
& malis miseria: sed miseria maioris post resurrectionē
corporis erit maior, qm an, quia non solum in aīa, sed etiā
in corpore punietur, ergo & beatitudo sanctorum erit
maior post resurrectionem corporum, quā ante.

R E S P O N D E O dicendum, qd beatitudinem
sanctorum post resurrectionē augeri quidē extensiuē ma-
nifestum est, quia beatitudo tunc erit non solum in ani-
mā, sed et in corpore. Et etiam ipsius animæ beatitudo
augebitur extensiuē, in quantum anima non solum gau-
debit de bono proprio, sed et de bono corporis. Potest
etiam dici, qd ipsius animæ beatitudo intensiuē augebi-
tur. Corpus enim hominis dupliciter potest considera-
ri. Vno modo secundū quod est ab anima perfectibile.
Alio modo secundū quod est in eo aliquid repugnās
animæ in suis operationibus, prout non pfecte corpus
per aīam pfectur. Scdm aut primam considerationem
corporis, cōiunctio corporis ad aīam addit aīa aliquā
perfectionem: quia oēs pars, imperfecta est, & completur
in suo toto: vnde & totū se hēt ad partē vt forma ad ma-
teriā. Vñ & aīa perfectior est in esse suo naturali, cū est
in toto, in hōie cōiunctū ex aīa & corpore, qm eum
est pars separata. Sed vnio corporis quantū ad secundā
ipsius considerationem, impedit animæ perfectionem.
Vnde dicitur Sapientia 9, corpus quod corrumpitur, ar-
grauat animam. Si ergo a corpore remouetur omne il-
lud, per quod animæ actioni resistit, simpliciter aīa erit
perfectior in corpore tali existens, qd separata: quanto
autem est perfectius in esse, tanto potest pfectius opera-
ri. Vnde & operatio animæ cōiuncta tali corpori, erit
perfectior, quam operatio animæ separata. Huiusmodi
autē corpus erit corpus gloriosum, quod omnino subde-
bit spiritui: vnde cum beatitudo in operatione consi-
stat, perfectior erit beatitudo animæ post resurrectionē
corporis, quā ante. Sicut enim anima separata a cor-
pore corruptibili pfectius potest operari, quā ei cōiū-
cta, ita postquā fuerit cōiuncta corpori glorioso, perfe-
ctior erit eius operatio, quā qm erat separata. Omne au-
tem imperfectum appetit suam perfectionem: & ideo

aīa separata naturaliter appetit corporis cōiunctionē,
& pp hunc appetitum ex imperfectione procedentem,
eius operatio qua in Deū fertur, est minus intensa. Et
hoc est qd dicit Hiero. * qd ex appetitu corporis retardat-
ur, ne tota intentione pgar in illud summum bonum.

A D P R I M V M ergo dicendū, qd aīa cōiuncta
corpori glorioso magis est deo similis, quā ab eo separa-
ta, in quantum cōiuncta hēt cō pfectius. Quāto. n. aliqd
est pfectius, tātō est deo similis, sicut et cor, cuius uite
pfectio in motu cōsistit, est deo i. similis qm mouet, quā
quando quiescit, quamuis deus nunquam moueatur.

A D S E C V N D V M dicendum, qd virtus, quæ de
sua natura hēt qd sit in materia, magis est potens in ma-
teria existens, quā a materia separata, quāuis absolu-
tē loquendo, virtus a materia separata sit potentior.

A D T E R T I V M dicendū, qd quāuis in actu itel-
ligendū aīa corpore non vitat, tñ pfectio corporis quodā
modo ad pfectionē operis intellectualis cooperabit, iquā
tū ex cōiunctione corporis gloriosi aīa erit in sua natu-
ra pfectior, & p consequens, in operatione efficacior: &
fm hoc ipsum bonū corporis cooperabitur quasi instru-
mentaliter ad operationem illā, in qua beatitudo consi-
stet: sicut et Philosophus ponit in 1. Ethic. * qd bona ex-
teriora cooperantur instrumentaliter ad felicitatem
vitæ.

A D Q V I N T V M dicendū, qd quāuis finitū in
finito additū non faciat maius, tñ facit plus: quia finitū
& infinitum sunt duo, cum in finitū p se acceptum sit
vnum; extensio autē gaudij non recipit maius, sed plus.
Vnde extensiuē augeat gaudij, fm qd est de Deo & de
gloria corporis, respectu gaudij qd erat de Deo: gloria
et corporis operabitur ad gaudij intensiōē, quod est
de deo, in quantum cooperabitur ad perfectionē opera-
tionum, quā aīa in deum fertur. Quanto enim operatio
conueniens fuerit perfectior: tanto delectatio erit mai-
or, vt patet ex hoc, quod dicitur 4. Ethic. com.

A R T I C V L V S I I.

Utrum beatitudinis gradus mansiones dici debeat.

A D S E C V N D V M sic proceditur. Videtur, qd
beatitudinis gradus mansiones dici non debeant.
Beatitudo enim importat rationē premij. sed
māio nihil significat qd ad prāmium pertineat: ergo
diuersi gradus beatitudinis mansiones dici non debent.
¶ Præterea, Mansio locū significare videtur: sed locū
quo sancti beatificabunt, nō est corporalis, sed spūalis:
si deus qui vnus est: ergo non est nisi vna mansio, & ita
diuersi gradus beatitudinis mansiones dici non de-
bent.

¶ Præterea, Sicut in patria erunt hōies diuersorum
meritorū, ita nunc sunt in purgatorio, & in limbo patrū
fuerunt: sed in purgatorio & in limbo non distinguunt
diuersæ mansiones: ergo similiter nec in patria distin-
gui debent.

S E D C O N T R A est, quod dicitur Ioan. 14. in
domo Patris mei mansiones multæ sunt, &c. qd Aug. *
exponit de varijs gradibus premiorum.

¶ Præterea, In qualibet ciuitate est ordinata mansio-
nū distinctio: sed celestis patriæ ciuitati comparatur, vt
patet Apo. 21. ergo oportet ibi diuersas mansiones di-
stinguere secundum diuersos beatitudinis gradus.

R E S P O N D E O dicendū, qd quia motus localis
est prior oīum aliorū motuū: iō fm Philosophi * motū
motus & distantia, & oīum hūmō, deriuatū est a loco,
ad quē cū aliquis puenit, ibi manet quiescens, & i eo
conseruatur: & iō in quolibet motu ipsam quierē in si-
ne motus dicimus collocactionem vel māsiōē: & iō cū
nomen motus deriuatur vique ad actū appetitus & vo-
luntatis ipsa affectio finis appetitiui motus, dī māsiō
aut collocactione in fine: & ideo diuersi modi cōsequendi
finē vltimū, diuersæ mansiones dīr, vt sic vnitas domus
respon-

Aug. idē
bet 12 sup
Genes. ca.
31. tom. 1.

* Al. cap.
rationis.

L. 1. ca. 8
circumf.
et cap. 8.
nō legē
fines, tom. 4

400

T. 1. 87. q. 1.
in 1. 1. p. 1.
r. 1. 1. p. 1.
dīn, tom. 9

L. 1. 1. p. 1.
com. 13. ca.
16. 10. 3.

respondet unitati beatitudinis, quæ est ex parte obiecti & pluralitas mansionum respondet differentie, quæ in beatitudine inuenitur ex parte beatorum: sicut etiam videmus in rebus naturalibus quod est idem locus summum ad quem tendunt omnia leuius sed vnumquodque pertingit propinquius secundum quod est leuius; & ita habent diuersas mansiones secundum differentiam leuitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod manifestum importat rationem finis, & per consequens, rationem premij, quod est finis meriti.

AD SECUNDVM dicendum, quod quamuis sit vnus locus spiritualis, tamen diuersi sunt gradus appropinquandi ad locum illum: & secundum hoc constituantur diuersæ mansiones.

AD TERTIVM dicendum, quod illi qui erant in limbo, vel nunc sunt in purgatorio, nondum perueniunt ad finem finem; & ideo in purgatorio vel in limbo non distinguunt mansiones, sed solum in paradiso & in inferno, ubi est finis bonorum & maiorum.

ARTICVLVS III.

Utrum diuersas mansiones distinguantur penes diuersos gradus charitatis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod diuersæ mansiones non distinguantur penes diuersos gradus charitatis. Quia Matth. 25. dicitur: Vnicuique secundum propriam virtutem: propria autem vnicuique rei virtus est eius vis naturalis: ergo & dona gratiæ & gloria distribuitur secundum diuersos gradus virtutis naturalis.

Præterea, in Psalm. 61. dicitur: Tu reddes vnicuique iuxta opera sua sed illud quod redditur, est beatitudinis mensura: ergo gradus beatitudinis distinguuntur secundum diuersitatem operum, & non secundum diuersitatem charitatis.

Præterea, Premium debetur actui & non habitui: unde fortissimi non coronantur, sed agonizantes, vt patet 1. Ethim. 2. secunda Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Sed beatitudo est premium: ergo diuersi gradus beatitudinis erunt secundum diuersos gradus operum, & non secundum diuersos gradus charitatis.

SED CONTRA est, quod quanto aliquis erit Deo magis coniunctus, tanto erit beator: sed in modum charitatis est modus coniunctionis ad Deum: ergo si differentiam charitatis erit & diuersitas beatitudinis.

Præterea, si simpliciter sequitur ad simpliciter, & magis ad magis debet habere beatitudinem sequitur ad habere charitatem: ergo & habere maiorem beatitudinem sequitur ad habere maiorem charitatem.

RESPONDEO dicendum, quod principium distinctionum mansionum siue graduum beatitudinis est duplex. Primum quod est in beatis, ex quo contingit diuersitas perfectionis apud eos in operatione beatitudinis. Sed principium remotum est meritum, quo talis beatitudo consecutur sunt. Primum autem modo distinguunt mansiones secundum charitatem patriæ, quæ quanto in aliquo erit perfectior, tanto eum reddet capaciores diuinæ claritatis, secundum cuius augmentum augebitur perfectio visionis diuinæ. Secundo vero modo distinguunt mansiones secundum charitatem viæ. Actus. n. noster non habet quod sit meritorium, ex ipsa substantia actus, sed solum ex habitu virtutis, quo informatur: vis autem merendi in oibus virtutibus est ex charitate, quæ habet ipsum finem, per obiectum: & ideo diuersitas in merendo, tota reuertitur ad diuersitatem charitatis & sic charitas viæ distinguit mansiones per modum meriti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod virtus ibi non accipitur solum pro naturali capacitate, sed pro naturali capacitate simul cum conatu ad habendam gratiam: & tunc virtus hoc modo accepta, erit quasi materialis dispositio ad mensuram gratiæ & gloriæ suscipiendæ: sed charitas est formaliter compens gloriæ ad meritum: & ideo distinctio graduum in gloria accipitur penes gradus charitatis potius quam penes gradus virtutis prædictæ.

Supple. 3. par. S. Thomæ.

AD SECUNDVM dicendum, quod opera non habent quod eis retributio gloriæ reddatur, nisi in quantum sunt charitate informata: & ideo secundum diuersos charitatis gradus erant diuersi gradus in gloria.

AD TERTIVM dicendum, quod quamuis habitus charitatis, vel cuiuscunque virtutis non sit meritum, cui debeat premium, est tamen principium, & tota ratio merendi in actu charitatis: & ideo secundum eius diuersitatem præmita distinguuntur, quamuis etiam ex ipso genere actus, possit aliquis gradus in merendo considerari: non quidem respectu premij essentialis, quod est gaudiū de Deo; sed respectu alienius accidentaliter premij, quod est gaudiū de aliquo bono creato.

* Al. bono increato.

QV AESTIO XCIII.

De modo quo sancti se habebunt erga damnatos, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modo quo sancti se habebunt erga damnatos.

Circa quod querunt tria. Primo, utrum sancti poenas damnatorum videant. Secundo, utrum eis compatiantur. Tertio, utrum de eorum poenis letentur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum beati qui erunt in patria, videbunt penas damnatorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod beati qui erunt in patria non videant poenas damnatorum. Maior enim est distantia damnatorum à beatis, quam vitoriorum beatis, vitoriorum facta non vident; unde Ista. 63. Abraham nesciuit nos dicit Glossa. Nesciuit mortui etiam sancti quia faciunt viuere, et eorum filij, ergo multo minus vident poenas damnatorum.

Præterea, Perfectio visionis dependet à perfectione visibilis. Unde Philosophus dicit in 1. 3. Ethim. quod perfectissimi sensus visus operatur, est sensus maxime dispositi ad pulcherrimum sub visu cadentium: ergo e contrario, turpitudine visibilis redundat in imperfectione visionis. Sed imperfectione nulla erit in beatis: ergo non videbunt miserias damnatorum, in quibus est summa turpitudine.

SED CONTRA est, quod dicit Ista. 16. Egre diemur, & videbunt cadauera virorum, qui prauaricati sunt in me. Glossa. Electi egredientur in intelligentia vel visione manifesta, vt ad laudem Dei magis accendantur.

RESPONDEO dicendum, quod a beatis nihil subtrahi debet quod ad perfectionem beatitudinis eorum pertinet. Vnumquodque autem ex copatione contrarij magis cognoscitur: quia contraria iuxta se posita, magis euidentur: & ideo vt beatitudo sanctorum ei magis coplaceat, & de ea veriores gratias Deo agant, datur eis vt poenā impiorum plectere videant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod glossa illa loquitur de sanctis mortuis secundum possibilitatem naturæ. Non oportet, vt naturali cognitione cognoscant omnia quæ erga viuos aguntur: sed sancti qui sunt in patria, omnia clare cognoscunt quæ aguntur, & apud viatores, & apud damnatos. Unde Greg. dicit 12. lib. Mora. De aialibus sanctis sententiū non est, hoc f. quod Iob 7. dicit, vir nobiles fuerunt filij eius, siue ignobilis, non intelligit, &c. quia qui intus habet Dei claritatem, nullum modo credendum est, quod foris sit aliqd quod ignoret.

AD SECUNDVM dicendum, quod quauis pulchritudo visibilis ad perfectionem faciat visionem, visibilis tamen turpitudine, sine visionis imperfectione esse potest. Species. n. rerum in aia, per quas contraria cognoscuntur, non sunt contraria: vnde etiam Deus qui perfectissimam cognitionem habet, omnia pulchra & turpia videt.

ARTICVLVS II.

Utrum beati compatiantur miseris & damnatorum.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vnde quod beati miseris damnatorum copatiuntur. Cōpassio. n. ex charitate procedit: sed in beatis erit perfectissima charitas: ergo maxime miseris damnatorum copatiuntur.

Præterea, Beati nunquam erant tantum elongati a

P p compas-

401

Al. dist. in quibus.

lib. 1. Ethim. ca. 8. par. 1. omne modum.

402

Thom. 4. dist.

10. q. 2. ar.

4. q. 1. &

sequen.

* Glo. inter

lim. ibi &

habet Aug.

de cura pro

mortuis, ca.

13. q. 1. s.

lib. 10. c.

4. circa me

dum, 30. s.

Gloss. ordi.

ibidem.

li. 12. M.

ral. ca. 13

circa prin

lib. 14.

403

compassione, quātū Deus est: sed Deus quodāmodo mi-
seris nostris cōpatitur, vnde & misericors dī, & simi-
liter angelis: ergo beati cōpatiētur miseris damnatorū.

SED CONTRA, Quicquid alicui cōpatitur, fit miseria eius quodāmodo particeps: sed beati non possunt esse particeps alicuius miseriae: ergo miseris damnatorum non compatiuntur.

RESPONDEO dicendum, qd misericordia vel compassio pōt in aliquo inueniri dupliciter. Vno modo per modum passionis, alio modo per modū electio-
nis. In beatis quidē non erit aliqua passio in parte in-
feriori, nisi consequens electionem rationis: vnde non erit in eis compassio vel misericordia nisi fīm electio-
nē rōnis. Hoc autem modo ex electione rationis mis-
ericordia vel compassio nascitur, prout scilicet aliquis
vult malum alterius repellere: vnde in illis quae fīm ratio
nē repelli non volumus, compassione m talē non habemus. Peccatores autē quamdiu sunt in hoc mundo, in
tali statu sunt, qd sine iudicio diuinā iustitia, possunt
in beatitudinē transferri a statu miseriae & peccati: &
ideo beatorum compassio ad eos, locū habet: & fīm ele-
ctionem voluntatis prout Deus, angeli, & beati eis cō-
pati dicuntur, eorum salutem volendo: & fīm passio-
nē, sicut compatiuntur eis homines boni in statu via
existentes. Sed in futuro non poterunt transferri a sua
miseria: vnde ad eorū miseriam non poterit esse cōpas-
sio fīm electionē rectā: & ideo beati qui erunt in glori-
a, nullam compassione ad damnatos habebunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd caritas tunc est cōpassionis principium, quādo possimus ex chari-
tate velle remotionē miseriae alicuius: sed sācti ex chari-
tate hoc velle non possunt de damnatis, cum diuinā
iustitia repugnet: vnde ratio non sequitur.

AD SECVNDVM dicendū: qd Deus dī esse mi-
sericors, inquantū subuenit illis quos fīm ordinē sapien-
tiae & iustitiae suae cōuenit a miseria liberari: nō qd dā-
natorum misereatur, nisi forte puniēdo citra cōdignū.

ARTICVLVS III. Vtrum beati latentur de poenis impiorum.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur, qd beati nō latentur de poenis impiorum. Latari. n. dē malo alterius, ad odium pertinet: sed in beatis nullum erit odium: ergo non latantur de miseriis damnatorum.

¶ 2 Præterea, Beati in patria erunt summē Deo conformes: sed Deus non delectatur in poenis nostris: ergo nec Beati delectabuntur in poenis damnatorum.

¶ 3 Præterea, illud quod est vituperabile in viatore, nullo modo cadit in comprehensore: sed in homine viatore maximē est culpabile, quod * reficiatur alicui poenis, & maximē laudabile, vt de poenis doceat: ergo beati nullo modo latantur de poenis damnatorum.

SED CONTRA est, qd in Psal. 5. dicitur: Latitabit iustus cum viderit vindictam.

¶ 4 Præterea, illa vbi erunt vsque ad satietatem visio-
nis omni carni: satietas autem refectiōe mentis desi-
gnat: ergo beati gaudebunt de poenis impiorum.

RESPONDEO dicendum, qd aliquid potest esse materia gaudij dupliciter. Vno modo per se, quādo scilicet de aliquo gaudetur inquantum huiusmodi: & sic sancti non latantur de poenis impiorū. Alio modo p accidens, id est ratione alicuius adiuncti: & hoc modo sancti de poenis impiorum gaudebunt, considerando in eis diuinā iustitiā: * rectitudinē nem; & suam liberationem, de qua gaudebunt. Et sic diuinā iustitiā & sua liberatio erunt per se causa gaudij beatorum: sed poenē damnatorum, per accidens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod letari de malo alterius, inquantū huiusmodi pertinet ad odiū, non autem letari de malo alterius ratione alicuius adiuncti. Sic autem aliquis de malo proprio quandoque

letatur, sicut cum quis gaudet de propriis afflictioni-
bus, secundum quod profuit ei ad meritum vite. Iacob 1. Omne gaudium existimate fratres, cum in tentationes varias incideritis.

AD SECVNDVM dicendū, qd quamvis Deus non delectetur in poenis, inquantū huiusmodi, delectatur tū in eis inquantum sunt per suā iustitiā ordinatē.

AD TERTIVM dicendū, quod in viatore non est laudabile, quod dī letetur de alicui poenis fīm se; est tū laudabile, si dī letetur de eis inquantū habent aliquid boni annexum. Tamen alia ratio est de viatore & comprehensore: quia in viatore passionēs frequēter insurgunt sine iudicio rationis, & tamen tales passionēs interdum sunt laudabiles, fīm quod bonā dispositionē mentis indicant: sicut patet de verecundia & misericordia & penitentia de malo: sed in cōprehensoribus nō pōt esse passio, nisi iudiciū rōnis consequens.

QVAESTIO XCV.

De dotibus beatorum, in quinque articulis diuisa.

DEINDE considerādū est de dotibus beatorum.
¶ Circa quod queruntur quinque.
¶ Primo, vtrum beatis sint assignandae aliquae dotes.

¶ Secundo, vtrum dos a beatitudine differat.
¶ Tertio, vtrum Christo competat habere dotes.
¶ Quarto, vtrum angelis.
¶ Quinto, vtrum conueniēter assignent tres aīe dotes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sint ponenda aliquae dotes in hominibus beatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod nō sint ponenda aliquae dotes in hominibus beatis. Dos enim secundum iura datur sponsi ad sustinēda onera matrimonij: sed sancti non gerunt figuram sponsi, sed magis figuram sponsae, inquantum Ecclesiae membra: ergo eis dotes non dantur.

¶ 2 Præterea, Dotes nō dantur secundum iura a patre sponsi, sed a patre sponsae: omnia autem bona beatitudinis dantur beatis a patre sponsi, fīm Christi. Iacob 1. Omne datū optimum, & omne donū perfectū, &c. ergo huiusmodi dona, quae beatis dantur, non sunt dotes appellanda.

¶ 3 Præterea, in matrimonio carnali dantur dotes ad faciilius toleranda onera matrimonij: sed in matrimonio spiritali non sunt aliqua onera, maximē secundū statum Ecclesiae triumphantis: ergo non sunt ibi aliquae dotes assignandae.

¶ 4 Præterea, Dotes non dantur nisi causa matrimonij: sed matrimonium spirituale contrahitur cū Christo per fidem secundum statum Ecclesiae militantis: ergo eadem ratione fīm beatis aliqua dotes conueniāt, etiam sanctis existentibus in via. sed istis non conueniunt, ergo nec beatis.

¶ 5 Præterea, Dotes ad bona exteriora pertinent, quae dicuntur bona fortunae: sed praemia beatorū erant de interioribus bonis: ergo non debent dotes nominari.

SED CONTRA, Ephes. 5. dicitur: Sacramentū hoc magnum est, ego autē dico in Christo & in Eccle-
sia: quo habetur quod spirituale matrimonium per carnale significatur: sed in carnali matrimonio sponsa dotata traducitur in domum sponsi: ergo cum sancti in domum Christi traducantur cum beatificantur, videtur, quod a quibusdam dotibus dorentur.

¶ Præterea, Dotes in matrimonio corporali assignantur ad matrimonij solatium: sed matrimonium spirituale delectabilissimum est quam corporale: ergo ei sunt dotes maxime assignandae.

¶ Præterea, Ornamenta sponsum ad dotē pertinent: sed sancti ornati in gloria traducuntur, vt dī illa. 61. Induit me vestimentis salutaris, quasi sponsam ornamentis monilibus suis: ergo sancti in patria dotes habebunt.

RESPON-

RESPONDEO dicendū, qd absq; dubio Beatis, quando in gloria trāserūt, aliqua dona diuinitus datur ad corū ornatū: & hi ornatūs a magistris dotes sunt nostrī. Vnde datur qdā definitio de dote, de qua nūc loquimur, talis dō est perpetuus aīa & corporis ornat⁹. Vita sufficiēs, in aeterna beatitudine iugiter p̄seuerans. Et sumit hāc descriptio ad similitudinē dōtis corpora, lis, p̄ quā spōsa ornat⁹, & prouidetur viro, vnde possit sufficere spōm & liberos nutrire, & tñ inamissibiliter dōs spōsae cōseruatur, vt ad eā, separato matrimonio reuerteretur. Sed de rōne noīs, diuersi diuersimodē opinantur. Quidam nō dicūt, qd dos non accipitur ex aliqua similitudine ad matrimoniū corporale, sed fm̄ modū loquēdi, quo oēm perfectionē seu ornatū cuiuscuq; hominis dōtē notamus. Sicut aliquis dicitur esse dotatus scientia, q̄ scientia pollet. Et Quid vñs est notē dōtis dicens, Et quancūq; pōtes dote placere, place.

Sed hoc nō videtur vsquequaq; cōueniens. Quia quādoquēque aliqd nomen est imposuit ad aliqd principāliter significandū, nō cōuenit ad alia transferri, nisi tñ in aliqua similitudinē, vnde cum fm̄ primā institutōnē noīs dōs ad carnale matrimoniū principatō potest qd in qualibet alia acceptione attēdatur aliqua similitudo ad principāle significatū. Et iō aliq; dicit, qd fm̄ hoc dōs similitudo attēditur, qd dos propriē dicitur donū qd in matrimonio corporali datur spōsae ex parte spōi, qm̄ introductur in donū spōi, ad ornatū spōis p̄tinēs, qd patet ex hoc, quod dixit Siche iacob & filijs eius, Ge. n. 34. Angere dōtē, & munera postulare. Et Exod. 22. Si seduxerit quis virginē dormieritque cū ea, dorabit eam, & accipiet eā vxorē. Vnde & ornatu qd a Christo sanctis exhibetur, quando traducitur in donū gloria dōs nominatur. Sed hoc manifestē est contra id qd In- rista dicit, ad quos p̄tinet de his trāsire. Dicunt n. qd dos propriē est qdam dario ex parte mulieris facta his qd sunt ex parte viri pro onere matrimoniū, quod sustinet vitē, sed illud quod spōsus dat spōsae, vocatur dona tio propter nuptias, & secundū hūc modū accipitur, 3. Regū 9. vbi dicitur, qd Pharaō rex Aegypti cepit Gazer & dedit eam in dōtē filiae suae vxori Salomonis. Nec cōtra hoc faciūt auctoritates inducē, quamuis n. dotes ad parentē puellae cōsueuerint assignari, tñ quōque contin- git, qd spōsus vel pater spōsi assignet dotes vice patris puellae: qd contingit dupliciter. Vel pro nimio affectu ad spōsam, sicut fuit de Siche, qd voluit assignare dōtē, quam debebat accipere, p̄pter vehemētē amorē filij sui ad puellam: vel hoc fit in p̄nā spōi, vt virgini a se corruptae dōtē de suo assignet, quam pater puellae debuerat assignare, & in hoc casu loquitur Moy. in auctoritate inducitur. *Et iō scdm̄ alios dicēdū est, qd dos in matrimonio corporali propriē dicitur, qd datur ab his qui sunt ex parte mulieris, his qd sunt ex parte viri, ad sustinenda onera matrimoniū, vt dictū est. Sed tūc remanet difficultas: quō hēc assignatio possit aptari ad propo- sitū, cū ornat⁹ qd sunt in beatitudine datur spōsae spōiali ex parte spōi: qd manifestabitur respondēdo ad a gumēta

AD PRIMVM ergo dicēdū, qd dotes quis assignet spōso in carnali matrimonio ad vsū tñ proprietatis & dominij pertinet ad spōsam, qd patet ex hoc, qd solu to matrimonio, dos remanet spōsae scdm̄ iura: & sic ēt in matrimonio spirituali, ipsi ornatu qui spōsae spiri- tuali dantur, & celestia in mēbris suis, sunt qdē ipsius seculi, inquantū ad eius gloriam & honorē cedūt, sed spōsae inquantū per eas ornat⁹.

AD SECVNDVM dicēdū, qd pater spōi, s. Chri- sti, est sola persona patris, pater aut spōsae est tota Trini- tas, effectus aut in creaturis ad totam Trinitatē perti- net. Vnde hmoi dotes in spōiali matrimonio, propriē loquēdo, magis dantur a patre spōsae, qd a patre spōsi, sed tñ hēc collatio quis ab oibus personis fiat, singulis personis pōt appropriari per aliquē modū. Persona qdē patris vt danti, qā in ipso est auctoritas, ei est paterni-

Supple. 3. par. 3. Thomae.

tas respectu creatoris appropriatur, vt sic idē sit pater spōi & spōsae: filio vero appropriatur, inquantū p̄pter ipsum & p̄t ipsum dantur idē spiritui sancto, inquantū in ipso & secundum ipsum dantur, amor. n. est om- nis dationis ratio.

AD TERTIVM dicēdū, qd dotes per se conuenit illud quod per dotes efficitur, s. solatiū matrimo- nij, sed per accidens illud qd per eas remouetur, s. onus matrimonij, qd per eas leuigatur, sicut gratia conuenit per se facere iustū, sed per accidens qd de impio faciat iu- stū. Quāvis ergo in matrimonio spirituali non sint ali- qua onera, est tamē ibi summa iucunditas: & ad hanc perficiendam iucunditatē dotes spōsae cōferuntur, vt f. delectabiliter per eas spōso coniungantur.

AD QVARTVM dicēdū, qd dotes non cōsue- nerant assignari spōsae quando desponsatur, sed quan- do in donū spōsi traducitur, vt p̄sentatū spōsum habeat: quādiū autē in hac vita sumus, peregrinamur a domino, 2. Corin. 5. & ideo dona qua sanctis in hac vita cōferuntur, non dicuntur dotes, sed illa, quae cō- feruntur eis, quando transferuntur in gloriam, in qua spōso p̄sentatīliter perficiuntur.

AD QVINTVM dicēdū, qd in spirituali ma- trimonio interior decor requiritur, vnde dicitur in psal- mo 44. Omnis gloria eius filiae Regis ab intus, &c. sed in matrimonio corporali requiritur decor exterior: vnde non oportet, qd dotes huiusmodi assignentur in ma- trimonio spirituali, sicut assignantur in corporali.

ARTICVLVS II.

Vtrum dos sit idem quod beatitudo.

405

AD SECVNDVM sic proceditur. videtur, qd dos sit idem quod beatitudo. vt n. ex definitio- ne dōtis praedicta patet dos est ornatu corporis & animae, in aeterna beatitudine iugiter p̄seuerans. sed beatitudo aīa ē quidam ornatu eius, ergo beatitu- do est dos.

¶ 1. Præterea, dos dicitur illud, per quod sponsa delectabiliter spōso coniungitur: sed in spirituali matrimo- nio beatitudo est huiusmodi: ergo beatitudo est dos.

¶ 2. Præterea, visio secundum Aug. * est to a substantia beatitudinis: sed visio ponitur vna de dotibus: ergo beatitudo est dos.

¶ 3. Præterea, Vnitio beatum facit fructu autē est dos ergo dos facit beatum, & sic beatitudo est dos.

¶ 4. Præterea, secundum Boetium * in lib. de consol. Beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus: sed status beatorum perfectior ex dotibus, ergo dotes sunt beatitudinis partes.

SED CONTRA, dos datur sine meritis: sed beati- tudo non datur pro meritis, ergo beatitudo nō ē dos.

¶ Præterea, Beatitudo est vna tantum, dotes vero sunt plures, ergo beatitudo non est dos.

¶ Præterea, Beatitudo inest homini fm̄ id qd est potis- simum in eo, vt dicitur in 1. Eth. * sed dos ēt in corpo- re ponitur: ergo dos & beatitudo non sunt idem.

RESPONDEO dicēdū, qd circa hoc est duplex opinio. Quidā n. dicunt, qd beatitudo & dos sunt idem res, sed differunt rōne, quia dos respicit spirituale matri- moniū, quod est inter Christū & aīam, non aut beatitu- do. Sed hoc non pōt esse (vt videtur) cum beatitudo in operatione consistat. Dos aut non sit operatio, sed magis sit qualitas vel dispositio quedam. Et iō fm̄ alios di- cēdū, qd beatitudo & dos etiam realiter differunt, vt beatitudo dicatur ipsa operatio perfecta, qua anima bea- ta Deo coniungitur, sed dotes dicuntur habitus vel di- positiones vel quancūq; aliæ qualitates, quae ordinantur ad hmoi perfectam operationem, vt sic dotes ordi- nentur ad beatitudinem magis, quā sunt in beatitudi- ne, vt partes eius.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod beatitudo, propriē loquendo, non est anima ornatu. sed est aliqd

Pp 2 quod

Thom. 127
1. Scdm̄ dū
18.

Circa ini-
tium corp.
art. pra. 9.

1. 1. de Tri-
nit. cap. 1.
a med. 10.

3.

lib. 1. c. 9.

a medio,

com. 5.

Al. tra-
ducitur.

hic ē hoc
corp. citato
hic eodem
corp.

quod ex ornatu animæ provenit, cum sit operatio quædam: oratus vero dicitur aliquis decor ipsius beati. AD SECVNDVM dicendum, quod beatitudo non ordinatur ad coniunctionem, sed est ipsa coniunctio animæ cum Christo, quæ est per operationem: sed dotes sunt dona dispositionis ad huiusmodi coniunctionem.

AD TERTIVM dicendum, quod visio dupliciter potest accipi. Vno modo actualiter, i. pro ipso actu visionis, & sic visio non est dote, sed est ipsa beatitudo. Alio modo potest accipi habitualiter, i. pro habitu, à quo talis operatio elicitur, i. pro ipsa gloriæ claritate, quæ anima divinitus illustratur ad Deum videndum, & sic est dote & principium beatitudinis, non autem est ipsa beatitudo.

Et similiter dicendum ad Quartum, de fructione.

* In corp.

AD QUINTVM dicendum, quod beatitudo colligit omnia bona, non quasi partes essentia beatitudinis, sed quasi aliquo modo ad beatitudinem ordinata.

406

ARTICVLVS III.

Utrum competat Christo habere dotes.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod Christo competat habere dotes. Sancti enim Christo per gloriam conformantur, unde dicitur Philipp. 3. Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratque corpori claritatis sue: ergo et Christus dotes habet.

¶ Præterea, in spirituali matrimonio assignantur dotes ad similitudinem matrimonij corporalis, sed in Christo invenitur quoddam matrimonium spirituale, quod est si-
Caſiod. ſu per illud psalm. 18. in ſententia. 7 li. 3. cap. 31. tom. 3.
 ngulare, scilicet quatuor naturarum in una persona, scilicet quod dicitur natura humana in ipso esse disposita à verbo, ut patet ex glo. super illud psalm. 18. in sole posuit tabernaculum, &c. & Apoc. 21. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus ergo & Christo competat habere dotes.

¶ Præterea, ut dicit Augustinus in lib. de doctrina Christi. Christus secundum regulam Thiconij propter unitatem corporis mystici, quæ est inter caput & membra, nominat se etiam sponsam, non solum sponsum, ut patet Isa. 61. Quasi sponsum de coratū coronā, & quasi sponfam ornatam monilibus suis: cum ergo sponsa debeantur dotes, oportet, ut videtur, in Christo dotes ponere.

¶ Præterea, Omnibus membris Ecclesiæ debetur dos, cum Ecclesia sit sponsa, sed Christus est Ecclesiæ membrum, ut patet 1. Cor. 12. Vos estis corpus Christi, & membra de membro, glo. id est, de Christo, ergo Christo debentur dotes.

Glo inter linear. ibi dicitur.

¶ Præterea, Christus habet perfectam visionem, fructiōem, & dilectionem, hæc autem ponuntur dotes, ergo &c.

SED CONTRA. Inter sponsum & sponsam exigitur distinctio personarum, sed in Christo non est aliquid personaliter distinctum à filio Dei, qui est sponsum, ut patet Io. 3. Qui habet sponsam, sponsus est, ergo cum dotes sponse assignentur, vel pro sponsa, videtur, quod Christo non competat habere dotes.

¶ Præterea, Non est eiusdem dare dotes & recipere, sed Christus est qui dat dotes spirituales: ergo Christo non competit dotes habere.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam dicunt, quod in Christo est triplex vna. Vna, quæ dicitur consentanea, quæ videtur Deo per connexionem amoris, alia dignativa, quæ humana natura videtur digna: tertia, quæ ipse Christus videtur Ecclesiæ. Dicunt ergo, quod sunt duas primas uniones competit Christus habere dotes sub ratione dotes, sed quantum ad tertiam convenit ei id quod est dos excellentissime, non tamen sub ratione dotes: quia in tali coniunctione Christus est ut sponsum sed Ecclesia ut sponsa: dotes autem datur sponsæ quantum ad proprietatem & dominium, quævis datur sponso ad usum. Sed hoc non videtur esse conveniens. In illa enim coniunctione, quæ Christus videtur patri per consensum amoris, etiam in quantum est Deus non dicitur aliquid matrimonium esse, quia non est ibi aliqua subiectio, quam oportet esse sponsæ ad sponsum. Similiter et nec in co-

iunctione humana natura ad divinam, quæ est in vniōne personarum, vel et per conformitatem voluntatis potest esse ratio dotes, per tria. Primo, quia exigitur conformitas natura inter ipsam & sponsam in matrimonio illo in quo dantur dotes. & hoc deficit in coniunctione humana natura ad divinam. Secundo, quia exigitur ibi distinctio personarum: humana autem natura non est personaliter distincta à verbo. Tertio, quia dotes dantur sponse per gratiam quæ de non coniuncta sit coniuncta, humana autem natura, quæ est assumpta in unitate personæ à verbo, nunquam fuit quin esset perfectè coniuncta. Unde in aliis dicitur, quod vel oīno non convenit Christo ratio dotes, vel non ita proprie sicut aliis sanctis: ea tamen quæ dotes dicuntur, excellentissime ei conveniunt.

Ad primum ergo dicitur, quod conformatio illa est intelligenda secundum id quod est dos, & non secundum rationem dotes, quæ sit in Christo. Non enim oportet, quod illud in quo Christo conformatur, sit eodem modo in Christo & in nobis.

AD SECVNDVM dicendum, quod natura humana non proprie dicitur esse sponsa in coniunctione illa quæ verbo coniungitur, cum non seruetur ibi personarum distinctio, quoniam inter sponsam & sponsam requiritur. Sed quod quæ datur desponsata humana natura, secundum quod verbo coniuncta est, hoc est in quantum habet aliquem actum personæ, quia est inseparabiliter coniungitur, & quia in illa coniunctione, humana natura est Verbo inferior, & per verbum regitur, sicut sponsa per sponsum.

AD TERTIVM dicendum, quod hoc quod aliqui dicunt Christus sponsa, non est quia ipse vere sit sponsa, sed in quantum sibi assumit personam sponsæ suæ, scilicet Ecclesiæ, quæ est ei spiritualiter coniuncta: unde nihil prohibet, quin per illum modum loquendi possit dici habere dotes, non quod ipse habeat, sed quia ecclesia habet.

Ad Quartum dicitur, quod nomen ecclesiæ ad plerumque accipitur. Quæque non nominat tantum corpus, quod Christo coniungitur sicut capiti, & sic tunc ecclesia habet rationem sponsæ, sic vero Christus non est ecclesiæ membrum, sed est caput in suis oībus ecclesiæ membris. Alio modo accipitur ecclesia secundum quod nominat caput & membra coniuncta, & sic Christus habet membra ecclesiæ, in quantum habet distinctum officium ab oībus alijs. Si finit alijs vitiis, quis non multum proprie dicat membra, quia membra importat particularitatem quædam, in christo autem bonum spirituale non est particularitatem, sed est totaliter & integrum. Unde ipse est totum ecclesiæ bonum, nec est aliquid maius ipso, & alijs, quod ipse solus. Sic autem loquendo de ecclesia, ecclesia non solum nominat spiritalem sed sponsum & sponsam, ut per coniunctionem spiritalem ex eis vni effectum. Unde licet Christus aliquo modo dicatur membrum ecclesiæ, nullo tamen modo potest dici membrum sponsæ, & sic ei non convenit ratio dotes.

Ad Quintum dicendum, quod in processu illo est fallacia accidentis, non enim illa Christo conveniunt, secundum quod habent rationem dotes.

ARTICVLVS IIII.

Utrum Angeli habeant dotes.

AD Quartum sic procedit. Vnde, quod angeli habent dotes. Quia super illud Cant. 6 Vna est columba mea dicitur glo. vna est Ecclesia in hominibus & angelis: sed ecclesia est sponsa, & sic membris ecclesiæ convenit habere dotes: ergo angeli dotes habent.

¶ Præterea, Luc. 12. p. illud, Et vos similes hoībus ex peccatis dñi sui, quoniam renecatur a nuptijs, dicitur glo. Gloss. ubi dicitur, quod post resurrectionem nomen hoc angeli et angelorum multitudo sibi copulatur: ergo angelorum multitudo est sponsa Christi, & sic angelis competit dotes.

¶ Præterea, Spirituale matrimonium in spirituali coniunctione constituitur, sed spiritualis coniunctio non est minor inter angelos & Deum, quam inter hoīes beatos & Deum, ergo cum dotes, de quibus nunc agimus, ratione spiritualis matrimonij assignentur, videtur quod angelis conveniant dotes.

¶ Præ-

407

ARICVLVS V.

Vtrum conuenienter ponantur tres anime dotes.

AD QVINTVM sic proceditur Videtur qd Th. 4. d. 4. conuenienter proponantur tres esse anime dotes, scilicet visio, dilectio, & fructio. Aia enim coniungitur deo secundum mentem, in qua est imago Trinitatis; secundum memoriam, intelligentiam & voluntatem; sed dilectio ad voluntatem pertinet, visio ad intelligentiam; ergo debet aliquid poni quod memorie respondeat, cum fructio non pertineat ad memoriam, sed magis ad voluntatem.

¶ Præterea, Dotes beatitudinis debent respondere virtutibus, quibus deo coniungimur, quæ sunt fides, spes, & caritas, quibus et ipse deus obiectum dilectionis respondet charitati. Visio autem fidei ergo deberet aliquid poni, quod pertineret ad spem, cum fructio magis pertineat ad charitatem.

¶ Præterea, Deo non fruimur nisi per dilectionem & visionem: illis enim dicimus frui, quod diligimus propter se, ut patet per Aug. * in li. 1. de doctrina Christiana: ergo fructio non debet poni alia dote a dilectione.

¶ Præterea, Ad perfectionem beatitudinis requiritur comprehensio, 1. Corint. 9. Sic currite ut comprehendatis: ergo deberet adhuc quarta dos poni.

¶ Præterea, Anselmus dicit, quod hæc pertinent ad beatitudinem anime, sapientia, amicitia, concordia, potentia, honor, securitas, gaudium: & sic videntur prædictæ dotes inconuenienter assignari.

¶ Præterea, Aug. in li. de Ciui. dei, dicit, quod deus in illa beatitudine sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur: ergo laus præsignatis dotebus annumerari debet.

¶ Præterea, Boetius * ponit 3. ad beatitudinem pertinentia in 3. de Consola. quæ sunt hæc, sufficientia, quæ promittunt diuicias: incurrantia, quæ promittunt voluptas, celebritas quam promittit fama: securitas, quam promittit potentia, reuerentia, quam promittit dignitas, & sic videtur, quod ista potius deberent assignari, quam prædicta.

RESPONDEO dicendum, quod ab omnibus coiter tres ponuntur anime dotes: diuersimodè tamen. Quidam dicunt, quod anime dotes sunt, visio, dilectio, & fructio: quod verò dicitur quod sunt visio, fructio, & comprehensio: quidam uero quod sunt visio, dilectio, & comprehensio: omnes tamen assignationes reducuntur in idem, & eodem modo earum numerus assignatur. Dicitur. * n. est, quod dos est aliquid anime inhiens, per quod ordinatur ad operationem, in qua consistit beatitudo.

In qua quidè operatione duo requiruntur, ipsa substantia operationis, quæ est visio: & perfectio eius, quæ est delectatio. Oportet nam beatitudinem esse operationem perfectam. Visio autem aliqua est delectabilis dupliciter. Vno modo ex parte obiecti in quantum id quod videtur, est delectabile. Alio modo ex parte visionis, in quantum ipsam videre, delectabile est, si cum delectamur in videndo mala, quibus mala nos non delectemur: & quæ operatio illa, in qua ultima beatitudo consistit, dicitur esse perfectissima, ideo requiritur, quod visio illa sit delectabilis modo delectabilis. Ad hoc autem quod visio illa sit delectabilis ex parte visionis requiritur, quod sit facta conaturalis videtur per aliquem habitum, sed ad hoc, quod sit delectabilis ex parte visibilis, requiruntur duo, quod ipsum visibile sit conueniens, & quod sit coniunctum. Sic ergo ad delectabilitatem visionis ex parte sui requiritur habitus, quod visionem eliciat, & sic est vna dos, quod dicitur ab omnibus visio: & ex parte visibilis, requiruntur duo, scilicet conuenientia, quæ est passio, & quantum ad hoc ponitur a quibusdam dos, dilectio, & a quibusdam, fructio, secundum quod fructio ad effectum pertinet, licet n. quod summè diligimus, conuenientissimè estimamus: requiritur etiam ex parte visibilis, coniunctio: & sic ponitur a quibusdam comprehensio, quod nihil est aliud, quam in presentia Deum habere, & in seipso tenere, sed in alio ponitur fructio, prout est non spei (sicut est in via) sed rei, sicut est in patria. Et sic dotes tribus virtutibus Theologicis: visio, fides, spei vero, comprehensio vel fructio sunt in vna acceptione nomen, chantati vero, fructio vel delectatio secundum assignationem

¶ Præterea, Spirituale matrimonium requirit spiritum sanctum sponsum & spirituale sponsum: sed Christo in quantum est summus spiritus, magis sunt conformes in natura, angeli quod homines: ergo magis potest esse spirituale matrimonium angelorum ad Christum quod hominum.

¶ Præterea, Maior conuenientia exigit inter caput & membra, quam inter sponsum & sponsum: sed color magis quæ est inter Christum & angelos, sufficit ad hoc quod Christus dicatur caput angelorum: ergo eadem ratio sufficit ad hoc, quod dicatur sponsum respectu eorum.

SED CONTRA, Origenes * super Cantica, distinguit quatuor personas, scilicet sponsum & sponsum, adolescentulam & totalem sponsum, & dicit quod angeli sunt adolescentule sponsum: cum ergo dotes non debeant nisi sponsum, videtur, quod angelis dotes non conueniant.

¶ Præterea, Christus desponsatus sibi Ecclesiam per caritatem & passionem, unde figuratur per hoc quod dicitur Exo. quarto, Sponsum sanguinem tu mihi es. sed Christus per passionem & incarnationem non aliter fuit coniunctus angelis quam prius erat: ergo angeli non pertinent ad Ecclesiam secundum quod Ecclesia dicitur sponsa: ergo angelis non conueniunt dotes.

RESPONDEO dicendum, quod ea quæ ad dotes anime pertinent, non est dubium, angelis sicut & hominibus conuenire, sed secundum rationem dotes non ita eis, sicut hominibus, conueniunt: eo quod non ita proprie conueniunt angelis sponsum, sicut hominibus. Exigitur nam inter sponsum & sponsum natura conformitas, ut si sint eiusdem speciei. Hoc autem modo homines cum Christo conueniunt, in quantum natura humana assumptio: per quam assumptionem hominibus angelis autem non est conformis secundum unitatem speciei, neque secundum naturam diuinam neque secundum humanam: & ideo rationem dotes non ita proprie conueniunt angelis sicut hominibus. Cum tamen in his quæ metaphoricè duntaxat requiruntur similitudo quantum ad omnia, non potest ex aliqua dissimilitudine concludi quod metaphoricè aliquid de aliquo non potest dici: & sic ex ratione inducta, non potest simpliciter haberi, quod angelis dotes non conueniant sed solum non ita proprie, sicut hominibus ratione dissimilitudinis prædictæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quævis angeli pertinent ad unitatem Ecclesie non tamen sunt membra Ecclesie, secundum quod Ecclesia dicitur sponsa per conformitatem nature, & sic non conueniunt eis proprie habere dotes.

AD SECVNDVM dicendum, quod desponsatio illa, largè accipitur pro viatione, quod non habet conformitatem nature in specie: & sic etiam nihil prohibet, largè accipiendo dotes, ponere dotes in angelis.

AD TERTIVM dicendum, quod quamuis in matrimonio spirituali non sit nisi coniunctio spiritualis, tamen illos qui coniunguntur ad perfectam matrimonii rationem, oportet in specie natura conuenire, & propter hoc desponsatio proprie ad angelos non pertinet.

AD QVARTVM dicendum, quod illa conformatio qua angeli conformantur Christo in quantum est Deus, non est talis quæ sufficit ad perfectam rationem matrimonii: cum non sit secundum conuenientiam in specie, sed magis adhuc remanet infinita distantia.

AD QVINTVM dicendum, quod nec est Christus proprie dicitur caput angelorum, secundum illam rationem qua caput requirit conformitatem nature ad membra. Tamen sciendum, quod licet caput & alia membra sint partes individui, & vnius speciei, sunt tamen vnum quodque per se consideratur, cum alio est eiusdem speciei: manus enim habet aliam speciem partis a capite. Unde loquendo de membris secundum se, non requiritur inter ea alia conuenientia, quam proportionis, ut vnum ab alio accipiat, & vnum alii subiciatur: & sic conuenientia, quæ est inter Deum & angelos, magis sufficit ad rationem capitis, quam ad rationem sponsum.

aliam. Fructio. n. perfecta qualis in patria habebitur, in cludit in delectationem & comprehensionem: & id a quibusdam accipitur pro vno, a quibusdā verō pro alio. Quidā verō attribuit has tres dotes tribus animæ virib⁹ visionē, rationali, dilectionē, concupiscibilis fructione verō irascibilis, in quantum talis fructio est p quā dā victoriā adeptā. Sed hoc non propriē dicitur: quia irascibilis & concupiscibilis nō sunt in parte intellectiua, sed in parte sensitiua: dotes autē atq^{ue} ponuntur in ipsa mente.

AD PRIMVM ergo dicendū, q^{ue} memoria & intelligentia non habent nū vnam operationem: vel quia ipsi intelligentia est operatio memorię: vel si intelligētia dicatur esse potentia qdam, memoria non exit in operationem, nū mediante intelligentia, quia memoria est notitia tenere, vnde et memoriā & intelligentiā non responderet nisi vnus habitus, scilicet notitia: & ideo vtriq^{ue} responderet vna tantum dos, scilicet visio.

AD SECVNDVM dicendū, q^{ue} fructio responderet spei, inquantū includit comprehensionē, q^{ue} spei succederet qd enim speratur, nondum hī: & ideo spes quodā modo assilgit p distantiam amari, & propter hoc in patria non remanebit, sed succedet ei comprehensio.

AD TERTIVM dicendū, q^{ue} fructio, secundum quod comprehensionē includit, distinguit a visione & dilectione, alia tū mō q^{ue} dilectio a visione. Dilectio, n. & visio diuersos habitus nominant, quorū vnus ptnet ad intellectū, alter vero ad aff. ctū. Sed cōprehensio, vel fructio scdm qd ponit pro cōprehensione, nō importat aliū habitū ab illis duobus: sed importat remotionē impedi mentorū, ex qbus efficiebat, vt nō possent mens Deo quasi pntialiter cōiungē: & hoc qd est p hoc qd ipse habitus gloriā animā ab oī defectu liberat, sicut qd facit eā sufficientē ad cōgnoscedū sine phantasmatis, & ad pdominandū corpori, & ad alia huius, p q^{ue} excluduntur impedimenta, qbus fit, vt nunc peraginemur a Dño.

AD QVARTVM patet responsio ex dictis.

AD QVINTVM dicendū, q^{ue} proprię dotes sunt immediatā principia illius operationis, in qua pfecta beatitudo consistit, p quā aīa Christo cōiungit. Alia autē q^{ue} Anselmus enumerat, nō sunt huiusmodi, sed sunt qualitercūq^{ue} beatitudinē concomitantia: vel consequentia, nō solum in cōparatione ad sponsum, ad quē sola sapientia inter enumerata ab eo ptnet: sed et in cōparatione ad alios pares, ad quos ptnet amicitia quantum ad vnionē effectiua: & concordia quā ad consensum in agēdis: vel ad inferiores, ad quos ptnet potestas, scdm qd a superioribus inferiora disponunt: & honor scdm id qd ab inferioribus, superioribus exhibet: & et p cōparationē ad se ipsum, ad quos ptnet securitas, quantum ad remotionem mali, & gaudiū in quantum ad adeptiōnem boni.

AD SEXTVM dicendū, q^{ue} laus quæ ab Augustino ponitur tertium eorum, quæ in patria erunt, nō est dispositio ad beatitudinē, sed magis ad beatitudinē consequens, ex hoc enim ipso quod anima Deo coniungit in quo beatitudo consistit, sequitur quod in laudem prorumpat: vnde laus non habet rationem.

AD SEPTIMVM dicendū, q^{ue} illa qnq^{ue} q^{ue} enumerat Boetius, sunt qdā beatitudinis cōditiones, nō autē dīspōsitiones ad beatitudinē vel beatitudinis actū, eo q^{ue} beatitudo rōne suæ pfectionis sola & singulariter hēt p seipsum qequid ab hoibus in diuersis rebus qrit, vt patet p Philo^{sophum}. in primo & decimo Ethic. & scdm hoc oī dīr Boetius: illa quæque in vera beatitudine esse: q^{ue} hæc sunt q^{ue} ab hoibus in vera felicitate tpali qruntur, q^{ue} vel pntinent ad immunitatē a malo, sicut est iustitia, vel ad cōsecrationē boni cōueniētis, sicut iucunditas, vel pfectū, sicut sufficientia: vel ad manifestationē boni sicut celebritas, inquantū bonū vnus est in notitia multorū: & reuerētia, inquantū illius notitiā, vel boni signū aliqd exhibet: reuerētia. n. consistit in exhibitione honoris, q^{ue} est testimoniu virtutis. Vñ patet qd ista quinque non, debēt dici dotes, sed quædam beatitudinis cōditiones.

QVÆSTIO XCVI.

De aureolis, in tredecim articulos diuisa.

CONSEQUENTER cōsiderādū ē de aureolis.

¶ Circa quod queruntur tredecim.

¶ Primo, vtrum aur-ola differat a pmo essentiali.

¶ Secundo, vtrum differat a fructu.

¶ Tertio, vtrum fructus soli virtuti cōtinentiā debeat.

¶ Quarto, vtrum conuenienter assignentur tres fructus tribus partibus continentie.

¶ Quinto, vtrum virginibus debeat aur-ola.

¶ Sexto, vtrum debeat marryribus.

¶ Septimo, vtrum debeat doctoribus.

¶ Octauo, vtrum Christo debeat.

¶ Nono, vtrum Angelis.

¶ Decimo, vtrum corpori humano debeat.

¶ Vndecimo, vtrum cōuenienter tres aureolæ assignent.

¶ Duodecimo, vtrum aur-ola virginum sit potissima.

¶ Decimotertio, vtrum vnus alio intensius eandem aureolam habeat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aureola sit aliud a premio essentiali, quod aurea dicitur.

AD PRIMVM sic proceditur. Vñ q^{ue} aureola non sit aliqd aliud pmiū a pmo essentiali: q^{ue} aureola rea dīr Præmium. n. essentialē est ipsa beatitudo sed beatitudo scdm Boetiu^m * est status oīum bonorū cōgregatione pfectus: ergo præmiū essentialē includit omnē bonū qd hī in patria, & sic aureola includit i aurea. ¶ 2 Præterea, Magis & minus nō diuersificant speciem: sed illi qui seruant consilia & pcepta, magis præmiantur, q^{ue} illi qui seruant pcepta tantum: nec in aliquo pmiū eorum videtur differre, nisi quod vnum est altior maius, cū aureola nomen præmiū, quod debetur operibus perfectionis: ergo videtur, q^{ue} aureola non dicatur aliqd distinctū ab aurea.

¶ 3 Præterea, Præmium rīdet merito: sed radix totius meriti est charitas: cū ergo charitati rīdeat aurea, videtur q^{ue} in patria nō erit aliqd pmiū ab aurea distinctū.

¶ 4 Præterea, Oēs hoies beati affluuntur ad angelorū ordines, vt dicit Greg. * Sed in angelis, licet qdam data sint quibusdā excellenter, nihil tñ ibi possideret singulariter, oīa enim in omnibus sunt, non quidē aequaliter quia alia illis lublimius possident, quæ tamen oēs habent, vt et Gregor. dicit: ergo in beatis non erit aliqd aliud præmiū nisi omnium commune: ergo aureola non est præmiū distinctū ab aurea.

¶ 5 Præterea, Excellētiori merito excellētius pmiū debetur: si ergo aurea debet operibus, q^{ue} sunt in pcepto, aureola vero his q^{ue} sunt in cōsilio aureola erit pfectior q^{ue} aurea, & ita non deberet diminutiū significari: ergo videtur, q^{ue} aureola non sit pmiū distinctū ab aurea. SED CONTRA, Exo. 25. super illud, Facies & alterā coronā aureolā, dicit gl. * Ad coronā ptnet cāciū nouum, qd virginēs tñ coram agno concinunt, x quo videtur, q^{ue} aureola sit quædam coronā nō omnibus, sed quibusdā specialiter reddita. Aurea autē omnibus beatis redditur: ergo aureola est aliud quam aurea.

¶ Præterea, Pugna quæ sequitur victoria, debet coronari: 2. Tim. 2. Nō coronabitur nisi q^{ue} legitime certauerit: ergo vbi est specialis rō certaminis, ibi dēt et coronā spālis. Sed in aliquibus operib⁹ est spālis rō certādis: ergo p aliis aliqui coronā habere debent, & hanc dicimus aureolā.

¶ Præterea, Ecclesia militans descendit a triūphante, vt patet Apocalipsis. 21. Vidi ciuitatē sanctā, &c. sed in Ecclesia militante specialia opera habentibus, reddunt specialia pmiā: sicut vidoribus, coronā currentibus, brauiorū similiter debet esse in Ecclesia triūphante.

RESPONDEO dicendum, q^{ue} præmiū essentiale hominis, quod est eius beatitudo, cōstitit in perfecta coniunctione animæ ad Deum, inquantū eo perfecte fruimur.

* Tril. de similitudinibus, ca. 48.

li. 22. de ciuitate di. viii. mo, vñ et med. sum. 4.

* li. 1. c. 7. a me. 10. f. 11. c. 3. decō sol. prof. 10

409 Tril. de similitudinibus, ca. 48. f. 1. c. 7. de consolat. pres. 2. c. caprin.

Ho. 14. in Ezech. c. 1. vñ. 21. c. 1. mod.

Gl. ordinis rīdib.

fruitur, vt viso & amato perfectè: hoc ex præmiū metaphorice corona dicitur vel aurea: tū ex parte meriti quod cū quadā pugna agitur (malitia. n. est vita hominis super terrā, Job 7.) tū et ex parte præmiū, per quod homo effici quodammodo diuinitatis particeps, & p. consequens. regis potestatis: Apocalypsis quinto Fecisti nos Deo nostro regnū, & cetera. Corona autē est præmiū signū regis patris: & eadē rōne præmiū accidentale, quod essentiali additur, coronā nōnem hēt. Significat et coronā pfectionē quandā ratione figurā circularis, vt ex hoc et cōpetat perfectioni beatorū. Sed quā nīhil potest superaddi essentiali, quin sit eo minus idē superadditū præmiū aureola notatur: Huic autē essentiali præmio, qd aurea dicitur, aliqd superadditū dupliciter. Vno modo ex conditione naturæ eius, qui præmiatur, sicut supra beatitudinē animæ: gloria corporis adiungitur. Vnde & ipsa gloria corporis interdum aureola notatur. Vnde sup illud. Exo. 25. Facies & alteram coronā aureolā: dicit quādā gl.* quā si tñ aureola superponat, cū in Scriptura dicatur: qd eis sublimior gloria in receptione corporū feruetur: sic autē nunc de aureola non agit. Alio modo ex ratione operis meritorij: quod quidem rationē meriti habet ex duobus, ex quibus etiam habet bonitatis rationē: scilicet ex radice charitatis, quā refert in finē vltimū, & sic debetur ei essentialē præmiū, scilicet puenit ad finē, quæ est aurea: & ex ipso genere actus, quod laudabilitē quandā habet ex debitis circumstantiis & ex habitu elicente, & proximo finē: & sic debetur ei quoddā accidentale præmiū, qd aureola dīr: & hoc modo de aureola ad præsens intendimus. Et sic dicendum qd aureola dicit aliqd aureā superadditū, id est quoddā gaudiū de operibus a se factis, quæ habent rationem victoriæ excellētis: qd est aliud gaudiū ab eo quo de cōiunctione ad Deū quis gaudet, quod gaudium dīr aureā. Quidā tñ dicunt, qd ipsum præmiū cōe qd est aurea, accipit nomen aureolæ, secundū qd virginibus, vel martyribus, vel doctoribus redditur: sicut & denarius accipit nomen debiti ex hoc qd alicui debetur, quāuis omnino idem sint debiti & denarius: non tñ ita quod præmiū essentialē oporteat esse maius qd aureola dīr: sed quia excellentior actus respondet, nō quidē secundum meriti intentionē, sed secundum modū merē diuī quāuis in vno sit æqualis simplicitas diuinæ visionis, in uno tñ dicitur aureola, non in altero: inquantum ridet excellentiori merito, secundū modū agēdi. Sed hoc videtur esse cōtra intentionē Gl. Exo. 25. si. n. idem esset aurea & aureola, non diceret aureola, aureā superponi. Et p̄terea cū merito rideat præmiū, oportet qd illi excellentiæ meriti, quæ est ex modo agēdi, respōdeat aliqua excellentia in præmio: & hāc excellentiā vocamus aureolā. Vñ oportet aureolā ab aurea dīferre.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd beatitudo includit ita bona, quæ sunt necessaria ad perfectam hominis vitam, quæ consistit in perfecta hominis operatione: sed quādā possunt superaddi, non quā necessaria ad perfectā operationē, vt sine quibus esse nō possit sed quia his additis est beatitudo clarior. Vnde p̄nēt ad bene esse beatitudinis, & ad decentiā quādā ipsi sicut & felicitas politica ornat nobilitate, & corporis pulchritudine, & hmoi, sine quibus tñ esse pōt, vt patet in 1. Ethic. & hoc mō se hēt aureola ad beatitudinē patriæ.

AD SECVNDVM dicendum, qd ille qui seruat consilia & præcepta, semper magis meret, quā ille, qd seruat præcepta tantum, secundū quod ratio meriti cōsistat in operibus ex ipso genere operum: non autē semper secundū quod ratio meriti pensatur ex radice charitatis, cum quandoq; ex maiori charitate aliquis seruet præcepta tantum, quā aliquis præcepta & conlectionis exhibitio est operis, vt Gregorius * dicit. Nō ergo ipsum essentialē præmiū magis intensum, dicitur aureolā: sed id qd præmio essentiali superadditur indif-

ferēter, siue sit maius præmiū essentialē habētis aureolā, siue minus, siue æquale præmio essentiali nō habentis.

AD TERTIVM dicendum, qd charitas est primū principij merendi, sed actus noster est quasi instrumentū quod meremur: ad effectū autē consequendū nō solum requiritur debita dispositio in primo mouente, sed et recta dispositio in instrumentō: & ideo in effectū aliquid cōsequitur ex parte primi principij qd est principiale, & aliquid ex parte instrumenti, quod est secundariū: vnde & in præmio aliqd est ex parte charitatis scilicet aurea: & aliquid ex genere operationis, scilicet aureola.

AD QVARTVM dicendum, qd angeli omnes eodem genere actus suam beatitudinē meruerunt, scilicet in hoc quod sunt conuersi ad Deū: & ideo nullum singulare præmiū inuenitur in vno, quod aliis non habeat aliquo modo: homines autē diuersi generibus actū beatitudinē merentur: & ideo non est simile. Tamen illud quod vnus videtur specialiter habere inter hoīes, quodammodo oēs cōiter habent inquantū, scilicet per charitatē perfectā vnusquisq; bonū alterius suum reputat: non tamen hoc gaudiū quo vnus alteri cōgaudet, pōt aureola nominari, quia nō datur in præmiū victoriæ eius, sed magis respicit victoriā alienā: corona autē ipsis victoribus redditū nō victoriā cōgaudentibus.

AD QVINTVM dicendum, qd maior est excellentia meriti, quæ confugit ex charitate, quā illa qd confugit ex genere actus: sicut finis, ad quem ordinat charitas, est potior his, quæ sunt ad finē, circa qd actus nostri consistunt. Vnde etiam præmiū respondens merito ratione charitatis quāntiūq; sit parum, est maius quolibet præmio respondente actui ratione sui generis: & ideo aureola diminutiū dicit respectu aureæ.

ARTICVLVS II.

Utrum aureola differat à fructu.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt, qd aureola non differat à fructu. Eadem enim merito nō debent diuersa præmiā: eide merito nō debet aureola & fructus ceteris, scilicet virginibus: vt patet in glo * Matt. 13. ergo aureola est idem quod fructus.

¶ Præterea, Aug. * dicit in libro de virginitate, qd ceteris fructus debetur martyri, & idem debetur virginibus: ergo fructus est quoddā præmiū commune virginibus & martyribus. Sed eisdem etiam debetur aureola: ergo aureola est idem quod fructus.

¶ Præterea, In beatitudine non inuenitur nisi duplex præmiū, scilicet essentialē, & accidentale, quod essentiali superadditur sed præmiū essentiali superadditū, dicitur aureola: qd patet ex hoc qd Exo. 25. aureola coronæ aureæ supponi dīr: sed fructus nō est præmiū essentialē, quia sic deberetur oībus Beatis: ergo est idē qd aureola.

SED CONTRA. Quæcūq; non sunt eiūsdē diuisionis, non sunt et eiūsdē rationis: sed fructus & aureola nō similitur diuiduntur, quia aureola diuidit aureolam virginum, martyrum, & doctorum; fructus autem in fructum coniugatorum, viduarum & virginum: ergo fructus & aureola non sunt idem.

¶ Præterea, Si fructus & aureola essent idem, cuiusq; que deberetur fructus, deberetur & aureola: hoc autē patet esse falsū, quia fructus debetur viduitati, nō autem aureola: ergo: &c.

RESPONDEO dicendum, qd ea quæ Metaphoricè dicuntur, possunt variè accipi secundum adaptationes ad diuersas proprietates eius, vnde fit transumptio. Cū autē fructus proprie in rebus corporalibus dicitur de terrā nascentibus secundū diuersas condiciones quæ in fructibus corporalibus inueniri possunt, diuersi modē fructus spiritui aliter accipit. Fructus. n. corporalis dulcedinē hēt quā reficit, secundū qd in vfu hominis venit. Est et vltimū, ad quod operatio naturæ puenit: est et id quod ex agricultura expectatur per fermentationē vel quocūq; alios modos. Quandoq; igitur

fructus spiritualiter accipitur pro eo quod reficit quasi
ultimus finis: & secundum hanc significationem dici-
mur Deo frui; perfecte quidē in patria; imperfecte autē
in via: & ex hac significatione accipitur fructio, q̄ est
dos: sic autē nūc de fructibus non loquimur. Quando-
que autē sumitur fructus spiritualiter pro eo, quod refi-
cit tantū, quāuis nō sit ultimus finis: & sic virtutes fru-
ctus dicuntur, inquantum mētē syncera dulcedine re-
ficiunt: vt Ambros. * dicit: & sic accipitur fructus Ga-
lat. 5. Fructus autē spiritus, gaudium, &c. sic autē de fru-
ctibus nunc ē nō loquimur. Pōt autē alio modo sumi
fructus spiritualis, ad similitudinem corporalis inquan-
tū corporalis fructus est quoddā cōmodū qđ ex labore
agriculturae expectatur. vt sic fructus dicat illud prae-
miū qđ homo consequitur ex labore, quo in hac vita
laborat: & sic omne pmiū quod in futuro habebit ex
nostris laboribus, fructus dicitur: & sic accipitur fructus
ad Romanos sexto, Habetis fructū vestrū in sanctifica-
tione; sine vero, vitam aeternā. Sic et nos nunc de fru-
ctu non agimus, sed agimus de fructu secundū quod ex
semine cōsurgit: sic. n. de fructu Dñs loquitur Mat. de-
cimotertio, vbi fructum diuidit in tricesimū, sexagesi-
mū, & centesimū. Fructus autē secundū hoc pōt p̄dire
ex semine, cū vis sementina est efficax ad conuertendū
humores terrae in suā naturā: & quanto hoc virtus
est efficacior, & terra ad hoc paratior, tanto fructus se-
quitur vberior: spirituale autē semen qđ in nobis semi-
natur, est verbum Dei: vñ quāto aliquis magis in spiritali-
tate conuertitur a carne recedens, tanto est in eo mai-
or fructus Verbi. Secundū hoc igitur fructus differt ab
aurea, & ab aureola: quia aurea consistit in gaudio qđ
habetur de Deo, aureola verō in gaudio quod habet de
operum perfectione: sed fructus in gaudio quod habetur
de ipsa dispositione operantis secundū gradum spi-
ritualitatis, in quē proficit ex semine verbi Dei. Quidā
tamen distinguūt inter aureolam & fructū, dicentes, qđ
aureola debetur pugnanti secundū illud secundū ad Thi-
motheam secundo, Non coronabitur nisi qui legitime
certauerit: fructus autē, laboranti, secundū illud qđ
dicitur Sapientia 1. bonorū laborū gloriosus est fructus.
Alij vero dicunt, qđ aurea respicit conuersionē ad Dñm,
sed aureola & fructus consistunt in his, quae sunt ad fi-
nē: ita tamen qđ fructus principaliter respicit voluntate,
aureola autē magis corpus. Sed cū in eodem sit la-
bor & pugna, & secundū idē: & praeiū corporis ex p-
mio animae dependeat: secundum praedicta non esset
differentia inter fructum, auream, & aureolam, nisi ra-
tione tantum, & hoc non potest esse, cum quibuscūq;
assignetur fructus, quibus non assignatur aureola.

AD PRIMVM ergo dicendum, qđ non est inco-
ueniens, eidem merito secundum diuersā, quae in ipso
sunt, diuersa praemia respondere: vnde & virginitati in-
der aurea, sū qđ propter Deū seruatur imperio chari-
tatis: aureola verō, secundū quod est quoddam perfe-
ctionis opus, habens rationem victoriae excellentis: fru-
ctus vero, secundum quod per virginitatē homo in quā-
dam spiritualitatem transit, a carnalitate recedens.

AD SECVNDVM dicendum, qđ fructus secundū p-
prium acceptionē, prout nunc loquimur, non dicit p-
mium cōe martyrio & virginitati: sed tribus cōtinen-
tiis: gradibus. Glossa * autem illa quae ponit fructū cen-
tesimum martyribus respondere, largē accipit fructū,
secundum qđ quilibet remuneratio dicitur fructus: vt
sic per centesimum fructum remuneratio designetur,
quae quibuscūq; operibus perfectionis debetur.

AD TERTIVM dicendum, qđ quāuis aureola
sit quoddam accidentale praeiū essentiali superaddi-
tū, non tamen omne accidentale praeiū est aureola,
sed pmiū de operibus perfectionis, quibus homo ma-
ximē Christo conformatur, secundū perfectam victo-
riam: vñ nō est inueniens, qđ abstrahitū a carnali vita
aliquid aliud accidentale pmiū debeat, qđ fructus dicitur.

Vtrum fructus debeatur soli virtuti continentiae.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qđ
fructus non debeatur soli virtuti continentiae.
Quia 1. Corin. 15. sup illud: Alia claritas cōparat,
&c. dicit Gl. * pclaratū Solis illorum dignitas cōparat,
qđ centesimū fructū hāc Lunari autē, qđ sexagesimū: sū-
lis verō, qui tricesimū. Sed illa diuersitas claritatis, se-
cundum intentionem Apostoli pertinet ad quācūq;
beatitudinis differentiam: ergo diuersi fructus non de-
bent respondere soli virtuti continentiae.

Præterea, Fructus a fruiione dicuntur: sed fructio
pertinet ad praeiū essentiale, quod omnibus virtu-
tibus respondet, ergo, &c.

Præterea, Fructus labori debetur, Sapient. 3. Bono-
rum laborum gloriosus est fructus: sed maior est labor
in fortitudine quā in temperantia, vel in continen-
tia: ergo fructus non respondet soli continentiae.

Præterea, Difficilis est modū nō excedere cibis
qđ sunt necessarii ad vitam, qđ Venereis, sine quibus vita
conseruari potest: & sic maior est labor parsonum
quā continentium: ergo parsonum magis respondet
fructus quam continentia.

Præterea, Fructus refectioē importat: refectio
autē praeiū est in fine: cū ergo virtutes Theologicae
finem habeant pro obiecto, scilicet ipsum Deum, vide-
tur, quod eis fructus maxime debeat respondere.

SED CONTRA est, qđ habetur in Gl. * Matt.
13. quae fructus a signat virginitati, viduitati, & conti-
nentiae coniugali, quae sunt continentiae partes.

RESPONDEO dicendū, qđ fructus est quoddā
pmiū qđ debet hōi ex hoc, qđ a carnali vita in spūalem
trāsīt: & ideo illi virtuti p̄cipue fructus rīdet qđ hōiem
p̄cipue a subiectione carnis liberat: hoc autē facit conti-
nentia, quae per delectationes Venereas a p̄cipue car-
ni subdit, adeo vt in actu carnali sū Hiero. * nec spūs
nī subdit, adeo vt in actu carnali sū Hiero. * nec spūs
p̄phetiae corda tāgāt, p̄phetari: nec in illa delectatione
est possibile aliqd intelligere, vt Philosoph. * dicit 1.
Eth. Et ideo cōtinentia magis rīdet fructū, qđ alij virtuti.

AD PRIMVM ergo dicendū, qđ Gl illa accipit fructū
largē, sū qđ qualibet remuneratio fructus noīatur.

AD SECVNDVM dicendū, qđ fructio nō sumit a fru-
ctu, sū illā similitudine, quā nūc de fructu loquimur.

AD TERTIVM dicendū, qđ fructus, sū qđ nunc
loquimur, nō rīdet labori rōne fatigatiois, sed sū qđ
per labore femina fructificat: vñ & ipsa fegetes labo-
res dñr, inquantū p̄ eas laborat, vel labore acquirit Si
militudo aut fructus, sū qđ orit ex semine, magis aptat
cōtinentia, qđ fortitudini, quā p̄ passionē fortitudinis hō
nō subdit carni, sicut p̄ passionē circa quas ē cōtinentia.

AD QVARTVM dicendum, quod quāuis dele-
ctationes, quae sunt in cibis, sint magis necessariae illis
quae sunt in Venereis: non tamen ita vehemens: vñ
de per eas anima non ita subdit carni.

AD QVINTVM dicendū, quod fructus non sumi-
tur hic secundum quod frui dicitur, qui reficit in fine,
sed alio modo dicto * ideo ratio non sequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cōueniēter assignentur fructus tribus cōtinentiis partibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, qđ
inconueniēter assignentur tres fructus tribus
continentiis partibus. Quia Gal quinto ponit
tur duodecim fructus spiritus, gaudium, pax, &c. ergo
videtur, quod non debeant poni tres tantum.

Præterea, Fructus nominat aliquid pmiū specia-
le: sed pmiū quod assignatur virginitas, viduitas & cōiu-
gatis, nō est speciale, quā oēs saluandi continent sub ali-
quo horū trīum, cū nullus saluetur, qđ continentia ca-
reat, & cōtinentia per has tres sufficere diuidat: ergo
inconueniēter tribus praedictis tres fructus assignant.

Gl. ordina-
ria ibi.

Glo. ordi-
naria sup
illud, aliud
trigesimū,
aliud, &c.

In epist. ad
Germ. de
monach.
mia 2mo.

tom. 1.
lib. 7. Eth.
ca. 1. cir-
ca finem.

In p̄sentia
arti. corp.

* Gl. cita-
ta in argū.

¶ Præterea, virgit viduitas excedit continentiam cō-
iugalem, ita virginitas viduitalem: sed nō similiter excedit
sexagenarius tricenarius, & cētenarius sexagenarius,
neque sūm Arithmeticam proportionē, quia sexagena-
rius excedit tricenariū in 30. & centenarius sexagena-
riū in 40. neque ē sūm proportionem Geometricam,
quia sexagenarius se habet in dupla proportionē ad tri-
cenariū, centenarius verō ad sexagenariū, in superabū-
dantia, quā cōtinet torū & duas tertias partes eius: ergo in-
cōuenienter aptant fructus tribus cōtinentiæ gradibus

¶ Præterea, Ea quæ in sacra scriptura dicuntur, perpe-
tuitatem habent. Luc. 21. Cæli & terra transibunt, ver-
ba autē mea non transibunt, sed ea quæ ex institutione
hōiū sunt facta, quotidie possunt mutari: ergo ex his
quæ ex institutione hōiū sunt, non est accipiendū rō-
eōrū q̄ in scriptura sacra dicitur, & sic vī, q̄ in conueniens
sit rō, quā* Bēda assignat de istis fructibus dicens, q̄
fructus tricesimus debetur cōiugatis, quia in repræsen-
tatione, q̄ sit in abaco, 30. significantur per cōtractum
pollicis & indicis secundū suam summam: unde ibi
quodammodo osculantur se, & sic tricenarius nume-
rus significat cōiugatorioscula. sexagenarius vero nu-
merus significatur per cōtractū indicis sup̄ mediū ar-
ticulū pollicis: & sic per hoc, q̄ index iacet sup̄ polli-
cē opprimens ipsum, significat opprēssionē, quā vi-
dūe patiuntur in mundo: cum autem numerando, ad
cētenariū peruenimus, ad dexteram a laeva transimus:
vnde per centenariū virginitas designatur, q̄ hēt p̄por-
tionē angelicæ dignitatis, qui sunt in dextra, sūm glo-
ria: nos autē in sinistra, p̄p̄ imperfectionē p̄sentis vitæ.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ per continentiam
cui fructus responderet, homo in quandam spiritualitatē
adducitur, carnalitatem abiectā. Et ideo sēdm diuersum
modum spiritualitatis quam continentia facit, diuer-
si fructus distinguuntur. Est n. quædam spiritualitas ne-
cessaria, & quædam superabundans. Necessaria quidem
spiritualitas est in hoc, q̄ rectitudo spiritus ex defectu
tione carnis non perueniatur: quod fit cum aliquis per
rectum ordinem rationis virtutē delectationibus carnis
& hæc est spiritualitas cōiugatorū. Sp̄ialitas verō sup̄
abundans, est per quā hō ab hōi delectationibus car-
nis spiritum suffocantibus oīno se abstrahit. Sed hoc cō-
tingit dupliciter. Vel respectu cuiuslibet t̄pis præteriti
p̄sentis, & futuri, & hæc est spiritualitas virginū. Vel
secundū aliquod tēpus, & hæc est spiritualitas viduarū.
Seruantibus ergo continentiam cōiugale datur fructus
trigesimus, viduale, sexagesimus, virginale, centesimus,
ratione illa quam Bēda* assignat: quāuis possit & alia
rō assignari ex ipsa natura numerorū: tricenarius. n. nu-
merus ex d̄ctu ternarii in denariū surgit: ternarius. n.
est numerus oīis rei, vt dicitur in 1. de cœlo & mun. &
hēt in se perfectionē quandam omnibus communem,
s. principij, medij & finis: vnde conuenienter tri-
cenarius numerus cōiugatis assignatur, in quibus supra ob-
seruationē decalogi, qui per denariū significatur, non
additur aliqua perfectio nisi cōis, sine qua non potest
esse salus. Scenarius autē numerus ex cuius ductu in de-
nariū sexagenarius surgit, habet perfectionem ex parti-
bus, cum constet ex omnibus partibus suis simul aggre-
gatis: vnde conuenienter viduitati responderet in qua in-
uenitur p̄fecta abstractio a delectationibus carnis, quā-
tū ad oēs circumstantias, q̄ sunt quasi partes virtuosū a-
ctus: nullā n. personā & in nullo loco viduitas delecta-
tionibus carnis vitatur, & sic de aliis circumstantiis,
quod non erat in continentia coniugali. Sed centena-
rius conuenienter responderet virginitati, quia denarius
ex cuius ductu centenarius surgit, est limes numerorū,
& similiter virginitas tenet spiritualitatis limitē, quia
ad eam nihil de spiritualitate addici potest. Habet n. cē-
tenarius, inquantū est numerus quadratus, perfectionē
ex figura: figuram quadratā secundū hoc perfectā est,
quod ex omni parte æqualitatem habet, vt pote habens

omniā laterā æqualia: vnde cōpetit virginitati in qua,
quantū ad oē tempus æqualiter incorruptio inuenit.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ ibi sēd eis non
accipiuntur hoc modo, sicut hic de eis loquimur.

A D S E C V N D V M dicendum, q̄ nihil cogit, ad po-
nendū fructū esse premiū oibus saluandis cōe. Non io-
lū. n. essentialē premiū cōe est oibus, sed ēt aliquod ac-
cidentalē, sicut gaudiū de operibus illis, sine quibus nō
est salus. Potest itē dici, q̄ fructus non oibus conuenit
saluandis, sicut patet de his qui in fine pœnitent, & in
continenter vixerunt. Eis n. non debetur fructus, sed
essentialē premiū tantum.

A D T E R T I V M dicendum, q̄ distinctio fructū
magis accipitur sēdm species & figuras numerorū, quā
sēdm quantitates ipsorū: tamen ēt quantū ad quanti-
tatis excessum pōt aliqua rō assignari. Coniugatus. n.
abstinet tantū a non sua: vidua verō a suo & non suo:
& sic inuenitur ibi quædam rō dupli, sicut sexagena-
rius est duplex ad tricenariū: centenarius verō supra
sexagenariū addit quadragenariū, qui confurgit ex du-
ctu quaternariū in denariū. Quaternarius autē est pri-
mus numerus solidus & cubicus: & sic conuenit talis
additio virginitati, quæ supra perfectionem viduitatis,
perpetuam incorruptionem adiungit.

A D Q V A R T V M dicendum, q̄ quāuis illa repræ-
sentatio numerorū sit ex humana institutione, tamen
fundatur aliquo modo super rerū naturam, inquantū
secundum ordinem dictorum articulorū & contractū,
numeri gradatim designantur.

A R T I C V L V S V.

Utrum aureola debeat virginitati.

413

Tho. 4. di.

A D Q V I N T V M sic proceditur videtur, quod
ratione virginitatis non debeat aureola. Vbi
est n. maior difficultas in opere, ibi debet maior
premiū, sed maiorem difficultatem patiuntur in
finitendo a delectationibus carnis viduæ, quam virgines
dicit n. Hieronymus. * quod quanto maior est difficultas ex
parte quorundam a voluptatibus illecebris abstinere, tan-
to maius est premiū: & loquitur in commendationē vi-
duarū. Philosophus etiā dicit in libro animalij, q̄ iuue-
nes corruptæ magis appetunt coitū propter rememora-
tionem delectationis. Ergo aureola, quæ est maximū
premiū, debetur magis viduis quam virginibus.

¶ Præterea, si virginitati deberetur aureola, ubi es-
set perfectissima virginitas, maximè inueniretur aureo-
la, sed in beata virgine est perfectissima virginitas, vnde
& virgo virginū notatur, & tū ei nō debet aureola,
quia nullam pugnam sustinuit in cōtinendo, cum cor-
ruptione fomitis non fuerit infestata: ergo virginitati
aureola non debetur.

¶ Præterea, Ei quod non est secundum oē tempus
laudabile, non debet premiū excellens: sed virginitas
seruata in statu innocentie nō fuisset laudabile, cū tūc
præceptum esset, Crescite, & multiplicamini, & reple-
te terram: nec etiā tempore legis, cū steriles erant ma-
ledictæ: ergo virginitati aureola non debetur.

¶ Præterea, Non debetur idem premiū virginitati
seruata & virginitati amissa: sed virginitate amissa
quandoque debetur aureola: vt si aliqua inita pro-
stituitur a tyranno quia Christum confiteretur: ergo vir-
ginitati aureola non debetur.

¶ Præterea, Excellens premiū non debet ei q̄ inest
nobis a natura: sed virginitas innascit̄ cuiuslibet homini
& bono & malo: ergo virginitati aureola nō debetur.

¶ Præterea, sicut se habet viduitas ad fructū sexage-
simū, ita virginitas ad fructū centesimū, & ad aureolā,
sed non cuiuslibet viduæ debet fructus sexagesimus, sed
solū viduæ em vœuenti, vt quidam dicunt: ergo vide-
tur, q̄ nec cuiuslibet virginitati aureola debeat, sed so-
lum virginitati ex voto seruata.

¶ Præterea, Premiū non responderet necessitati, cū
omne

¶ Hiroy. li.
1. cōtra lo-
uianum,
non p̄cul-
a p̄inc. ha-
bet partem
viam, 3.

* Loc. citā
to in argu-
to. 4.
¶ Li. 1. com-
ment.
viam, 2.

Vide 2. epi.

ad Geru-

nā de M o-

rogama, 2

med. to. 1.

¶ Li. 7. de h-

istoria ani-

mal. ca. 1.

circa med.

tom. 4.

omne meritum in voluntate consistat: sed quidā sunt virgines ex necessitate, vt naturaliter frigidi & eunuchi: ergo virginitati non semper debetur aureola.

SE D E C O N T R A est, quod debetur Exodi 25. Facies & alteram coronam aureolam. Gloss. * ad coronā pertinet canticum nouum, q. virgines corā agno concinnant, s. qui sequuntur Agnum quocunque ierit: ergo primum, quod virginitati debetur, dicitur aureola.

Glo ordin.
ibidem.

Epist. glossa
Aug. in li.
de sancta
virginitate
c. 25. in fi.
tem.

Præterea, Isaia 56. dicitur, Hæc dicit dominus Eunuuchis; & sequitur, dabo eis nomē melius à filiis & filiabus: Gloss. * propriam gloriam excellentemq; significat, sed per Eunuchos, qui seiplos castrauerunt propter regnum calorum, virgines designantur: ergo sequitur, quod virginitati debetur aliquid excellens primum, & hoc vocatur aureola.

R E S P O N D E O dicendū, q. vbi est precellens victoria, ibi debetur aliqua specialis corona: vnde cum per virginitatē aliquis singularē quandā victoriam obtineat de carne, contra quam continuē bellū geritur, vt patet ad Galat. 5. Spūs concupiscit aduersus carnē, &c. virginitati specialis corona debetur, quæ aureola nominatur. Et hoc quidem cōtra ab omnibus tenetur, sed cui virginitati debetur aureola, non similiter oēs dicunt: Quidā n. dicunt, aureolam actui deberi, vnde illa quæ actū virginitatem seruauit, aureolam habebit, si sit de numero saluandorum. Sed hoc nō videtur esse conueniens. Quia fm hoc illæ quæ habent voluntatē nubendi, & tñ antē q. nupserint decedunt, haberēt aureolam. Vnde alii dicunt quod aureola debeatur statui & non actui: vt illæ tantum virgines aureolā mereantur, q. in statu virginitatis perpetuā seruandā per votū se posuerunt. Sed hoc etiam nō videtur conueniens, quia aliquis ex pari voluntate pōt seruare virginitatem non vovens, sicut aliquis alius vovens. Et iō aliter dici potest, qd meritū omne actui virtutis debetur à charitate imperato, virginitas autē fm hoc ad genus virtutis pertinet, fm qd perpetuā incorruptio mentis & corporis sub electione cadit, vt patet ex his q. dicta sunt, & iō illis tñ virginitas aureola propriē debetur, q. ppositū habuerunt virginitatē perpetuā cōseruandā, tñe hoc ppositū voto firmaverunt, siue nō. Et hoc dico fm quod aureola propriē accipitur, vt pramiū quoddā merito redditū, quīs hoc ppositū aliquādo fuerit interruptū, integritate tñ carnis manente, dū modo in fine vitæ inueniatur: quia virginitas mētis reparari pōt, quāuis nō virginitas carnis. si autē aureolam largē accipiamus pro quocunque gaudio, quod in patria habebunt super gaudiū essentialē: sic etiam incorruptis carne aureola respondit, etiam si ppositū non habuerint perpetuā virginitatē seruandā. Non n. est dubiū, quod de incorruptione corporis gaudebunt, sicut & innocētes de hoc quod imunes à peccato fuerint, quā uis etiā peccandi oportunitatē nō habuerunt, vt patet in pueris baptizatis. Sed hæc nō est propria acceptio aureolæ, sed valde communis.

A D P R I M V M ergo dicendū, q. in continendo, fm aliquid, maiorē pugnam iustinent virgines, & fm aliquid, viduæ (ceteris paribus) virgines n. concupiscētia in flammam & experiendū desiderū, qd ex quadam quasi curiositate procedit, quā si fit vt homo libentius videat q. nunquam vidit, & et q. in eis concupiscētia angēt affimatio maioris delectationis, quā fit fm veritatem, & et cōsideratio corū in commodorū, q. delectationi huius adiunguntur. Et quantū ad hoc viduæ minorem sustinent pugnam, maiorem autē, ppter delectationis memoriam, & in diuersis vñ alteri præiudicat, fm diuersas hominis cōditiones & dispositiones, quia quidam magis mouentur hoc, quidam illo. Quicquid autē sit de quantitate pugne, hoc tamen certū est, q. pfectior est victoriā virginū q. viduarū: pfecti n. gen. victoriā ē & pulcherrimū, hosti nūquā cessi: corona autē nō debet pugnæ, sed victoriæ de pugna.

A D S E C V N D V M dicendū, q. duplex circa hoc est opinio. Quidā n. dicūt qd beata Virgo pro virginitatis pmiō non hēt aureolā, si aureola propriē accipitur, fm qd respicit pugnam: tñ hētaliquid maius aureolā pp perfectissimū ppositū virginitatis seruandā. Alij verō dicūt, quod aureolā ē sub ppiā rōne aureolæ hēt, & excellentissimam: quāuis n. pugna nō sentērit, pugna tñ carnis aliquā habuit: sed ex vehemētia virtutis q. habuit a Deo habuit carnē subditiā, q. huius pugnæ ei isen sibilis erat. Sed istud videt incōueniētē dici, quia cum Virgo beata credatur oīno immunis fuisse à fomitis inclinatione propter eius sanctificationē perfectam, non est piū ponere aliquam pugnam à carne fuisse in ea; cum talis pugna non sit nisi à fomitis inclinatione, nec tēratio, q. est à carne, sine peccato esse pōt, vt patet p. Glo. 2. ad Cor. 12. super illud, Datus ē mihi stimulus carnis meæ, &c. Vnde dicendū est, qd aureolam propriē hēt, vt in hoc membris alijs Ecclesiæ conformetur, in quibus virginitas inueniētur, & quāuis nō habuerit pugnam ptenationē, q. est à carne, habuit tñ pugnam per tentationem, quæ est ab hoste, qui nec ēt ipsum Christum reueritus fuit, vt patet Matth. 4.

A D T E R T I V M dicendū, q. virginitati non debetur aureola nisi inquantū addit quandam excellentiam super alios continentia gradus. Si autē Adam non peccasset, virginitas nullam perfectionem supra continentiam coniugale habuisset; quia fuissent tunc honorabiles nuptiæ, & torus immaculatus, nulla concupiscētia scēditate existēte: vnde virginitas tunc seruata nō fuisset, nec ei tunc aureola deberetur. Sed mutata humana natura conditione virginitas specialē decore habet, & iō ei speciale redditū pmiū. Tēpore ē legis Moy si quando cultus Dei per carnalē actū propagandus erat, non erat omnino laudabile a commixtione carnis abstinerē: vnde nec tali pposito speciale pramiū reddetur; nisi ex diuino processisset infūctū, vt creditur de Hieremia & de Helia, quorū coniugia nō leguntur.

A D Q V A R T V M dicendū, q. si aliqua pviolētia oppressa fuerit, propter hoc non anittit aureolā, dummodo ppositum virginitatem perpetuā seruandā, inuolubiler fuerit, illi actui nullo modo consentiens: nec per hoc etiam virginitatem perdit, & hoc dico siue pro fide, siue pro quacūq; alia causā corrupta violenter: sed si hoc p. fide sustineat, hoc ei erit ad meritū, & ad genus martyrii pertinēbit. Vnde Lucia dicit, Si me inuitam violari feceris, castitas mihi duplicabit ad coronā: nō qd habeat duas virginitas aureolas, sed quia duplex pramiū reportabit: vñ p. virginitatis custodia, aliud p. iniuria quam passa est, dato ēt qd taliter oppressa concipiat: nec ex hoc meritū virginitatis perdit. Nec tamen matri Christi acquibitur in qua fuit cum integritate mentis, etiam integritas carnis.

A D Q V I N T V M dicendū, q. virginitas nobis à natura innascitur quantū ad id quod est materiale in virginitate. Sed ppositū perpetuā incorruptionis seruandā, ex quo virginitas meritum habet, non est innatum, sed ex munere gratiæ proueniens.

A D S E X T V M dicendū, q. non cuiuslibet viduæ fructus sexagenarius debetur, sed ei solū quæ ppositū viduitatis seruandæ retinet, quāuis etiam votum nō emittat, sicut etiam de virginitate dictum est.

A D S E P T I M V M dicendū, q. si frigidi & eunuchi voluntatem habeant perpetuam incorruptionē seruandā, etiam si facultas adesse cōsedū, virgines sunt dicēdi, & aureolam merentur: faciunt n. de necessitate virtutem, si vero voluntatem habeant ducendi coniugem si possent aureolam nō merentur. Vnde dicit Aug. * in li. de sancta virginitate: Quibus ipsum virile mēbrū debeat, vt generare non possint, vt sunt eunuchi, sufficit cum Christiani sunt, & Dei præcepta custodiunt: eo tamen pposito sunt, vt coniuges si possent haberent, coniugatis fidelibus adæquari.

Thom. in
4. distict.
33. quæst.
30.

Al. magis
rio quæst.

* In corp.
& ad

De s. vir
gi. cap. 24.
circa p. 1.
cap. 24.

ARTICVLVS VI.

Vtrum martyribus aureola debeatur.

AD SEXTVM sic peeditur. Videtur, q Martyribus aureola non debeatur. Aureola. n. pramium est qd operibus supererogationu redditur. Vnde dicit Beda * sup illud Exo. 25. Facies & altera coronā, &c. de eorū pmo pōt rectē intelligi, q generalia mandata spontanea vte pfectioris electione transcedunt: sed mori pro cōfessione fidei quandoq; est necessitatis, non supererogationis, vt patet ex hoc qd dicit Ro. 10. Corde credidit ad iusticiā, ore autē confessio fit ad salutem: ergo martyrio non semper debet aureola.

¶ 2 Præterea, Secūdo Greg. * seruicia quāto sunt magis libera, tanto sunt magis grata: sed martyrium, minū habet de liberalitate, cum sit pœna ab alio in flicta violenti: ergo martyrio aureola non debetur, quæ respondet merito excellenti.

¶ 3 Præterea, Martyrium non solū consistit in exteriori passione mortis, sed et in interiori voluntate: vnde Bernardus * distinguū tria genera martyriū, s. voluntate, non nece, vt Ioānes, voluntate & nece, vt Stephanus, nece & nō voluntate, vt Innocētes. Si ergo martyr. o. aureola debetur, magis deberet martyrio voluntatis q exteriori martyrio, cui meriti ex voluntate procedat.

¶ 4 Præterea, Afflictio corporis est minor quam afflictio mētis, quæ est p teriores dolores & animæ passionē: sed interior est afflictio quoddā martyriū est: vnde dicit Hierony. * in sermone de assumptione. Ratio ne rectē dixerim, Dei genitrix virgo & martyr fuit, quis in pace vitā finierit, Tuā ipsius aīam præsūbit gladius, i. dolor de morte Filij: cum ergo interiori dolori aureola non respōdeat, nec exteriori respōdere dē.

¶ 5 Præterea, Ipse pœnitentiā martyriū quoddā est: vnde dicit Greg. * Quāvis occasio psequutionis desit, habet tū & pax nostra martyriū suū, qā est carnis colla ferro nō subiicimus, spirituali tñ gladio carnalia de sidera in mente trucidamus: pœnitentiā autē q in exterioribus operibus consistit, aureola non debetur: ergo nec etiā omni exteriori martyrio debetur aureola.

¶ 6 Præterea, Illicito operi non debetur aureola: sed illicitum est, sibi ipsi manus iniicere, vt patet per Aug. in 1. lib. de Ciuitate Dei, * & tñ quorundā martyria in Ecclesia celebrata sunt, qui sibi manus iniecerunt, tyrannorū rabiem fugientes: vt patet in Ecclesiastica Historia de quibusdā mulieribus apud Alexandriam: ergo non semper martyrio debetur aureola.

¶ 7 Præterea, Cōtingit aliquādo aliquē pro fide vulnerari, & postmodum aliquo tempore superuivere; hūc autē constat martyriū esse, & tñ ei (vt videtur) aureola non debetur, quia eius pugna nō durauit vsq; ad mortē: ergo non semper martyrio debetur aureola.

¶ 8 Præterea, Quidam magis affliguntur in amissione rerū temporalium, quā et in propria corporis afflictione: qd patet ex hoc quod multas afflictiones sustinent ad lucra cōquirenda: s. ergo eis pp Christū temporalia bona diripiuntur, videtur q sint martyres; nec tñ eis, vt videtur, debetur aureola: ergo idem qd prius.

¶ 9 Præterea, Martyr vī esse tñ ille qui pro fide occiditur: vnde dicit Ildo. Martyres Græci, testes Latine dicuntur: qā pp testimonium Christi, passionē sustinuerunt, & vsque ad mortē pro veritate certauerunt: sed aliqua alia virtutes sunt fide excellentioris; vt iustitia, & charitas, & huiusmodi, q sine gratia esse non possunt: quibus tamen non debetur aureola: ergo videtur quod nec martyrio aureola debetur.

¶ 10 Præterea, Sicut veritas fidei est a Deo, ita & quælibet alia veritas, vt dicit Ambrosius. * quia omne verum a quocūq; dicitur, a Spiritu Sancto est: ergo si sustinenti mortē p veritate fidei debet aureola, eadē rōne & sustinenti mortē p alia qualibet veritate; qd tñ nō videt.

¶ 11 Præterea, Bonū cōmune est potius bono parti-

culari: sed si aliquis pro cōseruatione reipublicæ mori iusto bello, nō debet ei aureola: ergo et si occidatur p cōseruatione fidei in seipso: & sic idē qd prius.

¶ 12 Præterea, Omne meritū ex libero arbitrio procedit: sed quorundam martyria celebrat Ecclesia, qui vsum liberi arbitrij nō habuerūt: ergo aureolā nō meruerūt: & sic non oībus martyribus debetur aureola.

S E D C O N T R A, Augustinus dicit in lib. de Sācta Virginitate, * Nemo, quantum puto, ausus fuit præferre virginitatem martyrio: sed virginitati debetur aureola: ergo & martyrio.

¶ Præterea, Corona debetur certanti: sed in martyrio est specialis difficultas pugna: ergo ei debetur specialis aureola.

R E S P O N D E O dicendum, quod sicut inest qdā pugna spiritui contra interiores concupiscentias, ita et inest homini quædam pugna contra passiones exterioris illatas: vnde sicut perfectissima victoria, quæ de concupiscentiis carnis triumphatur, virginitati, debetur specialis corona, q aureola dicitur: ita et perfectissima victoria, q habetur de impugnatione exteriori, debetur aureola. Perfectissima autē victoria de exterioribus passionibus cōsiderat ex duobus. Primo, ex magnitudine passionis, inter oēs autē passiones illatas exterioris, præcipuum locū mortis tenet, passio. s. in passionibus interioribus præcipua sunt venerorū concupiscentia: & ideo qd aliquis obtinet victoriā de morte & ordinatis ad mortē, pfectissime vincit. Secūdo, pfectio victoria consideratur ex causa pugna, quod videlicet pro honestissima causa pugnatur, quæ. s. est ipse Christus. Et hæc duo in martyrio cōsiderantur, qd est mors suscepta pp Christū, martyre* verō nō facit pœna, sed cā: & ideo martyrio aureola debet, sicut & virginitati.

A D P R I M V M ergo dicendum, q sustinere mortē propter Christum, quantum est de se, est opus supererogationis, non. n. quilibet tenetur fidem suam coram persecutore cōfiteri: sed in casu est de necessitate salutis, qn scilicet aliquis a persecutore est deprehensus, de fide sua requiritur: quā cōfiteri tenetur. Nec tamen sequitur q aureolam nō mereatur: aureola enim non debetur operi supererogationis, in quantum est supererogatio, sed in quantum perfectionem quandam habet: vnde tali perfectione manente, etiam si nō sit supererogatio, aureolam aliquis meretur.

A D S E C V N D V M dicendum, q martyrio non debetur ali quod pramium, s. hoc qd ab exteriori infligitur sed sū hoc q voluntariū sustinetur: quia non mereatur nisi per ea quæ sunt in nobis: & quanto id qd aliquis sustinet voluntarie, est difficilius, & magis natum voluntati repugnare: tanto voluntas quæ propter Christum illud sustinet, ostendit firmius fixa in Christo: & ideo ei excellentius pramium debetur.

A D T E R T I V M dicendum, q quidam actus sunt, qui in ipso actu habent quandam vehementiam delectationis vel difficultatis; & in talibus actus semper addit ad rōnē meriti vel demeriti, s. qd in actu oportet voluntatē variari ex vehementia actus, a statu; in quo prius erat: & ideo, cæteris paribus, actu luxuriam exercens plus peccat quā qui solum in actu cōsentit: qā in ipso actu voluntas augetur. Similiter & cum actus martyrii maximā difficultatē habeat: voluntas tamen martyrii non pergit ad illud meritum, quod actui martyrii debetur rōne difficultatis: quāvis et post peruenire ad alterius pmiū considerata radice merēdi, quia aliquis ex maiori charitate potest velle sustinere martyriū, quā alius sustineat. Vnde voluntarie martyrii potest mereri sua voluntate pmiū essentialē, aequale vel maius eo quod martyrii debetur: sed aureola debet difficultati, qd est in ipā pugna martyrii: vnde aureola voluntariū tantum martyribus debetur.

A D Q V A R T V M dicendum, q sicut delectationes tactus, circa quas est temperantia, præcipuum locū tenent.

Cap. 46. in fine, to. 6.

Al. enim

Al. apprehensio.

Glo. ordinaria ibi. ex Beda. Referuntur i. decretis, 28 q. 1. c. 1. am. nunc. Simile habet August. de Adul. coniug. c. 14. * In sermone in Nata. lii. Satorum Innocētiū.

Inter med. et fin. illius Cælestino Paulato. 2.

Hieron. 3. in l. l. i. c. 17. & 20. 10. 5.

Th. 1. c. 17. & 20. 10. 5.

Th. 1. c. 17. & 20. 10. 5.

Th. 1. c. 17. & 20. 10. 5.

Th. 1. c. 17. & 20. 10. 5.

Th. 1. c. 17. & 20. 10. 5.

Th. 1. c. 17. & 20. 10. 5.

Tho. in 4.
dist. 7. q. 2.
ar. 4. q. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. predicare & docere sunt actus alicuius virtutis, scilicet misericordiae, unde & inter spirituales elemosinas computantur.

AD SECVNDVM dicendum, quod quamvis facultas predicandi & docendi, quandoque ex studio promouetur, tamen vius doctrinae ex voluntate procedit quae per charitatem informatur a Deo infusam; & sic actus eius meritorius esse potest.

AD TERTIVM dicendum, quod exaltatio in hac vita non diminuit alterius vitam premium, nisi ei qui in tali exaltatione propria gloriam querit. Qui autem talem exaltationem in utilitate aliorum conuertit ex ea sibi mercedem acquirit. Cum autem dicitur, quod doctrinae debeat aureola, intelligendum est de doctrinis pertinentibus ad salutem, per quas diaboli ab cordibus hominum expugnatur, sicut quibusdam spiritualibus armis; de quibus dicitur 2. Corin. 10. Armamilitiae nostrae non sunt carnalia, sed spiritualia.

ARTICVLVS VIII.

Utrum Christo aureola debeat.

416
Tho. 4. dist.
19. q. 5. ar.
4. q. 1. &
sequen.

AD OCTAVM sic proceditur. Videtur, q. Christo aureola debeat. Debetur. n. aureola virginitati & martyrio; & doctrinae; sed in Christo haec tria praecipue fuerunt: ergo Christo praecipue aureola debeat.

2. Praeterea, Omne quod est perfectissimum in rebus humanis, praecipue Christo est attribuendum: sed premium aureolae, debetur excellentissimis meritis: ergo & Christo debeat.

3. Praeterea, Cyprianus * dicit, q. imaginem Dei virginitas portat: ergo virginitatem exemplat in Deo est; & sic videtur, quod Christo, etiam inquam est Deus, aureola competat.

SED CONTRA, aureola est gaudium de conformatione ad Christum, ut dicitur: sed nullus conformatur, vel assimilatur subijp, ut patet per Philosophum: ergo Christo aureola non debeat.

4. Praeterea Christi premium nunquam est augmentatum: sed Christus ab instanti sui conceptionis non habuit aureolam, quia tunc nunquam pugnaverat: ergo nunquam postea aureolam habuit.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod in Christo est aureola secundum propriam aureolae rationem, cum in eo pugna inueniatur & victoria, & per consequens corona, secundum propriam rationem. Sed diligenter considerando, quod auctor Christo copulat ratio aureae vel coronae non aut ei copietur ratio aureolae. Aureola n. ex hoc ipso, q. diminuitur dicitur, importat aliquid qd participatur, & nunquam secundum sui plenitudinem possidet.

Vnde illis copietur aureola habere in quibus est aliqua perfectionis victoria participatio, secunda imitatio eius, in quo perfecta victor & ratio plena consistit. Et ideo cum in Christo inueniatur huiusmodi principalis, & plena victoriae ratio, per cuius victoriam omnes alij victores constituentur, ut patet Ioan. 16. Consecrate, ego vici mundum; & Apoc. 5. Ecce vici leo de tribu Iuda: deo Christo non copietur aureola habere, sed aliqd aliud, vnde oes aureolae originantur, vnde dicit Apoc. 3. Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut ego vici, & sedeo in throno patris mei. Vnde secundum alios dicendum est, q. quamuis id quod est in Christo, non habeat rationem aureolae, tamen est excellentius ois aureola.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. Christus fuit venissime Virgo, & Martyr, & Doctor, sed tamen premium accidentale his respondens in Christo, non habet aliqd * nobile quantitatem, in coparatione ad magnitudinem essentialis pmii: vnde non habet aureolam sub ratione aureolae.

AD SECVNDVM dicendum, quod aureola quamvis debeat operi perfectissimo, quo ad nos, tamen aureola in quantum diminuitur, dicitur, significat quandam

participationem perfectionis ab aliquo, in quo plenarie inuenitur, & secundum hoc ad quandam minoracionem pertinet; & sic in Christo non inuenitur, in quo omnis perfectio plenissime inuenitur.

AD TERTIVM dicendum, quod quamvis virginitas habeat aliquo modo exemplar in Deo, non tamen habet exemplar vnius rationis. In corruptio enim Dei quam virginitas imitatur, non eadem ratio est in Deo, & in aliquo virgine.

ARTICVLVS IX.

Utrum angelis aureola debeat.

417

In sermo ad Assumptio-
ne B. Mariae
inter prim. & me-
di. to. 2.
+ Glo. ordi-
naria sup
illud, propter instantem necessitatem.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod angelis aureola debeat. Quia ut dicit Hieronymus * de virginitate loquens, in carne praerit carnem vivere, potius est vita angelica, quam humana; & 1. Corinth. septimo dicit Glossa, q. quod virginitas est vita angelica: cum igitur virginitati respondeat aureola, videtur, quod angelis debeat.

2. Praeterea, Nobilior est incorruptio spiritus, quam incorruptio carnis: sed in angelis inuenitur incorruptio spiritus, quia nunquam peccaverunt: ergo eis magis debetur aureola, quam hominibus incorruptis carnis, qui aliquando peccaverunt.

3. Praeterea, Doctrina debetur aureola: sed angelis non docent purgatio illuminando, & paciendo, ut Dionysius * dicit: ergo eis debetur aureola sicut doctores.

SED CONTRA, 2. Timoth. 2. non coronabuntur, nisi qui legitime certauerint: sed in angelis non est pugna: ergo eis aureola non debetur.

4. Praeterea, Aureola non debetur actui, qui per corpus non exercetur, vnde amantibus virginatē, martyrium & doctrinam, si exterius eis haec non in sit, aureola non debetur: sed angelis sunt spiritus incorporei: ergo aureolam non habent.

RESPONDEO dicendum, q. angelis aureola non debetur: cuius ratio est, quia aureola in se habet perfectionem excelsam, illam meritoriam vero qua in hominibus ad perfectionem meriti pertinet, angelis sunt conaturalia, vel est praeter ad eorum eorum statum, aut etiam ad ipsum premium essentiale, & ideo ratione eorum, qua hominibus aureola debetur, angelis non habet aureola.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod virginitas est vita angelica, in quantum per gratia virginis imitatur id qd angelis habent per naturam. Non enim virtutis est in angelis, quod omnino a delectabilibus carnis ablineant, cum huiusmodi delectationes in eis esse non possint.

AD SECVNDVM dicendum, quod perpetua incorruptio spiritus in angelis premium essentiale: meretur etiam de necessitate salutis, cum in eis non possit subesse reparatio post ruinam.

AD TERTIVM dicendum, quod illi actus, secundum quos angelis nos docent, pertinent ad gloriam eorum, & communem ipsorum statum: vnde per huiusmodi actus aureolam non merentur.

ARTICVLVS X.

Utrum aureola etiam corpori debeat.

418

AD DECIMVM sic procedit. Videtur, q. aureolae corpus debeat. Premium n. essentiale est potius, q. accidentale: sed dos qd ad pmium essentiale pertinet non solum est in anima, sed etiam in corpore: ergo aureola qua pertinet ad premium accidentale, Praeterea, Peccatum, quod per corpus exercetur, respondet poena in anima & in corpore: ergo & merito, quod exercetur per corpus, debetur premium & in anima & in corpore. Sed meritum aureola per corpus exercetur: ergo aureola etiam debetur corpori.

3. Praeterea, in corporibus martyrum qua dicitur nitens virtutis pulchritudo apparuit ipsi cicatricibus corporis. Vnde Augustinus dicit 22. de Civitate Dei. * Nescio quo sic afficitur amore martyrum beatorum, ut veli-

lib. 23. de
civ. c. 2.
+ prim. s.

Al. notabili-
tem.

velimus in illo regno in eorū corporibus videre vulnera cicatricis, quæ pro Christi nomine pertulerūt: & forsasse videbimus. Non n. deformat in eis, sed dignitas, quædam erit; quamvis in corpore, non corporis, sed virtutis palchritudo fulgebit. Ergo vñ, q̄ aureola martyrum etiā in corpore hñ; & eadē ratione de illis.

S E D C O N T R. Animæ, quæ modo sunt in Paradiso, habent aureolas, nec tñ habēt corpora: ergo proprium subiectum aureolæ non est corpus, sed anima.

¶ Præterea, Omne meritum est ab anima: ergo primum totum in anima esse debet.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ aureola propriè est in mente. Est enim gaudium de operibus illis, quibus aureola debetur. Sed sicut ex gaudio essentialis p̄mij, q̄ est aurea, redūdatur quidā decor in corpore, q̄ est gloria corporis: ita ex gaudio aureola resultat aliq̄s decor in corpore, vñ sic aureola principaliter sit in mente, sed per quantum redūdantiam refulgeat etiam in corpore, vel in carne.

Et per hoc patet responsio **A D O B I E C T A.**

Tamen sciendum est, quod decor cicatricū, quæ in corporibus martyrum apparent, nō pōt dici aureola: quia aliqui martyres aureolam habebunt, in quibus hñmōi cicatrices non erunt, vñ potē illi, qui sunt submerſi in famis inedia, vel squalore carceris interempti.

A R T I C V L V S X I.

Utrum conuenienter designentur tres aureolæ, virginū, martyrum & prædicatorum.

A D V N D E C I M V M sic proceditur, quod inconuenienter designentur tres aureolæ, virginū, s̄m martyrum, & prædicatorum. Aureola em̄ martyrum respondet virtuti fortitudinis eorū; aureola virginum, virtuti temperantiæ; aureola vero Doctorum, virtuti prudentiæ: ergo videtur, quod debet esse quarta aureola, quæ respondeat virtuti iustitiæ.

¶ Præterea, Exod. 25. dicit Glossa, quod coronæ aureolæ additur, cū per Euangelium his, qui mandata custodiunt, vita æterna promittitur, Matt. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Huic aureolæ superponitur, cū dī: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperib; ergo paupertati debet aureola.

¶ Præterea, Per votum obedientiæ aliquis se subijcit Deo totaliter: ergo in voto obedientiæ maxima p̄fectio consistit: & ita videtur, quod ei aureola debeatur.

¶ Præterea, Multa sunt iustitiae alia super crogationis opera, de quibus hñ in futuro speciale gaudiū habebit; ergo multa sunt aliq̄s aureolæ præter tres p̄dictas.

¶ Præterea, Sicut aliquis diuulgat fidē prædicando & docendo, ita scripta compilando: ergo & talibus quarta aureola debetur.

R E S P O N D E O dicendū, quod aureola est quod dā priuilegiatum primum priuilegiatē victoriæ respondens. Et ideo secundum priuilegiatē victorias in tribus pugnis, quæ euilbet homini imminēt, tres aureolæ sumuntur. In pugna n. quæ est contra carnē, ille potissimā victoriā obtinet, qui a debilibus Venereis, q̄ sunt p̄cipua in hoc genere, omnino abstinet, cuiusmodi est virgo: & ideo virginitati aureola debet. In pugna vero quæ contra mundū pugnatur, illa est p̄cipua victoria, cū a mundo persecutionem vñq; ad mortem sustinemus: vñdē & martyribus, qui in ista pugna victoriā obtinent, secunda aureola debetur. In pugna vero, quæ contra diabolum pugnatur, illa est præcipua victoria, cū aliquis hostē nō solum a se, sed etiā a cordibus aliorū remouet, q̄ fit per doctrinā & prædicationē: & ideo Doctoribus & p̄dicatoribus tertia aureola debetur. Quidā verò distinguunt tres aureolas, secundū tres vires animæ, vt dicantur tres aureolæ respondere potissimis triū viriū animæ actibus. Potissimus n. actus rationalis est veritate scietia, etiā in aliis diffundere, & huic actui debetur Doctorū aureola. Irascibilis vero

actus potissimus est; etiam mortē p̄pter Christum superare, & huic actui debetur aureola martyriū. Cōeū piscibilis verò actus potissimus est a maximis debet aureola virginitati. Alij verò aureolas tres distinguūt, s̄m ea, quibus Christo nobilissimè conformamur. Ipse n. mediator fuit inter Patrē & mundū. Fuit ergo Doctor, secundū qd veritatē quā a Patre acceperat, misit manifestā. Fuit autē Martyr, secundū qd a mundo persecutionē sustinuit. Fuit verò Virgo, in quantum puritatē in seipso seruauit. Et ideo doctores, Martyres, & Virgines ei p̄fectissimè cōformant: vnde talibus debet aureola.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̄ in actu iustitiæ non attenditur aliqua pugna, sicut in actione aliarum virtutum. Nec tñ hoc verum est, q̄ docere fit actus prudentiæ; imō potius est actus charitatis vel misericordiae, secundum quod ex tali habitu inclinamur ad huiusmodi actus exercitiū; vel etiam sapientiæ, vt dī rigētis. Vel pōt dici, s̄m alios, q̄ iustitia circūit omnes virtutes: & ideo ei specialiter aureola non debetur.

A D S E C V N D V M dicendū, q̄ paupertas quātis sit opus perfectionis, non tñ tenet s̄mū locum in aliqua spirituali pugna. Quia amor corporaliū multius impugnat, quam concupiscentia carnis, vel perceptio inlicita i corpus proprium. Vñdē paupertati nō debetur aureola, sed debetur ei iudiciaria potestas ratione humilitationis, quæ cōsequitur paupertatē: Glossa autem inducā large accipit aureolam pro quolibet pramio, quod redditur merito excellenti.

Et similiter dī **A D T E R T I V M** & **Q V A R T V M.** **A D Q V I N T V M** dicendū, q̄ etiam scribentibus sacram doctrinam, debetur aureola: sed hæc nō dī singulitur ab aureola doctorum: quia scripta componere, quidam modus docendi est.

A R T I C V L V S X I I.

Utrum aureola virginum sit potissima inter alias.

A D V D E C I M V M sic proceditur. Vide tur, quod aureola virginum sit inter alias potissima. Quia Apocal. 14. de virginibus dicitur, quod sequuntur agnum quocunque ierit, & quod nemo poterat dicere canticum, quod virgines habent excellentiorem aureolam.

¶ Præterea, Cyprianus de virginibus dicit, quod sint illustrior portio gregis Christi: ergo eis maior aureola debetur.

¶ Item, Videtur, quod potissima sit aureola martyriū. Quia dicit Haymo, q̄ non omnes virgines coniugatas pcedunt, sed hñ specialiter, qui in tormento passionis virginitate insuper custodita coarquantur martyribus coniugatis: ergo martyriū dat virginitati p̄minentiā sup̄ alias stat, & sic martyrio potior aureola debet.

¶ Item, Videtur, quod potissima debeat Doctoribus, quia Ecclesia militans exemplata est ab Ecclesia triūphante: sed in Ecclesia militante maximus honor debetur Doctoribus, i. ad Timo. 5. Qui benè præsent presbyteri, duplici honore digni habentur, maxime, qui præsent in verbo & doctrina: ergo in Ecclesia triūphante talibus potior aureola debetur.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ p̄minencia aureolæ ad aureolā pōt dupliciter attendi. Primò ex parte pugne: vt dicat aureola potior, q̄ fortiori pugna debet: & p̄ hūc modum aureola martyriū alijs aureolis p̄minet quodā mō. & aureola virginū alio mō: pugna em̄ net quodā mō, & vehementius affligēs: martyriū est fortior s̄m seipsa, & vehementius affligēs: sed pugna carnis est periculosior, in quantum est diuturnior, & magis nobis imminet & vicino. Secūdo ex parte eorum, de quibus est pugna: & sic aureola Doctorum inter omnes est potior, quia huiusmodi pugnam inter circa intelligibilia: alia vero pugna circa sensibiles passiones. Sed illa eminentia quæ attenditur ex parte pugne, est aureola essentialior, quia aureola

419
Thom. 2. di.
49. q. 5. ar.
5. q. 2. et 5.
quæstio.

420

la secundum propriam rationem respicit victoriā & pugnam Difficultas autē pugna quæ attenditur ex parte ipsius pugnae est potentior, q̄ illa quæ attenditur ex parte nostri. Inquantū est nobis vicinior: & iō simpliciter loquendo, aureola martyri inter oēs est potior. Et ideo dicitur Mat. 5. in G. q̄ in oīa beatitudine, quæ ad martyres pertinet, s. beati qui persequutionem patiuntur, &c. omnes alia perficiuntur: & propter hoc etiam Ecclesia in commemoratione Sanctorum, martyres Doctoribus & virginibus præordinat: sed quantum ad aliquid, nihil prohibet alias aureolas excellentiores esse. Et per hoc patet solutio AD OBIECTA.

ARTICVLVS XIII.

Utrum vnus alio aureolam excellentius habeat.

AD DE CIMV TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ vn^a aureola virginis sit maior, vel Doctoris, excellentius alio nō habeat. Quia ea q̄ sunt in termino, non intenduntur neq̄ remittuntur: sed aureola debetur operibus, q̄ sunt in termino nō pfectionis: ergo aureola nō intenditur neq̄ remittitur. ¶ Præterea, Virginis non sufficit magis & minus, cum importet priuationem quandam, priuationes autē non intenduntur nec remittuntur: ergo nec pñiū virginis, s. aureola virginum, intenditur & remittitur.

SED CONTRA, Aureola superponitur aureæ: sed aurea est intensior in vno, q̄ in alio: ergo & aureola.

RESPONDEO dicendum, q̄ cum meritum sit quoddammodo premii causa, oportet differenciam pmiā in quod merita differenciantur: aliquid enim intenditur & remittitur per intentionem & remissionē suā causa: meritum autē aureolæ potest esse maius & minus vnde & aureola potest esse maior & minor. Sciendum tamen, q̄ meritum aureolæ potest intendi dupliciter. Vno modo, ex parte radicis: alio modo, ex parte operis. Cōtingit enim esse aliquos duos, quorum vnus ex minori charitate maius tormentum martyrii sustinet, vel magis pditioni insulat, aut et magis a delectabilibus carnis se elongat. Intentioni ergo meriti q̄ attenditur penes radicem, non respondet intensio aureolæ, sed intensio aureæ: sed intensio meriti, q̄ est ex genere actus, rñdet intensio aureolæ. Vnde potest esse, q̄ aliquis, q̄ meritis in martyrio meretur quantum ad essentialem præmiū, habebit pro martyrio maiorem aureolam.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ merita quibus debetur aureola, non attinent ad terminum pfectionis simpliciter, sed s. speciem, sicut ignis est specie subtilissimum corporū. Vnde nihil prohibet vnā aureolam alia esse excellentiorē, sicut vn^a ignis est alio subtilior.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ vna uirginitas potest esse maior alia, propter maiorem recessum a virginitatis contrario, ut dicat illa esse maior virginitas, quæ magis occasiones corruptionis uitae: sic enim priuationes intendi possunt, vt cum dicitur homo magis cæcus, quia magis elongatur a visu.

QVÆSTIO XCIIII.

De pena damnatorum, in septem articulos diuisa.

CONSEQUENTER considerandū est de pertinentibus ad damnatos post iudicium. Et primo de penis damnatorum & igne, quorum corpora cruciabantur. Secundo, de his quæ pertinent ad eorum affectum & intellectum. Tercio, de iustitia, & misericordia Dei respectu damnatorum.

¶ Primo, quædam primū queruntur septem.

¶ Primo, utrum damnati in inferno sola pœna ignis affligantur.
¶ Secundo, utrum vermis eorū, quo affliguntur, sit corporalis.
¶ Tercio, utrum sclus in eis existens, sit corporalis.
¶ Quarto, utrum tenebre eorū sint corporales.
¶ Quinto, utrum ignis, quo affliguntur, sit corporales.
¶ Sexto, utrum sit eiusdem speciei cum igne nostro,

¶ Septimo, utrum ignis ille sit sub terra.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum damnati in inferno sola pœna ignis affligantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ damnati in inferno sola pœna ignis affligantur. Quia Matthæi 25. vbi eorum damnatio exprimitur, fit mentio solum de igne, cum dicitur: discedite a me maledicti in ignem æternum.

¶ 2. Præterea, Sicut pœna purgatorij debetur peccato veniali, ita pœna inferni debetur mortali: sed in purgatorio non dicitur esse nisi pœna ignis, vt patet p hoc, q̄ dicitur 1. Cor. 3. Vniuscuique opus quale sit ignis, p babit: ergo nec in inferno erit, nisi pœna ignis.

¶ 3. Præterea, Poenarum varietas refrigerij præstat, sicut cum de calido, trāsferunt quis ad frigidum, sed nullo refrigerij est: ponere in dampnis: ergo non erunt diuersæ pœnæ, sed sola pœna ignis.

SED CONTRA est, q̄ dicitur Psal. 10. Ignis & sulfur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.

¶ Præterea, Job 24. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium.

RESPONDEO dicendum, q̄ scdm Basilium, in vltima mundi purgatione fiet separatio in elementis, vt quicquid est purum & nobile, remaneat superius ad gloriam beatorū, quicquid vero est ignobile & sæculentū, in infernū proiciatur ad penam damnatorum: vt sicut oīs creatura erit beatis materia gaudij, ita damnatis ex oībus creaturis tormentum accrescat, secundum illud Sap. 5. Pugnabit cum illo orbis terræ cōtra insensatos. Hoc et diuina iustitia cōperit, vt sicut ab vno recedentes p peccatū in rebus materialibus, quæ sunt mixtæ & vana, finem suum constituerunt: ita etiam multiplicitet & ex multis affligantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quia ignis est maxime afflictiuus, p hoc, q̄ abundat in virtute actiua: iō notē ignis oīs afflictiō designatur, si sit vehemens.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ pœna purgatorij non est principaliter affligendū, sed ad purgandum, vnde per solū ignē fieri debet, qui maxime habet vim purgatiuam: sed damnatorij pœna nō ordinatur ad purgandum: vnde non est finile.

AD TERTIVM dicendum, q̄ damnati transibūt ex vehemētissimo calore ad vehemētissimū frigus, sine hoc, q̄ in eis sit aliquod refrigerij: quia passio ab exterioribus non erit per transmutationem corporis a sua pristina naturali dispositione, vt cōtraria passio ad equalitatem vel tēperie reducendo, refrigerium causet, sicut nunc accidit: sed erit per actionem spiritualelem, secundum quod sensibilia agunt in sensum, prout sentiunt imprimendo formas illas, secundum esse spirituale iō organum, & non secundum esse materiale.

ARTICVLVS II.

Utrum vermis damnatorum sit corporalis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vt, q̄ vermis, quo affliguntur damnati, sit corporalis. Quia caro non potest affligi p vermē spirituale: sed caro damnatorum affligetur per vermē. Indit. 16. Dabit ignē & vermes in carnes eorū & Eccl. 7. Vindicta carnis ipsius ignis & vermibus: ergo vermis ille erit corporalis.

¶ 2. Præterea, Aug. 22. de Ciu. Dei. vtrumq̄ (id est ignis & vermis) pœna erunt carnis: ergo, &c.

SED CONTRA, est qd Aug. dicit 1. 20. de Ciu. Dei. In penis malorū inextinguibilibus ignis, & viuacissimus vermis. Ab aliis autē aliter atque aliter exponitur. Alii vtrumque ad corpus, alii vtrumque ad animam reuolunt alii propriē ad corpus solum, tropicē ad animam in vermen, quod esse credibilis videtur.

RESPONDEO dicendum, q̄ post diē iudicii in mūdo innouato, non remanebit aliquod animal, vel aliquod corpus mixtum, nisi corpus hominis tantum, eo quod

Glossa ar.
dmar. sup
alud. M. a.
3. Beati q̄
versum.

421

422
Tho. 4. di.
50. q. 2.
ar. 3. qd. 1.
& sequit.

* Al. va-
ria.

423

* libr.
21. de ciuit.
Dici. c. 6.
10m. 8.
¶ lib. 20. de
ciuit. Dei.
c. 28. 10. 3.

q non habeat aliquem ordinem ad incorruptionē, nec post illud tps sit futura generatio & corruptio. Vnde vermis qui in damnatis ponitur, non debet intelligi esse corporalis: sed spiritualis, qui est conscientia remor- sus: qui dicitur vermis, in quantum oritur ex putredine peccati, & animam affligit, sicut corporalis vermis ex putredine ortus affligit pungendo.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ipsa anima damnatorum dicuntur carnes eorum, pro eo q carni subiecta fuerunt vel potest dici etiam, q per vermem spirituale in carno affligitur, secundum quod passionēs animae redundant in corpus, & hic in futuro.

AD SECVNDVM dicendum, q Augustinus loquitur sub quadam comparatione. Non enim vult simpliciter asserere, q ille vermis sit materialis, sed qd potius esset asserendum, ignem & vermem materialiter intelligi, q vt utrumque spiritualiter tantum intelligatur, quia sic nullam penam corporalem damnati sustinerent: vt patet serie verborum eius ibidem inspicieri.

ARTICVLVS III.

Utrum sit, qui erit in damnatis, sit corporalis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q si sit corpus, q erit in damnatis, erit corporalis. Quia Lucae 13, dicit qdā glossa, q si fletu qd Dns reprobis cominat, pot probari vere corporis resurrectio: qd non esset, si fletus ille tm esset spiritus: alius, ergo, &c.

Præterea, Tristitia quæ est in pena, uidet delectationi, quæ fuit in culpa, secundum illud Apocal. 18. Quantum glorificauit se & in deliciis fuit, tantum daretur illi tormentum & luctum: sed peccatores in culpa habuerant delectationem interiorem & exteriorem: ergo etiam habebunt fletum exteriorem.

SED CONTRA. Fletus corporalis fit per quandam resolutionem lachrymarum: sed a corporibus damnatorum non pot fieri per se resolutione, cum nihil in eis per buum restaretur: omne enim finitum consumitur, si aliquid ab eo continue abstrahatur: ergo in damnatis nō erit corporalis fletus.

RESPONDEO dicendum, q in fletu corporali duo inueniuntur. Quorū vnum est, lachrymarum resolutione: & quantum ad hoc, fletus corporalis in danatis eē nō pot quia post diem iudicii quiesce nte motu primi mobilis, non erit aliqua generatio vel corruptio, vel corporalis alteratio: in lachrymarum autem resolutione oportet esse illius humoris generationem, qui p lachrymas distillat, vnde quantum ad hoc, corporalis fletus in damnatis esse non poterit. Aliud quod inuenitur in corporali fletu, est quædam commotio & turbatio capitis & oculorum: & quantum ad hoc, fletus ius damnatis esse poterit post resurrectionem: corpora enim damnatorum non solū ab exteriori affligentur, sed et ab interiori, scdm qd corpus immutatur ad passionē anime, in bonū vel malū: & quantum ad hoc, fletus, carnis resurrectionē fideat, & uidet delectationē culpæ, q fuit in aia & i corpore.

Et per hoc patet responsio AD OBIECTA.

ARTICVLVS IIII.

Utrum damnati sint in tenebris corporalibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt, q dāna ti non sint in tenebris corporalibus. Quia vt dicit Grego in 9 lib. Moral. * super illud iob. 10. Sed sempiternus horro inhabitat: quamuis ignis ille ad cōsolationē nō luceat, tñ vt magis torquat, ad aliquid lucet. Nam sequaces, quos secum traxerunt de mundo reprobi, flamma illustrante usuri sunt: ergo non erant ibi tenebre corporales.

¶ 2 Præterea, Damnati vident penam suam, hoc enim est eius in augmentū pænæ: sed nihil vietur sine lumine: ergo non sunt ibi tenebre corporales.

¶ 3 Præterea, Damnati habebunt ibi potētiam visuā post corporum resurrectionem: sed frustra in eis esset, nisi aliquid viderent: ergo cum nihil videatur, nisi in lu

mine, videtur q non sint omnino in tenebris.

SED CONTRA. est, q d Matthei vigefimo secundo Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: super qd hoc dicit Grego. * Si ignis ille lucet hēret, in tenebris exteriores nequaquā mitti diceretur.

Præterea, Basilius dicit super illud Ps 22. Vox Dni in tercentis flammā ignis, q virtute Dei separabit claritas ignis ab eius virtute adfluua, ita q claritas cederet in gaudium beatorū, & vitium ignis in tormentū damnatorum: ergo damnati habebunt tenebras corporales.

Quædam verò aia, qd ad panam damnatorum pertinet, determinata sunt.

RESPONDEO dicendum, q dispositio inferni erit talis, q maxime miseria damnatorum competat. Vnde scdm hoc sunt ibi lux & tenebra, prout maxime spectant ad miseriam damnatorum. Ipsa autē vbi scdm se delectabilis est, vt enim dicitur i principio Metaphysicæ, * sensus oculorum est maxime diligibilis, eo q p ipsum plura cognoscimus. sed per accidens contingit visionem esse afflictiuam, in quantum videmus aliqua nobis nocua, vel nostræ voluntari repugnantia: & ideo in inferno hoc modo debet esse locus dispositus ad videndum, scdm lucem & tenebras, vt nihil ibi pspicue videatur, sed solummodo sub quadam vmbrositate videantur ea, quæ afflictionem cordi ingerere pnt. Vnde simpliciter loquendo, locus est tenebrosus. Sed tñ ex diuina dispositione est ibi aliquid luminis, quantum sufficit ad videndum illa, quæ animam torquere possunt: & ad hoc satisfaciunt naturalis situs loci, quia in terra medio vbi infernus ponitur, non pot esse ignis nisi faculetis & turbidis, & quasi fumosis. Quidam autē tenebrarū harum causam assignant ex cōmensatione corporū damnatorum, q prae multitudine ita replebunt locum inferni, q ibi nihil de aere manebit: & sic non erit ibi aliquid de diaphano, qd possit esse subiectum lucis & tenebræ, nisi oculi damnatorum, q erant obtenebrati.

Et per hoc patet responsio AD OBIECTA.

ARTICVLVS V.

Utrum ignis inferni erit corporalis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q ignis inferni, quo cruciabantur corpora damnatorum, non erit corporeus. Dicit enim Damascenus in quarto libro in fine. * Tradetur diabolus & demones, & homo eius, f. Antichristus cum impiis peccatoribus in ignem æternum non materiale, qualis est qui apud nos est, sed qualē nouit Deus. Sed oē corporeus est materialis: ergo ignis inferni non erit corporeus.

¶ 2 Præterea, Anima damnatorum a corpore separata, ad ignem inferni deferuntur: sed Augustinus dicit 12. super Genes. ad literam. * Spirituale arbitror esse, scilicet locum, ad quem anima deferitur post mortem, non corporealem: ergo etiam ignis ille non erit corporeus.

¶ 3 Præterea, ignis corporeus in modo suæ actionis non sequitur modum culpæ in eo, qui igne crematur: sed magis modum humiditatis sicut siccitatis in eodem enim igne corporeo videmus affligi iustum & impium. Sed ignis inferni in modo suæ visionis vel afflictionis sequitur modum culpæ in eo, qui puniuntur: vnde dicit Gregorius in quarto Dialog. * Vnus quidem est gehenna ignis, sed non vno modo omnes cruciatur, cariores: vni quisque enim quantum exigit culpa, tantum sentiet de pænā: ergo ignis ille non est corporeus.

SED CONTRA. est, quod dicitur 4. Dialog. * ignem gehennæ corporeum esse non ambigo, in quo certum est corpora cruciari.

¶ Præterea, Sapientia quinto dicitur: Pugnabit orbis terrarum contra insensatos: sed non totus orbis terrarum contra insensatos pugnaret, si solummodo spirituali pænā & non corporali punirentur: ergo punientur igne corporeo.

R E-

424

Al. immis
tes-

lia q. No.
ral. c. 48. d.
medie.

Supr. q. 8. d.
et 8. Th.
in 7. d. d. q.
4. q. 3.

li. 1. Neth.
circaprim.
tom. 3.

426

Th. 4. d. d.
4. q. 3. ar.
2. q. 1. d.
li. 4. Orib.
fidel. in p.
ne illius.

li. 1. 2. cap.
32. non p.
cul ad prim.
1028. 3.

lib. 4. c. 49.

lib. 4. c. 49.
a medio il
lino.

425

li. 9. c. 49.
a medio.

RESPONDEO dicendum, qd de igne inferni multiplex fuit opinio. Quidam Philosophi, vt Auienna, resurrectionē non credentes, solus aīa post mortem penam esse crediderunt. Et quia eis inconueniens videbatur, vt animā, cū sit incorporea, igne corporeo puniret negauerunt ignem corporeum esse, quo mali puniretur volentes qd quicquid dicitur de pena animarum post mortem, per aliqua corpora futura: metaphori cē dicat. Sicut enim bonarum animarum delectatio & iucunditas non erit in aliqua re corpora, sed in spiritali tantum erit, si in consequtione sui finis ita afflictio malo rum spiritalis erit tantum, in hoc, quod tristatantur de hoc, quod separabuntur a fine, cuius inest eis desiderium naturale. Vnde sicut omnia, quae de delectatione animarum post mortem dicuntur, quae videntur ad delectationem corporealem pertinere, sicut qd reficiantur vel rideant, & huiusmodi etiam quicquid de earum afflictione dicitur, quod in corporealem punitionem sonare videatur, per similitudinem debet intelligi: sicut: vobis in igne ardeant, vel se toribus affligantur, & huiusmodi. Spiritalis enim delectatio & tristitia, cum sit ignota multitudini, oportet, qd per delectationes & tristitias corporales figuratim manifestetur, vt homines magis moueantur ad desiderium vel timorem. Sed quia in pena damnatorum non solum erit pena damni, quae respondet auersioni quae fuit in culpa, sed etiam pena sensus, quae respondet conuersioni: ideo non sufficit praedictum modum punitionis ponere. & ideo etiam ipse Auienna aliterum modum superaddidit, dicens, qd anima malorum post mortem non per corpora, sed per corporum similitudines puniuntur: sicut in somnis per similitudines praedictas in imaginatione existentes, videtur homini, qd torqueatur poenis diuersis. Et hunc etiam modum in punitionis videtur ponere Augustinus in duodecimo super Genesim ad litteram, * sicut ibidem manifeste patet. Sed hoc videtur inconuenienter dictum esse. Imaginatio n. potentia est quaedam vtens organo corporali: vnde nō potest esse, qd visiones huiusmodi imaginariae fiant in anima separata a corpore, sicut in anima somnians. Vnde etiam Auienna, vt hoc inconueniens euitaret, dixit qd anima separata a corpore, vtiebatur quasi p. o. organo aliqua parte coelestis corporis, cui corpus humanum oportet esse conforme ad hoc, qd perficiatur anima rationalis, qd est similis motoribus coelestis corporis in hoc sequens quoddammodo opinio antiquorum Philosophorum, qui posuerunt animas reducere ad orbis stellarum. Sed hoc est omnino absurdum secundum doctrinā Philosophi: quia anima virtutis determinatio organo corporali, si erit determinatis instrumentis: vnde non potest transire de corpore in corpus, qd Pythagoras ponit, vt dicitur in 1. de anima. * Qualiter autem ad dictum Augustini sit respondendum, infra dicitur. Quicquid autem dicat de igne qui animas separatas cruciat, de igne tñ, quo cruciabuntur corpora damnatorum post resurrectionem, oportet dicere, qd sit corporeus, quia corpori non potest conuenire ter adaptari pena, nisi sit corporea. Vñ Gregor in 4. Dial. log. * ex hoc ipso probat ignem inferni esse corporeum, quod et reprobi post resurrectionē in eū detruentur. Augustinus illud, quo cruciabuntur corpora, esse corporeum. Et de hoc ad praesens est quaestio. Qualiter autem aīa damnatorum ab igne isto corporeo crucietur, alias dictū * est.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Damascenus, qd negat simpliciter illum ignem materialem esse, sed qd non est materialis talis, qualis apud nos est, eo qd quibusdam proprietatibus ab hoc igne distinguitur. Vel dicens, qd quia ignis ille non materialiter alterat corpora, ideo dicitur non materialis esse, non quantum ad substantiam, sed quantum ad punitionis * effectum in corporibus, & multo amplius in animabus.

AD SECVNDVM dicendum, qd dictum Augustini. Supple. 3. par. 3. Thomae.

potest hoc modo accipi, vt pro tanto dicatur locus ille ad quem aīa deferuntur post mortē, nō esse corporeus, quia aīa in eo corporaliter nō existit, per modū. I. quo corpora existūt in loco, sed alio mō spiritaliter: sicut angeli in loco sunt. Vel dicendum qd Aug. loquitur opinando & non determinando, sicut frequenter facit in libro illo.

AD TERTIVM dicendum, qd ignis ille est infinitus diuina iustitia puniens. Instrumentū autē nō solum agit in virtute propria, & per propriū modū, sed etiam in virtute principalis agentis, & scdm quod est regulatū ab eo. Vnde quāuis ignis scdm propriam virtutē non habeat qd alius cruciet scdm magis vel minus, scdm modum peccati: habet tñ hoc secundum qd eius actio modificatur ex ordine diuina iustitiae. Sicut etiā ignis fornicat modificat ex industria fabri in sua actione, secundum quod competit ad * effectum artis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ignis inferni sit eiusdem speciei cum igne nostro.

AD SECTVM sic proceditur. Videtur, quod ignis ille non sit eiusdem speciei cum igne isto corporeo, quod videmus. Aug. n. dicit, * & habet in litera qd ignis aeternus cuiusmodi sit, hominē iē arbitror neminē, nisi forte cui spiritus diuinus ostēdit: sed naturā istius ignis oēs, vel fere omnes, sciūt: ergo ignis ille non est eiusdem speciei aut naturae cum igne nostro.

¶ Præterea, Grego. dicit 15. Moral. * exponens illud Iob 20. Deuorabit omni ignis qui non succendit: ignis corporeus vt. de valeat, corporeis indiget fomentis, nec valet, nisi succensus esse, & nisi refores, subsistere. Ac contra gehenna ignis cū sit corporeus, & in semet ipso reprobos corporaliter exurat, nec studio humanum succendit, nec lignis nutrit, sed creatus semel dufat inextinguibilis, & luc. effione nō indiget, & ardore nō caret: ergo nō est eiusdem naturae cū eo, quē videmus.

¶ Præterea, Aeternū & corruptibile non sunt eiusdem rationis cum nec ē in genere communis scdm philosopho. in 10. Metaph. sed ille ignis est corruptibilis ille aut, aeternus: Math. 25. Discedite a me male dicit in ignem aeternū: ergo non est eiusdem naturae.

¶ Præterea, De natura huius ignis nostri est, vt luceat: sed ignis inferni non lucet, vnde Iob 18. Nonne lux impii exstinguitur, ergo vt prius.

SED CONTRA, secundū philosopho. in 1. Topic. Omnis aqua omni aquae, est idē in specie: ergo eadē ratione omnis ignis omni igni, est idē in specie.

¶ Præterea, Sap. 11. dicitur, per qd peccat quies, p. hae & torquetur, sed homines peccant per res finisibiles huius mundi, ergo iustitiae est, vt per eadem puniantur.

RESPONDEO dicendum, qd ignis proprius hoc quod est maxima virtutis in agendo, inter reliqua elementa, alia corpora pro materia habet, vt dicitur in 4. Methcor. * Vnde & ignis dupliciter inuenitur, scdm materia propria, prout est in sua sphaera, & in materia aliena, siue terrestri, vt patet in carbone: siue aerea, vt patet in flamma. Quocunque autē modo ignis inueniatur semper est idē in specie, quantum ad naturā ignis pertinet. Potest autē esse diuersitas in specie, quantum ad corpora quae sunt materia ignis: vnde flamma & carbo different specie, & similiter lignum igneū, & ferrū ignitum: nec differt quantum ad hoc, siue ignita sunt per violentiam, vt in ferro apparet, siue ex principio intrinseco naturali, vt accidit in fulfure. Quod ergo ignis in feni, quantum ad hoc, quod habet de natura ignis, sit eiusdem speciei cū igne, qui apud nos est, manifestū est: virtutem autē ille ignis sit in propria materia existēs: aut si in aliena, in qua materia fit, nobis ignotum est, & secundum hoc potest ab igne, qui apud nos est, specie differre, materialiter consideratus: quādam tamen p. oprietates differentes habet ab igne nostro, vt qd luceffione nō indiget, nec lignis nutrit. Sed ista differentia non

* Al. officium.

427

* li. 20 de ciui. c. 10.

parum a

prin. 10. s.

li. 4. Sen.

dist. 44 pa

ragr. F.

* li. 15. mo

val. c. 14.

in pmi.

li. 10. Me

tab. com.

20. tem. 3.

lib. 1. c. 6.

paulo ap. i.

cipio, 10. 1.

4. Metheo.

in summa

prima, c. 2

circa med.

tem. 2.

- ¶ Secundo, utrum aliquando poenitent de malis quae fecerunt.
 ¶ Tercio, utrum magis vellent non esse quam esse.
 ¶ Quarto, utrum vellent alios non esse damnatos.
 ¶ Quinto, utrum ipsi haberent Deum odio.
 ¶ Sexto, utrum ipsi deberent poenitere.
 ¶ Septimo, utrum possint vii scientia hic acquisita.
 ¶ Octavo, utrum cogitent aliquando de Deo.
 ¶ Nono, utrum ipsi videant gloriam beatorum.

A R T I C V L V S PRIMVS.

Utrum omnis voluntas damnatorum sit mala.

429
 Tho. q. dist.
 5. q. 2. ar.
 1. q. 1. &
 sequen.
 ¶ C. a. par.
 te 4. no re-
 mote a fine
 ¶ li. 4. dedi-
 mus nomi-
 nibus, par-
 te 4. aliqua
 talium, ente
 poen.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur qd non omnis voluntas damnatorum sit mala. Quia vt dicit Dion. 4. c. de Diu. nom. demones boni & optimi coexistunt, scilicet, viuere & intelligere: cum ergo danati homines non sint peioris conditionis, qd demones, vt qd & ipsi bonam voluntatem habere possint.

¶ 2. Præterea, Malii, vt dicit Dion. * est omnino in- voluntarius: ergo si danati aliqui volunt, illud vol- unt in quantum est bonum, vel apparens bonum: sed voluntas quae per se ordinatur ad bonum, est bona: ergo danati possunt habere voluntatem bonam.

¶ 3. Præterea, Aliqui erunt danati, qui in hoc mun- do existentes, aliquos virtutum habuissent secum deule- ritur, vt potest Gentiles, qui habuerunt virtutes politicas: sed ex habitu virtutis elicitur laudabilis voluntas: ergo in aliquibus damnatis poterit esse laudabilis voluntas.

SED CONTRA. Obstinata voluntas nunquam potest fieri, nisi in malo: sed danati homines erunt obstinati sicut & demones: ergo voluntas eorum nunquam poterit esse bona.

¶ Præterea, Sicut se habet voluntas beatorum ad bonum, ita se habet voluntas damnatorum ad malum: sed beati nunquam habent voluntatem malam: ergo nec danati aliquam habent voluntatem bonam.

RESPONDEO dicendum, qd in damnatis potest duplex voluntas considerari, scilicet voluntas deliberativa, & voluntas naturalis. Naturalis quidem non est eis ipsi- sed ex auctore naturae, qd in natura habet inclinationem posuit, quae naturalis voluntas dicitur: unde cum natura in eis remaneat, sem hoc bona poterit in eis esse voluntas naturalis. Sed voluntas deliberativa est eis eis seip- sis, sem qd in potestate est eorum, inclinatur per affectum ad hoc vel illud: & talis voluntas est in eis sola mala: & hoc ideo, quia sunt perfecti auctores a fine ultimo re- tene voluntatis nec aliqua voluntas potest esse bona, nisi per- dine ad finem predictum. Vnde et si aliquid bonum velint, non tamen volunt illud, vt ex hoc voluntas eorum bona dici possit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod verbum Dionysii intelligitur de voluntate naturali, quae est in clinatione naturae in aliquid bonum: sed tamen ista naturalis inclinatio per eorum malitiam corrumpitur, inquantum hoc bonum quod naturaliter desiderant, sub quibusdā malis circumstantiis appetunt.

AD SECVNDVM dicendum, qd malum, inquantum est malum, non mouet voluntatem, sed inquantum est estimatum bonum, sed hoc eorum malitia peccat, vt id qd est malum, estimant vt bonum: & ideo voluntas eorum est mala.

AD TERTIVM dicendum, qd habitus virtutis politiarum, non remanet in anima separata, eo qd virtutes illae perficiantur solum in vita civili, quae non erit post hanc vitam: si tamen remaneret, nunquam in actu existerent: quasi ligatae ex oblatione mentis.

A R T I C V L V S II.

Utrum damnati poenitent de malo quod fecerunt.

430
 Tho. q. dist.
 5. q. 2. ar.
 1. q. 1. &
 sequen.
 ¶ C. a. par.
 te 4. no re-
 mote a fine
 ¶ li. 4. dedi-
 mus nomi-
 nibus, par-
 te 4. aliqua
 talium, ente
 poen.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, qd damnati nunquam poenitent de malis quae fecerunt. Quia dicit Bernardus in Canticis, qd damnatus semper vult iniquitatem suam quam fecit: ergo nunquam de peccato commissio poenitet.

Supple. 3. par. 3. Thomae.

¶ 2. Præterea, Velle se non peccasse, est bona voluntas: sed danati nunquam habebunt bonam voluntatem: ergo danati nunquam vellent se non peccasse: & sic idem qd prius.

¶ 3. Præterea, Secundum Damasc. ¶ hoc est hominibus mors, quod angelis casus: sed angeli voluntas post casum est inextinguibilis hoc modo, vt non possit recedere ab electione, quia prius peccauit: ergo & danati non possunt poenitere de peccatis a se commissis.

¶ 4. Præterea, Maior erit peruersitas damnatorum in inferno, quam peccatorum in hoc mundo: sed peccatores aliqui in hoc mundo, non poenitent de peccatis commissis, vel propter execrationem mentis, sicut haereticis; vel propter oblationem, sicut qui legantur cum male fecerunt, & exultant in rebus pessimis, vt dicitur Proverb. 2. rgo, &c.

SED CONTRA, Sapientia s. de damnatis dicitur: Intra se poenitentiam agentes. ¶ Præterea, Philosophus * in nono Ethicorum dicit quod poenitendo replentur prauis, mox enim tristant de hoc, in quo prius delicti sunt: ergo danati cum sint maxime prauis magis poenitent.

RESPONDEO dicendum, quod poenitere de peccato, contingit dupliciter. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem de peccato poenitet, qd peccatum inquantum est peccatum, abominatur. Per accidens vero, qui illud odit ratione alicuius adiuncti, vt potest poenae vel alicuius humilissimi. Maliginitas non poenit bunt, per se loquendo, de peccatis, quia voluntas malitia peccati in eis remanet: poenitebunt autem per accidens, inquantum affligentur de poena, quā, p peccato sustinet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod danati iniquitatem volunt, sed poenam refugiant: & sic per accidens de iniquitate commissā poenitent.

AD SECVNDVM dicendum, quod velle se non peccasse propter turpitudinem iniquitatis, est bona voluntas, sed hoc non erit in damnatis.

AD TERTIVM dicendum, qd siue aliqua auersio- ne voluntatis continget, quod danati de peccatis po- niteant: quia non hoc refugiant in peccatis, quod prius appetuerunt, sed aliquid aliud, scilicet poenam.

AD QVARTVM dicendum, quod hoies in hoc mundo quantumcumque obstinati, per acciēdens de pec- catis suis poenitent: si, p eis puniant, vt dicit Aug. in lib. 83. Quæstionum, ¶ videmus etiam ferocissimas be- stias dolore poenari a maximis voluptatibus abstinere.

A R T I C V L V S III.

Utrum damnati restant & deliberant a ratione vellent non esse.

431
 Tho. q. dist.
 5. q. 2. ar.
 1. q. 1. &
 sequen.
 ¶ C. a. par.
 te 4. no re-
 mote a fine
 ¶ li. 4. dedi-
 mus nomi-
 nibus, par-
 te 4. aliqua
 talium, ente
 poen.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, qd danati resta ratione & deliberant, non possunt velle non esse, Augustinus ¶ enim dicit in libro de Libero arbitrio: Considera quantum bonum est esse, quod beati & miseri volunt. Malus enim est mis- rum esse, quam omnino non esse.

¶ 2. Præterea, Augustinus * sic ibidem arguit, præle- ctio supponit electionem: sed non esse, non est eligibi- le, cum non habeat apparentiam boni: cum nihil sit: ergo non esse, non potest esse magis appetibile danatis. ¶ esse.

¶ 3. Præterea, Maius malum magis est fugiendum: sed non esse est maximum malum, quod tollat totaliter bonum, eo quod nihil relinquit: ergo non esse est magis fugi- dum, quam miserum esse: & sic idem quod prius.

SED CONTRA est, quod dicitur Apocalypsis nono: In diebus illis desiderabunt homines mori, & tu- giet mors ab eis.

¶ Præterea damnatorum miseria omnem huius mu- di miseria excedit: sed ad vitandā miseria huius mundi, appetibile est aliquis mori. Vnde dicitur Eccl. 1. O mors, bo- num est iudicium tui homini indigenti, & qui minatur viribus, defectu ætatis, & cui de omnibus cura est, & in- credibili, qui pedit sapientiā: ergo multo fortius est dāna- tis appetibile, non esse, secundum rationem * deliberati- uam.

Q. 2. R. E.

RESPONDE O dicendū, quod non esse potest dupliciter confid. rari. Vno modo secundum se; & sic nullo modo est appetibile, cum non habeat rationē boni, sed fit boni pura priuatio. Alio modo potest considerari in quantum est ablativum poenalis vitæ vel miseria; & sic non esse accipit rationē boni: carere cum malo est quoddam bonū, vt dicit Philosophus* in Quinto Ethicorū & per hunc modum melius est dānatis non esse quam miseris esse. Vnde Matt. 26. dicitur, ¶ Bonum erit ei, si natus non fuisset homo ille, & Hierem. 20. super illud Maledicta dies in qua natus sum, &c. dicit Glossa. Hieron. * melius est non esse, q̄ male esse & secundū hoc damnati possunt præligere non esse, secundum deliberationem rationis.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod verbum Augustini est intelligendū, quod non esse, per se non est eligibile, sed per accidens. in quantum scilicet est miseria terminativum: quod enim dicitur q̄ esse & viuere ab omnibus appetitur naturaliter, non oportet hoc accipere, quantum ad malam vitam, & corruptam, & eam quæ est in tristitia; vt dicit Philosophus ¶ in 9. Ethic. AD SECVNDVM dicendū, q̄ non esse, non est eligibile per se, sed per accidens tantum, vt dictū * est. AD TERTIVM dicendū, q̄ licet non esse, maxime sit malū: in quantum priuatio est in valde bonū, in quantum priuatio miseria, q̄ est maximū malorū; & sic non esse eligibile.

ARTICVLVS III.

Utrum damnati in inferno vellent alios esse damnatos, qui non sunt damnati.

432

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ damnati in inferno non vellent alios esse damnatos, qui non sunt dānati. Quia Luc. 16. dicit de diuites, quod orabat pro fratribus suis, ne veniret in locū tormentorū: ergo & cadē ratione dānati alij non vellent ad minus carnales suos amicos i inferno dānari. ¶ Præterea, Affectiones inordinate a dānatis non auferuntur: sed alij damnati inordinate alios non damnatos dilexerunt: ergo non vellent eorum malum quod est esse damnatos.

¶ Præterea, Damnati non desiderant augmentum suæ poenæ: sed si plures damnarentur, maior esset eorum poena, sicut et multiplicatio beatorum amplificat eorū gaudiū: ergo dānati non vellent saluos damnari.

SED CONTRA est, quod sup illud Isaia 14. Surrexerunt de solijs, dicit Glossa. ¶ Solatiū est malorum, multos socios habere poenarum.

¶ Præterea, In damnatis maxime regnat inuidia: ergo dolent de felicitate beatorum, & eorum damnationem appetunt.

RESPONDE O dicendū, q̄ sicut in Beatis in patria erit perfectissima charitas, ita in damnatis, perfectissimum odium. Vnde sicut Sancti gaudebunt de oibus bonis, ita & impij de omnibus bonis dolebunt. vnde & felicitas Satorū ab eis cōsiderata, maxime eos affligit: vñ dicit Isa. 26. Videat & cōfundat zelatēs populi, & ignis hostes tuos deuoret: vñ vellent oēs bonos esse dānatos.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ tanta erit inuidia in damnatis, q̄ etiam propinquorum gloria inuidebunt, cum ipsi sint in summa miseria: cum etiam in hac vita hoc accidat crescente inuidia. Sed tamen minus inuidet propinquis, quam alijs, & maior esset eorū poena, si omnes propinqui damnarentur, & alij saluarentur, quam si aliqui de suis propinquis saluarentur. Et exinde fuit, quod diues petijt fratres suos a damnatione eripi: & sciebat enim quod aliqui eriperentur: maluit tamen fratres suos cum alijs omnibus damnari.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ dilectio, qua non fundatur super honestum facile rescinditur, & precipue in malis hominibus, vt Philosophus dicit in 10. Ethicorum. ¶ Vnde damnati non seruabunt amicitiam ad eos, quos inordinate dilexerunt. Sed in hoc vo-

luntas eorum remanebit peruersa, quod causam inordinatæ dilectionis adhuc dicitur.

AD TERTIVM dicendū, q̄ quamuis ex dānatorum multitudine poena singulorum augeatur, in tantum tamen superexerecent odium & inuidia, quod magis eligent torqueri cum multis, quam esse soli.

ARTICVLVS V.

Utrum damnati habeant Deum odio.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q̄ damnati non habeant Deum odio. Quia vt dicit Dionysius* 4. ca. de Diui nominibus, oibus diligibile est pulchrum & bonum, quod est omnis boni & pulchritudinis causa: hoc autem est Deus. ergo Deus a nullo potest odio haberi.

¶ Præterea, Nullus potest ipsam bonitatē odio habere, sicut nec ipsam malitiā velle, malū enim est omnino inuolutariū, vt Dionysius dicit 4. ca. de Diui. noib. Deo autē est bonitas ipsa: ergo nullus ipsum odio potest habere.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 73. Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.

RESPONDE O dicendū, q̄ ass. dū mouetur ex bono vel malo apprehenso. Deus autē apprehenditur dupliciter: scilicet in se; sicut a Beatis, qui eum p essentiam vident: & per effectus, sicut a nobis & dānatis. Ipse igitur in seipso cum sit per essentiam bonitas, non potest alicui voluntati displicere: vnde quicunq̄ cum per essentiam videt eum odio habere non potest. Sed esse dūm eius aliqui sunt voluntati repugnantes in quantum contrarij alicui: & secundum hoc aliqui nō in seipso, sed ratione effectuum Deum odire possunt. Damnati ergo Deum percipientes in effectū iustitiæ, qui est poena, eum odio habent; sicut etiam poenas quas sustinent.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ verbum Dionysij est intelligendū de appetitu naturali; qui tamen in damnatis peruertitur, per id quod additur ex libe- rata voluntate, vt dictū * est.

AD SECVNDVM dicendū, quod ratio illa pro- cederet, si damnati Deum in seipso conspicerent, in quantum est per essentiam bonus.

ARTICVLVS VI.

Utrum damnati demerantur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod damnati demerantur. Damnati enim habent voluntatem malam, vt dicitur in littera: * sed p malam voluntatem, quam hic habuerūt, demeruerūt: ergo si ibi non demerentur, ex sua damnatione com- modum reportant.

¶ Præterea, damnati sunt eiusdem conditionis cum dāmonibus: sed dāmones demeruntur post suum casum, vnde serpenti, qui hominem ad peccandum induxit, est a Deo poena inflata, vt dicitur Genes. 3. ergo & damnati demerentur.

¶ Præterea, Actus inordinatus ex libertate arbitrij procedens, non excusatur quin sit demeritorius, etiam aliqua necessitas addit, cuius aliquid sit sibi causa: ebricit enim meretur duplicem maledictionem, si ex ebricitate aliquid aliud peccatū cōmittat, vt dicitur in 3. Ethic. ¶ Sed ipsi damnati fuerunt sibi causa propria obstinationis per quam necesse erat patiuntur peccandi: ergo cum eorum actus inordinatus ex libero arbitrio procedat, non excusantur a demerito.

SED CONTRA, Poena contra culpam diuiditur, sed peruersa voluntas in damnatis ex obstinatione procedit, quæ est eorum poena: ergo perue. si voluntas in damnatis non est culpa, per quam demerantur.

¶ Præterea, Post vltimum terminū non relinquuntur aliquis motus sine profectus, in bonū vel in malū: sed damnati maxime post diē iudicii ad vltimū terminū suæ damnationis peruenient; quia tunc sine fine babebunt dū-

li. 5. cap. 1.
circa me-
dium, 10.
¶ Glo. ord.
ibid. m.
* Hic in
hunc locū
rom. 5.

li. 9. c. 9. a
medio illi-
us como 5.
* In cor. ar.
82. c. ad 1.

Glossa or-
dinaria
ibi.

¶ li. 9. cap.
4. a. med.
com. 5.

433
* Ca. 4. par
te 1. ante
med. et par
te 4. a. mien
dio.

¶ Ca. 4. par
te 4. a. nūq̄
culum ante
fin.

* Ar. 1. hui
mi. quāt.

434
* li. 3. c. 5.
ante mediu
com. 5.

* li. 3. c. 5.
ante mediu
com. 5.

Ench. ca. 111. m. p. 3. *sup. tom. 3.* *il. 1. ca. 10. param. an te medium tmo. 2.*
 dua ciuitates, vt Auguftinus + dicitur ergo damnati poft
 diem iudicii perueria voluntate non demerebuntur,
 quia fic creſceret eorum damnatio.

R E S P O N D E O dicendum, quod de damnatis
 ante die iudicii & poſt, diſtinguendum eſt. Omnes. n.
 communiter conſentunt quod poſt diem iudicii non
 erit aliquod meritum vel demeritum: & hoc ideo eſt,
 quia meritum vel demeritum ordinatur ad aliquod bonum
 vel malum vltimus conſequendum: poſt diem autem
 iudicii erit & vltima conſummatio bonorum &
 malorum, ita quod nihil erit addendum vltimus de bono
 vel de malo. Vnde & bona voluntas in Beatis non
 erit meritum. ſed pramium: & mala voluntas non erit
 demeritum demeritum, ſed pena tantum. Operationes
 enim virtutum vnt praeſentem in felicitate, & earum
 contrariae ſunt praeſentem in miſeria, vt dicitur I primo
 Ethicorum *. Sed ante diem iudicii quidam dicunt, &
 Beatos mereri, & damnatos demereri. Sed hoc non po-
 teſt eſſe reſpectu pramij eſſentialis vel penae principalis,
 quoniam ad hoc vtrique ad terminum perueni-
 rint. Poſſet tamen hoc eſſe reſpectu pramij accidenta-
 lis, vel penae ſecundariae: quae poſſunt augeri vique ad
 diem iudicii: & hoc praeſentem in demonſtris vel ange-
 lis bonis quorum officio aliqui trahuntur ad ſalutem,
 ex quo beatorum angelorum gaudium creſcit, vnde ad
 damnationem, ex quo creſcit pena demonum.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod hoc eſt ſum-
 mum incommodum ad ſummum malorum praeſentem,
 ex quo cõtingit in dñatis quod demereri nō poſſunt:
 vnde patet quod ex peccato commodum nō reportat.

A D S E C V N D V M dicendum, quod ad damnatorum
 hominum officium non pertinet ad damnationem alios
 pettrahere, ſicut pertinet ad officium demonum: ratione
 eius demeretur, quantum ad ſecundariam penam.

A D T E R T I V M dicendum, quod propter hoc nō ex-
 cuſantur a demerito: quia neceſſitatem peccandi habu-
 erant: ſed quia ad ſummum malorum peruenierunt: ta-
 men neceſſitas peccandi cuius cauſa iunus, excuſat a
 culpa, in quantum eſt neceſſitas quas quod; quia oẽ peccatum
 oportet eſſe voluntarium: ſed quod non excuſat
 hoc eſt in quantum a voluntate praecedente proceſ-
 ſit: & ſic totum demeritum ſequens culpa, videtur
 ad propriam culpam pertinere.

A R T I C V L V S V I I .

Th. 4. diſ. 6. q. 2. ar. 2. q. 1. c. ſequen. Al. ſciētia
 Vtrum dñati poſſint vni notitia quā in hoc mūdo habuerūt.

A D S E P T I M V M ſic proceditur. Videtur, quod
 damnati non poſſint vti * notitia quam in hoc
 mundo habuerunt. In conſideratione enim ſciē-
 tia eſt maxima delectatio, ſed in eis non eſt ponenda
 aliqua delectatio: ergo non poſſunt vti ſciētia prius
 habita ſecundum aliquam conſiderationem.

¶ 2. Praeterea, Damnati ſunt in maioribus poenis, q̃
 ſunt aliquae poena huius mundi: ſed in hoc mūdo, dñi
 aliqui eſt in maximis tormentis conſtituti: nō poſſunt
 conſiderare aliquas intelligibiles conſolationes, abſtra-
 ctas a poenis quas patit: ergo multo minus in inferno.

¶ 3. Praeterea, Damnati ſunt ſubiecti temporis: ſed lon-
 gitudo temporis eſt cauſa obliuiſionis, vt dicitur in 4.
 Phyſico. * ergo dñati obliuiſcentur eorum quae hic
 ſciuerunt.

S E C O N D A, eſt, quod Luc. 16. dicitur diui
 ti damnato: Recordare quia recepiſti bona, & c. ergo cõ-
 ſiderabunt ea quae hic ſciuerunt.

¶ Praeterea, Species intelligibiles, in anima ſeparata
 remanent: vt ſupra dictum eſt: ſi ergo eis vti non poſ-
 ſent, fruſtra remanent in eis.

R E S P O N D E O dicendum, quod ſicut propter per-
 ſectam Sanctorum beatorum dñi nihil erit in eis quod
 non ſit gaudij materia, ita nihil erit in damnatis quod
 nō ſit eis materia & cauſa trititiae: nec aliquid quod ad
 trititiam poſſit pertinere, deſerit. vt ſit eorum miſeria con-
 ſupp. 3. par. 8. Thomae.

ſummata. Conſideratio autem aliquorum notorum quā-
 tum ad aliquid, inducit gaudium: vel ex parte cogno-
 ſcibilij, in quantum diſtinguntur: vel ex parte ipſius cogni-
 tionis, in quantum eſt conueniens & perfectio. Poſſet eſ-
 trititiae eſſe ratio, & ex parte cognofcibilium quae na-
 ta ſunt contriſtari, & ex parte ipſius cognitionis, per
 eius imperfectio conſideratio, vt potest cum aliquis con-
 ſiderat ſe deſicere in cognitione alienius rei, cuius per-
 ſectam cognitionem appetere: ſic ergo in damnatis erit
 actualis conſideratio eorum, quae prius ſciuerant, vt
 materia trititiae, non autem vt delectationis cauſa. Cõ-
 ſiderabunt enim & mala quae geſſerunt, ex quibus dā-
 nati ſunt, & bona * delectabilia quae amiſerunt, & ex
 vtroque torquebuntur: & ſimiliter torquebuntur de hoc
 quod conſiderabunt notitiam, quam de beatorum ſecula-
 ribus habuerunt, imperfectam eſſe, & ſe amiſiſſe ſum-
 mam eius perfectionem, quam nō poterant adipiſci.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod quauis cõ-
 ſideratio ſciētia ſit per ſe delectabilis, tamen ex ali-
 quo accidente poſſet eſſe trititiae cauſa vt ex diſtis *
 patet: & ſic erit in damnatis.

A D S E C V N D V M dicendum, quod in hoc mū-
 do aia coniungitur corruptibili corpori: vnde per hoc
 quod corpus affligitur, conſideratio animae impeditur:
 ſed in futuro, aia nō ita trahet a corpore: ſed quantum-
 cunque corpus affligitur, tamen anima ſemp cõſidera-
 bit lucidum ſimile illa quae ei poterit eſſe cauſa meroris.

A D T E R T I V M dicendum, quod tempus eſt cauſa
 obliuiſionis per accidens, in quantum motus, cuius eſt
 meſura, eſt cauſa tranſmutationis: ſed poſt diem iudicii
 nō erit motus coeli, vñ nec obliuiſio eſſe poterit ex quā-
 tuncq; diuturnitate: ſed ante diē iudicii anima ſeparata
 non mutatur a ſua diſpoſitione per motum coeli.

A R T I C V L V S V I I I .

Mag. in 4. li. Sen. diſ. 50 §. 3.
 Vtrum damnati aliquando cogitabunt de Deo,

A D O C T A V V M ſic proceditur. Videtur, quod
 aliquando damnati cogitabunt de Deo. Quia
 non poſſet haberi odium actū, niſi id de quo co-
 gitatur: ſed damnati Deum odio habebunt, vt in litera
 dicitur. + ergo de Deo aliquando cogitabunt.

¶ 2. Praeterea, damnati habebunt remoriſum cõſciētie:
 ſed cõſcientia patitur remoriſum de actis contra Deū
 ergo de Deo aliquando cogitabunt.

S E C O N T R A, Perfectiſſima hominis cogi-
 tatio eſt quae cogitat de Deo: ſed damnati nō erunt in
 ſtatu imperfectiſſimo: ergo de Deo non cogitabunt.

R E S P O N D E O dicendum, quod Deus poſſet
 conſiderari dupliciter. Vno modo, ſecundū ſe, & ſecun-
 dum id quod eſt ei proprium, ſcilicet eſſe: totius boni-
 tatis principij; & ſic nullo modo cogitari poſſet ſine
 delectatione: vnde ſic nullo modo a damnatis cogita-
 bitur. Alio modo, ſecundum aliquid quod eſt ei quaſi
 accidentale in eſſeſtibus eius, vt potest punire vel aliqd
 huiusmodi: & ſecundū hoc cõſideratio de Deo poſt rā-
 ſionē inducere: & hoc modo dñati de Deo cogitabunt.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod damnati nō ha-
 bent Deum odio: niſi ratione punitionis, & prohibi-
 tionis eius quod mala eorum voluntati conſentant: vñ nō cõ-
 ſiderabunt eum, niſi vt punitorem & prohibentem.

Et per hoc patet etiam ſolutio **A D S E C V N D V M**:
 quia cõſcientia non remordet de peccato, niſi inquā-
 tum eſt diuino precepto contraria.

A R T I C V L V S I X .

Aliis dñe dños.
 Vtrum damnati gloriam Beatorum videant.

A D N O N V M ſic proceditur. Videtur, quod dā-
 natij gloriam beatorum non videant. Magis em
 diſtat ab eis gloria Beatorum, q̃ ea quae in hoc mū-
 do aguntur: ipſi non vident, q̃ circa nos aguntur: vnde
 dicit Gregorius + duodecimo Moralium ſuper illud Iob
 14. Siue nobiles fuerint filij eius, & c. Sicut hi q̃ adhuc
 li. 12. Mag. cap. 1. §. 2. principio.

viunt, mortuorum anima quo loco habeantur, ignorant, ita mortui qui corporaliter vixerunt vita in carne positorum, qualiter circa eos disponatur, ignorant: ergo multo minus possunt videre gloriam beatorum.

¶ 2. Præterea, illud quod conceditur sanctis in hac vita pro magno munere, nunquam conceditur damnatis: sed Paulo pro magno munere, est concessum videre vitam illam qua sancti æternaliter cū Deo viuunt: vt dicitur secunda Corin. 12. in glo. ergo damnati sanctorum gloriam non videbunt.

SED CONTRA est, quod dicitur Luc. 16. quod diues in tormentis positus vidit Abraham & Lazarum in sinu eius.

RESPONDEO dicendum, qd sicut in litera dicitur damnati ante diem iudicii videbunt beatos in gloria, non tamen hoc modo qd gloriam eorum, qualis sit, cognoscant, sed solum cognoscant eos esse in gloria quam in æstimatione: & ex hoc turbabuntur, tum propter inuidiam dolentes de felicitate eorum, tum propter hoc quod ipsi talem gloriam amiserunt, vnde dicitur Sapientia 5. de impiis. Videntes turbabuntur timore horribili. Sed post diem iudicii, omnino beatorum visione priuabuntur, nec tam ex hoc eorum pena minuetur, sed augebitur: quia memoriam habebunt glorie beatorum, quam in iudicio viderunt, vel ante iudicium, & hoc erit eis in tormentum: sed vterius asiligitur in hoc qd videbunt se indignos reputari etiam videre gloriam, quam sancti merentur habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ea quæ in hac vita aguntur, non ita affligent damnatos in inferno si viderentur, sicut sanctorum gloria inspecta. Vnde non ita offenduntur damnatis ea quæ hic aguntur, sicut sanctorum gloria, quamuis etiam eorum quæ hic aguntur ostendatur eis ea, ex quibus tristitia habere possint.

AD SECVNDVM dicendum, qd Paulus inspicit vitam illam, in qua sancti cum Deo viuunt eam expectando, & in futurum perfectius sperando, quod non est de damnatis. Et ideo non est simile.

Q V A E S T I O XCIX.

De misericordia Dei respectu damnatorum, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de misericordia & iustitia respectu damnatorum.

¶ Circa quod queruntur quinque.

¶ Primo, vtrum ex diuina iustitia inferatur peccatoribus pena æterna.

¶ Secundo, vtrum per diuinam misericordiam omnis pena, tam hominum, quam demonum terminetur.

¶ Tertio, vtrum saltem pena hominum terminetur.

¶ Quarto, vtrum saltem pena Christianorum.

¶ Quinto, vtrum illorum qui opera misericordiae fecerunt.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Vtrum ex diuina iustitia inferatur peccatoribus pena æterna.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd ex diuina iustitia non inferatur peccatoribus pena æterna. Pena enim non debet excedere culpam. Deuteronomio 27. Pro mensura peccati erit & plagarum modus: sed culpa est temporalis: ergo pena non debet esse æterna.

¶ Præterea, duorum peccatorum mortalium, vnum est altero maius, ergo vnum debet maiori pena quam alterum puniri, sed nulla pena est maior quam æterna cum sit infinita, ergo non cuiuslibet peccato mortali debetur pena æterna, & si vni non debetur, nulli debetur, cum eorum distantia non sit infinita.

¶ Præterea, a iusto iudice non inferitur pena nisi ad correctionem, vnde 2. Ethic. dicitur, quod pena sunt quædam medicina, sed quod impii in æternum puniuntur hoc non est ad correctionem eorum: nec aliquorum aliorum cum tunc non sint aliqui futuri, qui per hoc corrigi possint: ergo secundum diuinam iustitiam non inferitur pro peccatis pena æterna.

¶ Præterea, Omne quod non est per se volitum, nullum nisi propter aliquam vtilitatem: sed pena non sunt à Deo per se volita, non n. delectatur in penis: cum ergo nulla vtilitas accideret possit ex pena perpetuatio, videtur, quod perpetua pena pro peccato non inferretur.

¶ Præterea, Nihil quod est per accidens, est perpetuum, vt dicitur in primo Caeli & mundi: sed pena est eorum quæ sunt per accidens, cum sit contra naturam: ergo non potest esse perpetua.

¶ Præterea, iustitia Dei hoc requirere videtur, vt peccatores ad nihilum redigantur, quia per ingratitudinem meretur quibus beneficia amittere: inter cetera autem Dei beneficia est ipsum esse: vnde videtur iustum, vt peccator qui ingratus Deo exiit, ipsum esse amittat. Sed si in nihilum redigantur, eorum pena non potest esse perpetua, ergo non videtur esse consonum diuinæ iustitiæ vt peccatores perpetuo puniantur.

SED CONTRA est, quod dicitur Mat. 25. Ibi sunt hi, scilicet peccatores, in supplicium æternum.

¶ Præterea, sicut se habet præmium ad meritum, ita pena ad culpam: sed secundum diuinam iustitiam merito temporali debetur præmium æternum, Iob 6. Omnis qui videt Filium, & credit in eum, habet vitam æternam: ergo & culpa temporalis secundum diuinam iustitiam, debetur pena æterna.

¶ Præterea, secundum philosophum in quinto Ethicorum, pena taxatur secundum dignitatem eius, in quem peccatur, vnde maiori pena puniuntur qui peccant alapa principem, quam alium quemcumque. Sed quicumque mortaliter peccat, contra Deum peccat, cuius præcepta transgreditur, & cuius honorem alii impetunt, in alio finem constituit: maiestas autem Dei est infinita, ergo quicumque peccat mortaliter, dignus est in finem pena, & ita videtur, qd iustè pro peccato mortali, aliquis perpetuo puniatur.

RESPONDEO dicendum, qd cum pena duplicem habeat quantitatem, scilicet secundum intentionem accerbitatis, & secundum durationem temporis: quantitas penæ respondet quantitati culpæ secundum intentionem accerbitatis, vt secundum quod grauius quis peccauit, & hoc grauior pena ei infligitur, vnde Apocalyp. 18. Quantum glorificauit se & in delictis suis, tantum dare illi tormentum & luctum: non autem respondet duratio penæ durationi culpæ, vt dicit Augustinus. 1. 21. de ciuitate dei. Non enim adulterium quod in momento temporis perpetratur, momentanea pena puniatur etiam secundum leges humanas. Sed duratio penæ respicit dispositionem peccantis quandoque, n. ille qui peccat in aliqua ciuitate, ex ipso peccato efficitur dignus vt totaliter a ciuitate consortio repellatur, vel per exilium perpetuum, vel etiam per mortem: quandoque vero non red datur dignus, vt totaliter a societate ciuitatis excludatur, & ideo vt possit esse conueniens membrum ciuitatis, pena ei prolongatur, vel breuiatur, & quod expedit eius curationi, vt in ciuitate conueniens & pacifice viuere possit. Et ita etiam & diuinam iustitiam aliquis ex peccato redditur dignus penitus a ciuitate Dei consortio separari, quod fit per omne peccatum, quod contra charitatem peccat, quæ est vinculum, ciuitatem prædictam vniens: & ideo pro peccato mortali, quod est contra sanctum charitatis, aliquis in æternum a societate sanctorum excluditur, æterna pena addicitur. Quia vt Augustinus dicit in libro prædicto. Quod est de ciuitate mortali ista homines immortalis homines supplicio secunde mortis auferunt: illa in immortalis homines supplicio secunde mortis auferunt. Quod autem pena quæ ciuitatis mudana in dignum perpetua non reputatur, hoc est per accidens, vel inquantum homo perpetuo non manet, vel inquantum ipsa ciuitas

li. 2. cōm. 2.

li. 5. cōm. 5.

li. 2. cōm. 5.

uitas deficit. Vnde si homo in perpetuum viveret pena exilij vel seruitutis quæ per legem humanam inferitur in eo perpetuo maneret: quæ verò hoc modo peccatur, ut ramen inde non reddatur digni totaliter separari à sanctæ civitatis consortio, sicut peccantes venialiter, tanto eorum poena erit brevior, vel diuturnior, quāto magis vel minus purgabiles erunt, sicut quæ peccata vel plus vel minus inhærent: quod in penis huius mundi & purgatorii secundum divinam iustitiam servatur. Inveniuntur etiam & alia rationes, à sanctis assignate: quare iussu pro peccato spali aliqui poena æterna puniantur, dum contempse peccauerint contra bonum æternum, dum contempse peccaverint vitam: & hoc est quod Augustinus in prædicto libro dicit, Eadem est malo dignus æternus, quod hoc in se peremit bonum, quod esse possit æterni. Alia ratio est quia homo in suo æterno peccatur. Vnde Gregorius * dicit in quarto Dialogo. Ad magnam iustitiam iudicantis perierit, ut nunquam careant supplicio qui in hac vitam nunquam voluerint carere peccato. Et si obiciat quod quidam peccantes mortales, proponunt vitam suam melius commutare, & ita secundum hoc non essent digni æterno supplicio, videtur: dicendum esse secundum quoddam, quod Gregorius loquitur de voluntate quæ manifestatur populo, qui enim in peccatum mortale propria voluntate labitur, se ponit in statu, à quo erui non potest, nisi diuinitus adiutus. Vnde ex hoc ipso quod vult peccare, vult cōsequenter in peccato manere perpetuo: homo enim est spiritus vadens, si in peccatis, & non rediens pro seipsum. Sicut si aliquis se in foveam proiiceret, vnde exire non posset nisi adiutus, posset dici, quod in æterni illi manere voluerit, quantumcunque aliud cogitaret. Vel potest dici & melius, quod ex hoc ipso quod mortaliiter peccat, sine ludo in creatura constituitur: & quia ad finem vite tota vita ordinatur, & ipse ex hoc ipso totam vitam suam ordinat ad illud peccatum, & vellet perpetuo in peccato manere, si hoc sibi esset impune. Et hoc est quod Gregorius in 34. libro Moralium, sup illud Job 41. Affixabunt abyssum quasi senescerem: Iniqui, ideo cum sine deliquerint, quia cum sine vixerint. Voluerint quippe sine fine vivere: sine fine sine potuissent i suis iniquitatibus permanere, nam magis appetunt peccare quam vivere. Potest & alia ratio assignari quare poena culpa mortalis fit æterna: quia per eam contra Deum, quod est infinitus, peccatur. Vnde cum non possit esse infinita poena in intentionem, quia creatura non est capax alius qualitatibus infinitis: requiritur quod sit saltem dura poena infinita. Est etiam quarta ratio ad hoc idem: quia culpa manet in æternum, cum culpa non possit remitti sine gratia, quam homo non potest post mortem acquirere: nec debet poena cessare, quando in culpa manet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut iam dictum * est poena non debet æquari culpæ secundum quantitatem durationis, ut videtur etiam secundum leges humanas accideret. Vel dicendum, sicut Gregorius * soluit, quod quia culpa fit actu temporalis, voluntate tamen est æterna.

AD SECVNDVM dicendum, quod quantitati peccati respondet quantitas poenæ secundum intentionem: & ideo peccatorum portalia inter qualem erunt poenæ inæquales intentione, & quales autem duratione.

AD TERTIVM dicendum, quod poenæ quæ infliguntur his, qui à civitatibus societate non penitus ciuitium sunt ad correctionem eorum ordinantur: sed illa poenæ, quæ aliqui totaliter à civitatibus societate exterminant, non sunt ad correctionem eorum: prout tamen esse ad correctionem & tranquillitatem aliorum, qui in civitate remanent, & ita dātorum æterna impiorum est ad correctionem eorum, qui nunc sunt in Ecclesia. Non enim poenæ sunt ad correctionem solum, quando infliguntur, sed etiam quando determinantur.

AD QVARTVM dicendum, quod impiorum poenæ in perpetuum duraturæ, non erunt omnino inutiles. Viles enim erunt ad duo. Primo ad hoc, quod in eis diuina iustitia conservatur, quæ est Deo accepta propter seip-

sam. Vnde Gregorius in 4. Dialogo: Omnipotens Deus, quia pius est misericors cruciatus non passitur: quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum non se datur. Sed eo, ad hoc sunt viles, ut de his electi gaudeant, dum in his Dei iustitiam contemplantur, & dum cognoscunt se euasisse. Vnde in Psal. 57. Latrabit iustus cum viderit vindictam, & laia vltimo: Erunt, (i. impii) vlti quod satietatem visionis, f. sanctis, ut glo. dicit. Et hoc est quod Gregorius * dicit in 4. Dial. Iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt, si vult omnes & in Deo videantur gaudio perciperent, & in illis respiciant supplicia quæ euaserunt: quatenus tanto magis in æterni diuina gratia debitores se esse cognoscant, quanto in æterni mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio viceunt.

AD QVINTVM dicendum, quod quamuis poena per accidens respondeat animæ, tamen per se respondet animæ culpa infectæ: & quia culpa in perpetuum in ea manebit, ideo etiam poena erit perpetua.

AD SEXTVM dicendum, quod poena rident culpæ proprie loquendo, sicut inordinationem quæ inuenitur in ipsa. & non sicut dignitate eius in quæ peccatur, quia sic cuiuslibet peccato ridentur poenæ infinita intentione, quatenus ergo ex hoc quod aliquis peccat contra Deum, quod est auctor essendi, meretur ipsum esse amittere, cōsidera tamen ipsius actus inordinationem, non debet ei amissio esse: quæ est supponitur ad meritum & demeritum, nec per inordinationem peccati esse tolli vel corrumpi. Et ideo non potest esse debita poena alicuius culpæ, priuatio ipsius esse.

ARTICVLVS II.

Utrum, per diuinam misericordiam omnis poena terminetur tam hominum quam demonum.

IO 4

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod per diuinam misericordiam omnis poena terminetur tam hominum quam demonum. Sapienter 11. Misericordiam omnium Domine, quoniam omnia potes: sed inter omnia etiam demones continentur qui sunt Dei creatura: ergo & ipsorum demonum poena finietur.

¶ 2. Præterea, Romanorum 11. * Concluit Deus omnia sub peccato, ut ostium miseretur: sed Deus demones, sub peccato conclusit, id est concludi permittit: ergo videtur, quod etiam demonum quandoque miseretur.

¶ 3. Præterea, Sicut dicit Anselmus in libro, Cur Deus homo: Non est iustum, ut Deus exstirparet, quæ fecit ad beatitudinem, omnino perire sinat: ergo videtur, cum quod libet creatura rationalis creata fuerit ad beatitudinem, non esse iustum, ut omnino perire permittatur.

SED CONTRA est quod dicitur Matth. 25. Di scedite à maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius: ergo æternaliter puniuntur.

¶ Præterea, Sicut boni angeli effecti sunt beati per conuersionem ad Deum, ita mali angeli effecti sunt miseri per auersionem à Deo. Si ergo miseria malorum angelorum finitur quandoque, & beatitudo bonorum angelorum habebit, quod est inconueniens.

RESPONDEO dicendum, quod error Origenis fuit (ut Augustinus * vicesimo primo de Ciuitate Dei dicit) quod demones quandoque per dei misericordiam liberandi sunt à poenis. Sed iste error est ab Ecclesia reprobatus per duo. Primo quia manifeste à doctoribus sacre Scripturæ repugnat, quod huiusmodi vicesimo: diabolus, f. ducebat eos, misit in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & plebs est in stagnum ignis & sulphuris, die ac nocte in secula seculorum: quod in Scriptura significatur æternitas consuevit secundo, quia ex vna parte Dei misericordia nimis extendebat, & ex alia parte nimis cōcordabat. Eiusdem rationis esse videtur bonos angelos in æterna beatitudine permanere, & malos angelos in æterno puniri. Vnde sicut ponebat demones & animas damnatorum quandoque à poena liberandas, ita ponebat angelos & animas beatorum quandoque à beatitudine ihu vite miseria deus.
 AD

Tho. 4. dist. 45. q. 2. ar. 3. q. 1. & sequent.

* Ad Rom. 11. & Gal. 3. 1. & 2. ca. 4. in medio.

* Lib. 21. de ciuit. c. 17. & 23. lo. 5.

Th. 21. de ciuit. c. 12. circūscriptum. 11. 34. mo. ral. ca. 12. & lib. 4. Dial. c. 99.

Th. 34. ca. 11. in fine & 4. Dial. c. 99.

In corp. ar. 1. c. 1. ar. c. 1. in corp. ar. c. 1. in corp. ar. c. 1.

Th. 4. Dial. c. 12. circūscriptum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Deus quantū in ipso est, miseretur obfus, sed quia eius misericordia sapientia ordine regularitur, inde est quod ad quoddam non se extendit, qui se misericordia fecerunt indignos sicut demones & damnaui qui sunt in malitia obstinati. Tamen potest dici quod etiam in eis misericordia locum habet inquantum citra condignum puniuntur, non quod à poena totaliter absoluantur.

AD SECVNDVM dicendū, quod ibi intelligēda est distributio pro generibus singulorū & non p̄ singulis generum, vt intelligatur auctoritas de hominibus fm̄ statum viā, q̄a, f. & Iudaorū & Gentilū miseratus est, sed nō omnium Gentilū, vel omnī Iudeorū.

* Al. quia.

AD TERTIVM dicendū, quod Anselmus intelligit nō esse iustum quantū ad decentiam diuinā bonitatis: & loquitur de creatura fm̄ genus suum. Non enim est conueniens diuinā bonitati, vt totum vnum genus creatura, deficiat à fine, p̄ quem est factū. Vnde nec omnes homines nec omnes angelos damnaui cōuenit, sed nihil prohibet quin aliqui vel ex hominib⁹ vel ex angelis in aeternum pereant: quia diuinā voluntatis intentio impletur in alijs, qui saluantur.

ARTICVLVS III.

Vtrū diuina misericordia patitur homines à aeternū puniri.

440

AD TERTIVM sic proceditur Videtur, q̄ diuina misericordia nō patitur saltem hoīes in aeternū puniri. Quia Genesis sexto dī: Non permanebit spiritus meus in hoīe in aeternum, quia caro est: & accipitur ibi spiritus pro indignatione, vt patet p̄ Glo. ibidem. Cum ergo indignatio Dei non sit aliud quā eius poena, non puniuntur aeternaliter.

Glossa ordinaria ibi.

Al. maiorē.

¶ 2 Præterea, Charitas Sanctorum hoc facit in presenti, vt pro inimicis exorant: sed tūc habebunt perfectiorē charitatem: ergo tunc orabunt pro inimicis damnatis: Sed orationes eorū esse cassā nō poterunt, cū sint maxime Deo acceptæ: ergo in precibus Sanctorum diuina misericordia damnatos quandoq; à poena liberabit.

¶ 3 Præterea Hoc quod Deus poenā damnatorū aeternā p̄dixit, ed prophetiam cōminationis p̄tinet: sed prophetia cōminationis non semper impletur, q̄d patet p̄ hoc quod dīctū ē est de subuersione. Ninive, quā non fuit subuersa, sicut p̄dīctū fuerat p̄ prophetā. q̄ ex hoc etiā contritatus fuit: ergo vī, q̄ multo amplius p̄ diuinā misericordiam cōminatio poenæ aeternæ commutabitur in mitiorē sententiā, quādo in nullius tristitia, sed in omnium gaudium cedere poterit.

* Iona. 3.

¶ 4 Præterea, Ad hoc facit, q̄d in Psal. 76. dī: Nunqd in aeternum proiecit Deus: sed ira Dei est eius punitio: ergo Deus in aeternum homines non punit.

¶ 5 Præterea, Isaia decimo quarto, super illud: Tu autem proiecis eis. &c. dicit Glossa. ¶ Et si omnes animæ aliquando habebunt requiem, tunc nunquā: & loquitur de diabolo: ergo videtur, quod omnes animæ humane aliquando requiem habebunt à poenis.

Glossa Hieronymi ibi.

SED CONTRA est, q̄d dicitur Matthæi vigesi moquinto. simul de electis & reprobis: Ibi hi (scilicet reprobi) in supplicium aeternū iusti autē, in vitā aeternā: sed inconueniens ēst ponere quod iustorum vitā quandoque finiat: ergo inconueniens ēst ponere quod reproborum supplicium terminetur.

It. 2. dicitur. si dei ca. 4. in fine.

¶ Præterea, Sicut dicit Dama. * hoc est hominibus mors quod est angelis casus: sed angeli post casum irreparabiles fuerunt: ergo & homines post mortē: & sic reproborum supplicium nunquam terminabitur.

li. 2. c. 17. & 18. 105.

RESPONDEO dicendū, q̄ (sicut Augustinus dicit) vicissimoprimum de Ciuitate Dei) quidam in hoc ab errore Origenis declinauerūt, q̄ demones posuerunt in perpetuum puniri, sed omnes homines quandoque liberari à poena, etiam fideles. Sed hoc positū omnino est irrationabilis. Sicut enim demones sunt in malitia obstinati, & ita perpetuo puniendi, ita & hominū ani-

ma qui sine charitate decedunt: cū hoc hominibus sit mors, quod est angelis casus, vt Damas. dicit.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ verbum illud est intelligendū de hoīe fm̄ genus suū: q̄a ab humano genere quandoque Dei indignatio est remota p̄ Christi aduentum: sed illi qui in hac recōciliatione, quā facta est per Christum, noluerunt permanere in seipsum diuinam iram * perpetuauerunt: cum non sit nobis alius quis modus reconciliaionis concessus, nisi p̄ Christū.

Al. perpetuauerunt.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ sicut Augustinus * dicit 2. de Ciuitate Dei. Et Gregorius * 25. Moralium, & 4. Dialog. quod Sancti in hac vita omnino p̄ inimicis exorant, vt conuertantur ad Deum, cū adhuc conuerti possint. Si n. esset nobis notū q̄ essent præfati ad mortem, non magis pro eis, quā p̄ demonibus oraremus: & q̄a post hanc vitā decedatibus sine gratia, tempus conuersionis nō erit, nulla pro eis fiet oratio, nec ab Ecclesia militante, nec a triumphante. Hoc n. modo, p̄ eis orandū est, vt Apostolus dicit 2. Tim. 2. vt Deus det illis penitentiā, & respiciat à diaboli laqueis.

li. 2. de ciuitate. cap. 26. tom. 1. li. 3. ad Gal. ca. 6. d. modo.

AD TERTIVM dicendū, q̄ prophetia cōminatio poenæ tunc solum immutatur, q̄n variatur merita eius, in quem cōminatio facta ēst. Vnde Hieremias decimo octauo dī. Repente loquar aduersum gentē & aduerfus regnum, vt eradicem & destruiam & disperdā illud: si penitentiā egerit gens illa à malo suo, agam & ego penitentiam super malo q̄ cogitauit vt facerē ei. Vnde cū damnatorum merita mutari nō possint, cōminatio poenæ tempore in eis implebitur: nihilominus tū prophetia cōminationis semper quantum ad aliquem intellectum impletur: q̄a vt dicit Augustinus in prædicto * libro. euerla est Ninive, quā mala erat, & bona edificata est, quā non erat: statibus n. moenibus atque domib⁹, euerla est ciuitas in p̄ditis morib⁹.

li. 2. de ciuitate. ca. 24. d. medio 10.

AD QVARTVM dicendū, quod illud verbum Psal. 76. p̄tinet ad vasa misericordiae, quæ se indignos misericordiam nō fecerunt: quia in hac vita, quā quadā ira Dei ē, p̄p̄t vī miseria, vasa misericordiae mutantur in melius. Vnde sequitur in Psal. 76. Hæc mutatio dextera excelſi. Vel dicendū, quod hoc intelligitur de misericordia aliquid relaxante, non de misericordia totaliter liberante. si extendatur etiam ad damnatos. Vnde non dicit, Continebit ab ira misericordias suas, sed in ira, q̄a nō totaliter poenā tollentur, sed ipsa poena durante misericordia operabitur, cum diminuendo.

AD QVINTVM dicendū, q̄ gl̄ illa nō loquitur simpliciter, sed sub hypothēsi impossibilis, ad exaggerandū p̄ci magnitudinē ipsi⁹ diaboli vel Nabuchodonosor.

ARTICVLVS IIII.

Utrum poena Christianorum damnatorum per diuinam misericordiam terminetur.

441

AD QVARTVM sic procedit. Videtur, q̄ saltem Christianorum poena p̄ diuinā misericordiam terminetur. Quia Marc. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: sed hoc est omnī Christianorū: ergo omnes Christiani finaliter saluabuntur. ¶ 2 Præterea, Ioan. 6. dī. Qui manducat meā carnē, & bibit meum sanguinē, habet vitam aeternā: sed hic est communis cibus: & potus Christianorū: ergo omnes Christiani finaliter saluabuntur.

¶ 3 Præterea, 1. ad Corin. 3. Si cuius opus arserit, detur mentū patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: & loquitur de illis, in quibus fuit fundamētū fidei Christianæ: ergo oēs tales finaliter saluabuntur.

SED CONTRA est, quod dī. 1. ad Corin. 6. Iniqui regnum Dei non possidebunt: sed quidam Christiani non sunt iniqui: ergo non omnes Christiani ad regnum perueniunt: & ita perpetuo puniuntur.

¶ Præterea, 2. Petri 2. dicitur. Melius erat illis nō cognoscere viā iustitiæ, quā post agnitiōē retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est in fūcto mādato: sed illi qui viam veritatis nō cognouerūt, aeternaliter puniuntur.

punient ergo & Christiani, q ab agnita retrocesserūt.

R E S P O N D E o dicendum, q quidā fuerunt (vt dicit Aug. in prædico libro) qui non omnibus hominibus puniuntur absolutē a pœna aeterna, sed solis Christianis: & in hoc diuersificati sunt. Quidam n. dixerūt, q quicunque sacramenta fidei perciperunt, ab aeterna pœna erunt immunes: sed hoc est contrariū veritati: quia quidam sacramenta fidei recipiunt, & fidē non habēt, sine qua impossibile est placere Deo, Heb. 11. Et ideo alij dixerunt, q solum illi ab aeterna pœna erunt immunes, qui sacramenta fidei sunt consecuti, & fidē catholicam tenuerunt.

Sed contra hoc esse videtur, q aliquando aliqui catholicam fidem tenent & postea ab ea recedunt, q non nori pœna sunt digni, sed maior: q 2. Petr. 2. Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti: Planum est etiā plus peccare hæresichas, qui a fide catholica recedētes, nouis hæresim fingunt, quam illos qui a principio aliquam hæresim sunt secuti.

Et ideo alij dixerūt, q illi soli ab aeterna pœna sunt immunes, qui in fide catholica finaliter perseverant, quātumcūq; alij criminibus inuoluantur. Sed hoc manifestē contrariatur Scripturæ, quia Iacobi primo dicitur: Fides sine operibus imbuta est: & Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi, Domine, intrabit in regnū cælorū, sed qui facit uoluntatem Patris mei, qui in cælis est: & in multis alijs locis, Scriptura peccantibus æternas pœnas cōminatur. Vnde non omnes finaliter in fide persistētes a pœna aeterna erūt immunes, nisi ab alijs criminibus inueniantur finaliter absoluti.

A D P R I M V M ergo dicendum, q Dominus ibi loquitur de fide formata, quæ p dilectionē operat, in qua quicūq; decesserit, saluus erit. Sed huic non solum oppositi fidelitatis error, sed qd liber peccatū mortale.

A D S E C V N D V M dicendum, quod uerbū Domini intelligitur non de illis qui tantum sacramentaliter edunt, qui indignē quandoque sumentes, iudicium sibi manducāt & bibunt: vt dicitur primæ ad Cor. 11. sed loquitur de manducantibus spiritualiter, qui per charitatem ei incorporantur: quam incorporationē facit sacramentalis comestio, si quis dignē accedat. Vnde quantum est ex virtute sacramenti, ad vitam æternam perducit, quamuis aliquis de postea iam dignē sumperit.

A D T E R T I V M dicendum, q fundamentum in uerbis Apostoli intelligitur fides formata super quā peccata venialia edificauerit, detrimentum patietur: quia pro eis punietur a Deo: ipse tamē saluus erit, finaliter, quasi per ignem, vel temporalis tribulationis, vel pœnæ purgatorię, quæ post mortem erit.

ARTICVLVS V.

Utrum omnes illi, qui operantur misericordie opera, puniantur æternaliter.

A D Q V I N T V M sic proceditur. Videtur, q illi omnes qui opera misericordie faciunt, non puniuntur æternaliter, sed solum illi, qui opera misericordie negligunt. Iacob. 2. Iudiciū sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: & Matth. 5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam cōsequuntur. q 2. Præterea, Matth. 23. ponitur dilectio Domini cūre probis & electis: sed illa dilectio nō est nisi de operib; misericordie: ergo solum p operib; misericordie omittis, alij qui æternaliter puniuntur: & sic idē qd prius.

q 3. Præterea, Matth. 6. dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus de nobis. & sequitur: Si enim dimiseritis hominibus, &c. ergo videtur, q misericordes, qui alijs peccata dimittunt, ipsi veniam peccatorum cōsequuntur: & sic non æternaliter puniantur.

q 4. Præterea, 1. Tim. 4. sup illud: Pietas ad oīa uilis est, dicit Glossa Ambrosij: Omnis summa disciplina Christianæ in misericordia & pietate est: quam alijs se quens, si lubrici carnis patiatur, sine dubio vapulabit, sed non peribit: qui autem solum exercitium corporis habuerit, perennes pœnas patietur: ergo illi qui insistant operibus misericordie, & peccatis carnalib; de tinentur, non in æternū puniuntur: & sic idē qd prius.

S E D C O N T R A, est, qd dicitur primæ ad Cor. 13. 6. Neq; fornicari, neque adulteri, &c. regnum Dei possidebunt: sed multi q se exercent in operib; misericordie, sunt tales: ergo non omnes misericordes ad regnū æternū pueniūt, & ita alij eorū æternaliter puniuntur.

q Præterea, Iacob. 2. dicitur, Quicūq; toram legē seruauerit, ostendat autem in vno, factus est omnium reus: ergo quicūq; seruauit legem quo ad opera misericordie, & negligit alia opera, reatum de transgressio ne legis incurrit: & ita æternaliter punietur.

R E S P O N D E o dicendum, quod sicut Aug dicit in libro prædico: qd posuerunt, non oēs q catholice fidē tenent, a pœna aeterna esse liberādos, sed solum illos, q operibus misericordie insistant, quāuis et alij criminibus sint subiecti. Sed istud nō potest stare, q sine charitate nō potest aliqd Deo esse acceptū, nec sine ea prodest aliqui ad uitā æternā. Contingit autē aliquos operibus misericordie insistere, q charitatē non habent: vnde his nihil prodest ad uitam æternā promerendā, vel ad immunitatē æternæ pœnæ, vt patet primæ ad Cor. 13. Et præcipue hoc apparet absurdū i raptores, qui multa rapiunt, & tñ aliqua misericordie largiuntur. Et ideo dicendū, quod quicūq; cū peccato mortali decedat, nec fides nec opera misericordie eos liberabūt a pœna aeterna, et post quātūq; spatiū tēporis.

A D P R I M V M ergo dicendū quod illi misericordiam consequuntur, qui misericordiam ordinatē impendunt: non autē ordinatē misericordiam impendunt, qui seipsos in miserando negligūt, sed magis se impugnant male agendo: & ideo tales misericordiam penitus absoluunt non consequuntur, etiam si consequenter misericordiam de peccatis debitis aliquid relaxant.

A D S E C V N D V M dicendū, q non pp hoc ponitur dilectio solum de operib; s misericordie, quia pro eorū neglectu tantummodō, alij puniuntur æternaliter: sed q illi ab aeterna pœna liberabuntur post peccata, qui p opera misericordie sibi viam impetrauerunt, sciētēs tñ amicos de mammona iniquitatis.

A D T E R T I V M dicendū, quod illud a Domino dī de his, qui petunt sibi debitū relaxari, non autē de illis q peccato persistūt: & ideo soli pœnitētes p opera misericordie consequuntur ueniam penitus liberatē.

A D Q V A R T V M dicendū, quod glossa Ambrosij loquitur de lubrico venialis peccati, a quo aliquis post purgatorias pœnas quas vapulationē dicit, p opera misericordie absoluitur. Vel si loquatur de lubrico mortali peccati, et intelligendum quantum ad hoc q adhuc in vita ista existēs illi, qui ex fragilitate in carnalia peccata incipiūt, p opera misericordie ad pœnitentiā disponunt. Vnde talis nō peribit, id est disponet p talia opera ad nō preuendū, gratia introducta a Domino, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

*Ambr. sup
hunc locū
Pauli.*

*li 21. de ci
uit ca. ult.
com. 5.*

442

S V P P L I M E N T I Tertiæ partis Summæ Theologicæ B. Thomæ Aquinatis, nunc de nouo, ad vetera manuscripta exemplaria, & præterea etiam ad eundē B. Thomæ Scriptum in quartum Sententiarum (vnde ad verbum prope modum desumptum est) summa cum diligentia collati, atque a plurimis mendis repurgati, **F I N I S.**

Augustini

DE SACRAMENTIS
ECCLESIAE CHRISTI
REVOCATA

Quinto

B. THOMAE AQUINATIS

De Sacramento Sacramenti in Secunda Pars
De Sacramento Supplemento in Tertia Pars
De Sacramento Circumcisionis in Quarta Pars
De Sacramento Baptismi in Quinta Pars
De Sacramento Confirmationis in Sexta Pars
De Sacramento Eucharistiae in Septima Pars
De Sacramento Ordinis in Octava Pars
De Sacramento Matrimonii in Nona Pars
De Sacramento Penance in Decima Pars
De Sacramento Extremae Unctionis in Undecima Pars
De Sacramento Viaticum in Duodecima Pars

